Illustreret Folkebad

Et belærende og underholdende Ugeskrift, udgivet af en Forening.

Udkom 1854-57. 1.-3. Bind + Ny Suite 1.-2. Bind.

Fra april 1856 betegnet Ny Suite, og udgiveren anført som Jacob Erslev.

Mere om tidsskriftet på:

https://danskforfatterleksikon.dk/1850p/p72807.htm

Udarbejdet 2024 af Niels Jensen

Illustreret Folkeblad,

et belærende og underholdende Ugeskrift.

Udgivet

af

en Forening.

Tredie Bind.

Med 10 Lithographier og et Træsnit.

Kjøbenhavn.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri
ved F. S. Muhle.

1856.

Indhold.

Forverdenens Archiv.

(Fortsat.)

De tvende forhen nævnte Reisende foretoge foruden denne første endnu i samme Aar en anden Expedition til hiint Krater, som varede fra 13de August til den 16de i samme Maaned. Beskrivelsen indeholder nogle i sig saa interessante Enkeltheder, at vi ikke kunne undlade at meddele vore Læsere ogsaa disse, idetmindste udtogsviis.

De Reisende kom den 13de August 1845 tilhest høiere end ved den i Januar foretagne Bestigelse og vilde om muligt besøge Krateret paa den Vei, som Bouguer og La Condamine havde tænkt at indslaae, for maaskee at naae til Arnestedet paa en mere jevn Bane uden at have nødigt at stige ned og op. De opgave imidlertid snart deres Hensigt, og Sebastian Wisse steg fra Toppen ned af den østlige Kraterrand, ledsaget af en eneste Indianer, som bar nogle Levnetsmidler, Viin og Iis, der skulde optøes ved Fumarolerne for at erholde reent og saa koldt som muligt Drikkevand. Han naaede Kl. 2½ til det østlige Kraters Bund, hvorhen Garcia Moreno med sine Ledsagere fulgte ham Kl. 4½, efterat han forgjeves havde søgt en anden Vei, som han maatte opgive som altfor farefuld.

Det østlige Krater har i en Dybde af 1000 Fod under Toppen en Styrtebækseng, som er ganske tør med Undtagelse af i Regntiden; der fandt de Reisende en mægtig fremragende Klippe, som de udsaae til deres Natteleie; de bedækkede Jorden med Mos og Urter og hensov der, indhyllede i deres Ponchos, en Nat i Vulcanen, ved en Temperatur, som naaede 2 Grader over Nulpunktet.

Den 14de August beskjæftigede de sig kun med den fuldstændige Optagelse af Flodleiet i det østlige Krater, og de tilbragte atter Natten under den samme Klippe.

Den 15de August overstege de den oftere omtalte Klippedæmning, som adskiller de tvende Kratere fra hinanden, og brugte fulde 2 Timer til fra dens laveste Punkt at stige ned i det vestlige Krater, omendskjøndt Høideforskjellen ikke beløb sig til mere end 1280 Fod. Langs Svælgets Rande benyttede de en næsten horizontalt rundt om samme løbende smal Flade til deres Vinkelmaalinger, hvorved Wisse blev overfaldet af en eiendommelig Følelse af Svimmelhed, som han aldeles ikke vidste at forklare sig, saameget mindre, som de Andre ikke deelte den. En Jordrystelse kunde ikke være Aarsagen, fordi hans Ledsagere Intet mærkede dertil, og de skadelige Gasarter ligesaalidt, fordi han over Fumarolernes aabne Spalter uden Besværlighed indaandede langt mere af disse Gasarter.

Kjedlen, som det vestlige Krater danner, er kredsrund og dens Skraaninger ere saa ualmindelig steile, at de overalt danne Bøininger paa 50 til 70 Grader. Kjedlens Bund bliver gjennemskaaret af de tvende allerede omtalte, forbetmeste tørre Flodleier, som den periodiske Regn har furet. Den temmelig runde Kegle staaer imellem disse tvende Flodsenge og ved Regntid paa en Halvøe. Den er omtrent 250 Fod høi og har et Gjennemsnit af 1380 Fod, men er dog ingenlunde regelmæssig dannet, og mægtige Klippeblokke saavelsom stærke Sideudhulinger vise tydeligt dens fortværende Virksomhed. Den østlige Deel er bedækket med frugtbar Jord „og ernærer mange Urter, Sivgræsse og en yppigt dreven Væxt med Ananasblade, som man her kalder Achupaya." Dette er virkelig en Plante af Bromeliernes Familie, hvoraf Bromelia ananas er en Species.

Grunden til, at der i dette frygtelige Svælg af en virksom Vulcan bliver funden en slig Vegetation, ligger deri, at Kraterets Udkastninger ikke stige ganske lodret op, men

have en Bøining mod Vest, hvorfor heller intet Dynd o. s. v. falder ned paa den østlige Deel, som Vegetationen pryder, hvorfor man der heller ikke engang finder Rester af tidligere Eruptioner, hvormed Alt ellers chaotisk er bedækket.

De udslukkede, saavel som de endnu brændende Aabninger ligge alle paa denne Eruptionskegle og ere fordetmeste forenede i temmelig runde Grupper af 75 til 80 Fods Gjennemsnit. Sex slige vare i fuld Brand, tre syntes mere tilstoppede end slukkede, og en eller anden Jordrystelse kan meget let atter aabne de tilspærrede Veie for Gassen. „Ved Keglens østlige Fod ligger en kjedelformet Indsænkning, som har et Gjennemsnit af omtrent 150 Fod og en Dybde af 60 til 70 Fod. I denne Kjedel talte vi tre Grupper Dampaabninger, af hvilke den centrale er uvirksom, de tvende ved Randen i Flamme; det er de eneste, som man kan kjende fra den høie østlige Kraterrand" (det vil sige ved klar, taagefri Luft). Lange Spalter seer man stadigt udstøde Dampe, og besynderligt nok aabner sig midt i det med yppig Vegetation smykkede Sted paa Eruptionskeglen en stærk Gaskilde, og Urterne trives paa det Prægtigste i tre Fods Afstand fra samme.

Paa Keglens yderste Høide befinder sig den største brændende Fumarolgruppe, hvori man kan tælle henimod 40 Svælg, som danne en Fordybning af 280 Fods Gjennemsnit og 66 Fods Dybde, hvilket er Eruptionskeglens egentlige Krater. Der iagttager man et imposant Billede af den vulcanske Kraftyttring i mægtige, 12 Fod i hver Retning maalende Klippeblokke, som ere fritt optaarnede paa hverandre, og hvorimellem der har dannet sig Huler, hvis stærke Hede forbyder at nærme sig. I de samme Spalteaabninger, hvoraf de Reisende ved den første Expedition med blotte Hænder frembroge de skjønneste Svovlkrystaller, herskede nu en Hede af 87° C.

De af Fumarolerne udbrydende Dampe frembragte en Larm af saa støiende og brusende Art, at man kun kan sammenligne den med mange Locomotivers Snøsten, som samtidigt slippe deres overflødige Damp ud af Ventilen.

De Reisende fandt paa nogle Punkter i Nærheden af Aabningerne, som hørte til en vis Gruppe, hine besynderlige, grønne glasagtige Brokker, som de allerede omtalte ved deres første Expedition; haarde, skrøbelige og synligt glasserede brænde de med en stærk Svovllugt og efterlade en graalig Bestanddeel. Det er sandsynligviis Produkter af de nyeste Eruptioner, ere udkastede i tynd, flydende Tilstand og have ved deres Nedfald antaget Form efter den Deel af Jordbunden, hvormed de kom i Berørelse, som de da bedækkede og ligesom overtrak med en Glasskorpe.

Omkring nogle af Fumarolerne er Jordbunden saa løs, at den syntes at være opdynget som af Støv, og man tør neppe nærme sig den til 12—15 Fod uden at staae i Fare for at synke ned og blive begravet deri. Bestanddelene synes at være en fiin leeragtig Jord, der er stærk sammenblandet med pulveriseret Svovl.

Spalteaabningerne og Fumarolerne have en meget høi Temperatur; den strækker sig dog ved de slette Varmeledere ikke langt, og den største Deel af Kraterbunden adskiller sig i Henseende til sin Varme ikke meget fra Atmosphæren.

De Reisende vilde, efterat de vare færdige med deres Undersøgelser, forlade det vestlige Krater for at opsøge deres Natteleie for tredie Gang; men de forfeilede Veien; det blev en stærk Taage og de kunde neppe see 10 Skridt bort. Garcia Moreno havde tilligemed en Indianer nærmet sig Kraterranden meget nær, for at opsøge en bedre Vei, da pludseligt flere Klippeblokke løsreve sig fra en betydelig Høide og styrtede ned under en frygtelig Knagen og Bragen, susende tæt hen over deres Hoveder.

Gjennemblødte og bedækkede med smaa Saar, naaede Alle dog velbeholdne det østlige Krater, hvor de, altfor udmattede til at klattre op ad Klippen, tilbragte Natten under deres gamle Klippe, som dog ikke beskyttede dem mod Regnen, uden Levnetsmidler og blot forsynede med noget Iis, som de stykkeviis puttede i Munden for at dæmpe den indre Hede og Ophidselse.

Henimod Dagens Anbrud begyndte de, stivnede af Kulde og uvedergvægede ved Søv-

nen — i en høist usædvanlig Stilling paa Indianernes Maneer med Hovedet mellem Knæerne — at klattre op ad Kratervæggen, og først efter 3 Timers møisommelig Anstrengelse lykkedes det dem at naae den øverste Kraterrand.

Resultaterne, som bleve vundne ved hiin første og denne et halvt Aar senere gjentagne Bestigelse af det frygtelige Svælg, vare af største Vigtighed. Man erkjendte først nu sammes Forhold og den uhyre Udstrækning, som Krateret indtager, og som tildeels udgrandsket ved Humboldts Bestigelse, (der foretoges næsten et halvt Aarhundrede tidligere), nu dog først blev bekjendt i sin fulde Udstrækning. Dalbunden af det vestlige brændende Krater har et Gjennemsnit af 2154 Fod, det øvre Gjennemsnit af hele Dobbeltkrateret beløber 4614 Fod. „Svælgets indre Vægge med deres sorte, taarnlige Klipper, det Halvlys, som hersker i det Indre, hvor Solstraalerne kun trænge ind fra Kl. 9—3, Dampsøilerne, som opstige, den gruopvækkende Dybde af 2300 Fod gave det Hele en meget imposant Naturcharacteer."

Humboldt, der, for ikke at overdrive, ansatte Dybden til 1500 Fod, siger, at han aldrig paa Jorden har befundet sig i en Stilling, hvori han som dengang fra 2300 Fod (det vil sige mere end fem Gange saa høit som Strasborger-Münster) lodret Høide havde kunnet skue ned paa Jorden.

Sebastian Wisse troer, at den østlige Deel af Krateret er den ældste og at den nu saa temmelig er udslukket, idetmindste fandtes der ikke Spor af dampende Klippekløfter, og at sammes Eruptionskegle — thi det østlige Krater har udentvivl ligesaagodt havt en saadan som det vestlige Krater endnu viser den — er fuldkommen forsvunden, sandsynligviis begravet under de Masser, som det vestlige Krater har udkastet.

(Fortsættes.)

Historiske Skildringer.

Middelalderen.

Andet Afsnit.

De romerske Keisere og Christendommen.

Antonius og Pachomius (300 efter Chr.)

(Klostrenes Oprindelse.)

Antonius.

1.

Antonius, født i Aaret 251 i en Landsbye i Øvre-Egypten (Thebais), førte i sin Ungdom et meget tilbagetrukkent Levnet. Hans Forældre vare rige og ansete, men aldrig forlangte han Lækkerbidskener og Fornøielser. Derimod var han stedse et meget lydigt Barn, besøgte flittigt med sine Forældre Herrens Tempel, og opbevarede, hvad han der hørte, i sit Hjerte.

I hans tyvende Aar døde begge hans Forældre, og han maatte nu overtage sig Opsigten med sin yngre Søster og over Huusvæsenet. Men Omsorgen for jordiske Ting tiltalte ikke hans Sind og Tragten, der kun var rettet paa det Himmelske. Da han besøgte Kirken, traf det sig saaledes, at det Sted i Evangeliet (Matth. XIX, 21) blev oplæst, hvor Jesus siger til en riig Yngling: „Vil Du blive fuldkommen, saa gaae hen, sælg hvad Du har og giv det til de Fattige, saa vil Du have en Skat i Himlen, og kom da og følg mig." I disse Ord troede Antonius at erkjende et guddommeligt Vink; det forekom ham, som de kun vare blevne forelæste for hans Skyld, og neppe var han kommen hjem fra Kirken, førend han gjorde Afkald paa sit Gods. Sine Grundstykke, 300 frugtbare Agre, skjænkede han til Indvaanerne af sin Landsbye, men sit Løsøre solgte han og fordeelte de derved indkomne Penge blandt de Fattige. Kun Lidet beholdt han tilbage for sin Søster, og selv dette kun for en kort Tid. Thi da han atter var kommen til Kirken og der havde hørt Evangeliets Ord

(Matth. XI, 34): „Sørger ikke for den anden Morgen o. s. v. saa fordeelte han alle Penge, han endnu havde, og forskaffede sin Søster Underhold hos nogle fromme Jomfruer, hvor hun senere blev Opdragerinde for mange andre Jomfruer og saaledes ligesom Nonnernes Moder. Men selv begav han sig bort fra Landsbyen til et eensomt Sted.

2.

Det ligger i kraftfulde Menneskers Characteer at forsølge den engang grebne Livsplan med usortrydt Iver. og at de mere anspores end afskrækkes ved indtrædende Vanskeligheder. Ogsaa Antonius beviste dette ved sit Exempel. Fast besluttet paa at leve asketisk, blev han denne Leveviis ubrødelig troe og søgte at bringe det videre deri end sine Forgjængere. Først efterlignede han en from Olding, som levede eensomt ikke langt fra hans Landsby. Derpaa opsøgte han ogsaa de øvrige Asketer i Omegnen og bestræbte sig for i sig at forene den Enes Taalmodighed, den Andens Iverighed i Bøn, den Tredies hyppige Fasten. Dette lykkedes ham, og snart vandt han ved sit fromme Levnet Alles Agtelse, der kjendte ham. Da forsøgte — som det fortælles — Djævelen at forføre ham snart til Vellyst snart ved skrækkelige Syner men forgjeves. Antonius stod fast og fordrev Djævlen ved at anraabe Gud. Han behandlede sit Legeme med største Strenghed, tilbragte ofte hele Nætter uden Søvn, sov paa den blotte Jord, spiste først ved Solens Nedgang, fastede ofte tre til fire Dage efter hinanden, nød aldrig Kjød og Viin, men kun Brød Salt og Vand og forsmaaede at salve sig med Olie, som han ansaae for et Tegn paa Qvindagtighed.

Endnu ikke tilfreds hermed forlod han sit hidtige Opholdssted og begav sig til et fjerntliggende Gravmæle, hvor han levede indesluttet i samme. Men heller ikke her havde han — ifølge Sagnet — nogen Ro for Djævlen, men blev plaget af ham paa alle Maader, ja ofte martret med Slag. Halvdød blev han en Dag bragt frem af sin Hule af en Ven, der vilde bringe ham Brød, og bragt til en Kirke. Der kom han atter til sig selv og forlangte strax at blive bragt tilbage til sin Gravhvælving. Hans Ven opfyldte hans Begjering. Træt og saa udmattet, at han ikke kunde staae opreist, kom Antonius tilbage til sin Eensomhed. Der overfaldt Djævlen ham paany og omgav ham med Tusinde Skræmmebilleder og piinte ham med Slag. Dog nu viste sig Jesus Christus for ham, forjog Djævlen, helbredte ham for alle Saar og Smerter og tilsikkrede ham den guddommelige Beskyttelse med det Paabud, at han skulde forherlige Christi Navn blandt Menneskene.

3.

Meget havde Antonius allerede gjort, for at hæve sig til et Gud velbehageligt Liv; men han vilde gjøre endnu Mere. Endnu levede Eneboerne i Nærheden af menneskelige Boliger, og Ingen havde endnu opsøgt Ørkenen. Jo vanskeligere dette var, desto fortjenstligere syntes det den fromme Antonius. Under Bøn beredte han sig altsaa til at drage til Ørkenen. Underveis mødte Djævlen ham atter, kastede en Guldklump i Veien for ham for at opholde ham, men Antonius forfulgte ustandselig sin Bane og kom saaledes til Bjergene, der ligge henimod det røde Hav. Der fandt han en gammel forfalden Bygning, som han valgte til sin Bolig. Vand fandtes i Omegnen, og Brødet bragte hans Venner ham to Gange aarligt. Men naar hans Tilhængere bragte ham Brødet, maatte de række ham det igjennem den øvre Deel af Huset, thi Indgangen var tilspærret. Saaledes levede Antonius 20 Aar i fuldkommen Eensomhed. Men da tvang Mængden af dem, der trængte hen til ham og som vilde efterligne hans Leveviis, ham til atter at komme frem. Han traadte op som en Prophet og af Gud inspireret Person. Hans Udvortes havde ikke forandret sig, men hans Aand syntes forklaret; thi han havde fundet Naade hos Gud. Nu helbredte han Syge, uddrev onde Aander, trøstede de Sørgmodige, forsonede de gjensidigt Forbittrede og formanede Alle til at forsage Verdens Lyst og efterfølge Christus.

Mægtigt virkede hans Ord, endnu mægtigere hans Exempel. Mange valgte det eensomme Liv, eller som de kaldte det, det guddommelige Kald, og toge, efterat de havde forladt alle deres Besiddelser, deres Ophold

hos ham i Ørkenen. Saaledes opstod omkring hans Hjem flere eensomme Boliger (Monasteria af monos=alene) som gav Anledning til de senere Klostre. Sammes Beboere, som man kaldte Eensomme (Monachi) eller Munke, betragtede Antonius som deres fælles Fader, medens han paa sin Side behandlede dem som sine yngre Brødre. Derhos viste han sig flittigt i deres Midte og søgte ved gudelige Samtaler endnu mere at opflamme og anspore deres fromme Iver, og af egen Erfaring belære dem om Midlerne til at kunne modstaae Djævlens Anfægtelser. Saaledes blev, som Athanasius beretter, Ørkenen Skueplådsen for Fromhed og et gudhengivent Liv.

(Fortsættes.)

—

Palæstina i vore Dage.

Beskrevet af J. H.

1.

Panorama af Bosporus. Den europæiske og lilleasiatiske Kyst. — Korstogene. Peter af Amiens; Gotfred af Bouillon. Den første Hærs Undergang.

Hvilket Skue udfolder sig for Øiet, naar man staaer paa Mønningen af „den høie Port, der som en rhodisk Kolos forbinder Konstantinopel, engang den græske Keisers Sæde, med Scutari, Konstantinopels Kirkegaard. See, der staae vi oppe, som engang Herren paa det jerusalemske Tempels Tinder, og Fristeren viser os alle Jordens Herligheder, alle Naturens Underværker, saa skjønne og henrykkende, som de intet andet Sted i hele Verden udfolde sig for Beskuerne. Foran os ligger Marmorhavet, en fortryllet elskovssukkende Najades forstenede Marmorbryst; foran os vugger sig det ægæiske Hav, en lysende Horizont med sine Cycladestrømme, foran os opdukke Dardanellerne lig dandsende Delfiner. Vi see det gamle Grækenlands Mindesmærker, vi see i et Taageslør Athen, Korinth, Theben, Sparta og Mitylene; vi synes endnu at høre Kanontordenen ved Nauplia, den sværmerske Byrons Dødssuk i Missolunghi. — Og naar vi nu vende vort aandige Blik mod den asiatiske Strandbred — der bag os see vi det fordum saa stolte Ilium eller Troja, nu kun en fattig tyrkisk Landsby, kaldet Bunarbaschi; vi see i Aanden den skæiske Port med de høie Taarne, hvorved de trojanske Oldinger fortalte de ængstlig lyttende Kvinder og Børn om længst henfarne Tiders Stolthed; vi see Floderne Simois og Skamander, nu halvt udtørrede Bække, opdage i det Fjerne Ajax' og Odysseus' Telte, ja vi troe endog ved Havbredden at øine Achilleus' og hans Myrmidoners Leir. Helena begræder sin Skjønhed, Andromache sin tunge Skjæbne; Paris saares dødeligt af Philoktets forgiftede Pile, Hektors mishandlede Liig bliver til Spot og Forhaanelse slæbt om Stadens Mure; selv de høie Guder nedstige paa Jorden for at lytte til Homers Sange ved Harpen. — Længere henne hæver sig det yndige Forbjerg Sunium med de blændende hvide Marmorruiner af et ødelagt Minervatempel, i hvis Forhaller Plato meddeelte sine Disciple store Kundskaber om de evige Viisdomslove; — længere frem ligger det østerlandske Paris, det halvt europæiske, halvt tyrkiske Smyrna, endvidere Ephesus med sine verdenshistoriske Ruiner*), — Brusa med sin Børs og prægtige Bazar, Angora med sine Geder og sin Industri, Sinope, Cynikeren Diogenes' Fødeby, Aleppo med sine Jordskjælv, og Saint Jean d'Akre, Maalet for saamange Korsfarere, der her maatte udaande deres sidste Suk. — Endnu længere borte strømme Tigris og Eufrat, disse den mellemasiatiske Vandverdens Dioskurer, og om disse hæve sig Kaukasus, Taurus og Libanon, de tre Gratier i den orientalske Bjergmythologi. Og over alle disse Landstrækninger svæver den blege Halvmaane, som Tyrkersultanen fører i sit Rigsvaaben og i sit Segl!

Hvo, der har haft Leilighed til at beundre det skjønne Panorama, som Bosporus

*) Som bekjendt et Dianatempel, der blev afbrændt af Herostat, som begik denne Udaad alene for at erhverve sig et udødeligt Navn.

frembyder, vil vistnok ofte med taus Henrykkelse og stille Fryd lade sine Tanker ile bid. Strædet, der strækker sig fra Konstantinopels Havn indtil det sorte Hav, er neppe fem Mile langt og paa mange Steder kun en Fjerdingvei bredt. De gamle græske Sagn fortælle, at man tydeligt har kunnet høre Fuglene synge paa de ligeoverfor liggende Bredder. — Saaledes adskilles tvende mægtige Verdensdele ved et Bælte, der er langt smallere end mange Floder, der kun danne Grændseskjel mellem enkelte Provindser.

Den europæiske Kyst er næsten paa den hele Strækning til det sorte Hav udelukkende bedækket med underskjønne Bygninger og indbydende Feehaver; man seer kun maleriske Landsbyer, pragtfulde Palladser, stolte Villaer og Gesandtskabshoteller, skyggefulde arabistsmykkede Altaner, saakaldte Kiosks. Scenens grønne Baggrund dannes af en dæmrende Væg af terrasseformigt anlagte Lunde, der amphitheatralsk hæve sig til en jævnskraanende Høikjæde, beklædt med utallige Cypresser og Kastanietræer. — Ganske anderledes er det i Asien; der voxe Høiene til Bjerge og Høiene til Skove. Alt vidner om et overordentlig rigt og frugtbart Land, dog ligger der i Landskabets Physiognomi noget Klassisk og næsten Hemmelighedsfuldt, der tiltaler Sindet og fryder Sjælen. — Paa det hele tyrkiske Østerlands mindre befolkede og kultiverede Kyster hersker en hellig Fred, og Ørnen, der svæver om Toppen af et gigantisk Sørgemonument, synes ligesom at vide, at der under dens Fødder høiner sig udødelige Heltes Grave.

Den asiatiske Kyst har Intet at takke Menneskene for, Naturen har skjænket den Alt. Her findes ingen Palladser, ingen Villaer og Gesandtskabshoteller, ingen Stad med Armenier og Franker; man seer kun Bjerge og Kløster, smaa grønnende beboede Dale, der strække sig om Klippernes Fødder, Bække og Bjergstrømme, der hvirvle i Skum, store Skove, som svæve paa Bjergskrænterne eller strække sig ned til de saa talrige Bugter ved Kysten.

Med eiendommelige Følelser betræder man det lilleasiatiske Fastland. Alt som man kaster et Afskedsblik paa den europæiske Kyst, fremtræder for Sjælen Erindringen om store verdenshistoriske Begivenheder, der knytte sig til disse Egne. Det var over Hellespont, at Perserne under Xerxes strømmede ind i Europa og ved Thermopylæ og Artamisium gjorde Bekjendtskab med hellensk Vaabendaad og græsk Sømandsdygtighed; paa den samme Bro strømmede i senere Aarhundreder de tyrkiske Stammer ind i Grækenland, da Kalifatets gamle Magt flyttede fra Bagdad til Konstantinopel. — Men mellem disse Begivenheder træde ogsaa de europæiske Christnes Tog til Lilleasien, da det i det 11te Aarhundrede forenede sig for at erobre Palæstina, Herrens Land, der til Spot for Korset befandt sig i Mohamedanernes Hænder. Skuepladsen for dette Korstogs første Begivenheder ligger aaben for den Reisende; hans Fod skal følge den samme Vei, som Korsfarerne betegnede ved deres Vaabengjerninger.

Korstogene, de hellige Korstog — hvilke ophøiede Tanker knytte sig til disse! — Hvad selv den mægtigste Herskers Villie ikke kan udrette, naar Tidsaanden og dens Retning ikke stemmer overeens med hiin Villie, det formaaer ofte et eneste Ord, der, som en Gløb kastet i en Krudttønde, med Et sætter en heel Verdensdeels Gemytter i Flammer og enten til Held eller til Ulykke trænger Civilisationen i en ny Retning. Hvad en stor Forsamling, der bestod af mere end Tusinde af det ellevte Aarhundredes mægtigste og indflydelsesrigeste Personer, ikke formaaede, det bevirkede nogle Aar senere en simpel Munks ligefremme Opraab, en ubekjendt Eneboers begeistrede Ord, der som paa Stormens Vinger gjenløde i hele Frankrig, Tydskland og Italien, aabenbarende den store, skjønne Idee til et Korstog, og som ved Trylleri næsten i et Dieblik tilveiebragt en Hær, som fuld af Troesiver, Kamp- og Hævnlyst under hiin begeistrede Munks Anførsel tiltraadte den besværlige Marsch til det hellige Land.

Korstogene vare et Fællesforetagende af mange, ja af alle christelige Stater, hvortil en fælles Idee begeistrede dem, hvortil ikke Politik, ikke Erobringssyge — den moderne Diplomaties nærmeste Drivfjeder — men ene og alene Religionen sammenkaldte Skarerne. — Allerede længe før det 11te Aarhundrede var det en Skik blandt de Christne, at fromme

Mennesker gjorde Pilegrimsreiser til Jerusalem og andre Steder i det hellige Land, hvor Jesus Christus levede, lærte og døde til Menneskeslægtens Frelse og sin Læres Befegling. Mange fromme Erindringer opdukkede derved, de fromme Sjæle stemtes til høiere Tro, til inderligere Andagt og Kjærlighed; de følte sig som nybesjælede, ja ligesom at være Himlen nærmere end i deres eget Fædreland. Men snart bleve disse Valfarter meget besværlige for de fromme Christne; de tyrkiske Seldschuker, en tatarisk Stamme, havde grundet et mægtigt mohamedansk Rige i Lilleasien, og vare endog i Besiddelse af Jerusalem, og bittert maatte Pilegrimmene føle deres Vælde. Skamløst vanhelligede de raa Saracenere de hellige Steder, tillode sig alle mulige Mishandlinger af de valfarende Christne, lurede paa dem, overfaldt dem røverisk paa Veiene, udplyndrede, forhaanede og sloge dem næsten tildøde, ja berøvede dem selv ofte Livet. Nøden var stor i Herrens Land, og det blev snart et almindeligt Ønske, at de vesterlandske Christne maatte komme deres lidende Troesbrødre i Østen til Hjælp.

Flere Paver kom ogsaa tidlig paa den Tanke, at opfordre Christenheden til Erobring af det hellige Land, og denne Tanke blev begjærligt greben af Geistligheden, saameget mere som denne derved troede ydermere at forøge sin Magt. Men Ridderne fattede endnu begjærligere denne ophøiede Idee, da de derved turde haabe at møde hæderlige Eventyr; Væbneren meente derved hurtigere at erholde Ridderslaget, Kjøbmanden at vinde Rigdomme, Haandværkeren og den Trælbundne lokkedes af den belovede Frihed, Skyldneren saae deri et Middel til at undgaae sine Kreditorer, Bedrageren og Vagabonden gjorde Regning paa betydeligere Gevinst ved Underslæb og Plyndring. Mange længtes ogsaa efter at komme ud af Vesterlandenes Virvar, Andre meente at kunne saaledes afbøde begangne Synder, de Fromme antoge at deeltage i et Gud velbehageligt Værk. Dog lader det sig ikke benægte, at Mange jo ogsaa bleve grebne og ledede alene af den store Idee, og begeistringsfulde sluttede sig til et Foretagende, der dobbelt maatte tiltale dem paa Grund af dets Eventyrlighed.

Pave Urban den Anden var dog den Første, der for Alvor tog fat paa Sagen, ved at udstede et Opraab til alle christne Stater om at frarive de Vantro den hellige Grav eller meget mere det hele hellige Land. Til Virkeliggjørelse af denne allerede meget tidligere fattede Beslutning var han navnlig bleven bevæget af en Sværmer fra Pikardiet, Eneboeren Peter af Amiens. Denne kom tilbage fra Jerusalem, hvor han selv havde været Vidne til de Trængsler, der vederfaredes Valfarerne af Mohamedanerne; med fyrig Veltalenhed afslørede han den sørgelige Tilstand for Paven, overrakte ham tillige en Skrivelse fra Patriarken eller den christelige Biskop i Jerusalem, ja beraabte sig selv paa Christi mundtlige Befaling, der var givet ham i en Drøm. Paven indsaae strax, at han i Peter havde fundet en Mand, der med Held kunde virke paa Folket. Han lovede ham sin Understøttelse og udsendte ham som sin Apostel.

Redskabet til Sagens Fremme var forhaanden, snart skulde Diemedet opnaaes. Peter af Amiens tiltraadte ufortøvet sit Apostelembede. Han satte sig barfodet og med blottet Hoved paa et Esel, omgjordede sit selvpiinte og forhungrede Legeme med en Strikke, tog Krusifixet i Haanden og red fra By til By, fra Sted til Sted, fra Land til Land, som det var ham befalet af Christendommens Overhyrde; overalt skildrede han med de mørkeste Farver de Christnes Lidelser i Palæstina, opfordrede de Rige og Mægtige samt Folket i Almindelighed til at tage blodig Hævn over de rovgridske Seldschuker og fremviste endog en skriftlig Befaling, der for hans Dine var nedfalden fra Himlen. Og hans veltalende Stemme hentonede ikke uden Virkning; Tilhørernes Hjerter fyldtes med Begeistring for den hellige Sag, og levende vaagnede tillige Hævnfølelsen mod Islams Bekjendere.

Imidlertid var Paven heller ikke ledig. Han sammenkaldte en Kirkeforsamling i Piacenca, og over 30,000 Mennesker indfandt sig her; men hvor stærk end Begeistringen var, saa kom det dog ikke dennegang til Rustning. Først paa en følgende Kirkeforsamling i Clermont (1095) blev der taget en afgjørende Bestemmelse. Paven besteg en Talerstol, der var reist midt paa den aabne

Plads, hvor Mødet holdtes. Han talte om Christendommens Lære, der skal bilægge al Splid mellem dens Bekjendere, fordi vi ere Brødre af eet Huus, Børn af een Fader; han talte om Ødelæggelsen i Palæstina, om Jerusalems Vanhelligelse, om de Vantroendes Vederstyggelighed. „Jerusalem" — sluttede han — „Jerusalem, Jesu Christi Hjem, vor Frelses Vugge, er ikke mere deelagtig i Forløsningen. Djævelens Lære prædikes offentlig i det Tempel, hvorfra Christus uddrev de Handlende, for at Helligdommen ikke skulde vanhelliges. De Troende forfølges, Præsterne myrdes, Jomfruerne skjændes. Vee os, om vi leve og ei raade Bod paa denne Ulykke! — Det er bedre at døe end at tillade vore Brødres Undergang. Derfor fornægte Enhver sig selv og tage Christi Kors paa sig, paa det at han kan vinde Christum! Ingen frygte Faren; thi Herrens Stridsmænd træder Fjendens Magt under Fødder! Ingen frygte Mangel; thi rig er Den, der vinder Herren!"

Begeistrende Jubel afbrød Pavens Tale. — „Gud vil det!" — raabte eenstemmig den hele Forsamling, og en Mængde kamplystne Adelsmænd beredte sig strax til Toget. Paven udnævnte en Anfører, lod ham knæle ned og hæftede egenhændig et rødt Kors paa hans høire Skulder. De øvrige Riddere smykkede sig paa samme Maade, og dette er Grunden til, at Toget blev kaldet Korstog og Deeltagerne Korsfarere. I Spidsen for disse traadte Gotfred af Bouillon, Hertug af Nedrelothringen. Alle Godsbesiddere afhændede deres Godser for at tilveiebringe Penge; især solgte de dem, ofte for en Spotpriis, til Klostre og Abbedier, der saaledes overordentlig berigede sig paa Korsfarernes Bekostning. De Ubemidlede traadte i Riddernes Tjeneste.

I August 1096 skulde Hæren bryde op; dog Peter af Amiens vilde ikke vente saalænge, men drog afsted med en uordnet Skare af 30 til 40,000 Mand, der underveis voxede til det Dobbelte. Thi hvad kunde være den gamle Ridderaand mere kjærkomment end disse æventyrlige Tog, for hvilke han forlod Hustru og Børn, Borg og Gods, omendskjøndt kun de Færreste skulde gjensee Hjemmet! — Anførselen deelte Peter af Amiens med sin Ven Walter, en burgundisk Ridder, der paa Grund af sin Fattigdom erholdt Tilnavnet Pengeløs. Den vilde Skare bestod for største Delen af Franskmænd, Lombarder og Lothringer, men overalt sluttede andre Folkeslægter sig til, altsom Toget gik gjennem Rhinlandene, Sydtydskland, Ungarn og Bulgarien til det græske Rige. Men paa Marschen rasede denne Hær som en sand Flok Stratenrøvere, og hvor man ikke godvillig overlod den Livsfornødenheder, røvede den samme med Vold og Mord, ja i Ungarn, hvis Indbyggere vare mere modige, kom det til saa heftig Kamp, at Tusinder bleve dræbte og Peter af Amiens neppe bragte den fjerde Deel af sit Mandskab til Konstantinopel. — Tydskerne, som i Førstningen talte haanligt om Korstogene, lode sig omsider ogsaa henrive af Tidens Begeistring. En vis Volkmar sammenbragte 12,000 Sachsere, Præsten Gotschalk samlede en Hær i Franken og Grev Enrico af Leiningen en lignende ved Rhinen. Men forinden disse Afdelinger droge til Konstantinopel, begyndte de deres Korstog med en grusom Forfølgelse af Jøderne, og i skrækkelige Mordscener mistede mange af disse Hjælpeløse deres Liv; dog Hævnen ventede dem i Ungarn, hvor Gotschalk blev slagen med sin hele Hær, saa at neppe en Trediedeel ankom til det græske Rige. I Natolien begyndte de paany med Plyndring og Nødselsgjerninger, og snart opstod der endog Uenighed indbyrdes. Af denne benyttede sig Soliman, Sultanen af Ikonium (Koniah); han mødte dem med Vaaben, og Walter Pengeløs blev med sin Hærafdeling nedsablet i Egnen om Nicæa. Ved samme Leilighed led Peter af Amiens et saa stort Nederlag, at han med neppe 3000 Mand maatte flygte til Skibene og seile tilbage til Konstantinopel.

Saaledes tabtes næsten en heel Armee, uden at Formaalet blev opnaaet. Mangel paa Krigstugt, en duelig Anfører og indbyrdes Tvedragt vare Aarsager til dens Undergang.

Først nu, efter at saamange Menneskeliv vare offrede, ankom Hovedhæren. Den bestod af 100,000 staalklædte Ryttere og 200,000 Mand stridbar Fodfolk og anførtes af den ædle Gotfred af Bouillon. Stolte og mægtige Herrer sluttede sig til ham, som Grev

Hugo den Store af Vermandois, der var Broder til den regerende franske Konge, Hertug Robert af Normandiet, Grev Robert af Flandern, Raimund af Toulouse, den tappre Fyrst Bohemund af Tarent og hans Slægtning, den heltemodige Tankred, Gotfreds Broder Balduin og mange fornemme Krigsmænd, der hver især kunde fortjene at anføre en Hær.

Hvilket sælsomt Skuespil maa det have været, da her paa disse Kyster i Mai 1097 blev holdt Mønstring over Korsfarernes samlede Hær og Hærfølge, det ridderlige Rytteri, Kjærnen af Stridskræfterne, det talrigere Fodfolk og den dobbelt saa store Sværm af Ubevæbnede, som Geistlige, Klosterfolk, Børn og Tjenere; — en Blanding af saamange Folk, at der i Leiren ikke taltes mindre end nitten Sprog! —

2.

Isnik, det gamle Nicæa. — Det gamle syriske Rige, Antiokia. — Korsfarernes Krigsforetagender.

Vi ville forlade Kysten, kaste et sidste Blik paa det europæiske Fastland og vandre videre. — Omgivelsernes Nyhed, de østerlandske Eiendommeligheder hos Deeltagerne i den Karavane, med hvilken vi reise, beskjæftiger os i de første Dage mere end de Egne, vi drage igjennem. — Endelig naae vi den store og frugtbare Slette, — hvor **Isnik** ligger paa Bredden af en temmelig betydelig Sø, der næsten ganske er indesluttet af Høie. Her er atter et Hvilepunkt for Tanken, Erindringer om en Fortid, hvis Storhed tryller Sjælen.

Isnik er det gamle **Nicæa**, berømt som Sædet for en Kirkeforsamling i Aaret 325, ved hvilken der fastsattes en almindelig christelig Troesbekjendelse, ligesom ogsaa Paaskefestens Samtidighed anordnedes. — At det saasnart efter Christuslærens Stiftelse fandtes nødvendigt at fastsætte en almindelig Regel for Troen, viser os tilstrækkeligt, at der allerede var vakt Splid i Kirken. Saalænge Troen stod i ydre Fare, saalænge dens Bekjendere vare udsatte for blodige Forfølgelser, var indbyrdes Næstekjærlighed det Baand, der holdt de Trofaste sammen. Men aldrig saasnart kom de Christne til Ro under Keiser Konstantius' lykkelige Regering, før der blev Anledning til smaalige Kjævlerier. Man henvendte sine Tanker paa at ordne og fuldstændigjøre Troens Indhold; men var utilfreds med Christendommen i den Simpelhed, hvori den var overantvordet Efterverdenen af Christus og Apostlerne; Philosopherne opstille kolde Læresætninger til at bestemme Omfanget af en sand Christens Tro, ja man vilde endog forklare og begribe det Ubegribelige — Guds Væsen. Navnlig havde Præsten Arius tilladt sig at opstille den Læresætning, at der var en Afstand mellem Christus og Gud, eller — med andre Ord — at Sønnen var af en anden og ringere Natur end Faderen. Denne Mening blev paa den nævnte Kirkeforsamling erklæret for uchristelig, men Følgen deraf blev kun, at Kirken spaltedes i to Partier, af hvilke de saakaldte Arianere betragtedes som Kjættere og Afgudsdyrkere.

Den tyrkiske Flække Isnik er bygget i en Vinkel af den gamle Stad. Man seer endnu de stærke Mure og Porte fra Romertiden, men det Indre af Staden er næsten ganske bedækket med Haver, Marker og Ruiner, hvor der neppe findes Spor af Mennesker.

Nicæa var Korsfarernes første Erobring. Staden tilhørte dengang den seldschukiske Sultan Kilids Arslan af Ikonium, der havde erobret den største Deel af Lilleasien fra Grækerne. Neppe var hele Korshæren landsat paa Asiens Kyst, før den strax drog mod denne Hovedstad og begyndte at beleire den. Forgjæves søgte Sultanen at undsætte de Betrængte, og efter en haardnakket Modstand faldt Staden endelig i Korsfarernes Hænder den 20de Juni 1097. Da Sultanen kort derefter led et nyt blodigt Nederlag ved Dorylæum, hæmmede Intet mere Korsfarernes Tog til Syrien.

Veien bliver besværligere, naar man har tilbagelagt den behagelige og frugtbare Dal hiinsides Isnik. Egnen bliver øde og vandløs, man kan ligesom føle de Trængsler, som Korsfarerne maatte lide ved i den varmeste Aarstid at drage gjennem den phrygiske Ørken. Veien gaaer gjennem de snævre Passer i Taurusbjergene, og snart

aabner der sig en bred og yppig Dal, gjennemstrømmet af Orontes eller, som den nu ogsaa kaldes, Aasi.

Vor Fod har betraadt **Syrien**, det nordlige Grændseland for Palæstina, Forgaarden til Helligdommen. Dette Land, der nu er en Deel af den tyrkiske Provinds Soristan, var allerede paa Kongernes Tid et eget Rige, hvis Indbyggere i Forening med Ammoniterne bekrigede Kong David, men bleve slagne af Joab (2. Sam. 10.); ligeledes læse vi om en syrisk Konge Benhadad, der med 32 Vasaller og en stor Hær beleirede Samaria, Hovedstaden i Israels Rige, og førte Krige med Achab (1. Kong. 20). — Den meest bekjendte Syrerkonge er Antiokus den Store, der to Gange indtog Palæstina, som tilsidst blev indlemmet i Syrien, hvilket snart derefter, da det gik over til Seleukus Filopater og hans Efterkommere (Seleuciderne) blev kaldet det seleucidiske Rige. Paa Apostlernes Tid var det en romersk Provinds men sin egen Prokonsul.

Paa den frugtbare Slette ved Orontes, omtrent tre Mile fra dens Udløb i Middelhavet, ligger Staden **Antiokia**, der i de ældste Tider var de seleucidiske Kongers og siden Prokonsulens Residents. Paa Apostlernes Tid fandtes mange Jøder i denne Stad, og snart opstod her en talrig Christenmenighed, Udgangspunktet for den apostolisk-paulinske Virksomhed blandt Hedningerne. I bemældte Menighed blev Navnet „Christne“ først brugt som en Benævnelse paa Apostlenes Disciple.

Antiokia har en stolt romantisk Beliggenhed. Nordlig hæver sig et høit Bjerg, der løber vesterpaa og ender i et Forbjerg ved Middelhavets Kyst, næsten to Mile fra Staden. En anden Bjergkjede løber næsten i samme Retning mellem Antiokia og Haleb (Aleppo). Nord for Staden ligger en stor fiskerig Sø, der forbindes med Orontes, hvilken Flod udspringer i Bjergene nordlig for Damask og gjennemstrømmer en snæver Klippedal, indtil den tager en vestlig Retning, træder ind i den skjønne Slette ved Antioke og seilbar ved Staden løber ud i Middelhavet. — Bjergene, der løbe fra Egnen om Damask langs med Orontes, dele sig paa den sydlige Side af Antiokia i flere Arme. Den østlige Arms Skraaning sænker sig mod Staden og er bedækket med Viinbjerge og Haver; ved Foden af den brede vestlige Arm ligger en dyb Kløft, hvorigjennem der flyder en Bjergstrøm, som ved underjordiske Rør indledes i Staden, og forsyner Husene med Vand, hvorpaa den udgyder sig i den majestætiske Orontes. — De gamle prægtige Stadmure bevise endnu, hvilket Rum der fordum indtoges af Syriens Hovedstad, som erholdt sit Navn efter Stifteren, Antiokus (240 f. Chr.) — En Deel af Murene indeslutte et Bjerg, og en anden løber hen over tvende Bjergtoppe. Man seer endnu ligeledes Levninger af Slottet, som Antiokus opførte. Stadmuren var paa den vestlige Side saa tyk, at en med fire Heste forspændt Vogn kunde kjøre indeni de to Hvælvinger, den dannede, fra Staden til Slottet, og dens Fasthed forøgedes ydermere ved 450 Taarne, der vare byggede rundt om samme.

Forsaavidt som Antiokia var en af de ældste christelige Menigheder, saa har den dog kun faa Erindringer at opvise fra den Tid, da Paulus her gjorde sig fortjent ved sin Læren og Virken. — Den beboes meest af Tyrker, hvortil kommer nogle Grækere, Armenier og Jøder. — Med sine snævre Gader har den dog et fattigt Udseende; kun i nogle enkelte Værksteder og i de anselige Saffiansgarverier ved Flodbredden bemærkes nogen synderlig Virksomhed.

Men stolte ere de Erindringer, der knytte sig til Stadens Beleiring i det første Korstog. — Antioke tilhørte Seldschukerne og havde en tapper og raa Befalingsmand — Originalen til Tassos Aladin i „det befriede Jerusalem.“ I Oktober 1097 rykkede Korsfareren frem for Staden, efter at Gotfreds Broder Balduin, der vakte megen Harme ved sin Stolthed og sit Overmod, havde skilt sig fra Hovedhæren, for at bemægtige sig Edessa (Orfa), hvilket han gjorde til et nyt christeligt Fyrstendømme. Korshæren beleirede Antiokia paa alle Sider, undtagen paa den sydlige, hvor den var beskyttet ved Bjerget og Slottet.

De christelige Stridskræfter havde hidtil mere dannet et Krigerforbund end en forenet

Hær. Enhver Anfører var med sine Krigsmænd uafhængig af den anden, og endskjøndt Gotfred af Bouillon, Raimund af Toulouse eller en anden udmærket Hærfører tilsyneladende førte Overbefaling, saa var dette dog blot en taus Anerkjendelse af hans Anseelse. — Men da Korsfarerne havde samlet sig i enkelte Leire foran Antiokia, blev der taget den Bestemmelse, at de fornemste Fyrster afvexlende skulde føre Overbefalingen, dog maatte Intet skee uden samtlige Anføreres Samtykke, og til alle bekostelige Foretagender skulde Enhver yde Bidrag.

Omegnen blev snart ganske udplyndret af Korsfarerne, og i Leiren indbragtes der en saadan Overflødighed af Levnetsmidler, at Pilegrimmene tilsidst kun vilde spise de modnedste og bedste Frugter og med Kræsenhed bortkastede mange gode og nyttige Dele af de slagtede Oxer. Saaledes bleve Fornødenheder for flere Maaneder bortødslede i meget kort Tid, og Korsfarerne overlode sig til alleslags Udsvævelser. Tyrkerne benyttede sig af denne utidige Sorgløshed og af den svækkede Krigstugt, befæstede sig stærkere og gjorde et heldigt Udfald efter det andet.

Snart begyndte den skrækkeligste Hungersnød i den christen Leir. Kun ringe Forraad blev indbragt af Armeniere og syriske Christne, og farlig var Veien til Havnen ved Mundingen af Orontes, hvorhen Skibe fra Genua og Pisa bragte Levnetsmidler og Fornødenheder. Det var blot de Rige, som kunde kjøbe Noget, de Fattige maatte endog stille deres Hunger med Læder og Træbark. Pest og smitsomme Sygdomme bortrev Mennesker og Dyr, Teltene bleve ubrugbare ved heftige Regnskyl, og overalt saae man Nød og Elendighed. — Mange Korsfarere forlode Hæren, og til almindelig Forargelse flygtede selv Peter af Amiens, der dog ved sine begeistrede Prædikener havde givet den første Impuls til Korstogene; men paa Flugten blev han indhentet af Tankred og maatte sværge at forblive sit Løfte tro.

Uagtet disse Trængsler bleve Korsfarerne dog faste i deres Beslutning, ikke at opgive Beleiringen selv i den uvenlige Vinter. Den kloge pavelige Legat, Ademar, Biskop af Puy, der fulgte Hæren, søgte med Iver at gjenoprette den forstyrrede Leveorden, og for at betage Tyrkerne alt Haab om at Beleiringen skulde blive hævet, lod han alle Kornmarker omkring Staden oppløie og besaae. — Med den mildere Aarstid kom atter rigelige Forraad til Staden. Gotfred af Bouillon, Bohemund og Tankred forstode at gjenoprette den forfaldne Krigstugt og hæve det sunkne Mod; men selv efter at de Christne heldigt havde tilbagedrevet en til Stadens Undsætning fremrykket Hær, og Mangel begyndte at herske blandt de Beleirede, kunde de dog ikke bane sig Vei over Antiokias faste Mure. — Da sluttede Bohemund Forbindelse med en Armenier, der var gaaet over til Islam, hvilken paa en forrædersk Maade aabnede ham en af Stadens Porte. Gjennem denne trængte de bevæbnede Korsfarer den 3die Juli 1098; de Indbyggere, som ikke fik Tid til at redde sig til Borgen, bleve skaanselløst nedhuggede.

Neppe veiede imidlertid det christne Banner paa Antiokias Taarne, før den tidligere tilbagedrevne hævnlystne Sultan Korboga af Mossul atter viste sig med sine talløse Skarer, medens den faste Borg, der beherskede Staden, endnu var i Seldschukernes Magt. — De Christne bleve nu beleirede i selve Staden, de havde erobret; Mangelen paa Livsfornødenheder blev Dag for Dag større, Modløshed herskede, og Korshæren syntes at være bestemt til sin Undergang. Gotfred af Bouillon, Ademar og Bohemund, hvis Mod og Tiltro vare urokkelige, opmuntrede de vaklende Anførere til Udholdenhed, men det ringere Krigsfolk blev umodtagelig for alle Formaninger. Der behøvedes mere end blotte Ord til at hæve Modet hos den forsagte Mængde, man maatte ved Troens Kraft virke paa Indbildningsevnen for at gjenvække Begeistringen.

Saa skete det. — En Geistlig indfandt sig hos Gotfred af Bouillon og erklærede, at den hellige Andreas havde viist sig for ham i Drømme og aabenbaret ham, at i Peter Apostlenes Kirke laae den Landse bevaret, hvormed Stridsmanden saarede den korsfæstede Frelsers Side. — Virkelig blev ogsaa Landsen funbet paa det betegnede Sted i Jorden under Høialteret, og som en Reliqvi blev den foreviist Korsfarerne, der i dette Fund saae en guddommelig Bistand. Fortrøst-

ningen herom virkede paa Mængden som et stærkt Glimt paa Seenerven; Modet vaagnede atter, Begeistringen blev paany almindelig.

Efter en høitidelig Messe beredte man sig til et Udfald, og efter at en Biskop havde lyst Velsignelse over de Tappre, Forbandelse over de Feige, drog hele Korsfarernes Styrke udenfor Staden og ordnede sig paa Sletten. — Det kom til en blodig Kamp; de fjendtlige Afdelinger bleve slagne, og Korboga, der forinden Slaget havde spottet de Christnes Begeistring, maatte flygte og efterlade sin prægtige Leir og sine store Kostbarheder. Dagen endte med en glimrende Seier; Borgen i Antiokia overgav sig, da dens Forsvarere saae deres Troesfællers Nederlag. Stor var Glæden, stor var Jublen. Alle Spor af Muselmændenes Vanhelligelse bleve udslettede, og de nyindviede Kirker gjenlød af Lovsange:

Først i November brøde Korsfarerne atter op og droge mod Jerusalem. Men Bohemund var ikke med; thi til samtlige Fyrsters Misfornøielse tilegnede han sig Herredømmet over Staden, som han, om end kun med Forræderi, havde underkastet sig, og kaldte sig Fyrste af Antiokia.

(Fortsættes.)

Kosakkerne i den russiske Armee.

Endskjøndt man nu atter daglig hører eller læser om Navnet Kosakker, saa hersker dog endnu hos en stor Deel af Publikum, der ikke ligefrem og specielt befatter sig med at studere de militære Tilstande, meget forvirrede Forestillinger derom. Man forestiller sig nemlig i Almindelighed Kosakkerne som Mennesker med langt Skjæg, en spids Peltshue paa Hovedet, med Legemet omhyllet af en viid Kaftan, lig en Slobrok, eller bærende en kort, rund, blaa Jakke, holdende i den ene Haand, den lange Landse og i den anden den aldrig manglende Kantschu (d. e. en kort tyk Pidsk, slettet af Læderremme), og omvaltrende paa en mager lille Hest. Men Dette er tildeels ganske feilagtigt, skjøndt mange Kosakker vel kunne have en Art Lighed dermed, medens andre frembyde et aldeles afvigende Ydre. Der gives mange Kosakker, der aldrig bestige en Hest, men ere bekjendte for at være de bedste Søfolk paa det sorte Hav og gjennemgaae deres Tjenestetid paa Krigsskibene; Andre bære aldrig noget Spyd eller Landse, men ere Artillerister i de lette Batterier; atter Andre kjæmpe i Pantseret, en Metalhjelm paa Hovedet, og ligne i det Ydre næsten ganske Tscherkesserne, deres Dødsfjender, med hvem de leve i bestandigt Fjendskab. Vi ville her give vore Læsere en ganske kort Oversigt af de forskjellige Kosakstammer, som maae gjøre Tjeneste i de russiske Hære, og haabe at den, især under de nuværende Tidsforholde, turde være af dobbelt Interesse.

De talrigste og for Ruslands Stridsmagt derfor vigtigste ere de donske Kosakker, som beboe Bredderne af Donfloden. Denne Flod, som i vor gamle Historie er bekjendt under Navnet Tanais og som den Egn, hvorfra den nordiske Fabellæres Odin med sine tolv ypperste Aser (Diarer, Drotter) kom herind, udspringer, som bekjendt, fra den lille Sø Iwnowskoje i det russiske Gouvernement Tula, danner først et næsten sydligt Løb forbi Woronesk, slaaer derefter en Bue fra Sydost til Sydvest, udmunder mellem Stæderne Tscherkask og Asow, i det asowske Hav, under en Længde af henved 200 Mile og med et Flodgebeet af 8000 Qvadratmile. I sit nederste bueformige Løb oversvømmer denne seilbare Flod, især om Foraaret, de lave Bredder, idet den danner usunde Moradser. Ved dette nedre Løb have de donske Kosakker især deres Bopæle. Enhver donsk Kosak er forpligtet til at tjene Keiseren af Rusland en bestemt Tid som Soldat, og er derved, for sig og Familie, befriet fra videre Afgift. Alle legemlig tjenstdygtige Mænd blive inddeelte i tre Klasser. De yngste, fra 18—25 Aar, udgjøre den første Klasse, som kun i særegne Tilfælde rykke i Felten, men indøves i Vaaben i

Hjemmet; den anden Klasse, fra 25—40 Aar, tjener i de egenlige Feltregimenter, hvorimod de ældste Mænd, fra 40—60 Aar, forblive i Hjemmet som Reserve. Iøvrigt skulle Undtagelser fra denne Regel meget hyppig forekomme. Alle donske Kosakker ere inddeelte efter bestemte Distrikter i Regimenter og disse atter i Sotnier (Eskadroner à 100 Mand). Naar Rusland ikke er indviklet i nogen overordenlig Krig, hvilket dog for Øieblikket er Tilfældet, skal ethvert Feltregiment kun forblive i tre Aar i Tjeneste udenfor Hjemstavnen, hvorpaa det igjen sendes hjem og afløses paa sex Aar, medens disse Soldater da kunne pleie deres sædvanlige Beskjeftigelser. Forsaavidt Kosakkerne ere i Tjeneste udenfor Hjemmet, faae de Sold og Forpleining ligesom det øvrige lette russiske Kavaleri, i Hjemmet derimod Intet, ligesom de da ogsaa selv maa anskaffe sig deres Heste. I Aaret 1825 ere disse donske Kosakker i det Væsenlige blevne nyorganiserede, saa at man har fortrængt deres tidligere eiendommelige Karakteer, og deraf dannet almindelige, strengt disciplinerede Tropper. Saaledes tør de ikke mere, som tidligere, vælge deres egne Officerer, men der gives dem saadanne, ligesom de ogsaa nu alle maae bære en bestemt Uniform. Men efter den almindelige Dom af alle militære Kjendere i den russiske Armee skulle de donske Kosakker, netop ved denne Forandring, meget mere have tabt end vundet. Deres eiendommelige Karakteer er gaaet tabt, og de ere blevne sædvanlige lette Kavalerister, som ikke udmærke sig ved noget særegent glimrende Mod. Saaledes har man, f. Ex. i den polske Krig 1830—1831, kun hørt meget lidet til de ellers saa frygtede Kosakker, ligeledes var dette Tilfælde, i det ungarske Felttog af 1849, og i det nuværende Felttog have de endnu ikke hidtil tilkjæmpet sig Laurbær. Men som duelige Forposter og utrættelige Omstreifere ere disse Kosakker iøvrigt af stort Værd for de russiske Armeer og spare Linietropperne mangen ubehagelig og besværlig Tjeneste.

For Øieblikket have de donske Kosakker 58 Regimenter tilhest staaende i Felten, af hvilke to Regimenter høre til Garden og sædvanlig garnisonere i Petersborg. Regimenternes Styrke skal ikke altid være den samme; dog kan man stedse regne 600 Mand paa et dansk Regiment. Omtrent 5—6000 Mand af disse Kosakker ere fordeelte langsmed den russiskpreussiske Grændse og i Polen; de øvrige ere medgivne de forskjellige Hærmasser af den russiske Armee.

Af Artilleri have de donske Kosakker fortiden 14 Batterier i Felten, hvert Batteri paa 8 lette Stykker Feltskyts. Dette Kosakartilleri, hvoraf nogle Batterier, i den nærværende Krig kjæmpede ved Donau, skal ikke udmærke sig synderligt og har navnlig aldrig holdt Stand mod de lette tyrkiske Batterier.

Af det „sorte Havs" Kosakker eller de saakaldte Saporoger, som tidligere ofte have bestaaet blodige Kampe mod det russiske Herredømme, indtil det lykkedes Russerne at bringe dem under Aaget, tjene omtrent 6—7,000 paa Sortehavsflaaden, især paa dennes smaa Seilfartøier, paa hvilke man respekterer dem som raske og duelige Matroser. En anden Deel af dem, der bestaae af sædvanlige russiske Kronbønder, som man med Magt i 1820 tog fra deres Hjemstavn for at lade dem nedsætte sig ved det sorte Havs Kyster, maa gjøre Krigstjeneste tilhest og tilfods. For Øieblikket, da man har opbudet saagodtsom alt, hvad der er tjenstdygtigt skulle disse Sortehavskosakker udgjøre 9 Bataillоner Jægere, 12 Regimenter Hestfolk og 4 Batterier Artilleri, med en samlet Styrke af 18,000 Mand, som befinde sig for Størstedelen paa Krim og i Bessarabien. De Sortehavskosakker, som tjene tilhest, skulle være ulige slettere end de donske og følgelig høre til de upaalideligste Tropper i den hele russiske Armee.

Kosakkerne ved Donaumundingerne bleve først grundede i Aaret 1845 af den afdøde Keiser Nikolaus. Der er iblandt dem mange Bulgarer, Wallacher, Zigeuner, kort, alle mulige Nationaliteter. I Begyndelsen af det nærværende Felttog stillede disse Kosakker 2 Regimenter Hestfolk paa 1500 Mand i Marken, af hvilke en stor Deel allerede skulle være blevne Krigens Offre. Ogsaa den russiske Donauflotille er for Størstedelen bemandet med disse Kosakker, og i det Hele taget skulle de yde bedre Tjeneste tilvands end tillands, hvor man ikke synderlig skal kunne rose deres Dygtighed.

De uralske Kosakker have fortiden 12 Regimenter Hestfolk, af en Styrke paa 8,000 Mand, staaende i Marken. Det er disse Kosakker, fra hvilke tidligere de hyppige Opstande mod den russiske Krone udgik, og hvoriblandt Kampen med Pugatcheff, der udgav sig for Peter den tredie, kun med den største Anstrengelse faldt ud til Russernes Fordeel. Dengang kaldtes disse Kosakker de jaikske; men efter den sidste Opstands Undertrykkelse erholdt Staden og Floden Navnet Uralsk, og de i og ved samme Boende bleve kaldte de uralske Kosakker. Disse have endnu ikke erholdt den strenge Dressur som de donske Kosakker og skulle derfor langt være at foretrække disse.

Ligesaa berømte ere Orenborgkosakkerne, som nu maa marschere i Felten med 10 Regimenter Hestfolk og 24 lette Stykker Skyts. Netop de to sidste Kosakafdelinger nærme sig meest det Billede, man pleier at danne sig af en Kosaks Udseende og Kampdygtighed. De orenborgske Kosakker have endnu ikke, i nærværende Krig, været opbudte til Kamp, men af de uralske fægte allerede nogle Regimenter med paa Krim.

Endvidere gives der Kosakker af den „sibiriske Linie," hvilke danne 10 Regimenter Hestfolk med 24 Stykker let Skyts. De gjøre forbetmeste Tjeneste langsmed de kinesiske Kyster eller i Kamtschatka, og de ville vanskelig finde nogen anden Anvendelse under den nærværende Kamp. Mange forhenværende russiske Strafskyldige skulle befinde sig blandt den sibiriske Linies Kosakker.

Kosakkerne i Sibiriens Stæder, hvis Antal beløber omtrent 24,000 Mand, gjøre Tjeneste deels tilhest, deels tilfods. Denne Tjeneste bestaaer i at eskortere Forbrydere, i Opretholdelse af Stædernes indre Orden, kort, i saadanne Forretninger, som hos os besørges af Gendarmeriet. Til Kamp med en ydre Fjende vil af disse Kosakker næppe nogen være at anvende.

De astrakanske Kosakker, for Øieblikket udgjørende 3 Regimenter Hestfolk med 1 Batteri, maae i den kaukasiske Hær fægte mod Tyrkerne. De skulle meget ligne de orenborgske Kosakker, danne en dygtig, let Troppeafdeling, som gjør stor Nytte især i Forpostljenesten.

Endelig komme vi til de kaukasiske Liniekosakker. Disse danne, efter den eenstemmige Dom af alle de militære Kjendere, der hidtil havde Leilighed til at see dem, det meest udmærkede lette Kavaleri, som Rusland overhovedet er i Besiddelse af. De kaukasiske Liniekosakker boe ved Bredderne af Floden Terek, som udspringer paa Nordsiden af Kaukasus, navnlig paa Sydsiden af den høie, sneebedækkede Bjergtop Chochi, deler sig ved den betydelige Stad Kislar i flere lavvandede Arme, hvoraf een, under Navnet den gamle Terek, gaaer østlig ud i det kaspiske Hav, og Flodens Længde er omtrent 50 Mile. „Den kausiske Linie" er Navnet paa en Mængde Smaafæstninger, som strække sig langs Flodbredden indtil det asowske Hav og tjene til at beskytte mod Bjergegnenes røverske Nationer. Den nævnte Klasse af Kosakker ere iøvrigt opstaaet af de tidligere grebenske, terekske og tschernomoriske Kosakker, som, efterhaanden som det gjordes behov, henflyttedes og nedsattes hertil i den sidste Halvdeel, af det forrige Aarhundrede. De skulle ogsaa mangfoldig have forsleret sig i Tidernes Løb ved fangne tscherkessiske Drengebørn, ligesom det endnu hyppig er Tilfældet, at unge Liniekosakkar gifte sig med fangne tscherkessiske Piger. Ved denne Sammenblanding med det tscherkessiske Blod besidde Liniekosakkerne i deres Rækker mange Mænd af udmærket Legemsskjønhed og smukke Ansigtsformer, som med de egenlig oprindelige Kosakker have en kun ringe ydre Lighed. Ogsaa i Klædebragt, Bevæbning, Hestens Optøilen o. s. v. have disse Liniekosakker efterhaanden ganske antaget Sæder og Skikke efter deres Naboer af de forskjellige Tscherkesserstammer, skjøndt de ellers leve i et bestandigt dødeligt Fjendskab med dem. Ligesom Tscherkesserne fægte de ogsaa blot med Sabelen, idet de have bortkastet Landsen som et Vaaben, der ikke mere tiltaler dem. Ved de idelige blodige Kampe med de tapre kaukasiske Bjergfolk har der hos disse Kosakker udviklet sig ikke blot en ualmindelig krigersk Sands, men ogsaa en meget stor Behændighed i Riden og Brug af Vaaben. I det Hele taget udrustede med ædle og smukke Heste danne de en i enhver Henseende fortræffelig Ryttertrop, som forener Kjækhed og Behændighed

med streng Disciplin. De blive heri ikke overtrufne af noget Kavaleri i Verden, med mindre det maaskee skulde være af Regimenterne af de franske Chasseurs d' Afrique.

Styrken af de kaukasiske Liniekosakker beløber sig for Øieblikket til 20 Regimenter Hestfolk og 3 Batterier let Artilleri, tilsammen nærved 17,000 Mand. Dette Antal er uundværligt til Beskyttelse af den derværende Grændse, især i denne Tid, og de ville derfor næppe blive anvendte paa en anden Krigsskueplads. En Afdeling paa nogle hundrede Mand af disse ogsaa i udvortes Henseende ualmindelig glimrende Ryttere befinder sig ved Gardekorpset i St. Petersborg, hvor de især anvendes til Keiserens og hans Families personlige Bedækning. Ligeledes skal der for bestandigt være stationeret en lille Afdeling af dem i Warschau ved Fyrst Paskiewitsch's Person; og de have her oftere, ved deres behændige ridende Kunststykker, opvakt de fremmede Officierers Beundring.

Foruden disse forskjellige Kosakker, der, som man seer, tilhøre temmelig fra hverandre afvigende Folkestammer, tæller den keiserlig-russiske Hær endnu andre fuldkommen udisciplinerede lette Rytterskarer.

De vigtigste af dem, der ogsaa nu blive opbudne i deres fulde Krigsstyrke, ere:

Baskirerne og Meschtchiniakerne, der boe som Nomader i Gouvernementerne Perm og Orenborg. De ere forpligtede til at stille 8—10,000 Mand let Rytteri, og af dem var der i Krigsaarene 1813—1814 ogsaa nogle Regimenter med i Tydskland og Frankrig. Disse Baskirer ere hverken regelmæssig uniformerede eller disciplinerede, og deres Vaaben ere tildeels endnu Buer og Pile. De skulle just ikke vise stort Mod i Kampen, men desuagtet som lette Tropper gjøre god Tjeneste ved deres Utrættelighed og deres meget skarpe Sandser.

Buniaterne og Tunguserne, som boe ved den siberisk-kinesiske Grændse, have at stille 5 Regimenter Hestfolk.

Fremdeles haves de allerede undertvungne Stammer i Georgien og Cirkassien, hvilke endnu ikke ere forpligtede til regelmæssig at stille Soldater. Men ved frivillig Hverving har Rusland allerede sammenbragt nogle tusind Mand let cirkassisk Rytteri, der skal have ydet god Tjeneste i den sidste Kamp mod Tyrkerne ved Kaukasus. En Eskadron deraf, de saakaldte Gardetscherkesser, befinder sig i Petersborg og danner hyppig Keiserens personlige Bedækning. Ogsaa i Warschau er der en lille Afdeling af disse Tscherkesser.

Tatarerne paa Krim stille nogle hundrede Mand let Rytteri, hvoraf ogsaa en lille Afdeling befinder sig ved Gardekorpset i Petersborg.

Sammenlægge vi nu til Slutning alle de af os paapegede Talstørrelser, saa fremgaaer deraf, at Rusland for Øieblikket har 112—115,000 Mand Kosakker og lignende Tropper med omtrent 200 Stykker let Feltskyts under Vaaben. Over Halvdelen af dem maa vel forblive til Beskyttelse af de udstrakte Kyster og lignende Øiemed; men 50,60,000 Mand turde sikkerlig være fordeelte til de aktive Armeekorps og kunne efterhaanden vise sig paa Krigsskuepladsen. De andre europæiske Hære, som nu ere i Kamp med Rusland, turde det falde vanskeligt, at udruste Troppekorps, der, i den saakaldte lille Krig, kunne maale sig med disse hærdede, snue og virksomme Kosakker, skjøndt de fleste af disse i den egenlige Fægtning ere af ulige ringere Nytte.

H.

Polske Skildringer.

I. Hugo.

Et tydsk Sagn.

---

1. Flugten.

Nattens Kjølighed begyndte at lade sig føle; den blaae Himmel tabte sin Klarhed; Solen, der var udmattet af sin Vandring, sænkede sig allerede i Østersøens Bølger, og idet dens svage Straaler kastedes tilbage fra Marienborgs sorte Kirke, farvede de dens buede Vinduer med dens sidste Lys, som om de vilde sige den et sørgmodigt Farvel.

En ung Kvinde havde nylig indenfor

Klostrets Mure sagt Verden og dens Glæder sit sidste Levvel. De friske Roser i hendes Krands vare faldne af, en efter en, og Nonnesløret var traadt i deres Sted. Da hun, hvilende paa Marmorgulvet og bedækket med et Liigklæde havde udtalt de Løfter, som bandt hende for Evigheden, havde hendes bankende Hjerte ophørt at slaae; Taarerne, som vædede hendes Kinder, vare standsede og en skrækkelig Blegbed havde bedækket hendes Ansigt, som om hun var Døden nær.

Da den hellige Ceremoni var fuldendt, bleve Lysene slukkede, Ordensbrødrene trak sig tilbage til deres hellige Asyl, og Mængden strømmede i Taushed ud igjennem Kirkens store Døre. Een Ridder blev ene tilbage, læned til en af Søilerne i det øde Tempel; hans opslagne Visir skjulte hans Ansigt, men paa hans Rustning saae man at han var en af den christne Kirkes Forsvarere: paa hans Bryst glimrede Mariaridbernes Kors.

Han blev staaende ubevægelig som en Marmorstatue der bevogter Gravene; pludseligt løb en uvilkaarlig Skjælven igjennem hans Lemmer. Hvad kunde overvælde ham saaledes? Var det det svage Lys, som for et Dieblik adspredte Mørket? Dette Lys var Maanens som skinnede paa de hellige Billeders forgyldte Rammer. — Var det den fjerne Støi, som naaede hans Øre? denne Larm var Gjenlyden af den sidste Bøn, som Nonnerne henvendte til Herren. — Var det Frygten for, saa seent at være ene i Kirken, hvis prægtige Steenfliser bedækkede lutter Grave? — Nei, det var ikke Frygten, som bevægede Ridderens Bryst, det var ikke Frygten som gjorde, at han med et saa opmærksomt Øre lyttede til den mindste Støi, det var ikke Frygten, som berøvede ham hans Stemme, da han i Mørket saae en let Skikkelse komme ham imøde og da han følte en blød og skjælvende Haand glide ned i hans.

Han greb denne Haand og styrtede hurtigt ud af det hellige Sted; To kraftige Heste som vare bundne i Nærheden, tyggede paa deres Bidsler og syntes at dele deres Herres Utaalmodighed. Ridderen hjalp sin unge Ledsager op paa den Ene — og svang sig selv op paa den anden. Men, hvorfor fjerne de sig saa hurtigt? Hvorfor ile de med at forlade Landeveien og fordybe sig i Skove og ubeboede Egne? Hvorfor vende de sig hvert Dieblik, for med Ængstelighed at see tilbage? De synes at have laant Fuglens Vinger for at fjerne sig fra den preussiske Jord; men uagtet deres hurtige Fart taber den ældste Ridder ikke sin Ledsager af Sigte. Han bøier Grenene, som kunde saare hans Ansigt, han formindsker fra Tid til anden sin Hests sprige Løb: kort, han vaager over den unge Page, som en Moder vaager over sin Førstefødte.

De Reisende talte ikke et Ord; alene de til Suk hævede deres Bryst, da de ikke længere kunde see Mariaridbernes Kloster. Med Pilens Hurtighed flyve de gjennem Skove af hundredaarige Graner, de nedtræde de vellugtende Bregner, den uhyre Lyngslette; endelig ankomme de til Niemens Bred, hvor Maanens Skin kastes tilbage som en skjælvende Sølvstøtte. Den ældste Rytter griber sin Ledsagers Tøile og styrter sig i Floden; Hestene aabne med Støi deres Næseborer og deres Skum blandes med Vandet. Da de have naaet den anden Flodbred standser Ridderen dens Løb, bøier sig over sin Ledsager og siger i en sagte Tone, som om han kunde høres af Andre: „Snart have vi forladt dette forbandede Land! Snart ere vi flygtede til det indre Lithauen, hvorhen Jagello kalder mig, og vi behøve da ikke at frygte den hemmelige Nets frygtelige Domme. Friskt Mod! Vi nærme os til Troki, som tilhører Jagello; han har betroet denne Fæstning til den tydske Garnison; der vil jeg, midt imellem mine tappre Soldater, opfordre Forræderiet til at naae os; der befaler jeg over mine Brødre. Spionerne, hvem det er overdraget at udføre den Dom, som truer mit Hoved, have tabt mit Spor, og vove ikke at forfølge mig i mit kjære Lithauen. Gud er mit Vidne, at jeg aldrig har undflyet Faren: jeg elsker vor Ordens Turneringer, jeg deler Kampen og dens Tummel — men jeg flyer Faren uden Hæder, jeg flyer Dolken, som kan naae mig selv ved min Elskedes Fødder, selv under Vennens Tag."

Den unge Page skjælvede; han udstrakte sin svage Arm, som for at beskytte sin Ledsagers Bryst; derefter fæstede han et usigeligt ømt Blik paa ham og sagde: „Lad os da flygte hurtigere."

Begge sporede deres Heste; de kom ikke langt forbi Hertugen af Lidas udstrakte Eiendomme. Den opgaaende Sol forgyldte Slottets høie Taarne; de nærliggende Skove og Sletter vare endnu i Skygge; Naturen vaagnede, frisk og smilende, Fuglene istemmede deres Morgensang, Blomster af tusind forskjellige Farver lode deres aromatiske Lugt strømme ud: men de to Flygtninge tænkte, ufølsomme for denne begyndende Pragt, kun paa at drive deres Heste fremad. Lida forsvandt for deres Blik som en bedragerisk Drøm; paany fløi de gjennem Skove, over Sletter og Heder. Da Solen endelig sænkede sig bag Høiene som begrændsede Nilia og Mørket udbredte sig over Himmel- og Jord, berørte Ridderen let Pagens Skulder og viste ham Murene af et Slot.

„Sêe dig om, sagde han; her er Slottet Kieystut, med sine uoverskuelige Jorder; dette høie Taarn er Hedningernes Tempel, hvor de Dag og Nat bringe deres Afgud Perkonnas Røgoffere. Her kunne vi uden Frygt udhvile os nogle Timer. — Men, seer Du, tilføiede han med en bevæget Stemme, i det Fjerne en stor og himmelblaa Flade? Det er Trokisøen, der er Slottet Troki: der ville vi finde Ro og — Lykke!"

2. Ridderen af den hemmelige Ret.

Uagtet sit alvorlige Udseende er Klosteret Marienborg langt mindre sørgeligt end det mørke Slot Kieystut. Ingen Prydelse skjuler dets Ælde; man seer ingen af disse Sølvstager som saa klart kaste Lyset tilbage; Gulvet er ikke bedækket med bløde Tæpper, de nøgne Vægge ikke skjulte af Tapeter med straalende Farver, Riddersalen ligner et mørkt Fængsel; Kulden, der trænger igjennem de brede Sprækker, bevæger sig frit derinde, og frembringer klagende Toner; talrige Piller understøtte den skumle Hvælving, og de forskjelligtfarvede Ruder holde næsten Lyset ude. Disse Vinduer, saa karrige paa Lys, have ofte været Vidner til Scener, der udspyede Død, og de bevare endnu Kampens mørke Spor.

En Lampe oplyser kun svagt den store Sal, hvor to Reisende endnu vaage, uden at agte paa Tiden. Det var de Riddere, der for faa Timer siden kom fra Preussen. Den Ene bærer et Staalharnisk og en Hjelm; en viid Kappe, paa hvilket et Kors aftegner sig, indhyller ham; et Diamantskors glimrer ogsaa paa hans Bryst, og ved hans Side hænger et tveægget Sværd. Denne unge Mand er Hugo, Mariariddernes Komthur. Hans Ledsager bærer hverken Riddersporen — eller Harnisk; han er klædt i en simpel Page-Dragt. Den smukke Page sidder i en melancholsk Stilling; de gyldne Lokker snige sig ud under hans Fløiels Hue og falder ned over Skuldrene; hans Oine, klare som Himlens Blaa, ere fæstede paa Hugos, med et Udtryk af Urolighed og Kjærlighed.

„Min Elskede, sagde Hugo, idet han trykkede hendes Hænder i sine, stands din Frygt! Overgiv Dig til den Ro, som er Dig saa nødvendig efter saadanne Anstrængelser; vi ere her næsten i Sikkerhed og ville om faa Timer være udenfor al Fare. Da kunne vi elske hinanden, uden Frygt og uden Skræk. Tro mig, Blanche, Gud tilgiver og beskytter os; han modtager kun frivillige Offere. Dette Slør som dine Slægtninge have tvunget Dig til at tage, er blevet vanhelliget ved den Rædsel det indgjød Dig. Dine første Ønsker gjaldt mig: de skulle blive opfyldte; imorgen ere vi frie og lykkelige."

„Lykkelige", gjentog Blanche, idet hun tvivlende rystede paa Hovedet; men hendes klagende Stemme blev overdøvet af Larmen af klirrende Sporer, som gjenlød i Galleriet. Døren aabnedes langsomt og en Ridder af kjæmpemæssig Figur kom hen imod dem; hans sorte Visir var omhyggelig lukket; hans Harnisk og hans Kaardegehæng vare sorte, ligesom Fjeren, der beskyggede hans Hjelm. Han støttede sig til en Pille, korsede sine Arme over Brystet og blev staaende, mørk og taus.

Blanche skjælvede og nærmede sig uvilkaarligt til sin Elsker. Hugo reiste sig og, idet han lagde Haanden paa Sværdet spurgte han den Ubekjendte: „Hvo er Du? Er Du en Broder? En af den hellige Troes Riddere? Hvorfor kommer Du her? Hvad bringer Du?"

— „Din Død, Hugo!"

Komthurens Pande bedækkedes med en Sky.

— „Min Død, siger Du? Har Du seet Pæretræet i Bodelschwing? Vender Du tilbage fra Kirkegaarden i Sandkirchen?"

Ridderen lod sine Arme synke og gjorde

begge Gange et bekræftende Tegn med Hovedet. En Urtepotte med et blomstrende Rosentræ stod i en Krog af Salen: Hugo afrev en Rose, og bød den Ubekjendte den, idet han fornyede sine Spørgsmaal. Uden at bryde sin mørke Taushed tog Ridderen Rosen og førte den til sit Bryst og sine Læber. — En kold Sved badede Hugos Ansigt, Dødens Blegshed bedækkede hans Kinder. Da han endnu vilde have flere Beviser paa det, hvorom han tvivlede, spurgte han med en kort og afbrudt Stemme: „Siig mig Ridder, er Du riig? Hvor ere dine Brødre? Hvem er din Familie?"

— „Et Guldstykke og tre Maal Viin ere mine Rigdomme; min Broders Billede er indgravet paa mit Sværd; i den ene Haand holder han en Bouket Roser, i den anden en Dolk, som han bader i Blod. Min Familie er den Vestphalske — den røde Jord! Er det tilstrækkeligt Hugo? Kjender Du mig nu? — Hør nu! Bestemmelsen er kort: Du kjender din Brøde — Straffen følger strax efter den; Du vil døe inden een Time. Og hvad Dig, hans Medskyldige, angaaer, da skal Du, som har laant en Pages Dragt for at flygte bort fra dit hellige Tilflugtssted, vende tilbage til det Sted, hvorfra Du er kommen — Du skal igien indtræde i Klosteret, hvor Skjændsel, Vanære og Straf venter Dig!" Med disse Ord gik den ubekjendte Ridder langsomt ud af Salen.

Uden et Ord, uden en Bevægelse blev Blanche staaende med Øiet fæstet paa den Dør ad hvilken den sorte Fremtoning nylig var forsvunden. Pludseligt reiste Hugo sig med Voldsomhed; den Blegshed som bedækkede hans Kinder forsvandt og hans Øine lynede Mod og Dristighed: „Gid Skjændsel maa komme over mig, dersom jeg lader dem saaledes skalte og valte med mit Liv. Igaar vilde det være mig let at døe, men idag, da Du er min, **vil** jeg leve." Hurtigt afførte han sig sin Kappe og astog Hjelm og Sværd: „Vent mig, Blanche! jeg efterlader her min Kappe, som kun vilde være mig til Hinder i Kampen, min Hjelm, der er forarbeidet af et altfor skrøbeligt Staal og dette Sværd, der er for let til deres Hoveder. Jeg vil iføre mig en Rustning, som intet Staal kan gjennemtrænge; jeg vil tage min gode Klinge, hvis Længde har forundret endogsaa Polakkerne, og dersom jeg maa bukke under, skal jeg ialtfald sælge mit Liv dyrt. Her, min Elskede, tilføiede han, idet han gav hende sit Diamantkors, tag dette Kors, som endnu aldrig har forladt mig: Lad det, dersom jeg skulde døe, engang imellem erindre Dig om den, der elskede Dig saa inderligt." Blanche udstødte et dybt Suk." Bliv ikke bange, min Elskede, jeg vil leve; stol paa det Hjerte, som slaaer saa modigt i mit Bryst. Jeg vil leve, fordi Du elsker mig, og fordi jeg er altfor lykkelig til at døe. Forresten staaer der os endnu en Udsigt til Frelse aaben: det hedenske Tempels Kjældere kunne tilbyde os et Tilflugtsted; nu gaaer jeg for at forvisse mig derom. Bliv Du her; jeg skal ikke tøve med at komme igjen."

Hugo vilde fjerne sig, men Blanche holdt ham tilbage; hendes iiskolde Haand greb Elskerens og hun førte ham hen til den udgaaende Lampe. Hun strøg Haarene tilbage, der bedækkede Krigerens Pande og betragtede ham som den Landsforviste betragter det Fædreland, han maa forlade, som den Dømte betragter Himlen, han ikke mere faaer at see. „Gaae nu, sagde hun, idet hun blidt stødte ham tilbage, og Gud give Velsignelse til Dine Undersøgelser!"

Hugo gik bort med lange Skridt og, efterat have iført sig sin frygtelige Rustning, steg han ned i Templets hvælvede Kjældere for at søge et Tilflugtssted, der til Daggry kunde skjule dem for deres Fjender. Men ved Lyset fra Baalet, som brændte foran Afgudsbilledet, saae han nogle Mænd i lange Kapper. Alle Udgange vare bevogtede. Hugo skjælvede — hans Hoved forvirredes, og han syntes at Steenstøtterne som omgave Alteret, betragtede ham med funklende Øine.

3. Døden.

Den Times Frist, som Fuldbyrderen af den skjæbnesvangre Beslutning havde tilstaaet, var næsten udrunden. Han traadte paany ind i Salen, og bemærkede, ved en Fakkels blege Skin, en Ridder, støttet til sit Sværd, med Ansigtet skjult i begge Hænder. Komthurens bekjendte Kappe var kastet om Skul-

drene, Hjelmen med den veiende Fjerbusk overskyggede hans Pande. og Mariariddernes Kors glimrede paa Brystet; men Intet i hans Stilling erindrede om den krigerske Ild, som faa Dieblikke før opflammede Hugo. Hans Hoved var sænket ned paa Brystet, hans Holdning var rolig og hengiven, og han iagttog en mørk Taushed. Den sorte Ridder gik lige hen imod ham: „Er Du beredt, Hugo? Du tier? Nu vel, døe da, og Gud have Medlidenhed med din Sjæl!" Ridderen sagde ikke et Ord og rørte ikke et Lem, men da Sværdet traf hans Bryst udaandede han uden en Klage. Bøddelen tøvede ikke længe ved sit Offers Liig; han lod Dolken sidde i det brede Saar og forlod den blodige Sal.

Pludseligt aabnedes Døren igjen med Larm; en Ridder, væbnet lige til Tænderne, gaaer hurtigt ind. Det er Hugo, hvis Blik lyne Mod og Haab: „Blanche, min elskede Blanche! see paa mig, jeg er vis paa Seieren." Han standser — Stemmen døer hen paa hans Læber. Hans Elskedes blege Ansigt, Hjelmen, som trykker hendes smukke Pande, Kappen, hvori hun er indhyllet, Alt slaaer ham med Overraskelse; han nærmer sig — bestyrtet betragter han hende, og Dolken i det blodige Saar afslører den skrækkelige Virkelighed. Han fatter Blanches Opoffrelse, han forstaaer, at hun har valgt Døden, forat bevare hans Liv. Et rasende Lyn blinker i Krigerens Øie, krampagtigt trykker han Sværdheftet, men han falder snart tilbage i en dyb Sørgmodighed: Fortvivlelsen beseirer selv Hevnlysten. For at hevne Blanche maa han leve og Hugo vil Intet uden Døden. Hugo bøier sig i Taushed over sin Elskedes Liig, han trykker det sidste Kys paa hendes blege Læber, indhyller hende i sin Kappe og gaaer ud efter at have tilsløret det tilbedte Ansigt.

Den hemmelige Nets Udsendinge vare forsvundne; Hugos Tjenere havde taget Flugten; Maanen farvede det skumle Slot med sit sølverne Lys, ikke en Vind rørte sig, Ørnen havde standset sit klagende Skrig, Søens Vande frembragte kun en stille Mumlen. Hele Naturens Ro blev afbrudt ved den Støi et Legeme, som styrtede i Bølgerne, fremkaldte. Vandet hvirvlede et Dieblik, derpaa antog det igjen sin forrige Ro. Da Solen igjen kom tilsyne paa Himlen og Fuglene hilsede den med deres muntre Ovidbren syntes alene Lillierne, sørgende bøiede over Vandet, at begræde den Ulykkeliges Endeligt.

Efter Elisa Souty.

Ch. G.

(Fortsættes.)

Nyttige Opskrifter.

Mod gale Hundes Bid angav „l'Indep. Belge" nylig følgende Middel, der er blevet anbefalet af en Person, som 6 Gange er bleven bidt af en gal Hund. Man skal blande 1 Pd. Kjøkkensalt i en Pægl Kildevand og dermed vaske det bidte Sted senest 1 Time efter Bidbet, og derpaa i 12 Timer holde et saltet Bind omkring Saaret. Man skal bevare den fuldkomneste Rolighed før Vaskningen, for saameget som muligt at undgaae al giftig Materie.

Mundliim tilberedes ved at opløse 4 Lod god klar Liim og ½ Lod fiint Huusblas hver for sig i Spiritusviin over en jevn Kulild; ligeledes opløser man 1 Lod Kandissukker i Vand ved sagte Ild. Man blander derpaa disse Ting sammen og lader dem koge Naar Massen har kogt noget, hælder man den i Former, og naar den begynder at størkne, skjærer man den i smalle Strimler, og lader den tørres i Luften.

At rense Glasflasker o. s. v. En Smule Saltsyre, fortyndet med Vand, hældes i Flasken, hvormed Smudsigheden opløses, som derpaa udskylles med Vand.

Mod brændt Skade. Man bestryger de brændte Steder med god Olie, og bestrøer dem derefter med pulveriseret Salt.

Mod Mælks Sammenløben under Kogning. Befrygter man, at Mælk eller Fløde skal løbe sammen under Kogningen, behøver man blot at hælde 10 til 15 Draaber flydende Viinsteen (Oleum tartari per deli—

qvium) i hver Pot Mælk, og derpaa koge den, saa løber den ikke sammen.

Middel mod Møl. Pulveriseret Violrod, lagt i forskjellige Papirer, giver en behagelig Lugt iblandt Linned, og Malurt, Kamfer eller grovtstødt Peber konserverer uldne Sager for Møl.

Angling. Ved at besmøre Fiskemadding med Assafoetida eller andre aromatiske Substandser ville Fiske tiltrækkes fra en betydelig Afstand og sluge den begjerligt.

Middel mod Hundesygen. Mod denne Sygdom er det et probat Middel strax at indgive Hunden 1 til 3 Theeskeefulde Tobakssaft, som hældes af en Svampdaase. Saakaldet Schwartenbegerolie, som med en Pennefjeder smøres Hunden i Næseborerne, kan ogsaa anvendes. Efter overstaaet Sygdom er det godt at give Hunden et varmt Krydderbad af Kameel- og Hyldeblomster.

Steensmerter skulle, ved hyppig Brug af Thee, kunne forhindres. I Virkeligheden er hos Kineserne denne Sygdom saa sjelden, at de ikke engang kjende den, og deres medicinske Kundskaber bestaae netop i skarpe Iagttagelser. Derimod er i Indien, hvor Thee ikke drikkes, Blæresteen meget hyppig. Den videnskabelige Erkjendelse er fortiden istand til at gjennemskue Grunden til den anførte Kjendsgjerning. Theen letter nemlig Udskillelse af Urinsyren, som sammenhober sig i Urinblæren, og sædvanlig danner Begyndelsen til Steen.

En Forbedring ved Brødbagning. F. Haggit i England vil have gjort den Opdagelse, at Meel, som æltes med Regnvand, giver en Femtedeel mere Brød, end naar Æltningen skeer med Kilde- eller Flodvand.

Ødelæggelse af Marksnegle. Ved at iagttage Sneglenes Sædvaner har man i Frankrig opdaget et meget simpelt Middel til deres Ødelæggelse. Man lægger nemlig smaa Hobe vaadt Mos i Agerfurerne. Sneglene forsamle sig meget talrigt i Mosset, fordi dette Tilflugtssted stemmer med deres Natur. Man udryster dem daglig, ihjeltræder dem, og lægger det paany befugtede Mos igjen paa sit Sted til videre Fangst, saalænge Snegle ere forhaanden.

Mod Kornorme. Hvo som aarlig i Høsttiden lægger Humle paa sit Kornloft, for at tørres, og siden lægger Korn paa samme Loft, skal ikke spore noget til disse Orme; og naar det Korn, som allerede er fuldt af saadanne Orme, lægges paa sligt et Loft, saa skal dette Utøi inden 24 Timer være borte derfra.

Mod Smitte anbefales, at sye Svovltraade i en lille Sæk, og bære denne paa Maven.

Godt Tandpulver. Man tager fiint Kinapulver 2 Lod, rødt Sandeltræpulver, Myrrhapulver, Drageblod, brændt Allun, af hvert ½ Lod, Urtenellikeolie 20 Draaber, blander det paa det bedste og gjemmer det i en Æske til Brug.

At opbevare Citroner. Man lægger dem i en ny Steenkrukke, gyder frisk Vand derover og henstiller den paa et kjøligt Sted. Vandet maa hver 24 Timer ombyttes med friskt. Paa denne Maade kan man holde dem et heelt Aar.

At befrie Fugle for Utøi. Man gjør Pindene, som Fuglene sidde paa i Buret, af Sivrør, og forsyner samme med Indsnit, lig Hullerne paa en Fløite. Deri trækker Utøiet sig, og Fuglene blive frie. Fra Tid til anden forsyner man Fugleburet med friske Pinde af samme Slags.

At borttage Rødviinspletter. Man bestrygger Stedet, hvor Pletten er, med reen Bomolie og river det derpaa forsigtig med Fingrene, udbreder Tøiet derefter paa en Græsplet og lader det ligge 2 Timer i Solen, udvasker det derpaa med frisk Vand og saa med varmt Sæbevand, fortsætter dermed saaledes som man pleier at gjøre ved Vaskning, og Pletten vil da være forsvunden.

Hermed følger et Lithographi efter et Maleri paa Pariserudstillingen: „Nero, som kjæmper for Prisen i Væddekjørsel."

Forverdenens Archiv.

(Fortsat.)

Ved de øvrige Vulcaner i denne Egn ville vi være mindre udførlige, deels fordi de ere blevne mindre nøie undersøgte, deels fordi det vil være tilstrækkeligt at have lært en af dem specielt at kjende, da de andre i meer eller mindre Grad ere hinanden lige.

Om Cayambe Urcu, Nevado del Corazon og Chimborazzo veed man neppe, om de ere Vulcaner; den førstnævnte 18,170 Fod høi, har rigtignok ved sin afstumpede Kegle den største Lighed med et Eruptionskrater og isærdelesheed med Vulcanen Tolima; men man har dog aldrig seet den udkaste Ild eller Røg. Mærkværdigt er dette Bjerg derved, at Æqvator gjennemskjærer dets Top, hvilket ikke er Tilfældet med noget andet høit Bjerg.

Corazon har tidligere erholdt et vist Ry derved, at La Condamine og Bouguer bestege den — 14,820 Fod høi — og roste sig af at have seet Barometret paa et lavere Standpunkt, end noget Menneske før dem. Denne Roes er længst fordunklet ved Humboldt, som paa Chimborazzo i Forening med Bonpland og Charles Montusar naaede et Punkt, som ligger 3270 Fod høiere end Corazons Top.

Chimborazzo, 20,100 Fod høit, kan i det Høieste kun betragtes som en Vulcan, der ikke er kommen til Udbrud; den har Form som en Kuppel, er sandsynligviis hævet ved en indre Ild, men har dog intet Krater. Derimod er den ved dens Fod leirede Carguairazzo aaben. Om Natten den 19de Juli 1698 styrtede under et frygteligt Jordskjelv, som ødelagde Omegnen af Llactacunga og Hambato, dette Bjergs Top ind og hele Høisletten blev bedækket med et Udbrud af fugtig Jord og Pimpsteensaske, hvorved mange Tusinde Mennesker fandt deres Død. Arago troer, at Udbruddet er opstaaet derved, at Bjergets Spidse er styrtet ind og falden ned i det med Vand fyldte Bjerg, saa at en Overstrømning er foranlediget, hvilket frembragte hine Ødelæggelser. Forfatteren deler imidlertid ikke denne Troe og formener ikke, at en saa ringe Begivenhed havde kunnet drage saa mange hundrede Qvadratmiles Ødelæggelse efter sig.

Vulcanen Capac Urcu — af Spanierne benævnt Cerro del Altar — har et enormt aabent Hævningskrater, men dog intet synligt ydre Eruptionskrater, og er ikke besteget saa høit, at man har kunnet see ned i dens Krater; thi den maaler 16,400 Fod og naaer mere end 2000 Fod frem over den nedre Sneegrændse. Men Midlerne til at overskride denne kunne der ikke findes som hos os, hvor man har naaet op indtil 6000 Fod over Sneegrændsen. Folkene i hiin Egn paastaae, at Bjerget engang har været langt høiere end Chimborazzo, at det har raset otte Aar efter hinanden og havt frygtelige Udbrud, indtil endelig dets Top er styrtet sammen og denne Catastrophe gav den dens nuværende Form. Det ydre Syn bestyrker denne Mythe; Kraterets Rande ere takkede som en creneleret Muur, og tre Fremragninger af saa dristige Omrids, at de kun kunne være frembragte ved de voldsomste Rystelser, krone Svælget og rage flere Tusinde Fod over det. Naar man skuer op fra Ny-Riobamba, saa seer man tilhøire og tilvenstre to uhyre Horn, som indadtil have et skraat Fald af flere Hundrede Fod, og som, staaende for sig alene paa en Slette, vilde være mægtige Bjerge, det er øiensynligt Randene af det høit hævede Krater — faste, uforgjængelige Klippemasser af den inderligste Sammenhæng, thi de have i Aarhundreder slet ikke forandret deres Omrids — under hvilke de tidligere Støtter ere afbrudte og som nu staae som mægtige med Fald truende Obelisker. Mellem disse Naale er fra Riobamba af den Gjenstand synlig, som har givet Bjerget dets spanske Navn, en bordbannet Klippeflade af ligesaa colossale Dimensioner, som de paa begge Sider opstigende Horn; den skal have Lighed med et Altar.

Man har efter Traditionens Angivelser udregnet, at Udbruddet, som gav Cerro del Altar denne Skikkelse, maa være faldet i de sidste Decennier af det femtende Aarhundrede. Udbruddene vare saa ødelæggende, at den hele tidligere velbefolkede og dyrkede Slette blev aldeles ufrugtbar ved dens Bedækkelse med Pimpsteen. Bjergets gamle Navn, Capac Urcu, Bjergenes Fyrste, eller det store, det

fortrinlige Bjerg, synes at bekræfte Traditionens Angivelse om, at det har været det høieste, og naar man forfølger de rene Linier af dens Kegleform ved Sneegrændsen nogle Tusinde Fod op, og derfra, hvor de ved Indstyrtningen ere blevne forandrede, fører den videre i Tanken, saa støde de ganske vist sammen i en Høide, som langt overtræffer Chimborazzos, og det synes da, som det har mistet næsten en Trediedeel af sin Høide.

Nu veed man og seer man, at det er lavere end Chimborazzo, og allerede paa La Condamines Tid vidste de Indfødte dette og angave det sidstnævnte som det høieste af Nevados (Sneebjergene). De havde vel ingen Maaleinstrumenter, og ei heller havde de kunnet bestige den, men de saae den fuldkomment horizontalt fortløbende og uforandrede Sneegrændse og saae, at det af alle Bjerge stod høiest over denne Linie, og til denne Sammenligning var Øiet tilstrækkeligt.

Colopaxi maaler 17,712 Fod og er af alle Bjerge i Andeskjeden det skjønneste, dets Kegleform den regelmæssigste; den er i den Grad paafaldende, at Spanierne om den sige, at den seer ud, som var den dannet paa en Dreierbænk.

Den mægtige Vulcan er bleven iagttaget af Bouguer og La Condamine under et af dens frygteligste Udbrud; det skete i Aaret 1742, da de netop i dets Nabolag foretoge Grademaalinger under Æqvator, som vare blevne anordnede af det franske Academie for at bestemme Jordens Skikkelse. Vulcanen udstødte en Ildsøile af 5000 Fods Høide og Bjergkeglen blev i den Grad ophedet invendigt fra, at den siden Aarhundreder der ophobede Snee smeltede bort indtil det sidste Spor. Sneevandet, sammenblandet med Aske og øvrige vulcanske Stoffer til et sort, Fordærvelse bringende Dynd, styrtede ned af Bjergskraaningen i brede Strømme, hvorved der skal have dannet sig Bølger fra 60 til 100 Fods Høide. Utvivlsomt er dette en Overdrivelse, skjøndt den bliver gjentagen af Arago. Det Øvrige er factisk, at nemlig Vandets Hurtighed ved dets Fald fra en Høide af 9000 Fod — saa høit er Bjerget over Quitos Slette — var saa stor, at det i de overfyldte Strømleier endnu i 4 Miles Afstand fra Vulcanen med bruste afsted en Hastighed af 40 til 50 Fod i Secundet, det vil sige, med Hastigheden af den Luftstrøm, som man kalder Storm. Mange Tusinde Huse bleve bortrevne, om circa 800 Mennesker veed man med Visheb, at de bleve et Rov for Bølgerne, store Strækninger af frugtbart, bebygget Land bleve bedækkede af de kogende Bølger og berøvede deres Vegetation. Denne Vulcans Rasen varede i tre Aar, inden samme ved Slutningen af Aaret 1744 stillede sig.

Antisana, der ligger ligeoverfor Pichincha paa Quitos Høislette og har en Høide af 18,000 Fod, slumrer nu i næsten 3 Aarhundreder og er det eneste, hvor man har bemærket Lava; samtlige høie Vulcaner i Sydamerika synes, trods deres uhyre Magt, dog ikke at hæve smeltede Steenmasser over deres Top, saaledes som samtlige de lavere Vulcaner gjøre. At Høiden ene er Skyld heri, underligger ingen Tvivl og et Par Tal vil godtgjøre dette. Trykket af en Atmosphære af 10 Miles Høide er lig Trykket af en Vandsøile af 32 Fod eller af en Qviksølvsøile af 28 Tommer, det vil sige omtrent 15 Pund paa Qvadrattommen. Skal Noget hæves ved Dampe, saa maae disse have en Spænding, som kan overvinde Trykket, som den Substants, der skal hæves, udøver. Spørgsmaalet bliver altsaa her: hvor svære ere de Substantser, der skulle hæves? Lava er i Reglen 3 Gange saa svær som Vand, en Søile af 10 Fod vil altsaa kunne sættes lige med en Atmosphære. Kommer nu den smeltede Lava fra en Miils Dybde og skal den endnu hæves 16,000 Fod over Havets Niveau, saa maatte Dampenes Spænding i Vulcanens Indre være lige med 4000 Atmosphære, Noget, der ikke vel er tænkeligt, især da Jordskorpen af 1 Miils Tykkelse lettere ved dette Tryk vilde give efter, end at den smeltede Masse skulde hæves til den dobbelte Høide.

Om det vigtige Vulcanbælte, som strækker sig gjennem Rigerne Peru og Chile, vide vi desværre kun lidt mere end deres Navn og Beliggenhed. I Peru og Bolivia saae vi sex virksomme Vulcaner: Chacumi, Arequipa, Pichupichu, Chipicani, Junguara og Gualatieri; fremdeles fire udslukkede: Urinas, Viaga, Volcan de Agna og Atacama. I Chile kjender man 12 brændende Vulcaner: Aconcagua, Bancagua, Peteroa, Chilan, Antuco, Cara

Vulcanen ved Villarica, Osforno, Quecuicabi, Minchinmadam, Cocobade, Yanteles, og syv, som ikke mere ere i Virksomhed — skjøndt man egentligt ikke kan sige dette om nogen Vulcan, men blot skulde angive, hvor længe den har tiet, da den hvert Dieblik kan gjenoptage sin Virksomhed, hvorpaa Vesuv gav det skrækkeligste Exempel paa Plinius' Tid —. Disse Vulcaner i Chile, som ikke befinde sig i Virksomhed, ere fordetmeste benævnte efter nærliggende Byer, saaledes efter Mendoza, San Jopo, Valparaiso, Conception og Valdivia; længere inde i Landet ligger endnu Punmahuida og Unalaqven. Paa Ildlandet ligge fremdeles tre uvirksomme: Buckland, Sarmiento og Clement.

Paa nogle Kaart over Chile finder man vel flere Vulcaner tegnede, men de ere i Ordets egentligste Forstand kun tegnede.

(Fortsættes.)

Historiske Skildringer.

Middelalderen.

Andet Afsnit.

De romerske Keisere og Christendommen.

Antonius og Pachomius (300 efter Chr.)

(Klostrenes Oprindelse.)

Pachomius.

1.

Pachomius var født omtrent Aar 292 i Øvre-Egypten ikke langt fra Theben. Hans Forældre vare Hedninger og ogsaa han blev opdragen i Hedenskabet, men tillige underviist i Egypternes Kunster og Videnskaber. Da han var 20 Aar gammel blev han udskreven for at tjene som Soldat under Maximin, en Modstander af Keiser Constantin. Saaledes kom han til Theben, hvor han blev behandlet meget haardt af sine Vogtere. Men mod denne Haardhed contrasterede de Christnes Mildhed i Omgang. Uopfordret toge de sig af Pachomius og hans Staldbrødre, bragte ham Næringsmidler og andre Vederqvægelser. Over denne Mildhed blev Pachomius saa rørt, at han besluttede, saasnart han atter blev fri, at tjene de Christnes Gud og at elske sine Medmennesker ligesom Jesu Bekjendere. Allerede denne Beslutning hævede ham langt over hans Kammeraters lave Standpunkt, og snart fandt han ogsaa Leilighed til at udføre den. Krigen mod Maximin tog med hans Død en hurtig Ende, og de af ham hvervede Tropper erholdt deres Afsked. Saaledes blev ogsaa Pachomius igjen sat i Frihed. Strax gik han til en Kirke i Øvre-Egypten, blev underviist i Christendommen, døbt og optagen i den katholske Kirkes Skjød. Men end ikke nu fandt han Ro; Datidens Kjætterier, især Stridighederne om Jesu Guddom, plagede hans Indre. Han vendte sig derfor under Bøn og Taarer til Gud for at erfare, hvor Sandhed var at finde. Og Gud aabenbarede ham, at den Kirke, hvori han var optagen, ogsaa var den sande. Fra nu af hang han fast ved den, hans ængstelige Tvivl ophørte, og han besluttede at føre et eensomt Liv for fuldkommen at indvie sig til Gud.

2.

Palämon, en Eneboer, der opholdt sig mellem Nilen og det røde Hav, stod dengang i Ry for Helligdom. Til ham gik Pachomius, for at danne sig efter ham. Oldingen forestillede ham alle Besværlighederne ved det eensomme Liv, men den modige Yngling lod sig ikke afskrække derved. Da aabnede Palämon Døren til sin Celle, optog ham hos sig og dannede ham mindre ved Lære — thi han talte kun lidet — end ved sit alvorlige, sig stedse eens blivende Exempel. Af ham lærte Pachomius alle Arter af Selvpiinsler, hvorved Datidens Asketer søgte at afhærde sig, for Exempel at nøies med Brød og Salt og nyde Grønt, blandet med Støv og Aske, og, for at værge sig mod Søvnen, bære Sand fra et Sted til et andet, og med nøgne Fødder gaae over spidse Torne. Men endnu

roesværdigere gik Pachomius frem i gudelige Tanker. Den hellige Skrift læste han ofte og øvede sig i det, som han fandt foreskrevet deri. Ofte tilbragte han hele Nætter i Bøn, og Bøn om Hjertets Reenhed og dets Bevarelse for Satans Fristelse var især Gjenstand for hans Forbønner. Palämon glædede sig over sin Elev; men Gud, der ledte ham saaledes, vilde, at han nu ogsaa skulde føre Andre til Helliggjørelse.

I Nærheden af hans Opholdssted laae en forladt Landsbye, eller, som Andre mene, en Øe i Nilen, Tabenna. Derhen gik Pachomius ofte for at bede. Engang, da han var hensunken i Bøn, hørte han en Stemme, der tilraabte ham: „Bliv her og byg et Kloster; thi Mange ville komme til Dig, begjærlige efter et helligt Levnet.“ Tillige viste sig for ham en Engel, der overrakte ham en Tavle, hvorpaa Reglerne for Klosterlivet fandtes.

Disse Regler, som vel ere de ældste Forskrifter for Munkene, løde i det Væsentlige saaledes: „Enhver Munk skal i Forhold til sine Kræfter spise, drikke, arbeide og faste. Dem, der have mange Kræfter og spise meget, skal der paalægges haardere Arbeider, men lettere Arbeider skal gives de Afholdende og Svage. — Ethvert Kloster skal have forskjellige Celler, og i hver Celle skulle tre Munke boe; men for dem alle skal Spisen laves og rækkes paa eet Sted. — Alle skulle sove — ikke liggende men siddende — paa Lænestole, som ere bedækkede med deres Kapper, om Natten skulle de bære linnede Klæder om Lænderne og bestandigt en hvid Gedepels med et purpurfarvet Kors, undtagen ved Nydelsen af den hellige Nadvere, hvor de skulde tildække deres Hoved med en Kappe. Ogsaa denne Kappe skulde de bære ved deres fælles Maaltider; thi Ingen skulde ved Bordet betragte de Andre, eller tale, eller endog blot see sig omkring. Kommer en fremmed Munk, som har andre Sædvaner, saa skal han ikke spise sammen med dem; kun en Reisende skal dette være tilladt. Samtlige Munke skulle afdeles i 24 Hobe, enhver af disse Hobe skal betegnes med et Bogstav i det græske Alphabet, og ethvert af disse Bogstaver skal antyde en Egenskab for dem, der føre det. Den, der vil optages i et Kloster, skal først prøves i tre Aar ved haardt Arbeide, førend det tilstedes ham at tage Deel i de hellige Øvelser. Alle skulle bede 12 Gange om Dagen, ligesaa ofte om Aftenen og ligesaamange Gange om Natten. Dog skal det være dem, der høre til de Viderekomne, uformeent heri at gjøre noget Tillæg.“

3.

Pachomius gav sig nu i Forening med den gamle Palämon iſærd med Arbeidet, og Begge byggede efter Englens Forskrift et Kloster i Tabenna. Men da Bygningen (omtrent Aar 326) forstørstedelen var fuldendt, gik Palämon tilbage til sit gamle Opholdssted. Imidlertid aftalte han med sin elskede Elev, at de vexelviis vilde besøge hinanden. Og saaledes skete det ogsaa til Oldingens Død, der efter kort Tids Forløb udaandede i Pachomius' Arme og blev begravet af denne.

Imidlertid havde den hellige Pachomius' Ry udbredt sig videre og videre og der kom stedse Flere, som længtes efter Munkelivet. Først prøvede Pachomius dem og spurgte om deres Forældres Samtykke; derpaa gav han dem Munkeklædninger, underrettede dem om deres Pligter og formanede dem især til at foragte alt Jordisk og til at efterfølge Christus. Virkelig udmærkede sig ogsaa — som Historien beretter — de første Munke i Tabenna ved deres store Fromhed, og selv Mange af dem, der vare opvoxede i Raahed, bleve dannede til dydige Mennesker.

Munkenes i Begyndelsen ringe Antal beløb sig allerede i Aaret 333 til hundrede, og da Pachomius døde, til 3000. For at skaffe dem Ly, behøvedes flere Klostre. Saaledes opstod der allerede ved Pachomius selv ni Munkeklostre og et Nonnekloster. Ethvert af dem indeholdt flere Huse, og hvert Huus flere Celler. Ligeledes fik ethvert Kloster en særegen Forstander, Fader (Abbas, hvoraf Abbed) og Munkene bleve afdeelte i flere Ordener. Den ene Afdeling maatte sørge for Spise og Drikke, den anden for de Syges Pleie, en tredie for Modtagelsen af de nye Tiltrædende og for Fremmede. Desuden maatte de Fleste forrette særegne Arbeider, enten flette Maatter og Kurve, eller besørge Markernes og Havernes Dyrkning, eller forfærdige Huusgeraad og Klæder. Pachomius

var den første Opsynsmand og til ham afleveredes alle Producter, der kunde undværes, hvilke han da lod sælge og med de derfor indkomne Penge bestred han Udgifterne for Klostrene.

4.

Rygtet om Pachomius' Indretninger var ogsaa trængt til hans Søster, og hun gik derfor til Tabenna for at besøge ham. Men Pachomius, for hvem det gjaldt for Fromhed ikke at betragte noget Fruentimmer, lod hende sige ved Portneren: „Du hører Søster, at jeg er rask og lever. Drag nu bort i Fred og græm Dig ikke over, at Du ikke seer mig med kjødelige Öine. Men overvei flittigt, om Du maatte være istand til at vælge en Livsvei som min, for derved at finde Naade hos Gud. Hører jeg, at dette er dit Forsæt, saa vil jeg indrette Dig en Bolig ikke langt fra min, hvor Du med andre Jomfruer, som dit Exempel vil opvække, kan arbeide paa din Sjæls Frelse." Pachomius' Søster, hvis Navn ikke er blevet opbevaret til os, greb med Iver det hende af Broderen givne Raad. Strax lod denne ved sine Munke bygge et Kloster, som kun ved Nilen var skilt fra Tabenna, og som erholdt Navnet Men og i kort Tid blev fyldt med mange efter Hellighed tørstende Jomfruer. En ærværdig Olding af Munkene fra Tabenna erholdt det øverste Opsyn, og Pachomius selv udkastede Reglerne for Jomfruerne, der efter et ægyptisk Ord bleve kaldte „Nonner", ↄ: ærværdige Matroner.

I hine Tider, hvor det store Romerrige styrtede sammen, hvor Alt geraadede i Forvirring og truede med at nedsynke i Barbari, vare Klostrene alene Fromhedens Sæde, et Tilflugtssted for de livstrætte af Verden bortstødte Sjæle, for den forfulgte Uskyldighed, hvor der paakom selv Røvere en Følelse af Ærefrygt. Stort have de udrettet for at gjøre Landet beboeligt, for at redde Videnskabens Skatte, for at bevare Jesu Christi Fred midt i den vilde Krigstummel; de vare Værktøi i det guddommelige Forsyns Haand!

(Fortsættes.)

Palæstina i vore Dage.

Beskrevet af J. H.

(Fortsat.)

3.

Halep eller Aleppo. — Damask. — Kystlandets Naturbeskaffenhed og Frembringelser. — Ladiki, Latakia, det gamle Laodicea. — Baalbek og Palmyra; de berømte Soltempler. — Beirut.

Vi ville ikke følge den Vei langs med Kysten til Palæstina, som de krigerske Pilegrimme betegnede med Vaabengjerninger, men vende os sydostlig fra Antioka til Haleb eller Aleppo, der ligger et Par Dagsreiser derfra. Veien fører over en Arm af Bjerget Al-Lukan (Amanus) ved Syriens Grændse. Overalt møde vi frugtbare Egne, der vilde give rigelig Løn, naar flittige Hænder opdyrkede dem, men nu ere næsten ubeboede.

Haleb er en stor og folkerig Stad, som ligger i en yndig af den mangearmede Koik gjennemstrømmet Dal, og er et af Middelpunkterne for den asiatiske Mellemhandel. Karavaner fra Persien, Indien og andre Dele af Orienten aflosse her deres Varer, som derpaa forsendes til den nærmeste Havn ved Middelhavet. — Rundt om de nu temmelig forfaldne Stadsmure med deres besynderligt dannede Taarne ere, for det meste paa Bjergskraaningerne, anlagte Viinbjerge, Træplantninger og Haver, hvilke staae særdeles smukt, endskjøndt der hele Sommeren hersker Mangel paa Regn, hvilken sædvanlig først begynder at falde i Midten af Oktober.

Staden, med det høitliggende Slot paa en kunstig Høi i Midten, frembyder fra alle Sider maleriske Synspunkter. Blandt alle de syriske Stader er Haleb unægtelig den skjønneste og meest velbyggede, ligesom den maaskee ogsaa er den reenligste Stad i det hele tyrkiske Rige. Kun i Bazarerne og i Boutikerne findes Mangel paa Nethed og tilstrækkeligt Lys. Husene ere opførte af Kvadersteen, men fordetmeste kun beboede i de øverste Etager; Jordetagen tjener til Varebeholdning, Indstaldning og til Huusbrug. — Den af Vesterlænderne eller Frankerne beboede Staddeel er mere rummelig og munter. De boe her i skjønne Khaner, der ere milde Stif-

telser, hvis hvælvede Gange og Celler man efterhaanden har forandret til bekvemme Beboelser, der mod Erlæggelsen af en ubetydelig Afgift til Moscheen blive Beboernes Eiendom. Gaderne, som føre gjennem disse Khaner, ere hvælvede Buegange, der erholde deres Belysning gjennem Aabninger i Hvælvingerne. I Gaardene og paa Trapperne ere anlagte smaa Terrasser med smukke Plantninger. — Naar Mørket bryder frem, blive samtlige Khaner lukkede.

Haleb har efter de bedste Beretninger nu ikke meget over 100,000 Indbaanere, af hvilke omtrent de to Trediedele ere Mohamedanere. Af disse bære et meget stort Antal grønne Turbaner og vise sig derved som naturlige Efterkommere af Profeten. — Denne Stads Beboere staae i Ry for ualmindelig Dannelse, og i Virkeligheden forfølges den Reisende her kun sjelden af de tyrkiske Gadedrenges Spotteskrig: „frankiske Kukkuk." Dette Spotteraab, der plager Europæerne alle andre Stæder, skal være opstaaet derved, at Frankerne i gamle Dage søgte at vinde disse farlige Drenges Velvillie ved Gaver af alskens Legetøi, af hvilket Nürnberger-Gjøgen behagede meest. Deraf kom det, at Børnene anmodede enhver Franker om en „Kukkuk;" men i Tidens Længde gik dette Ord fra en Bøn over til et Skjældsord.

Naar vi følge Landeveien fra Haleb, drage nedad omtrent i sydostlig Retning, da ankomme vi snart til en stor og yndig Slette, som Østerlænderne lovprise og besynge som et „jordisk Paradis" Paa denne Slette ikke langt fra Antilibanon ligger det gamle **Damaskus**, der en Tidlang var Kalifatets Hovedstad og nu er Sædet for en Pascha af første Rang, der blandt Andet har den Forretning, med et Troppekorps at ledsage den aarlige hellige Karavane af stundom 40,000 mohamedanske Pilegrimme (Hadschi) til og fra Mekka. Naar man nærmer sig fra den pragtfulde Forstad Sahahié, der ligger omtrent en halv Miilsvei borte, men ved en uoverskuelig Række af Haver og Landsteder er forbunden med Staden, synes denne ganske at forsvinde bag disse blomstrende Omgivelser. Talrige Moscheer og Minaretter rage op over de tætte grønne Masser, de elegante Bygningsformer staae ligesom i Væddestrid med Naturens skjønneste Værker. Med utaalmodig Forventning betræder man Staden, men der findes Intet, som særdeles tiltaler Beskueren; de Ideer om Glands og Pragt, som man har gjort sig i det Fjerne, forsvinde snart, naar man først befinder sig indenfor Murene. Snævre Gader, hvori man neppe kan aande, regelmæssigt byggede Kvarterer med tarvelige Huse uden alle arkitektoniske Zirater — Alt er her ganske som i andre tyrkiske Stæder; det Eneste, der fængsler den Reisende, er Byens afgjorte orientalske Karakteer. — En Deel af Staden er indesluttet ved en Muur af ringe Høide, der fordetmeste er dobbelt og hviler paa gamle Fundamenter. En lignende Muur omgiver Paschaens Residentsslot, der er saa stort og vidtløftigt bygget, at det i sit Indre formelig ligner en lille Stad.

En skærende Modsætning til Stadens Simpelhed i det Hele danne de talrige Moscheer, der tidligere vare christne Kirker; i Pragt og Skjønhed staae de nærmest Konstantinopels. Den største Moschee, der staaer midt i Staden, var fordum en Kathedralkirke, indviet til Johannes den Døber eller, som Andre mene, til Johannes af Damask, og gjælder for den skjønneste Bygning, som er oprettet i dette Land af de første Christne. I Aaret 707 efter Christi Fødsel blev den forandret til en Moschee. Den er tre hundrede Fod i Længden, halv saa bred, og har en skjøn marmorbelagt Gaard med et Springvand og Søiler af korinthisk Orden, der bære to Rækker Arkader.

Damask er en meget gammel Stad. Efter et østerlandsk Sagn skal den have faaet Navn efter en af Abrahams Tjenere, Damask, men efter Arabernes og de christne Damasceneres Mening skal den være opbygget af Abraham selv (2000 f. Chr). — Allerede paa Kongernes Tid havde den politisk Betydning og beherskedes af en Regent, der blev beseiret af David (2. Sam. 8., 5.). Under Salomon gjorde Staden sig atter uafhængig og blev Sædet for et nyt Rige, der i Aaret 740 f. Chr. tilligemed hele Syrien indlemmedes i det assyriske Rige. Efter Alexander den Stores Død (323 f. Chr.) blev Damask flere Gange Regerings-

sæde for selvstændige Fyrster, endskjøndt Antiokia gjaldt for det syriske Riges Hovedstad. Christendommen fattede her tidlig Rod, og Apostelhistorien fortæller os, at Paulus prædikede ofte i denne Stad. Men da det Troens Træ, som Mohamed havde plantet i Arabien, udbredte sin Krone og skyggede over Syrien, blev Damask erobret af den arabiske Feltherre Kaled, „Guds Sværd" (634), og Christendommen fortrængt af Seierherrerne. Det havde allerede været Mohameds Hensigt at underlægge sig Syrien, men da Profeten saae Damask i det Fjerne, skal han fuld af Beundring være standset og ikke have vovet at sætte sin Fod i dette Paradis, fordi han kun haabede at vinde eet Paradis, hvilket dog ei turde søges her paa Jorden. — Efter mangfoldig Vexlen af Herskere kom Damask endelig under det tyrkiske Scepter (1516) og vedblev at være Sædet for en tyrkisk Statholder, indtil hele Syrien i Aaret 1832 blev erobret af den ægyptiske Pascha Mohamed Ali og senere af Porten overladt denne som et Paschalik (Statholderskab).

Den vestlige Egn om Damask er den, der maaskee meest tiltaler den Reisende, men Længslen, der stunder til det hellige Land, iler freidig gjennem mindre livlige Egne for at naae sit Maal. Vi følge derfor Veien tilbage omtrent til Haleb, og Maalet for vor Jorsalsfærd bliver Ladiki eller Latakia, hvorfra vi efter en Sideudflugt følge Kysten indtil Palæstina. En Tidlang falder Reisen gjennem en bjergig, men ingenlunde ufrugtbar Egn, men endelig kommer man til et jævnt Sletteland med yppige Kornmarker, der kun mod Vesten begrændses af steile og høie Klipper, — Paa denne Slette seer man de forskjelligste Kornsorter og Bælgfrugter, hvilke her modnes langt tidligere end i Europa. Man saaer Kornet i November og December, og allerede i April kan Høsten begynde. Indtræffer der ogsaa undertiden Nattefrost og Snee, saa optøer Alt dog om Dagen, og mørke Dage, Regn og Taage ere sjeldne Fænomener, fordi Regnen meest falder i Byger. Markernes Opdyrkning fordrer kun ringe Møie. Solvarmen gjør Landet saa frugtbringende, at man gjerne saaer og harver efter en eneste Pløining. Ofte benytter man endog ubeslagne Plove, fordi mange Træarter ere haarde som Jern. Lugning er saagodtsom unødvendig, da Sæden paa Grund af Solheden og Vandingen skyder saa hurtig op, at den voxer over Ukrudtet. Indhøstningen volder ei heller Landboerne mange Bekymringer. Efter Regntidens Ophør modnes Sæden fuldkommen, og Frugten staaer da ofte længe paa Marken eller ligger afslaaet, medens man tærsker under Høstarbeidet; Loen er Guds-frie Natur, Logulvet er Marken selv. Negene lægges i Kreds paa en rund Plads, hvorpaa Kjærnen udtrædes af Øxne, som man driver om i Kredsen. Dernæst bringes den rensede Sæd hjem i Agerdyrkerens Huus; Avner og Straa faae Lov at ligge paa Marken til Fodring inden Regntiden vender tilbage. Hele Sommeren græsser Kvæget paa Marken og æder, hvad der er opvoxet i Regntiden og kun er daarlig Sæd. — Selv under den vinterlige Regntid fremspirer der Planter paa Bjergskrænterne, og Buskvæxterne i Bjergene afgive Næring for Geder og Faar, der sædvanlig først afgræsse Markerne, hvorefter der da følger Oxer, Heste og Æsler og tilsidst Kameler. — Til Vogne kjende Landboerne ikke i disse Egne; Alt bliver læsset paa Æsler og Kameler, og Hestene bruges kun til Ridning, aldrig som Lastdyr. — Skjøndt man i det Hele ikke har Mangel paa Brændsel, saa bliver Brødet dog som oftest bagt ved en Ild af Oxe- og Kameelgjødning, der efter at være tørret ganske i Solen faaer megen Lighed med vor Tørvemasse. Brødet bestaaer af tynde Kager, som man bager paa indmurede Kobberplader, hvilke let lade sig ophede.

Omtrent tre Dagsreiser fra Haleb bliver Egnen et temmelig steilt Bjergland, og naar man har overskrebet Orontes, indbyder en stor Khan den Reisende til Hvile. Denne Khan er af sin Stifter begavet med saa rige Indkomster, at enhver Reisende bliver der forsynet med Brød, Suppe og Kjød. Og der er Nok, som modtage dette gjæstfrie Ophold; navnlig herberge mange mohamedanske Pilegrimme bestandig her paa deres Reiser til Mekka. — Veien gaaer nu afvexlende over Bjerghøider og gjennem Dale, og snart nyder man fra en Høide, under hvilken hele Middelhavet som et Speil ud-

breder sig ere Øiet, det henrykkende Skue af den venlige Stad **Ladiki**, der kun ligger et Par Timers Gang herfra.

Ladiki eller Latakia er det gamle **Laodicea.** Den ligger med sin skjønne Havn paa en frugtbar Slette ved Havbredden, og dens Ruiner erindre endnu om Stadens tidligere Pragt og Storhed. — Laodicea var en af de syv Christenmenigheder*), til hvis Trøst og Beroligelse i Trængslens Dage den alderstegne Apostel Johannes skrev sin guddommelige Aabenbaring, ogsaa kaldet Synernes Bog.

Snart er Syrien og det gamle Phrygien gjennemvandret, men urigtigt vilde det være at forlade disse Egne, uden at have seet deres største Mærkværdigheder fra Oldtiden, nemlig Baalbek og Palmyra. — Vi styre vore Fjed til den yndige Deel, der strækker sig hen mellem Libanon og Antilibanon; det er Coelesyrien (Huulsyrien), som man vist ikke med Uret har antaget at være den i Biblen nævnte Dal Aven, hvis Indbyggere vare meget ryggesløse, hvorfor ogsaa Profeten Amos truede dem med guddommelig Gjengjælbelse (Am. 1, 5). I denne yndige Egn, ikke langt fra det Sted, hvor Orontes udspringer, ligge de stolte Ruiner af **Baalbek**, af Grækerne kaldt Heliopolis (Solstaden) med sit Tempel for den kananitiske Afgud Baal**). Stor og prægtig maa denne Stad engang have staaet med sine Søilehaller, Pragtbygninger og Mindesmærker; stort og prægtigt maa det Tempel have været, som endnu i sine Ruiner vækker vor Beundring. Umaadelige Skatte maae være anvendte paa Opførelsen af sligt underskjønt Tempel for Solguden. Alt, hvad der kan opløfte Menneskets Tanker, findes her saa vidunderligt forenet; Kraft, Viisdom, Udholdenhed, kongelig Glands, Gudsfrygt og Kunst sammensmeltes her til Et. Fast staae de mægtige Søiler Aartusinder efter at Kunstnerens Been ere hensmuldrede. Skjønheden fryder Øiet og henrykker Hjertet, og dog er det Mennesket selv, der lægger Haand paa slige Værkers Forstyrrelse. Tiden forstyrrer langsomt, hvad der synes at være bygget for Evigheden; men den kan det saameget lettere som den barbariske Raahed trolig staaer den bi og ikke tøver, forinden Kunstens herlige Mindesmærker ere forvandlede til Steenhobe.

Lader os nogle Øieblikke dvæle ved Baalbeks Ruiner og see, hvad Tidens Tand og Menneskets ødelæggende Haand endnu har levnet. — Mod Øst hæve sig høie Bjerge, og mod Syd læner Staden sig ligeledes til en Klippevæg. Paa den Side, hvor Bjerget afgiver en stærk Bedækning og udgjør en Deel af Stadmuren, synes der at have staaet en stor Bygning; thi foruden Levninger af mægtige Søiler findes der endnu mange Ting, der bekræfte denne Formodning. Man vil endog vide, at her skal hæve været en stor Vandgang, gjennem hvilken Vandet blev ledet op til det Øverste af Soltemplet.

I den vestlige Strækning findes endnu ligeledes en meget stor Søile; denne er ligesom nogle andre paa den modsatte Side af rød Granit. Et Sagn fortæller, at en halv Dagsreise derfra mod Syden ligger Noahs Begravelsesplads, hvilken af Egnens Folk kaldes Elarach.

Det berømte Soltempel er opført af en fiin hvid Steenart, der i Glands ligner Marmor. Paa Forsiden findes riflede Søiler. Beklædningen bestaaer af enkelte Stene, der ere lagte tværsover hverandre og prydede med Relief. Indgangen til Soltemplet er paa den østlige Side gjennem en Halle af tolv Søiler. Det første Tempelrum, i hvilket man træder ind, danner en Sexkant paa 180 Fod i Diameter, og alle Overrester af dette Gemak bære Spor af en fordums Glands; virkelig beundringsværdig gribe Formerne af de dette Rum omgivende Kamre ind i hinanden. Man kommer dernæst ind i et større Gaardsrum af 374 Fods Længde og næsten samme Bredde; det Hele slutter med det egentlige Tempel, der er omgivet med Søiler. Disse Søiler, af hvilke endnu de ni have trodset Aartusinders Storme, have med Ind-

*) Disse syv Christenmenigheder vare som bekjendt i Efesus, Smyrna, Pergamos, Thyatira (nu Akhissar), Sardes, Philadelphia (nu Allaschehr) og Laodocia — lutter lilleasiatiske Stæder (Aabenb. 1, 11).

**) Baal, ɔ: Herre, var den øverste Guddom hos Fonicierne og Kananiterne og betegnede efter al Sandsynlighed Solen (den produktive Naturkraft).

begreb af Fodstykket en Høide af 84—85 rhinl Fod. — Men noget af det Herligste er Dørgesimsen, paa hvilken en Ørn med en Heroldstav og Blomsterkrandse i Næbbet svæver over tvende Kvinder med Vinger paa. Af Templets Søilegang staaer endnu fire Søiler.

Foruden dette store Tempel findes endnu flere mindre Templer, der ligeledes have været indviede til Solguden. Ikke langt fra Stadmuren staaer saaledes en mærkværdig Bygning, der i sin hele Form ligner det store Tempel, kun at der paa Gesimsen findes Løvehoveder med Vandrør; Indgangen er meget prægtig og bestaaer af to Gaarde, der ere omgivne af mindre Bygninger. Et andet skjønt Tempel ligger en halv Fjerdingvei derfra; det er opført i en Halvzirkel, og det hele Indre erholder kun sit Lys gjennem Dørene. Endnu maa bemærkes et tredie Tempel ligeledes af rund Form; er det end ikke saa stort i Omfang som noget af de andre, saa er dets Form klar og storartet. Ziraterne holde den rette Middelvei mellem Overlæsning og Sparsomhed, og Stilens Reenhed gjør det til en Perle blandt de arkitektoniske Levninger af den klassiske Bygningskunst.

Med sørgeligt Vemod forlader man Baalbek. Naturreligionens Tid er forbi. man tilbeder ikke længere Solen som den produktive Naturkraft, og de stolte Minder fra Vildfarelsens Periode staae nu øde og tomme, overgivne til Forglemmelse.

Dog vi forlade kun Baalbek og dets Ruiner for atter at dvæle ved en sunken Gravhøi, for atter at skue Verdens Omskiftelse i Beskuelsen af en falden Storhed. — I den nuværende Provinds Nedjed, midt i den syriske Ørken, omtrent tre Dagsreiser fra Eufrat, ligger en deels sammensunken, deels ødelagt Stad. Det er det gamle **Palmyra**, engang Verdens prægtigste Stad, berømt ved sin Stifter og sit Soltempel, nu — en fattig Landsby.

Det er ingen Tvivl underkastet, at Jødekongen Salomon (1015—975 f. Chr.) jo har stiftet Palmyra; han kaldte den Tadmor (Palmestaden), hvilket de ældste og troværdigste Historiekilder bekræfte*). Hvad der navnlig har ladet Historiegranskerne tvivle om, at Stedet er det rette, er den Omstændighed, at de ikke kunde forklare sig, hvad der havde bevæget den viseste Jødekonge til at grundlægge en saa stor og prægtig Stad i Syriens vilde Sandørken. Imidlertid taler dog Meget for Sagen, naar vi tage Hensyn til hans storartede Plan, at forskaffe Judæa Herredømmet over Verdenshandlen. Han behøvede dertil et Centralpunkt, og dette kunde han kun finde paa et beleiligt Sted mellem den persiske Havbugt og Floden Eufrat. — En gammel Historieskriver fortæller tillige, at Palmyra navnlig hævede sig, efterhaanden som Stæderne Tyrus og Jerusalem sank i Anseelse. — Paa Romernes Tid havde den naaet sin høieste Storhed, og det er mere end sandsynligt, at Vegetationen deromkring da tillige havde et venligere Udseende end nu, og at det daværende Terrain først i en senere Tid er blevet bedækket med Flyvesand.

Ved sine umaadelige Rigdomme, der vare en Følge af dens Speditionshandel med indiske Varer til Europa, gjorde Palmyra sig uafhængig af alle fremmede Herskere og bevarede den strengeste Neutralitet i Krigen mellem Partherne og Romerne. Imidlertid lykkedes det dog Trajanus at indlemme den i det romerske Rige, — og Palmyra, den yppige Handelsstad, maatte nu finde sig i den Ydmygelse, i mere end hundrede Aar at hedde en romersk Koloni. Hvad der endnu findes af arkitektoniske Levninger i græsk Stiil hidrører fra denne Periode. Alle historiske Efterretninger, der ligge førend denne Tid, ere ikke paalidelige; de troværdige Meddelelser begynde først i Midten af det tredie Aarhundrede efter Christi Fødsel i Keiser Valerians Regeringstid.

Allerede i Aaret 225 var det lykkedes Artaxerxes at stifte et nyt persisk Rige i Asien. Hans Efterfølger, Sapor, søgte at bringe alle til Romerne tabte Provindser

*) Man see blandt Andet 1 Kong. 9, 18; 2. Kron. 8, 4. — Ogsaa Josephus i sit Værk „Antiquitates judaicae" holder Salomon for Palmyras Stifter.

under sit Scepter; men Valerian, der indsaae Størrelsen af det Tab, der stod paa Spil, stillede sig selv i Spidsen for en Armee, for at besjæle dens Mod ved sin Nærværelse. Ved Edessa i det gamle Mesopotamien kom det til et Slag, Romerne bleve slagne, og Keiseren selv faldt i sine Fjenders Hænder. Udfaldet af dette Slag lod Romerne befrygte Tabet af samtlige asiatiske Provindser, og da Palmyræerne allerede gjorde sig Haab om at gjenerholde deres gamle Frihed og Uafhængighed, saa søgte den daværende Statholder Odenatus at forekomme Stødet og ved et smigrende, af kostbare Gaver ledsaget Brev at bestikke Sapors Forfængelighed og Pragtsyge. Dog Tilbudet forfeilede sin Virkning; Sapor modtog Gesandterne med Kulde, lod Gaverne kaste i Eufrat og erklærede Odenatus, at han havde tilladt sig en Frækhed ved at tilskrive ham paa slig Maade og foreslaae ham slig skændig Handel. Forbittret over dette hovmodige Svar gjorde Odenatus strax det Løfte, enten at tugte Sapors Overmod eller selv at blive et Offer for sin Hævn. Han samlede alle Stridskræfter, kastede sig over Perserne, erobrede deres Bagage og fangede Sapors Gemalinde og mange af hans Medhustruer. Efter endnu flere Seire fordrede Odenatus den fangne Keiser Valerian udleveret, men dette blev bestemt afslaaet af Sapor.

Kun kort Tid regerede Odenatus; han blev myrdet af sin egen Brodersøn, hvilken dog igjen fik samme Skjæbne af Zenobia, Odenatus' Enke. Denne anden Semiramis var kjæk nok til at ville løsrive sig fra al persisk og romersk Overhøihed. Hendes Krigsudrustninger bevægede Armenien, Arabien og Persien til at indgaae et Forbund med hende. Rom var paa denne Tid netop indviklet i en Krig med Gotherne, og Keiser Klaudius, der ikke vilde sprede sine Stridskræfter, saae sig nu nødsaget til at skjænke hendes Gebeet Navn af et Kongerige. Men hun selv erklærede sig nu at være uafhængig af Rom, og Følgen deraf blev en Krigserklæring.

For at besjæle Soldaternes Mod sluttede Zenobia sig selv til Felttoget; men efter flere Gange at være slagen, indesluttede hun sig i Palmyra, hvis Overgivelse alene kunde afgjøre hendes Riges Skjæbne. Aurelian begyndte nu at beleire Staden; men da han forudsaae, at Beleiringen maatte blive meget langvarig, da han selv var saaret ved et Kastespyd, og Forsvarsanstalterne lode vente en standhaftig Modstand, og da Armeen endvidere foruroligedes af Araberne og en Hungersnød var at befrygte i Leiren, saa tilbød han Zenobia en fordeelagtig Kapitulation. Med Stolthed blev denne tilbageviist, men til al Ulykke kom nu Probus tilbage fra et seierrigt Felttog til Ægypten og forenede sig med Aurelian. Den fordobblede romerske Stridsstyrke forskrækkede Zenobia, og hun flygtede hemmeligt paa en ung Dromedar til Bredderne af Eufrat, hvor hun blev inhentet af nogle fjendtlige Ryttere. Hendes Flugt havde Stadens Overgivelse til Følge.

De seirende Romere lode deres Hævn gaae ud over alle offentlige Bygninger, og paa det skjønne Soltempel lagdes først Ødelæggelsens Haand. Fra dette Tidspunkt kan man regne Palmyras Forfald. — Da Aurelian paa Tilbagereisen til Rom erholdt Meddelelse om, at Palmyrenserne havde myrdet den romerske Gouverneur og Besætningen, ilede han ufortøvet tilbage til Palmyra for at dæmpe Opstanden. Man har endnu en Skrivelse fra Aurelians Haand, hvori han siger, at Oldinger, Kvinder, Børn og Bønder have været indviklede og taget virksom Deel i Sammensværgelsen; dog hvor forundrede det ham, at Hovedaarsagen til disse Uroligheder kun var at søge i den Vanhelligelse, der var tilføiet Soltemplet! — Aurelian beroligede altsaa Palmyrenserne ved Løftet om, at de atter turde opføre det forstyrrede Tempel. Men der laae dette stolte Værk nu engang styrtet i Gruus, Marmorsøilerne, de herlige Kapitæler og de skjønne Friser vare sønderslaaede; og som de laae dengang, saaledes ligge de endnu. Med Tilintetgjørelsen af Statens ydre Glands sank ogsaa dens Velstand og Anseelse; Palmyra nedsteg efterhaanden til en Provincielstads Rang, derpaa til en afmægtig Fæstning og er nu — en Landsby.

Den mundlige Tradition, at Salomon skal have været Skaberen af disse vidunderlige Bygningsmindesmærker, lever endnu blandt Egnens Beboere, og de kalde ham „Solyman ebn Doud" (Salomon Davids

Søn). — Englænderen Wood opdagede først i Midten af det forrige Aarhundrede den vidtudstrakte Søilehær af det gamle Tadmor og fandt tillige de fra Høiene udgaaende Vandledninger.

Overalt seer Øiet mægtige Søiler ligge paa Jorden, nogle hele, andre mere eller mindre ødelagte. Den hele Egn er som bedækket med Stene, hvilke Kunstnerens Haand har formet til Kunstværker og som skaanselsløst lemlæstede rage frem af Jorden. Overalt seer man Brudstykker af Gesimser, omstødte Kapitaler, fordærvede Basreliefs, halvt ødelagte Billedhuggerarbeider og Altere, der ere bedækkede med Gruus. Paa en Bjerghøide staaer endnu et tyrkisk Slot, der meget ligner en Ridderborg. Man seer endvidere Gravminder, ødelagte tyrkiske Fæstningsværker, en Bygning, der skal være opbygget af Diokletian; prægtige Søiler, der dannede Templets Peristyl. Man seer endog Ruiner af en christelig Kirke, derpaa en Søilerække, der har hørt til en Portikus; et lille Tempel og en Mængde andre Søiler, hvis Bestemmelse man ikke mere kjender, og endelig fire prægtige Granitstøtter og en Bue, der slutter den hele Kolonnade.

Af Soltemplets fordums Pragt sees nu kun en Skygge. Det fiirkantede Omfang af den til Templet hørende Forgaard udgjør paa hver Side en 180 Fod. En dobbelt Række Søiler løber langs med de indvendige Sider; i det tomme Tempelrum staaer endnu en Facade paa et halvthundrede Fod, ganske omgivet af en Peristyl af 41 Søiler. Hovedindgangen ligger mod Vest og er prydet med en Zodiakus eller Dyrekreds af de tolv Himmeltegn.

Dog bort fra disse mørke Billeder, fra disse sørgelige Minder om Fortidens Storhed! — Vi ville atter søge Kystlandet, og uden at opholde os i Tripolis og Sur, det gamle Tyrus, ile hurtig langs med Havet, der vugger sig mod Fønicernes Hjem. Maalet for vor Vandring bliver da den sidste af de syriske Stæder, **Beirut**, der er mærkværdig ved, at det var her at de allierede Magters Kamp mod Paschaen af Ægypten begyndte.

Beirut er det gamle **Berytus** eller **Berothah** og skal allerede være anlagt af Fønicierne. Den kom senere under Ægypten, indtil Antiokus den Store indlemmede den i Syrien; i Aaret 140 f. Chr. blev den forstyrret ved Diodotus Thryphon, men senere gjenoprettet af Romerne, indtil den i det fjerde Aarhundrede efter Christi Fødsel atter blev ødelagt ved et stærk Jordskælv. Da Staden under den første romerske Keiser Augustus blev en romersk Koloni, erholdt den Navnet Felix Julia (den lykkelige Julia) paa Grund af Omegnens Frugtbarhed, dens uforlignelige Klima og dens herlige Beliggenhed. Allerede i hiin Tid havde den en Retsskole for de østerlandske Provindser; Keiser Justinian kaldte denne Skole „Lovenes Moder og Pleierinde", og af de to berømte Disciple Dorotheus og Anatolus, der vare udgangne herfra, blev han understøttet i Ordningen af sin bekjendte Lovsamling. I en senere Tid blev Beirut Hovedstad for Druserne, hvis Fyrste Fakreddin her i det 17de Aarhundrede byggede et prægtigt Pallads og anlagte skjønne Haver. Fakreddin var en mærkvædig Mand, der i nogen Tid havde levet i Florents og der gjort sig fortrolig med europæisk Kunst og Videnskab. Han maatte omsider bøie sig for Tyrkernes Magt, og efter at Sultanen troløst havde ladet ham myrde i Konstantinopel, forfaldt hans anselige Besiddelser mere og mere.

Man tør nære store Forventninger om en Stad, der i sin Tid bar Navnet „den Lykkelige" paa Grund af sin Beliggenhed og sit Klima. — Den ligger i Ejalettet Akka, ved Mundingen af en Flod af samme Navn, og alle Reisende have været uudtømmelige i Lovpriisningen af dens naturlige Fortrin og yndige Omgivelser. Smukkest er den Skildring, der haves fra den bekjendte franske Forfatter Lamartine, som besøgte den paa sine Reiser i Orienten i Aarene 1832—33. Vi ville anføre adskillige Steder af denne Skildring, der haves fra en paalidelig Kilde.

„Staden ligger paa en behagelig Høi, der i en jævn Skraaning sænker sig mod Havet; nogle Landtunger eller Klipper strække sig ud i Dybet og ere bedækkede med tyrkiske Fæstningsværker, hvilke gjøre en meget malerisk Effekt. Rheden dannes af en Landtunge der beskytter den mod de østlige Vinde.

Denne hele Landtunge er ligesom de nærliggende Høie bedækket med den rigeste Vegetation; overalt er plantet Morbærtræer, der hæve sig paa kunstige, amphitheatralske Terrasser. Johannesbrødtræer med dunkelt Løv og majestætiske Kroner, Figentræer, Plataner, Orange-Granattræer og en Mængde andre i vort Klima ubekjendte Træer og Buske udbrede deres Løvdække over den hele Kyststrækning; længere hen paa de første Bjergstrækninger blande Olivenskove deres askegraa Grønne i Landskabets Kolerit. Omtrent en Miilsvei fra Staden begynder Libanon at hæve sin høie Top og aabne sine dybe Kløfter, i hvilke Øiet taber sig i Mørke. Den udgyder i samme sine mægtige Skovstrømme, tager forskjellige Retninger, deels til Tyrus og Sidon, deels til Tripolis og Latakie, og dens ujævne Rygning, der taber sig i Skyerne eller luer i Solglands, ligner vore med evig Snee bedækkede Alper."

Om Stadens skjønne Beliggenhed yttrer den samme Reisende senere hen Følgende: „Libanonkjæden udfolder sig for Øiet i en Længde af ibetmindste 60 Lieues, fra Forbjerget ved Saida eller Sidon til Egnen om Latakie, hvor den begynder at sænke sig, for at lade Bjergene ved Sletten om Alexandrette fatte Rod. Snart hæver Bjergkjæden sig næsten lodret over Havet med Landsbyer og store Klostre, der hænge over Afgrunden, snart fjerner den sig fra Kysten og danner store Bugter, ladende Græs- eller Sandflader mellem sig og Havet. Segl gjennemfare disse Bugter og ile til de talrige Havne, hvoraf det vrimler paa Kysten. Havet har en mørkeblaa Farve; de stærke Bølger rulle over Sandet og reflektere Bjergene som Speile. Til Venstre for Beirut er Kysten lavere, en Rækkefølge af smaa grønbevoxede Landtunger, der kun ved en Linie af Skjær og Klipper ere beskyttede mod Floden; de fleste af disse Klipper bære Ruiner fra Oldtiden. Længere henne danne Høie af rødt Sand, der ligne ægyptiske Ørkener, en Art Forbjerge; paa disse seer man de solskærmagtige Toppe af en italiensk Fyrreskov, og Øiet, der glider hen mellem de spredte Stammer, udhviler paa Siden af en anden Kjæde af Libanon eller paa det fremragende Forbjerg, der bar det gamle Tyrus. Da jeg vendte mig til den Havet modsatte Side, saae jeg Moscheernes høie Minaretter hæve sig som enestaaende Søiler; de mauriske Fæstninger, der beherske Staden, og i hvis spaltede Mure der voxe en Mængde Slyngplanter, vilde Figentræer og Levkøiarter, dernæst Forsvarsmurenes ovale Tinder, de ligesaa høie Kroner af Morbærtræer, hvormed Markerne for største Delen er bedækkede; her og der de flade Tage og hvide Mure paa Landhusene eller de syriske Bondehytter; derover endelig Græspletterne paa Høiene om Beirut, alle bedækkede med maleriske Bygninger, græske og maronitiske Klostre, Moschеer eller Helgengrave og beklædte med Træplantninger, som de frugtbareste Høie om Grenoble eller Chambery. Alt dette tjener til en Baggrund for Libanon, der gjør tusinde Krumninger, grupperer sig i gigantiske Masser og enten kaster sine store Skygger eller lader sin Sneetop funkle paa denne Horizonts samtlige Scener."

(Fortsættes.)

Anecdoter.

En satirisk Characteristik.

Et af de meest bidende Udsagn, vi kunne erindre os nogensinde at have læst, er den Dom, som den franske Digter og Satiriker Piron fælder over sin Landsmand Voltaire. Den lyder korteligen saaledes: „S'il n'avait pas écrit, il eut assassiné!" d. v. s. „dersom han ikke var bleven en Skribent, var han bleven en Snigmorder."

En Adelsmand sagde engang i et Selskab: havde jeg en dum Søn, skulde han være Præst. Herpaa svarede En ham: deres naadige Hr. Fader har tænkt anderledes.

Det medfølgende Lithographi er en tro Afbildning af en tartarisk By paa Krim.

Forverdenens Archiv.

(Fortsat.)

Vulcanerne i Asien ere os langt mindre bekjendte end de i America. Det er endnu ikke afgjort bestemt, om Elbrus i Caucasus kan betegnes som en saadan, idetmindste har i den lange Tid, hvori Russerne have sat sig i Besiddelse af Caucasien, samme endnu ikke viist sig virksom. Formen taler vistnok for, at den er en Vulcan, men netop paa Grund af denne spidse Kegleform har den ikke kunnet bestiges. Paa samme Maade forholder det sig med Arrarat, som ogsaa Mange regne blandt Vulcanerne, idetmindste til de udslukkede; men Sagen er dog idetmindste tvivlsom. Demawend, Syd for det caspiske Hav, er utvivlsom en Vulcan; nær ved Bredden af denne Søe findes ogsaa de berømte Ildkilder, som fordum vare Gjenstand for guddommelig Tilbedelse, men nu hensigtsmæssigere anvendes til Teglbrænderier og Saltsyderier.

Paa den nordostlige Grændse af China befinder sig en Vulcan, Peschan, og i den samme Gruppe af de tartariske Bjerge tillige de stærke Solfaterer i Turfan, Ildbjerget Urumtei og en stor Mængde varme Kilder, Svovlkilder ꝛc., hvilke tilkjendegive Egnens vulcanske Beskaffenhed. Her synes at være den østlige Grændse for en mægtig Kreds, hvor Jordskjælv vise sig i en umiskjendelig Sammenhæng, enten samtidigt eller i en bestemt Rækkefølge. Den strækker sig herfra, fra Baikalsøen, gjennem alle Asiens og Europas Bjergsystemer, forsaavidt de ikke ligge over 45° n. B., indtil Spanien og Nordafrica, og omfatter mod Syden de tvende Halvøer ved Ganges, Persien, Syrien og Arabien.

China er meget rig paa vulcanske Phænomener; de ildsprudende Bjerge og de varme Kilder spille endog en stor Rolle i Chinesernes techniske Huusholdning, idet de benytte de sig udviklende, brændbare Gasarter til store Fabrikanlæg. Tre ildsprudende Bjerge ligge i ikke lang Afstand fra Peking, Ta-Thung-Ho, Ho-Kiu-Hian og Lin-Hian.

Mere sydlig ligger Fu-Schan og Tsching-Ha-Schan; derimellem findes en stor Mængde varme Kilder, og dette er det chinesiske Riges vulcanske Svovl- og Saltprovinds.

Paa Fastlandet af Asien ere fortiden ikke flere Vulcaner bekjendte end de her nævnte, derimod er Halvøen Kamtschatka og den curiliske og japanske Øerække, saavelsom alle de Øegrupper, som forbinde Asien med Nyholland og omringe sidstnævnte mod Nord og Øst indtil Nyseeland, besaaet med Vulcaner, og denne uhyre Vulcankjede staaer mod Syd endnu i Forbindelse med Sydpolarlandenes og mod Nord og Øst med de aleutiske Øer. At anføre dem alle ved Navn, vilde ikke være af Interesse, og vi ville derfor blot betragte deres Antal. Paa Aleuterne ere 18 i Virksomhed og tre udslukkede, paa Kamtschatka 15 virksomme og 7 udslukkede, paa de curiliske Øer brænde 6 og 5 ikke, paa de japanske Øer finde vi 20 i Virksomhed. Formoso tæller tre brændende og en uvirksom. Paa Philippinerne ere 15 i Virksomhed, og af dem indeholder den sydlige Deel, en Halvøe paa Øen Luzon, alene 11. Paa Molukkerne brænde 17 Vulcaner og 28 paa Sundaøerne, hvortil endnu paa denne Gruppe kommer 16 udslukkede. Øen Java alene har 38. Den vest-australiske Øegruppe fra Ny-Guinea til Ny-Zeeland tæller 12 virksomme Vulcaner og det nyopdagede Victorialand har 4. Enkeltviis findes i det store Ocean endnu nogle paa Sandwichs-, Venskabs- og Selskabsøerne, paa Mendanas-Archipelaget og paa Gallopagosøerne.

Yderst mærkelig er den uhyre Sammenhobning af Vulcaner paa Java, som næsten alle ligge paa sammes Længdeaxe, et Forhold, som vi ogsaa iagttoge i Sydamerika, hvor samtlige Vulcaner befinde sig paa den ene Side rækkeviis efter hinanden, medens der i det øvrige Amerika, trods dets uhyre Territorialudstrækning, aldeles ikke forekommer noget Spor af Vulcaner.

Nord- og Sydsiden af Øen Java bestaaer af Kalkklipper, hvilke den Revolution, der gav Vulcanrækken sin Oprindelse, har spaltet efter Længden. Den indre mellem disse ydre Grændser liggende Deel er næsten heeltigjennem basaltartet, og man kan i visse Maader betragte hele Øen som et uhyre vulcansk Arnested, hvoraf man maa ansee Nord- og Sydkysten som Hævningskrateret; men hele

den mellemliggende Egn fra den nærliggende Prindsensøe til Øen Bali som Eruptionskrateret, og de egentlige ildsprudende Bjerge ere de opkastede Kegler. En af disse Kegler bestaaer ganske af Trachyt, der ellers sjeldent forekommer paa Øen. Lavaudstrømninger ere ikke hyppige og ligesaalidt Pimpsteen. Svovl, Dynd, Aske ere Frembringelser af Vulcanerne paa Java. Øen viser sin Vulcanismus paa en anden, eiendommelig Maade. Popandayang var en af de virksomste Vulcaner, indtil en stor lysende Sky viste sig over den i Natten fra 11te til 12te August 1772, og den følgende Dag var Bjerget, ikke mere at see. Det havde under hele Øebundens og det nærliggende Havs Jordrystelse sænket sig ned i Jorden, og Svælget, som opstod derved, skal have havt en Længde af 15 og en Bredde af 6 Mile. Arago, som meddeler dette i sine Annaler med det Forord: „at han anfører saa faa Vulcaner, fordi han vil indskrænke sig til dem, som han er fuldkommen berettiget til at ansee som saadanne," har dog forglemt at anføre sin Hjemmelsmand til denne høist vigtige Gjenstand. Berghaus angiver paa sit Vulcankort over Java efter Geographen Junghuhns Maalinger Bjerget, og det Kratermidten, til 6600 Fods Høide.

Blandt Philippinerne er Øen Luzon og det fortrinsviis Halvøen Camarinas ganske særdeles spækket med Vulcaner; paa den sidste ligge ikke mindre end ti i en næsten lige Linie, der strækker sig fra Sydost til Nordost og som kun er 30 Mile lang, saa at der altsaa kommer en Vulcan paa hver tre Mile. Halvøen er i hele dens Længde gjennemskaaren af en temmelig betydelig Bjergkam, men ikke paa denne, ja ikke engang paa Randen af Bjergkjeden, men heelt ved Foden deraf, paa den smalle Terrasse, som skiller dette Bjergstrøg fra det mod Øst beliggende store Ocean, og i Gjennemsnit ikke længer i en Miils Afstand fra Bredden, hæve sig Vulcankeglerne omtrent som Vesuv i visse Henseender ogsaa ligger som en Forpost for Appenninernes Kjede.

Sundaøernes vulcanske Gebeet fortsætter sig fra Sumatra uafbrudt mod Nord til Kysten Arracan, ved Halvøen hiinsides Gonzs og Rækken synes sluttet med den mærkværdige Øe Neguain, ganske nær ved Kysten af Arracan, under samme Brede som Pegu, Hovedstaden i Riget af samme Navn.

Vi have allerede paa forskjellige Steder i dette Værk talt om Jordskorpens langsomme Hævning ved stedsevirkende plutoniske Kræfter, og som Exempel derpaa anført Øen Santorin i Alderdommen, Serapistemplet ved Kysten af Neapel, Monte Nuovo sammesteds og Jorullo i Amerika; ret interessant er nu ogsaa den Omstændighed, at man i nyere Tid ved nautiske Maalinger paa den nævnte Kyst i Aaret 1840 opdagede et Øegebeet, som er i en uafbrudt Hævning. Denne Hævning strækker sig, efter Angivelse af Officererne paa Krigsbriggen Childers (Commandeur Halsted og Lieutenant Polloth), ganske bestemt fra Fould Eiland over alle foran Kysten liggende Øer til henover den Klippegruppe, som kaldes Terribles, men sandsynligviis ogsaa længer saavel mod Nord som mod Syd, nemlig over hele den nedre Halvdeel af Arracan fra Cap Negrais til Forbjerget Akyab, paa hvilket Sted en Spaltedannelse fremhersker, som paafaldende erindrer om de mægtige Fjorde i det nordlige og vestlige Norge, idet her ligesaavel som der smalle og dybe Havarme strække sig langt ind i det bjergfulde Land, eller lige saa høie og smalle Klipper løbe langt ud i Havet.

Øerne, som ligge foran Kysten, bære samtlige meget tydelige Spor af en virksom Vulcanismus. Alene den lille Øe Tschedubà har fire betydelige Dyndvulcaner, der hæve sig indtil 1000 Fod, og Øen Namri har ildsprudende Bjerge.

Officererne ved den ovennævnte Expedition erholdt der Efterretning om et Jordskjelv, som for omtrent 200 Aar tilbage havde rystet den hele Halvøe, og de fandt en Mand paa 106 Aar, som tydeligt erindrede sig et andet Jordskjelv, som fandt Sted for 90 Aar siden, altsaa da han var 16 Aar. Heraf har dannet sig et Sagn om, at et sligt Jordskjelv af større Udstrækning regelmæssigt skal indtræffe hvert 100 Aar. Disse Jordskjælv synes at have hævet Klipperne ved Kysten og samtlige Øer deromkring i betydelig Grad, men dog langsomt og uden forstyrrende Virkning; de fandt Mærkerne paa Klipperne over Vandet forandrede, og alle uden nogen Undtagelse

høiere, end de vare angivne af tidligere Søefarende.

Den undersøgte Hævningslinie beløber sig til omtrent 25 tydske Mile og den lodrette 12, 16 til 22 Fod. Det sidste fandt især Sted paa den største af Øerne Tschebuba, fra hvilken og længer mod Syd Klippernes og Øernes Hævning aftage med indtil 9 Fod; den sydligste Øe er Reguain, som Englænderne kalde **Flat Island**.

Øen viser tydeligt og uimodsigeligt en tredobbelt Strand; i en mod Nord spids udløbende, meget udstrakt Bue seer man Øens oprindelige Form og Størrelse, som har en lille Vulcan paa omtrent 100 Fods Høide; paa samme ligge flere Landsbyer, Landet er meget frugtbart, har ogsaa mange Ferskvandskilder, der forene sig til smaae Bække.

Hele det inderste Rum er omgivet af lavt, høist frugtbart Land, som bliver benyttet til Riisavl, der udgjør Øens eneste, men rigelige Stapelartikel. Midt i samme befinder der sig paa mange Steder Coralklipper, der endnu ikke ere forvittrede, men rage frem af den humusrige Jordbund. Terrainet er mere jevnt end paa den fra denne ligesom afskaarne høiere Øe, men har dog en Helding fra Midten til Havet og er som Følge deraf ingen Sump, men har flere Bække, der bortføre det overflødige Vand. To Steder paa den inderste Deel af Øen, det ene mod Nord, det andet mod Syd, men dog begge paa den østlige Side, ere ikke fuldstændigt omgivne af Riismarker; ved det første Sted fortsætter den høie Øe sig mod Nord i en Sandbanke, hvorved den hænger sammen med en anden lille Øe, der bærer en Vulcan af endnu mindre Art, men som dog er virksom; paa det andet Sted har den sig her fra Riismarken steilt opstigende Øe hævet sig til en lille Høi, der er en ikke brændende, men dog virksom Vulcan, der udkaster en stor Mængde Asphalt.

Denne Riismark, som indtil Aaret 1760 strakte sig umiddelbart til Havet og her var omgjærdet af en Sandbanke, ligger nu ¼ til ½ tydsk Miil fra Havet og er adskilt derfra ved et flere Fod over Søen hævet Landstrøg, som omgiver hele Øen. Saaledes som den nu staaer, danner det en Øe med tre Terrasser, hvis underste endnu ikke er cultiveret, omendskjøndt Bunden allerede har bedækket sig med Moos, Bregner, Sump- og Saltplanter. Den anden Terrasse, hævet 9 til 12 Fod over den laveste, er fuldstændigt dyrket og bærer Riis hundredfold. Den tredie Terrasse, hævet andre 12 til 15 Fod over den anden, indeslutter Haveland, Beboernes Boliger og Vulcanen. Da Øen fra Havet af seer ganske flad ud, kalde Englænderne den den flade Øe (**Flat island**). Paa den underste Terrasse seer man tvende Klipper nogle og tyve Fod høie, bærende et Vandmærke nøie i Høide med Riismarkerne, hvilket viser, at de engang vare sænkede i Vandet til dette Sted. At hele Øen er bygget af smaae Coraldyr, viser sig utvivlsomt paa mange Steder. Men den underste nyeste Strækning, som den omtalte 100-aarige Mand ofte og mange Gange har befaret i sin Baad, er øiensynlig heel og holden Coralkalk, Overfladen kun forvittret og bedækket med Sand; paa Riismarkerne staae paa utallige Steder Coralklipper frem af den frugtbare Jord og selv paa den høieste Deel af Øen finder man i Bækkenes Leier enkelte Steder den nøgne Coralkalk, der saaledes forraader den underste Grund.

Af Centralvulcanerne i Sydhavet ville vi kun omtale dem, der befinde sig paa Sandwichsøerne; den største af samme, Hawai (eller Owihe) er egentlig en eneste Vulcan ligesom Ætna, med mange Aabninger som denne; kun er Hawai mere udstrakt, idet den er flere hundrede Qvadratmile i Omfang, medens Ætnas Gebeet ikke beløber sig til 30 Qvadratmile. Ogsaa i Henseende til Høiden bliver Ætna overgaaet af Mamaroa med en Trediedeel.

Det største Krater, som bærer det nysanførte Navn, ligger paa Nordøen, sex til syv Mile fra Havet. Kraterets Skikkelse er elliptisk og dets Omkreds beløber sig til fulde 2½ Miil, maalt ved den øverste Rand; den er derfor den største — skjøndt ingenlunde derfor den høieste — Vulcan paa den bekjendte Deel af Jorden; Dybden, hvortil man har naaet at komme ned i dette Krater, er 1200 Fod.

I dette Katers hule Rum bemærkede den første Besøger, Hr. Godrich, tolv Steder, som vare bedækkede med gloende Lava, og fire Aabninger, hvorigjennem den langsomt udgjød sig med en Dybde af 30 til 40 Fod.

Krateret maa undertiden ganske fylde sig med smeltet Lava, thi neppe 100 Fod under Randen fandt denne Reisende en Linie, der i omtrent lige Høide løb trindtom Krateret, indtil hvilken Kratervæggenes Steen fra neden af og opad var forandret, forbrændt ved den stærke Hede af de smeltede Masser. Over Randene var Lavaen intetsteds flydt, men ved det uhyre hydrostatiske Tryk havde dog en Spalte aabnet sig under Havet, hvoraf den udsflød, og saaledes Krateret atter tømtes nedenfra, hvorfra det var blevet fyldt.

Krateret er uafbrudt virksomt, især deleshed strømmer Svovldampe ud af mange Spalter med saa stor Magt, at der derved opstaaer en Alarm som af en usædvanlig stærkt spændt Dampmaskines Ventil. Temperaturen af dette vulcanske Arnested synes høiere end man sædvanlig pleier at antage, thi Pimpstenene, som ligge rundt omkring i stor Mængde, ere fulde af Blærer og af saa løs Sammenhæng, at det er vanskeligt at opbevare Stykker deraf. Ogsaa det vulcanske spundne Glas, som flere Tommer tykt bedækker Kraterets Skraaninger, er saa ualmindeligt zart og fiint, at det i lange Traade af Vinden bliver ført flere, ja sex til syv Mile væk.

Den 22de December 1824 iagttog Godrich et mægtigt Udbrud af dette ildsprudende Bjerg, og han saae og maalte derved Lavastrømme, som stødviis brød frem af en bred Spalte, og som i store Spring bleve slyngede til en Høide af 40 til 50 Fod. Imidlertid brændte hele Bjergkeglen, sandsynligviis paa Grund af den udstrømmende Gas, og af disse mægtige Flammer saae man endnu fem Vulcaner rundt om Krateret slynge mægtige Straalekegler af gløbende Steenmasser iveiret. Men virkelige Vulcaner, foruden den nævnte Centralvulcan, omgive den omtrent trindt om paa dens høie Midtpunkt, og retfærdiggjøre fuldkommen den Anskuelse, at man her har et colossalt, men ogsaa kun eet ildsprudende Bjerg for sig, hvoraf de forskjelligt benævnte kun ere forskjellige Skorstene.

(Fortsættes.)

Historiske Skildringer.

Middelalderen.

Andet Afsnit.

De romerske Keisere og Christendommen.

Constantin og Julian.

I. Constantin (325 efter Chr.)

1. Korsets Fane.

Da Constantin den Store i Aaret 311 drog fra Gallien mod Rom, hvor Maximians Søn, Maxentius, havde opkastet sig til Keiser, saa overlagde han længe ved sig selv, hvilken Guddom han skulde vælge til sin Beskytter og Fører. Han overveiede, at de fleste af hans Forgjængere, som havde bygget paa en Mængde Guder, hvem de havde æret ved Gaver og Offringer, vare blevne myrdede; at derimod hans Fader, der ærede den sande Gud, stedse havde været lykkelig. Mod Maxentius' Tryllekunster — meente han fremdeles — vilde de mange Guder Intet formaae, der kunde ene den sande Gud hjelpe. Saaledes vendte han sig da til denne ene Gud og bad ham ydmygt om at give sig tilkjende og staae ham bi ved hans Foretagende. Og Gud bønhørte ham og aabenbarede sig for ham, som fordum for den bedende Moses, ved et himmelsk Syn.

Da Constantin, endnu i Gallien, drog frem i Spidsen for sin Hær, viste sig om Eftermiddagen, da Solen bøiede sig mod Vest, over samme Korsets Seierstegn, dannet af Lysstraaler, med den Paaskrift: „Ved dette skal Du seire!" Dette Syn satte ham tillige med hele Hæren, der var Vidne til samme, i den største Forbauselse. Men han vidste dog ikke, hvorledes han skulde udtyde Billedet, og Natten overraskede ham under Eftertanke og Tvivl. Men da viste der sig et andet Syn. Jesus Christus traadte til ham i Drømme med det samme Tegn, som han vaagende havde seet paa Himlen, og befalede ham at forfærdige en Fane efter det himmelske Syn

og lade den som et Seierstegn bære foran Hæren i alle sine Krige.

Den følgende Morgen underrettede Constantin sine Venner om dette Drømmesyn, lod derpaa alle Kunstnere, som arbeidede i Guld og Ædelstene, komme til sig og befalede dem at forfærdige en Fane ganske efter den Beskrivelse, han gav dem.

Saaledes opstod Korsets Fane, kaldet „Labarum", en stor med Guldblik beklædt Stang, hvorover en Tværbjelke i Korsets Form gik. Paa Spidsen var befæstet en Krone af Guld og Ædelstene, som i sig indesluttede begge de tvende græske Begyndelsesbogstaver til Christi Navn i et Navnetræk. Paa Tverbjælken hang en firkantet Silkefane, farvet med Purpur, gjennemvirket med Guld og besat med Ædelstene. Under samme lige under Korsets Tegn saae man Keiserens og hans Sønners Portraiter. Denne ligesaa kostbare som glimrende Fane brugte Constantin i alle sine Krige som et Middel for Sikkerhed og Seier. Halvtredssindstyve Soldater af Livvagten, udmærkede ved Legemsstyrke og fromt Sindelag, havde ingen anden Beskjæftigelse end at bevogte den og at afløse hverandre med at bære den, og hvo der bar den eller endog kun var beskjæftiget i dens Tjeneste, havde, som Constantin selv forsikkrede, midt under Fjendens Pileregn intet Saar og ingen Fare at befrygte. Hvor Korsets Fane viste sig, bleve Fjenderne drevne paa Flugt. Da Constantin mærkede dette, lod han stedse Fanen bære derhen, hvor den største Fare var, og han kunde tillidsfuldt gjøre Regning paa Seiren, idet dette guddommelige Tegns Kraft oplivede Soldaterne med nyt Mod.

Tillige befalede Constantin, at der efter denne Fanes Mønster skulde forfærdiges andre lignende for de af hans Hære, som han ikke personligt kunde anføre. Saaledes havde ogsaa engang Kong Numa, da et Skjold (ancile) — efter Sagnet — var faldet ned til ham fra Himlen, befalet, at der skulde forfærdiges 11 andre lignende, for at man ikke skulde bortstjæle det ægte, hvorpaa Roms Sikkerhed og Bestaaen beroede.

Constantin traf sammen med Maxentius' Hær og tilsægtede sig en glimrende Seir. Frembeles lod han christne Lærere komme, som skulde forklare ham, hvorfor Guds Søn var bleven Menneske og var død. Dernæst befalede Keiseren, at alle hans Statstjenere og Undersaatter skulde blive Christne.

2. Grundlæggelsen af Constantinopel.

Romerne vare meget utilfredse med deres Keiser, over at han var bleven en Christen og tillige vilde gjøre dem selv til Christne. De vilde heller blive ved deres hedenske Guder og de vilde Intet vide om den usynlige Christus. Da besluttede Constantin at grunde en anden Hovedstad i den østlige Deel af sit Rige, for at beskytte dette mod Persernes Anfald og for strax at kunne være ved Haanden, naar Gotherne, som huserede ved Donau, skulde forsøge et Indfald. Denne nye Hovedstad skulde blive et nyt christeligt Rom og overgaae det gamle hedenske Rom i Pragt og Herlighed.

Constantin drog ud for at finde et passende Sted for den nye Stad. Da faldt Byzantium, en gammel og berømt Stad ved Strædet, som skiller Europa fra Asien, ham i Øie, beliggende paa Landtungen, hvor det sorte Hav udmunder i Marmorahavet. Beliggenheden mellem to Landsdele og tvende Have, den frugtbare Jordbund, den yndige Egn, den fortræffelige Stilling for Skibsfart og Handel — Alt behagede Keiseren, og han besluttede her at grunde den anden Hovedstad i den af Romerne erobrede Verden.

Det gamle Byzanz var allerede en stor Stad; men den nye Muur, som Constantin opførte, var saa lang, at den gik fra det ene Hav til det andet. Derpaa blev det keiserlige Pallads bygget, næsten lige saa stort som det romerske Capitolium, dernæst de andre store offentlige Bygninger. De hedenske Templer bleve forvandlede til christne Kirker, og desuden bleve flere andre nye og prægtige Kirker opførte. Byen blev indviet til den paa Korset døde Frelser og selv Constantins og hans Moder Helenas Billedstøtter bare et Kors i Haanden. I det smukkeste Værelse i sit Pallads lod Keiseren et Kors af Guld og Ædelstene befæste paa Loftet. Men dog blev der ved Siden af det Christelige meget Hedensk tilbage. Saaledes lod Constantin ogsaa sit eget Billede udstille for at æres. For-

Senatorerne, som havde fulgt ham, byggede han Boliger, andre Fornemme, som her toge Bolig, erholdt Grundstykker i Asien, Borgerne erholdt alle det gamle Roms Friheder, for den fattigere Deel af dem blev der spenderet Viin, Olie og Korn, Asiens, Grækenlands og Italiens Kunstskatte bleve plyndrede til Fordeel for den nye Stad; i Aaret 330 efter Chr. blev den høitideligt indviet; Ny-Rom skulde den hedde, men den blev opkaldt efter sin Stifter Constantinopolis ɔ: Constantins Stad.

II. Julian den Frafaldne.

1.

Saasnart Julian havde besteget Thronen, erklærede han sig med al Iver for Hedenskabet. Paa hans Befaling maatte de af Constantin lukkede Gudetempler atter aabnes; de forfaldne bleve udbedrede og andre nye opførte. De hedenske Præster gjenerholdt deres fulde Anseelse, som de havde mistet siden Constantin, alle Offringer og Ceremonier bleve igjen indførte. Julian selv skrev til de Stæder, som vare blevne Hedenskabet troe, og opmuntrede dem til at udbede sig af ham, hvad de ønskede.

Selv var han den Ivrigste i at ære Guderne. Han havde ladet sig udnævne til Overpræst og Forstander for Apollos Orakel. Hans Have var opfyldt med Altre, som han havde ladet opreise for alle Guder, og paa hvilke han offrede hver Morgen. I hans Pallads havde han et Capel, som var viet til Solen; der bragte han ved Dagstjernens Op- og Nedgang Offre. I Templerne viste han sig oftere og slagtede da selv Offerdyrene. Han knælede selv for Gudebillederne for ved sit Exempel at opmuntre Folket til at efterligne ham. De Christne kaldte han foragteligt blot „Galilæere", men han forfulgte dem ikke, lod endog arianske Biskopper*), som vare fordrevne under den forrige Regjering, komme tilbage. Thi desværre var allerede dengang opstaaet mange Partier blandt de Christne, som indbyrdes strede om enkelte Afvigelser i den christelige Troe, og ikke erindrede sig Christi Bud: „Elsker hinanden!"

2.

Julian var intet slet Menneske; ja, han besad endog mange Dyder. Han førte et meget virksomt Liv, levede stedse simpelt og maadeholdent og stræbte efter det Gode, om han end stundom tog feil af Midlerne. Han anvendte kun liden Tid til Søvn. Uden Undtagelse stod han op ved Midnat, ikke fra bløde Fjersenge og Silketæpper, men fra en almindelig Matrats. Efter en stille Bøn til Merkur, som han holdt for Verdensaanden, der satte Sjælene i Virksomhed, viede han sig først til de offentlige Arbeider, for at befordre det almindelige Bedste og afhjelpe Statens Brøst. Var dette som det Vigtigste afgjort, saa beskjæftigede han sig, for at forøge sine Kundskaber og befæste sine Grundsætninger, med Philosophien, Historien, Veltalenheden eller Digtekunsten; ja han skrev hele Værker, af hvilke vi endnu besidde nogle. Formiddagen tilbragte han atter med offentlige Anliggender; Middagsmaaltidet var kort. Offentlige Skuespil, hvorpaa hans Forgjængere havde offret en stor Deel af deres Tid, kunde ikke fornøie ham. Bivaanede han dem, var det kun for at gjøre Folket til Behag. Dernæst beskjæftigede han sig igjen med de sædvanlige Arbeider, medens hans Ministre udhvilede sig.

Med denne overordentlige Virksomhed, ved hvilken Julian ligesom forlængede sin korte Regjering, forbandt han den største Maadeholdenhed. Allerede da han, 24 Aar gam-

*) Stridsspørgsmaalet, om Guds Søn var af lige Væsen med Faderen eller ikke, deelte dengang Christenheden i to Partier, som dødeligt hadede hinanden. At Sønnen ikke var af samme Væsen som Faderen, paastod Arius, en Presbyter i Alexandrien; at de begge havde eet og samme Væsen paastod Biskoppen Alexander. Den Sidstes Mening seirede paa Kirkeforsamlingen i Nicæa 325; men den Førstes Mening blev derfor ikke undertrykket. Den forplantede sig videre og dens Tilhængere kaldtes Arianere. Derimod kaldtes de, der holdt sig til den af Kirkeforsamlingen i Nicæa udtalte, eller til den almindeligt herskende, Lære Rettroende eller Katholiker, og deres Troe den katholske (den almindelige).

mel, af Keiser Constantius (Constantins Søn) blev hævet til Cæsar, var han tilfreds med den simple Soldats slette Kost. Hans keiserlige Forgjængere havde besat deres Taffel med de meest udsøgte og sjeldneste Lækkerier; men han blev ved sin simple Kost.

Hans Klædedragt var den simpleste; han forsmaaede enhver Pomp. Hans Forgjængere havde i deres Pragtsyge holdt en Mængde unyttige Tjenere, som uden at gjøre noget for Staten fortærede sammes Kraft. Han gav dem alle Afskeed, lige forbauset over deres store Antal, som over deres Pragt og Yppighed. Da han som Keiser kom til Constantinopel (361) forlangte han en Barbeer, for at lade sit Haar klippe. En smuk pyntet Mand traadte ind i hans Værelse. Keiseren studsede og udbrød med Uvillie: „Jeg har jo bestilt en Barbeer og ingen Statsraad!" Man sagde ham da, at denne Mand var den forlangte Barbeer. Herpaa spurgte han denne, hvilke Indtægter han da havde. Barberen fortalte da, daglig Brød for tyve Slaver, Foder for ligesaamange Heste, en anselig aarlig Løn og desuden ret gode Biindtægter. Julian, der var bleven gjort opmærksom herved, gav ham og flere Tusinde Kokke, Mundskjænke og Gildinger Afskeed.

(Fortsættes.)

Palæstina i vore Dage.

Beskrevet af J. H.

(Fortsat.)

4.

Palæstina i Almindelighed. — Dets politiske Historie. — De ældste Beboere, Forfatningen paa Jødernes og paa Christi Tid. — Palæstina som christeligt Kongerige. — Pillegrimsveiene. — Naturbeskaffenhed.

Syrien er gjennemvandret. Langs Føniciens Kyster gaaer Reisen til det hellige Land, og vugget paa Middelhavets Bølger seer man i Afstand den gamle Stad Jaffa, der i Middelalderen var Landingssted for Korsfarere og Pilegrimme. Med ophøiede Følelser seer man denne Landstrækning, der gjemmer saamange dyrebare Erindringer for Jøder og Christne, hvor Profeter og Apostler virkede, og hvorfra Frelsen udgik over hele Verden; man synes ligesom at nærme sig Himlen, idet man nærmer sig de Steder, der bære Vidne om Frelserens forsonende Liv og Færd.

Palæstina er nu en Deel af det tyrkiske Paschalik Damask. Begrændset af Fønicien, Syrien, Gileads Bjerge, det øde og det stenede Arabien og Ægypten, udgjør det den sydlige Deel af de asiatiske Kystlande ved Middelhavet, hvilke strække sig fra Lilleasien til Ægypten. Landet har ved en Udstrækning af over 30 Mile fra Nord til Syd og en meget ulige Bredde et Fladerum af 450 □ Mile; det er altsaa kun omtrent saa stort som Nørrejylland, skjøndt dets Folkemængde paa Grund af de gunstigere Naturforhold maa være langt overveiende.

Det jødiske Land bærer Navnet Palæstina efter en Green af dets ældste Beboere, Filisterne, der som Kystfolk traadte i hyppigst Forbindelse med Fremmede, navnlig med Grækerne, hvis Historieskrivere have bragt dette Navn i Brug. Disse oprindelige Beboere skildres i de ældste bibelske Skrifter som Kæmpefolk, i Sammenligning med hvilke „Israels Børn vare som Græshopper." De førte forskjellige Navne i Landets forskjellige Egne. Saaledes nævnes Susiter, Emiter, Refæer og Horiter, hvilke Stammer tilligemed den sodomitiske Konge blev slagen af Kedorlaomor, Kongen af Elam, der igjen blev beseiret af Abraham (4 Moseb. 14); endvidere omtales Anaks Børn (Anakiter), Gigither og endnu flere andre Stammer i Mose Bøgerne. Samtlige Folk bleve fortrængte og udryddede af Kananiter og Israeliter, efterhaanden som disse trængte frem og underkastede sig Landet. Men endnu paa Davids Tid fandtes Levninger af disse Folk, og i Bibelen nævnes Adskillige, der udmærkede sig ved overordentlig Kraft og Styrke, saaledes en vis Isbi-Benob, der var af Rafas Stamme, hvis Spyd alene havde en Vægt af trehundrede Sekel Kobber (2 Sam. 21. 16).

Landets oprindelige Beboere bleve altsaa meest enten fortrængte eller udryddede af Ka-

naaniter og af Fønicier, hvilke egentlig udgjorde en fælleds Stemme, der tidligst boede i Egnen om det røde Hav, men derfra vandrede til Middelhavets Kyster, hvor de satte sig fast og hvorfra de udbredte sig i de tilgrændsende Lande, navnlig i Palæstina. Efter disse nye Beboere, af hvilke Kanaans Efterkommere udentvivl har udgjort Fleertallet, blev Landet nu ogsaa kaldt Kanaans Land*). Allerede da Abraham indvandrede, havde disse Nybyggere tilegnet sig Landet og vare endog deelte i flere Stammer; paa den Tid nævnes saaledes de egentlige Kananiter, Keniter, Kenisiter, Kadmoniter, Hethiter, Ferisiter, Nefæer, Amoriter, Gergesiter, Jebusiter o. fl. Der fandtes ogsaa Filistere, saa kaldte Kafthorim, der vistnok vare af en anden Stamme, som indvandrede fra Kafthor (Kreta); de vare meget ugudelige, hvorfor ogsaa Profeterne Jeremias, Ezekiel og Amos spaaede deres Undergang.

Medens Abrahams Efterkommere boede i Egypten, voxede disse Folkestammer betydeligt i Antal og Omfang, og befolkede hver især visse Landstrækninger i og om Palæstina; hver Stamme havde flere egne Herskere. — Amoriterne boede i Egnen østenfor Jordan, ligeledes i Vestlandet, i Strækningen om Hebron og Jerusalem; de havde paa Josvas Tid fem Konger, der forbandt sig til Krig med Gibeoniterne, hvilke bleve understøttede af Israeliterne (Jos. 10, 1—5). Kananiternes Hjem var ved Havet og Jorden; Hethiter, Ferisiter og Jebusiter boede paa Bjergene i den midterste og sydlige Deel af Landet. Amalekiterne opholdt sig oprindelig sydfor Palæstina, hvorfra de overfaldt Israeliterne i Ørkenen paa deres Reise til det forjættede Land; men paa Dommernes Tid træffes de ogsaa i Midten af Landet i Efraims Stammedeel, hvor Amalekiternes Bjerg blev kaldt efter dem. Ammoniterne og Moabiterne vare beslægtede Folk, der nedstammede fra Ben-Ammi og Moab, Frugter af Loths Blodskam med sine Døttre; de boede paa Grændserne østen- og sydfor Gilrad. — Midianiterne, der nedstammede fra Midian, Abrahams Søn med Ketura, opholdt sig ved Sinai, men forøvrigt var deres Hjemstavn i Gilead; i Dommernes Tid optraadte de som farlige Fjender. — Foruden disse Stammer maa endnu mærkes Edomiterne, der som Efterkommere af Esau beboede et Klippeland sydostlig for Jødeland, og Fønicierne, der befolkede Kyststrækningen nordvestlig for Landet og traadte meest i venskabeligt Forhold til Israeliterne.

Da Josva fuldførte, hvad Moses havde paabegyndt, og underkastede sig Kanaans Land, bleve nogle af disse Stammefolk fortrængte, andre ganske udryddede, andre igjen underkuede, uden dog at fordrives fra deres Boliger. Hvor gjensidigt uafhængige samtlige Stammer vare, sees deraf, at de hver havde egne Overhoveder, Stamme- eller Hyrdefyrster. Moses og Josva overvandt ikke mindre end 31 Konger eller Stammehøvdinger, der alle opregnes i Josvæ Bogs tolvte Kapitel. — De Folkeslag, der holdt sig længst, vare Filisterne og Jebusiterne, hvilke først bleve overvundne af Kong David, der ogsaa betvang Grændsefolkene Amalekiter, Edomiter, Moabiter og Ammoniter og indlemmede deres Lande i sit Rige.

Efter Landets Indtagelse af Jøderne blev det deelt mellem de tolv Stammer, der udgjorde Hovedbeboerne deri indtil Jødedommen forfaldt. De udskiftede samtlige Landsdele østlig og vestlig for Jordan, og dannede i henved fire hundrede Aar (1490—1095 f. Chr.) et theokratisk-republikansk Statsforbund. De tolv smaa Fristater, Juda, Simeon, Benjamin, Dan, Efraim, Ruben, Manassa, Isaschar, Gad, Asser, Sebulon og Nafthali, erkjendte vel Jehova for deres øverste usynlige Overhoved, i hvis Navn de almindelige Anliggender besørgedes af Ypperstepræsten, men de bleve kun ufuldkomment sammenholdte ved dette Baand. For at varetage de Enkeltes

---

*) Efter sin Etymologi betyder det Lavland, i Modsætning til det syriske Høiland, Aram. Egentlig betegner Navnet kun Landet fra Middelhavet til Jorden, medens Landet østlig for denne Flod til det øde Arabien hed Giliad. Dette fremgaaer klart af Ord, som: „Naar I ere gangne over Jordan, ind i Kanaans Land" (4 Moseb. 33, 51); — De „droge fra Gileads Land over Jordan til Kanaans Land igjen" (Jos. 22, 32); — og flere Steder i det gamle Testamentes Bøger.

Tarv stod der i Spidsen for hver Stamme en Stammefyrste, der var at ansee som Stammens Repræsentant ved høitidelige Anledninger, Offringer o. desl. — Det var naturligt, at saavel de undertvungne Slægter, der vare fordrevne fra deres Bopæle, som de omboende hedenske Folk oftere benyttede sig af disse tolv smaa Republikkers Svaghed til at forstyrre Landefreden. Naar slige ydre Farer truede Samfundet og Nøden var stor, optraadte gjerne forskjellige kraftige Mænd, der som Hærførere stillede sig i Spidsen for nogle eller for samtlige Stammer og sloge Fienden; i Reglen bleve disse Mænd derefter sædvanlig Folkets Overhoveder til deres Død. Man kaldte dem Dommere (hebr. Schoftim, Suffeter), og Bibelen omtaler ikke mindre end femten saadanne Folkehøvdinger, deriblandt endog en kvindelig Dommer, den kjække Debora.

Den sidste Dommer i Israel var Samuel, der gav Folket paa dets Begjæring en theokratisk-monarkisk Forfatning, oprettede et af Ypperstepræsten, som Jehovas Tolk og Repræsentant, afhængigt Kongedømme. Men denne Idee blev kun ufuldkommen gjennemført, da den første Jødekonge, Saul, ikke vilde erkjende Præsternes Ledelse; først under den fromme Davids Regering udviklede den sig fuldstændig. Efter at Kongemagten var indført, dannede Stammefyrsterne og Folkets „Ældste" en Art Stænder, der ofte i den følgende Tid optraadte med Kraft, især ved Kongevalg.

Kun lidt over hundrede Aar bestod Jødeland som et eneste Kongerige. Det var alene Sauls, Davids og Salomons Herskerdygtighed, der holdt Stammerne sammen under et Scepter, og efter denne Sidstes Død (975) spaltedes Riget i to Monarkier under særskilte Regenter. Af Stammerne Juda og Benjamin dannedes Riget Juda, der stod under den ældre Kongeslægt og beholdt det tidligere Præsteregiment; af de øvrige ti Stammer opstod Riget Israel, i hvilket det rene Monarki blev herskende.

Rigernes Skjæbne er for bekjendt til at den her behøver nærmere at omtales. Efter nogle hundrede Aars Bestaaen blev Israels Rige forstyrret af Kong Salmanassar af Assyrien (722 f. Chr.), og omtrent halvanden hundrede Aar senere blev Juda Rige samme Skæbne til Deel af Kong Nebukadnezar af Babylon (288).

En sørgelig Tid var oprunden over Jødeland. Medens Judæerne „grædende sadde ved Babylons Floder, og Landet kun gjenlød af de vilde Dyrs Hyl, forenede de tilbageblevne Israliter sig med de derpaa tilførte fremmede Nybyggere, og ved denne Forening opstode de saakaldte Samaritaner. Disse og de senere tilbagevendte Jøder udgjorde i den følgende Tid Landets Befolkning.

Først da Perserkongen Cyrus havde erobret Riget Babylon, forbedredes Jødernes Skæbne. Det babylonske Exil ophørte, da den høimodige Erobrer tillod dem at vende tilbage til deres Fædreland (536), og i tre Afdelinger, først under Serubabel og Josva, dernæst under Esra (468) og endelig under Nehemias (454) skrede de paany over Jordan og bosatte sig paa de Steder, hvor deres Vugger havde staaet.

Men Jødelands Selvstændighed var opløst, i den følgende Tid blev det som en Provinds regeret af fremmede Statholdere. Efter det babylonske Fangenskab blev Riget vedvarende en Provinds af det store persiske Monarki, regeret af Ypperstepræsterne, indtil det endelig, erobret af Alexander den Store kom under det macedoniske Rige (333). Men dette store Rige forfaldt med Alexanders Død, og Palæstina blev nu en Deel af det nye oprettede ægyptiske Rige under Ptolomæus Lagi (323). Over hundrede Aar sukkede Jødeland under ægyptisk Landshøihed; da udbrød der Stridigheder med Syrien, som under Seleucidernes Herredømme havde hævet sig til et anseligt Rige, og samme Aar, som Hannibal aabnede den anden puniske Krig (218) blev Palæstina erobret af Syrerkongen Antiokus den Store. Imidlertid forblev det dog endnu endeel Aar under Ægypten, men anden Gang erobret af Antiokus, blev det ganske indlemmet i det syriske Rige (203). Saaledes kom Palæstina nu til Seleukus Filopater og derpaa til Antiokus Epifanes. Denne Tyran vakte imidlertid ved sin Grusomhed Frihedsaanden hos det undertrykket Folk, og det reiste sig med Kraft for at afkaste det

blodige Aag. Vi kjende Alle Udfaldet af denne Befrielseskrig, som Jøderne førte i 30 Aar (167—137 f. Chr.) under Makkabæernes Heltefamilie. Seiren tilsmilede det modige Folk, og frigjort reiste Palæstina sig paany som et selvstændigt Fyrstendømme, regeret af sine Befriere, Matthathias og hans Sønner, Judas Makkabi, Jonathan, Simon og Johannes Hyrkanus, der efter hinanden bestege Tronen. Efter disse Frihedsheltes Død blev Forfatning igjen reen monarkisk, da Hyrkans Søn, Aristobul, antog Kongetitlen (107).

Saaledes havde Palæstina paany vundet en Plads i Staternes Række; men Befolkningen var ikke mere ublandet som før den babyloniske Forstyrrelse. Foruden Leviterne, Folkets gudstjenstelige Forstandere, vare kun Judæer og Benjaminiter vendte tilbage fra Exilet med den gamle Tro og Eiendommelighed; Slægter og Familier traadte nu istedetfor Stammer, og deres Hoveder maatte i fornødent Fald tjene som Folkets Repræsentanter.

Ikke længe nøde Jøderne Frugten af deres vundne Seier; snart skulde de igjen træde i Afhængighedsforhold til en fremmed Magt. Da Cneius Pompeius med Held havde tilendebragt den tredie mithridatiske Krig (63 f. Chr.), skred han til Ordningen af Asiens Anliggender, og ved samme Leilighed kom Palæstina tilligemed Syrien under romersk Statshøihed. Dog beholdt Jøderne endnu en nogenlunde fri Forfatning under en egen Ypperstepræst; men efter at den Sidste af Makkabæernes Slægt, Antigonus, var bleven overvunden af Idumæeren Herodes den Store, satte Romerne denne til Konge over det skatskyldige Rige (37 f. Chr).

Saaledes stode Forholdene, da Frelsen udgik over Jorderig; i Palæstina, i det fortrykte Folks Midte, stod Frelserens Vugge. Landet stod under den første romerske Keiser, Octavian Augustus, da Jesus Christus saae Verdens Lys. Ved samme Tid døde Herodes den Store, og Keiseren udstykkede nu Riget mellem hans tre Sønner: Arkelaus, der blev Overkonge, og Herodes Antipas og Filip, som bleve Fjerdingsfyrster eller Tetrarker.

Den gamle Inddeling efter de tolv Stammer havde nu tabt politisk Betydning. Den nyere, paa Christi Tid gjældende Inddeling rettede sig efter Jordan som Grændseskjel, saaledes at det vestjordanensiske Land udgjorde de tre Provindser Judæa, Samaria og Galilæa; Landet østenfor Jordan deeltes i det nordlige, der indbefattede nogle Smaaprovindser: Gaulonitis, Ituræa, Dekapolis o. fl., og i det sydlige Landstrøg eller Peræa, det gamle Gilead.

Arkelaus havde som Ethnark, foruden Idumæa (Edom) i det petræiske Arabien, erholdt Judæa og Samaria, men da han nogle Aar derpaa (6 eft. Chr.) blev afsat, inddroge Romerne hans Besiddelser og lagde dem til Provindsen Syrien. Paa samme Maade bleve Galilæa og Peræa inddragne, da Tetrarken Filip døde (34). Men da den tredie Broder, Herodes Antipas, var bleven forjaget (40), skjænkede Keiser Kaligula samtlige inddragne Lande til en tredie Herodier, Agrippa den Ældre. — Saaledes var det jødiske Rige atter samlet under en indfødt Regent, men kun et Par Aar — og denne Lykke var forbi. Agrippa døde pludselig i Aaret 44, og nu begyndte Oprørsaanden stærkt at ytre sig blandt Jøderne, der sukkede under de romerske Statholderes Grusomhed. Det hjalp ikke, at Romerne endnu engang søgte at oprette et jødisk Rige under Agrippa den Yngre (53); under Keiser Nero og den grusomme Statholder Gessjus Florus brød Oprøret ud (66), Feltherren Vespasian angreb Jøderne med Hærmagt og beleirede Jerusalem, der i Aaret 70 blev taget med Storm af Vespasians Søn, den kjække Titus. Jødeland var falden, Israels Folk solgtes som Slaver, og fra denne Tid begynde deres Hjemløshed.

Efter Jerusalems Forstyrrelse ved Romerne kom Nabofolkene i Besiddelse af Landet, indtil det under Kalifen Omar blev erobret af Araberne (636), hvorefter det senere (1083) blev en Deel af det mægtige mohammedanske Rige i Lilleasien, der grundedes af de tyrkiske Seldschuker. Efter de christne, Korsfareres Seire 1099 og det følgende Aar blev Palæstina endnu engang et selvstændigt Kongerige, der efter Hovedstaden blev kaldet Jerusalem og fik sin første Bestyrer i den ædle Gotfred af Bouillon. Men efter dennes Død (1100) tabte det jerusalemske

Rige sin Anseelse, og endnu gjennem næsten to Aarhundreder maatte de christne Magter i Europa gjøre Korstog til det nyoprettede Riges Understøttelse. Allerede i Aaret 1187 maatte Jerusalem overgive sig til den ægyptiske Sultan Saladin, og forgjæves søgte Europas mægtigste Fyrster paa et nyt Korstog at vinde det tilbage. Begeistringen for Troeskampen havde udtømt sig i to Aarhundreder, i hvilke Europa næsten uafbrudt havde sendt stolte Skarer for at døe i Ørkenen eller under Saracenernes Sværd. Korsfarernes sidste Besiddelse i det hellige Land, Staden Akka, faldt 1291 i de Vantroendes Hænder, og saaledes var nu al den ydre Fordeel forsvunden af Europas mægtige Folkebevægelse.

Men de ægyptiske Sultaner beholdt selv ikke den nye Besiddelse. Osmannerne, der i det sextende Aarhundrede kastede deres vældige Skarer over Asien, tiltvang sig i Aaret 1517 det hele Ægypten, og med dette kom Syrien og Palæstina, under den tyrkiske Stat. Halvmaanen svæver endnu over de Strækninger, hvor det hellige Kors blev plantet!

Den lange Reise fra Europa til Jerusalem over Konstantinopel gjennem Asien, den Vei, der sædvanlig valgtes af Pilegrimmene i de ældste Tider, var høist besværlig og farefuld. — Efter Palæstinas Indtagelse ved Korsfarerne blev det en forholdsviis lettere Opgave at besøge Jerusalem; Pilegrimmene behøvede kun at indskibe sig til en af de syriske Søhavne, og af denne Grund forsvarede Korsfarerne navnlig saa standhaftig Palæstinas Kyster. Da Jerusalem blev dem frataget, valgte de St. Jean de Akre til deres Hovedstad, og da denne ogsaa faldt, var deres Herredømme i det hellige Land tilende. Af Havesyge eller Frygt bleve fromme og værgeløse Pilegrimme vel endnu bestandig tilstedet Adgang til den hellige Grav, men der herskede nu en sørgelig, en tom Tavshed paa hine Kyster, der saalænge havde zittret under Larmen af Verdenskampen.

En anden Pilegrimsvei til Palæstina førte gjennem de sandede og i Almindelighed ufrugtbare Egne, der ligge mellem Ægypten og Palæstina og danne en Deel af den store ægyptiske eller arabiske Ørken. Denne Ørken strækker sig næsten til Jaffas Mure, medens Kyststrækningen er bedækket med Sandhøie. Reisen fra Kairo til Jaffa tilendebringes sædvanlig i 12 til 15 Dage. Med nødvendig Forsigtighed er denne Reise ikke farlig, skjøndt den er forbunden med mange Savn. De største Uheld opstaae i hvert Fald hyppigst af Mangel paa Vand, den meest trykkende Elendighed i en Sandørken, og ofte indtræder det Tilfælde, at alle Forsigtighedsregler strande, eller at Mangel paa Midler forhindrer Alt.

Pilegrimmene, der vandre fra Jaffa til Jerusalem, efter at de enten have gjennemreist Ørkenen eller seilet over Middelhavet, see lidt eller slet Intet af hiin Skjønhed eller Frugtbarhed, paa Grund af hvilke Kanaan i gamle Dage kaldtes et Land, der strømmede over af Mælk og Honning. Dog da dette næsten var den eneste Vei for Pilegrimme til Palæstina, saa søgte man at forene Nutidens Tilsyneladelser med tidlige Beskrivelser. — Chateaubriand, der i Aarene 1806 og 1807 besøgte Grækenland og Palæstina, dvæler med Glæde ved hine Erindringer. „Reiser man til Judæa," — siger han — „da føler man vel i Førstningen stor Misfornøielse; men efterhaanden som man kommer fra Ensomhed til Ensomhed, og grændseløse Rum udbrede sig for Vandrerens Øine, saa tabe sig ogsaa de første ubehagelige Indtryk, og i deres Sted træder en vis hemmelig Ærefrygt, der opløfter Aanden. Overordentlige Tilsynelaldelser forkynde et Land fuld af Vidundere; den brændende Sol, den høitflyvende Ørn, det ufrugtbare Figentræ, — alle Poesier, alle Billeder af den hellige Skrift finder man her. Ethver Navn minder om en Hemmelighed, enhver Grotte forkynder Fremtiden, enhver Høi gjentoner af en Profets Ord. Gud selv har talt i disse Egne; spaltede Klipper, udtørrede Floder, halvt aabne Grave bevidne Miraklerne; endnu synes Ørkenen stum af Skræk, og man skulde troe, at denne Tavshed aldrig turde brydes, siden den Eviges ærefrygtbydende Stemme tonede her!"

Andre Reisende have dog viist, at Judæa selv nu, efter saamange Krigs- og Forsømmelsesaar, ikke er en ganske øde Klip-

peegn, hvis naturlige Ufrugtbarhed forøges ved Menneskets Efterladenhed. — Englænderne Buckingham og Bankes tale med Begeistring om det østjordanensiske Lands Pragt, Skjønhed og Frugtbarhed; ligedes Lamartine, der i 1832 reiste fra Beirut til Jerusalem, og begeistret udtaler sig om Ankomsten til det hellige Land. „Det var intet nøgent, klippefuldt og ufrugtbart Land," — siger han — „ingen Hob af lave, udyrkede Bjerge, saaledes som det forjættede Land beskrives af nogle Forfattere eller af nogle Reisende, hvilke med alt Hastværk søgte at naae den hellige Stad og derpaa igjen vendte om, og som af de tolv Stammers uhyre Besiddelser kun saae Klippeveien, der under brændende Solstraaler fører fra Jaffa til Jerusalem. Bedragen af disses Skildringer, ventede jeg kun, hvad de beskreve — et Land af ubetydelig Udstrækning, uden viid Udsigt, uden Dale, uden Sletter, uden Træer og uden Vand; et Land gjennemskaaret af graa eller hvidlige Smaahøie, hvor den arabiske Røver skjuler sig i Huulveiens Skygger, for at plyndre den Reisende. Saaledes er vel i hvert Fald Veiens Beskaffenhed fra Jaffa til Jerusalem, men saaledes er Judæa ikke."

Dog dette Land, som trods de Forandringer, hvorfor det var udsat, endnu er saa frugtbart og skjønt, bliver undertiden hjemsøgt af frygtelige Landeplager. Ikke alene Jordskjælv, der i ældre og nyere Tider anrettede Ødelæggelser, ogsaa Torden- og Hagelveir, Skybrud og Skypomper virke forstyrrende paa Vegetationen. Navnlig skadelig virker den glødende, voldsomme Østenvind (Simum, Khamsin), der blæser fra de arabiske Ørkener, fortørrer Jorden og i faa Dage forvandler blomstrende Egne til forbrændte Stepper. De første Korsfarere maatte føle Kvalerne under slig Tørke, der gjerne opstaaer samtidig med Regnens Udeblivelse. „Endskjøndt Flaaden, der landede ved Jaffa," — fortæller en Historieskriver — „forsynede Krigerne med Levnetsmidler, saa lede de dog ubeskriveligt af Trøst. Tørken under Beleiringen var saa stor, at Soldaterne grove sig Huller i Jorden og trykkede deres Læber paa den fugtige Jord; de afslikkede de beduggede Stene; de drak det raadne Vand, som stod i Bøffel- og andre efter Slagtningen ophængte Dyrehuder, og Mange afholdt sig fra al Næring, i det Haab, at stille Tørsten ved Hungeren." Med gribende Ord skildrer navnlig Tasso Korsfarernes Nød i den trettende Sang af det „befriede Jerusalem."

Det er overflødigt at beskrive de mange Reisendes Lidelser, hvilke uden Vand er farne vilde i Ørkenen; man kan forestille sig Alt ved at erindre sig, hvor skrækkelig Tørstens Virkninger ere. Vi laane en Reisendes Ord: „Huden bliver pludselig fuldkommen tør, Øinene blive blodige, Tungen og Munden blive saavel ind- som udvendig overdragen med en tyk Masse, der er af guulbrun Farve og har en styg Smag; en Svaghed eller Mathed betager Legemet Kraft til at bevæge sig frem; en Opsvulmen i Struben og Mellemgulvet, der foraarsager ulidelige Smerter, hæmmer Aandedrættet; Taarer træde ud af Øinene, og endelig falder den Lidende til Jorden og i faa Øieblikke er al Bevidsthed forsvunden."

(Fortsættes.)

Polske Skildringer.

II. Gastold.

En lithauisk Fortælling.

(Sluttet; see Pag. 19.)

I.

For Gastold var Kjærligheden hans Væsens uvilkaarlige Opoffrelse for Andres Følelser, Lykke og Skjæbne; denne Kjærlighed havde bevirket, at han i en dyb Eensomhed henlevede et mere virksomt Liv end han vilde have tilbragt paa Keiserthronen. Kjærligheden hæver og udvider Aanden ligesom Geniet: Gastold følte den Kjærlighed, som er besungen af Digterne, som nogle ømme og tænkende Aander have drømt om, men som saa faa Hjerter have følt eller begrebet. „Ikke

enhver Qvinde er taknemlig" siger La Fontaine: det er en sørgelig Sandhed, som er lettere at føle end at udvikle. Maaskee have Qvinderne et Kald til at troe, — maaskee sætte de større Priis paa at seire end begeistre. Ak, Kjærligheden gives ikke ved en Villieshandling, den er sværmerisk, fordi den er uvilkaarlig. Gastold var aldrig bleven elsket, og jeg, som staaer i Begreb med at fortælle hans Lidelser, jeg beklager ham ikke, thi han havde læst i Naturens store Bog og helliget Livet ved sit Offer; han elskede, og jeg har altid meent at jeg burde sætte hans høie Smerte over den Ro, som hverken Liv eller Død lærer at kjende.

Jagten var Gastolds Yndlingsbeskjæftigelse: Anstrengelsen, Bevægelsen, og Faren bragte ham til at glemme sig selv, udrev ham for nogle Dieblikke af hans Liv, den Kjærlighed som var hans Sjæl og hans Tanke. Da han en smuk Høstmorgen havde jaget i Skoven, sagde han til sin Tjener: „Tag disse Ulve- og Vildsvinehoveder og bær dem til Helene; fortæl hende om mine Kampe, siig hende at mit Liv tusinde Gange har været i Fare i denne Strid; denne Ulv stod, skummende af Raseri, i Begreb med at angribe mig, da mit seirende Spyd dræbte den; denne Ulv var Skovenes Hersker — dens Hjerte var modigt, som en Adelsmands. Gaa, gjentog han, bring Helene min Hilsen, nedlæg disse Trophæer, som ikke ere hende uværdige, for hendes Fod, og siig hende, at jeg altid er beredt til at tjene hende?"

De dræbte Dyr skjælvede endnu rundt om Gastold, Blodet rislede, og han, forslaaet og saaret, men ligegyldig for sine Saar, bragte sin forstyrrede Dragt i Orden og beredte sig til at ride ud; han stiger til Hest, Hundene følge ham idet de udstøde en langtrukken Gjøen, som om de angrede Seieren. „Hvad feiler Jer? spørger Jægeren dem, hvorfor hyle I sørgmodigt efter en saa herlig Seier? Hurtig, følg mig og morer Jer ved at springe over Eders Fjendes Liig!"

Gastold galopperer tvers igjennem Skoven: det er Middag, men Naturen er mørk og taus, den harmonerer godt med hans Tanker. Intet kan sammenlignes med de Samogitiske Skoves melancholske Skjønhed. Pludselig bliver han revet ud af sine Drømmerier, idet han faaer Die paa Ruiner af et hedensk Alter, han gjør Korsets Tegn og for et Dieblik fordriver Tanken paa Gud Helene fra hans Hjerte. Med et foragteligt Blik paa Resterne af en svunden Religion fortsætter han sit Ridt; men jo længere han kommer frem, jo tættere bliver Skoven. Han følger paa Lykke og Fromme Stierne, og endelig trænger den nedgaaende Sols Straaler gjennem Underskoven. Tilsidst naaer han den Fyrre- og Egeplantage som omgiver hans Hjem, han kommer hertil, fører sin Hest ind i Stalden, og gaaer ind for at søge Hvile. Han aftager sin Rustning — rundt om ham seer man kun Landser og Jagtspyd glimre; han kaster sig paa et Tigerskind, for blot i nogle Minuter at søge den oplivende Søvn, men ogsaa nu bemægtiger Tanken sig ham, han tænker paa Helene. „Hvorledes vil hun modtage mit Sendebud?" spørger han sig selv, og opsender en Bøn til Sanct Hubert, for at udvirke en god Modtagelse; „i to Aar har jeg nu nedlagt mine Jagt- Trophæer for hendes Fod; hun modtager dem, men uden at udvise Glæde eller Taknemlighed. Naar jeg lider, smiler hun og naar jeg hengiven finder mig i min Skjæbne, synes hun at spørge: Hvorfor lider De ikke længere? — Ak nei, hun elsker mig ikke, mit stygge, arrede Ansigt støder hende tilbage. Jeg tager min Tilflugt til Gudsbespottelser — jeg beskylder Himlen: hvorfor har den ogsaa nægtet mig sine Gaver, hvorfor lever jeg her i Verden, naar jeg ikke kan behage hende? Hun er saa smuk, saa fuldkommen og saa henrivende! Jeg ydmyger, jeg fornedrer mig, naar mine Øine ere fæstede paa hende; imidlertid — jeg er tapper og jeg tilbeder hende, og skulde dette ikke være et Qvindehjerte nok? Hvilken Efterretning mon min Tjener bringer mig?"

Enhver Støi bringer ham til at fare op, han reiser sig op gaaer frem og tilbage i sit Værelse; hans Utaalmodighed forvandles til Uro, hans Uro til Raseri. Endelig hører han Klokken ringe, han lytter: det er hans Tjener. „Har Du seet Helene? Hvor var hun, var hun glad, sørgmodig eller lykkelig? Skynd Dig, siig mig Alt! Med hvilken Mine modtog hun Dig?" — „Naadige Herre, jeg har opfyldt Deres Befalinger og overgivet

hende den meest uforfærdede Jægers Gaver; hun takkede mig smilende og sendte mig bort, uden at give mig Vaadt eller Tørt: men hun bad mig bede Dem komme til hende imorgen. „Siig mig Dowriko, var der nogen hos hende?" — „Ja, naadige Herre; hun sad paa Balconen og betragtede Himlen, og Swidrigellon, Raymunds Søn, sad ved hendes Side, ligesom i Henrykkelse." „Der er kun een Dom, sagde Gastold idet han rykkede Brynet, over Greven af Swidrigellon i hele Samogitien: Gamle og Unge, Qvinder og selv Mænd sige, at han er den smukkeste Mand i disse Egne." „Men man tilføier — jeg vover ikke at tale ud," sagde Dowrillo. „Hvad er det da? Gjør Korsets Tegn og tal uden Frygt!" „Nu vel, naadige Herre, man siger at han er mere Hedning end Christen og at han snakker med Ulve og Bjørne, naar han gaaer i Skoven: De veed, at de Guddomme, der staae imod vor Gud, have antaget disse vilde Dyrs Skikkelse." Gastold lagde Haanden paa Sværdet, da han hørte disse Ord; „Nuvel, Barn, sagde han derpaa til sin Tjener, vi ville give os af med disse Ting: vi ere jo nærved Skoven, og Satan sover hverken Nat eller Dag. Men siig mig endnu et Ord: Vendte Helene sit Blik henimod min Bolig?" — „Jeg havde ikke Tid til at blive opmærksom derpaa, naadige Herre, thi saasnart jeg var ankommen, lod man mig ride igjen: jeg troer at min Nærværelse var ubeleilig." — Imorgen skal du før Daggry lægge Staalpantseret paa min Hest: jeg vil have min Ringbrynie. Du skal ikke følge mig.

II.

Slottet Citoviany er bygget paa et Bjerg, hvis Beliggenhed er henrivende; aldrig har Naturen viist sig mere storartet, mere afvexlende eller forskjellig, end netop paa dette Bjerg: den synes næsten at kjæmpe med den Hellighed, der besjæler Alt. Slottet behersker bundløse Dybder, men deres Rande ere krandsede med Træer og Buskadser, som rigtignok ere forkjælede ved Kunst, men dog besidde Lunets og Tilfældighedens Tillokkelser. Brusende Vandfald styrte sig ned af Bjerget, og tabe sig sig som klare, rislende Bække imellem Træer og frodigt Krat. Citoviany tilhører Helene, det eneste Barn af Forældre der have forladt dette Liv.

Helene er ung og smuk, ja, mere end smuk: det vil sige, hun er i Besiddelse af de polske Qvinders Ynde, en Ynde, som Ord ikke kunne skildre og Penslen ikke gjengive; og med hele denne naive Ynde og dette instinctmæssige Coquetterie, som er saa forførende, netop fordi det er naturligt og ikke studeret, forener hun den sydlandske Qvindes Characteer og Ydre. Hendes Haar er, ligesom hendes Oine, sorte som Ibenholt, og de lange Oienhaar sænke sig for at formindske disses Glands, man kunde knæle for hende og tilbede hende som en Helgen, dersom ikke et fiint Smiil, et Smiil fuldt af Skalkagtighed erindrede om hendes jordiske Oprindelse. Ja — Helene er i Sandhed en Evas Datter: Følg mig, og see hende paa dette Bjerg, see hendes Træk og Stilling: enhver af hendes Bevægelser udtrykker Utaalmodighed; hun speider, hun lytter; endelig seer hun en Ridder tilhest; hans Rustning er blændende og i sin Haand svinger han en Landse. Den unge Pige gjenkjender Gastold, Gastold hvem hun venter, som kommer efter hendes Bud og hvem hun nu skyer. Hun kalder paa sine Folk, som modtage Gastold; han betroer dem sin Hest og fremstiller sig for Helene efter at have slaaet Hjelmviziret tilbage — men hans Holdning var ydmyg som en Anklaget, der træder frem for sin Dommer.

„Kom nærmere, Ridder" sagde Helene til ham, og hør, ikke Bebreidelser men Beklagelser. I har jaget paa en Dag, som vor hellige Religion indvier og helliger til Hertha! Djævelens Aand har besat Eder. Men jeg har ikke Kraft til at fortsætte — en Anden vil sige Eder, at jeg er Offeret for den Forbandelse som hviler over Eder!" Med disse Ord fremstillede hun en ung Mand for ham, hans Træk vare regelmæssige og smukke, hans Hudfarve som en ung Piges; hans gyldne Haar faldt i bølgende Lokker ned om hans Hals, hans Blik er ømt, melancholsk og kjærligt. Hans Dragt, der er valgt med Smag, forhøier endnu mere hans smukke Ydre; store Sølvagraffer sammenhefte Bjørneskindet, der bedækker hans Skuldre, og Fæ-

stet paa hans Kaarde glimrer af Guld og ædle Stene. „Svidrigellon," sagde Helene, „tal for mig, thi I har været Vidne til denne Nats Begivenheder!"

Gastold hævede Haanden til Viziret for at slaae det ned: han syntes at berede sig til Kamp, men pludseligt sank hans Haand tilbage og i Taushed hørte han paa den Talende: „Ridder," sagde Svidrigellon i en mild, men bebreidende Tone, „En Tjener har igaar overbragt denne ophøiede Dame Hovederne af et Vildsviin og en Ulv; hun lod denne Prøve paa Eons Tapperhed ophænge i Forhallen, men da Natten faldt paa, begyndte Ulvehovedet at udstøde en sørgelig Hylen og dens brustne Oine udsendte store Lyn; Hovedet vedblev sin Tuden til Daggry, da man kastede det i Afgrunden Ridder. Satan har ført Eders Arm, alle disse Begivenheder ere overnaturlige!"

„Ved Perhounas!" raabte Gastold, men standsede i det samme og korsede sig, for at tilintetgjøre sin Gudsbespottelse; da han havde samlet sig noget og vilde til at svare, afbrød Helene ham: „Jeg kan aldrig ægte Eder, jeg maa skye Eder som en Fordømt, thi I har Samqvem med Mørkets Aander. Jeg elsker Eder, Gastold, men mit Hjerte er lukket for Eder." Idet hun sagde disse Ord tilkastede hun Svidrigellon et Blik fuldt af Kjærlighed.

Gastold følte sit Mod vaagne paany, og hans dybe Smerte kaldte hans Kræfter tilbage: Helenes Uretfærdighed gav ham Magt til at udtale sin Klage: „Helene, jeg kjender Qvindernes Omsvøb; deres Natur er bedragerisk og deres Opdragelse lærer dem Forstillelseskunsten. I elsker mig ikke, Helene, nei, det er ikke mig, hvem I elsker; denne Kjærlighed, Eders Sjæls blide Blomst, har en Anden alt længe besiddet, uden at fortjene den. Min Hengivenhed for Eder har opflammet Eders Egenkjærlighed, og naar I havde seet mig kaste mig for Eders Fødder som for et Afgudsbillede, vilde I, uden Fornøielse, men med Hovmod have udraabt: „Jeg har en Slave mere!" — Ja, jeg føler det, I vil aldrig bønhøre mine ærgjærrige, brændende Ønsker; men den der, saaledes som jeg, har tabt meget, ved, hvormeget Mennesket trænger til Haab. Jeg bønfalder Eder, siig, at min Kjærlighed engang vil røre Eder, og forstød ikke en Hengivenhed, hvortil Gud tvinger sine frie Skabninger. Jeg vil ydmyge med lige indtil Bøn, fordi jeg elsker Eder, men, Helene! vær ikke ubillig imod min Kjærlighed: regn den dog for Noget her i Verden. Er jeg ikke Eders Elsker, ja, endnu mere, Eders Ven, Eders Støtte? Er jeg ikke hvert Dieblik rede til at tjene, at forsvare Eder? Har I ikke givet mig Ret til at hævne Eder, naar en Ridder har vovet at bagvadske Eders uskyldige, jomfruelige Die? Mit Sværd har tugtet den Frække! — Og har jeg ikke underkastet mig Eders qvindelige Luner — hvorpaa I har givet saa mange Prøver? Erindrer I, at I en Dag sagde: „Jeg ønsker et af Værelserne i mit Slot tapetseret med Bjørneskind!" Aldrig er nogen Hersker bleven saa hurtigt adlydt. En anden Gang sagde I til mig: „Jeg vilde gjerne have Hvælvingen i mit Capel besat med Vildsvinetænder," og med Fare for mit Liv opfyldte jeg Eders Befalinger. I gjorde min Lydighed ubegrændset; efter disse første Prøver sagde I engang: „Der er Intet mere adspreder og fornøier mig. Kunde I ikke bringe mig nogle Fanger, nogle Tartarer; jeg har aldrig seet saadan Nogen: de pirre min Nysgjerrighed!" — og strax kastede jeg mig ind i de fordømte Skarer og bragte Eder fem Fanger, som jeg havde tilkjæmpet mig. Helene, dersom I har den mindste Erkjendtlighed imod mig, dersom jeg indgyder Eder nogen Medlidenhed, da har jeg fundet Belønning for mine Offre. Men, hvis I forstyrrer mig, da Vee Eder! Skinsygen vil gjøre min Sjæl rasende: Skinsygen er for mig Hævn! Paalæg mig nye Offre, og jeg skal villig opfylde dem; men siig, at Eders Venskab skal trøste mig for Kjærlighedens Qvaler, siig, at I en Dag vil blive min, og at Gud skal modtage vor Eed!"

„Jeg er netop fyldt 19 Aar," svarede Helene, „og tænker endnu ikke paa at gifte mig." Da Gastold hørte dette Svar, fordreiede Vreden hans Træk, og Svidrigellon, der spadserede frem og tilbage i Salen tilkastede ham et ondskabsfuldt Blik; derpaa gik han ud paa Altanen, saae ned i Afgrunden og gjorde et Tegn til Helene. „Ridder" sagde hun nu til Gastold, „jeg vil endnu for-

lange et Beviis paa Eders Lydighed; de Prøver I har givet tilfredsstille mig ikke, jeg maa have uforkastelige Vidnesbyrd om Eders Hengivenhed. Den Kjærlighed, som bekræfter med Ord agter jeg ikke høit — Fornuften forstaaer Hjerternes Sprog, men Handlingernes Veltalenhed kan ikke nægtes. Hvis I elsker mig, da underkast Eder mine Befalinger, eller, langt snarere, tag Hensyn til mine Bønner: Bestiig øieblikkelig Eders Hest, styrt Eder i Galop ned fra Randen af Svægtet og riid, uden at standse, over den skrøbelige Bjelke, der tjener som Bro over Strømmen. Dersom denne Fare ikke skrækker Eder, er I mig værdig, og jeg giver Eder min Haand. Gaa, Gastold, og Gud være med Eder!"

Gastold saae paa Helene uden at forsøge i altfor svage Ord at skildrer hende sin Bevægelse; Hvad kunde han fremføre, ligeoverfor Døden og den menneskelige Lyksalighed? — Han gaaer ud, bestiger sin Hest og nærmer sig i langsom Skridtgang Afgrunden; med Øiet maaler han dens Dybde, løfter sine Hænder mod Himlen og beder andægtig. Derpaa sporer han sin Hest, rider den samme Vei tilbage og standser under Helenes Altan: „Lev vel, Helene!" og i samme Øieblik styrter han sig i Afgrunden. Alle Slottets Folk forsamle sig for at see efter den Dumdristige: han forsvinder et Øieblik, men kommer strax efter tilsyne paa en Klippespids; men hans Hest snubler og de styrte begge omkuld: man hører kun Støien af hans Rustning, der støder imod Klipperne. „Han er død! Han er død!" raaber den forfærdede Mængde — men Gastold kommer snart frem paa den anden Flodbred: — han har overvundet Døden og beseiret alle Farer. Mere lykkelig end stolt af sin Triumph vender han tilbage til Slottet; her finder han Helene ved Svidrigellons Side, men uden at agte sin Medbeilers Nærværelse, tilraaber han hende: „Helene, I er min, for bestandig, ene og alene min!" Et grusomt, bebreidende Smiil, et Smiil, som Helved vilde have misundt hende, standsede hans ømme Udbrud: „Gastold, den Mand som vover sit Liv for at føie et Qvindes Luner er ikke mig værd," og med Haanden byder hun ham fjerne sig. Disse Ord, denne ringeagtende Bevægelse kalder hans Stolthed tilbage, Blodet strømmer fra hans Hjerte til Hovedet, Raseri, Harme og Vrede fordreie hans Træk. Han mangler Ord og Udtryk, han kan ikke sammensætte et Svar, ikke sige til denne grusomme Qvinde: „Jeg hader, jeg hevner mig!" — Alene et Skrig undslipper hans Bryst, men dette Skrig synes at sprænge hans Harnisk; Pludselig springer han frem, griber Svidrigellon med den ene Haand og kaster ham til Jorden; med den anden drager han en tveægget Dolk og sønderslænger med et Snit Helenes Ansigt: „Nu er det ude med din Skjønhed," siger han, „tag dette som en Erindring om mig, og bevar den under din Elskedes Favntag!" Efter at have sagt disse Ord forlader han Slottet.

III.

Paa Grændsen mellem Lithauen og Preussen skjulte en ubekjendt Høi sig i den tætte Skovs Skygge; en uhyre Skov dannede Horizonten, som en sort Streg, man kunde have anseet den for et mørkt Liigklæde. I Forgrunden af dette Landskab tittede hist og her nogle Bygninger frem paa den øde Slette.

En Ridder, væbnet fra Top til Taa kom ridende ud af Skoven; i Nærheden af Hytten standsede hans Hest. „Herre," raabte hans Tjener, som nu i to Dage havde fulgt ham, „Herre, De jager over Bjerge og Dale, men Gud veed, hvor vi flakke om. De glemmer, at vi ere paa Lithauens Grændse og at vi snart komme ind paa tydsk Grund. Hav Medlidenhed, naadige Herre, og vend tilbage!" Men Gastold, thi ham var det, fortsatte uden at høre efter sine høirøstede Betragtninger: hans ophidsede Sjæl gav hans Tanker Udseendet af en forvirret Drøm: „Holdt," sagde han til sin Tjener," hører Du Ulvens hylende Hoved? seer Du disse Bloddraaber? Hun forbander mig — hendes Brudekjole er et Liigklæde! „Ridderen udgjød nogle Taarer, og Fornuften vendte atter tilbage: „Hurtig, Dowriko, vi ville forlade disse Egne!" og han sporer sin Hest, men den bliver staaende, døv for sin Herres Røst og ufølsom mod Sporen. „Jeg seer det," sagde Gastold, „den vil ikke forlade vore

smukke Sletter, vort kjære Lithauen." — Naadige Herre, følg Eders Hests Drift — De er truet af en eller anden Ulykke. — „Barn, Du vil blive tilbage i Dit Fædreland, fordi der er Gjenstanden for Kjærlighed; men jeg, jeg er ene — jeg reiser. Farvel for Evig!"

Tjeneren taug og vovede ikke længere at bekjæmpe sin Herres Beslutning. — Gastold reed op paa Høien og saae sig om: „Lithauen," udbrød han, „jeg bringer Dig min sidste Afskedshilsen; jeg vil bort fra dette Land, som kun har givet mig Død istedenfor Haab. Min Dolk har skjæmmet hendes smukke Ansigt, jeg har hævnet mig — hævnet mig, fordi Lidenskaben dræber eller besidder. Hun har troet, at man saaledes legede med Kjærligheden; taabelige Skabning, hun har fattet det Ophøiede i Følelsen. Jeg elsker hende og hader hende, — mit Had følger hende endnu; ja, Svidrigellon vil fuldende min Hævn: Characteerløse Mænd som han elske kun Qvinden i Qvinden, Helene uden Skjønhed vil for ham kun opvække Modbydelighed — hun vil savne mig. Farvel, mit Fædreland, Farvel! jeg vil søge Døden i et fremmed Land. Hans Øine bleve vaade, da han betragtede Lithauens Sletter. „Jeg har en Bøn at gjøre Dig før jeg reiser," sagde han til sin Tjener: „Søg at nærme Dig Helene ved hendes Bryllup, og siig hende" men han standsede, Ordet hendøde paa hans Læber: „Farvel, Dowriko, vær lykkelig! Tænk undertiden paa Din Herre, at besøg hans Borg, saaledes som man gaaer for og bede paa en Vens Grav!" Han jagede over Høien, streifede ind paa den preussiske Grund, og forsvandt snart bag Høiene.

IV.

Femten Aar ere henrundne siden disse Begivenheder, og man har aldrig siden hørt tale om Gastold i Lethauen.

Tiden agter Intet; Mennesker og Ting — Alt forsvinder, taber sig, ødelægges: Menneskelig Storhed og Menneskeværk, Alt strander paa Aarhundredernes bydende Nødvendighed. Der gives kun een Magt, der kan maale sig med Tidens — det er Tankens Magt; Tankerne ere for Menneskene den jordiske Udødelighed.

Slottet Citowiany existerer ikke mere; et Capel har indtaget den stolte Bygnings Plads; men Afgrunden som begrændsede det og Træerne, der som Buske titte frem af de dybe Huler, vise endnu hvor det gamle Slot har staaet. Bjælken over Strømmen er ødelagt: hvo har vovet at betræde den efter Gastold?

Bønnen er den inderlige Gudsdyrkelse, det er Sukket uden Smerte, Angeren uden Bitterhed: Menneskene have ikke opfundet den, det er Gud, der har nedlagt den i vor Sjæl, det er Gud, der har reist denne guddommelige Bro imellem Himlen og Jorden. — En Qvinde knælede, klædt i et Liigklæde i Capellet, foran den hellige Jomfrues Billede: „Min Gud," sagde hun, „tilgiv mig, tilgiv mig!" og Taarer vædede hendes Øine; men i hendes Stemme, i hendes Stilling hvilede en overordentlig Tillid. Alt var simpelt i denne Troens Helligdom: et Alter af Træ og en Kobberlampe, ophængt under Midten af Hvælvingen, vare Capellets eneste Prydelser.

„Jeg vil ikke tage her forbi uden en Bøn til Madonna," sagde en Ridder, som kom forbi Capellet. Han steg af Hesten, bandt Tømmen til en Krog og traadte ind: Alt indvirkede paa ham som en Erindring. Ridderen, der var i fuld Rustning, syntes ikke at have hjemme i Lithauen; hans Harnisk var efter italiensk Form, hans Hjelmbusk var befæstet paa preussisk Viis, Dolken, som han bar i sit Belte, var af tydsk Arbeide og Guldkjeden, der hang om hans Hals, var spansk. Han var hverken ung eller gammel, hans Haar var rødt, og begyndte at graane: hele dette ikke meget forførende Ydre savnede dog hverken Kraft eller ungdommelig Fyrighed.

Da han fik Øie paa den knælende Qvinde, vovede han ikke at gaae frem; hendes andægtige Stilling, hendes Taarer indgjød ham Ærbødighed og bibragte ham en Slags Medynk. Hun bad høit: „Min Gud, mine Synder ere store, men Din Barmhjertinhed er ubegrændset; af Hovmod har jeg opoffret den, som elskede mig; Ak! jeg elskede ham ogsaa, og jeg lod ham træde Døden under Øine for at bevise sin Kjærlighed. Han var

lydig imod alle mine Luner, jeg vilde see, hvorlangt en Qvindes Magt strakte sig: hans Offre gave mig Bevidstheden om min Skjønhed og min Ynde. Hellige Jomfru! Jeg er vel skyldig, men Du har iført Dig Din jordiske Skikkelse, for at bede for os: Gaa i Forbøn for mig, og viis Gud at min Sjæl angrer. Min Bod er begyndt her i Verden, thi det slette Menneske, der havde forført min Aand, gjorde mig grusom imod den, som i Sandhed elskede mig; han er medskyldig i alle mine Forbrydelser, det er ham som havde besluttet min Elskedes Død, for at blive Herre over mig. Jeg var svag nok til at give ham min Haand, og Helvedes Piinsler styrtede over mig. Han er død, og Gud tilgive ham min Smerte. Fra det Dieblik lod jeg mit Slot sløife — dette Capel har indtaget dets Plads. Min Gud, jeg vil tilbringe mit Liv med Bøn, tilgiv mig, hav Medlidenhed med mig!"

Ridderen skjælvede da han hørte disse Ord; han troede at gjenkjende denne blide og klagende Stemme, en pludselig Bevægelse bragte hans Hjerte til at banke, og han faldt paa Knæ, taknemlig over den Erindring og det himmelske Syn, som Gud sendte ham. Han beder, han angrer, han glemmer Helenes Forbrydelser, og erkjender alene sig selv skyldig. Noget beroliget ved Bønnen reiser han sig for at gaae, da hans forbausede Dine møde et Blik fuldt af Kjærlighed og Smerte. Denne Qvinde, hvis Andagt havde bevæget ham saa meget, staaer ubevægelig foran ham; paa hendes blege, klare Ansigt seer han et let Ar. „Det er Dig, min Helene, tilgiv mig — jeg er endnu din Slave!" — „Gastold, kom til mit Hjerte!" Disse Ord vare de eneste som de kunde udtale. Store Bevægelser have ikke Ord — Vee den, som troer at gjengive dem, som troer at kunne udtrykke dem!

Gastold og Helene holdt Bryllup faa Dage efter denne Begivenhed. Bruden var ikke mere ung, men hendes Ømhed var blidere og bedre end Kjærligheden, og uden Frygt for Meeneed svor hun for Guds Alter at elske ham bestandig.

Efter Olympe Chodzko.

Ch. G.

Reisebilleder.

Mit Ophold i Dresden.

(Kunstneren Retzsch.)

Enhver, der paa en smuk Dag er reist fra Meissen til Dresden langs med Elbens høire Bredde, vil let begribe med hvilken Henrykkelse en Reisende for første Gang skuer de Tydskes Florenz, et Navn Dresden med Rette har erholdt. Selv Dresdner-Hyrekudsken deler den Reisendes Henrykkelse, naar Stadens Broer med den katholske Kirke, der er bestraalet af den nedgaaende Sol, viser sig, og med et tilfreds Smil udbryder han: „Ja, min Herre, Dresden vil sikkert behage dem; men hvor ønsker de at tage ind?" „Det er mig lige meget," var mit svar, „jeg er aldeles fremmed i denne By." „Naa, saa kan jeg anbefale dem Stadt Gotha i Slotsgaden som et ganske udmærket Hôtel." „Godt," svarede jeg, „jeg var i Byen Gotha meget veltilpas; og Hôtellets Navn er derfor en meget god Anbefaling."

Dette min Kudsks Raad har jeg at takke for en af de største Nydelser i mit Liv, idet jeg derved, paa en næsten romantisk Maade, fik Leilighed til at gjøre Kunstneren Retzsch's Bekjendtskab. En Aften i October Maaned, for omtrent 30 Aar siden, sad jeg ved Bordet i bemældte Hôtel, da en Mand, ledsaget af en vidunderlig skjøn Dreng, traadte ind i Værelset og tog Plads ved Bordet; det var den Meklenborgske Consul M. fra Danmark, og Drengen, som det senere viste sig, hans Søn. Snart begyndte de at underholde sig sammen i det engelske Sprog, hvilket Drengen talte flydende som en Indfødt. Drengen forekom mig saa interessant, at jeg ikke kunde afholde mig fra at henvende mig til ham, og spurgte ham derfor paa Engelsk, om han ikke var Englænder af Fødsel. „Jo Sir," svarede Drengen, „jeg er født i London." — Den Tone og det Blik der ledsagede dette hans Svar, fik mig uvilkaarligt til at tænke paa en Linie i Goldshmiths Digt, the Traveller, hvor Digteren saa betegnende siger om Englænderen:

„Pride in their port, defiance in their eye,
I see the Lords of human kind pass by."

Drengens Fader, som jeg tidligere ofte havde seet i Danmark, uden derfor at være personligt kjendt med ham, hørte pludseligt op med at føre Samtalen paa Engelsk, og fortsatte derimod paa Dansk. Baggesen paastaaer, at Gratierne ved deres Toilette vilde foretrække at underholde sig paa dansk, fremfor noget andet Sprog. Som Dansk af Fødsel kunde jeg derfor heller ikke høre det elskede Modersprogs søde Toner i et fremmet Land, uden at bevidne dem, der betjente sig deraf, min Glæde og Henrykkelse. Den unge Englænder offrede jeg min høieste Beundring over den Færdighed, hvormed han vidste at udtrykke sig ogsaa i det danske Sprog. „Men alvorlig talt, hvem er De dog, min Herre?" udraabte endelig Consulen paa en Maade, der paa Grund af min særlige Interesse for begge Nationerne, gjorde et behageligt Indtryk paa mig. Der paafulgte nu en Erklærings-Scene, og den øvrige Deel af Aftenen blev paa det venskabeligste tilbragt ved fortrolig Passiaren om begge Lande. Ifølge den gode Tone, som intetsteds bliver saa samvittighedsfuldt iagttaget som i England og Danmark, fremførte Consulen ved vor Afsked det Ønske, at jeg vilde tillade ham, den næste Dag at opfylde Gjæstfrihedens Pligter.

Ved denne Leilighed indfandt der sig endnu en Gjæst hos Consulen; det var en ung Maler fra Ludvigslust i Mecklenburg, som fortiden studerede i Dresden. Denne meddeelte interessante Bemærkninger om dette Kunstens herlige Sæde. Retzsch's Værker bleve en Gjenstand for Underholdningen, og den unge Maler tilbød sig, at indføre mig hos denne berømte Kunstner.

Efter nogle Dages Forløb underrettede han mig om, at Professor Retzsch ventede mig, og at jeg vilde være ham dobbelt velkommen fordi jeg stammede fra det Land, hvorfra den mest udmærkede Landskabsmaler, den for flere Aar siden i Dresden levende Professor Dahl, en Norsk af Fødsel, havde hentet sin fortrinlige Uddannelse.

Professor Retzsch modtog mig paa overordentlig velvillig og beskeden Maade. Hans store Aand straalede gjennem hans Ansigt, der bar Præget af Agtelse og Kjærlighed, og hans ukunstlede Sprog vidnede om Hjertets Reenhed; selv hans Værksted bar intet Spor af en Udstilling. Der stod vel omtrent et Dusin Malerier lænede op mod Væggen, paa hvilke menneskelig Forfængelighed havde øslet uhyre Summer, og ved hvilke Kunstneren havde erhvervet sig Brød til at stille sin Hunger, men ikke nok til at tilfredsstille sig Aand. Synet af disse erindrede mig om en Historie-Maler, der desværre havde altforlidt Leilighed til at følge sit Kald; „det er mine Brød-Malerier" sagde han til mig med et dybt Suk, idet han pegede paa flere af ham malede Portraiter. Men, som Lessing siger, „Kunsten søger Brød;" saaledes var det, saaledes er det, og saaledes vil det altid blive. Og dog har en Embedsmand af det engelske Parlament spottet over den fortræffelige Historie-Maler Haydon's Lidelser, fordi han ikke vilde afmale fashionabel blockheads (moderne Dumrianner).

Saameget mere blev min Interesse vakt ved et nydeligt Maleri af Mejnon, laant fra Goethes Roman, Wilhelm Meister. Professor Retzsch stillede det op paa sit Staffeli med flammende Blik og en velfornøiet Mine, hvoraf man tydelig kunde see, hvor ganske og aldeles hans hele Hjerte hang fast ved hans Kunst. Dernæst havde den ædle Kunstner den Godhed, at vise mig fire endnu ei fuldendte Malerier, der fremstillede en Cyclus af Livet, og tillige de fire Stadier af det menneskelige Liv, Aaret og Dagen. Paa det første Stykke, Foraaret, dansede og sprang flere Børn af begge Kjøn i forskjellige grubber omkring en ung Birk, der hævede sig mit paa en deilig Eng, gjennemstrømmet af en Bæk. Saavel de menneskelige Skabninger som Landskabet var i Besiddelse af et smilende, net og klart Udseende, og den opstaaende Sol udbredte et mildt Lys over det Hele.

Paa det andet Maleri, der forestillede Sommeren, steg en kraftig Yndling, indhyllet en let Klædning, og ledsaget af en Hund, i den qvalme Middagsstund op ad et Bjerg. Midt paa Bjerget kom en yndig Pige ham i Møde fra en Fjeldkløft, og bød ham med sin ene Haand en Drik, med den anden en Rose, medens Hunden slukkede sin Tørst i den fra Bjergets høiere Regioner nedflydende Strøm. Længere henne slyngede Veien sig, langs med Randen af en frygtelig Afgrund, op ad Bjerget, bag hvilket et Uveir trak sammen.

Det tredie Billede forestillede Efteraaret, eller Aftnen. En Mand i en viid Kappe, med en bredskygget Hat paa Hovedet, en stor Byldt paa Ryggen og en mindre paa Brystet, gik støttende sig paa en Vandringsstav ned ad Bjerget. Hunden paa det forrige Malerie saaes ikke mere. Medens Manden vandrede ned ad den med affallede Blade bedækkede Sti, kastede han længselsfulde Blik til den i Skoven ved Bjergets Fod liggende Hytte.

Synet af disse Malerier gjorde mig eftertænksom med Hensyn til min egen Skjæbne og mine Ønsker. I denne Stemning undslap disse Ord mig: Saaledes gaaer ogsaa jeg, jeg vilde ogsaa gjerne have en saadan Hytte; men jeg veed intet Sted paa Jorden, hvor der gives en saadan, i et saa venligt lille Skovparti.

Knap vare disse Ord udtalte førend Professor Retzsch gav mig et hjerteligt Slag paa Skulderen og udbrød: „Naar de virkelig længes efter et saadant Hvilested, vil De sikkert engang finde det. Stol kun fast paa Herren!"

„Det har jeg stedse gjort," var mit Svar, hvorpaa Professoren vedblev:

„Min Herre! De har sikkert ført et romantisk Liv; giv mig nogle Omrids deraf tilligemed et Stambogsblad; ogsaa jeg ønsker at indtage en Plads i Deres Samling."

„Tanken om Faust forhindrer mig i at give Dem et Omrids af mit Liv, Hr. Professor," yttrede jeg.

„Nei! nei!" svarede Kunstneren med et venligt Smil og en yderst fortrolig Stemme, „Faust vil ikke drive noget ondt Spil med Dem."

Jeg gav nu Professoren det forlangte Blad, og meddelte ham nogle Hovedmomenter af mit Liv, som vakte en Deeltagelse hos ham, der paa den mest rørende Maade overtydede mig om den aandrige Kunstners Hjertensgodhed.

Efter denne Afbrydelse gik jeg videre at betragte hans Malerier, og vendte nu mine Øine mod det sidste og mest betydningsfulde af de 4 Billeder. En Olding med skaldet Hoved og et langt hvidt Skjæg, ligger paa sine Knæe ved en af Maanen klart beskinnet Grav, der kun er prydet med et eneste lille Kors; bag Graven staaer et gammelt huult og ganske udgaaet Træ, der ligesom det omgivende Landskab aldeles er bedækket med Snee. I Baggrunden sees Schwarzwald, hvor en paa et Bjerg liggende Slotsruin hæver sig i Veiret. En klar Stjernehimmel breder sig over det Hele, og just mod denne er det, at den bedende Olding har vendt sine matte Øine.

Da Udkastene til disse Malerier bleve forelagte Prinds Frederik August af Sachsen, bestilte denne strax Oliemalerierne, og hans Broder Prinds Johann, overraskede Kunstneren med en for en Mand, som Professor Retzsch, maaskee endnu kostbarere Belønning, idet han oversendte ham et selvforfattet Digt over Malerierne.

Nogle Dage efter mit Besøg hos Kunstneren, havde denne den store Sorg at miste sin Moder, og jeg opgav nu mit Haab oftere at see Professor Retzsch inden min nærforestaaende Afreise fra Byen. Hvor overrasket blev jeg derfor ikke, da jeg en Dag, da jeg var gaaet op til hans Leilighed for at aflægge mit Kort, af Tjeneren paa det ivrigste blev opfordret til at gaae ind til Professoren, der forudseende, at jeg vilde komme inden min Afreise, paa det bestemteste havde paalagt Tjeneren at bede mig komme ind til ham. Professoren var i en meget nedtrykt Stemning, trykkede fortroligt min Haand, og overrakte mig de henrivende Tegninger med den Bøn, at jeg ogsaa i det Fjerne ved Synet af disse vilde erindre mig Kunstneren, idet han tilføiede: „Lad os under dette Livs Bekymringer stedse rette Blikket mod et andet og bedre."

Med hvilke Følelser jeg i dette Øieblik betragtede Tegningerne, lader sig let begribe. Naar jeg efter den Tid nogensinde beskjæftiger mig med Tanken om det Jordiskes Forgjængelighed, foresvæver Tanken om Retzsch mig bestandig ligesom knyttet til et bedre Liv og vækker Haab og Fortrøstning hos mig.

Tegningerne høstede den mest levende Interesse og Beundring blandt Dresdner Kunstdommerne. Tiedge forsikkrede de vare de smukkeste i min Samling. „Hvilken skjøn Idee!" udraabte Tieck med Begeistring. „Net og sindrigt," bemærkede den dygtige og geniale Adolf Wagner. I Tidernes Løb gav disse Tegninger ogsaa udenfor Tydsklands Perle, et Navn en streng dansk Lutheraner tillagde Sachsen, Anledning til at mange Mænd optraadte og som Skribenter og Kunstnere udbredte Tydsklands Berømmelse til fjerne Lande. Den ærværdige Dannecker beundrede Kunstnerens storartede, dybe, fine og simpel-barnlige Sjæl, og idet han ved vor Afsked hjerteligt trykkede min Haand, sagde han: „De kan ansee Dem lykkelig, min Herre, over at Deres Liv har givet Anledning til en saa skjøn Allegorie.

C. H.

Sct. Victoria-Klosteret.

(See Lithographiet.)

Dette Kloster var først Beboet af Carmelitermunkene. Men den onde Aand forjog dem derfra; 1681, siger det historiske Catalog, tillod Erkebisp Jeronymus Grimaldi i Aix Calmaduderne, en Eneboer Munkeorden, at nedsætte sig i Eremitagen Sct. Victoria. De forbleve der kun nogle Aar. Fra den Tid af blev Klosteret kun beboet af Eremiter, som bleve slemt fristede af Djævelen. Vi have seet, siger den franske Forfatter, den sidste af disse fromme Eneboere. Det var en Pariser, et ungt Menneske paa tyve Aar, vever og i sin Munkekutte saa forvoven som en Husar af Garden. Men Dæmonen, som beboer disse Stæder sparede ikke Pariseren mere end hans Forgjængere. Paa disse nøgne Klipper forstyrrede verdslige Tanker hans Bønner. Istedenfor at hæve sit Blik op imod Firmamentet, lod han det falde ned paa Sletten, ad Vauvenargues Kanten, hvor en Hyrdinde med sorte Øine og solbrændt Ansigt førte sine Gjeder. Men denne Chloes skinsygee Daphnis blæste Allarm, og vor fromme Eneboer blev jaget ud af Landet med Høtyve. Fra den Tid af har ingen været forvoven nok til at beboe disse Ruiner, som der hviler Forbandelse over.

Forverdenens Archiv.

(Fortsat.)

Af alt det hidtil Sagte see vi, at det er vanskeligt, ja maaskee umuligt at udkaste et almeengyldigt, et paa alle Vulcaner passende Billede. Mangengang danner Krateret en Kjedeldal, mangengang er det en Bjergkegle; det enes Dybde er ligesaa forskjellig som det andets Høide, ja, hver enkelt Vulcan er underkastet Forandringer, som paa det meest Afgjørende kunne forandre dens Physiognomie. Kjedlens Bund stiger eller synker, Dyndhøie og Udbrudskegler opstaae, Kraterets Rande styrte sammen, det bliver hundrede ja Tusinde Fod lavere, eller omvendt opkaster det selv ved sine Udkastninger Kraterkjedlen indtil selve Udkastningsrøret; Massen, som fylder dette, hæver sig lidt efter lidt over Randen, Bækkenet hvælves, der danner sig en Høi, og tilsidst er det gamle Hævningskrater fuldstændigt overbebygget af en Kegle, der tilsidst saa ganske bedækker den oprindelige Klippemasse, at man ikke mere kan adskille Hævningskrateret og Eruptionskrateret fra hinanden.

Ligesaa forskjelligt er det med den vulcanske Virksomhed. Medens Stromboli rastløs arbeider fort og idetmindste siden de homeriske Sagns Tid bliver et Fyrtaarn i det tyrrhenske Hav, er en længere Hvile characteristisk for de høiere Vulcaner; saaledes see vi Eruptionerne af de Colosser, der krone Andeskjæden, afbrudt ved et heelt Aarhundredes Mellemrum. Hvor man finder Undtagelser fra denne Lov, maae de være begrundede deri, at Forbindelsesveiene mellem det vulcanske Arnested og Udbrudskrateret ikke kan tænkes permanent frie og ikke i samme Forhold ved alle de Vulcaner, man sammenligner med hinanden. I de lavere er vel Forbindelseskanalen en Tid lang lukket, saa at deres Udbrud bliver sjeldnere, uden at de derfor ere i Begreb med at udslukkes.

I Mellemrummet mellem tvende Udbrud udvikler Krateret uafbrudt svovl- eller kulsure, dødbringende Gasarter, der ikke blot fylde det til oven, men som, da de ere tungere end den atmosphæriske Luft, endog udvendigt synke ned af dets Rande, indtil de, som alle elastiske Vædsker, blande sig med andre. Et andet Krater viser paa sin Bund den indre Ilds evigvarende Gløden, den brændende Lava i oprørt, bølgende Tilstand; et tredie Krater viser i disse Mellemrum — hvad enten de vare Aar eller Aarhundreder — intet Phænomen af denne Art, ingen dødbringende Gasarter, ingen qvælende Hede, ingen Ildphænomener, og man finder paa den ikke længer ophedede Bund Dyndhøie og Kegler, som man uden Fare kan nærme sig, som man kan undersøge, ja deelviis afbrække, eller der i slige næsten fuldstændigt udslukkede Kratere ere blevne enkelte Huulninger tilbage, af hvilke fra Tid til anden smaa Udbrud finde Sted, som selv melde deres Ankomst ved en forudgaaende sagte Rystelse af Jordbunden.

De samme Forskjelligheder som i det Fornævnte vise sig ogsaa i Vulcanernes Høide. Man har slige i fuld Virksomhed i Niveau med Havet, man har seet nogle stige op af Havet selv, man har dem til 2000 Fods Høide som Stromboli, til 3600 som Vesuv, til 10,200 som Ætna, til 11,000 som Pico de Teneriffa, til 14,000 Fod som Mamaroa og til 18,000 Fod som Cotopaxi. Kun i Henseende til Høiden staaer et vulcansk Phænomen næsten stedse i et Forhold til samme, men i et omvendt. Lavastrømmene stige nemlig kun ved de mindste stedse op over Kraterets Rand, og jo høiere en Vulcan bliver, desto sjeldnere finder dette Sted. Lavaen viser sig da i Begyndelsen nedenfor Krateret, herpaa i Midten af Bjerget, og endelig naaer den ved de ret høie og høieste Bjerge ikke engang Midten, men den bryder frem ved Foden af samme eller udebliver ganske.

Naar det ikke er muligt at bringe Phænomenerne i Regel, saa ville vi idetmindste forsøge at udkaste et Billede af en Vulcans Virksomhed; thi Udbruddet, selv af en lille Vulcan, er utvivlsomt et af de herligste og meest storartede Naturphænomener. Vel tillade dette Skrifts Grændser ikke at anføre alle de forskjellige Arter af Phænomener, som overeensstemmende med Naturen ere forbundne med Udspyninger af Flammer, Aske eller Steen, og som, alt eftersom de optræde enkeltviis eller forenede, gjøre Eruptionernes Characteer meget forskjellige, men det vil forhaabentligt lykkes os idetmindste at give en

Skizze af Tilgangen, der iøvrigt ingenlunde bliver frygtet af Tilskueren, men betragtes som en Velgjerning, der bliver hele Landet tildeel, om end Enkelte derved blive smerteligt berørte og have store Tab at beklage; thi det kan ikke mere betvivles, at en fuldstændig Aabning af det vulcanske Svælg og en Udstøden af Dampe og gloende Gasarter bevarer Omegnen i en viid Strækning fra Jordskjelv, og disse hænge saa nær sammen med Udbruddene, at naar Vulcanerne længe ligge tilsyneladende døde, Jordskjelv forkynde det forestaaende Udbrud, og at disse ere lettere og mindre farlige jo hurtigere Kraterets Sikkerhedsventil aabner sig og giver de Fordærvelse bringende Dampe Udgang. Ogsaa er Udbruddet stærkere, jo længere Afbrydelsen har varet, og mindre storartet, jo hyppigere den indtræder. Paa Kongeriget Neapels Beboere gjøre derfor Stromboli, Volcano og Volcanello slet intet Indtryk, fordi disse meget lave Vulcaner stedse ere i Virksomhed og derfor ikke kunne frembringe saa storartede Phænomener som Vesuv, der ofte hviler Aarhundreder igjennem.

Forbud paa et Udbrud i Ordets egentlige Forstand gives der ikke; thi Kraterets Form, Forandring af dets Skikkelse, Røgsøilerne, det udstøder, ere alle Phænomener, som kunne indtræde ogsaa uden en derpaa følgende Eruption; men sædvanligt vise sig, naar en Vulcan længe har hvilet, slet ikke har udsendt nogen Damp- eller Røgsøile, disse sig først, de bane sig Vei gjennem de løse, paa hinanden opdyngede Steenmasser, og hæve sig meer eller mindre høit, som ogsaa meer eller mindre lige i Veiret. Det Første afhænger af Dampenes Spænding i Vulcanens Indre, af den Kraft, hvormed de udstødes, det Sidste af Luftens Ro. Blæser en stærkere Vind, saa bliver Damp- eller Røgskyen ikke sjeldent bøiet om, saasnart den stiger op over Krateret; er Luften fuldkommen rolig, saa hæver der sig en lige Stamme af Røg, (som den af en Skorsteen ved stille Veir) til en Høide af 3000 ja til 9000 Fod, alt eftersom den rolige Lufts Tæthed er større eller mindre. Først der, hvor denne Stilhed ophører i de høiere, stedse bevægede Regioner, udbreder Røgen og Dampen sig horizontalt, og da den saaledes dannede Damp, bestaaende af en lige Stamme med en bred Krone, har Lighed med en Pinie, saa kalde Italienerne denne Røgsøile „Pinien," og denne Benævnelse har udbredt sig over hele Jorden.

Kort Tid — det vil dog sige Dage og Uger igjennem — før Eruptionen bliver Røgsøilen stedse stærkere, den tager saaledes til i Tykkelse, at den tilsidst synes at udfylde hele Krateret; endelig leirer den sig, idet den ganske mister Pinieformen, som en tung Sky af den sorteste Farve paa Bjerget, som den vel ganske omhyller, og nu er det egentlige Udbrud nærforestaaende. Jorden begynder sagte at zittre, en Larm som af et fjernt Vandfalds Brusen lader sig høre, det synes at rykke nærmere og nærmere, det gaaer over til en heftig Bragen; endelig hører man Detonationer af saa frygtelig Art, at ogsaa den modigste Mands Hjerte bæver, thi Kanontorden og Tordenslag ere Legeværk derimod. Rystelsen er saa mægtig, at Murene erholde Revner selv uden at en Jordrystelse indtræder derved; det kongelige Pallads i Portici, bygget af Marmorqvadersteen, brødes ved slige Eruptioner, og Spalterne ere endnu at see.

Have Detonationerne naaet denne Høide, saa pleier med en af de stærkeste det egentlige Udbrud at begynde; saa hurtigt som et Lyn tændes, skinner pludseligt midt gjennem Røgmassen en glimrende Ildsøile frem, man seer en omvendt kegleformet, det vil sige med Spidsen vendt nedad, lige opstigende Straale hæve sig 8 til 10,000 Fod, altsaa tre Gange saa høi som f. Ex. Vesuv selv — de største ildsprudende Bjerge, Cotopaxi, Popocatepel, udkaste ikke saa høie Ildneg som de smaae, navnlig som Vesuv, og i samme opstige med overordentlig Hurtighed gloende Gnister som af en Smede-Esse, Gnister af en Favns Gjennemsnit, men som dog kun see ud som virkelige Gnister. Nogle af samme ere blændende hvidgloende og kaste smaae Glimt til alle Sider; det er smeltede eller idetmindste hvidtglødende Lavamasser; de lyse endnu naar de falde ned, omendskjøndt mindre hvide end ved Opstigningen og udkaste heller ikke Funker; andre ere ved Opstigningen kun røde; disse blive sorte, naar de falde ned; idetmindste seer man dem selv i Ildsøilen blive

mørkere og endelig slukkes; det er de meget porøse Glasmasser, som vi kalde Pimpsteen, og som kun ere Skum og meget hurtigt afkjøles, da de næsten bestaae af lutter Overflader.

De mægtige Slag og Explosioner have aabnet den underste Deel af Tragten; af denne, altsaa ud af Bjergets Skjød, af Regioner, som ligge langt dybere end Bjergets Fod, maaskee miledybt under samme, stige de gloende Stene op i prægtige Søiler, som ved Massernes Fald til alle Sider blive til Ildneg; fra den samme Dybde stige under vedvarende Udbrud de smeltede Steenmasser flydende op i Krateret, der lidt efter lidt fyldes med Lava. Ofte brister den under denne Hævning paany, optaarner sig til smaae Dyndkegler i Midten eller paa Eruptionspunkterne, og udstøder saameget mørkere, stærkere Røgskyer med en stedse tiltagende Raslen. Ved en saadan Forøgelse af Røgmasserne er Eruptionen nu i fuld Virksomhed, den formørker med sine Dunster Dagslyset og lader neppe Solstraalen en svag Gjennemgang; thi en fiin Askestøv falder ned fra Luften og antyder, at ikke blot Dampskyer, men ogsaa jordiske Bestanddele stige iveiret og revne med af Dampene falde ned fra de koldere Luftlag, blandede med fine Vanddraaber. Begge trække ligt et Sørgetæppe hen over alle Naboegne, og dræbe ofte hurtigt og sikkert, — hvad enten det nu er ved Heden eller ved den fine Støv, eller ved Svovldampene eller ved Syrerne, som ere blandede med Vandet, — Planter og Dyr. Dertil seer man stadigt den nedre Deel af Røgmassen oplyst, ja flammende. Et Gjenskin af den i Krateret sig hævende gloende Lava, som tiltager i synlig Intensitet, naar denne frisk qvælder frem, taber sig lidt efter lidt i Dunstmassen, malende til Slutning de hvælvende Rande med en glødende Bort.

Stedse høiere bliver Larmen, stedse hurtigere følge Slagene paa hinanden, og Torden paa Torden driver de opblussende Dampe til en svimlende Høide. Ofte fare de gløende Legemer, drevne af slige Explosioner, lodret gjennem Røgskyerne, bøie sig under store Buer, naar deres Drivekraft er udtømt, og falde med raslende Larm ned paa Kraterrandene, springende itu til alle Sider. Selv i Luften adskille de sig, naar en Deel af den uformelige Masse, som besidder større Tyngde, har erholdt en større Flyvekraft, og straaleformigt opløse de sig da lig opstigende Raketter i deres forskjellige Bestanddele fra hinanden.

Og stedse hurtigere og hurtigere følge Stødene, og stedse høiere blive deres Knalden, stedse talrigere Mængden af de opslyngede Ildklumper, stedse stærkere Larmen af deres nedfaldende Brudstykker. Her træffer et efterfølgende et allerede nedfaldende, og Heftigheden af Stødet formerer Adsplittelsen, fordobler de lig springende Bomber omkringslyngede Skaar.

Da nærmer sig paany den længe frygtede, ængsteligt ventede, skrækkelige Zittren af Jordbunden, der, givende efter for de indpressede Dampes Paatrængen, vrider sig og brister straaledannet til alle Sider fra Bjergets Midte til ud paa Sletten. Og denne Rystelse er det, som af alle Eruptionsphænomener skrækker Menneskene meest, som driver ham ud fra det gjæstmilde Tag i den oprørte Natur og nøder ham til at være Dienvidne til den skrækkelige Tildragelse, som paany priisgiver den Egn, der dannede hans Hjem, til de oprørte Elementer. Dog Ulykkens Ende, saa rædselsfuld skjøn i sine enkelte Træk, er nær, allerede viser sig den glødende Flod let hvælvet over Kraterets laveste Steder, allerede flyder den smeltede Lava ned og slynger sig langsomt, en gloende, seig Masse, frem ad Kraterets Vægge, antændende de lave Buske, som den træffer paa sin Vei. Snart følger den glødende Hovedstrøm efter disse Forløbere. Medens under disse Phænomener stedse Mere stiger op i Krateret, og tilsidst endog svæver som en Pude over Randens laveste Steder, synker pludseligt, ledsaget af et Tordendrøn og heftige Jordrystelser, den glødende Lava ned og i samme Dieblik strømmer den frem af en ny opstaaende Spalte dybt nede ved Foden af Kegkebjerget, i Begyndelsen opstigende som en Fontaine ved Trykket af den over Aabningen staaende Masse, og stedse bredere og mægtigere udgyder den sig i den frugtbare, af Mennesker omhyggeligt dyrkede Slette. Hurtigt snoer den ødelæggende Flod sig ned af Skraaningen til Sletten og aabner ved det tømte Krater de elastiske Stoffer en Udvei. Ledsaget af Aske og førende denne

med sig, stige Dampene, lig en mørk Søile, høit iveiret og danne sig i Luftlagene til hiin Pinieform, som vi tidligere omtalte og som allerede var de ældste Jagttagere paafaldende.

Dette majestætiske, uhyre Asketræ danner den tragiske Slutscene paa hele Phænomenet, uheldsvangert breder det sin Krone over Sletten og bedækker den, idet det synker, maaskee for evigt med sin mørke Skygge. I hundrede Fod dybe Lag har det engang ophobet sig over Herculanum og Pompeji; om ogsaa de fleste Mennesker have Tid nok til at flygte, miste de dog deres bedste Eiendomme, Jordbunden, som de have beboet. Af de tvende Steder er Herculanum dybest, nemlig 70 til 112 Fod, begravet, det længere bortliggende Pompeji 12 til 20 Fod. Jordlaget, som bedækker det første Sted, hidrører, som Gjennemstikningen har viist, fra sex forskjellige Eruptioner; dog stedse har det kun været Aske, som til det kolde Ligklæde, hvorunder Herculanum laa, føiede et nyt; Lava har ikke berørt nogen af disse Steder.

Naar endelig Dagslyset følger paa dette, ved storartede Blink kun svagt oplyste Mørke, saa viser hele Ødelæggelsens Billede sig i sin fulde Grad. Alle dyrkelige Jordstrøg rundt omkring ere bedækkede med opdynget Aske; paa Bjergets Vægge og ved dets Fod ligge Tusinde og atter Tusinde Brudstykker af de sprungne udkastede Steen, og mellem nye Jordlag snoer sig den endnu varme, gløbende ja paa mange Steder flammende Lavastrøm i selvdannede Sumpe ned til en Dybde, hvor Faldhøide mangler og den træge Flod finder et Holdepunkt. Alt omkring ligner en trøstesløs Ørken; det grønne Plantetæppe er borte; de fortørrede Træer strække deres bladløse bestøvede Grene ud i den mørke Luft, og det dyriske Liv har allerede længe ophørt at pulsere, ja det har i den gloende Aske mistet selv Sporene af sin Tilværelse. Saaledes omtrent maa det Syn have været, da Aar 79 i Herrens Aar Vesuv for førstegang igjen var vaagnet af sin mangeaarige Slummer, og i Bevidsthed om sin ødelæggende Magt bedækkede 30 Qvadratmile med sine Udkastninger og indhyllede trende folkerige Steder med deres sorgløse Beboere i evig Dødssøvn. Kun som Skygge af gammel Herlighed skulde de efter 1700 Aars Forløb atter opstaae af deres Grav.

(Fortsættes.)

Historiske Skildringer.

Middelalderen.

Tredie Afsnit.

Folkevandringen.

I. Attila (451 efter Chr.)

1.

Hunnerne gave Stødet til den store Folkevandring, som endte med det romerske Verdensriges Undergang. De boede oprindeligt Nord og Nordvest for China, i det nuværende Mongoli og Kalmuki. Deres ufrugtbare Høisletter strakte sig flere Hundrede Mile i Breden og i Længden fra Irtisch til Amur og fra de thibetanske Bjerge indtil Altai. De cultiverede Folk betragtede dem som vilde Dyr, og Synet af dem var frygteligt. De havde et lille men stærktknoklet Legeme, deres kjødrige Hals syntes at være begravet imellem Skuldrene, Hovedet var tykt og rundt, Panden lav, Næsen flad, Ansigtet bredt og fladt, Skjægget tyndt; deres Øine vare smaae men skarpe, de sorte Øienbryn skraat opstaaende og meget tynde, Ørene fremstaaende og Munden bred. Som et ægte Steppefolk hadede Hunnerne Agerdyrkningen og faste Bopæle, Jagt og Krig var deres Liv, Qvægavl deres Beskjæftigelse. De nærede sig ved Rødder fra deres Stepper og ved det halvraa Kjød af deres Dyr. Deres Drik var Mælken af deres Hjorder, af Vallen forstode de at lave en berusende Drik. Hunnens uadskillelige Kammerad var hans Hest. Paa det lille og hæslige, men hurtige og utrættelige Dyr spiste, drak og sov han; tilhest udfægtede han sine Krige eller gjennemstreifede sine øde Ørkener, medens hans Familie drog langsom

bag efter paa Vogne, der bleve trukne af Oxer, efterfulgt af hans Hjorder. Hele Nomadehorden adlød 24 Overhoveder, men som valgte een fælles Overbefalingsmand, naar det gjaldt større Foretagender. Deres Maade at fægte paa var vild og uregelmæssig. Med et græsseligt Skrig faldt de over Fjenden, men stormede strax fra hinanden for med Falkens Hurtighed og Løvens Raseri at vende tilbage til Angreb og kaste Alt overende.

Disse Hunner, trængte af deres østlige Naboer, brøde med Koner, Børn og al deres Eiendom op fra deres Bopæl og droge mod Vesten henimod Europa. De tappre Alaner, mellem Wolga og Don, som ogsaa vare et tartarisk Folk, kunde ikke modstaae Trykket af den vældige Masse, og deels flygtede de, deels forbandt de sig med Hunnerne, for at trænge videre frem paa Ost- og Vestgotherne. Ogsaa disse bukkede under; hele Europa zittrede. Dog toge Hunnerne foreløbigt tiltakke med de ved det sorte Hav og i Sydrusland forefundne Græssepladser. Men da de bleve forenede under een Hersker, trængte den vilde Strøm videre mod Vesteuropa. Den frygtelige Konge, som anførte dem, var Attila eller Etzel.

Attila var lille af Væxt men jernfast af Legeme og med en Jernvillie. Hans Gang var stolt og majestætisk, og naar han lod sine smaae Oine rulle, paakom der selv den meest Behjertede en Zittren. Krigen var hans Element, og da hans Undersaatter intet elskede høiere end Rov og Plyndring, saa stod den tappre Attila i den største Anseelse hos dem, ja han blev næsten æret af dem som en Gud. I det nuværende Ungarn havde han sin Hofleir; hans Residents bestod af lutter Træhytter. Omendskjøndt de fornemme Hunner, som hørte til hans Omgivelse, førte et yppigt og svælgende Levnet, saa blev han dog ved at leve simpelt og maadeholdent. Naar han gav et Gjæstebud, lod han sætte en Mængde af de meest udsøgte Spise- og Drikkevarer for sine Gjæster i Sølv- og Guldkar, men selv nøiedes han med Lidet, spiste af en Træskaal og drak af et Træbæger. Han var ikke meget snaksom, men dog sørgede han for, at Tiden ikke blev hans Gjæster for lang. Han tillod — tvertimod de østerlandske Folks Sædvane — sin Gemalinde at vise sig offentlig og underholde hans Gjæster, han holdt endog en Slags Hofpoeter, der bragte hans Bedrifter i Vers, og som, naar Samtalen gik istaa, maatte foresynge dem for Selskabet.

Daglig holdt han Ret under aaben Himmel, og den, der havde en Klage at forebringe, indfandt sig der. Attila øvede streng Retfærdighed. Han var et kløgtigt Hoved, der besad en sund Dømmekraft, og som meget fiint forstod at tage Folk fra den rette Side. Tillige var han høimodig mod den Enkelte, men ubarmhjertig mod hele Menneskeslægten. Efterat han havde slaget sin Broder Bleda, forenede han alle hunniske Stammer, som vare adspredte fra den brusende Wolga til midt ind i det tydske Land. Saasnart han var bleven Enehersker, pønsede han paa store Gjerninger. Engang, saa fortæller Sagnet, da han holdt Hof i Ungarn, kom en Hyrde til ham og bragte ham et Sværd, som han havde fundet skjult paa en Eng, hvor han vogtede sin Hjord. Da talte Attila i Begeistring: „Det er det hellige Krigssværd, som saalænge laae skjult i Jorden og som Himlen beskjærer mig for at overvinde Jordklodens Folkeslag.“ Han gjorde sig strax færdig til at lade sit Sværd falde paa det østromerske Keiserdømme, hvis Hovedstad var Constantinopel. Da zittrede Keiseren paa sin gyldne Throne og sendte ham Guld og gode Ord for at erholde hans Gunst. Men da engang den aarlige Tribut udeblev, væltede Attila Krigen over Thessaliens skjønne Marker, og truede Keiserens Hovedstad. Da lod denne 2000 Pund Guld lægge for hans Fødder, gav ham saameget Land ved Donau, som han ønskede, og sendte ham Gesandter for at stille hans Vrede. Alle Lande vare opfyldte af Skræk for ham, og de Svage troede, at Gud havde udseet ham til Svøbe, for at rense Menneskenes Synder. „Guds Svøbe“ blev Attila kaldet, og han fortjente dette Navn. Han ansaae sig jo ogsaa for en Gud, og betragtede i sine Tanker hele Jorden for sin Eiendom. „Hvo hæver sin Haand mod mig, og hvo kan modstaae mig?“ saa tænkte han i sit Overmod.

2.

Dengang havde Geiserich, Vandalernes Konge, den falske Mistanke til sin Sviger-

datter, at hun vilde forgifte ham; derfor lod han hende grusomt lemlæste og sendte hende med Skam tilbage til hendes Fader, Vestgothernes Konge, der boede i det sydlige Frankrig. Da han nu frygtede for, at Vestgotheren skulde forbinde sig med Romerne imod ham, tilbød han Attila sit Venskab og æggede ham til at erobre Vestgothernes Rige. Hertil kom endnu en anden Grund, som bestemte Hunnerkongen til at bryde løs mod det vestlige Europa.

Den daværende Keiser i Rom, Valentinian III, havde en Søster ved Navn Honoria, en henrivende Prindsesse, men som skjændede sin høie Herkomst ved allehaande Udsvævelser med den laveste Pøbel. Da hendes Broder, Keiseren, fik dette at vide, blev han forbittret og sendte den Ære og Pligt forglemmende Søster til et Kloster i Constantinopel, at hun der skulde bøde for sine Udsvævelser. Tretten lange Aar tilbragte Honoria her i de fromme Jomfruers Selskab og deeltog i deres Øvelser og Selvpiinsler, uden at kunne finde Smag i dette Liv. Kjed af dette og længselsfuld efter denne Verdens saa længe savnede Glæder, fik hun et besynderligt Indfald. Attilas Navn opfyldte hele Jorden og hans Bedrifter vare Gjenstand for almindelig Omtale. Lidt efter lidt blev Honoria fortrolig med den Tanke, at Attila og ingen Anden var født til at optræde som hendes Helt og Ridder. Om den uhyre Afstand mellem Nationerne, deres Sæder og Tro — thi Attila var endnu en Hedning — brød hun sig ikke. Hun sendte en fortrolig Tjener til ham og lod ham tilbyde sin Haand, med den Forsikkring, at hun med Fornøielse betragtede sig som hans Brud, naar han kun vilde udrive hendes Arv af den uretfærdige Broders Hænder. Dette Tilbud ledsagede hun med en kostbar Forlovelsesring.

Skjøndt Attila allerede havde flere Gemalinder, forekom det ham dog, at Prindsessens Tilbud var saa fordeelagtigt, at han ikke burde vise det fra sig. Han lod derfor, uden at have seet hende, den smukke Honoria forsikkre om sin Gjenkjærlighed, og anholdt derpaa formeligt om hendes Haand hos Broderen. Maaskee tænkte han, at den romerske Keiser vilde ansee det for en Ære at faae Hunnerkongen til Svoger; men han tog slemt feil. Valentinian, der maaskee allerede havde erholdt Kundskab om, hvem der havde bragt Attila paa dette Indfald, takkede ham vel høfligt for den Ære, han vilde vise ham, men afslog reent ud hans Forlangende. Tillige blev Prindsessen ufortøvet hentet fra Constantinopel til Rom, der i al Stilhed givet til den første den bedste ubetydelige Mand og derpaa for Livstid sat i Fængsel.

Attila skummede af Raseri, da han fik dette at vide og svoer at ville hævne sig frygteligt. Han opbød strax alle sine Hære og forlod sin Hovedstad i Spidsen for en Magt, der talte 600,000 stridbare Krigere. Fra Ungarn af havde han kunnet marschere lige til Italien, men flere Grunde bestemte ham til at gjøre en stor Omvei. Med sin Hær drog han langs op med Donau, forstyrrede de romerske Fæstninger ved denne Strøm og lagde hvert Landstrøg, han berørte, øde. Hans Tog lignede en Græshoppesværms, der i faa Timer, de falde over de tilsaaede Marker, gjøre disse til Ørkener. Saaledes kom han igjennem det nuværende Østerig, Baiern og Franken, og rev flere tydske Folkeslag med, der forstærkede hans Hær, saa at den voxede op til 700,000 Mand. Hvor Neckar udgyder sig i Rhinen, satte han over denne Strøm og kastede sig med uimodstaaelig Magt over de belgiske Provindser. Alle Stæder, som laae paa Barbarernes Vei, bleve stormede, plyndrede og forstørstedelen lagte i Aske. De stærke Mure ved Metz syntes i Begyndelsen at ville trodse Barbarernes Raseri, men da den ikke i Længden kunde modstaae deres rasende Storme, brød Fjenden ind med desto større Forbittrelse, myrdede uden Hensyn Mænd og Koner, Oldinge og Børn, dræbte Præsterne i Kirkerne og de spæde Børn paa Døbefonden. Et eneste Capel, indviet til den hellige Stephanus, betegnede Stedet, hvor fordum Metz stod. Mellem Rhin og Seine, mellem Marne og Mosel blev Landet forvandlet til en Ørken. For femte Gang blev Trier ødelagt. Ved Auxerre gik det ødelæggende Tog over Seine mod Orleans. Denne store Stad blev beleiret; alt var en stor Deel af Murene nedrevne, alt vare Forstæderne besatte, Folket i Staden laae bedende paa Knæ: da kom uventet Hjelp. Den tappre romerske Feldt-

herre Aëtius og Theodorich, Vestgothernes Konge, havde samlet en stor Hær, som var beredt paa enten at seire eller falde.

Attila trak sig hurtigt tilbage til Sletterne ved Chalons i Champagne; thi Hovedstyrken i hans Hær var det hunniske Rytteri og dette kunde han uden Hinder lade udfolde sig paa de catalauniske Marker. Her kom det da til et skrækkeligt Slag, hvorom en gammel Skribent siger, at intet hverken før eller senere er kommet det lige. Alle Nationer fra Wolga til det atlantiske Hav vare forsamlede paa Sletterne ved Chalons. Det gjaldt intet Ringere end den sædelige Verdens Kamp med det raa Barbari, som truede med ganske at qvæle den christelige Dannelses neppe udsprungne Blomst som ved en Nattefrost.

Det var i Guds Aar 451 paa en Efteraarsdag, at det store Slag blev leveret. I dette Folkeslag kjæmpede Østgother mod Vestgother, Franker mod Franker, Alaner mod Alaner, Burgunder mod Burgunder; det begyndte ved Daggry og varede til langt ud paa Aftenen. Henimod 200,000 Døde bedækkede Valpladsen, en blomstrende Slægt var i faa Timer bleven afmeiet ved een Enestes Ærgjerrighed. Romerne og deres Bundsforvandte seirede; „Guds Svøbe" blev dennegang selv slagen. Men Seirherrerne vare saa udmattede, at de lode Kong Attila roligt trække sig tilbage med Levningerne af sin Hær. Attila selv havde ikke ventet dette, og fordi han havde ventet et Angreb næste Dag, havde ladet alle de Kostbarheder, som han havde gjort til Bytte paa sit Tog, samle sammen i een Hob, i den Hensigt at ville lade sig opbrænde dermed, naar hans Leir blev angreben af Romerne. Men hans Fiender forholdt sig rolige og hindrede ham ikke i at trække sig tilbage over Rhinen til Tydskland og derfra videre til hans eget Gebeet.

3.

Ved dette Hunnertog som overhovedet ved Folkevandringen erholdt Tydskland et ganske andet, men sikkerlig ikke et bedre Udseende. De mange skjønne Stæder, som f. Ex. Spayer, Worms, Mainz, Cölln, Trier og andre, vare forvandlede til Askehobe. De smukke Bygninger, Palladser, Kirker, Landsteder, hvorpaa Romerne Aarhundrede igjennem havde bygget, laae ødelagte, Haverne og Markerne, som vare opstaaede ved Romernes Flid, Vindskibelighed, vare blevne til Ørkener. Ogsaa Christendommen, som Romerne havde begyndt at udbrede, tabte sig i de fleste Egne, og den hedenske Religion blev almindelig.

Men Attila gik kun tilbage til sin Residents for at samle nye Kræfter og derpaa med forstærket Magt paany at falde over Romerne. Kun een Vinter formaaede han at holde sig i Rolighed. Efterat han endnu engang havde anholdt hos Keiseren om hans Bruds Udlevering og atter havde erholdt et afslaaende Svar, brød han ved Foraarets Komme op, drog igjennem Pannonien og Norikum, gik over de juliske Alper og leirede sig under den faste og folkerige Stad Aquilejas Mure, som dengang var den meest blomstrende af de italienske Søestæder. Efter det meest haardnakkede Forsvar blev Staden erobret og lagt i Ruiner. Da denne Italiens Formuur var falden, stod hele den øvre Deel af det blomstrende Land aabent for Fiendens Ødelæggelser. Det rige Venetiske Land var bedækket med sine femten Stæders Aske og Gruus. Pavia tilkjøbte sig Redning mod Udlevering af alle sine Rigdomme. Alle Steder flygtede Folk fra Byer og Landsbyer for Guds Svøbe. De Fleste flygtede til de smaa Øer i Bugten ved det adriatiske Hav og fæstede her Bolig paa Lagunerne; derfra har Staden Venedig sin Oprindelse.

I det keiserlige Pallads i Mailand fandt Attila et Maleri, som forestillede Keiserne siddende paa deres Throne og scythiske Fyrster i knæfaldende Stilling for dem. Attila befalede en Maler at forandre Maleriet, nu saae man Keiserne i en ydmyg Stilling for Scytherne, der sadde paa Throner, og betale dem Tribut. Hvad Maleriet ved denne Forandring havde tabt i Skjønhed, havde det dobbelt vundet i Sandhed.

Italien geraadede i en dump Bedøvelse over Barbarernes Fremskridt. Den ukrigerske Keiser Valentinian forlod sit faste Ravenna og flygtede til det aabne Rom, formodentligt for ganske at rømme Italien ved den tiltagende Fare. Rigets eneste Støtte var nu den tappre Aëtius, men uden Hær og uden

Udsigt til at samle en, var han ikke istand til at yde Noget, som var hans tidligere Berømmelse værdigt. Barbarerne, som havde hjulpet ham at forsvare Gallien, vægrede sig ved at understøtte ham ogsaa paa den anden Side af Alperne. Aëtius kunde derfor ikke gjøre Andet end med en lille Skare besværliggjøre Fjendens Fremrykning og virkelig tilføiede han ham af og til ikke ubetydelige Afbræk. Men endnu fordærveligere var for Hunnerne Italiens varme Clima, de italienske Vine, Krydderier og andre lækkre Sager. Smitsomme Sygdomme udbrød iblandt dem, som bortreve Tusinder.

Attila rykkede imidlertid Rom stedse nærmere. Ved Floden Mincio, hvor denne falder i Po, havde han opslaaet sin Leir. Da kom fra den Stad, der engang beherskede Verden, og som nu hverken havde nogen Hær eller noget Mod, Biskop Leo, en ærværdig Olding, ud til ham. Værgeløs, men rustet med Herrens Kraft, traadte han frem for den mørke Hunnerkonge, midt imellem hans Hærskarer, og angreb hans trodsige Hjerte med Bønner og vise Ord. Og see — det lykkedes den af Gud begeistrede Præst, hvad ingen Krigshær havde formaaet, at redde Rom for Guds Svøbe. De Gaver, som deels bleve bragte deels lovede Attila, maae vel ogsaa have gjort deres Virkning. Saaledes besluttede han da at indgaae en Vaabenstilstand. Han forlod Italien med den Trudsel, at naar ikke Prindsesse Honoria tilligemed en anseelig Brudegave blev udleveret ham, vilde han snart komme tilbage og endnu haardere hjemsøge Landet.

Dog Skjæbnen vilde ikke, at denne Trudsel skulde gaae i Opfyldelse. Aar 453 saae den østromerske Keiser i en Drøm Attilas Bue sønderbrudt; det var i den samme Nat, hvori Hunnerkongen holdt Bryllup med den smukke Hermenegilda; hun stødte ham af Hævn en Dolk i Hjertet — saa fortæller Sagnet. Stor var Hunnernes Forfærdelse, almindelig Sorgen over deres store Konge. Under fri Himmel blev et Silketelt reist, hvorunder det kongelige Lig paa en herlig Ligseng blev udstillet til Skue. Nationens Ædleste rede Dag ud Dag ind i høitideligt Optog om Teltet. De afskjare deres Haar, saarede deres Legeme og sang Klagesange, Derpaa lagde de Liget i en gylden Kiste, satte denne i en af Sølv, og atter disse i en af Jern, begravede ham om Natten og dræbte alle Fanger, som havde været behjelpelige dermed. Thi Ingen skulde vide, hvor Attilas Aske og hans kostbare Krigsbytte laa begravet.

Med den store Erobrers Død opløstes atter hans mægtige Rige i sine Dele; thi hans Sønner havde ikke Faderens Forstand og Heltemod. De fornemste af de under Attila forenede Folkeslag satte sig igjen i Frihed og gjorde Erobringer for sig alene.

(Fortsættes.)

Palæstina i vore Dage.

Beskrevet af J. H.

(Fortsat.)

5.

Jaffa (Joppe). — Veien til Jerusalem. Sletten Saron. — Ramleh — Bethur. — Jerusalem. Den hellige Gravs Kirke.

Vor Fod har betraadt Palæstinas Kyster; aaben for os ligger den samme Vei, der betraadtes af Middelalderens fromme Pilegrimme. Vort aandige Blik overskuer Palæstina med det føniciske Gebeet i sin Udstrækning langs Middelhavet fra Libanon indtil det stenede Arabien. Vi see de tvende Halvdele, der dannes af den gjennemstrømmende Jordan fra dens Udspring i en Bjerghule paa Antilibanon til dens Udløb i det døde Hav; vi see den østlige Strækning, det gamle Gilead, med det store under Davids og Salomons Regering underkastede Gebeet indtil Eufrat, modsat den vestlige Deel, det gamle Kanaan, det senere Judæa, — Skuepladsen for de vigtigste Optrin i Hebræernes Historie og Christendommens Fødeland.

Vugget paa Middelhavets Bølger styrer Skibet ind i Jaffas Havn;. Langt borte seer man allerede den gamle Stad, der paa Strabos Tid tilligemed nogle nærliggende

Smaabyer kunde stille 40,000 Vaabendygtige i Marken, men nu neppe tæller 7000 fordetmeste mohamedanske Indbyggere. Fra Søsiden tager Staden sig fordeelagtig ud, da den ligger paa en kegleformig Høi, som paa de tre Sider beskylles af Havet, og paa hvis steile Skraaninger der rækkeviis hæver sig en forvirret Masse af Taarne, Kupler og Huse. Haverne om Staden ere omgivne med Hækker af Kaktus, som findes overalt paa de syrisk-palæstinæske Kyster, men anlagte uden Kunst og Orden. Blaanende Bække henstrømme mellem de tætplantede Træer, hvis Grene bugne under Vægten af de rige Frugter og den stolte Blomsterpragt og sænke sig mod Vandspeilet. Over de duftende Terebinther hæve sig slanke Palmer, og i yppig Fylde trives her Pommerants- og Mandeltræer, Druer og kostelige Vandmeloner.

Jaffa er det gamle Japho, det senere Joppe, hvilket i det hebraiske Sprog betyder „Skjønhed." Dens Alder taber sig i den fjerneste Oldtid; Nogle have endog paa Grund af Navnligheden antaget den for at være grundlagt af Noahs Søn Jafet. Skjøndt dette naturligviis er ubeviseligt, maa dens høie Alder dog ikke betvivles, eftersom selv Plinius erklærer den for en ældgammel By, hvor man dyrkede Gudinden Derceto, og der selv knytter sig Sagn fra Grækernes mythiske Tid til disse Steder. Paa en Klippe ved Jaffa var det, at den ulykkelige Andromeda sad lænket, indtil Perseus befriede hende ved at dræbe Søuhyret, til hvis Offer hun var udseet*). — Fra Jaffa indskibede sig Profeten Jonas, da han paa Guds Befaling reiste til den assyriske Hovedstad Ninive (Jon. 1, 3).

I den hellige Skrift saavelsom hos Josefus omtales denne Stad ofte som beliggende i Stammen Efraim. Berømt for sin Havn blev den endog kaldet „Judæas Havn" og Stadens Beliggenhed begunstigede dens Handel med Middelhavets Kystlande og Øer. Fra denne Havn indskibedes alle de Cedertræer fra Libanen, som leveredes Kong Salomon til Tempelbygningen af Fønicierkongen Hiram (1015). — Men denne Havn, der blev betydeligt forbedret af Simon Makkabi og var den eneste, som Jøderne besadde under deres Uafhængighed, idetmindste den eneste Plads, der egnede sig til en Nationalhavn, er nu meget maadelig og ganske utilgængelig for større Skibe paa Grund af de høie Sandbanker, som optaarnes af Nordvinden. Dertil kommer endnu de farlige Brændinger, og det er kun Jerusalems Nærhed, der giver denne Ankerplads nogen Betydenhed.

Under det jødiske Oprør mod Romerne (66 eft. Chr.) blev Jaffa ganske ødelagt af Cestis. Føniciske Sørøvere siges at have gjenopbygget den kort derefter, men aldrig saasnart var dette skeet, før Keiser Vespasian lod den sløife paany og lagde en romersk Besætning i Slottet. Da hele Syrien senere kom i Saracenernes Hænder, blev Jaffa ogsaa besat af disse Erobrere, og blev senere Landingsstedet for de christne Pilegrimme, der aarlig under Kalifernes Regjering strømmede til den hellige Grav. At disse Valfarter bleve en Kilde til Velstand blandt Stadens Beboere, er indlysende.

Jaffa blev navnlig berømt paa Korstogenes Tid. Under det første Tog blev den erobret af Gotfred af Bouillon (1099), og den ædle Ridderanfører skjænkede Staden til den hellige Grav. Senere blev den tilligemed den nærmeste Landstrækning ophøiet til et Grevskab og forblev i de Christnes Hænder indtil 1187, da det kom i den ægyptiske Sultan Saladins Magt. Men allerede i Aaret 1191 blev Staden tilbageerobret af den krigerske engelske Konge Richard Løvehjerte, og skjøndt den Aaret derpaa atter faldt i Saracenernes Magt, blev Richard dog inden Aarets Udgang anden Gang Herre over den. Saaledes var Staden da afvexlende et Bytte for de Vantroende og de Christne. Den tydske Keiser Frederik den Anden kom paa sit Korstog i Besiddelsen af Staden og lod den befæste i Aaret 1229, men da den franske Konge Ludvig den Niende kom til Jaffa i Aaret 1252, fandt han Byen ødelagt; Fæstningen alene var i god Stand. Paa hiin

*) Plinius beretter endog, at der blandt flere Sjeldenheder, som Ædilen Markus Skaurus medbragte fra Orienten, ogsaa fandtes Benene af et stort Sødyr, som foregaves at være af dette Søuhyre, der fældedes af Perseus.

Tid blev Staden behersket af Gauthier af Brienna, der førte Titel af „Greve af Jaffa." Efter at de Christne fuldkomment vare fordrevne fra Palæstina, kom Jaffa under ægyptisk Herredømme og forblev det, indtil Osmannerne benægtigede sig Syrien.

Jaffa, som den nu staaer, er kun lidt over hundrede Aar gammel; thi i Aaret 1647 fandt Reisende Intet af den gamle Stad, undtagen et gammelt Slot og tre Huler, indhuggede i Klipperne. Paa de gamle Fæstningsværker er der opført tre Kasteller, hvilke dog ikke kunne afgive synderligt Forsvar; det største og fasteste er anlagt midt i Staden, de andre ere opførte ved Havet og ind mod Landet.

Stadens Handel, der var saagodtsom ophørt, har i indeværende Aarhundrede paany været i Tiltagende; navnlig skyldes dette de berømte Sæbefabriker, som i den nyere Tid ere anlagte her. Disses vellugtende Fabrikater, de over hele Levanten saa bekjendte „jerusalemske Sæbekugler," høre nemlig til enhver velhavende Muselmands Fornødenheder.

Staden, der allerede havde lidt meget i Stridighederne med Daher, Pascha af Akre, maatte udstaae endnu mere i den Krig, der var en Følge af Franskmændenes Landgang i Ægypten (1798). Bonaparte tog det følgende Aar Staden med Storm og var ved denne Leilighed grusom nok til at lade 2000 Fanger skyde. Da Franskmændene senere maatte trække sig tilbage til Ægypten, blev Staden besat af Tyrkere og Englændere, hvilke anlagde nye Fortifikationer, blandt Andet et Batteri paa tolv Kanoner, som endnu existerer. Storvezirens Yndling, Abu Mara, blev Kommandant i Staden, men da det ottomanniske Korps vendte tilbage til Ægypten, blev han beleiret af Diezzar Pascha, og saae sig efter ni Maaneders hellemodigt Forsvar nødsaget til at flygte og give Staden til Priis. Ruinerne i den østlige Deel af Staden vidne endnu om denne Beleiring. Da Diezzar døde, blev Abu Mara udnævnt til Pascha i Dschidda, men istedetfor at forføie sig til sit Paschlik, satte han sig i Besiddelse af Jaffa. Strax fik Suleiman, daværende Pascha i Akre, Befaling til at angribe Oprøreren, og Staden maatte paany udholde en Beleiring, der endte med dens Overgivelse; Abu Mara selv reddede sig ved at flygte til Damask. I den nyere Tid er Staden bleven befæstet ved en ny Grav, men den ene Stadport blev ved samme Leilighed tilmuret, saa at Jaffa nu kun har een Udkjørsel mod Landsiden.

Jaffa er Nøglen til Jerusalem, Forgaarden til Helligdommen; Afstanden udgjør kun et Par Dagsreiser eller lidt over ni Mile. Saasnart den Reisende har forladt den skjønne med Haver beplantede Forstad, kommer han til en yndig bølgeformig Slette, der i en Bredde af 5—8 Mile strækker sig fra Middelhavet ind i Landet. Det er **Saron**, det i det gamle Testamente saa lovpriste Sletteland, der fortsættes til de arabiske Ørkener af Lavlandet Sefelah, det gamle Filistæa. Saron selv, der strækker sig umiddelbart fra Bjerget Karmel til Staden Gaza, er særdeles frugtbar og veldyrket. Utallige Frugttræer levere en ypperlig Viin, Aprikoser, Ferskener, Æbler, Blommer og Mandler i Mængde; intet Sted finder man saa herlige Græsgange og en saa yppig Blomsterpragt; det er som om der af et Overflødigshorn var udstrøet Roser, Lillier; Nelliker, Narcisser, Anemoner og tusinde andre blomstrende Planter over Markerne. Luften i denne Egn er sund, skjøndt Heden ofte er utaalelig. En sand Vederkvægelse for Beboerne er derfor den Sydvestvind, Limbat, der blæser regelmæssig hver Formiddag og stærkest om Middagen.

Veien gaaer videre over Slettelandet. Den Reisende tøver nogle Timer ved en af de kølige Brønde, der findes ved Ruinerne af den skjønne Moschee, som var reist paa det Sted, hvor Josef og Marie ifølge Sagnet udhvilede paa deres Flugt til Ægypten, og videre gaaer Vandringen til den gamle Stad Ramleh eller Ramla, der ligger skjønt paa en Høi i en Krands af Olietræer.

Ramleh viser endnu enkelte Levninger af sin tidligere Storhed, men er forøvrigt nu en ringe og slet befolket Stad. Der findes et katholsk Kloster, opbygget af Keiserinde Helena, Moder til Konstantin den Store; det er den skjønneste af den Art Bygninger i Palæstina, men efter en nyere

Reisendes Fortælling fandtes der i Aaret 1840 kun een eneste Munk, en gammel Spanier. Bedre befolket er det armeniske Kloster, der skjænker den Reisende et gjæstfrit Herberge.

Ogsaa til denne Stad knytte sig Erindringer fra Korstogenes Tider. Ramleh var Korsfarernes første Erobring, da de efter deres Tog langs de syriske Kyster betraadte Palæstina. De feirede her den hellige Georgs Fest, og udnævnte en Præst fra Rouen til den første vesterlandske Biskop i det hellige Land, som enhver Pilegrim gav en Tiendedeel af sit Gods.

Nærmere gaaer Veien til den hellige Stad. Udenfor Ramleh begynder Vandringen at blive besværligere; Veien hæver sig bjerghøi og er paa mange Steder saa smal, at en Hest neppe uden Fare kan komme frem. Endelig sænker Stien sig ned i en aaben Dal, og en By ligger frit i Lavlandet. Det er den lille arabiske Flække **Bethur**, sandsynligviis Bibelens **Bethoron**. Videre gaaer Vandringen over Klippestier, der selv paa de nøgne Skraaninger bære Spor af en tidligere besværlig Opdyrkning, indtil man endelig naaer Toppen af en Bjerghøide. Fra dette Punkt seer man **Jerusalem**, hvis Taarne og Tinder straale i Solglandsen; endnu en Times Gang, og den Vandrende befinder sig indenfor den hellige Stads Mure.

Med ophøiede Følelser betræder man denne enhver Christen saa dyrebare, ved sin Skæbne saa mærkværdige Stad, engang Hovedstaden i det jødiske Rige og Davids og Salomons glimrende Kongesæde, som i Folkemængde kunde maale sig med Verdens største Stæder, og nu, Mohamedanerne fraregnede, neppe tæller 20,000 Indbyggere, hvilke som Følge af de tyrkiske Paschaers Despoti og Udsugelser ere nedsunkne i Fattigdom og Elendighed. Man ligesom føler, at Jerusalem ikke er en Stad som andre Stæder, man synes at indtræde i en Helligdom, der kun burde gjenlyde af Jubel og Lovsange; thi de hellige Erindringer, der knytte sig til denne Plet af Jorden, de synlige Minder, der endnu som Vidner hæve sig af Gruset, lade alle andre Indtryk forblive fremmede, alle Skjønhedshensyn træde i Skyggen.

Jerusalems Alder taber sig i den fjerneste Oldtid. Sagnet beretter, at den blev stiftet af Ypperstepræsten Melschisedech i Aaret 2023 før Christi Fødsel og da erholde Navnet Salem, hvilket betyder Fred; femten Aar derefter blev den allerede besat af Kananiterne, og Jebusiterne anlagde paa det nærliggende Bjerg Zion en befæstet Borg af samme Navn. Staden selv fik da Navnet Jebus, Jebusi, senere Jerusalem, der efter sin Etymologi betyder „Fredens Aasyn. Da David underkastede sig Landet, blev den Rigets Hovedstad og Borgen blev nu kaldt Zion, Davids Borg (Stad). Hvad Jerusalem var i det jødiske Folks Høihedsperiode, er bekjendt af Bibelen, ligesom ogsaa, at den, da Frelseren levede og døde her, tilligemed hele Palæstina stod under Romernes Herredømme.

Staden selv har intet Overordentligt ved sig, den er ganske som de andre østerlandske Stæder; det er Minderne alene, der udmærke den. — Den er beliggende paa Bjerget Zion, paa hvis Flade der hæve sig fire Høie, Moriah, Akra, Bezetha og det egentlige Zion, der ligger sydligt for hine. Mod Nord aftække Bjergene sig i en jævn Bjergflade, men paa de tre andre Sider skraaner den nøgne Høislette temmelig steilt ned i en dyb sammenhængende Dal, der fører tre Navne. Østlig strækker sig Josafats Dal, der gjennemstrømmes af Bækken Kidron, der adskiller Zion og det skjønne Oliebjerg; Dalene Hinnom og Gihon strække sig i sydlig og vestlig Retning. Zions Nedskraaninger mod disse Dale ere bedækkede med Olietræer og Haver. Foruden de nævnte Høie paa Hovedbjerget findes endnu en lavere bebygget Høi, der paa Apostlernes Tid kaldtes Ofel, ligesom ogsaa den derpaa liggende Stadbeel blev kaldet Overstaden. Her laae Jebusiternes Borg, senere Davids Stad, tilligemed Stadsfængslet og Ypperstepræstens Pallads. Paa Akra laae Nederstaden, og vistnok ogsaa Residentsslottet; men paa Moriah laae det berømte salomonske Tempel, der blev forstyrret af Babylonierne (588) og senere gjenopbygget af Serubabel og Herodes den Store. Ikke langt derfra havde Makkabæerne anlagt et Taarn, hvilket af Herodes blev ombannet

til en meget stærk Borg, som ved Trapper og en skjult Gang stod i Forbindelse med Templet. Paa Bezetha laae den nyere Stad og det herodianske Pallads.

Forøvrigt har den gamle Stads Beliggende været en Gjenstand for mange Stridigheder mellem Oldgranskerne. Betænker man, hvilke Skæbner og Ødelæggelser Jerusalem har været udsat for siden sin Grundlæggelse, som man regner fra næsten to Aartusinder før Christi Fødsel, saa erkjender man det Vanskelige i at afgjøre denne Strid. Fem Gange var Staden allerede bleven erobret og plyndret, da den først blev forstyrret af Nebukadnezar (580 f. Chr.), og efter at de fra Babylon tilbagevendte Jøder havde gjenopbygget den, blev den endnu engang ødelagt ved Vespasian og Titus i Aaret 70 eft. Chr. og endelig ganske sløifet under den romerske Keiser Hadrian (118). Denne lod nogen Tid efter (126) opbygge en ny Stad omtrent paa dens nuværende Sted, hvilken han kaldte Aelia Capitolina. Keiser Konstantin og hans Moder forstyrrede det af Hadrian opførte Tempel og opbyggede nye christelige Gudshuse. Endelig maatte Staden for nogen Tid (615—28) underkaste sig Perserkongen Kosroes, og fra den græske Keiser, der havde gjenvundet den, gik den nu over til Araberne, idet Kalifen Omar bemægtigede sig den i Aaret 637. Erobret af Korsfarerne blev den dernæst Hovedstad i et christelig Rige (1099), hvilket forstyrredes af Mohammedanerne (1187). Denne Skæbnevexel har bevirket saamange Forandringer, at den Tvivl, som man kan nære med Hensyn til mange, ved Traditionen bestemte Lokaliteter, bliver retfærdiggjort. Zions og Bjerghøiderne Moriahs, Akras og Bezethas Udvidelser lade sig nu meget vanskelig paavise, og det er umuligt at kunne finde Sporene af og Skjellet mellem forskjellige Tidsaldere i den Mængde Ruiner, som man finder i Staden og dens nærmeste Omegn. Imidlertid gjør Stadens Beliggenhed det dog temmelig vist, at det gamle Jerusalem før Hadrians Tid har ligget paa samme Sted, hvor den nuværende Stad ligger. Paa de tre Sider, hvor Høisletten sænker sig ned i Dalen, har Staden aldrig modtaget nogen Udvidelse, og kun paa Nordsiden er Grændsen uvis. Paa denne Side var den gamle Stad indesluttet af tre Mure udenfor hinanden, hvorimod en enkelt Muur beskyttede den tilstrækkeligt paa de andre Sider. Samtlige Mure vare besatte med et stort Antal stærke og høie Taarne, under egne Navne, som Hippikus, Psefina, Fasaelus og Mariamne, ja man skal endog have fundet 164 Taarne paa Apostlernes Tid, og saaledes var Staden stærkt befæstet baade ved Naturen og Kunsten.

Det nye Jerusalem, Tyrkernes Soliman og Arabernes El Kods (den hellige Stad), har neppe en Miil i Omkreds og nogenlunde Formen af en Fiirkant. Stadmurene ere høie og stærke, dækkes af fiirkantede Taarne og have sex Porte, den Udvalgtes Port, Davidsporten paa Høien Zion mod Syd, den hellige Jomfrues eller Stefansporten ligeover for Oliebjerget, Søileporten, der fører til Sikem (Naplus) og Damask, Herodesporten mellem den sidste og Skarnporten. — Gaderne ere krumme og smudsige, Husene af Sandsteen og uden Vinduer i nederste Etage. — Stadens døde og ensformige Udseende bliver kun noget oplivet ved Moscheernes høie Minaretter, ved Taarnene paa de christelige Kirker og de mellem Bygningerne sig hævende høie Cypresser. Den Stadbeel, som beboes af Armenier, udmærker sig fremfor de andre ved Reenlighed. Nederstaden, der er Jødernes Kvarteer, er den smudsigste og ubehageligste Deel. Deres store Synagoge er et huulagtigt Rum, hvis Loft er enten nedstyrtet eller bliver understøttet af Piller; her lære pjaltede Børn at kjende deres Troesregler og denne Stads Historie, i hvilken deres Forfædre engang lovpriste Abrahams Gud under prægtige Søilehaller og under Hvælvinger, der hvilede paa libanonske Cedere!

I Gaderne rører sig kun ringe Liv. Den rummelige med Træer beplantede Gaard om Omars Moschee, den skjønneste i det hele tyrkiske Rige, som er reist omtrent hvor det salomonske Tempel stod paa Høien Moriah, er den eneste venlige Spadseregang i Staden. — De Christne have henved 60 Klostre, blandt hvilke navnlig maa mærkes det store armeniske med mere end 1000 Væ-

relser og Fransiskanerklostret St. Salvador, der optager alle Pilegrimme og giver dem en Maaneds frit Underhold. I den Deel af Staden, hvor Klostrene findes, have Gaderne en stærk Lighed med Fæstninger, da Munkene have holdt høie og svære Mure for nødvendige til deres Forsvar. Bazarerne i den mohammedanske Staddeel, hvor man seer nogle Kjøbmænd og Haandværkere, ere hvælvede og rummelige — et Beviis paa, at de engang, ikke som nu vare Opholdssteder for frygtsomme og elendige Mennesker, men bleve besøgt af Kjøbmænd, der bragte Asiens kostbare Varer til Staden.

Det helligste Sted i Jerusalem er den hellige Gravs Kirke, der skal være opført paa Golgatha, og afbrændt 1807 er gjenopbygget med langt større Pragt, men med ligesaa stor Uregelmæssighed. Næsten i halvandet tusinde Aar har dette Sted været Maalet for de Christnes Valfarter; trodsende Besværligheder og Farer ilede de til de hellige Haller, der omfattede Alt, hvad Troen har helliggjort.

Da Konstantin den Store og hans Moder havde antaget Christendommen (333 eft. Chr.) lod han det Venustempel nedbryde som, Hadrian havde reist i den nye Stad Aelia Capitolina. Under dets Ruiner fandt Dronningmoderen Helena paa sin Valfart til Palæstina det Kors, hvorpaa Frelseren blev naglet, og tillige Graven, hvoraf han var opstanden. Paa Konstantins Befaling blev der nu af Biskop Makarius opført en Kirke, der indesluttede den hellige Grav og hvori det fundne Kors tillige blev opreist*). Omtrent 300 Aar derefter blev Kirken forstyrret af Perserkongen Kosroes, og det hellige Kors bortført; men Keiser Heraklius erobrede det tilbage, og satte Kirken i ny og bedre Stand.

*) De Dage, paa hvilke Korset blev fundet og opreist, ere endnu betegnede i vor Kalender. Saaledes den tredie Mai, Korsmisse (der Kreuz-Erfindung) og den fjortende September, Korsets Ophøielse, den Dag, da denne Relikvi blev opstillet i den hellige Gravs Kirke, hvor den stod indtil den senere — som det synes — blev forflyttet til det Tempel, som Helena opførte ved Jerusalem.

Denne pragtfulde Kirkebygning stod dog ikke længere end til Aaret 1010, da den ægyptiske Kalif Hakem lod den ødelægge tilligemed mange andre christne Helligdomme. Senere tillod han imidlertid de Christne paany at opføre deres Kirker, og saaledes reiste den hellige Gravs Kirke sig af sin Aske, skjøndt ikke i den Pragt, hvormed den saa rundelig blev udstyret af Keiser Konstantin.

Gjennem Aarhundreder hvilede Freden over Helligdommen; fast og urokket stod den indtil Begyndelsen af nærværende Tidsafsnit. Da Franskmændene i Aaret 1799 landede i Ægypten, blev Kirken dog paany truet med Ødelæggelse. Tyrkerne, der nærede Mistanke mod Munkene, søgte i alle Klosterne efter skjulte Vaaben og hemmelige Papirer; Munkene flygtede til den hellige Gravs Kirke, og beredte sig her til en kraftig Modstand. Allerede havde de rasende Tyrker plantet deres Skyts mod Kirken, da en Dervisch ved en gribende Tale til Tyrkerne frelste den og de Betrængte. En Vantroende havde reddet en christelig Helligdom, og taknemmeligt tilbøde Munkene deres Frelser en stor Sum Penge, hvilke den uegennyttige Dervisch dog afslog.

Hvad de Christne saaledes næsten i tusinde Aar havde hævdet og beskyttet, saavel ved Sværdet, som ved Bønner og Penge, blev i Oktober 1807 et Rov for Luerne. Den franske Reisende Chateaubriand var den sidste Europæer, som det blev forundt at skue denne Gjenstand for et Aartusindes Tilbedelse i sin gamle Form.

Kirken, som den nu staaer, er tilligemed den prægtige Kuppel gjenopbygget efter Tegning af en græsk Bygmester i Konstantinopel. Indgangen er gjennem et Gemak, ved hvis eneste Dør er opstillet to Janitscharer, som enhver Besøgende maa betale en Adgangspriis efter en bestemt Taxt. Ikke langt fra Indgangen findes en stor Marmorplade, der er ophøiet over Jorden og hvorover der brænde Lamper; dette er Stedet, hvor Frelserens Liig ifølge Traditionen blev salvet og beredt til Begravelsen. Tilvenstre herfra ligger en stor Rotunda, som slutter for oven i den prægtige Kuppel, der giver Kirken Lys. Midt under denne Kuppel findes den hellige Gravs Kapel, en langagtig Fiirkant

af en meget fiinkornet rødlig Steen, der ligner Marmor; det staaer aldeles frit i Kirken, saa man kan gaae rundt derom. Man træder nogle Trin ned i et snævert Rum, hvis Vægge og Gulv ere beklædte med Marmor. Ligefor Indgangen findes en Fordybning af hvidt Marmor, som skal betegne Stedet, hvor Englen væltede Stenen fra Graven og satte sig. Man maa bøie sig for at komme gjennem den lave og snævre Dør, der fører til den egentlige Grav. Denne er næsten fiirkantet, over sex Fod lang og omtrent lige saa bred; dens Klippevægge ere beklædte med hvide og brunlige Marmorflader og overdragen med himmelblaa Silke. Rummet mellem Graven og Forhallen er saa snævert, at kun en fire, fem Mennesker paa engang kunne komme ind. — Paa Gravens Nordside viser man en to Fod høi Steenflade, hvorpaa Frelserens Legeme skal have ligget; denne Steen, som Pilegrimmenes Andagtsiver i fordums Tider har beskadiget, er nu bedækket med Marmor, hvilket bliver bestrøet med Blomster og overgydt med Rosenvand. Over Graven hænge 27 store Sølvlamper af drevet Arbeide, Gaver fra Paven, flere fyrstelige Personer og de forskjellige christelige Menigheder, der have Deel i Kirkens Besiddelse, som Katholiker, Grækere, Armenier og Kopter. Disse Lamper brænde bestandig og kaste en herlig Lysglands paa Graven og de derover hængende Malerier, som fremstille Himmelfarten og Frelserens Fremtræden for Maria i Haven. Her staaer bestandig en Præst, der bestrænger de indtrædende Pilegrimme med Vievand, som blandet med Myrrha og Specerier opbevares i Sølvskaaler.

Det er et høitideligt Skue at betragte de mange Pilegrimme, der fra alle Verdens Hjørner strømme hid. Christne af forskjellige Bekjendelser, Mænd og Kvinder, indtræde med Ærefrygt i Helligdommen, knæle fromt og trykke deres Pander paa Graven, medens Vievandet regner nedover dem. Mange lægge Krandse og Smaakors paa Graven for at hellige dem og som Relikvier føre den tilbage til deres Hjem.

I Kirkens Skib, østlig for Graven, viser man Stedet, hvor Christus i en Gartners Skikkelse viste sig for Magdalene, og i et lille Kapel derved opbevares en hidbragt Marmorsøile, til hvilken Christus var bundet under Hudfletningen. Man viser endnu flere hellige Steder i Kirkerummet, som en Søile, hvorpaa Frelseren maatte sætte sig, medens Tornekronen blev ham paatrykket, og som kaldes „Skjændselssøilen"; endvidere Stedet hvor Stridsmanden Longinus, der med sit Spyd gjennemborede den Korsfæstedes Side, efter sin Omvendelse skal have gjort streng Bod, samt Støtten, hvorpaa Stridsmændene kastede Lod om Frelserens Klæder. — Ikke langt herfra er der hugget en Dør i Kirkemuren, og man stiger flere Trin op i et lille Kapel, der tilhører Grækerne og er helliget Keiserinde Helena. Fra Kapellet fører en Trappe ned i en Grotte, der betegnes som den Cisterne, hvori Keiserinden fandt Christi Kors.

Selve Kirkens Indre, hvis Bygningsmaade tilhører Konstantins Tidsalder, gjør intet behageligt Indtryk og frembyder for Øiet enten Misforhold eller forstyrrende Snirklerier. — I nyere Tid led Kirken meget ved et Jordskælv (1834); men dette er forlængst oprettet ved den velvillige Tilladelse, der gaves af Ibrahim Pascha, Jerusalems daværende Hersker.

Den Overflade, hvorpaa den hellige Gravs Kirke blev opført af Konstantin den Store og hans Moder, er njævn, og man har ikke blot deri inddraget de nævnte Erindringssteder om Frelserens Lidelser, men selv Pladsen, hvorpaa Christus led Korsdøden, Kalvariabjerget eller Golgatha, ligger under samme Tag som Kirkens øvrige Helligdomme. Den er sammensat af tre Kirker, den egentlige hellige Gravs Kirke, Kalvariakirken og Korsmisekirken.

Der har baade i ældre og nyere Tider været mangfoldige Stridigheder med Hensyn til det Sted, hvor Traditionen henlægger Golgatha, og medens man selv allerede i Middelalderen hørte mange Øienvidner udtale deres Tvivl mod det paaviste Sted, har man i den nyeste Tid atter forsvaret den ældste Mening. — Kalvariabjerget ligger tilvenstre fra Kirkens Skib, omtrent 17—18 Fod høiere end den øvrige Deel af Kirken, og en Snees Trin føre gjennem en snæver Gang til en med broget Marmor belagt

Flade, der ligner Choret i en Kirke, hvor nogle tynde hvide Marmorsøiler, tildeels bedækkede med kostbare Silkeforhæng, støtte Loftet og adskille Katholikernes og Grækernes Afdelinger. Over hines Alter findes et Maleri, der fremstiller Korsfæstelsen, over disses et andet med Nedtagelsen af Korset. — Stedet, hvor Korset var befæstet i Jorden, betegnes med et Hul i Klippen, der er indfattet i en Sølvring som Pilegrimmene kysse andægtigt. Det findes foran det græske Alter, der er belagt med store Sølvplader, prydet med Figurer i ophøiet Arbeide og oplyst af et halvthundrede bestandig brændende Lamper. Nær derved viser man en dyb Revne i Klippen, som skal være opstaaet ved Jordskælvet under Korsfæstelsen. Denne Revne, der aabenbart er opstaaet ved Naturvold, ender først i et andet derunder liggende Kapel. — Foruden de Steder, der staae aabne for Alle, have Munkene af de forskjellige Sekter, der have Deel i Kirken, endnu nogle Celler i Kirken, enten i det Indre af deres Kapeller eller i underjorske Hvælvinger. Her boe de, indtil de blive afløste, og modtage deres Næringsmidler gjennem et Hul i Døren.

Jerusalem er i enhver Henseende en mærkværdig Stad; det er ikke blot Minderne fra Jødetiden der gjør den seeværdig, ogsaa dens arkitektoniske Forskjellighed lokker Beskueren. Man finder Ruiner af oldjødisk saasaavelsom af romersk Bygningskunst, Levninger fra Arabernes Tid, ødelagte Slotte, opførte af Korsridderne. Inden Stadens Mure beder nu Muselmanden i sin Moschee, Jøden glæder sig ved den bevarede Davidsport, den østerlandske saavelsom den vesterlandske Kirke, Bekjenderne af den koptiske, abyssiniske, armeniske og maronitiske Sekt have her deres Foreningspunkt, og man seer deres forskjellige Processjoner vandre til Oliebjerget og Golgatha, og Aar ud Aar ind toner christelige Sange paa den gamle Stads hellige Steder.

(Fortsættes.)

En Hests Troskab.

I det 7de franske Husarregiment under Napoleon den første tjente en gammel Trompeter, som havde blæst og kjæmpet i mange Krige og Slag. Han og hans Hest vare overalt foran, hvor Mod og Hurtighed kunde vise sig, og i hele Armeen kjendte man den tappre Ramont, som bar Æreslegionens Kors paa Brystet, ligesom ogsaa hans hvide Hest, om hvem Trompeteren meente, at den forlængst havde fortjent Ordenen ligesaafuldt som han selv. Ramont elskede denne Hest, som vel ti Gange havde reddet hans Liv, ligesom en Broder skal elske den anden. Om endog Besværlighederne vare nok saa store, saa sørgede han for sin Ven; han hungrede gjerne selv, naar blot Hesten fik Noget at æde, og midt under den fjendtlige Kugleregn saae man ham at krybe paa Maven efter Vand, for at det troe Dyr ikke skulde tørste. Hesten gjengjældte denne Kjærlighed paa enhver Maade. Men ak, den Time slog, da begge skulde adskilles for stedse. I en blodig Fægtning ved Donau i Aaret 1809 blev Ramont dræbt af en Kugle, der gjennemborede hans Hjerte. Han styrtede til Jorden; Regimentet gik videre frem over hans døde Legeme; men hans Hest blev staaende hos ham og syntes utaalmodig at vente paa at hans Herre, der var gaaet saarfri udaf saamange Slag, ogsaa atter dennegang vilde staae op. Men det var forgjæves; han rørte sig ikke. Efterhaanden blev Dyret mere utaalmodigt; det bøiede sig ned til ham, aabnede vidt sine Næsebor, og søgte at opmuntre ham ved sine Berørelser. Da nogle Timer vare forløbne, nærmede der sig Soldater, som kjendte Ramont og vilde optage hans Lig; dog, Hesten blev rasende og vilde ikke tillade det. Den forsvarede sin Herre med Tænder og Fødder, og lod Ingen komme nær. En af Soldaterne, som havde faaet et Hovslag af den, vilde hevne sig med et Sabelhug just som Keiser Napoleon sprængte over Valpladsen. Han bemærkede Tummelen, red nærmere, erkyndigede sig om Aarsagen, og efterat han, med alvorligt Blik havde betragtet Hesten, som med sænket Hoved stod over sin Herre,

befalede han, at man skulde lade den være i Ro. Ikke langt derfra stod en fransk Post, hvis Sergeant fik den Bestilling at tage Dyret under Opsigt, for næste Morgen at berette, hvad der skete med det. General Berthier overgav derpaa Keiseren den næste Dag følgende Rapport:

„Hesten har tilbragt hele Natten hos sin Herre. Ved Solopgang bemærkede vi, at den ostere omvalsede Liget og snusede til det fra Hoved til Fod. Sandsynligviis fik den derved den Overbeviisning, at dens Herre var død; thi den begyndte dump at vrinske, ilede derpaa til Donaufloden, styrtede sig deri og druknede."

Jeg gad nok vide — udraabte Napoleon forundret og rørt, da han læste dette — om de Mennesker, som ikke ville anerkjende noget Guddommeligt hos Dyrene, ogsaa endnu ville mene, at disse ere intet andet end Maskiner uden Tanker og Følelser. Hvis denne Hest virkelig skulde have været en saadan Maskine, saa er den høist beundringsværdig og opfordrer os til Ærefrygt for dens ophøiede Bygmester.

Færgeborg.

(Et Sagn fra Vendsyssel.)

1.

I Thiodi, mellem Hav og Fjord,
Hvor Sjørung=Sø sig vugger,
Der smukt en lille skovklædt Ø
Af Bølgerne opdukker.

End øiner der man en Ruin,
Tildeels med Jorden jævnet;
En Trappe af mosgroede Steen,
— Saalidt har Tiden levnet.

Man kalder Stedet Færgeborg,
Og Navnet selv alt minder
Om at engang her kneiste stolt
En Borg med høie Tinder.

Thi Sjørung=Sø, der nu saa jævnt
Og blidt mod Stranden glider,
Den have været skal saa stærk
En Strøm i fordums Tider.

Da strakte den en Sølverarm
Til Vesterhavet over,
Og risled som en yndig Flod
Ud i Liimfjordens Vover.

Saalunde monne Thyland den
I tvende Parter skære,
Og maatte ved hiint Færgeborg
Et Færgested da være.

2.

I hiin Tidsalder mørk og grum,
Der dølger Jætteætten,
Da Pander brast i Leeg og Dyst,
Og Styrken hævded Retten. —

Da boede der paa Borgen to
Saa drabelige Kæmper.
De Brødre var i Slægt og Kraft
Og fore ei med Læmpe.

Vel trende Alen høie og
Med svære brede Lemmer,
De brødes med den stærke Bams,
Som Skovens Tykning gjemmer.

De brødes med den vilde Bams
Foruden Værn og Vaaben,
Og dræbte den til Tidsfordriv
I Dyst og Tvekamp aaben.

Hver ærlig Sjæl de skrækkede
Med mørken Bryn og Mine,
Saa flux han lukked op, naar ind
De Brødre vilde trine.

I Egnen fandtes ei en Mø,
Som de jo og begjærte,
Og krænked' og henvisne lod
Af Skamfuldhed og Smerte.

Naar Vintersneen smelted' paa
Den aarle Foraarsmorgen,
Den Ene drog paa Vikingtog,
Den Anden vogted' Borgen.

Men naar med Bytte han hjemkom
Og havde stillet Sorgen,
Den Anden drog da ud paa Tog,
Den Første vogted' Borgen.

Derfor paa eengang hjemme de
Net aldrig monne være,
Men skiftedes bestandig til
At røve og fortære.

3.

Saa leved' der en Bonde rig
Paa Øen, Fjorden favner.*)
Hans Skatte vare vel forvart
I Markens gyldne Avner.

Han havde dog sin Datterlil
Langt kjærere end sin Ager;
Thi Karen til sin Faders Lyst
Sig voxte rank og fager.

En Dag stod Bolles (saa han hed)
Ved Leddet for sin Hytte,
Og tænkte vidt og bredt omkring
Paa Rigdom og dens Nytte.

Da kom en stakkels Tiggerdreng,
Heel pjaltet og ynkværdig,
Og bad den Bonde om en Skjærv
Med Øine grædefærdig.

Den Bonde saae den arme Dreng,
Og ynkedes saa saare;
Han mættede hans Hunger og
Aftørrede hans Taare.

— „Kan mine Grise vogte Du?" —
Saa sprugte han da Drengen,
Fornøiet svarte denne Ja
Og uden lang Betænken.

Saa voxte Boer — den stakkels Dreng,
Den Fader=, Moderløse —
Op i den Bondes Huus og blev
En Pryd blandt Egnens Knøse.

*) Mors.

4.

Han voxte op i Bondens Gaard
Med samt den Rosenblomme
Og blev en kraftig Ungersvend,
Der nogle Aar var omme.

Og Karen blev en Lillie skjær,
Saa væver, fiin og smækker;
Men Boer blev Egen, som den Blomst
Med Fred og Skygge dækker.

Naar han sin Hjord paa Græsgang drev
Og hyrded den og skærmed
Den mod de vilde Skovens Dyr,
Sig Pigen altid nærmed.

Og Dagen gik med Sang og Spøg,
Saa vandred de i Skoven,
Og Ungersvenden trængte ind
I Krattet sig forvoven.

Han plukked Blomster, og hun bandt
Til ham saa skjønne Krandse,
Mens Ellekrattets vimse Foll
Sig svang i lette Dandse.

Bestandig man dem sammen saae
Net som hinandens Skygge,
Og i Forening deelte de
Al Mismod, Fryd og Lykke.

5.

Dog lille Karen større blev,
Og ei det kunde feile,
At mange gode*) Folk i Thy
Til hendes Hjerte beiled.

Til hende beiled mangen Svend;
Thi vel, forsand at sige,
I alle Lande trindt omkring
Ei fandtes hendes Lige.

Men Karen havde Boer saa kjær
Og elsked ingen Andre,
Og derfor maatte Alle med
Et skuffet Haab hjemvandre.

*) Gode o: rige (Provincial=Udtryk.)

— Paa Færgeborg i Arnekrog
Der sad den ene Broder,
Den anden Kæmpe var paa Fart
Paa Sydens Hav og Floder.

Og Rygtet om den væne Maar
Var kommen for hans Øre;
Thi svor han i sit stille Sind,
Hun skulde ham tilhøre.

En Aften gjæsted Bonden han
Med Trolddomsværk og Kunster
Og kasted Søvn paa hver en Sjæl
Med Preen og hede Dunster.

Saa stjal han ud ved Midnatstid
Den Ungmø stolt og fager,
Og bar i Borgen hende ind
Heel kold for Graad og Klager.

Der Hanen gol og Trolden veeg
Fra hvert søvndrukken Øie,
Den Bonde gram gav Hjertet Luft
I Skrig og Klager høie.

„Hvo redde kan min Datterlil,
Skal hende faae tilægte;
Min halve Formue selv jeg ham
I Medgift ei vil nægte!"

6.

Det var sig Boer, den Ungersvend,
Han slux tog Fod i Haanden
Og styrede ad Vilsund ned,
Støttet paa Hyrdevaanden.

Han tiggede den Færgemand
Til sig at sætte over
Alt med en anden Ungersvend
Til Thy paa Fjordens Vover.

Da der han havde Fod iland
Alt i den aarle Morgen,
Han ene vandred længer frem
Og ankom snart til Borgen.

Han banked paa og bad den Vagt,
Der lod sig see deroppe,
Indlade ham, saa skulde han
Muntre de søvnige Kroppe.

Han bad dem lade Broen ned,
Til deres Lyst og Glæde
Han skulde da en Vise skjøn
Og deilig for dem kvæde.

Den Vagt nedlod den Vindebro,
Og ret det Hyrden glæded;
Thi for de barske Stridsmænd fro
Nu Sang paa Sang han kvæded.

Han kvad om Elskov og om Krig
Og Sagn fra gamle Dage,
Og oprømt deres Øl og Mad,
De Kæmper lod ham smage.

Og Vagten kjedede ei ved
De mange Kvad at høre;
Thi Svendens Viser klang saa godt
I hver en Stridsmands Øre.

Vikingen selv, der hjemme sad
Og levede af Byttet,
Stod i et Glughul med og glad
Til Hyrdens Sange lytted.

Og ret den Syngen hued' ham
Og inderlig ham gotted';
Thi lod da Sangeren han slux
Og hente op paa Slottet.

7.

Saa kom da Boer paa Slottet op,
Hvor Vikingen var hjemme,
Og paa den Kæmpes Bud han mon
En Elskovssang istemme.

Og Hyrden sang sin Elskov ud
Til Bondens fagre Datter,
Og i hver Tone lagde han
Et Haab, som Troskab fatter.

Og som han havde sluttet nu
Det første Vers, han hørte
Et Suk igjennem tavse Væg,
Der inderlig ham rørte.

Og som han kvad det sidste Vers
Med Blik og Kinder vaade,
En Hulken kvalt og bitterlig
Net til hans Øre naaede.

Nu vidste han, hvor Karen var,
Den fagre, kjære Pige,
Og stemte derfor i med Kraft
En sælsom Sang saalige.

Han sang om tvende Brødre vel,
I Kraft og Styrke lige,
Der gav hinanden Ulivssaar
Alt for den samme Pige.

Dermed et Vink, et Fingerpeg
Han vilde hende give,
Et Fremtidshaab, som engang og
Jo opfyldt skulde blive.

8.

Da Svenden havde sunget nok
Og skulde nu bortdrage,
Han ydmygt bad den Kæmpe om
Ham i sit Brød at tage.

Og Boer kom i den Vikings Brød,
Og vandt med snilde Sange
Borgherren snart, saa denne lod
I Slottet frit ham gange.

Tilsidst ham Kæmpen gange lod
Selv ind i Karens Kammer,
Hvor græd den Hulde Dag og Nat
I al sin Sorg og Jammer.

Med Elskovssange skulde han
Det rene Hjerte bøie
Til den urene Vellysts Ild,
Der gløded' i Kæmpens Øie. —

Thi denne selv formaaede ei
At bøie hendes Hjerte;
Standhaftig bar hun for sin Dyd
Al Kummer, Savn og Smerte.

Og det blev lyst i Pigens Sjæl,
Der Ynglingen hun skued,
Og Haabets Kærte halv udslukt
Paany saa klar oplued.

Saa længselsfulde Blik og Ord
De verlede tilsammen,
Og blev det Fængsel snart et Sted
For Elskov, Fryd og Gammen. —

Men Kæmpen leved i den Tro,
Som Boer ham havde givet;
Før Nyet tændtes næste Gang
Var Karen hans for Livet.

9.

Det var sig ved Midsommertid,
Den Broder var hjemkommen
Med Guld og Bytte rigt ombord
Fra Borg og Helligdomme.

Der blev en Lystighed og Støi
I Stegers som i Kjælder,
Og slæbt det rige Bytte blev
Iland jo før jo heller.

Der blev en Lystighed og Støi,
En Kogen og en Brasen,
Og Skaal paa Skaal i Gildehal
Man drak med Spøg og Spasen.

Men den Hjemkomne maatte ei
Erfare nogensinde,
Hvad Fangst den Anden havde gjort
Alt i den fagre Kvinde. —

Thi for den komne Broder Boer
Den Hemmelighed røbed,
Fortalte hvilken Gjerning hiin
Med hende vilde øve.

Og om den Pige fiin og skjær
Saa vidt og bredt han mælte,
At den Hjemkomne avindsyg.
Sit mørke Aasyn fjælte.

Saalunde vakte Avind Boer
Imellem disse Kæmper,
Der Brødre var i Slægt og Kraft
Og fore ei med Læmpe.

10.

Og der var Fest i Gildehal
Endnu den samme Aften.
Ved Øl og Viin fra fremmed Land
De Kæmper ildned Kraften.

Men Svenden kvad i Gildehal
Og sparte ei sin Tunge;
De Stridsmænd blanded Røster med,
Saa det i Hallen runged.

Istemte Boer da et med Et
En mægtig Trolddomsvise —
De Kæmper studsed; thi saa sært
Den virkede paa disse.

De Brødre reiste sig fra Bord,
Og Sværd fra Lænd de droge,
De Stridsmænd gjorde ligeviis
Og paa hinanden sloge.

En sælsom Leeg begyndte nu;
De Sværde farvedes røde,
Og Brynjer brast og Pander brast,
Og de slog hverandre tildøde.

Der Solen op af Havet steg
Og gjorde lyst deroppe,
Da talte man af Døde vel
To Gange tyve Kroppe.

11.

Det var sig Boer, den Ungersvend,
Han glædedes saa saare.
Han lukked ud den væne Mø,
Der smilte gjennem Taarer.

Saa tog han alt det Guld og Sølv,
Han kunde overkomme.
Og drog med mange Skatte bort,
Før Dagen end var omme.

Saa kom de hjem til Bolles' Gaard
Med mange Kostbarheder,
Og der jeg troer det Bryllup stod
Med Herlighed og Glæde.

. . . .

Men fra den Tid til Færgeborg
Ei nogen Sjæl sig voved;
Thi der det spøged Dag og Nat,
Hvad intet Godt just loved.

Tilsidst de onde Aander, som
Huseerte slemt derinde,
Nok tog det Slot og satte det
Om paa den anden Ende.

Saa ligger det endnu den Dag,
Hvad Egnens Folk erklære,
Og af sin Grav det reiser sig
Vel sagtens aldrig mere.

J. H.
(1848.)

Corporal Ovin.

Iblandt de Tildragelser, der afgive et Vidnesbyrd om de Allieredes heroiske Tapperhed i Krigen paa Krim, indtager den paa det medfølgende Lithographi afbildede Scene en hæderlig Plads. I et af de Angreb, som Russerne gjorde paa Steenbruddene (ved Sebastepol), efterat de vare komne i Englændernes Besiddelse, fandt de nogen Vanskelighed ved at faae deres Folk til at gaae paa. Tilsidst lykkedes det en russisk Officeer at bringe fire Mand frem. Da Corporal Ovin blev dette vaer, gjorde han et Spring ud af Forskandsningen, og med Kolben af sin Muskjet nedlagde han den Ene, gjennemborede den Anden med Bajonetten, og da de To toge Flugten, indbragte han Officeren som Fange, efterat han havde puffet ham lidt, for at faae ham til at forstærke sine Bevægelser. Da han havde afleveret ham, sagde han til sine Kammerader, at der var mange flere derude, som de kunde hente dem.

Anecdoter.

En Præst maatte under Dyrtiden beslutte sig til at gaae i Procession i Spidsen for sin Menighed gjennem Sognets Marker, fordi Bønderne troede, at et lykkeligt Udfald af Høsten derved befordredes. Saa ofte Præsten nu saae en Mark, af hvilken der var kun Lidet at vente, udraabte han: „Her hjælper ingen Syngen og Beden; kun dygtig Gjødskning!"

En riig Mand spurgte spottende Filosofen Sadi, hvoraf det kom sig, at man saae de vittige Hoveder ved de Riges Døre, men aldrig de Rige ved de vittige Hoveders Døre. Sadi svarede: „Det er fordi de vittige Hoveder kjende Rigdommens Værdi, men de Rige kjende ikke Vittighedens."

Forverdenens Archiv.

(Fortsat.)

Alle disse skrækkelige Phænomener beroe paa Samvirken af fire, i og for sig meget uskyldige Legemer: Damp, Aske, smuldret Steen og smeltet Steen — noget Andet kan man ikke eftervise ved nogen Vulcan.

Dampene, som vise sig først, og som ved mange Vulcaner slet ikke ophøre at virke — selv den lille Vulcan udstøder i sit Kraters Indre, af de saakaldte Fumaroler, uophørligt slige — ere fordetmeste Vanddampe, idetmindste saalænge de ere hvide; til at udvikle dem udfordres kun en ringe Varmegrad og denne er næsten altid tilstede. Men nu optræde og guult- eller grønligt- eller bruunligtfarvede Dampe, og disse hidrøre fra andre Substantser, som ved Vulcanens høiere Temperatur ere smeltede, forflygtigede, eller vel endog aldeles opløste, som Svovl, Salt, Kulsyre ꝛc.

Hvorfra Vandet, som bliver forraadt ved Dampene, kommer, har hyppigt været Gjenstand for Spørgsmaal og er blevet besvaret besynderligt nok. Havet skulde være den eneste Kilde hertil; selv om Vulcanerne stode nok saa langt fra Søekysten, skulde underjordiske Canaler — hvormed man overhovedet var meget rundhaandet og som man anbragte overalt, hvor man ansaae det nødvendigt — føre samme til det vulcanske Arnested. Man har dog endelig opgivet denne Anskuelse, fordi man har opdaget Vulcaner midt i Asien, og det dog ikke ret gik an at antage, at der var flere hundrede Mile lange underjordiske Canaler, hvorigjennem Havvandet strømmede til Ilden.

Det er derfor utvivlsomt, at det er Regnvandet, som trænger til Vulcanismens Sæde. Jordskorpen er indenfor sine Steenlag, hvis Dybde vi endnu ikke kjende, forsynet med mangfoldige Huulninger; er Steenmassen, hvori disse Huulninger befinde sig, porøs, som Sandsteen, Kalksteen og lignende Sedimenter, saa samler Vandet, som synker igjennem Jorden, sig deri, og vi finde i Virkeligheden underjordiske Søer, ja der maa være mange Tusinde flere end vi vide og ane, og da Regnen jo endog holder Havet fuldt, saa er denne Kilde til disse Vandsamlinger fuldkommen tilstrækkelig. Dette udelukker imidlertid ingenlunde Havvandet, hvor det kan trænge til, fra Deelagtighed i den vulcanske Proces, men det skulde blot godtgjøres, at det i mange Tilfælde ikke kunde være medvirkende.

At Svovl i Mængde tilhører Jordens Indre, som en af dens Bestanddele, er en bekjendt Sag, man kan derfor ikke undre sig over, naar samme, forflygtiget ved Heden, trænger frem af Kraterets Spalter og der hæfter sig fast som Sublimat; man træffer det der i de skjønneste Krystaller. Hvor der gives det Leilighed til at forbinde sig med Suurstoffet i Atmosphæren eller i Vandet, optræder det enten som svovlagtigt Syre eller som Svovlsyre; det Første forraader sig strax ved Lugten, som er Enhver tilstrækkeligt bekjendt fra det brændende Svovl paa hans Svovlstikker.

Den svovlagtige Syre vilde, selv om man ikke erholdt Underretning derom ved Lugten, forraade sig ved sin afblegende Virkning. Lava er fordetmeste sort af den i Stenene som Bestanddeel værende Magnetjernsteen. Dette Jernoxyd er, som alle Oxyder af dette Metal, let opløseligt ved de fleste Syrer. Den svovlagtige Syre opløser nu Jernets Forbindelse med Suurstoffet, og danner svovlsuurt Jernsalt, som fuldstændigt forandrer Overfladen af mange Egne om Vesuv og ikke er sort som andre Steder, men næsten hvidt som Kridt. En slig Kjedel af hvidtblevet Lava er den berømte Solfatara ved Neapel.

Svovlsyren, som er vanskelig til at fordampe, og ikke er luftformig som den forrige, viser sig fordetmeste kun i Mineralkilderne, som udspringer fra den vulcanske Jordbund, men danner i fortyndet Tilstand mægtige Strømme af Svovlsyre, som f. Ex. Rio Vinegre i Sydamerika. Desuden indgaaer Svovlsyren, da den er meget stærk og mægtig, Forbindelse med mange Stoffer, saaledes f. Ex. med Kalk til Gips, efter at den har fordrevet Kulsyren af Kalken; ligeledes er den hyppigt forbundet med Leerjord til Alunsteen. Dette forklarer Tilstedeværelsen af Alabaster og Alun i de vulcanske Egne.

Har Svovlsyren forbundet sig med Kal-

ken, saa er en Substants bleven ledig, som ved den stærkere Svovlsyre er bleven fordreven fra sin tidligere Forbindelse med Kalken, nemlig Kulsyren; denne optræder nu under det uhyre Tryk eller lige saa stor Afkjøling i flydende Form. Da nu begge Betingelser ikke findes hos Vulcanerne, tvertimod den indre høie Temperatur selv maatte ved det tilstedeværende Tryk forhindre Kulsyrens Overgang til Vædske, saa optræder den stedse gasformet, blandende sig med den atmosphæriske Luft eller med Kildevandet. Med det første frembringer den de saakaldte Mosetter, Steder, paa hvilke fortrinsviis megen Kulsyre trænger frem af Jorden, og paa Grund af sin større Tyngde holdes nede, ja vel endog ophobes i saadanne Qvantiteter, at den bliver farlig for de sig nærmende levende Skabninger. Slige Steder ere meget hyppige i Nærheden af Vesuv, og den saakaldte Hundegrotte hører dertil. Beliggende ved Neapel bliver den hyppigt besøgt af Fremmede og Førerne gjøre hvergang det grusomme Experiment, at de tage en Hund med, hvilken de, ankomne til Hulen, sætte paa Jorden. Det stakkels Dyr, som der indaander næsten reen Kulsyre, falder strax i Convulsioner og døer. Bliver det øieblikkeligt ført tilbage i det Frie og bragt i den friske indaandelige Luft, saa kommer det igjen til sig selv; men fem Secunder for meget vilde sikkert drage Døden efter sig. Grusomheden ligger fortrinsviis deri, at det kun skeer for at tilfredsstille Besøgernes Nysgjerrighed, og at det bliver gjentaget saalænge med det samme Dyr, til det ligger under for Udmattelsen og Forgiftningen. De ulykkelige, til denne Marter af Førerne medbragte Dyr vide, naar de eengang have gjennemgaaet Touren, meget vel, hvad der venter dem, og zittre paa hele Kroppen, naar de blive grebne af deres Herre og bragte til Grotten, hvor de maaskee tyve ja vel hundrede Gange have lidt Dødsqvaler.

Omegne af Vulcaner eller overhovedet af vulcansk Bund, frembyde hyppigt, selv om dens Virksomhed ogsaa er udslukken, Phænomener paa Kulsyre. Alle Kjældere i Nærheden af Neapel vise denne skadelige Luft; har en Kjælder der længe været tillukket, saa er det et livsfarligt Vovestykke at gaae derind. I Bjergegne, som indeholde stærke Mineralkilder, er den ligeledes hyppigt tilstede. I Selters, Canstatt 2c. adskiller den sig fra Vandet, saasnart dette forlader Jorden, og det stærke Tryk, under hvilket det har forbundet sig med Kulsyren, ophører; derfor tør man kun med Forsigtighed begive sig ned i Brønd- eller Kildesale, som indeholde sligt Mineralvand.

Naar Vanddampene komme hvide tilsyne, ere de stedse kun fordampet Vand; men gaae de igjennem glødende, opløselige Substantser, saa opløse de disse ligesom de atter selv opløses af hine; det Sidste frembringer Vandstof og Suurstof. Suurstoffet bliver let optaget af de mange Metaller, men Vandstoffet ikke; finder dette paa sin Vei Svovl eller Svovljern, forbinder det sig strax med Svovlet, og der dannes Svovlvandstofgas, som let giver sig tilkjende ved sin ilde Lugt.

Saltet, som, i Jorden hyppigt beslægtet med Gips, optræder leieviis, giver Anledning til Chlorets Fremkomst, der optræder i Nærheden af vulcanske Arnesteder. Den vigtigste af Chlorforbindelserne er Saltsyren af Vandstof og Chlor, let kjendelig paa dens qvælende Lugt og paa dens Dampes Sneehvidhed. Med Ammonium danner denne Syre Salmiak, der ligeledes er et vulcansk Produkt, der ligesom Svovlet i sublimeret Tilstand sætter sig fast paa Kraterets Vægge.

Røg og Aske efter det Begreb, vi have om Sagen, nemlig uforbrændt Kul (Røg) og Brændestoffets uforbrændelige Rester (Aske) gives der ikke ved Vulcanerne. Hvad man kalder Røg, er stedse Damp, hvad man kalder Aske, er fiin sønderdeelt Jord, pulveriseret Steen og Lava. Det seer ud som graa Jord, er tillige oftere grovtkornet, endog som Kiis, og da kalder man det Sand; men sædvanligt er denne Aske meget fiint sønderdeelt Steen, og i større Dele viser sig tydeligt Titanjern, Magnetjern, Olivin, Augit, Feldspat o. s. v. Høist mærkelig er dog den Opdagelse, som Ehrenberg har gjort, nemlig at der i den vulcanske Aske forekommer betydelige Masser organiske Substantser, nemlig Kieselskeletter eller Pantsre af mikroscopiske Dyr. Denne Opdagelse har ført til Undersøgelse af mange forskjellige vulcanske Askearter, og man har fundet, at Vulcanerne

paa Irland i deres Aske have en betydelig Mængde Ferskvandsdyr, at de canariske Øer slet ingen Organismer have at opvise, medens Vulcanerne i Patagonien kun udkaste Saltvandsskabninger, hvorved det er beviist, at Søevandet ligesaa godt trænger til Vulcanerne som Ferskvandet, hvilket sidste ogsaa godtgjøres derved, at ved Dyndudkastninger af nogle amerikanske og japanske Vulcaner Ferskvandsfisk i Mængde komme frem i kogt Tilstand, og det i Amerika i den Grad, at de ved deres Forraadnelse forpeste Luften mange Mile vidt og bredt.

Hvorledes Lavaen og andre Steenarter blive sønderrevne, turde vel aldrig blive udgrandsket; men det skeer dog saa fuldkomment, at man seer den bæres af Vinden flere hundrede Mile bort. Ogsaa er Mængden af denne Aske ganske uhyre; det er den, som gjør Dagen til Nat, naar stærke vulcanske Udbrud finde Sted; thi paa Grund af sin Fiinhed opfylder den uden at synke, ligesom Taagen, Luften, som var den en Bestanddeel heraf; den bliver derfor ved Indaandingen høist besværlig, og lader sig kun derved holde borte fra Lungerne, at man binder vaade Tørklæder for Mund og Næse. Dyrene søge at beskytte sig ved at stikke Snuden i frisk opkradset Jord. Da Huusdyrene ikke kunne gjøre det samme paa Grund af Brolægningen, og da Asken trænger ikke alene gjennem slet forvarede Stalde men ogsaa ind i velbeskyttede med Tøier behængte Værelser, saa er begribeligviis det dyriske Liv derved udsat for megen Fare; der paafølger en krampagtig Hoste og tilsidst en fuldkommen Bedækkelse af de indvendige Lungedele med et seigt, jordagtigt Dynd, der gjør Aandedrættet umuligt og medfører Døden ved Qvælning.

Om den uhyre Masse, hvori dette vulcanske Product, den saakaldte Aske, bliver udkastet, give Vesuvs Omgivelser, hvis givtige fortræffelige Jordbund paa mange Mile ikke bestaaer af andet end vulcansk Aske, et meget haandgribeligt Begreb. Den overordentlig frugtbare Jordbund ved Neapel har paa mange beskyttede Steder, det vil sige saadanne, som tidligere dannede Dale mellem Høie, og som nu ere opfyldte af Aske, en Dybde af flere hundrede Fod; hvor dybt Herculanum er begravet under denne, er tidligere omtalt. Dengang bemærkede man ikke alene i Rom Asken liggende en Tomme høit, men endog i Lilleasien, i Syrien var Himlen i Begyndelsen guul, derpaa rødlig, dernæst bruun, og endelig sank et fiint bruunt Støv ned i slig Mængde, at det bedækkede alle Marker saa tykt som Eggen af et Sværd. I Nærheden af Vesuv, det vil sige i ikke længere Afstand end 10 Miil fra samme, var Dagslyset fuldkommen tilintetgjort, og Asken sank flere Fod dybt og blev dybere, jo mere man nærmede sig Vulcanen, indtil den nu, efter flere gjentagne Udbrud, og stærkt sammentrykket ved Tyngden af de efterfølgende Masser, ligger 30 Fod høit, altsaa dengang havde vel en dobbelt saa stor Dybde. Varigheden af Luftkredsens Formørkelse er meget forskjellig, dog sjelden mindre end nogle Dage, men ofte Uger og Maaneder igjennem.

(Fortsættes.)

Historiske Skildringer.

Middelalderen.

Tredie Afsnit.

Folkevandringen.

II. Alarich (410 efter Chr.)

1.

Da Keiser Theodosius laae paa Dødsleiet, deelte han sit store Rige mellem sine tvende unge Sønner, Honorius og Arcadius; hiin skulde herske i det vestromerske, denne i det østromerske Rige og vælge Constantinopel til Residents. Men da de uerfarne Prindser behøvede en erfaren Mand, saa havde den døende Theodosius givet sin Søn Honorius Stilicho til Førsteminister og sin Søn Arcadius Rufinus. Dette skete Aar 395 efter Christi Fødsel.

Stilicho, en Vandal af ringe Herkomst, havde i romersk Krigstjeneste udviklet saa

overordentlige Aandsgaver, at han havde svunget sig op til Overfeldtherre. Han herskede nu i den elleveaarige Honorius' Navn uindskrænket over de vestlige Lande. Rufinus, den attenaarige Arcadius' Minister, var en indsødt Gallier, der ved Forstillelse og Hykleri havde tilsneget sig Keiser Theodosius' Tillid. Disse tvende Rigsforstandere havde intet andet Ønske end at beherske efter Vilkaarlighed det hele istedetfor kun det halve Rige. De hadede hinanden af ganske Hjerte, og grebe med Begjærlighed enhver Leilighed, hvor den ene kunde skade den anden og maaskee styrte ham. Armeerne, af hvis Beskyttelse begge Rigers Sikkerhed afhang, bestode nu fordetmeste af Tydskere; Overanførerne vare ogsaa Tydskere, og disse lode sig ikke gjerne befale. Føiede man dem ikke i deres Villie, saa udplyndrede de hele Provindser.

Det første Exempel herpaa gave Gotherne. Neppe var den romerske Keiser død, saa stode de atter under Vaaben og det frygteligere end før, fordi de nu adløde en eneste tapper og forslagen Anfører. Dette var Alarich, nedstammende fra en af de ædleste gothiske Slægter. Han havde tidligere tjent mod Theodosius og senere under ham, men fandt sig fornærmet, fordi man ikke havde belønnet hans Fortjenester med en Overbefalingsmands Værdighed. Fortørnet forlod han den romerske Tjeneste og forledede alle gothiske Hjælpetropper til at sværge til hans Fane. Denne gothiske Hær blev endmere forstærket ved et Antal Hunner, Alaner og Sarmater, hvem den haardt tilfrosne Donau tjente som en Bro, paa hvilken de trængte ind i de sydlige Lande, hvor de ødelagte Alt. Alarich førte derpaa sine Skarer gjennem Macedonien og Thessalien til Grækenland, og gav dette skjønne Land til Priis for Plyndring. Intetsteds vistes der Modstand, og hvorhen Gotherne kom, droge de romerske Tropper sig tilbage. Athen, Argos, Corinth og Sparta capitulerede, Landet blev ødelagt og Gammel og Ung bortførte som Slaver.

Da Stilicho saaledes saae det østromerske Keiserdømmes skjønneste Provindser overladt til Barbarerne, ansaae han det for sin Pligt at træde frem paa Scenen og hævne Rigets Majestæt. Han udrustede i Hast en Flaade i Havnen ved Ravenna og seilede til Grækenland. Ved Corinth gik han iland, og ilede med sin Hær mod Gotherne, i Arcadien kom det til et blodigt Slag, hvori den ædle Stilicho seirede, Gotherne flygtede og Stilicho satte efter dem. Han havde ganske kunnet tilintetgjøre dem, men ødte den bedste Tid i de græske Byer paa Skuespillere, Qvinder og Festligheder. Saaledes fik Gotherne Tid til at samle sig, og Stilicho vendte tilbage til Italien uden at foretage sig Videre.

Maaskee havde han ogsaa saa hurtigt trukket sig tilbage af Had mod Rufinus; thi denne, som var misundelig over Stilichos Held, vilde ikke taale Helten i Grækenland, og Arcadius erklærede hans Feldttog for en uforskammet Paatrængenhed. Den feige Keiser afsluttede et Forlig med Alarich og overlod ham Overbefalingsposten i det østlige Illyricum, i de samme Provindser, som han nyligt havde ødelagt. Alarich benyttede sin Værdighed klogt; thi de plagede Indvaanere i hans District maatte arbeide Dag og Nat for at forfærdige Hjelme, Skjolde, Spyd og Sværd, som maaskee inden kort Tid skulde bruges til deres egen Fordærvelse. Gotherne hævede, i Beundring over deres Hærførers Talent, i en høitidelig Forsamling Alarich paa et Skjold og udraabte ham eenstemmigt til deres Konge. Saaledes stod nu Alarich som Konge for et tappert Folk af Soldater og som den østromerske Keisers Feldtmarschal paa Grændsen af tvende beslægtede Riger, som istedetfor gjensidigt at hjelpe hinanden, arbeidede paa at tilintetgjøre hinanden. Dyrt nok solgte han sit Venskab snart til hiin og snart til denne, og i Stilhed forberedede han sine Gother til det dristige Foretagende, som bragte Honorius til at sittre.

Aar 400 efter Christus trængte han, førend man formodede Noget, frem mod Po, efter at hele hans Hær var stegen over de juliske Alper. Han havde isinde at erobre Rom og i Italien at grunde et vestgothisk Rige.

Skræk og Forfærdelse greb alle Gemytter, da de barbariske Gother kom over Alperne og erobrede den ene Stad efter den anden. De Christne flygtede til Martyrernes Grave, Hedningerne til deres Guders Altre; Skarer af Flygtende befolkede det middellandske Havs Øer. Den svage Keiser Honorius fornam

med Skræk, at den frygtelige Alarich nærmede sig Mailands Porte. Istedetfor at gribe til Vaaben, lyttede han til sine sittrende Yndlingers Tale, som vare af den Mening, at det keiserlige Hof skulde uden at spilde nogen Tid flygte til Gallien. Kun den tappre Stilicho satte sig med Eftertryk derimod og traf hurtigt Anstalter til Modværge. Han lod Roms forfaldne Mure udbedre og samlede Alt hvad der var forhaanden af stridbart Mandskab. I største Hast drog han over Alperne, for at hidføre de romerske Besætninger fra Rhin, Gallien og Britannien til Moderlandets Opretholdelse. Da Alarich imidlertid rykkede frem, bad Keiseren om Fred og lovede at overlade Gotherne hele Gallien og Spanien, naar de atter vilde drage bort. Gotherne modtoge Tilbudet, men nu viste Stilicho sig i Spidsen for en Hær, hvormed han i den haardeste Vinter var gaaet over Alperne. Han havde opbudt alle Tropper i det vestromerske Rige for at redde Italien. Hunner, Alaner, ja selv Gother stode i hans Sold. Første Paaskedag i Aaret 403 angreb Stilicho sin Fjende og slog ham.

Alarich var, skjøndt slagen, dog ikke overvunden, og Stilicho, hvem det var magtpaaliggende saa hurtigt som muligt at fjerne Fjenden fra Hjertet af Riget, tilbød Underhandlinger. Alarich indlod sig herpaa, men havde hemmeligt isinde at overrumple Verona. Dog, Stilicho forekom ham og slog ham for anden Gang. Da besluttede Gotherne at vende om og droge atter til Illyrien.

2.

Alarichs Indfald i det romerske Rige gjorde stor Opsigt i hele Europa. Rygtet derom trængte ogsaa til Beboerne af Nordtydsklands Egne og vakte der almindelig Gjæring. Alt brændte af Begjærlighed efter at udvandre og gjøre Erobringer. Under Rhadegast samlede sig utallige tydske Horder, som i Aaret 405 stege over Alperne og udbredte endnu mere Skræk end selv Alarich, da denne var en Christen, men Rhadegast var en Hedning. Dog, Stilicho reddede endnu engang Italien og tilintetgjorde Rhadegasts Hær, saa at Faa undkom. Men dette hindrede ingenlunde andre tydske Stammer fra at overskride de for Tropper blottede romerske Grændser. Stilicho forudsaae det Værste, thi allerede begyndte Alarich at røre sig paany, efterat han havde samlet friske Kræfter, for atter at falde ind i Italien. Stilicho indsaae ikke, hvorledes han med sit Lands udmattede Kræfter skulde kunne modstaae en saa mægtig Fjende og han besluttede hellere at gjøre Alarich til sin Ven. Saaledes lovede han ham da 4000 Pund Guld, naar han vilde afstaae fra sit Tog. Alarich var tilfreds dermed, men den vakkre Stilicho tildrog sig den Mistanke, at han stod i hemmelig Forstaaelse med Gotherne. Blandt Hoffolkene havde den kraftige Minister mange Fjender, som sværtede ham for den svage Honorius, som om han stræbte efter Keiserkronen og vilde forraade Keiseren. Disse Anklager bleve troede, Stilicho fængslet og i Aaret 408 halshugget i Ravenna. Hans Navn blev forbandet, hans Godser inddragne og hans Tilhængere dræbte.

Med Stilicho faldt den svage Thrones sidste Støtte og Keiserens ukloge Raadgivere forledede ham til Forholdsregler, der fremskyndede Statens Ulykke. Paa deres Raad bleve de fremmede Troppers Koner og Børn myrdede, for saaledes at hævne sig paa de tydske Barbarer. Men nu sluttede over 3000 Mand, forstørstedelen beslægtede med de Myrdede, sig sammen og besluttede at forbinde sig med Alarich. Den gothiske Konge, hvem man ikke havde betalt de lovede Penge, var gjerne beredt hertil, og i October 408 brød han op fra Illyrien, trængte uden Modstand ind i Italien og forbandt sig med de misfornøiede Tydske. Det keiserlige Hof havde indesluttet sig i det faste Ravenna, men Alarich brød sig ikke om denne Fæstning, trængte igjennem Appenninernes ubevogtede Passer og opslog sin Leir udenfor Roms Mure.

Rom var endnu stedse Jordens første og fornemste Stad, om den end strax i de første Aarhundreder efter Christi Fødsel havde tabt Meget ved Rigets almindelige Forfald og ved Bortflytningen af det keiserlige Hof. Det talte i sine fjorten Qvarterer det uhyre Antal af 40,382 Boliger, hvoriblandt 1780 Palladser, af hvilke atter ethvert med sine Omgivelser igjen kunde gjelde for en lille Stad. Verdens Hovedstad strakte sig derfor i altfor stor Omkreds, til at enhver Post havde kunnet tilstrækkeligt besættes. Indenfor Murene gaves

der vel Mennesker nok, men ingen i Feldten og Krigen afhærdet Romer. De Rige vare enerverede ved allehaande Udsvævelser, de Fattige vare et dovent Betlerfolk uden Tugt, som maatte fødes ved offentlig Almisse.

Ved Synet af Barbarerne, som vovede at beleire Verdens Hovedstad, brød Alt ud i Raseri. Men paa hvem hævnede man sig? Paa en stakkels værgeløs, uskyldig Kone, paa Stilichos Enke, Serena. Hun blev beskyldt for at staae i hemmelig Forstaaelse med Alarich og af Senatet dømt uden Undersøgelse og qvalt. Dermed var Raseriet stillet, og man haabede nu, at Honorius vilde sende Hjelp fra Ravenna for at redde Staten. Men den elendige Regent beskjæftigede sig hellere med en stor Hane, som han paa Grund af dens anseelige Størrelse kaldte „Rom," end med sit virkelige Rom. Han var heller ikke istand til at gjøre Noget for de betrængte Romere, da de fleste Soldater vare sendte til Gallien. Da der nu ikke kom Hjelp udenfra, saa søgte de betrængte Romere ved Trolddomskunster at aflokke Himlen dens Lyn for at slynge dem mod den fjendtlige Leir, men desværre var denne deres Bestræbelse unyttig!

Alarich lod sig imidlertid nøie med at indeslutte Staden. Ved den muligst fordeelagtige Fordeling af sine Tropper lykkedes det ham at besætte enhver vigtig Post, at beherske de tolv Hovedporte, at afskjære al Tilførsel og aldeles standse Skibsfarten paa Tiberen. Følgerne af disse Forholdsregler bleve i kort Tid følelige. Næringsmidlerne bleve sjeldnere og Kornet steeg til umaadelige Priser. Den daglige Uddeling af Brød og Olie blev nedsat til det Halve, derpaa til en Trediedeel og snart ophørte den ganske. Hundredetusinder faldt som Offre for den rasende Hunger. I denne sørgelige Stilling blev intet Andet tilovers end at tage sin Tilflugt til den gothiske Konges Naade. Senatet afsendte to Gesandter til ham, hvilke skulde erklære, „at det romerske Folk var tilbøieligt til at indgaae Fred, naar samme blev tilbudt dem under antagelige Betingelser. I modsat Fald vilde det vise at Æren var det kostbarere end Livet. Beleirerne vilde finde et talrigt, i Vaaben øvet Folk beredt til Kamp." Med høi Latter svarede Alarich paa denne Tale, der saalidet stemmede med Roms Nød: „Jo tættere Græsset staaer, desto lettere er det at meie."

Snart blev Gesandternes Overmod i betydelig Grad nedstemt og i en beskeden Tone spurgte de: „Under hvilke Betingelser Staden kunde blive fri for Beleiringen?" Alarich forlangte alt Guld og Sølv, hvad enten det var offentlig eller privat Eiendom; alle kostbare Sager alle Slaver af tydsk Herkomst. Paa Spørgsmaalet: „Og hvad tænker du da at lade tilbage til os?" fulgte Svaret: „Livet." Dog Alarich meente det ikke saa slemt. Han lod sig nøie med 5000 Pund Guld, 30,000 Pund Sølv, 4000 Silkeklædninger, 3000 Huder Saffian og 3000 Pund Peber. Derfor holdt han streng Mandstugt og tog sit Qvarteer i det nærliggende Tuscana. Her kom hans Svoger Athaulf (Adolph) med en anseelig Forstærkning af Gother og Hunner til ham; disse Skarer havde med Magt aabnet sig Vei fra Donau. Nu løb ogsaa en Mængde Slaver fra Rom og samlede sig under Alarichs Faner, saa at dennes Hærmagt voxede til henimod 150,000 Mand.

3.

Da Honorius i Ravenna erholdt Underretning om Tilgangen i Rom, bristede han sig til idetmindste at protestere derimod. Flere af de Betingelser, som man havde tilstaaet Gotherkongen, forkastede han igjen. Ved hans Hof befandt Alt sig i den største Uorden og Ubestemthed. Idag herskede denne, imorgen hiin Yndling, og hvad man idag besluttede, blev imorgen tilbagekaldt. Naar man ikke længer vidste ud og ind, svoer man i sin Fortvivlelse Gotherne blodig Hævn, retsom om Ord vare Gjerninger! Romerne, som ikke anede noget Godt, og som frygtede for et nyt Besøg af Alarich, gjorde gjentagende de meest indtrængende Forestillinger for Honorius, at han dog maatte komme til Enighed med den frygtelige Fjende. Men Honorius, der blev ført vild af blinde Naadgivere, var ikke at bevæge dertil. Han sendte Romerne 6000 Dalmatiere tilhjælp, men disse bleve saa ilde modtagne af Alarich, at neppe 100 slap derfra med Livet.

Det er til at beundre, at Alarich i Følelse af sin Overlegenhed ikke lod sig for-

lede til at stille høiere Fordringer til Hoffet i Ravenna; men det gjorde han ikke. Endnu stedse kaldte han sig en Ven af Freden og af Romerne.

Det var ham virkeligt magtpaaliggende i det Gode at forlige sig med Honorius. Foruden en bestemt aarlig Tribut og en Leverance af Proviant, forlangte han indrømmet Venetien, Noricum og Dalmatien. Men den sidste Betingelse vilde Honorius slet ikke indgaae paa. Og omendskjøndt Alarich tilsidst indskrænkede sine Fordringer til Noricum*) og til en aarlig Tribut af Levnetsmidler og derimod lovede at staae Keiseren bi mod alle Rigets Fjender, saa blev dog ogsaa denne billige Betingelse forkastet.

Alarich drog nu for anden Gang med sin Hær til Rom og det frygteligere end første Gang. I kort Tid bragte han de Beleirede saa vidt, at de ikke alene maatte aabne ham Portene, men ogsaa opsige Honorius Hørighed og Lydighed og udnævne deres hidtilværende Statholder Attalus til Keiser.

Nu syntes Tingene at skulle bedre sig for Romerne. Attalus, der besad Folkets Kjærlighed, besatte strax de vigtigste Statsembeder med andre Personer; men Overbefalingen over hele den keiserlige Krigsmagt maatte overdrages Alarich. Rom var henrykt over de lykkelige Regjeringsforanstaltninger af den nye Keiser, der vidste at smigre Folket; thi strax efter sin Regjeringstiltrædelse erklærede Attalus i Senatet, at han tænkte paa at underlægge Romerne hele Jordkloden. Jubel udbredte sig blandt alle Stænder. Man talte om det gamle Romerriges Fornyelse i sin fulde Glands, om en Fornyelse af Verdensherredømmet med en Tillid, som om Sagen alt var afgjort. Alarich gav den nye Keiser det gode Raad, at han fremfor Alt maatte sætte sig i Besiddelse af Africa som Italiens Kornkammer; han tilbød sig endog hertil at afgive endeel af sine egne Folk. Men af falsk Mistillid til Gotherne blev dette Forslag forkastet. Overhovedet kunde Alarich tydeligt nok mærke, at Attalus' Sindelag imod ham meget havde forandret sig, siden han var bleven Keiser, og at denne gjerne vilde være af med ham. Derover blev Gotherkongen saa forbittret, at han atter afførte den nye Keiser Purpuret og satte ham tilbage i Privatstanden.

Rom var imidlertid atter blevet rømmet af Gotherne, og Attalus vendte sig med nye Fredsforslag til det keiserlige Hof i Ravenna. Men Honorius, som ved det ringeste Skin af Haab atter fattede Mod, var nu paa ingen Maade tilbøielig til at række Haand til Forlig. Modkeiseren var afsat og en ny Tilsending af Soldater var ham lovet. Men nu mistede Alarich Taalmodigheden; han vendte sig for tredie Gang mod Rom. Thi Ravenna var ham formodentlig for fast, og med Beleiringer opholdt Tydskerne sig ikke gjerne. Rom kunde derimod indtages uden stor Møie, og dernæst kunde her ogsaa ventes større Bytte: Forræderi aabnede Gotherne Roms Porte, Hæren stormede ind, og den stolte Stad, som i 1100 Aar havde været frygtet af Jordens Folkeslag og som i 800 Aar ikke havde seet en Fjende udenfor sine Mure, blev nu et Bytte for „Barbarerne," som de benævnede de fremmede Folkeslag. Mange skjønne Bygninger bleve lagte i Aske, men Gotherne opførte sig dog menneskeligt og forøvede ingen Grusomhed. Alt, som var flygtet til de mange Kirker, blev skaanet. Alarich lod endog nogle af de fra Peterskirken røvede kostbare Kar bringe tilbage. Men grusomt hævnede sig 40,000 Tydske, som Romerne havde behandlet ubarmhjertigt i deres Slaveri. Den tidligere Herre til dem, som ikke reddede sig til Kirken eller ved Flugt, blev solgt som Slave.

Roms Erobring foraarsagede en almindelig Bestyrtelse. Alle Kirker gjenløde af Bønner og Bodfærdiges Veeklager, og man betragtede denne Ulykke som et Forbud paa Verdens nære Undergang. Indvaanerne af Staden forstørrede selv i deres Beretninger Ulykken, som havde truffen dem, og vilde ikke mere vende tilbage til den af Gud forladte Stad. Fra dette Tidspunkt af blev Rom stedse mere øde. Men den Ligegyldigste af Alle var Keiser Honorius selv. Da den Efterretning indtraf i Ravenna, at Rom var i Fjendens Hænder, løb den Tjener, som førte Opsigten med den keiserlige Hønsegaard, fuld af Bestyrtelse til sin Herre og raabte:

*) Landet fra Kalemberg til Innfloden.

„Rom er tabt!" Keiseren forskrækkedes heftigt, fordi han troede, at hans store Hane var død; dog trøstede han sig snart, da man sagde ham, at ikke hans Hane, men at Verdens Hovedstad var tabt.

Den 24de August i Aaret 410 var Alarich dragen ind i Rom, men han blev ikke ledig; allerede den sjette Dag derefter drog han bort med sin Hær over til Sicilien, for derfra ogsaa at sætte over til Africa. Alt bleve flere Fartøier udrustede for at bringe Hæren over Strædet ved Messina, da blev Helten syg i Cosensa ved Busento og døde i en Alder af 34 Aar. Hans Folk bare ham veeklagende til Floden, afledte Vandet og i det tørre Flodleie gravede det sin Konge en Grav. I fuld Rustning, med Sværdet i Haand og med en kostbar Skat sænkede det ham ned og efter at have bedækket Kisten med Jord, offrede det de Fangne, som havde været behjelpelige hermed, og lod derpaa Floden atter strømme hen over Graven. Ingen Menneskesjæl har fundet det Sted, hvor Gothernes Helt hviler efter sit Arbeide.

(Fortsættes.)

Palæstina i vore Dage.

Beskrevet af J. H.

(Fortsat.)

6.

Udflugt fra Jerusalem. — Dalen Refaim, Eliasklostret. Rachels Grav. — Bethlehem (Efrata) med Christi Fødsels Kirke. Davidsbrønden og de salomonske Vandledninger. — Johannes Døberens Fødeby. — Jødernes Kaar i Palæstina.

Dog ikke alene Jerusalem, ogsaa dens Omegn er rig paa hellige Minder, ved hvilke den fromme Vandrer gjerne dvæler. Phantasien laaner Alt en Ynde, som Virkeligheden berøver det; Tanken svinger sig som nyfødt udover Verdensrummet, hendrømmer sig i Fortiden ved Synet af de halvt sunkne Minder. Stedet for Begivenheden ligger os aabent, Erindringen maa udfylde det Manglende, levendegjøre den kolde Scene.

Vi forlade for et Øieblik Jerusalem, lader Maalet for vor Vandring være Jesu Christi Fødeby, der kun ligger et Par Miilsvei fra Hovedstaden. Veien gaaer i Begyndelsen gjennem en øde og vild Egn, hvor man kun seer enkelte Olietræer, næsten de eneste Træer, der findes i Egnen om Jerusalem. Senere falder Vandringen gjennem Dalen Refaim (Kjæmpedal), der er berømt ved Davids Seier over Filisterne, som havde besat Bethlehem. Omtrent midt i denne Dal, som strækker sig til sidstnævnte By og har mange skjønne Kornmarker og Morbærplantninger, ligger det store Eliaskloster, der beboes af græske Munke. Ikke langt fra dette Kloster findes en lille firkantet Bygning med en Kuppel; man kalder den Rachels Grav, men skjøndt baade christne og jødiske, saavelsom de mohammedanske Sagn antage at den er et Mindesmærke fra Oldtiden, saa er det dog ikke Andet end en tyrkisk, for en Hellig (Santon) bestemt Bygning.

Paa hiin Side af Eliasklostret bliver den klipperige Egn et jævnt opdyrket Høiland, og i Frastand seer man allerede **Bethlehem** ligge paa en stenet, tildeels træplantet Høi. Synet af den lille By har noget Indbydende ved sig. Omegnen har et venligt Udseende ved denne Afvexling af Høie og Dale, men ingenlunde synderlig Ret til at bære Navnet „den frugtbare," som den engang bar; dog kun Mangel paa Opdyrkelse har lagt den øde og ladet Markerne voxe vildt.

Bethlehem er det gamle **Efrata**, der allerede nævnes paa Patriarken Jakobs Tid (2000 f. Chr.). Under sit nuværende Navn kom den ved Landets Udskiftning til Manassa Stamme, og berømt som Davids Fødeby blev dens Ry saameget større, som Profeternes Spaadomme dertil knyttede den glædelige Forventning om Frelserens Vugge. — Det nuværende Bethlehem er vel lille og uanseligt; men ogsaa paa den Tid, da Christus her saae Verdens Lys, var den en af de ubetydeligste Stæder i det hele jødiske Land; Mika selv kalder den jo „liden blandt Israels tusinde Stæ-

der" (Mika 5, 1). — Vistnok vilde de Krige, der siden den Tid hærgede Palæstina, de smitsomme Sygdomme, der bortreve mange Mennesker, forlængst have udslettet hiin lille Flække af Byernes Tal, da dog saamange andre Stæder af større Vigtighed ere forsvundne i hine Egne; dog den Værd, som fromme Sjæle lagde paa Alt, hvad der mindede om den guddommelige Lærers jordiske Løbebane, bevirkede, at heller ingen af de Stæder, hvor han vandrede og lærte, blev født og døde, ganske og aldeles bleve lagte øde. Vel var af ti Beretninger, som gjordes de lettroende Pilegrimme, ikke en fuldkommen sand; imidlertid er dog selv den meest Dannede og Oplyste tilbøielig til, idetmindste her og der at lade et Spor gjælde, og er det velgjørende for Phantasien at see den Stad, hvor Christus døde og blev begraven, saa tør det ikke være mindre behageligt at skue de Steder, der skjulte ham som hjælpeløst Barn i en Krybbe istedetfor en Vugge.

I Bethlehem boe en 3000 Christne, der have et tarveligt Udkomme. De forhandle de skjønne, fra det røde Hav kommende Muslingskaller, paa hvis Overflade ere indgravede Fremstillinger af den hellige Historie, især af Korsfæstelsen, endvidere smaa, paa lignende Maade zirede Kors af Perlemor og Afbildninger af den hellige Grav og Grotten i Bethlehem af fiint Træ skjønt indlagt med Perlemor.

Stadens lave Bygninger fremhæve navnlig det nærliggende Fransiskanerkloster, der har Udseende af et fast Slot og har en meget snæver Hovedport, saa at Araberne til Hest og i stort Antal ikke kunne trænge ind. Op til Klosterbygningen støder den store Kirke, der hvælver sine Buer over den Stald, hvor Maria engang fandt Tilflugt. Den er opbygget af Keiserinde Helena, støttes af et halvt hundrede Marmorsøiler, der bære en Hvælving, som skal være opført af Cedertræ fra Libanon. De Mosaikarbeider og Malerier, der pryde Murene, have ganske Middelalderens Præg. Her og der seer man halvt udslettede græske Indskrifter. Ved Enden af Bygningen staaer et Alter, helliget de tre østerlandske Vise, ved hvis Fod den lebende Stjerne er afbildet i Marmor. Man antager forvist, at dette Sted er lodret under det Punkt, hvor Stjernen blev staaende, da den havde ført Viismændene fra Jerusalem til Bethlehem. Fra Kirkens Skib fører en smal Trappe ned til det Sted, der engang var en Stald, hvori Christus blev født — en Omstændighed, der slet ikke er paafaldende, naar man betænker, at man i Østerland og selv i Jerusalem endnu hyppigt paa samme Maade anlægger Staldene under Jordens Overflade. Denne lille og ikke høie Stald, der er hugget ind i Klippen, er forandret til en Grotte; Væggene ere beklædte med Silkestoffer, Gulvet belagt med Marmor, men Loftet, som understøttes af nogle enkelte Søiler, viser den nøgne Klippesteen. — Et kostbart Alter med 32 brændende Lamper staaer paa det Sted, hvor Frelseren blev født, hvilket Sted selv betegnes ved en Stjerne af hvidt Marmor, omgivet med en Sølvstraalekrands, hvori der findes denne Indskrift i det latinske Sprog: „Her blev Jesus Christus født af Jomfru Maria."

Ikke langt derfra seer man Krybben, hvori Barnet slumrede; den bestaaer nu af hvidt Marmor, men har forøvrigt den oprindelige Form. Rundt derom brænde bestandig Voxlys i store Sølvstager. — Ligeover for staaer et andet Alter paa den Plads, hvor Jomfrumoderen og Barnet modtoge de Vises Hylding, og over samme sees et Maleri, der fremstiller denne Scene. — Fra denne Grotte fører en smal, i Klippen udhuggen Gang til to lignende, af hvilke den ene kaldes den hellige Hieronymus' Studerekammer, den anden større hans Grav.

Fra en Terrasse ved Klostret, hvortil Christi Fødsels Kirke støder op, nyder man den meest fortryllende Udsigt. Langt bedre end fra Jerusalem overskuer man herfra alle Bjerge og Dale fra Jordan til det døde Hav og mange Gjenstande, der knytte sig til den hellige Historie. I Dalen omtrent en Fjerdingvei fra Bethlehem sees saaledes den Mark, hvor Hyrderne skal have vaaget hiin Nat, da de af Englene erholdt det glædelige Budskab om Frelserens Fødsel. To skjønne gamle Træer staae i Midten paa den blomsterbækkede Eng, og selve Stedet er, som J.

Carne*) siger, „saa venligt og yndigt, og passer saa godt til hiin store Begivenhed, at man ugjerne tvivler derom."

Ved Bethlehems østlige Port ligger Davidsbrønden, fra hvilken de tre Helte midt gjennem Filisternes Leir hentede deres forsmægtende Konge og Hærfører en Drik, hvilken David dog udgød paa Jorden som Offer til Herren, fordi hans Vaabenfæller havde maattet kjøbe Vandet med deres Blod (2 Sam. 25, 15—17). — Følger man Veien fra Bethlehem et Stykke mod Syd, see vi de store Vandbeholdninger, som Salomon anlagde i en temmelig øde Dal, for at forsyne Jerusalem med Vand. Deres Antal er tre, som ere anlagte næsten i lige Linie over hverandre paa Bjergskraaningen omtrent som Sluser i en Kanal; de have alle omtrent samme Bredde, men ere af forskjellig Længde. Det hele Anlæg forraader den dybe Oldtid, hvorhen Sagnet henlægger deres Oprindelse. Kilden, der forsyner dem med Vand, findes ikke langt derfra og fremvælder nogle Fod under Jordens Overflade. Tilgangen til denne Kilde er tillukket med en Dør for at beskytte Vandet mod alle Ureenligheder. Fra den øverste Vandbeholder, der fyldes af Kilden, styrter Vandet ned, flyder fra den nederste i Dalen, og bliver ved en Vandledning gjennem en underjordisk Gang ført ind i Hovedstaden. Sagnet fortæller, at Salomon skal have haft hiin Kilde for Øie, da han, prisende sin Elskedes Reenhed i Høisangen, udbrød: „Min Søster, kjære Brud, Du er som en tillukket Have, en tillukket Kilde, en forseglet Brønd!"

Omtrent et Par Mile fra Bethlehem ligger den By, hvor Johannes Døberen skal være født. — En besværlig Vei fører gjennem den saakaldte Ørken, hvor Johannes opholdt sig. Midt i Dalen hæver sig en steil Klippe, og en Kilde fylder to Bækkener med sit klare Vand. Man stiger herfra ad nogle Trin paa Klippen op i en rummelig Grotte, der skal have været Døberens Bolig. Derovensfra nyder man en skjøn Udsigt over den frugtbare Omegn. Det er en snæver, behagelig, kun lidt opdyrket og af Træer beskygget Dal, paa alle Sider indesluttet af steile Bjerge. Her kunde Profeten boe uden stor Besværlighed, medens han opfyldte sit Kald. Naar Talen er om Ørkener, Bjerge, Sletter i Palæstina, saa maa man erindre sig, at de sjelden lade sig sammenligne med lignende Egne i større Lande og stundom endog kun ere skjønne Formindskelser af slige Landskabsbilleder. Naar man gjennemvandrer disse Egne, føler man, at allerede deres landskabelige Ynde maatte stemme Profeterne og Seerne til digterisk Begeistring; ophøiede og indskrænkede i deres indskrænkede Beliggende skjænkede de den dybeste Ensomhed midt i et stærkt befolket Land. — I Døberens Fødeby staaer et katholsk Kloster, der som alle palæstinæske Klostre ligner et fast Slot. Det blev stiftet af Keiserinde Helena, hvis Hensigt dermed var, i denne Bygning at indeslutte en Deel af Klippen, der skal have hørt til Præsten Zacharias' Huus. Paa det Sted, der betegnes som Døberens Fødested, staaer et Altar, foran hvilket der ligger en rund Steen med denne Paaskrift: „Her blev vor Herre Christi Forgænger født."

Efter denne korte Udflugt til Bethlehem ville vi vende tilbage til Jerusalem, for derfra at betragte Egnen paa andre Sider. — Vi benytte Opholdet til at besøge Synagogen. Hvilken Modsætning til de andre pragtfulde Helligdomme! — En smal Trappe fører til en mørk Gaard, i hvis Baggrund findes et lille Rum, der tildeels er bedækket med et halvt nedstyrtet Tag. Her samles Jøderne paa Sabbatherne, Gudstjenesten holdes i det spanske Sprog; men over hele Forsamlingen synes at hvile en forstemt Uro og Sørgmodighed. — Jødernes Stilling i Palæstina er usikker, og det ulykkelige Folk er her langt mere udsat for Fornærmelser og Udpresninger end i Syrien og Ægypten. Man finder blandt Jøderne i dette Land kun ringe Folkefølelse, ringe Begeistring, og kunne disse Stemninger end undertiden naae nogen Høide, saa lever dog blandt Fleertallet ingen ophøiede Erindringer om deres Lands forsvundne Herlighed, og alle deres Tilbøieligheder ere inderligt forbundne med deres Egennytte og Rigdomsstræben. De ønske kun at døe i Nærheden

*) Cfr. J. Carne „Leben und Sitte des Morgenlandes" II. S. 99.

af Josafats Dal, fordi de troe, at de ved Opstandelsen ville blive dømte og skilte fra alle andre Folk paa dette Sted. Denne blandt Jøderne ikke sjeldne Følelse har bevæget flere, navnlig jødiske Kjøbmænd fra Levanten, til at forlade deres Hjem og tilbringe Resten af deres Liv i Nærheden af det hellige Sted. I Jerusalem ere Jøderne frygtsomme og ydmyge som Følge af den Foragt, hvormed selv Tyrkerne behandle dem, og de klæde sig ofte fattige for at undgaae Skinnet af Velstand. Men i ethvert Tilfælde er det dog et tiltrækkende Syn, der ved Siden af store Erindringer vækker sørgelige Følelser, at see en Jøde med et ærværdigt hvidt Skæg vandre, støttet paa sin Stav, paa den rige og stille Jerikos Slette, paa Bjergskraaningerne, ved Kischoes Bredder, hvor Israels Gud i Slagene brød de Mægtiges Vælde.

7.

Jerusalem og Omegn. — Skyldbjerget, Akeldama, Christigraven. — Dammen Siloam. — Gethsemane og Oliebjerget. — Absalons, Zakarias' og Josafats Grave. — Davids og Omars Moscheer med tilgrændsende hellige Steder. — Dammen Bethesda. — Hellige Grave, Jeremias Grotte.

Nye Mærkværdigheder, nye Gjenstande for Tanken og Erindringen lokker atter den fromme Vandrer ud fra det gamle jødiske Riges Hovedstad. Det er det hellige Lands Historie, hvis Skueplads her udfolder sig for hans Øie; hans fromme Religiøsitet vil styrkes ved Beskuelsen af de Steder, der hver for sig udfylde et Blad i Fortidens Annaler.

Vi vandre gjennem Davidsporten paa Zions Bjerg ned i Dalen Hinnom og bestige det saakaldte **Skyldbjerg** paa den sydlige Side af Staden, der hæver sig alvorsfuld hiinsides den dybe Dal. De mørke Mure omslutte Bjerget Zion; ingen Lyd afbryder den festlige Stilhed. Tilhøire hæver sig det prægtige Oliebjerg, ved hvis Fod Josafats Dal ligger som en Fortsættelse af Hinnomsdalen. Ja, Guds Stad er forsvunden med de hellige Steder, som engang vare omsluttede af dens Mure. Dog Naturen er uforandret, kun at Vildhed og Ensomhed hersker, hvor der engang boede Yppighed og Glæde; men endskjønt dens Herlighed er borte, saa hviler dog en høi og vemodig Ynde paa mange af dens stille og romantiske Scener.

I nogen Afstand fra denne Høi viser man **Akeldama**, Blodageren, hvor den troløse Apostel Judas Iskarioth tog sig selv af Dage. — Paa Skrænten, der sænker sig ned i Dalen Hinnom, ere en Deel Grave af forskjellig Skikkelse og Størrelse indhugne i Klippen, underjordiske Kamre, der hver især have Rum til de Dødes Optagelse. Indgangene, der tidligere vare tillukkede med Steendøre, ere saa lave, at man maa bøie Hovedet og undertiden krybe derind baade paa Hænder og Fødder. Over alle Gravene sees hebraiske og græske Indskrifter, af hvilken de første fordetmeste ere udslettede og desuden bedækkede med en sort Masse, der vanskeliggjør ethvert Aftryk. Nogle af Gravene have en større Forhalle, som er prydet med Malerier, der i byzantisk Stiil fremstille Christus, den hellige Jomfru og andre Helgene, og det er meget til at undres over, at Farverne have kunnet bevare sig saalænge i denne Gravfugtighed. Forøvrigt synes disse Forhaller at have været bestemte til gudstjenstlige Sammenkomster. Blandt samtlige Grave tiltrækker een sig særdeles Opmærksomhed. Den ligger ligeover for Bjerget Zion og har kun Rum til et eneste Liig, medens de andre findes bestemt til to eller flere; den store Steen, der synes at have dækket Aabningen, er bortrullet. Den lærde Englænder Clarke, som deelte den af mange Reisende udtalte, af andre tilbageviste Tvivl om Christi- Gravens Ægthed paa Kalvariebjerget, har offentlig udtalt, at han holder denne Hule for at være Frelserens egentlige Grav.

Ved at følge Veien ned i Dalen kommer man til **Dammen Siloam** paa en Skrænt af Zions Bjerg. Dens Kilde udspringer af Klippen i et Bække, hvis Sider ere meislede jævnt, og beskyttet mod Solstraalerne er dens Vand usædvanlig koldt. Fra Bækkenet strømmer Vandet ned i Dalen; det er meget klart, men har en fersk og ubehagelig Smag, hvilket ogsaa Korsfarerne maatte bekjende, da de i Sommerheden lede Vandmangel, efter at

Bækken Kidron var udtørret, og Sarazenerne havde ødelagt Brøndene omkring Staden. Egnens Beboere vaske sig hyppigt i Siloams Vand, der tilskrives en helbredende Kraft, især for Øinene, idet de erindre sig den Blindfødte, som Christus helbredte.

Hidtil have vi kun beskuet den sydostlige Omegn; vi ville nu vende os i den blot østlige Retning, og atter begynde vor Vandring fra Jerusalem. Veien fra Stefansporten fører gjennem Kidrons Dal til Oliebjerget, og vi haste frem for at dvæle ved de hellige Steder, der ere Skueplads for Christi Lidelseshistorie.

Veien til vort Vandringsmaal udgjør kun en Fjerdingvei, men alt forinden støde vi paa hellige Minder. Der findes saaledes en rummelig Grotte, hvor Sagnet har henlagt den hellige Jomfrues, hendes Moder Annas og Tømmermanden Josefs Grave. Et halvt hundrede Marmortrin føre ned i det dybe Rum, i hvilket Gravene ere bedækkede med Kapeller og Altere, rigt og mangfoldig smykkede og oplyste af et tilstrækkeligt Antal Lamper.

En Bro over Bækken Kidron fører Veien videre til Haven **Gethsemane** ved Foden af Oliebjerget. Den er omgivet med en lav Hæk, men uopdyrket og øde og viser intet Spor af Grønt, undtagen nogle ærværdige, usædvanlig høie Olietræer, som maa have trodset Aarhundreder. Allerede den engelske Lærde Maundrell, der i Slutningen af det 17de Aarhundrede besøgte Jerusalem, beskriver dem som meget gamle Træer. Sagnet, der synes at forglemme, at Titus under Stadens Beleiring lod alle Træer fælde i Omegnen, holder dem for de samme Olietræer, der her stode i Flor paa Christi Tid. Den af deres Frugter vundne Olie bliver omhyggelig opbevaret, og af Frugtkjernerne forfærdiger man Rosenkrandse, af deres Grene smaa Krusifix, hvilke engang vare meget søgte Relikvier i Europa, navnlig i Spanien.

Udsigten fra Gethsemane er mere end skjøn; tæt bagved hæver sig det høie Oliebjerg, og foran hiinsides den yndige Dal sees Hovedstadens mørke Mure. Den Vandrende, som ensomt dvæler her, vil tænke paa hiin Lidelsesnat, da Christus sukkede her, forraadt og selv forladt af sine kjæreste Disciple. Stedet, hvor Judas Iskarioth gav Frelseren det forræderske Kys, et smalt Rum, er tildeels omgivet med en lav Muur, og som Maundrell beretter, er denne Afsondring af „Fordømmelsens Jord" skeet ved Tyrkerne.

En Fodsti vinder sig opad **Oliebjerget**, der er høiere end Zion og ganske indtil Toppen bedækket med Plantninger; der findes endnu hist og her Olietræer, men forøvrigt bærer det meest Citron-, Mandel-, Figen-, Pommerants- og Palmetræer, samt Viinstokke. Fra dets Tinde nyder man en henrykkende Udsigt. Man overskuer tydeligt Jerusalem, der ligger som ved Bjergets Fod, kun adskilt ved den dybe Josafats Dal. Stolt hæver Maria sig ved Kidrons Bred med Omars pragtfulde Moschee, bag hvilke den hellige Gravs Kirke, Klostre og Minaretter hæve sig; høiere Bjerge slutte Udsigten mod Vest. Nordlig og nordostlig rage Galilæas Bjerge over de lavere Høie og Jordans speilblanke Bølger; sydligt see vi Bjergstrækningerne om Bethlehem, og østlig, hiinsides Ørkenen, øine vi Sletten ved Jeriko, Jordanflodens Munding, og det døde Hav, medens Baggrunden dannes af Moabs Bjerge, fra hvis Høider Moses saae det forjættede Land, som hans Fod aldrig skulde betræde.

Paa Oliebjergets Tog seer man Levninger af den prægtige Kirke, der reistes her af Keiserinde Helena. — I en lille Bygning, der indeholder et eneste stort Gemak, viser man endnu Aftryk af de sidste Fodtrin, som Christus skal have tilbageladt ved sin Himmelfart; men dette er naturligviis kun et fromt Bedrag, især da man maa søge Stedet for Himmelfarten nærmere ved Bethania, for at bringe det i Overensstemmelse med den Beretning, vi have af Evangelisten Lukas (14, 50). — Blandt Mindesmærkerne fra Oldtiden paa Bjergets Top maa navnlig mærkes nogle underjordiske Gemakker, hvoraf et har Formen af en uhyre Kegle. Kun Spidsen synes at være lige med Jordens Overflade og viser oventil en lille kredsformig Aabning; Siderne løbe ned i en anselig Dybde og ere indfattede med rødligt Stucco. Denne underjordiske Pyramide, der ingen

Lighed har med en til christelig Gudstjeneste bestemt Plads, synes at tilhøre den graa Oldtid og er maaskee en Levning af den i Judæa ved Salomon indførte føniciske Afgudstjeneste, der blev undertrykt af Kong Josias, som lod Afgudsalterne nedrive omtrent 600 Aar før Christi, hvorefter den sydlige Side af Bjerget fik Navnet Fordærvelsens eller Forargelsens Bjerg (2 Kong. 23, 13. 14.).

Vandringen fortsættes i sydlig Retning langs med Oliebjergets Fod, og snart støde vi paany paa et Mindesmærke fra Oldtiden, hvilket dog kun er det første i en heel Række, Prologen til Skuespillet. Det er **Absalons Gravmæle**, der har et meget antikt Udseende og tager sig skjønt ud i Dalen. Den nederste Deel af samme er en Fiirkant, ganske udhuggen af den guulgraa Klippe, der danner Grundlaget; alle Siderne støttes af Søiler, der bære en Frise med doriske Forziringer. Derover hæver sig en mindre Fiirkant af Muurværk, og det hele Monument, der er henved 20 Fod høit, ender i en kegleformig, i en Spids løbende Kuppel, som prydes med en Lotusblomst. Det har ingen synlig Indgang, uden en i nyere Tid dannet Hule.

Ikke langt derfra støde vi paa flere Gravmæler. Nærmest ligger **Zakarias' Grav**, ligeledes udhugget af Klippen og som Absalons Gravmæle prydet med joniske Søiler, hvilke dog bære en tungere Overdeel, hvorpaa der hviler en glat muret Pyramide. Heller ikke denne Grav har nogen Indgang, endskjøndt Jøderne ymte Noget om en hemmelig Aabning. — Af en anden Form er Kong **Josafats Grav**. Den er ganske udhuggen i Klippen og indeholder tre Gemakker, hvis Indgange støttes af to mindre doriske Søiler. Man maa klamre sig fast til Klippen for at komme derind.

Det er ubekjendt, naar Forfædrene have udhugget disse Grave, der hørte til den store Dødsager, der omgiver Jerusalem paa den sydlige og østlige Side*). Søilerne have den gamle Stiil og Karakteer, som man endnu bemærker ved de Bygningsværker, hvilke bleve oprettede af Jonier og Dorier i de af dem anlagte Stæder. Deres stolte Omrids og de dunkle Skygger, der hvile paa disse Gravmæler saavelsom paa Klippen, hvoraf de ere udhuggede, give dem et storartet Udseende i det stille Landskab. Paa den hele Bjergside og i Klippen over Josafats Dal indtil Absalons Mindesmærker og Zakarias' Grav og opad næsten til Spidsen af Oliebjerget begrave de i Jerusalem boende Jøder deres Døde, hvis Minde de ære med ligefremme oprestaaende Steenplader med hebraiske Indskrifter. Blandt alle det ulykkelige Folks Festligheder gjør ingen et dybere Indtryk end den Ihukommelsesfest, som de feire ved deres Fædres Grave. Med Anstand og Stilhed feires Høitideligheden; Mænd, Kvinder og Børn ere talrigt forsamlede. Tause og stille sidde de nogen Tid paa Gravhøiene, og Vemod og Sorg taler af deres Træk, af deres sænkede Blikke. Et gribende Skuespil, saaledes at see det faldne Folk i Dalen, hvor det engang bragte sine Konger blodige Offergaver, hørte sine Profeter tale, og hvor efter dets Tro Englenes Basuner skulle vække det til Dommen!

Dog bort med disse vemodige Betragtninger! — Fortsættende Vandringen komme vi til den fattige Landsby **Siloa** paa Oliebjergets steile Brink. Her paa den sydøstlige Side af Zion støde Dalene Josafat og Hinom sammen. — Gaae vi videre i Josafats Dal, der stedse bliver bredere og tættere bevoxet med Olietræer, naae vi snart til Bjerget, der slutter denne Dal. Fra denne Høi fremsbyder sig et herligt Skue af Hovedstaden, og der gives intet Sted et skjønnere Standpunkt. De talrige Minaretter og den store Moschees Kuppel hæve sig over Dalens Træer, og Forgrunden er grøn og velopdyrket.

Vi vende paany tilbage til Jerusalem, for derfra at foretage en ny Udflugt i nordvestlig Retning. Et Blik over de usete Helligdomme paa Zion, og vi vandre videre!

Jerusalem er Sædet for de tre Hovedreligioner; jødiske, christne og mohammedanske Helligdomme ligge her fredeligt ved Siden af hverandre. — Ved Enden af Zions Bjerg ligger **Davids Moschee**, en temmelig nan-

*) Som bekjendt havde nemlig allerede de gamle Hebræer ved hver Stad en stor Begravelsesplads, der bar Navnet Gudsager, Dødsager (Beth hacwaroh), ogsaa kaldet det evige Livs Huus (Beth hakiem).

selig Bygning, hvilken dog Mohammedanerne holde høit i Ære, eftersom de antage, at David og Salomon ligge begravne her. I en lille Bygning, som støder op til Moscheen, og som fordum var en christelig Kirke, viser man det Gemak, hvor Christus i sine Disciples Kreds stiftede den hellige Nadver, og hvor han efter sin Opstandelse lod sig tilsyne for de ti Apostler. — Ikke langt fra Moscheen ligger de Christnes Begravelsesplads, hvor man finder talrige katholske, græske og armeniske Grave. Paa Mindestenene over de græske Grave ere de Værktøier, hvilke betegne den Afdødes Beskjæftigelse, plumpt afbildede.

Naar vi følge Stadmuren, hvorfra en Port fører til Armeniernes og Jødernes Kvarterer, en anden til den mohammedanske Stadbeel, komme vi til Omars prægtige Moschee, der ligger paa Høien Moria ligeover for Oliebjerget. Den omliggende med Træer beplantede Gaard er rummelig og den eneste venlige Spadseregang i Staden. Adgang til Moscheen er strængt nægtet de Christne.

Omars Moschee er en ottekantet Bygning, 400 Fod lang og omtrent ligesaa bred, opført af Kalifen Omar i det syvende Aarhundrede; den er vel ikke saa stor som Sophiemoscheen i Konstantinopel, men overgaaer denne i Skjønhed og ved sin lette Bygningsmaade. Den blev af Korsfarerne ombannet til en christelig Kirke, men da Saladin havde erobret Jerusalem, blev den paany givet tilbage til sin oprindelige Bestemmelse. Man viser her den Steen, hvorpaa Patriarken Jakob hvilede sit Hoved, da han i Drømme saae Himmelstigen, og dette Tempel er Mohammedanerne saa helligt, at det næstefter Mekka og Medina meest besøges af Pilegrimme. — Fra Nabohusenes flade Tage kan man ret frit betragte Moscheens Ydre. Den staaer paa en ophøiet Flade, hvortil der fører brede Trin, midt i det af Cypresser og Buskværk overskyggede Rum. Helligdommen dækkes af en høi Kuppel, kaldet Klippekuppelen, kronet af en guldluende Halvmaane. Rundt om Frisen er der med ophøiet Skrift anbragt Sprog af Koranen, og paa de fire Hoveddele seer man Indgange med spidse Buer, der støttes af slyngede Søiler. Vidunderlig skjønne ere de høie Minaretter, hvorfra Muezzin (Vægteren) med høi Stemme kalder de Troende til Bøn paa de befalede Tider.

Op til Moscheen ligger Stadbefalingsmandens Huus, der befindes paa det samme Sted, hvor Pontius Pilatus engang skal have boet. I dette Huus viser man det Værelse, hvori Christus sad fangen forinden han blev ført for Dommeren, og ikke langt derfra findes et dunkelt og forfaldent Gemak, der bliver betegnet som Statholderens Retssal.

De tilgrændsende Punkter vise lutter hellige Minder. Nærmere mod Golgatha seer man arco del homo, den Bue, hvor Christus stod, da Pilatus sagde til Jøderne: „See, hvilket Menneske!“ (Joh. 19, 5). — Ikke langt fra det tidligere Pilatushuus er paa Skrænten et Sted, hvor engang laae den hellige Trappe, som Christus besteg paa sin Lidelsesvei, og hvilken for flere hundrede Aar siden blev bragt til Rom, hvor man endnu seer den i den lille Laterankirke. — Vandrerens Fod betræder den samme Vei, hvorpaa Christus engang bar sit tunge Kors til Golgatha, og hvor tre smaa Piller betegne de Steder, paa hvilke han sank til Jorden under sin Byrdes Vægt.

Ikke langt fra Omars Moschee viser man den saakaldte hellige eller gyldne Port, der er tilmuret, fordi Mohammedanerne frygtede for det gamle Sagn, at gjennem denne Port skulde den Fiende, der bragte dem deres Undergang, drage ind i Staden. — Et Stykke Vei derfra fremrager af Muren en Steen, paa hvilken Mohammed vil sidde paa Dommens Dag, hvilken, som de troe med Jøderne, skal holdes i Josafats Dal. — I Nærheden deraf ligger den mohammedanske Begravelsesplads. Gravene ere fordetmeste züirlige og have Mindestene af forskjellig Form, sædvanlig dannede som en Liigkiste, med Piller ved hver Ende, der bære en grøn eller en rød Turban, alt eftersom den Afdøde hørte til Profetens Stamme eller ikke.

Det jødiske Land, ikke rigeligt forsynet med Brøndvand, har dog i sin Historie bevaret Mindet om en Sundhedsbrønd, hvis Spor vi finde i denne nærmeste Egn om

Jerusalem, ikke langt fra Stefansporten. Det er den, hvorom Evangelisten Johannes skriver (5, 2—4): „Men der er i Jerusalem ved Faareporten en Dam, der paa Hebraisk kaldes **Bethesda** *), og har fem Buegange, i hvilke laae en stor Mængde Syge, Blinde, Halte, Visne, der ventede paa at Vandet skulde røres. Thi en Engel foer paa visse Tider ned i Dammen og oprørte Vandet, og Hvo, som da steg først ned efter at Vandet var bleven sat i Bevægelse, blev sund, hvadsomhelst Syge han var end behæftet med. — Her var det at Christus helbredte en Mand, der havde været syg i 38 Aar, og sagde: „Stat op, tag Din Seng og gak hjem!"

Forskjellige Reisende have omtalt denne Dam, som i fordums Tider begrændsede Templet mod Nord. Saaledes Chateaubriand, der beundrer den kunstige Maade, hvorpaa Murene, som støtte Udhulingen, ere sammensatte. „Granattræer og en Art vilde Tamarinther med blaaligt Løv" — beretter han endvidere — „voxe nu paa den tørre Bund; det vestlige Hjørne er bedækket med Nopalbuskvæxter. — Den jødiske Historieskriver Josephus kalder denne Dam Stagaum Salomonis, men Evangeliet kalder den „Prøvelses-Dammen," fordi man deri rensede de til Offer bestemte Faar."

Saavidt Franskmanden, i hvis Evangelium der maa have staaet noget Andet end i vort. — Bethesda Dam var egentlig en stor muret Vandbeholder, i hvilke Sundhedskilden udstrømmede. Vandet synes at have været rødligt paa Grund af de indeholdte Bestanddele (Jern og Okker) og kun at have udgydt sig Tid fra Tid med heftig Sprudlen („bevæget af en Engel," — som Skriften siger), men derhos ogsaa at være blevet noget svækket i sin Lægekraft ved iblandet Regnvand, hvorfor den Mening opstod, at det kun under hiin stærke Opsvulmen besad tilstrækkelig helbredende Kraft. Dog muligt har ogsaa en vedvarende Brug af Brønden, og nogen Omsorg for at bevare den reen for det indstrømmende vilde Vand, ikke mindre frembragt velgjørende Virkninger.

Vi henflytte Scenen til andre seeværdige Steder, besøge de mærkværdige Grave, der findes paa Jerusalems Nordvestside. Veien falder gjennem den til Sikem førende skjønne Søileport, strækker sig gjennem en yndig Egn med Olietræer og veldyrkede Marker. Snart seer Vandrerens forventningsfulde Øie flere Gravhvælvinger indhugne i Klippen. Hver Grav indeholder to eller tre Kamre, og samtlige Indgange ere fiirkantede eller langagtige med et tungt Bjælkeværk.

Men først omtrent en Fjerdingvei fra Stadmuren ligge de egentlige Seeværdigheder, de Mindesmærker, som man kalder **Kongerne af Judas Grave.** Man stiger gjennem en i den hvide Kalksteenklippe hugget Vei i en aaben Gaard paa 40 Fod i Kvadrat, der ligner et Steenbrud. Paa den jævnthuggede Vestside af dette Rum seer man en Hule med en 30 Fod bred Aabning, hvorover der ligger et Bjælkeværk med en Frise, der er prydet med skjønt, men fordetmeste beskadiget Billedhuggerarbeide. Fra denne Aabning fører en Indgang tilvenstre til en anden Hule, der dog er saa lav og ødelagt, at man kun med Møie kan arbeide sig derind. Endelig kommer man til et stort klippevægget Gemak, paa hvis Sider findes andre fiirkantede Aabninger, der føre til andre Kamre. Ethvert af disse sex til syv Kamre er udhugget med usædvanlig Nøiagtighed og har glatte Vægge; nogle af disse ere prydede med Billedværk af Viinløv og Druer, og overhoved synes Kunstneren at have undgaaet alle hine Allusioner paa Gjenstande, der sædvanlig benyttes som Sindbilleder paa Døden. Hvad der endnu staaer bevaret af disse Billedværker, er udført med megen Kunst. Disse Kamre vare tidligere tillukkede med Steendøre, der bevægede sig paa Hængsler, der ligeledes vare dannede af Klippens Steenmasse. Maundrell saae endnu i Aaret 1697 en af disse Døre breie sig paa sine Hængsler. Nyere Reisende have imidlertid kun fundet en eneste meget fiint udarbeidet Dør, der paa Fladen var huggen i Felter, og forøvrigt saa glat og jævn som høvlet Træ. — I samtlige Kamre, det større undtagen, der ligesom danner en Forhalle, seer

*) Bethesda, det fælles Navn for Dammen og dens Buegange, betyder det Samme som Menneskekjærlighedens Huus.

man flere Steengjemmer for Liig, ikke større end vore Liigkister, men i regelmæssige Former af lange Parallelogrammer, hvilke tildeels, ligesom Frisen over Forhallen, ere prydede med Frugter, Blomster og Løvværk. Flere Dele af disse Liigkister ligge adspredte paa Jorden, og som det synes, har man forstyrret dem med Vold i det Haab at finde Skatte deri.

Vistnok høre disse Mindesmærker ikke til den jødiske Histories ældste Tidsalder, og blive derfor med Uret betegnede som Judakongernes Grave, der vare paa Bjerget Zion. De stamme fra en senere Tid, hvori den gammelægyptiske Smag forbandt sig med den gammelgræske Bygningsstiil; men at tilskrive dem en bestemt Tid, som f. Ex. Herodes' Tidsalder i det første christelige Aarhundrede, støtter sig bestandig kun paa Formodninger.

Temmelig fjernt fra disse Mindesmærker, omtrent en Miilsvei fra Staden, ligge i en mere vild Egn de saakaldte **Dommernes Grave**. De have vel nogen Lighed med Kongegravene, men ere mindre skjønne og rummelige. I den største af disse Grave fører en forziret Portal til et fiirkantet Kammer, hvorfra man kommer ind i et mindre. Samtlige Grave ere anbragte trinvist, den ene over den anden. At de skulle have været Israels Dommeres Gravsteder, er ligesaa ubeviisligt som Sagnet om Kongegravene.

Ikke langt fra disse sidste Grave, nærmere den nordlige Stadmuur, seer man den prægtige Grotte, der fører Profeten Jeremias Navn. Her skal han have udgydt sine Klager. Scenens Alvor og Storartethed taler for denne Tradition; thi paa intet bedre passende Sted havde den begeistrede Seer kunnet istemme sine Veeklager over Stadens Skæbne. Denne Hule staaer i høi Agtelse, og Nøglen til Indgangen bliver omhyggelig bevaret.

(Fortsættes.)

Carl den Ellevtes Sagn.

Der gives vistnok mange Mennesker, der aldeles have opgivet Troen paa Varsler og Jertegn, som en „dum og taabelig Overtro." Vel sandt, Meget af det man i vore Dage kalder Varsler, ere aldeles intetsigende og tilfældige Begivenheder, der have den fortrinlige Egenskab, at de ligesom de Gamles Orakelsvar, kunne fortolkes paa alle mulige Maader. — Den Historie, jeg nu staaer i Begreb med at meddele Læseren, maa imidlertid ansees for aldeles paalidelig, da Kong Carl den Ellevtes egenhændig underskrevne Beretning om den, forfattet i den samme Nat det skeete, endnu opbevares.

De Svenskes Konge, Carl den Ellevte, var, skjøndt haard, kold og ubøielig en ypperlig Regent: Han indskrænkede Adelens Magt og ophævede Senatet, forandrede Regjeringen, og tvang Folket til at overdrage sig den absolute Myndighed; iøvrigt var han oplyst, tapper og den lutherske Religion oprigtig hengiven — men aldeles blottet for Phantasie. Ved sin Dronnings, Ulrikke Eleonores Død var han, uagtet han skal have fremskyndet, om end ikke foraarsaget den ved sin Haardhed, bleven dybt rystet, og den rastløse Iver, hvormed han hengav sig Statsarbeide, viste kun altfor tydeligt, at han havde sørgelige Minder at forjage.

En Høstaften, efter Dronningens Død, sad han foran en blussende Ild i sit Cabinet i Palladset i Stokholm; hans Kammerherre, Grev Brahe og Lægen Baumgarten, der var kaldt i Anledning af en indbildt Sygdom, vare hos ham. Ganske mod Sædvane blev Kongen siddende, med bøiet Hoved og Øinene stift heftede paa Ilden, ud over den sædvanlige Sengetid. Brahe yttrede flere Gange den Mening, at Kongen trængte til Hvile, og vilde fjerne sig — men ved et Tegn holdt Carl ham tilbage: det var indlysende at Kongen var kjed af sine Hofmænds Selskab, men at han paa den anden Side frygtede at være ene. Selv da Baumgarten talte om den Skade, Nattevaagen foraarsager Sundheden, afbrød Carl ham med et kort. „Bliv! Jeg trænger ikke til Hvile endnu!"

Man forsøgte forskjellige Conversations-Emner, der imidlertid alle udtømtes ved den anden eller tredie Phrase: Kongen var meget mørkt stemt, og i et saadant Øieblik er Hofmandens Stilling meget vanskelig. Brahe, der tilskrev Tanken paa den afdøde Dronning Kongens Sørgmodighed, kastede et Blik paa det Portrait af Hendes Majestæt, der hang i Cabinettet og bemærkede: „Hvor det Portrait dog ligner! Hvilket Udtryk, saa majestætisk og tillige saa blidt." — „Bah!" svarede Kongen mut, thi han troede at høre en Bebreidelse, hvergang man nævnte Dronningens Navn: „det Portrait er flatteret! Dronningen var styg!" Hurtig stod han op forat skjule en Bevægelse, hvorover han rødmede: han gik et Par Gange over Gulvet og standsede derpaa ved Vinduet, der vendte ud til Gaarden. Natten var mørk og Maanen i sit første Kvarteer. Det Pallads, hvor de svenske Konger nu residere var først begyndt under Carl den Ellevte, som beboede det gamle Pallads paa Ridderholmen — ud imod Mælaren; det var en stor Bygning i Hesteskoform. Kongens Cabinet var i den ene Ende og næsten lige derover for en stor Sal, hvor Stænderne forsamledes for at modtage Kongens Meddelelser. — Vinduerne i denne Sal syntes i dette Øieblik oplyste af et stærkt Lys. Kongen saae det og tænkte: „En Page med en Fakkel." Men, hvad havde man at gjøre i denne Sal, der ikke i lang Tid havde været aabnet, og paa denne Tid af Natten? Det kunde hidrøre fra en Ildebrand, men man saae ingen Røg, Ruderne vare ikke sønderbrudte, og ingen Støi bebudede nogen Ulykke.

I nogen Tid betragtede Carl Vinduerne uden at tale. Brahe vilde ringe efter en Page, for at erfare Aarsagen til dette besynderlige Lys, — men Kongen standsede ham: „Jeg vil selv gaae ind i denne Sal!" Uagtet han fast udtalte denne Beslutning, saae man ham blegne og hans Ansigt udtrykte en religieus Rædsel. Han gik hurtig ud; Kammerherren og Lægen fulgte ham, hver med en brændende Fakkel. Slotsforvalteren, der havde Nøglerne, var allerede gaaet tilsengs, men Baumgarten vækkede ham og bød ham, i Kongens Navn, strax at aabne Riddersalen. Forbauset over en saa usædvanlig Befaling sprang han op, klædte sig paa, og ilede til Kongen med sit Nøgleknippe. Først aabnede han Døren til et Gallerie, der tjente som Forværelse til Riddersalen — men hvad ligner Kongens Forbauselse, da han saae Væggene betrukne med sort Klæde.

„Hvem har befalet at beklæde denne Sal saaledes?" spurgte han vredt. „Ingen, saavidt jeg veed, Deres Majestæt! svarede den forbløffede Slotsforvalter; — „sidste Gang, jeg lod Galleriet feie, var det som altid panelet med Egetræ. Visselig, dette Betræk skriver sig ikke fra Deres Majestæts Meubelkammer." Carl gik hurtigt frem — og havde allerede tilbagelagt de to Trediedele af Galleriet; Greven og Slotsforvalteren fulgte umiddelbart efter ham; men Lægen holdt sig tilbage, deelt mellem Frygten for at være ene og Rædselen for et Eventyr, der begyndte saa besynderligt.

„Gaa ikke længere, Sire!" raabte Slotsforvalteren: „ved min Salighed, der er Hexeri med i Spillet. I denne Time, siger man, at Hendes Majestæt, Dronningen efter Døden spadserer ganske ene i dette Gallerie. Gud bevare os?" — „Stands, Sire!" raabte Greven paa sin Side: „Hører De ikke Larmen fra Riddersalen? Hvo veed, for hvilke Farer De er udsat?" — „Sire," sagde Baumgarten, hvis Fakkel et Vindpust havde udslukket, „lad mig idetmindste hente en Snees Drabanter!" — „Jeg vil gaae ind" svarede Kongen fast, idet han standsede foran Salens store Døre; „og Du, Slotsforvalter, aabne hurtigt denne Dør." Han sparkede til den, og Støien, hvis Ecco Hvælvingerne mangfoldige Gange kastede tilbage, lød igjennem Galleriet som et Kanonskud.

Bleg og med rystende Hænder søgte Slotsforvalteren Nøglehullet, men den store Nøgle slog paa Laasen uden at træffe Hullet. „En gammel Soldat, der ryster!" sagde Carl, idet han trak paa Skuldrene; „aabne De os da denne Dør, Greve!" — „Sire, Deres Majestæt kan befale mig at gaae imod en dansk eller tydsk Kanons Munding, og jeg skal adlyde uden Tøven, men her er det Helvede jeg skal udfordre."

Kongen rev Nøglen ud af Slotsforvalterens Haand, og sagde foragteligt: „Jeg seer nok, at det her alene kommer an paa

mig!" og før hans Følge havde kunnet forhindre det, aabnede han den tunge Egetræes-Dør, og gik ind i Salen med det Udraab, „Gud staae os bi!" Forstenet af Rædsel saae Carl og hans Ledsagere Salen oplyst ved en umaadelig Mængde Fakler; et stort Betræk havde afløst de gamle Tapeter. Langs Væggene vare danske, tydske eller russiske Faner, Gustav Adolphs Trophæer opstillede, ligesom man i Salens Midte saae de svenske Faner, bedækkede med Sørgeslor. En talrig Forsamling af de fire Stænderordnede efter Stand, bedækkede Bænkene. Alle vare de sortklædte, og denne Menneskemasse blændede i den Grad de fire Vidner, at de ikke vare istand til at kjende et eneste af de mange Ansigter.

Paa den ophøiede Throne, hvorfra Kongen pleiede at tale til Forsamlingen, saae de et blodigt Liig, iført den kongelige Dragt; paa dets høire Side et kronet Barn med Scepteret i Haanden, paa den venstre støttede en Olding, eller snarere en Skygge, sig til Thronen; han var klædt i en sort Hoskappe, saaledes som Rigsraaderne før Gustav Vasa brugte dem. Ligeoverfor dem sad flere strenge, sortklædte Mænd, efter Udseende at regne, Dommere, ved et med Folianter og Pergamenter bedækket Bord. Imellem dem og Thronen stod en sort Blok med en blank Øxe. Ingen af disse Phantomer syntes at bemærke Carl eller hans Ledsagere.

Ved deres Ankomst hørte de først en dyb Mumlen, hvoraf Øret ikke var istand til at opfatte nogen articuleret Lyd. Endelig reiste den ældste Dommer sig, slog tre Gange med Haanden paa en opslaaet Foliant, og tilveiebragte derved strax en dyb Stilhed. Nogle unge, rigt klædte Mænd af aristokratisk Ydre kom, med Hænderne bundne paa Ryggen ud af en Dør ligeoverfor den, hvoraf Carl og hans Ledsagere vare traadte ind; en stærk Mand i en brunn Læderkittel holdt Enderne af Rebene, der bandt deres Hænder. Den Forreste, som syntes at være den rigtigste Fange, standsede ved Blokken, som han betragtede med stolt Foragt. Paa samme Tid syntes Liget at skjælve krampagtigt og det friske, røde Blod løb ud af dets Saar. Den unge Mand knælede, rakte Hovedet frem — Øxen lynede igjennem Luften, og skildte Hovedet fra Kroppen. En Blodstrøm løb hen ad Gulvet og blandede sig med Ligets Blod. Indtil dette Moment havde Forbauselsen gjort ham stum, men nu løsnedes hans lammede Tunge. Han gik nogle Skridt frem imod Blokken, og tilraabte dristigt den Person, der var iført Rigsraadskappen, den bekjendte Formel." Hvis Du er fra Gud, da tal: men hvis Du er fra Djævelen, da lad os i Ro!" Langsomt og høitideligt svarede Skikkelsen: „Kong Carl! Dette Blod skal ei flyde under Din Regjering, men fem Regjeringer sildigere. Ulykke, Ulykke, Ulykke over Vasas Blod!"

Nu begyndte de talrige Personer i denne rædselsfulde Forsamling at blive utydeligere og syntes allerede kun colorerede Skygger: snart forsvandt de ganske; de phantastiske Fakler udslukte s, og den Carl og hans Følge havde, oplyste kun sparsomt de gamle Tapeter, som Vinden langsomt bevægede. Man hørte endnu en Støi, som af Vidnerne sammenlignedes med Vindens eller Bladenes Susen — eller den Lyd, Harpestrenge frembringe naar de springe i det Øieblik, man anslaaer Instrumentet. De sorte Drapperier, det afhugne Hoved, Blodstrømmen — Alt var forsvundet med Skikkelserne; kun beholdt Carls Tøffel et rødt Skjær, som alene vilde have været tilstrækkeligt til at gjenkalde ham denne Nats skrækkelige Scener.

Da Kongen var vendt tilbage til sit Cabinet, lod han Beretningen om hvad han havde seet nedskrive og undertegne af sig selv, Brahe, Baumgarten og Slotsforvalteren. De Forsigtighedsregler, man tog for at skjule Indholdet af denne Beretning for Publicum, vare ikke tilstrækkelige, saaat det endog medens Carl den Ellevte levede, var bekjendt. Slutningen af den, som indeholder Kongens Bekræftelse, er ganske mærkværdig. „Og hvis ikke det, som jeg nylig har fortalt, er den rene Sandhed, gjør jeg Afkald paa alt Haab om et bedre Liv, som jeg for en eller anden god Handling kan have fortjent, og især for min Iver for at arbeide for mit Folks Bedste og for at forsvare mine Forfædres Reiligion."

I Aaret 1792 blev Kong Gustav den Tredie, den femte svenske Regent efter Carl den Ellevte, myrdet paa en Maskerade af

Gardecapitain Ankerstrøm, Medlem af en aristocratisk Sammensværgelse imod den democratisk-revolutionaire Gustav. I Stændernes Paasyn blev Ankerstrøm henrettet. Gustav den Tredies Efterfølger var Gustav den Fjerde, Adolph, der i en Alder af 14 Aar succederede Faderen. Gustav den Tredies Broder, Carl den Trettende, var som Hertug af Södermanland Gustav den Fjerdes Formynder, og succerede ham endog i 1809.

Ch. G.

Elskovskamp i Vandet.

At Parringstiden hos Dyr af ædel Race er en Periode for mangen dødelig Kamp, veed Enhver, der endog ikke har studeret Naturhistorie. Men at ogsaa hos Dyr af lavere Art, endog hos de koldblodige Vandbeboere, Galanteriets Tid er en kamplysten, turde overraske Mange, hvor tilstrækkelig de end kjende Digterens Ord:

„Selbst die Auster, wünschend sich zu laben,
Kann ihr Unglück in der Liebe haben."

Noget derhen Hidhørende fortæller en skotsk Journal saaledes: „Medens fornylig nogle Toldofficianter gjorde deres Rundtour ved Vandet, bemærkede de langs Findhorn, mellem Glenferneß og Dulciebroen, i Fladvandet af Badestedet, en ualmindelig Bevægelse. Ved at gaae nærmere saae de to mandlige Lax i rasende Kamp om at komme i Besiddelse af en Hun. Ingen flyvende Ridder har nogensinde fægtet mandigere for en Dame, end disse svømmende Dybets Herrer. Den rolige Strømflade skummede under Slagene af de skjællede Kjæmpere, og Stridens Æble roede imidlertid sorgløs omkring som Tilskuerinde af Fægtningen. Pludselig farvedes Strømmen med Blod, dens Flade begyndte at blive rolig og jevn — et Tegn paa, at Kampen var forbi. Da dukkede en af de to Lax iveiret, liggende paa Ryggen og død. Kampprisen var forsvunden; maaskee havde Seirherren, halv udmattet, bortført hende. Som Beviis paa Sandheden af deres Fortælling opfiskede Øienvidnerne den døde Lax, og bragte den iland. Seirherren havde afrevet dens Kjød hele Ryggen igjennem fra Hovedet til Halen og dybt ind til Rygraden. — I Legetiden har man ofte seet mandlige Lax at forfølge hverandre, men en Kamp som den anførte, har endnu ingen Fisker ved Findhorn været Vidne til."

Skjægs Længde og Farlighed.

I en engelsk Afhandling af Wilson over Huden, hedder det: „En omhyggelig Regnemester, ved Navn Withof, har udfundet at Skjægget voxer i Gjennemsnit ugenlig 1½ Linie, følgelig i et Aar 6½ Tomme, og altsaa vil en 80-aarig Mand have et Skjæg paa omtrent 27 Fods Længde. Deri er vel intet Usandsynligt; thi Eble fortæller, at ved Hoffet hos Fyrsten i Eidam befandt sig det livagtige Billede af en Tømmermand med et 9 Fod langt Skjæg, som han, under sit Arbeide, maatte stikke i en Pose; og at Borgermester Hans Stomingen, fordi han en Dag glemte at sammenlægge sit Skjæg, just som han vilde gaae opad Trappen til Raadhuset i Brünn, traadte paa Skjægget, kastedes derved til Gulvet og dræbtes."

Tankerne.

Mens Hjertet i Mennesket banker,
Som Blomster der myldrer da frem
I evige Kredsløb jo Tanker,
Du ofte ei kjendes ved dem;

Og ofte Du ikke dem samler,
De komme og gaae ubevidst,
Du ofte imellem dem famler,
De smutte dog fra Dig tilsidst.

See hisset paa Gaden der vanker
En Herre der smiler og leer,
Han glædes jo ved sine Tanker,
Omkring han sig smilende seer.
Saa ere der Tanker saa søde
De vække kun Glæde og Lyst,
Dit Hjerte de faaer til at gløde,
Opliver og fylder dit Bryst.

Og hisset ved Graven nedknæler
En Pige i dybeste Sorg,
Med Møie hun Taarerne qvæler,
Hun skuer til Himmelens Borg;
Thi Graven den gjemmer de Kjære,
Der hende saa tidlig forlod,
Saa sørgelig Tanken maa være,
Hun mangler sin Kraft og sit Mod.

Naar Solen Dig atter beskinner,
Og Dagen begynder igjen,
Saa Tankerne hurtigt oprinder
Til Virksomhed fører Dig hen. —
Ja Tanken om Dagen bevæger
Sig oftest om Jordlivets Færd,
Og stundom med Glæden kun leger
Og glemmer tidt Alvorets Værd.

Men naar Du i Aftenens Stille
Din daglige Gjerning har endt, —
Da kommer en Tanke saa lille
Og den er fra Himmelen sendt;
Den viser Dig hist i det Høie
De Verdeners Herre saa stor,
Den beder Dig have for Øie:
Du lever ei blot for vor Jord.

O, Menneske! mens Du her vanker
Som Fremmed paa denne vor Jord,
Beflit Dig paa saadanne Tanker
Som Du tør udtale med Ord;
Husk paa at hver eneste Tanke
Staae klare for Herren din Gud, —
Lad altid dit Hjerte kun banke
For Herrens og Faderens Bud.

V. L.

Anecdoter.

I et Selskab af Skolelærere blev det Spørgsmaal opkastet, hvilken Titel der var meest passende for dem, da Navnet Skolemester nu blev saa lidt agtet. Enhver sagde sin Mening. De Fleste fandt Kantortitlen, som mange selv allerede havde tilegnet sig, mere anstændig; men Andre syntes dog, at ogsaa denne ikke var fornem nok og meente, at Rektornavnet var ønskeligt. Een af dem, der taus og rolig havde hørt paa Samtalen, skulde nu ogsaa give sin Stemme. „Jeg vil ikke hedde andet end Skoleholder," sagde han, „thi havde jeg ikke holdt min Skole, saa var den forlængst styrtet sammen."

„Hvad vilde du gjøre for at faae Æreslegionens Kors?" spurgte Keiser Napoleon den 1ste en Grenadeer. — „Sire! jeg vilde lade mig slaae ihjel." — „Det var jo latterligt; saa kunde du jo ikke faae det; et Saar er nok."

I et Selskab sagde en Dame til sine Gjæster: „Geneer dem ikke, men lad, som de ere hjemme! Da jeg selv er hjemme, ønsker jeg af Hjertet, at de ogsaa Allesammen vare det."

Een vilde begynde at snuse Tobak. En Ven bemærkede, at det var daarligt at lære Næsen denne stygge Vane, da Mennesket gaaer efter Næsen.

En for sin Gjerrighed bekjendt Mand sagde, at det Behageligste man hørte i Charlottenlund var dog Fuglenes Koncert. „Det troer jeg nok," bemærkede en Anden, „de gaae heller ikke om med Tallerkenen."

Ved et Afskedsbesøg, som en fra Universitetet afgaaende Candidat gjorde en Professor, sagde han til denne, iblandt andre Komplimenter: „Jeg skylder Dem Alt, hvad jeg veed." — „Ak," svarede Professoren ligesaa høflig: „Tal dog ikke om en saadan Ubetydelighed."

Beskrivelsen af den paa medfølgende Lithographi afbildede Oxe med Hestehale følger i næste Hefte.

Forverdenens Archiv.

(Fortsat.)

Den franske Lærde Menard de la Groye opstiller en eiendommelig Anskuelse om Aarsagen til den særdeles fine Sønderdeling. Den smeltede Lava udfylder ved et Udbrud som bekjendt Gangene i Bjergets Indre og selve Tragten. Men nu strømme Dampene i uhyre Mængde og med en slig Magt giennem denne Lava, at de danne Ildsøiler af flere tusinde Fods Høide. Disse mægtige Luftstrømninger rive de smeltede Steenmasser med sig, pidske dem først til Skum og knuse dernæst ogsaa dette oppustede Skum til Støv. Pimpstenen er saadant Skum, der ikke er revet til Støv, og den vulcanske Sand, som er grovere og ikke bæres saa langt bort som den fine, neppe synlige Aske, er det, der ikke er gaaet igjennem denne Sie, Smaakorn af Augit, Magnetjern, Olivin og lignende Steenarter, der falde ned som Hagel, medens de finere Dele danne en stor og jo finere de ere en mere vidtrækkende Skye.

Den største Deel af det, der udkastes, bestaaer af løsrevne Masser af den flydende Lava; hyppigt kastes de smeltede, glødendeflydende iveiret og danne sig i Luften til mere eller mindre kugledannede Legemer, som ved Nedfaldet i den nedre Ende ere afrundede, men ved den øvre ere aflange og saaledes antage den pæreformige Draabeskikkelse. Ved Vesuv kalder man dem sædvanlig vulcanske Bomber eller Taarer. De ere ved Nedfaldet ofte endnu saa bløde, at de trykkes flade, eller modtage Indtrykket af Jordoverfladen, ja det er en bekjendt Sag, at man aftrykker Mynter i dem, som sælges til de Reisende. Efter Afkjølingen seer man ofte, at de have en concentrisk Structur, og dette faaer sin Interesse paa Grund af Ligheden med mange ligedannede Basalt- og Dioritmasser, som benævnes Kugeltrap. Disse Bombers Størrelse er sædvanlig ringe og det, jo regelmæssigere de ere dannede, enten saa store som en Nød eller en knyttet Haand, men dog have de undertiden ved Vesuv en Fods Gjennemsnit og veie 50 til 60 Pund. De flyve da med pibende Larm henover Iagttageren og springe hyppigt i Nedfaldet med Heftighed, naar de allerede i Luften ere tilstrækkeligt afkjølede. Ved Ætna blive de endnu større, og Hoffmann fandt ved Bestigelsen af dette Bjerg i betydelig Afstand fra Krateret en meget skjøn symmetrisk Draabe af rigeligt sex Fods Længde, der ved at falde ned var blevet spaltet i flere Stykker.

Denne Form erholde Lavamasserne kun da, naar de blive udslyngede i saa flydende Tilstand, at de i Faldet kunne danne sig efter Tiltrækningens og Tyngdens Love; er dette ikke Tilfældet, og er Lavaen ikke tyndt flydende, men deigagtig og seig, saa blive de ved Luftens Modstand eller ved Dampene, som undslippe ved Afkjølingen, oppustede, og idet de fare igjennem Luften, adskille og forskyde de sig og antage allehaande underlige og kantede Former. De see ofte ud som snoede Touge, Træstammer, Iistapper, og i disse Former seer man dem ofte ligge strøede omkring paa Vulcanernes Overflade.

Fremgaaer af alle slige Phænomer — hvorpaa mange Exempler lade sig anføre — den store Dybde, hvori det vulcanske Arnested maa befinde sig, saa gaaer Haand i Haand hermed den store og uhyre Kraft, som Vulcanerne maae have, for at hæve slige Blokke — og man har af dem fundet nogle af 9—10 Fods Gjennemsnit — ikke alene op i Svælget selv, hvor Dampene ere sammenpressede, men mange Tusinde Fod over samme. Man har iagttaget disse glødende Stenes Baner, som isærdeleshed om Natten lade sig forfølge, og har maalt den Tid, som hengaaer, inden de fra det høieste Punkt af deres Bombebane naae til Jorden, og man har fundet, at hertil hører en Faldtid af 21 Secunder, hvilket betinger en Høide af 6615 Fod. Vesuv skal foruden sin Ildsøile, som ikke sjeldent naaer en Høide af 9000 Fod, kaste mægtige Steenmasser til en Høide af henimod 4000 Fod; selv ved Jordens høieste Vulcan, Cotopaxi, har La Condamine bemærket en Kastehøide af 3000 Fod (maalt lodret over Toppens Høide).

Da man slet ikke kjender den Dybde, hvorfra disse Stene komme, og man altsaa ligesaa godt kan ansætte den til flere Tusinde Fod over Havfladen, som til 30 à 60,000 Fod under samme, saa kan der egentligt ikke

være Tale om at beregne den Kraft, der udfordres hertil. Man kan altsaa kun anføre de enkelte Kjendsgjerninger, hvortil utvivlsomt henhører Følgende.

Neapel ligger ved et halvmaaneformet Havbækken, paa hvis ene Side Vesuv er fremskudt, medens ligeoverfor den i en Afstand af 2½ Miil i lige Linie den Bjergkjede, som stiller Amalfi fra Castell'a mare, og som er en mod Vest fremskudt Green af Apenninerne, løber ud i Havet. Paa den indre mod Neapel vendte Side af dette Bjergstrøg ligger Stabiä, som blev begravet ved det berømte Askeudbrud af Vesuv, og paa Ryggen af dette Bjerg seer man et tæt Lag af Pimpsteen og Lavabrokker, saa at man troer at vandre paa en aldeles vulcansk Jordbund, medens Bjerget ikke viser mindste Spor af Vulcanismus, men tvertimod bestaaer af Kalksteen. Haandstore Stykker af utvetydelig Leucitlava bleve fundne af Hoffmann i stor Mængde, og det er utvivlsomt, at disse ikke kunne hidrøre andetstedsfra end fra Vesuv.

De formindskede Substantser blive, saasnart de ere fine nok til at følge Vindens Retning, førte langt videre; de fjerneste Dale i Apenninerne, Høisletterne paa 2 til 3000 Fod, ere hyppigt bedækkede med meget frugtbar Jord, der er leiret paa Kalkstenen. Denne Jord er intet Andet end vulcansk Aske, hvori man endnu adskiller Stykker af mindre Augitkrystaller, ja man har det samme Phænomen paa de Skraaninger af Apenninerne, som vende mod det Adriatiske Hav, hvor slet ingen vulcanske Bjerge findes, naar man ikke vil tælle Euganeerne i Øvreitalien dertil, hvilket dog vilde være at gaae forvidt.

Den tørre Aske, som føres i en slig Afstand, yder slige Planter rigelig Næring; den fugtige, som enten er blandet med de fra Vulcanen udstødte Dampe eller med Regnskyerne, der sædvanligt samle sig over Krateret, dræber de tilstedeværende Planter, idet den bedækker Bladene med et fiint Overtræk af Dynd, som snart tørres og fuldkommen qvæler Plantelivet. Vel er denne vulcanske Aske — maaskee ved den ringe Deel Svovlsyre, som indeholdes deri og som saavel forhøier Sædekornets Spirekraft som ogsaa lettere opløser de for Vegetabilierne nødvendige Næringsstoffer — skikket til rigeligt at oprette den ved samme foraarsagede Ødelæggelse, men rigtignok først efter Aars Forløb, og denne Udsigt forringer for Italienerne, som leve i den saa bestridte Nutid *) Smerten over det lidte Tab kun meget ubetydeligt.

(Fortsættes.)

Historiske Skildringer.

Middelalderen.

Tredie Afsnit.

Folkevandringen.

III. Odoacer og Theodorich den Store (500 efter Chr.).

1.

Theodorich er den latinske Form for det tydske Navn Dietrich, som betyder Folkehersker af det gothiske Ord thiuda Folk og riche Herskab.

Theodorichs Forældre vare Theodomir og Erelinva. Theodomir var en østgothisk Fyrste. Da Hunnernes ødelæggende Sværme stormede hen over det sammenfaldende Gothiske Rige og de vestgothiske Stammer droge sig tilbage paa romersk Gebeet, kunde de tilbageblivende Østgother kun ved Underkastelse under den overmægtige Fiende tilkjøbe sig en vanærende Fred. Deres stridbare Mandskab maatte følge den vilde Hunnerfører Attila paa hans Hærtog. Ogsaa Theodomir med sine Brødre Widimir og Walamir befandt sig i Hun-

*) Efter vore Philosophers Antagelse skal der nemlig ikke gives nogen Nutid, men kun en Fortid og en Fremtid. Nu er det vanskeligt at afgjøre, om Barnet, som erholder Straf, føler Smerten i Fortiden eller i Fremtiden, om Glæderne ved et velbesat Bord ere at søge i Fremtiden eller i Fortiden; men hvad bekymre Philosopherne sig om slige Ting.

nerkongens Følge. Dog Attilas Rige forsvandt med hans Død; Østgotherne, engang fortrængte fra deres tidligere Boliger, nedlode sig i de store Landstrækninger mellem den nedre Donau og det adriatiske Hav. Men her begyndte paany Gothernes gamle Stridigheder med det rænkefulde Keiserhof i Constantinopel. Da engang den tilsagte aarlige Tribut udeblev, greb den modige Theodomir rask til Vaaben og tiltvang sig ved hurtig Seir Fred. Den græske Keiser indvilligede i alle Theodomirs Fordringer. Men efter hiin Tids Skik forlangte han Overleveringen af den syvaarige Theodorich som Gidsel og Underpant paa Freden. Den bedrøvede Fader tøvede, dog Walamir overtalte ham til ikke ved sin Vægring at forhale for sit Folk Fredens Velsignelser; Theodomir gav efter og Theodorich kom til Constantinopel. Som fordum Hermann i Rom, som Moses ved Aegyptens kongelige Hof modtoge den ædlere Dannelses Sædekorn, saaledes opdrog Constantinopel i den germaniske Dreng sig selv en frygtet Modstander og hans Folk en viis og daadkraftig Fyrste. Barnet vandt ved sin Skjønhed og sine rige Anlæg den græske Keisers Kjerlighed og blev ved Hoffet behandlet med al Udmærkelse. Barnet modnedes til Yngling og Ynglingen agtede opmærksomt paa det Lands Sæder og Kunster, hvori han dvælede, og om endog kun en mangelfuld Underviisning blev ham selv tildeel, saa blev hans Sjæl dog opfyldt af høi Agtelse for den græske Dannelse og Mangesidighed.

2.

I sit attende Aar vendte Theodorich tilbage til sin Faders Hof. Han fandt sit Folk i en meget forviklet og truet Stilling, omkringsværmende Horder af vilde Hunner og Sarmater foruroligede det østgothiske Gebeets Grændser og foranledigede mange Kampe, i en af hvilke ogsaa Theodorichs Onkel Walamir var falden, idet han kjæmpede mandigt. Dog, Theodomirs og hans Huus's værste Fjende var en stambeslægtet Fyrste. Da nemlig et halvt Aarhundrede tidligere Alarich havde ført sine Hærmasser fra Hjemmet til det skjønnere Italien, var dog en ikke ubetydelig Deel af det vestgothiske Folk bleven tilbage i sit gamle Land. Deres Gebeet omfattede det nuværende Bulgari og de tilstødende Egne. Over dette Rige herskede paa Theodomirs Tid en Konge, som ligeledes førte det gothiske Yndlingsnavn Theodorich og som havde erholdt Tilnavnet Strabo. For at undgaae Forvexling vil han her stedse blive anført under dette sidste Navn. Vel havde nu Theodomir og Strabo som Fyrster for et Broderfolk skullet slutte sig sammen og indtaget en Agtelse bydende Stilling ligeoverfor det rænkefulde Keiserhof i Constantinopel. Dog allerede dengang hvilede Uenighedens og Tvedragtens Forbandelse over de germaniske Fyrster og Folkeslag. Det østromerske Riges Beherskere erkjendte vel, hvor frygtelige for dem de forenede Gother kunde blive. Saaledes søgte de da at adsplitte dem. Istedetfor at de ved Aabenhed og Redelighed skulde i de umistænksomme Gother vinde sig troe og fredelige Naboer, og kraftigt tilbagevise mulige Overgreb med væbnet Haand, søgte det constantinopolitanske Hof at udsaae Had og Mistroe imellem de gothiske Fyrster, stræbende efter ved Gaver og Løfter at knytte idag den Ene imorgen den Anden til sig, og hidse ham paa Naboen. Desværre vare dets Bestræbelser ikke blevne uden Følger, men den høihjertede Theodorich var det forbeholdt at udrive sit Folk af et saa uværdigt Forhold.

3.

Strax efter sin Hjemkomst til sit Fædrenehuus viste den ridderlige Yngling ved en glimrende Vaabendaad, at den ham medfødte germanniske Heltekraft havde vedligeholdt sig usvækket hos ham ogsaa i det fremmede Land. En Hob røveriske Sarmater var falden ind i Donaulandene og havde slaget de keiserlige Tropper, som stode der. Hurtigt samlede Theodorich en Skare af 6000 tappre Stridsmænd og kastede Fjenden tilbage i en seirrig Kamp. Men ikke tilfreds med dette Held, trængte han selv ind i Sarmaternes Land og erobrede deres Hovedstad, det nuværende Belgrad. Kronet med Roes vendte den tappre Yngling tilbage til sit Hjem.

Ikke længe derpaa hændtes det, at den gamle Theodomir blev overfalden af en svær Sygdom og var Døden nær. Da forsamlede han sit Folks Ædleste og anbefalede dem sin Søn Theodorich til sin Efterfølger.

Thi endnu stedse var et frit Kongevalg Skik hos Gotherne. Med Glæde valgte Gotherne den blomstrende Yngling Theodorich til deres Konge, og denne greb med modig Haand Regjeringens Tømmer, for at skabe for sit Folk en ny Tidsalder.

Den græske Keiser Zeno modtog Efterretningen om Theodorichs Thronbestigelse med Glæde og Bekymring, thi han elskede og frygtede paa een og samme Tid den unge Hersker. Han holdt det for raadeligst i Begyndelsen at knytte et venskabeligt Forhold med ham og sendte strax Gesandter til Theodorich, som med æresfulde Ord indbøde ham til at komme til Constantinopel. Theodorich fulgte Indbydelsen og Keiseren selv red ham imøde og førte ham i festlig Pomp til sit Pallads. Tillige hævede han den unge Gotherfyrste til de høieste Værdigheder i sit Rige og overvældede ham med Æresbeviisninger og Udmærkelser. Tilsidst lod han Theodorichs Billedstøtte af Erts opstille foran sit Pallads. Men bag denne overordentlige Venlighed skjulte han en listig Plan. Kun for let lykkedes det den snue Græker at bedaare Theodorichs aabne, tillidsfulde Gemyt og at indvikle de tvende gothiske Fyrster, Theodorich og Strabo, i Fjendskab og Strid med hinanden.

Uerfaren som han var og skuffet ved Zenos fremhyklede Velvillie lod Theodorich sig bevæge til en Krigserklæring mod sin Fælle Strabo. Zeno forestillede denne Krig som nødvendig for det almindelige Bedste og tilsagde ham en Hjelpehær paa 50,000 udvalgte Stridsmænd.

Til den bestemte Tid brød Theodorich op med sin Hær og drog til Bjerget Hæmus, som allerede i Aarhundreder havde været den sædvanlige Krigsskueplads i Romernes og Gothernes Kampe. I denne uveisomme Egns skovrige Bjergdale slutte leiede Veivisere sig til Theodorich og føre ham stedse dybere ind i Hæmus' Kløfter og Passer, indtil hans Fjendes, Strabos, velbefæstede Leir truende viser sig ligeoverfor ham. De græske Hjelpetropper ere udeblevne og med bitter Uvillie seer Theodorich sig bedraget og skuffet. Ubestemt leirer han sig ligeoverfor Fjenden.

Saaledes havde Zeno ønsket det. Tydske stode slagfærdige mod Tydske. Men paa den tydske Aabenhed strandede dennegang de Fremmedes List.

Uventet viste Strabo sig under den østgothiske Leirs Vold og forlangte en Samtale med Theodorich. Denne kom. Nysgjerrige strømmede Østgotherne op paa Volden og lyttede til Fyrsternes Ord. Men Strabo hævede fuld af ædel Uvillie sin Stemme og bebreidede den overraskede Theodorich med Alvors Ord, at han havde ladet sig bedaare af det græske Hofs tvetungede Tale og nu i brodermorderisk Kamp vendte Vaabnene mod sine egne Landsmænd. Theodorichs Krigere følte Sandheden, som talte af Strabos Ord, og fordrede med Larm af deres Konge, at han skulde hæve sit Forbund med Constantinopel. Men Theodorich vaklede endnu stedse mellem Troskaben mod det eengang givne Ord og Naturens og sit Folks Fordring. Men da Strabo den næste Dag atter viste sig foran Leiren og med kraftige Ord tiltalte Østgotherne, da gav ogsaa Theodorich efter og sluttede et stedsevarende Venskab med Strabo. Zeno havde jo heller ikke holdt sit Løfte eller ibethele villet holde det. Stor Glæde herskede nu i begge gothiske Leire.

Men Theodorich brød op med sin Hær og rykkede som en forbittret Fjende ind i den troløse Zenos Stater. Denne besvarede Theodorichs Bebreidelser med tomme Udflugter, ja den feige Grækers Skamløshed gik saa vidt, at han atter begyndte sit Spil for at bevæge Theodorich til en Krig mod Strabo. Han lovede at skjænke ham 1000 Pund Guld og 10,000 Pund Sølv. Men med Afskye forkastede Gothernes Fyrste et sligt Forslag. Da vendte Zeno sig med sine Forslag til Strabo, og virkelig lykkedes hans List og Forslagenhed med denne. Den vankelmodige Fyrste forglemte, hvor skjønt og varmt han selv engang havde talt for broderlig Eendrægtighed imellem de gothiske Stammer, og erklærede endelig sin Ven Theodorich Krig. Men Skjæbnen vilde ikke, at denne Broderkamp skulde udbryde. Da Strabo vilde begynde Toget mod Gotherne, saarede han sig selv med et Spyd og døde pludseligt.

4.

Den ungdommelige fyrige Theodorich opblussede i retmæssig Vrede mod det græske

Hof, der nu allerede saalænge havde traadt al Retfærdighed under Fødder. Lig en rivende Bjergstrøm oversvømmede den gothiske Hær det værgeløse græske Rige. Forsagt skjulte Zeno sig bag sin Hovedstads Volde. Men fra sit Pallads saae han Himlen rød af Stædernes og Landsbyernes Brand rundt omkring, hvis ulykkelige Beboere tungt maatte bøde for deres Herskers Troløshed. Zeno havde ingen Hær, som havde formaaet at bestaae Kampen med den frygtelige Modstander. Ved nye Underhandlinger og store Løfter haabede han at vinde Fred. Men Theodorich laante ikke mere Øren til det græske Hofs glatte Ord. Krigen trak sig i Langdrag, thi det faste Byzanz var vanskelig at erobre. Da opsteg der pludseligt i den unge Gotherkonges Sjel en stor Tanke. Han vilde forene sine Gother til et mægtigt, afsluttet Rige og regjere i Fred; han vilde føre dem bort fra de troløse Grækers Nabolag til et bedre Land, hvor Fredens Velsignelser skulde gjøre Gotherne til et dannet, velhavende Folk. Lig Alarich vilde han føre dem til Italiens velsignede Marker, et Land, hvis enerverede, qvindagtige Befolkning ikke længe kunde modstaae den gothiske Tapperhed.

(Fortsættes.)

Palæstina i vore Dage.

Beskrevet af T. H.

(Fortsat.)

8.

Jerusalems Skæbne under det første Korstog. — Stadens Indtagelse. — De senere Korstog. — Paaskefesten i Jerusalem. — De christne Partier og deres Kaar i Palæstina og Syrien.

Hvorledes kunne vi bedre slutte vort Overblik over Christendommens Hovedstad og dens hellige Minder, end ved en Stund at dvæle ved den hellige Begeistring, som i det 11te Aarhundrede satte hele Europa i Bevægelse, og kaldte Mægtige og Ringe, Kyndige og Vaabendygtige til Strid for hiin Stad, hvorfra Frelsens Lys var oprundet! — Endnu staaer et Minde fra hiin Tid; det er Stefansporten paa Stadens Nordside, gjennem hvilke Korsfarerne med Seier trængte ind i Jerusalem. Skridt for Skridt ville vi følge de historiske Erindringer, betragte den hellige Begeistring og tilbagekalde os de Hændelser, der vare gangne forud Stadens Erobring.

Da Korsfarerne i Begyndelsen af Juni Maaned i Aaret 1099 opholdt sig i Ramleh, modtoge de fra de Christne i Bethlehem en Anmodning om, med en Afdeling Krigsfolk at beskytte dem mod Mohammedanerne, der truede med at ødelægge den skjønne Christi Fødsels Kirke. Den tappre Tankred erholdt dette Hverv, og i Daggry drog han i Spidsen for 100 udsøgte Riddersmænd til Frelserens Fødeby. Under Afsyngningen af Lovsange droge de christne Indvaanere deres Befrier imøde og førte ham ind i Kirken. Efter at Ridderne havde forrettet deres Bøn ved Krybben, der engang tjente til Vuggeseng for det Barn, der havde forløst Verden, stege de atter til Hest, og utaalmodig efter at see Jerusalem ilede Tankred forud sin Krigerskare, vovede sig ind til Stadmuren med nogle faa Riddersmænd og steg gjennem Josafats Dal op paa Oliebjerget for i Aftensolens Glands at kaste et Blik ind i det Indre af den hellige Stad. Korshæren blev greben af ny Iver, da der i Leiren udbredte sig Efterretning om, at deres Høvedsmand og tappreste Kæmpe havde seet Christenhedens Helligdom. Endelig naaede de krigerske Pilegrimme den Høide, hvor Staden straalede i Morgensolens fulde Glands. De faldt Alle paa Knæ, kyssede Jorden, bade Gud om fremtidig Bistand, og forglemmende alle Besværligheder tænkte de ikke paa den Kamp, som de endnu maatte bestaae, forinden de kunde knæle ved Frelserens Grav.

Jerusalem havde alt i tre Aar staaet under den ægyptiske Kalif af Fatimidernes Slægt*), hvis Statholder, Iftikhar ed

*) Fatimiderne, saakaldte fordi de vare Efterkommere af Profetens Svigersøn Ali, der var formælet med Fatime.

Daula, førte Krigsbefalingen. Medens de Christne nærmede sig Hovedstaden, lod denne tappre Kriger Stadmurene gjenoprette, samlede Vaaben og Krigsfornødenheder og ødelagde Egnen vidt omkring Staden. Da han havde samlet de omboende vaabendygtige Mohammedanere i Staden, stod han i Spidsen for 40,000 kamplystne Krigere; Korsfarernes Hær var ved Sygdom og Elendighed sammensmeltet til 20,000 Mand Fodfolk og 1500 Ryttere.

I Begyndelsen af Juli Maaned ankom de Christne til Stadens Mure; de opsloge strax deres Leir paa den vestlige og nordlige Side, hvorfra Staden alene var tilgængelig. Gotfred af Bouillon havde slaaet Leir under Davidsborgen paa Zions Bjerg, hvor man ventede det heftigste Angreb; op til denne grændsede Tankreds og Raimund af Toulouses Leire, fra hvilke strakte sig Riddernes Telte under Robert af Flandern og Hertugen af Normandiet, der stode med deres Afdelinger foran Stefansporten. — Allerede den femte Dag efter deres Ankomst blev Staden stormet. Efter en blodig Kamp toge Korsfarerne den ydre Muur, men de Beleirede trak sig tilbage bag den indre Muur og styrtede de Forvovne, der nærmede sig med deres Stormstiger, ned i Dalen. Med Tab maatte de Christne igjen trække sig tilbage i deres Leir.

Korshæren maatte nu berede sig til en langvarig Beleiring; men i den nøgne Omegn, der ikke havde stærkere Træer end Olietræet, var der stor Mangel paa Bygningstømmer til Krigsmaskiner. En syrisk Christen førte Pilegrimmene til en tæt træbevoxet Dal paa Veien til Naplus, og i en Hule opdagede Tankred mange store Træstammer, der vare blevne tilbage fra Stadens foregaaende Beleiring af Ægypterne. Værkmesterne skrede uopholdelig til Arbeidet, men Hærførerne vare saa fattige, at Arbeidernes Dagløn maatte tilveiebringes ved Krigernes frivillige Bidrag. Alle, saavel Gamle som Unge, Kvinder og Børn, lagde Haand paa Værket, og hvo der ellers ingen Hjælp kunde yde, hjalp til at jævne Jorden eller samlede Riis og Kviste til Faskiner. Vandet maatte hentes paa Lastdyr i Læderflasker næsten to Mile borte, medens Araberne lurede i Huler og Krat og gjorde Veiene usikkre. Der blæste en gløbende Sydvind; udmattede af Tørst og Hede faldt Heste og Muldyr døde om, og deres Liig forpestede Luften. Korsfarerne grove Huller i Jorden, lagde sig nøgne ned deri, bedækkede deres Bryst med frisk Græs for at finde Kølighed, og afslikkede selv Undersladen af Stenene, som de gravede op af Jorden.

Genuesernes Skibe, der med en Tilførsel af Viin og Levnetsmidler løbe ind i Joppes Havn, lindrede snart for en Deel den almindelige Nød; de medbragte tillige kyndige Krigsbygmestere og bedre Værktøi, end der fandtes i Korsfarernes Leir. — Forberedelserne til Stormen skrede rask fremad. Den ottende Juli, en Fredag, blev der ifølge Forslag af Peter af Amiens og en gammel paa Oliebjerget boende Eremit, der stod i Ry for sin Seergave, besluttet, at man skulde holde en festlig Bodsvandring paa de hellige Steder. I Spidsen af Processionen gik Præsterne i hvide Messeskjorter, med Kors, Relikvier og Helgenbilleder; derefter fulgte Ridderne i fuld Rustning, med vaiende Bannere og Trompet- og Basunklang; Toget sluttedes af barfodede Pilegrimme, der bønfaldt den Hellige om Bistand. Fra Zions Fod gik Toget gjennem Dalene Hinnom og Josafat til Oliebjerget. Her, hvor Frelseren havde fældet Taarer over den forblændede Stad, holdt en Præst fra Normandiet en gribende Tale, hvori han formanede Korsfarerne til indbyrdes Endrægtighed, og Peter af Amiens opmuntrede dem til tapper Udholdenhed.

Tiden til det afgjørende Angreb paa Staden blev bestemt til den følgende Torsdag. Om Natten før denne Dag besluttede Gotfred af Bouillon, Greven af Flandern og Hertugen af Normandiet, hvilke havde fundet den ligefor liggende Stadmuur for stærkt befæstet og for godt besat, at forandre deres Stilling, og lode derfor de fremskudte Beleiringsmaskiner bringe til den østlige Side af Staden mellem Stefansporten og Josafats Dal. Ved Dagens Frembrud begyndte Stormen. Kasteskytset slyngedes mod Murene, men gjorde kun ringe Virkning, da de Beleirede havde beskyttet sig ved Sække, der vare fyldte med Uld, Straa og Avner og ved nedsænkede Bjælker. Med Kjækhed

bestege de Christne Murene, og Fade med sydende Olie og brændende Svovl bleve styrtede imellem de fremtrængende Skarer, medens Flammepile tændte Stormtaarnene i Brand. Natten sluttede Kampen, Stormen var afslaaet. Men de Christne havde endnu ikke tabt Modet, og for dem var det et gunstigt Forvarsel, at Fjenden uagtet al Anstrengelse ikke havde kunnet beskadige Gotfreds Stormtaarn.

Ved Morgendæmring optoges Angrebet paany, Stormen begyndte med fordobblet Heftighed. I Begyndelsen af Striden lykkedes det de Beleirede at antænde Gotfreds Stormtaarn, og med Nødsel veeg Besætningen tilbage. Da viste der sig paa Oliebjerget en staalklædt Ridder med et skinnende Sværd og vinkede mod Staden. Dette Syn opflammede de Forsagte, Alle trængte frem paany, selv Syge og Kvinder grebe til Vaaben for at deeltage i den hellige Kamp. Ilden i Gotfreds Taarn blev hurtig slukket, og som med overnaturlig Kraft kastede Korshærens Skyts uhyre Stene mod Murene og ind i Staden. Syv Timer havde Kampen raset, da den ydre Muur paa den østlige Side af Staden endelig styrtede ned. Gotfreds Taarn var nu rettet mod den indre Muur, de fjendtlige Forsvarsværker fængede Ild, og en heftig Nordvind drev Flammer og Røg med ødelæggende Magt ind mod Staden, saa de Beleirede næsten maatte kvæles. Vindebroen fra Hertugens Stormtaarn faldt nu ned paa Muren; to tappre Flanderer sprang ud fra Taarnets andet Stokværk og vare de Første, som stode paa Jerusalems Mure. Gotfred af Bouillon og flere Riddere fulgte efter, Andre satte Stiger til; Sarazenerne flygtede, forfulgte af de indtrængende Seierherrer. Stefansporten blev sprængt, og under det lydelige Raab: „Gud vil det!" strømmede Korsfarerne ind i Gaderne, og snart vaiede Korsets Banner paa de høie Taarne.

Medens Korsfarerne seirede paa denne Side, overgave Sarazenerne i Davidstaarnet paa Zions Bjerg sig til Grev Raimund af Toulose, der med Tapperhed havde angrebet dem. Hans Riddere trængte ind i Staden. Da Tankred's Skare ligeledes banede sig Vei gjennem Gaderne, hørte de til deres Forbauselse pludseligt høie Stemmer, der sang et Miserere. Det vare de christne Indvaanere, som i deres Skræk havde forsamlet sig i den hellige Gravs Kirke. Tankred gav dem en Beskærmelsesvagt og ilede videre. — Titusinde Fjender søgte Beskyttelse i Omarmoscheens muuromgivne Gaard, men Korsfarerne sprængte Porten, og næsten alle Sarazenerne bleve nedsablede uden Barmhjertighed. Mange Jøder indebrændte i den flammestaaende Synagoge; et grusomt Myrderi var begyndt, Blodet strømmede gjennem Gaderne, der vare bedækkede med de Faldnes Liig. Her bleve de værgeløse Flygtninge nedstyrtede fra Taarnene, Børn revne fra Moderbrystet og kastede mod Murene; nogle Ulykkelige bleve endog stegte ved langsom Ild, fordi man derved haabede at afpresse dem en Bekjendelse om skjulte Skatte. Det var en skæbnesvanger Dag; de Christne overgik i Øieblikket endog de Vantroende i Blodtørst og barbarisk Grusomhed. Af Stadens Indvaanere bleve neppe saa mange tilovers, som vare tilstrækkelige til at begrave de Faldne.

Men da Gotfred af Bouillon ingen Fjende mere havde at forfølge i Gaderne, klædte han sig som Pilegrim, tog Stav i Haand og vandrede til den hellige Gravs Kirke. Aftenen var falden paa; alle Krigerne vare trætte af den frygtelige Kamp, stak Sværdene i Skeden og søgte Rolighed. Da erindrede de sig, at de vare i Staden, der gjemte de Helligdomme, til hvis Befrielsel de havde grebet til Vaaben. Samtlige Korsfarere rensede sig for Støvet og Blodet, blottede Hoved og Fødder og droge ydmygt gjennem Gaderne til Frelserens Grav. Det vilde Seiersskrig og Fortvivlelsens Raab vare forstummede, og man hørte kun Lovsange og Bodsbønner, da Krigerne med sænkede Blikke vandrede til Kalvariabjerget, hvor de forsamlede Geistlige modtoge dem med Taksigelser. Med Andagt betragtede Pilegrimmene de hellige Steder, græde høit af Glæde, skriftede deres Synder og lovede Bedring med høi Røst, i den fulde Fortrøstning, at Himmerige var vundet ved Guds Naade.

Saaledes fortælle Øienvidner denne vidunderligt pludselige Overgang fra raa Grusomhed til inderlig Andagtsiver, der finder

sin Forklaring i Tidens Stemninger og Anskuelser. — Faa Dage efter Stadens Erobring blev Gotfred af Bouillon i den hellige Gravs Kirke enstemmigt udvalgt til Konge af Jerusalem, men den fromme Helt vægrede sig ved at lade en Guldkrone sætte paa sit Hoved, hvor Christus havde baaret en Tornekrone; han overtog kun under Navnet „den hellige Gravs Forsvarer" Styrelsen af det nye Rige.

Syriens Erobring ved de vesterlandske Christne brød den ægyptiske Sultans Magt. Men det af Korsfarerne stiftede Kongerige Jerusalem, der i Begyndelsen kun indbefattede Hovedstaden, Jaffa og maaskee en Snees Landsbyer, og de af andre erobrede Landstrækninger dannede nye Stater, Fyrstendømmerne Antiokia og Galilæa, samt Grevskaberne Edessa og Tripolis, vare opførte paa for svage Grundvolde, til at de ikke skulde blive forstyrrede, da der dannede sig nye mohammedanske Stater, som med ungdommelig Kraft fortsatte Kampen med de vesterlandske Erobrere. De christne Fyrsters indbyrdes Tvistigheder om deres vundne Besiddelser, den vedblivende Skinsyge, som alt i Begyndelsen havde adskilt Korshærens Anførere, Manglen paa Underdanighed og paa Forbindelse ved fælles Interesse, dette alene kunde allerede hidføre de Uheld, som snart mødte de Christne, og de nye Staters Kraft maatte ydermere svækkes ved Geistlighedens Stridigheder med Fyrsterne og ved den afkølede Iver i Østerlandene.

Tabet af Edessa i Aaret 1145 var det første farlige Stød, der tilføiedes de Christnes Herredømme, og Budskabet derom gjorde saa dybt Indtryk ved de europæiske Hoffer, at der strax efter af den fromme Abbed Bernhard af Clairvaux blev prædiket et nyt Korstog. I Spidsen for dette andet Korstog (1147—49) stillede sig den tydske Keiser, Hohenstauferen Konrad den Tredie, og den franske Konge Ludvig den Syvende, men Foretagendet blev ikke denne Gang kronet med Held. En Snees Aar derefter opstod en farlig Fiende for Christenheden i Palæstina; det var Ægyptens nye Hersker, den heltemodige Saladin, der, saasnart han havde befæstet sin Magt, kun bestræbte sig for at berøve de Christne Syrien og Palæstina. Han slog dem i Aaret 1187 ved Foden af Bjerget Thabor, hvor de lede et afgjørende Nederlag, og tre Maaneder senere holdt han sit Seiersindtog i Jerusalem. Følgen deraf var et tredie Korstog, der blev foretaget af Europas mægtigste Fyrster, den høimodige tydske Keiser, Hohenstauferen Frederik Barbarossa, der drog over Land med en vældig Hærstyrke, og den engelske ridderlige Konge Richard Løvehjerte, der tilligemed den franske Konge Philip den Anden med store Flaader støttede Tydskernes Tog. Maaskee havde dette Krigstog, bedre ledet end de tidligere, kunnet bevirke en ny Erobring, hvis ikke Tydskernes gamle berømte Anfører var omkommet ved Badning i den syriske Flod Saleph. Med ham forsvandt de gode Forhaabninger; Kongerne af England og Frankrig gjorde ingen betydelige Erobringer, og den eneste Følge af Korstoget var en treaarig Vaabenstilstand, der blev paatvunget Saladin, som dog indtil sin Død (1193) forblev i rolig Besiddelse af den største Deel af Palæstina.

Paaskefesten forsamler alle Pilegrimme i den hellige Stad, og Skjærtorsdagaften feires Nadverfesten med stor Høitidelighed i den hellige Gravs Kirke. Fra de ældste christelige Tider har den Skik nemlig bevaret sig, at de Andægtige paa denne Dag medbringe mange Spisevarer, som derpaa blive uddeelte blandt de Fattige af Klosterbrødrene. Paa Langfredag trænge Valfarerne af alle christelige Bekjendelser sig ind i Kirken, og deriblandt seer man Tyrker og Arabere, hine for at holde Orden i den vilde Trængsel, disse drevne af Nysgjerrighed. Den gamle Strid om Besiddelsen af de hellige Steder hidfører ved denne Leilighed mange Optrin, der maae være forstyrrende for Alle, som ville overlade sig til en andægtig Stemning. Vi ville laane et Brudstykke af en nyere Reisendes Beskrivelse, som i denne Henseende giver interessante Oplysninger.

„Vi kunne neppe bane os Vei gjennem Mængden;" — fortæller han — „men en Tyrker, der paatvang os sin Beskyttelse, slog til vor største Ærgrelse ubarmhjertigt løs paa Pilegrimmene, for at skaffe os Plads.

Katholikernes Aftenprocession skulde begynde, og da Pilegrimmene havde ordnet sig ved Mørkets Frembrud, aabnedes Høitideligheden. Under Omgangen i Kirken blev der i de syv Kapeller holdt ligesaa mange Prædikener over Lidelseshistorien. Først talte en Munk i det italienske Sprog, og efter Begyndelsesordene af hans Tale: „I denne mørke Nat," bleve alle Lys udslukkede, hvorpaa han næsten en halv Time talte i Mørke. Enhver Tilhører erholdt nu en brændende Kjerte, og alle Instrumenter til at sandseliggjøre Christi Lidelser bleve baarne af Klosterbrødrene. Toget gik dernæst til Kalvariakirken, hvor man endelig af det midterste af de der opreiste tre Kors nedtog Frelserens legemsstore Billede, der havde bevægelige Lemmer, hvilket blev indviklet i Linned og baaret til Marmorstenen i den nederste Kirke, paa hvilken Christi Legeme ifølge Traditionen blev salvet til Begravelsen. Nu trængte Pilegrimmene sig frem, kastede sig paa Knæ, trykkede Panden mod Jorden, kyssede Billedet og Marmorpladen, og af mangt et Øie strømmede Rørelsens fromme Taarer. Under denne Høitidelighed blev der endnu holdt tre italienske og to spanske Prædikener, og tilsidst holdt en spansk Munk en med største Deeltagelse hørt Prædiken i det arabiske Sprog foran Salvingsstenen, efter at man havde bedækket Billedet med Specerier.

„I dette Øieblik frembød Forsamlingen et gribende Skue. De østerlandske Pilegrimmes brogede Turbaner, skæggede Ansigter og flagrende Gevandter, de velhavende Armeniers og Maroniters rige Dragter, Beduinernes simple blaa Bomuldskapper, de græske Munke med deres sorte, paa Skuldrene nedfaldende Lokkehaar, de græske Pilegrimme med deres snævre røde Huer, der prydes med blaa Kvaster, og deres rigtstukne Overkjortler — Alt dannede en broget malerisk Gruppe, i hvilken nogle neapolitanske Pilegrimmes tarvelige og snævre europæiske Klædning traadte paafaldende frem. Da den arabiske Prædiken var sluttet, blev Liget nedlagt i Graven, som tillukkedes til Opstandelsesdagen. — I Nattens følgende Timer saae vi Armeniernes, Maroniternes, Kopternes og Grækernes Processioner og Høitideligheder, hvilke vi uagtet al den Glands, som en talrig Geistlighed kunde give, dog just ikke sandt videre opbyggelige. Prygleriet og Larmen var uden Ende, de mohammedanske Vægtere sloge forgjæves paa Pilegrimmene; Alle trængte sig rasende og med vilde Skrig til Kapellet; man stødte sig, kastede sig paa Jorden, den Ene stillede sig paa den Anden og lod sig bære til den hellige Gravs Kapel."

Dog dette er Intet mod den vilde Larm, der finder Sted ved Uddelingen af den hellige Ild, som Grækerne og Armenierne antænde Paaskeløverdag. I den ældste christelige Tid forbleve de Andægtige hele Langfredagnat uden Lys i Kirken, og naar de om Aftenen før Paaskedag efter sluttet Gudstjeneste vilde paany tænde Lamperne, blev der holdt en Procession, under hvilken, som Sagnet fortæller, den vidunderlige Ild blev synlig. Korstogenes Historieskrivere berette, at strax efter Jerusalems Erobring, paa den første Paaskefest efter Gotfred af Bouillons Død (1100), udeblev den hellige Ild Aftenen før Festen, og først Paaskedag under det bestyrtede Folks Andagtsøvelser oplyste den pludselig den hellige Gravs Kapel. Da de Christne i det 13de Aarhundrede igjen samlede sig om den hellige Grav, blev det først overdraget de syriske og abyssiniske Præster at modtage den hellige Ild til Opbyggelse for de talrigt hidstrømmende Pilegrimme; i senere Tider er dette blevet besørget af Grækere og Armenier. Alle Pilegrimme deeltage i denne Festlighed, og Ingen lader sig ved Andet end ved Sygdom afholde fra at være Vidne til dette Under.

„Det var et ophøiet Skuespil;" — fortæller den ovenmældte Reisende, der var Vidne til denne Fest. — „Efter en festlig Procession gik den græske og armeniske Biskop ind i den hellige Gravs Kapel, hvor de knælede i Bøn for lukkede Døre. Kirken laae i dybt Mørke, og den talrige Forsamling iagttog en forventningsfuld Taushed. Men snart blev Utaalmodigheden levende, og Alle trængte sig til Kapellet, indtil endelig et Lys lod sig tilsyne gjennem Dørsprækkerne. En lydelig bedøvende Jubel lød ved denne Overgang fra Haab og Tvivl til sværmerisk Glæde. Bisperne rakte Lyset gjennem to Steenaabninger ud til Pilegrimmene, der hurtig tændte deres medbragte Voxkjerter, og snart prangede

den hele Kirke i klar Belysning. Derpaa fremtraadte den græske Biskop og bar Lyset frem i Kirkens Hovedskib. Ved Budtjenere bliver det derpaa forsendt til Christenkirkerne i Jaffa, Akre og andre Stæder."

Katholikerne bestride Lysets vidunderlige Opstaaen som et Bedrag og paastaae, at den græske Biskop selv antænder det, og at det udbreder sig særdeles hurtigt, fordi man har dyppet Vægerne i de blandt Pilegrimmene uddeelte Kjerter med Viinaand; men Grækerne og Armenierne troe fuldt og fast paa Vidunderet og paa Lysets Underkraft. Enhver Pilegrim holder det til Skægget og til Ansigtet i den Tro, at det ikke brænder som en jordisk Ild, men flere troværdige Reisende berette, at ingen af slige Forsøg ved noget Beviis kunde retfærdiggjøre denne Mening. Mange foretage Valfarter alene for at modtage det hellige Lys, og man seer mange Pilegrimme, hvilke med smeltet Vox af de ved Underflammen antændte Kjerter bedryppe det Lintøi, der engang skal indhylle deres Liig.

I Palæstina og overhoved i Syrien ere de Christne meget talrige. De vesterlandske Katholiker eller de saakaldte Latinere nyde visse Forrettigheder og staae under nogle europæiske Fyrsters særdeles Beskyttelse; dog ere deres Rettigheder blevne noget beskaarne siden den franske Revolution. Deres Gudstjeneste forrettes af Fransiskanere, Kapucinere, Karmeliter og Lazarister, som skikkes did fra Europas Klostre. Fransiskanerne, der næsten overalt besørge Sjælesørgerforretningerne, nedsatte sig strax efter deres Ordens Stiftelse allerede i det 13de Aarhundrede i Palæstina. Siden Aaret 1342 beboe de et Kloster paa Bjerget Zion, og da de tabte dette (1569) trak de sig hen i Klosret St. Salvador i Jerusalem, hvor de endnu boe. Foruden dette Kloster, hvis Forstander næsten har en Biskops Magt og leder samtlige geistlige Anliggender i Palæstina, besidde Fransiskanerne endnu Ordenshuse i flere andre Stæder. I ældre Tider vare de i Besiddelse af en betydetig Grundeiendom. Siden de mangle den franske Gesandts Beskyttelse mod Tyrkerne, have de været udsatte for mange Tryk og Udpresninger af Paschaen i Damask, men bedre Underrettede ville vide, at de tildeels selv have Skyld i denne ulykkelige Vending i deres Forhold, og at de europæiske Klostre ikke altid have været forsigtige og heldige i Valget af de Ordensbrødre, der sendes til Palæstina. — De ere forpligtede til at sørge for de fattige europæiske Pilegrimme, og saa ringe deres Antal end er, bliver der dog derved aarlig paalagt Munkene en betydelig Byrde, da enhver Pilegrim skal underholdes i de Klostre, hvor der findes hellige Gjenstande.

De til den romerske Kirke hørende græske Christne i Palæstina og Syrien staae under en Patriark og flere Bisper, som udvælges blandt Munkene af selve Folket, der ligeledes udnævne Præster. Disse forrette Gudstjenesten i det arabiske Sprog. — De talrigste og mægtigste Partier i Syrien, der holde sig til den romerske Kirke, danne Maroniterne, som navnlig have deres Sæde paa Libanon og i Egnen derom.

Næst Katholikerne ere de græske Christne talrigst. De staae under to Patriarker, der byde over flere Bisper, og have forskjellige Munke- og Nonneklostre i Palæstina, hvis Beboere komme fra de græske Provindser. Nonnerne leve her meget indgetogent og ernære sig ved Almisser og ved deres Haandarbeide. I Klostrene holdes Gudstjenesten i det græske Sprog, men Landets Geistlige forstaae kun Arabisk. Mellem Grækerne og Katholikerne hersker et uforsonligt Had, hvis Kilde hovedsagelig er Egennytte, Strid om Helligdommenes Besiddelse.

Da Mohammedanerne havde erobret Palæstina, nøde de Christne gjennem tre Aarhundreder næsten uforstyrret den dem af Seierherrerne tilsikkrede frie Religionsøvelse. Neppe var Christi Grav efter Korstogenes Seire paany bleven tilgængelig for Pilegrimme, før Fransiskanerne toge de tidligere af Korsfarerne gjenopreiste og udsmykkede Helligdomme i Besiddelse, og understøttet ved milde Gaver fra de europæiske Fyrster og Stater havde de allerede i Midten af det 14de Aarhundrede igien indrettet samtlige hellige Steder i Palæstina til Andagtsøvelser. Sultanerne skjænkede dem flere Gange Bekræftelse paa Besiddelsen deraf; men efterhaanden begyndte ogsaa de øvrige christelige Partier at gjøre Fordring paa Deelagtighed i samme, og nu udviklede sig Striden om

Helligdommene. Da der tilsidst tilsløde Fransiskanerne saa sparsomme Almisser fra Europa, at de ikke kunde svare Tyrkerne den skyldige Tribut, traadte de rige Grækere i deres Sted og tilegnede sig i det 17de Aarhundrede baade den hellige Gravs Kirke i Jerusalem og Christi Fødsels Kirke i Bethlehem, hvilke de først 15 Aar efter ved Keiser Leopolds Mægling tilbagegave de oprindelige Besiddere. Imidlertid forøgedes derved kun Grækernes Forbittrelse, og trods de Skytsbreve, som de katholske Munke ved Frankrigs og Østerrigs Mægling erholdt af Sultanen, opbøde Grækerne Alt, for at fortrænge deres Medbeilere. I Oktober 1807 opkom der Ild i den hellige Gravs Kirke, og sammes største Deel blev ødelagt. Strax sendte Grækerne Underhandlere til Konstantinopel, og erholdt mod en betydelig Pengesum den udelukkende Ret til at gjenopbygge Kirken. Forgjæves søgte Katholikerne og Armenierne at faae Deel i samme Ret; Paschaen af Damask begunstigede Grækerne, der nu paabegyndte Bygningen med at ødelægge alle latinske Indskrifter, og forstyrrede Mindesmærkerne over Gotfred af Bouilkon, hans Broder Balduin og andre vesterlandske Fyrster. Paa Ruinerne opførte de derpaa den nuværende Kirke, hvilken de betragte som deres Eiendom. Forgjæves protesterede Fransiskanerklostrets Forstander mod denne Voldshandling; paa Paschaens Befaling blev han kastet i Fængsel, fordi han ikke kunde udrede den forlangte Sum af henved 70,000 Daler. Den franske Gesandts Forbøn kom for silde; uden Understøttelse og uden Beskyttelse af Europa maatte de katholske Munke bukke under. Grækernes og Armeniernes Begunstigelse gav Porten Fordele, som Vesterlænderne aldrig kunde bringe den. De østerlandske Pilegrimme, hvis Antal aarlig steg i Gjennemsnit til 4000, skaffede Tyrkerne en betydelig Indtægt ved den Afgift, der maatte erlægges for Tilladelsen til at besøge de hellige Steder. Dertil kom endnu de overordentlige Gaver, som Munkene maatte give de mohammedanske Vægtere hver Gang den hellige Gravs Kirke blev aabnet. De faa vesterlandske Pilegrimme, der besøge Jerusalem, ere fordetmeste fattige, og ved dem kunde Mohammedanerne følgelig Intet vinde.

Armenierne have en Patriark, en Erkebisp og flere Klostre i Jerusalem. Snedige og fortrolige med den østerlandske Aand forstaae de bedst at omgaaes Tyrkerne, og deres Geistlige have bestandig lidt ulige mindre end de katholske og græske. De staae ligeledes paa en spændt Fod med de vesterlandske Munke; forøvrigt ere de rige, og deres Klostre blive rigt begavede. Den Skik, at sende Christenheden i Jerusalem milde Gaver, er meget gammel, og allerede paa Apostlernes Tid blev der indsamlet Almisser til Bedste for denne Menighed. Pave Urban den Syvende og hans Efterfølgere gave oftere Befaling til Bisperne at fremme denne Understøttelse. — I nogen Tid antoge Kongerne af Spanien, Portugal og Neapel sig navnlig de palæstinæske Christne, og skjænkede ikke blot deres Klostre anselige Summer og kirkelige Gjenstande, men tillode ogsaa Samlen af Almisser i deres Stater; men siden Midten af det 18de Aarhundrede ere disse Hjælpekilder tildeels ophørte.

De græske og armeniske Munke havde langt betydeligere Indkomster. De sendte Befuldmægtigede til alle Egne af det tyrkiske og russiske Rige for at samle Summer for de fattige jerusalemske Christne og for den hellige Gravs Kirke; men anseligere var den Gevinst, som de trak af Pilligrimmene, der hver især maatte lade en betydelig Sum tilbage i Jerusalem. — De Besværinger, som især af russiske Pilegrimme førtes over denne trykkende Fordring, foranledigede i nyere Tider den russiske Keiser til at oprette et Konsulat i Jaffa, hvilket skulde beskytte Pilegrimmene mod deres Troesfæller og mod Tyrkerne.

De christelige Partier i Palæstina og Syrien leve meget assondrede fra hverandre. Saaledes taale Maroniterne neppe vesterlandske Katholiker og græske Christne ved deres Andagtsøvelser, og de Romersk-Katholske have Møie med at nedsætte sig i Byer, hvor der kun boe Grækere. Blandede Ægteskaber forekomme sjelden, og de christelige Partiers Skoler ere strengt adskilte. — De Christne adskille sig ikke i deres Dragt fra Mohammedanerne, undtagen at disse sædvanlig bære en hvid, rødstribet eller grøn Turban, hine en blaa, askegraa eller sort; kun Vesterlænderne have Ret til at bære en hvid Hovedbedæk-

ning. Alle østerlandske Christne nyde i Fastetiden intet Kjød af varmblodige Dyr, og lade alle Spiser tillave med Olie. Geistligheden lever af Menighedens milde Gaver, Prædiken og Katekisation ere næsten ubekjendte, og kun de vesterlandske Christne høre en Prædiken hver Søn- og Helligdag. Gudstjenesten forrettes i det latinske Sprog, men enkelte Bønner og Evangeliet blive læste paa Arabisk. Maroniterne og de syriske Christne læse Messe i det syriske, men Evangeliet ligeledes i det arabiske Sprog. Bænke og Stole findes ikke i Kirkerne i Palæstina; de rigere Kirker have Tæpper, hvorpaa de Andægtige tage Plads paa østerlandsk Viis. De vesterlandske Katholikers, Armeniernes og Maroniternes Kirker udmærke sig ved Reenlighed og et venligt Udseende; men forøvrigt ere samtlige Kirker som overlæssede med Billeder, der hos Grækerne endnu fordetmeste have en byzantisk Stiil.

9.

Udflugt til Jordanegnen. — Bethania. — Sletten ved Jeriko; Palmestaden — Bjerget Kvarantania. — Det døde Hav. — Ørkenen Zif og Sabaklostret.

Grækerne og de ægyptiske Christne slutte gjerne deres Pilegrimsfarter strax efter Paaskefesten med en Reise til Jordan for at bade sig i denne Flod. Armenierne nøies i Reglen med at lade hidskaffe Flodens Vand, og vaske sig dermed i Jerusalem. De vesterlandske Pilegrimme have allerede i mange Aar undladt at foretage denne Reise, da den sædvanlig er forbundet med ubehagelige Tilfælde. Pilegrimskaravanen bliver ledsaget af Stadbefalingsmanden i Jerusalem og hans Bevæbnede, for at beskytte den mod de røverske Beduinere ved det døde Hav.

Vi ville i Tankerne følge slig Karavane paa dens hellige Vandring. Veien fører over Bækken Kidron ved Oliebjerget; Foden betræder den samme Sti, paa hvilken Frelseren vandrede, da han holdt sit Indtog i Jerusalem under det samme Folks Jubel, der senere saa ivrigt skyndte paa hans Marterdød.

Det første Maal for Vandringen bliver **Bethania** (Dadbelhuus), der ligger paa den østlige Side af Oliebjerget, omtrent en Times Gang fra Hovedstaden. Det er nu en fattig Landsby, hvor man viser en Klippegrav, i hvilken Lazarus engang slumrede Dødens Søvn (Joh. 11). Hertil valfarte Pilegrimmene med festlig Sang, forkyndende den Seier, som Korsets Magt vandt over Død og Grav, og Opstandelsen til et evigt Liv. — Paa Høien over Landsbyen aabner der sig en prægtig Udsigt; man overskuer det døde Hav og Jordandalen indtil Flodens Udløb i Søen.

Veien gaaer videre over en smal Klippesti, og man kommer endelig til en lang og snæver Dal, hvor der findes en Brønd, kaldet Apostelbrønden, fordi Apostlerne paa deres Vandringer mellem Jeriko og Jerusalem skulle have udhvilet her for at vederkvæge sig. — Herfra bliver Veien besværligere, og man maa arbeide sig gjennem næsten ufremkommelige Kløfter og Huulveie, hvilke synes at være opstaaede ved Jordskælv. Øde og guulgraa Klipper hæve sig paa alle Sider, og alt Planteliv synes at være uddødt.

Overstigende disse Afgrunde, seer man omsider Sletten ved Jeriko ligge for sine Fødder; en steil og farlig Sti fører derned. Det er egentlig den sydligste Deel af Jordandalen, hvilken kaldes saaledes, fordi den strækker sig, i en Miils Bredde, fra Staden Jeriko til Engeddi ved det døde Hav. Denne Slette er næsten ligesaa blottet for Plantevæxt som de Bjergkløfter, vi nylig omtalte. Kun ved Bredden af nogle Bække, som Pilegrimmene maa vade over, sees nogle Olietræer, Tamarisker og andre Buskvæxter; ufuldkomne Vandløb gjennemstrømme den beboede og opdyrkede Deel af dette Sletteland.

Og dog var denne Slette i ældre Tid, navnlig før Christi Fødsel, et skjønt og frugtbart Landskab, rigt paa Vand; ikke alene Olietræer voxede her, men tillige herlige Palmer, Balsombuske og de deiligste Roser, hvorom Sirak (24, 18) især vidner. At kunne forklare sig denne sørgelige Forandring, maa næsten synes umuligt; ikke destomindre lever der dog endnu et Sagn i Folkemunde, som tilfredsstillende beretter Aarsagen til Omegnens Ødelæggelse, der ene og alene var en Følge af — Despoti. — I forrige Aar hun-

drede reiste nemlig en Pascha af Damask, forklædte som Dervisch, med sin Fortrolige til Egnen om Jeriko. De bleve gjæstfrit modtagne overalt; man bragte dem alleslags Forfriskninger og deriblandt et Bæger med Sukkerrørssaft, til hvis Fylding et eneste Rør havde været tilstrækkeligt. Af Landets Frugtbarhed sluttede Paschaen sig til Beboernes Velstand, og belagte dem med tunge Afgifter. Aarlig lod han disse Skatter inddrive ved Soldater, hvilke afpressede Indvaanerne tre Gange mere, end Despoten fordrede. Trætte af dette Tryk flygtede Slettens Beboere til Ørkenen med alt deres Gods. Da Paschaen 40 Aar senere gjennemreiste Egnen, undrede han sig over Landets øde Udseende; istedetfor eet Sukkerrør vare nu ti nødvendige, for at fylde et Bæger halv fuldt. Paschaen ophævede de tunge Skattepaalæg, men de Flygtede vendte ikke tilbage, og Egnen blev saaledes en Ørken.

Staden, der har givet Sletten Navn, **Jeriko**, eller som Bibelen ogsaa kalder den, **Palmestaden**, fordi den begrændsedes af en Palmeskov, er kun en 3 til 4 Mile fjernet fra Jerusalem. I den dunkle Oldtid indtog Jeriko en høi Rang, og forekommer paa Israeliternes Befrielsestid (det 15de Aarh. før Chr.) som en anseelig og stærkt befæstet Stad. Da Josva med sit udfriede Folk havde feiret Paaskefesten paa Gilgals Sletter, beredte han sig til at forstyrre Jeriko, hvori de forskrækkede Kananiter havde indesluttet sig, uden at turde vove et Udfald. Paa Jehovas Befaling foretog han intet Stormløb, men lod Hæren med Arken og Præsterne i Spidsen vandre taus engang hver Dag omkring Staden. Den syvende Morgen forstyrredes Staden; da Israliterne for syvende Gang vandrede rundt, og Krigsraabet nu frygteligt blandede sig med Vædderhornenes Lyd — „da styrtede Murene om, og Folket steg op i Jeriko, hver lige frem for sig, og de indtoge Staden" (Josva 6). Indbyggerne bleve nedsablede, Staden sløifedes, og der blev lyst Forbandelse over Enhver, der vovede at gjenopbygge dens Mure. — Den nyopførte Stad blev senere ødelagt af Moaks Konge Eglon, der i Forening med Ammoniter og Amalekiter slog Israeliterne og gjorde dem skatskyldige i henved en Snees Aar, ind til Benjaminiten Ehud befriede dem (Dom. 3, 13 ff.). — Paa Kongernes Tid fandtes i Jeriko en Profetskole, hvori Ynglinger eller saakaldte Profetbørn opdroges til Lovens Tjenere og Sædernes Omfredere. — Endnu paa det nye Testamentes Tid var Staden betydelig, men nu er Jeriko kun Navnet paa en fattig Landsby, beboet af Arabere. Istedetfor Palmestadens berømte Mure seer man nu Hækker af Torne og Tidsler, hvilke kun utilstrækkeligt beskytte Hjorderne mod Rovdyrenes Anfald, og de engang saa herlige Egne have ingen Træer, ingen Druer, ingen Høst mere.

Naar man leirer sig paa Jerikos Slette, viser sig tilhøire det døde Hav, tildeels skjult af et Forbjerg, tilvenstre i det Fjerne snoer Jorden sig mellem Høie til Søen. I enkelte Hobe drage Pilegrimmene herfra gjennem en Tykning af Olietræer og Pile til Jordanfloden, til det Sted, hvor ifølge Sagnet Israeliterne vandrede over Dybet, og hvor Christus blev døbt af Johannes. Deres Valfart slutter her med Badning i den hellige Flod; Mange fylde Flasker med Vandet, afskære Pilekviste eller samle Stene fra Flodbunden, hvilke bevares som Relikvier.

Nær Jeriko ligger **Kvarantania**, et steilt, nøgent, 12—15,000 Fod høit Bjerg. Sagnet vil, at Christus opholdt sig her under sin 40 Dages Fasten og blev fristet af Djævelen, endskjøndt vistnok med Urette. Paa Toppen af Bjerget, der kun frembyder en indskrænket Udsigt, er der opført et Kapel, og paa Bjergets Sider findes en Deel Hytter, som beboes af fromme Eneboere. — Ved Foden af Kvarantania ligger Elisabrønden. Man holder denne klare, usædvanlig søde Kilde for at være den samme, som Profeten Elisa gjorde drikkelig og sund (2 Kong. 2, 19—22). Den vælder yppigt frem og danner en Dam, der forgrener sig i flere Bække, hvis Bredder ere smykkede med frisk Plantevæxt midt paa den nøgne Slette.

Veien til det døde Hav over den sandede Slette bliver ofte gjennemskaaret af dybe Kløfter, der besværliggjøre Vandringen. Plantevæxten, der følger Jordanbredderne til Søen Tiberias, bliver ved det døde Hav erstattet af en lav Buskart, der kaldes Zakkon, og synes at være den i Europa bekjendte

Oliepiil, af hvis Frugt Araberne og de jerusalemske Munke vinde en fortræffelig Saarsalve. Endelig overskuer man **det døde Hav**, der strækker sig i en Længde af elleve Mile fra Nord til Syd og med en Bredde af fem Mile mellem nøgne og steile Bjerge. Det kaldes det døde Hav, fordi det omliggende Land er ufrugtbart, næsten uopdyrkeligt, og ingen Fisk eller Sødyr opholde sig i dette Vand, og en Dødsstilhed hersker omkring denne 1300 Fod dybere end Havet liggende Sø. Den sydlige Deel har vel i den graa Oldtid udgjort Seddims Dal, hvori Stæderne Sodoma, Gomorrha og flere andre laae.

En graalig Hud bedækker Overfladen, og ved Strandbredden seer man askegraat, af Salt klæbrigt Dynd, Stene, overdragne med en hvid Saltskorpe og blandede med Jordbeg. Tillige finder man Træstammer og Grene, som med Jordanen ere førte ud i Søen og af Floden kastede op paa Kysten, tildeels allerede forvandlede til en sort Masse; Høsrækker og Fugle, der omkomme i Søen, ligge midt blandt disse Opskyllinger. De faa Insekter, der krybe og flyve om Søen, ere gjerne saa matte, at de synes Døden nær. Ved de nordlige Kyster findes Beg- og Svovlkilder. I ringe Dybde under Dyndet støder man paa en sortagtig Steen, hvoraf der forfærdiges Kors, som sælges til Pilegrimmene.

Vandet i Søen har en væmmelig salt og bitter Smag, og selv ved Bredden finder man aldrig Siv. Paa Vandfladen svømmer ofte store Masser af en Art brændbar Jordharpix, kaldet Asfalt eller Jødebeg, der udflyder af Bjergene paa Østsiden og let antændes; efter dette Fænomen har Søen ogsaa Navnet Asfaltsøen. Som paa Abrahams Tid har dette Søvand endnu den Egenskab, at det ikke lader de Legemer synke, som man kaster derud, men overdrager dem med en Saltskorpe; heri stemme alle Reisendes Vidnesbyrd overeens. — Richard Pococke, der under sin Reise i Østerland (1737—41) ogsaa kom til det døde Hav, badede sig deri og fandt, da han igjen var opsteget af Vandet, at hans Legeme var overdraget med en Saltskorpe. Det Samme see vi af den lærde Michaels Jagttagelser paa dette Hav. Hans Reisefæller bristede sig til at bade sig deri, trods den arabiske Førers Advarsler, og de fandt, at Vandet havde den Kraft, at selv de, der ikke kunde svømme, paa en besynderlig Maade bleve holdt oppe. Den første Fornemmelse ved Neddykningen var en pludselig Blinding, og paa Steder, hvor Huden var sprukken eller beskadiget, føltes en stikkende Smerte. Nogle af disse Svømmere lede endnu længe efter af en olieagtig Ru, hvormed Vandet havde belagt deres Legeme, og som ikke vilde forsvinde trods al Vadsken; hos Andre afskallede Huden flere Dage efter hinanden. — Denne Saltrigdom i dette Vand, der bevirker, at det forholder sig til det ferske som 3 til 2, kan man kun forklare sig ved at antage, at der maa være en Saltklippe paa Søens sydlige Side.

Beskyttet af sin steile Bjergindfatning bliver Søen sjelden bevæget af Vinde. Ingen besøger denne øde Egn, uden den vandrende Araber, der med overtroisk Frygt betragter den graalige Flade, og undertiden finder et natligt Tilflugtssted i de dybe Huler paa Bjergskrænterne. Efter et gammelt Sagn skulle Arabere, der med deres Kameler droge over de moradsige Steder ved Søens Ende, have seet Levninger af Mure og Søiler, og nyere Undersøgelser synes at ville bekræfte det. Men forgjæves have Reisende søgt efter de skuffende gyldne Æbler, Sodomsæbler, der, udentil prægtige, ved at plukkes af falde i Støv og Aske. Uden Tvivl er det gamle Sagn opstaaet derved, at Frugten af Ægnatskyggen (Solanum melongena), som nogle Reisende have fundet ved Jordan, undertiden ved Stikket af en Bladhveps er bleven saaledes forvandlet til Støv indvendig fra, at blot den ydre Skal er blevet ufortæret.

Det døde Hav har intet synligt Afløb, endskjøndt Jordanfloden udgyder sig deri, og man vil aldrig have bemærket nogen Af- eller Tiltagen med Hensyn til Vandmængden; Nogle troe, at den har et underjordisk Afløb. — De eiendommelige Tilsyneladelser, som Søen frembyder, forklare dens Opstaaen. Alt synes at forraade, at der mellem disse nøgne Bjerge engang fandtes et frugtbart Landskab med saltholdig Jordbund, der blev undergravet af en Vulkan. Beg- og Svovlkilder maae være udvældede i den østlige, Lavastrømme i den vestlige Deel af Egnen,

da Himlens Lyn antændte de brændbare Stoffer; Overfladen har sænket sig, den oprindelig mindre Sø udvidet sig og bedækket den frugtbare, men vulkanske Egn.

Vi forlade denne Scene for Herrens Straffedom over hine Stæder og deres ugudelige Beboere, og vende os til Ørkenen **Zif** *), hvorhen David flygtede for at undgaae Sauls Vrede (1 Sam. 23, 14—21). — Veien gaaer ad en steil Sti til de Høider, der indeslutte det døde Hav, som i sin hele Længde ligger mørkt og truende under Vandrerens Fødder, naar han gjennem dybe Kløfter og spaltede Klipper har naaet Toppen, hvorfra han skuer det stenede Arabiens Bjergtinder. Videre gaaer nu Veien gjennem et vildt Landskab, hvor Intet forstyrrer den almindelige Stilhed, undtagen nu og da det hæslige Skrig af en Rovfugl, der opskrækket ved Vandrerens Fodtrin styrter ud af sin Klipperede, og med hurtige Vingeslag svæver gjennem den mørkeblaa Luft.

Maalet for Vandringen bliver **Sabaklostret**, stiftet af en Eneboer Sabas i det sjette Aarhundrede. Det beboes af græske Munke og ligger ved Randen af en Huulvei, der gjennemstrømmes af Kidron. Intet Træ, ingen Plante grønnes om Klostrets stærke Mure og firekantede Taarne, ingen Kilde oplivер den omliggende Ørken. Munkene her leve i stadig Frygt for de røverske Arabere, og Murene ere derfor forsynede med Skydehuller, ligesom der ogsaa bestandig udstilles Skildvagter for at sikkre mod Overfald.

I den meget gamle Klosterkirke hvælver sig en Kuppel over Stifterens, den hellige Sabas Grav, som paa græsk Viis er meget udsmykket og rigt forgyldt. — Man maa beundre Klosterbrødrenes Vindskibelighed. Trapper føre til flere smaa Terrasser, der ligge over hverandre paa Bjergsiden, og man har hentet frugtbar Jord derop, for paa hver af de saaledes kunstig jordklædte Terrasser at dyrke alleslags Kjøkkenurter. — I et mørkt huleagtigt Gemak frembyder der sig et besynderligt Skue. Siderne af den ligeoverfor liggende steile Fjeldspids have nemlig talrige Huler, hvori mange Christne engang bleve grusomt myrdede af mohammedanske Krigere, og det er Benene af disse Martyrer, som, henved 3000 i Tallet, ere opstablede i smaa Pyramider i bemældte Hulegemak. — Paa et smalt Trætaarn, hvortil der fører en Trappe fra Klostertaget, overskuer man Ørkenen i en umaadelig Afstand. Ofte staaer en Munk paa dette Vartaarn for at opdage Beduinerne, som ikke sjelden nærme sig Klostrets Mure og med lydelige Skrig forlange Brød. Man har i Taarnet altid et stort Forraad af brune Kager, som man ved slige Leiligheder tilkaste Araberne, der derpaa roligt trække sig tilbage.

(Sluttes i næste Hefte.)

*) Zif var oprindelig en Deel af den store Juda Ørken, der begyndte sydligt for Bethlehem, strakte sig hen til det døde Hav, og under Navnene Engeddi, Zif og Maon udbredte sig langs med dette.

Billeder af Strudsens Liv.

(Af „Das Ausland").

I.

Hos Araberne i Nordafrika danner Strudsjagten en af de Fornemmes Hovedfornøielser. Hestene blive en Uge iforveien udelukkende forberedte til denne Jagt; man giver dem i den Tid hverken Halm eller Græs, men kun Byg, lader dem kun drikke een Gang, nemlig ved Solens Nedgang, da Vandet begynder at blive frisk, og vasker dem derpaa. Hver Dag maae de gjøre en længere Tour, deels i Skridt, deels i Galop, og man sørger for at udruste Hesten paa samme Maade, som den skal være ved Jagten. Ved denne Øvelse mister Hesten sit overflødige Kjød, medens Hals, Bryst og Bagkrop blive stærkere i Musklerne. Sadbeltøiet bliver gjort saa let som muligt, Stigbøilerne ere ikke saa store og tunge som ellers, Skumkjæden tages bort og erstattes af en Snor over Næsen, selve Tømmen gjør man saa lidt besværende som muligt; endelig blive Hestene beslaaede paa alle 4 Been.

Den gunstigste Tid for Jagten er stærk

Solhede; jo varmere det er, desto mindre Kraft har Strudsen til at forsvare sig. Tiden bestemme Araberne saaledes: det er den Tid paa Dagen, da et opreisstaaende Menneske ikke kaster længere Skygge end en Fodsaal. Omtrent 10 Ryttere forene sig til en saadan Jagt, der ligner et Krigstog; enhver Deeltager fører en Tjener med sig; denne rider paa en Kameel, der bærer 4 Læderbeholdere med Vand, Byg, til Hesten, Hvedemeel, Dadler, Kjedler, Remme, Naale og Hestesko med dertil hørende Søm. Rytteren er blot iført en Skjorte af Uld eller Bomuld og uldne Beenklæder; Halsen omvikles med et Stykke let Tøi, der holdes fast omkring Hovedet ved en Snor; paa Fødderne har han Sandaler, der ere bundne fast med Remme, og lette Gamascher. Han fører hverken Gevær, Pistoler eller Krudt med sig; hans eneste Vaaben er en Stav af vildt Olie- eller Tamarinth-Træ, 4—5 Fod lang og temmelig tyk i den ene Ende. Toget sætter sig først i Bevægelse, naar man af Reisende, af en Karavane eller af særskilt dertil udsendte Folk har erfaret, at en betydelig Flok Strudser har viist sig paa et vist Sted. Man finder dem sædvanlig paa Steder, hvor der er meget Græs og hvor der for nylig er falden Regn. Araberne paastaae, at saasnart Strudserne see Lynene glimte og et Uveir trække op, løbe de derhen, hvor stor end Afstanden kan være; 10 Dagsreiser er kun et lille Rum for dem. Om et Menneske, der er fortrolig med al sørge for Hjorderne og veed at finde det Nødvendige til dem, siger man i Ørkenen: Han er som Strudsen; han drager derhen, hvor han seer „Lynene."

Man begiver sig paa Vei om Morgenen; er man efter een eller to Dages Reise kommen til det Sted, hvor Strudserne skulle findes, og man bemærker Spor af dem, gjør man Holdt og opslaaer en Leir. Den næste Morgen sendes to Tjenere ud for at speide; de ere ganske nøgne med Undtagelse af et lille Stykke Tøi omkring Lænderne; de tage en Læderflaske og noget Brød med og gaae, indtil de træffe Strudserne, hvilke efter Arabernes Udsagn stedse stille sig op paa høie Steder. Saasnart de faae Øie paa Fuglene, lægge de sig ned og iagttage dem; den ene bliver liggende og den anden vender tilbage til Jægerne. Mangen en Gang kan der iagttages Flokke paa 30, 40, 60 Stykker; til andre Tider, navnlig i Parringstiden, træffes kun en 3—4 Par.

Førte af den Mand, der overbringer Efterretningen, drage Rytterne med Forsigtighed hen til den Egn, hvor Strudserne findes; jo nærmere de komme den Høi, hvor Fuglene sidst bleve bemærkede, desto omhyggeligere vogte de sig for at blive seete. Ere de endelig ankomne foran den sidste Ophøining af Jordbunden, bag hvilken de endnu kunne holde sig skjulte, stige de af Hestene og to Mand liste sig videre for paany at forvisse sig om, om Strudserne endnu opholde sig paa samme Sted. Er dette Tilfældet, lader Enhver sin Hest drikke lidt af det Vand, Kamelerne bære; thi i disse Egne støder man sjelden paa Kilder. Nu bliver al Oppakningen lagt ned paa det Sted, hvor man har gjort Holdt; man er saa vis paa at kunne finde det igjen, at man ikke engang lader en Mand blive tilbage for at have Opsigt dermed. Enhver Rytter har en Læderflaske ved sin Side; Tjenerne og Kamelerne følge Hestenes Spor; hver Kameel bærer kun Byg til Hestefoder, sit eget Foder og Vand til Mennesker og Dyr.

Har man rigtigt taget Strudsernes Opholdssted i Øiesyn, holder man Raad; derpaa stille de 10 Ryttere sig ad og danne en Cirkel af et betydeligt Gjennemsnit, for ikke at blive bemærkede; thi Strudsen har et skarpt Syn. Tjenerne vente der, hvor Rytterne have deelt sig, og disse rykke frem i lige Linie, saasnart de ere ankomne til den for dem bestemte Plads. De forskrækkede Strudser flygte, men støde paa Rytterne, der for det Første indskrænke sig til at drive Dem tilbage ind i Kredsen. Strudsen begynder nu at udmatte sig ved et rask Løb; thi saasnart den bliver overrasket, sparer den ikke sin Lust. Den søger bestandig at undkomme af Kredsen og vandrer stedse tilbage af Frygt for Rytterne. Ved de første Tegn til Mathed jage Rytterne løs paa den; derpaa adspreder Flokken sig, og man seer de trætte Strudser løfte Vingerne, hvilket er Tegn til stor Mathed. Nu ere Rytterne sikkre paa deres Bytte og standse lidt deres Hestes hurtige Løb; enhver udseer sig en Struds, jager efter den, naar den

bagfra eller fra Siden og giver den med den ovenomtalte Stok et Slag paa Hovedet; dette er nøgent og meget følsomt; de andre Dele af Legemet vilde gjøre mere Modstand. Er Strudsen truffen godt, falder den; Rytteren stiger hurtigt af Hesten for at lade den bløde, hvorved han holder Halsen til Siden, for at Blodet ikke skal tilsmudse Vingerne. Naar man lader Hannen bløde, især naar den har Unger, udstøder den et klagende Skrig, medens Hunnen derimod forbliver stum. Naar Strudsen næsten er naaet af Rytteren, ere dens Kræfter allerede saa udtømte, at Jægeren, naar han ikke vil dræbe den, ved sin Stok kan lede og føre den, thi den er næppe istand til at gaae.

Saasnart Strudsen er død af Blødningen, tager man Skindet af med den største Forsigtighed, for ikke at fordærve Fjerene, hvorpaa man udbreder Huden paa et Træ eller en Hest. Imidlertid ankomme Kamelerne, og det Indre af den bliver bestrøet med Salt. Tjenerne antænde en Ild, stille Potter derpaa og lade Dyrets Fedt koge længe ved en stærk Ild. Naar det er bleven flydende, hælder man det i en Slags Pose af Laarets Hud, hvorved den underste Deel af Benet endnu sidder fast; i enhver anden Beholder vilde det blive fordærvet. Fedtet af en dygtig Struds skal fylde begge Benene; naar Fuglen ruger, er den meget mager, og man jager den blot for Fjerenes Skyld; Kjødet nydes af Jægerne, der spise det krydret med Peber og Meel.

Tjenerne lade imidlertid Hestene drikke og give dem Byg; naar Alle have udhvilet sig, skynder man sig, selv efter den største Anstrengelse, tilbage til den Plads, hvor Oppakningen blev liggende, hvor man forbliver i 48 Timer for at lade Hestene hvile sig. I denne Tid sørger man med Omhyggelighed for Hestene og vender derpaa tilbage til Teltene. Undertiden sender man Udbyttet af Jagten til Landsbyen, hvorfra Tjenerne vende tilbage med Levnetsmidler; derpaa indhentes der nye Oplysninger og Jagten begynder igjen.

Strudsefedtet bruges til at tilberede Næringsmidler med; det bliver ogsaa smurt paa Brød; Araberne betjene sig ogsaa af det som Lægemiddel i mange Sygdomme; i Feber laver man en Slags Postei af Brødsmuler og Strudsefedt og giver de Syge den, der ikke maae drikke paa den Dag. Lider Nogen af Gigt, gnider man den syge Deel af Legemet dermed, indtil den er gjennemtrængt deraf; derpaa lægger Patienten sig i det glohede Sand med omhyggelig tilhyllet Hoved, en stærk Sved indfinder sig og Helbredelsen er fuldstændig. Ved Galdesygdomme opvarmes det lidt, indtil det bliver som Olie, saltes og nydes som anden Drikke. Det fremkalder stærke Udtømmelser, saaat den Syge bliver meget mager; men saa bliver han ogsaa befriet fra alt Usundt i Legemet, erholder igjen en kraftig Sundhed og faaer, hvad der næsten grændser til det Utrolige, et fortræffeligt Syn.

Man sælger Strudsefedt paa Torvet, og de Rige samle Forraad deraf, for at kunne uddele det til de Fattige som Lægemiddel; det er iøvrigt ikke dyrt, da dets Priis i Forhold til Smørrets er som 3 til 1.

II.

Fra Sydafrika fortalte for ikke længe siden en Reisende: I Aftes kom to af mine Hottentotter ind i Leiren med en Ladning Strudseæg; de havde opdaget en Rede med 31 Æg og taget Halvdelen med sig; den anden Halvdeel hentede de imorges. Finder Nogen en Rede og tager ikke strax Æggene med sig, vil han ved Tilbagekomsten dertil for det meste finde dem knuste. Dette gjøre de gamle Fugle som oftest selv, omendog Finderen ikke har havt Æggene i Haanden. Reden er kun en Fordybning i Sandet, ofte mellem lavt Buskads; dens Gjennemsnit er omtrent 7 Fod, og man troer, at to Hunner oftere lægge Æg i een Rede. Æggenes Udrugning overlades ikke til Solens Varme, men Hannen afløser Hunnen dermed. Disse Æg udgjøre en Hovedbestanddeel af Buskmændenes Føde, og Skallerne benyttes til Vandflasker, Bægere og Fade. Jeg har seet Piger og Koner, der hørte til en omvankende Buskmandsstamme, komme langveisfra til Kilderne med en Fletning paa Ryggen, hvori der fandtes 12—15 Studseæg, hvis Indhold var udtømt gjennem en lille Aabning i den ene Ende; disse udhulede Æg fyldes med Vand, og Aabningerne tilstoppedes med Græs.

Buskmændenes meest yndede Fremgangsmaade at nærme sig Strudsen paa bestaaer deri, at de iføre sig et af disse Dyrs Skind og, idet de passe paa Vinden, vandre omkring paa Sletterne med tro Jagttagelse af Fuglens Gang og Manerer, indtil de ere komne den nær paa Skudvidde; i et Nu have de den tynde Bue i Haanden, og den velrettede giftige Piil indhenter sit Bytte. Deres Pile ere 2½ Fod lange og bestaae af et tyndt Rør med en skarp Beenspids, der er dyppet i stærk Plante- eller Slangegift. Buen er knap 3 Fod lang, og Strengen er lavet af snoede Sener.

Naar en Buskmand finder en Strudserede, skjuler han sig deri og oppebier de gamle Fugles Tilbagekomst, hvilke han i Almindelighed fælder begge to. Man kjender meget godt de smukke Strudsfjers Værdi og forstaaer fortræffeligt at afhænde dem til Europæerne.

III.

Den amerikanske Struds er meget mindre end den afrikanske; den bliver nemlig kun 4½ Fod lang og veier næppe mere end 60 Pd., medens denne Kæmpfugl naaer en Længde af 8 Fod, en Høide af 8—10 Fod, saaat en ved Siden af den staaende Mand ikke kan see over dens Ryg; dens Vægt beløber sig mangen en Gang til 300 Pd.

Den amerikanske Struds findes i hele den sydlige Halvdeel af Sydamerika, hvor Jordens Beskaffenhed svarer til dens Levemaade. Den ynder store sandede Strækninger eller tørre Egne, og findes flokkeviis paa Brasiliens Græssletter (Pampas). Den viser sig talrigst i Rio Grande de Sul, hvor Jordbunden meest nærmer sig til Pampas i Buenos Ayres. Her lever den paa denne Provindses naturlige Enge, der strække sig ligetil Sølvstrømmen (Rio de la Plata), og man træffer ikke sjelden 20—30 Stykker sammen. Paa Sletterne ved Paraguay ere de ligeledes meget talrige, og Darwin har endogsaa truffet dem 7000 Fod over Havspeilet i de Passer af Andeskjeden, hvorigjennem Veien gaaer til Chili.

Begge Slags Strudser ere altædende; de sluge deels Nødder og Græs; Frugter og Grønt, Blade og Bær, deels Græshopper, Biller, Slanger, ja endogsaa Fisk. De svømme ofte gjennem Floder og smaa Havbugter, og synes ikke at lade sig afholde hverken af Strømmens Brede eller dens Hurtighed; saaledes saae man en Flok sætte over St. Cruz, hvor den er 1200 Fod bred og temmelig rivende. Naar de ere i Vandet, strække de Halsen frem, saaat kun en lille Deel af Hovedet er synligt. Hønen er mindre end Hanen, ikke saa mørkegraa og har et mindre Hoved. Sydlig for Platafloden skal der findes Strudser af sjelden Skjønhed og Hvidhed. I September og October findes de fleste Strudseæg; de ligge deels enkeltviis omkring, deels i Rederne i en flad Fordybning. Hunnen pleier at stille et Æg ud og hugge det istykker med Næbet; medens nu Ungerne udruges, raadner hiint enkelte Æg og fyldes med Maddiker; til dette første Maaltid føre nu de Gamle Ungerne. I een og samme Rede ligge 30—60 Æg sammen; dog tælle de fleste Reder kun 20—30, der udelukkende udruges af Hannen. Da Hunnerne i det Hele taget lægge 18—21 Æg med 3 Dages Mellemrum, vilde dertil udfordres 54—63 Dage. I denne Tid vilde Æggene fordærves, naar Forsynet ikke med Viisdom havde forebygget det derved, at Hannerne overtage Rugningen og flere Hunner, undertiden endogsaa 5, lægge deres Æg i samme Rede. Iøvrigt er man ikke ganske paa det Rene med Æglægningen og Rugningen. Den Reisende Byam paastaaer, hvilket synes at være det rigtigste, at hver Hun kun lægger 3—4 Æg og ruger om Natten, medens Hannerne udføre dette Arbeide om Dagen. I Sydamerika maa ogsaa adskilles to Slags Strudser, en større og en mindre, hvilken sidste mere nærmer sig til Hønsefuglene. Den mindres Tæer ere bedækkede med forskjelligt dannede Skjel, og Fødderne indtil 6 Tommer under Knæet bevoxede med Fjer, hvorfor den ogsaa kaldes den fjerede; dens Svingfjer ere ogsaa bredere end hos hine og Fjerene i det Hele taget smukkere; de hvide Fjer have sorte Kanter, de sorte derimod hvide.

Fyrsten af Neuwied, der hyppigt har iagttaget Strudserne i Campos Geraes i Brasilien, beskriver Jagten efter dem paa følgende Maade: „En Hun med 14 Unger,

der vare krøbne ud af Ægget for 6 Maaneder siden, levede roligt i Nærheden af Valo; Ingen gjorde den noget; der maatte komme begjerlige Europæere for at forstyrre dens Fred og Ro. Da Nanduen, saaledes kaldes den amerikanske Struds, viste sig første Gang med sine Unger, efterat vi forgjeves havde ventet paa den i flere Dage, lagde 3 af mine Jægere sig i Baghold og begyndte Efterstræbelsen; men Fuglene vare ligesaa snue, og lode sig ikke narre. Hændelsen førte en velbereden og velbevæbnet Hyrde hen til os; og denne satte strax efter Fuglene. Først fulgte han langsomt efter Flokken, satte derpaa sin Hest i Galop og ved forskjellige Vendinger lykkedes det ham at nedlægge den største af Ungerne, idet han hurtig sprang af Hesten og skjød den med grove Hagl. I dens Mave fandt man smaa Kokosnødder, Levninger af Slanger og Insecter; Kjødet havde en ubehagelig Smag og blev overhovedet ikke spiist; af den mørktfarvede Hud laves Gamascher, paa hvilke man endnu kan see, hvor Fjerene have siddet; af den lange Halshud forfærdiges Poser. Æggene skjærer man over i Midten og bruger dem til Potter. Fjerene til Vifter.

Paa Pampassletterne sprænge Gauchos og patagonske Indianere paa deres hurtigtløbende Heste paa Kryds og Tvers efter de flygtende Fugle, kaste Slyngen over Hovedet paa dem og slæbe dem efter sig. Ved sin Hests Hurtighed vilde Mennesket ikke kunne naae den rappe Struds, men det overvinder den ved sin overlegne Forstand.

Religionens Magt.

(En østerlandsk Historie.)

Kalifen Hussan, en Søn af den store Ali, sad ved Taffelet. En af hans Slaver lod en Tallerken med varm Riis falde paa hans Hoved. Hussan kastede et alvorligt Blik paa Slaven. Denne faldt skjælvende ned for sin Herres Fødder og fremsagde følgende Ord af Alkoranen (Muhamedanernes Bibel): „Paradiis er skabt for dem, som veed at formindske og tilbageholde deres Vrede."

Hussan (koldsindet): Jeg er ikke vred.

Slaven (fortsætter): „Og som tilgive den, der have fornærmet dem."

Hussan (uden at see paa ham). Jeg tilgiver Dig.

Slaven (fortsætter): „Og den store Gud elsker af Alle meest dem, der gjengjælde Ondt med Godt."

Hussan (idet han venlig rækker Slaven Haanden). Velan! Staae op! Jeg skjænker dig Frihed og 400 Drakmar i Penge.

Slaven takkede ydmygst den gode Kalif. „O, store Prinds!" udraabte han, „De efterligner det med Blade og Frugter vel forsynede Træ, der tilbyder sin Skygge og sine Frugter ogsaa til den, hvis forvorpne Arm vover at kaste Stene imod det."

Yaken eller Oxen med Hestehale.

(See Lithographiet med forrige Hefte.)

Iblandt Asiens talrige firefødede Dyr, er Yaken eller Oxen med Hestehale, et af de mindst bekjendte i Europa. Den første levende Prøve blev bragt til England og føiet til den sjeldne Samling af græsædende Dyr i Knowsley, og tildrog sig der megen Opmærksomhed. Professorerne ved det naturhistoriske Museum i Paris besluttede, at den skulde udgjøre en Deel af deres splendide Menagerie, og de meddeelte derfor deres Ønske til Hr. Montigny, fransk Consul i Chang-hai i China. Hensigten var ikke alene at tilfredsstille de europæiske Naturkyndiges videnskabelige Videbegjærlighed, men, om muligt, at indføre Yakens Yngel i Frankrig til landoeconomisk Nytte. Efter adstillig Uleilighed bleve 12 Stykker af et yndigt Udseende anskaffede i Thibet og omhyggeligen overskibede til Frankrig.

Ankomsten af disse interessante Fremmede opvakte en stærk Sensation, ligesom de udgjorde en af de mærkeligste Forøgelser, som Museets zoologiske Samling i mange Aar havde erhvervet. Der vare tre Varieteter af Yak-Speciesen: den første hvid med Horn, den anden sort uden Horn, den tredie hvid uden Horn. Der vare fire Exemplarer af hver Varietet. De ere alle temmelig smaa, og overgaae neppe Størrelsen af en almindelig Ko; Krydset ligner Hestens, Halen er lang og fyldig, Kroppen er bedækket med lange Haar, som om Vinteren blive tætte og tykke; Hornene hos dem iblandt dem, der ere forsynede med dette Værge, ere frygtelige Vaaben, høiere og mere fremudstaaende end den almindelige Oxes. I sit Udvortes i Almindelighed har den megen Lighed med Bøffelen. Den opholder sig i Bjergskovene og i Dalene i Thibet, China og Centralindien. Kalmukkerne agte den for Melkens Skyld, som den forsyner dem med, og den forskaffer dem desuden en staaende Handelsartikel i dens lange hvide Hale. Disse Haler blive brugte af Tyrkerne og Perserne som Standarder, og blive farvede i adskillige Couleurer, især carmoisinrød.

Vaarsang.

Mel. Vist stolt paa Codans Bølge.

De Bølger rulle sagte
Og skylle ind paa Strand,
De Vaarens Budskab bragte
Herhid til Fædreland;
Og Fiskene i Voven
De smutte nu saa let,
Og Fuglene i Skoven
Kan knapt sig synge træt'.

Og Engene de grønnes
Hver Dag alt meer og meer,
Det visseligt kan skjønnes
At Sommer snart Du seer;
Nu Marken bliver heget
Der pløies dyben Fuur,
Ja allerede Qvæget
Er i Guds frie Natur.

Og Skoven nu sin Krone
Udfolder lysegrøn,
Mens Fuglene de tone
I Chor en Hjertebøn;
Ja Al-Naturen iler
Til et fornyet Liv,
Og Foraarssolen smiler
Til Herrens store: „Bliv!"

Men hid fra fjerne Lande
Der kommer Storkepeer,
Fløi over Land og Vande
Til Dannemark den Heer;
Den fandt sin gamle Rede
Paa Bondens lave Tag,
Nu Vaaren er tilstæde,
Det er saa klar en Sag.

Ja, under skyefri Himmel
Er Alt nu Liv og Lyst,
Og snart en Blomstervrimmel
Groer ud af Jordens Bryst;
I Dannemark vi haver
Saa frydefuld en Vaar
Der gier saa skjønne Gaver,
Ei Andre bedre faaer.

V. L.

Anecdote.

En Kone læste i en Avis om de Deputeredes Forhandlinger i Parlamentet og spurgte sin Mand: „Hvad er Oppositionsparti?" — „Mit Barn," svarede Manden, „Oppositionsparti i Parlamentet er ganske det samme som du er i Huset."

Lithographiet, som medfølger, viser Indtagelsen af et russisk Batteri ved Sebastapol ved Hjælp af de Indfødte.

Forverdenens Archiv.

(Fortsat.)

Af de vulcanske Produkter have vi endnu Lavaen at betragte. Som allerede bemærket staae Lavaudgydelserne og deres Hyppighed i omvendt Forhold med Bjergets Høide, saa at de mindste Vulcaner stedse, eller idetmindste ved hvert Udbrud, bringe Lava, de større mindre og de største slet ikke. Dampene, som skulde hæve den smeltede Steenmasse til 18 og 20,000 Fod, maatte have en Spændkraft, som var stærk nok til at sprænge Jorden fra hinanden; hertil mangler det vel paa den nødvendige Temperatur, hvoraf Gasarternes Elasticitet er en Function.

Lavaen i Andesvulcanerne bliver derfor aldrig udgydt i en ødelæggende Strøm som ved Ætna og Vesuv, men bliver under stadig Kogen ved den spændte Gas udkastet brokkeklumpe- og bombeviis over Krateret, de glasagtige Substantser blive spundne til fine Traade og bedække ofte hele Strækninger med deres Silkeglands. Disse Vulcaners Udbrud vare derfor meget længere og ere langt heftigere, fordi det, som hindrer Gasarterne fra at slippe ud, Lavaen, saa haardnakkent forbliver paa samme Sted.

Ved de lavere Bjerge indtræder et andet Forhold. Af Jordens Indre stiger en stor Masse af smeltet Steen, Lava, op i Krateret, indtil Trykket af disse Substantser holde Dampenes Spænding i det Indre i Ligevægt. Enten er nu det hydrostatiske Tryk stort nok til at overvinde den Hindring, som Vulcanens Sidevægge sætte imod Lavaens Afløb, eller er dette ikke Tilfældet, da staaer den gløbende Lava i længere Tid i Kjedlen og meddeler denne Betydeligt af sin høiere Temperatur. Dette foraarsager en Udvidelse, og da Kratervæggene ere tykke, en ulige Udvidelse, langt stærkere indvendigt end udvendigt. Men den Magt, som de ved Temperaturforhøielse sig udvidende Legemer har, er saa stor, at vi ikke kjende Noget, der formaaede at yde det en tilstrækkelig Modstand, og Temperaturforskjellen behøver ikke at beløbe sig til Tusinde Grader, syrreogtyve vilde være nok til at sprænge et tommetykt Glas, naar dets indvendige Deel pludselig blev saameget ophedet, medens den ydre Deel forblev paa sin lavere Temperatur. Dette synes ogsaa at være den sædvanlige Tilgang ved Vulcaner af Mellemstørrelse. Efterat Udkastningerne have varet en Tid lang, en eller et Par Dage, og Lavaen har naaet et meget høit Standpunkt og betydeligt ophedet de indre Kratervægge, formaae Ydersiderne ikke mere at modstaae Udvidelseskraften; Temperaturen forplanter sig altfor langsomt, til at de ydre Dele kan opvarmes og udvide sig i samme Forhold; under en frygtelig Bragen løsner sig Sammenhængen paa et eller andet Sted og en bred Spalte gaber fra Vulcanens Top maaskee lige til dens Fod, under andre Omstændigheder naturligviis ikke saa langt. L. v. Buch har fundet den Spalte, som Vesuv erholdt i Aaret 1794, 3000 Fod lang og foroven 240 Fod bred; den Spalte, som Ætna dannede ved det frygtelige Udbrud 1660, er endnu tydelig at kjende og kan forfølges i en Længde af 2½ geographiske Mile.

Denne Revne aabner nu en Udgang for Lavaen, som alt efter den Høide, hvortil den er dreven, og i Forhold til sin Flydenhed med meer eller mindre Kraft undviger derigjennem. Men da Revnen er videst udvendig, og bliver snevrere indad til, hvor Lavaen selv staaer høit, og maaskee der ikke existerer som Revne eller Spalte, idet den stærkt ophedede maaskee blødgjorte Steen vel foraarsagede Revnen, men ikke selv er bristet, saa har Lavaen først at bane sig selv Vei til Spalten, og dette skeer fordetmeste ved de tumultuarisk udstrømmende Gasarter og Dampe, som foretrække den nyaabnede Vei som den nærmere og lettere for den anden gjennem de gløbende Lavamasser; saaledes vil der nu mod Siden finde en Eruption Sted; medens den næsten eller ganske ophører i Hovedkrateret, danner sig af Spalten et nyt Krater, hvoraf ikke blot Lavaen udstrømmer, men Aske, Sand og Steen udkastes med stor Magt, hvorved en Eruptionskegle dannes, medens Lavaen lidt efter lidt udtømmes og i det egentlige Krater synker ned til en Linie, som befinder sig i lige Høide med den nye Aabning.

Dampene, Steen- og Sandmasserne blive endnu en Tid lang slyngede ud af

denne Aabning, indtil de selv tilstoppe sig Veien og Lavaen er saa vidt stivnet, at den ikke længer tilsteder den nogen Udvei.

Nu stiger Lavaen atter op i Kraterets Indre, men da en mægtig Ridse allerede er tilstede, saa vil den ikke behøve at stige saa høit, for paany et eller andet Sted nedenfor den nyligt frembragte Eruptionskegle at udvide denne Revne saaledes, at den atter kan flyde ud. Ogsaa her gjentager sig den samme Opkasten af Aske, Sand, Steen o. s. v., indtil der atter danner sig en Høi med et Krater, der paany tilstoppes, og dette gjentager sig maaskee for tredie eller fjerde Gang, indtil hele Forraadet af smeltede Substantser i Bjergets Indre er udtømt, og Mindesmærker om slige Tildragelser ere de Høie, som findes leirede rundt om enhver betydelig Vulcan og som løbe i Straaler fra Bjergets Midtpunkt til dets Fod.

Dette er ingen Hypothese — Læserne ville allerede vide, at Forfatteren ikke er nogen Ven af Hypotheser, men lader Kjendsgjerningerne tale — det er intet Forsøg for at forklare disse Ophobninger af Høie om Vulcanerne, det er en Fremstilling af den Tildragelse, der ofte har fundet Sted for vore Øine. Paa denne Maade opstod i Aaret 1795 ved Vesuvs Udbrud fem Bjerge bag hinanden, som L. v. Buch meget nøie har beskrevet, ligesaamange dannede sig ved Udbrudet i Aaret 1760, og paa gode Kort over Vesuv seer man dem under Benævnelsen Vicilli eller Vocole stige ned af Bjerget i næsten lige Linie efter hinanden fra Bjergets Midte til dets Fod hen forbi Torre dell' Anunciata.

Viser allerede Vesuv, som ikke er saa høit, at Lavaudstrømningerne over dets Kraterrand ere sjeldne, os dette Phænomen, saa vil Ætna levere langt talrigere Exempler derpaa. Alle Reisende, som have besteget dette herlige Bjerg, ere blevne opmærksomme paa den eiendommelige Forekommen af talrige, smukke Keglebjerge i dens nedre Regioner. Da Scrope i Aaret 1819 besteeg Ætnas Top, talte han henimod 70. Spalanzani angiver over 100 og Hoffmann anførte med Gemellaro i Catanea paa et nøiagtigt Kort over Bjerget 70 hertil, som af Indvaanerne bleve holdte for betydelige nok til ved særskilte Benævnelser at adskille dem fra hinanden. Seet fra Toppen ligge de fleste linieformigt bag hinanden, og disse Linier udbrede sig divergerende i Straaleform.

Mange af disse Høie er vistnok blevne dannede i forhistorisk Tid, og vilde altsaa ogsaa kun føre til Hypotheser, men hvad der har tildraget sig i den historiske Tid, for vore Øine, lader sig dog ikke bortnægte. Ved Eruptionen i Aaret 1536 opstode 12 slige Kegler paa Bjergets Side. Da Ætna den 11te Marts 1660 havde et af sine største Udbrud, hvorved Catanea halvt blev begravet af Lava, qvældede denne frem af en faa Minuter tidligere aabnet Spalte — der endnu kan sees — og der dannedes da Monte rosse ved Nicolosi, som alle Reisende pleie at besøge; det maaler 820 Fod over Høisletten (3007 Fod over Havet) og blev i faa Dage opkastet for Cataneensernes forfærdede Blik. Endnu ere tvende vel vedligeholdte halvt med hinanden forbundne Kratere at see paa dens Top, og den selv bestaaer i sin hele vel en Miil i Omfang holdende Masse af sorte Brudstykker af Augit og røde Slakstykker, som af Feldspatblade, hvilken Farve har givet den sit Navn (det røde Bjerg). Fra den af blev hele Omegnen i en Udstrækning af meer end een Qvadratmiil bedækket med et Lag sort Sand flere Fod høit og som ikke er til at cultivere, da Augitkrystallerne, hvoraf det bestaaer, ikke forvittres, hvorved hele Omegnen af Nicolosi erholder et skrækkeligt, trist Udseende, der er saameget sørgeligere, som den vulcanske Jordbund ellers udvikler en til det Vidunderlige grændsende Produktionsevne.

Det vigtigste Vidnesbyrd for den Kjendsgjerning, at slige Spalter, og slig en Opdyngen af nye Kegler opstaae ved Lavastrømmene, giver Gemellaro selv som Øienvidne. I Aaret 1811 fandt et mægtigt Udbrud af Ætna Sted; paa Østsiden af Bjerget i den Kjedeldal, som Sicilianerne kalde Val del Bove, opstod en uhyre Kløft og i samme hævede sig efter hinanden under Gemellaros Øine syv Kratere, der udviklede sig til ligesaamange Bjerge.

Hvad der skete her, har ligesaa utvivlsomt gjentaget sig paa Island, paa Sandwichsøerne, paa Philippinerne, og det maa ansees som hævet over enhver Tvivl. Men et andet høist interessant Phænomen er netop ved denne Kjendsgjerning blevet belyst,

som man ellers vanskeligt havde kunnet forklare sig.

I Harzen, i Erzgebirge, og langt skjønnere og mere regelmæssigt dannet i Skotland og i Nord-England, paa Øen Elba og mange andre Steder, seer man saakaldte Djævlemure, hævende sig steilt af Jorden. Undertiden ere slige Mure kun Ryggen af den oprindelige, bævede faste Steenmasse, hvoraf ved Forvittring den øverste Bedækning er afskyllet, men paa andre Steder er det intet Videre end Opfyldning af en Bjergspalte med den af Jorden fremtrængende Eruptivmasse. Vulcanerne give det utvetydigste Beviis paa det Sidste. Alle slige Spalter som de, hvorom vi nyligt have talt, blive lidt efter lidt ganske udfyldte af Lava fra et vulcansk Udbrud; men da Lavaen her fremtræder i et i Sammenligning med hele Massen smalt Strøg, da den fremdeles til begge Sider lægger sig an mod faste og kolde Mure, saa afkjøles den ved denne Berørelse meget hurtigt, men derimod langsommere indvendigt. Det endnu flydende Indre af Lavaen i Spalten, der trænges frem ved den stedse efterflydende smeltede Steen, udfylder ikke alene Spalten, men qvælder frem af den, hæver sig over Randene og danner saaledes en steil Muur, maaskee kun faa Fod tyk.

Er Steenarten, hvori den har sit Fundament, blød og let forstyrrelig, saa gnaver Regn, Vind og Veir stadigt derpaa, og Muren rager nu frem af Jorden med lodrette Vægge. Saaledes seer man i det nordlige England en 13 Mile lang og 6 Fod bred Basaltmasse strække sig tvers over Øen fra Middleton-Bai til henimod Robin-Hood-Bai og gjennemskjære tvende betydelige Floddale. Hele det nordlige og vestlige Irland er saaledes dannet, saaledes Fingalshulen paa Staffa og mange andre af lige Art; men meest storartet træder det os imøde paa Øen Irland, hvor Lavaen eller Basaltmassen indtager 1400 Qvadratmiil, og i Forindien, hvor den rummer 12,000 Qvadratmiil, hævet som en Muur flere Tusinde Fod (i Indien indtil 4000 Fod), med skraa Rande, et tydeligt Vidne om sin Dannelse, hævet ved indre Kraft og efter Afkjølingen forblivende staaende uforgjængelig i den samme Form, hvori den blev hævet.

Er det ingen Spalte, men en snever begrændset Aabning, hvoraf den smeltede Masse er trængt frem, saa danner Basalten et kegledannet Bjerg over det Sted, den fremtræder; da er det i visse Maader at betragte som et Sømhoved, der har sin Stift dybt i Jordens Skjød. I Bjergværker kunde man forfølge denne Oprindelsesmaade, idet man fra Siden af nedenfor Basaltkeglen kunde naae til dens cylindriske Skaft.

Den ovenfor beskrevne Fremgang har man seet; man kan altsaa med Ret paastaae: hvor lignende Resultater vise sig, er en lignende Tildragelse Aarsagen, det vil sige, hiin af Jorden, af Sedimentstenen fremragende Masse skylder sin Existents Tildragelser, som vi i det Smaa kalde vulcanske, og som i Urtiden vare af langt større Udstrækning men ganske analoge med de nu indtræffende og som man til Forskjel fra de yngste har kaldt plutoniske. Alle Steen, om hvilke man har Grund til at antage, at de tidligere have været flydende, vare i et lignende Tilfælde; Trapstenen, Graniten, Porphyret o. s. v. danne paa Elba, paa Sicilien, midt i det europæiske Fastland ganske lignende Fremragninger eller Mure.

(Fortsættes.)

Historiske Skildringer.

Middelalderen.

Tredie Afsnit.

Folkevandringen.

III. Odoacer og Theodorich den Store (500 efter Chr.).

5.

Dog netop dette Italien var allerede i beklagelsesværdig Hjelpeløshed priisgivet en tydsk Fyrstes Vaaben. Denne Fyrste var Odoacer

eller Ottokar. Han var en Mand af simpel Herkomst, men som stræbte efter det Høieste og allerede tidlig havde en Anelse om tilkommende Storhed. Et gammelt Sagn beretter herom Følgende. Engang havde flere tydske Mænd aftalt at ville i Forening drage til Italien og der forsøge deres Lykke i romersk Krigstjeneste. Blandt dem befandt sig ogsaa en smuk, kraftig Yngling af høi Skikkelse og med et fyrigt Blik. Paa deres Vandring kom de gjennem den Egn, hvor nu Passau ligger. Her boede en from Eneboer, ved Navn Severinus. Han var kommen fra fjerne Egne for i Tydskland at forkynde Christendommen. Men Odoacer og hans Staldbrødre vare allerede bekjendte med denne Lære. Da droge de da ogsaa til Severins' eensomme Bolig og begjærede den hellige Mands Velsignelse. De traadte ind i den lille Hytte. Men den kjæmpestore Odoacer maatte staae i bukket Stilling, for ikke at støde med Hovedet mod det lave Loft. Da betragtede Eneboeren ham stivt og sagde: „Drag trøstig til Italien; nu bærer Du en ringe Klædning, men engang vil Du blive Hersker over Mange!“ Og Odoacer drog glad sin Vei.

I Italien herskede ved Odoacers Ankomst stor Forvirring. Grebne af den almindelige Vandrerlyst vare flere mindre tydske Folkestammer stegne over Alperne til Pos skjønne Sletter, og havde fundet Behag i det en Have lignende Land. Blandt dem vare Rugierne de meest fremragende i Antal og Kraft. De havde boet i det nuværende Pommern ved Østersøens eensformige Strandbred, hvor Navnet Rügen endnu erindrer om dem. En slig Rugier var ogsaa Odoacer. Ved Indsigt og Krigsmod svang han sig op til Feldtherreværdigheden og forstyrrede endelig med kjæk Haand det udlevede romerske Rige, hvis sidste Keiser var en svag Dreng, ved Navn Romulus Augustulus. Odoacer skjænkede ham et Slot tilligemed en rigelig Indkomst i Nedreitalien, og gjorde sig selv til Italiens Konge. Han herskede med Viisdom og Kraft, men efter en kort Blomstren skulde hans Kongerige falde for en Mægtigeres Haand.

6.

Paa et Feldttog til Donaulandene havde Odoacer ogsaa angrebet flere med Gotherne forbundne Folkestammer og herved gjort sig den østgothiske Kong Theodorich til Fiende. Den græske Keiser ønskede, at Theodorich skulde vende sig mod Italien og det græske Rige saaledes befries fra en farlig Nabo. Derfor viste han sig i en mundtlig Samtale overordentlig venlig mod den bortdragende Helt, og afstod ham høitideligt hele Italien. Thi han betragtede sig som den nærmeste Slægtning af det faldne romerske Keiserhuus, og derfor som den retmæssige Herre til det vestromerske Rige.

Med Glæde fulgte Gotherne deres ridderlige Konges Kald. I Foraaret 489 begyndte den almindelige Udvandring. Det mægtige Tog talte alene 200,000 stridbare Mænd. Qvinder og Børn fulgte efter paa Vogne. Men Farten til Italien var overordentlig besværlig og fareful. Som fordum Israels Børn maatte bane sig Vei gjennem den skrækkelige Ørken og fjendtlige Folkeslags bevæbnede Skarer til det dem forjættede nye Fædreland, saaledes kunde Theodorich med Sine ogsaa kun paa ubanede Veie og igjennem ugjestmilde Lande naae det valgte fremtidige Hjem, og han havde at kjæmpe ikke mindre mod Naturen end mod rovlystne Barbarers paa Luur liggende Hobe. Langs med Donaus Bredder og derfra igjennem det sydlige Tydskland lagde han sin Vei, og viste sig da endelig ved den brusende Isonzoflod, hvor det welske Sprog begynder.

Velrustet stod Odoacer ved sit Riges Grændser. Gotherne vare udmattede ved den lange Reises Møisommeligheder, tildeels uden Næring og Vaaben. Men Theodorich opflammede ved fyrig Tale sine Stridsmænds Mod og overvandt sin Modstander i tre store Slag. Vankelmodig sluttede det italienske Folk sig snart til Odoacer og snart til Theodorich; begge Herskere vare dets Hjerte fremmede. Næsten uden Sværdslag aabnede Italiens Steder deres Porte for Seirherren. Selv Odoacers Hær blev vaklende. Da kastede Odoacer, der selv i Ulykken ikke forsagede, sig med faa Troblevne ind i sin faste Hovedstad Ravenna, og rustede sig til fortvivlet Modværge. Ravenna laa dengang ved Havet, medens det nu ligger langt fra Havet. Denne Beliggenhed understøttede Forsvaret. Theodorich var fulgt sin Modstander lige i Hæ-

lene og begyndte at beleire Staden. Med Heltemod forsvarede Odoacer sig. Ofte brød han om Natten med Sine ud af Staden og udbredte Død og Skræk i Fjendens Leir. Men i stedse snevrere Kredse indesluttede Gotherne den betrængte Stad, og afspærrede endelig endogsaa Havnen. En frygtelig Hungersnød opstod blandt de Beleirede. Da besluttede Odoacer, efter at han i tre Aar tappert havde forsvaret sig, og nu mistvivlede om Lykken, at overgive sig; det skete den 27de Februar Aar 493. Den 5te Marts holdt Theodorich sit Indtog i den betvungne Stad. Odoacer blev modtaget og behandlet med Skaansel og Udmærkelse i Seirherrens Hofleir, men Theodorich frygtede endnu stedse den overvundne Modstander. Thi Odoacer var ham lige i ædelt Sind som i Mod, og kunde vel engang optage Kampen om den tabte Keiserkrone. Da opsteg i Theodorichs ellers saa rene Gemyt slette Tanker; i en høi Stilling ligger ofte stor Fristelse. Som fordum Alexander den Store paa Lykkens Tinde besmittede sin Roes ved raa Udbrud af sine Lidenskaber, saaledes havde ogsaa paa denne Tid Herskesygens og Mistænkelighedens Aand faaet Magt over Gotherhelten. Ved et Gjestebud stødte Theodorich med egen Haand sit Sværd i den ulykkelige Odoacers Bryst.

Vel fulgte Anger den usalige Daad, men ingen Anger kunde gjøre Mordet usket. Det hæfter som en uudslettelig Plet paa Theodorichs ellers saa berømmelige Minde.

Skræk gjennemfoer den ædle Myrdedes Venner. Dog dem skete intet Ondt. Med høimodig Tillid tog Theodorich endog flere af Odoacers Tjenere, som vare blevne ham troe til hans sidste Dieblik, i sin Tjeneste.

7.

Nu var Theodorichs eneste Modstander falden. Med sittrende Underdanighed hilste hele Italien den mægtige østgothiske Konge som sin Hersker. Og da senere Theodorich endog føiede det sydlige Frankrig til sine Stater og havde overtaget Regjeringen over det vaklende vestgothiske Rige i Spanien, da var det østgothiske Rige det mægtigste paa Jorden og omfattede Europas meest blomstrende Lande. Thi Theodorichs Bud adløb alle Lande fra Alpernes iisbedækkede Toppe til det rygende Ætnas, og fra Ungarns træløse Heder til Gibraltars Klipper. Til Sæde for Regjeringen valgte Theodorich Stæderne Ravenna og Verona. Verona blev af Gotherne kaldet „Bern" og var Theodorich en dyrebar Stad, fordi han der havde tilfegtet sig sin meest glimrende Seir over Odoacer. Derfor bliver han ogsaa i de gamle Sagn kaldet Kong Dietrich af Bern.

Tapperhed havde grundet det nye Rige; Viisdom maatte ordne det. Forskjellige Folkeslag vare forenede under Theodorichs Scepter. Fremfor Alt stode de fiintdannede, ukrigeriske Romere fjendtligt overfor de kun med Krigens Kunster fortrolige Gother. Forskjellige Sæder, forskjellig Lov gjaldt blandt dem Begge. Ogsaa Troen adskilte dem. Thi Romerne tilhørte den catholske Kirke, men Gotherne vare Tilhængere af Arius. Dog Theodorich vidste at forsone denne Strid. Begge Folkeslag beholdt deres gamle Love og Indretninger, og skulde uden Misundelse og Skinsyge boe blandt hinanden. Den arianske Konge forstyrrede ikke de catholske Romeres Tro og Gudstjeneste, og tillige forstod han ogsaa at beskjæftige dem efter deres Tilbøielighed. Romerne udmærkede sig ved deres Dannelse og Duelighed i Bestyrelsen af de offentlige Embeder. Derfor tog han sit Riges Embedsmænd af disse. Dette smigrede deres let bevægelige Forfængelighed, og forsonede dem med det fremmede Herredømme. Den gamle Keisertids Titler og Værdigheder vedbleve at bestaae, men bleve til Glæde for det romerske Folk uddeelte efter Fortjeneste og Værdighed og ikke for Gunst og Gave, som det tidligere havde været Tilfældet. Til sin første Raadgiver hævede Theodorich Cassiodorus. Denne ved Fromhed og Lærdom udmærkede Mand havde længe den øverste Ledelse af alle Statsanliggender i sin Haand, indtil han som Olding trak sig tilbage i et Kloster og der viede sig til Videnskaberne.

Foruden de offentlige Embeder hviilte og Handelens Bedrift som Kunsternes og Videnskabernes Pleie næsten udelukkende i Romernes Hænder. Theodorich oplivede Handelen ved Bygning af fortræffelige Landeveie og ved Strenghed mod alle Røverier. Ordenen og Sikkerheden var i hele Landet saa stor, at den, der havde tabt sin Pengepung, var

temmelig sikker paa at faae den igjen. Fortrinsviis elskede Theodorich Bygningskunsten og han smykkede sine tvende Hovedstæder med herlige Kirker og Paladser, i hvis ædle Stiil man allerede formaaede at kjende Begyndelsen til den senere gammeltydske eller gothiske Stiil.

Men for at sikre sit Rige mod ydre og indre Fjender behøvede Theodorich en stedse slagfærdig og velrustet Krigshær. Denne dannede han ene og alene af sine Gother, hvis Troskab og Tapperhed saa glimrende havde viist sig i de forgangne Aar. Hundredtusinde Stridsmænd vare bestandigt under Vaaben. Deelte i fire Hobe stode de i alle Rigets faste Pladser og fortrinsviis ved Alpepassene som stadige Vogtere af Freden. Paa samme Tid dækkede en Flaade paa 1000 Skibe Kysterne og skjærmede Handelens Sikkerhed i Middelhavet.

8.

Medens Theodorich saaledes som en Fader med kjærlig Forsørg vaagede over sit Riges Vel, forstod han ikke mindre at indgyde fremmede Fyrster Agtelse og Ærefrygt. Det var hans Ønske at leve i stadig Fred, og aldrig drog han Sværdet, uden naar Retten eller Nødværge fordrede det. Men ofte var det blotte Syn af en gothisk Hær tilstrækkelig til at gjenoprette Freden. En smuk og stor Tanke ledede alle Theodorichs Forhandlinger med fremmede Fyrster. Han ønskede nemlig at forene alle christne germanniske Konger til et stort og helligt Forbund, hvis Medlemmer skulde leve i Fred og Venskab med hinanden. Den raa Tid har ikke ladet det skjønne Billede blive til Sandhed; men dog blev Theodorich ved denne Tænkemaade en Fredens og Rettens Vogter og derved til Velsignelse for sin Samtid.

Endnu ere Breve tilstede, som Theodorich skrev til fremmede Fyrster. De vidne ikke mindre om den store Konges Viisdom end om hans Anseelse hos de udenlandske Fyrster. Engang førte den vilde Frankerkonge Chlodevig Krig med Alemannerne. Disse udbade sig Theodorichs Mægling. Strax skikkede denne et Gesandtskab til Frankrig. I dets Følge var en kunstfærdig Sanger, som forstod at ledsage sin Sang med yndig Strengeleg. Ved Chlodevigs Hof priste han i herlige Sange den seirrige Konges Vaabenbedrifter. Men paa samme Tid overrakte Gesandterne ham en Skrivelse fra deres Herre, hvori Theodorich paa en venlig men dog alvorsfuld Maade formanede Chlodevig til at afstaae fra videre Kamp med Alemannerne. I dette Brev hedder det: „Troe mig, jeg har da ført de lykkeligste Krige, naar jeg endte med Maadehold.“ Og Chlodevig fulgte Raadet og forsonede sig med sine Modstandere.

Nogle Aar senere var der opstaaet Strid mellem den samme Chlodevig og den vestgothiske Konge Alarich den Anden. En blodig Krig truede med at bryde ud. Da sendte atter Theodorich Bud og Brev til de uenige Herskere. Til Alarich skrev han: „Lad Dig ikke henrive af den blinde Lidenskab. Maadehold opholder Folket, Retfærdighed gjør en Konge stærk. Endnu kan Striden bilægges i Mindelighed!“ Men til Burgunderfyrsten Gundobald skrev han med faderlig Alvor: „Alle Konger trindtomkring have modtaget Beviser paa min Velvillie. Det foraarsager mig stor Smerte, naar de trodse hinanden. Hav Ærefrygt for min Alder og vider, at jeg vil revse Eders Daarskaber.“ Vel kunde Theodorich ikke forebygge Krigens Udbrud, men da Alarich var falden i Kampen, og det vestgothiske Rige stod aabent for Chlodevigs seirrige Skarer, da forhindrede Theodorich ved sin kraftige Indskriden den truede Stats fuldkomne Opløsning og overtog i den umyndige Søns, Alarichs, Navn Regjeringen over Vestgotherne.

Ogsaa andre Fyrster ærede den store Theodorich som deres Skytsherre og sendte ham Breve og Gaver. Saaledes sendte engang den thüringske Kong Hermanfried ham et Antal udsøgte Heste, som vare opdrættede i Thüringerskovens yppige Græsgange og som opvakte almindelig Beundring i hele Italien paa Grund af deres Skjønhed. De vare store og velbyggede og af sølvgraae Farve; deres Hurtighed lignede Hjortens. Trods deres Kraft vare de dog lette at føre. En anden Gang kom et Gesandtskab fra det fjerne Lifland med værdifulde Gaver, og selv i det nordligste Europa, i Skandinavien priste man den ædle Theodorichs Bedrifter.

Theodorichs Venskab med andre Konger blev meget befordret ved de af ham indledede Ægteskaber. Saaledes formælede han sin ældste Datter Ostrogatha med den burgundiske Fyrste Siegmund, sin yngste, Amalasuntha, med en fornem Østgother Eutharich. En tredie Datter blev den vestgothiske Kong Alarichs Gemalinde. Sin Søster Amalafrieda gav han til Vandalerkongen Thrasimund og sin Niece Amalaberga til Hermanfried af Thüringen. Ved Theodorich opkom den forhen ukjendte Skik, at Fyrster kun formælede sig med Fyrstedøttre. Theodorichs Gemalinde hed Audafleda og var Chlodevigs Søster.

Theodorich herskede med Kraft og Viisdom i mere end 30 Aar over sit vidtstrakte Rige. Men de sidste Regjeringsaar vare ikke uden Sorger. Romerne lønnede hans faderlige Forsorg med Utaknemmelighed. Sammensværgelser, der næredes fra det rænkefulde Hof i Constantinopel, udbredte sig over hele Italien. Da blev Theodorichs Sind greben af mørk Mistænksomhed; hans Mildhed forvandlede sig til blodig Strenghed. Svære Straffe traf Skyldige og Uskyldige og man gjenkjendte ikke den ellers saa ædelmodige Theodorich mere. Da blev engang ved et Maaltid en stor Fisk sat paa det kongelige Taffel. Fiskens opspærrede Gab forekom Theodorich som et Billede paa Helvede, som en uskyldig Myrdets Aasyn. Hans Samvittighed vaagnede og dyb Anger bemestrede sig hans Hjerte. Han blev aldrig mere glad og døde kort derefter i sit Livs 70de Aar, 526 efter Chr. I Ravenna viser man endnu den Dag idag hans kunstigt optaarnede Mausoleum.

(Fortsættes.)

Jordbeskrivelsens Historie.

Babylonierne, Ægypterne og Fønicierne beskæftigede sig med denne Videnskab; de sidste gjorde talrige Opdagelser paa deres Handelsreiser og naaede til det atlantiske Ocean.

Grækerne vare de Første, der bragte Jordbeskrivelsen i et regelmæssigt System. **Eratosthenes** drog den første Breddegrad, der begyndte i Gibraltar, gik gjennem Rhodus og strakte sig til Indiens Bjerge. Senere Geografer gjorde Forsøg paa at udmaale Stædernes Længde; men da Jordens sande Skikkelse først blev bekjendt efter Amerikas Opdagelse af Kristoffer Kolumbus (1492—93), saa kan Begrebet om Længde og Bredde i tidligere Tider kun have været meget ufuldkommen.

I Begyndelsen af den kristelige Tidsregning levede **Strabo**, en Kappadocier, der skrev en Afhandling om Geografien, i sytten Bøger, som endnu have bevaret sig til vore Tider og vidne om stor Lærdom, forbunden med ivrig Forskning.

Ptolomæus, en Ægypter, der levede i det andet Aarhundrede efter Kristi, har i et Værk over denne Gjenstand leveret langt mere end alle sine Forgængere. Han tegnede Kort efter geometriske Grundsætninger og bestemte Stæderne efter Længde og Bredde.

Talrige Værker fulgte efter dette, af hvilke de interessanteste og lærerigeste ere samlede og udgivne af Englænderen Hudson under Titlen: „Smaaskrifter af gamle Grækere over Geografien."

Under Romerrigets Forfald og i Middelalderen synes Jordbeskrivelsen snarere at være gaaet tilbage end skredet frem; idetmindste udkom i hiin Tid de urimeligste Læresætninger over denne Gjenstand. Araberne alene udvidede saa temmelig deres Opdagelser.

I det 13de Aarhundrede bidrog **Marco Paoli**, en venetiansk Adelsmand, ved sine lange Reiser Meget til Udvidelsen af de geografiske Kundskabers snævre Grændser. Ved Hjælp af det dengang nylig opfundne Kompas besøgte Portugiserne i det 14de Aarhundrede mange Egne af Jorden, der tidligere vare deels ubekjendte, deels meget mangelfuldt beskrevne.

I det 15de Aarhundrede tilføiede **Kristoffer Kolumbus** det geografiske Kundskabsforraad en heel ny Verden, — en Begiven-

hed af særdeles Vigtighed og en mægtig Spore til videre Foretagender.

Fra denne Tid af gjordes Opdagelsesreiser i saa stor Mængde, at det vilde være for vidtløftig, at omtale dem alle. Ved Bestræbelser af Mænd som Magellan, Drake, Dampier, Anton, Wallis, Bougainville, Cook, la Peyrouse, Vancouver og mange andre Verdensomseilere er vor Jordkundskab bleven betydelig forøget, og kjække Reisende tilføie daglig nye Opdagelser. Men saa omfattende er Videnskabens Gebeet, at man vel tør sige, at Jordkundskaben er endnu ikke kommen langt over sin Barndom.

Palæstina i vore Dage.

Beskrevet af J. H.

(Sluttet.)

10.

Nordegnen om Jerusalem. — Nabulus, det gamle Sikem. — Sletten Esdrelon, Jesreel eller Dalen Megiddo. — Nazareth med Mariæ Bebudelses Kirke. — Christibjerget. — Tiberias, den galilæiske eller Genezareth Sø. — Bjerget Thabor. — Kana.

Gjennem Jerusalems nordlige Port gaaer Veien til Nabulus og Nazareth — ærværdige Minder fra en forlængst forsvunden Tidsalder. Paa denne Vei seer man Hovedstaden i længere Afstand end fra nogen anden Side, seer dens Taarne og Kupler svinde i de fjerne Taager; men vi forlade kun Christenhedens Hovedhelligdom for at dvæle paa ikke mindre minderige Steder. Den forgangne Tid har trykket et talende Stempel paa hver Landsby, hver Kilde og Busk i disse Egne, vækker Billeder for Sjælen, hvorved den kun for gjerne dvæler, giver Tanken Freidighed og Indbildningskraften friere Rum.

Veien gaaer meest over stenede øde Bjerge, snart gjennem store med Olietræer beplantede Dale, snart igjen over golde Klipper. Malerisk ligge alle Landsbyerne paa høie Bjergtinder eller paa steile Skraaninger. — Endelig naaer man en snæver Dal, der indesluttes af Bjergene Ebal og Garazim — mærkelige Steder i den fjerne Oldtid, hiint ved sit Alter og dette ved sit samaritanske Tempel. Ved Indgangen til Dalen viser man flere Brønde, blandt hvilke især maa mærkes Jakobsbrønden, ved Foden af Garazim; den er 106 Fod dyb og indhuggen i Klippen. Man betegner denne som den samme, hvorved Christus talte med Samaritanerinden, der var kommen did for at øse Vand (Joh. 4. 5 ff.).

Halvveis i denne Dal ligger **Nabulus**, det gamle **Sikem**, Romernes **Neapolis**, særdeles skjønt paa en Bjergskraaning, der er bedækket med Haver, som hæve sig terrasseformigt over hinanden. Stadens Huse synes ligesom at stige frem af Lystskove, smykkede med alle Arter Blomster; klare Bække forfriske disse yppige Plantninger. Man viser her Josephs, Josvas og Eleazars Grave.

Over høie Bjergrygge gaaer Veien til den historisk berømte Slette **Esdrelon**, ogsaa kaldet **Jesreel** eller Dalen **Megiddo**, der i Form af en spidsvinklet Triangel strækker sig fra Bjerget Karmel til henimod Jordan, begrændset nordligt af den galilæiske Høislettes Bjerge, og sydligt af en Mængde Høie, der høre til de gamle Efraims Bjerge. Saaledes overalt omgivet af Bjerge, hvoriblandt Thabor og Hermon ere de meest fremragende, er det vel en særdeles korn- og græsrig Slette, men den er slet dyrket og viser endnu flere Spor af ødelagte Steder. Saavel i ældre som i nyere Tid var den en Skueplads for blodige Kampe. Her seirede Gideon over Midianiter og Amalekiter (Dom. 6, 33); her slog Saul Filisternes Fyrster og Akis, Kongen af Gath (1. Sam. 29); ligeledes Israels Konge Akab, der vandt over Syrerkongen Benhadad, som leverede ham et Slag i denne Dal „af Frygt for Israels Bjergguder.“ (1. Kong. 20, 26 ff.). Da den ægyptiske Farao Necho brød op til Assyrien, drog Juda tappre Kong Josias imod ham; begge Hære mødtes i Dalen Megiddo, og Josias faldt i Kampen for sit Folk (2 Kong. 23, 29). Paa Esdrelon Slette stod Jødernes sidste Kamp, da deres Magt blev brudt af Vespasian (70), og i en senere Tid maatte

de Christne ligeledes her føle Halvmaanens Tryk, da de beseiredes af Sultan Saladin (1187). Ogsaa Bonapartes Navn gjenlyder i denne Egn, hvor han, tilligemed Kleber, i Spidsen for 3000 Franskmænd beseirede en Hær paa 25,000 Tyrker (1799).

Vi gjennemvandre Sletten i sin hele Længde, overstige derpaa nogle Bjerge, indtil endelig en steil Sti fører til et Bjergpas, hvorfra man overskuer Skuepladsen for Jesu Christi Barndomshistorie. **Nazareht** ligger yndigt paa Skraaningen af en Halvkreds af Bjerge, og har fordum vistnok været betydeligere end nu. Man finder her et Fransiskanerkloster, den skjønneste og prægtigste Klosterbygning i hele Palæstina, hvilken stikker meget af mod den fattige Landsby. Til Klostret hører den pragtfulde Mariæ Bebudelses Kirke, hvor der Aftenen før en Høitidsdag holdes Gudstjeneste ved straalende Belysning. Under Kirkens Chor stiger man flere Trin op til en Hule, der bliver betegnet som Bebudelsesstedet; en Søile betegner det Punkt, hvor Englen var, en anden, hvor Maria sad, og af denne seer man endnu den øverste Deel hænge ved Loftet, da det mellemste Stykke skal være blevet afbrudt af Mohammedanerne. — I et lille Kapel ved Kirken findes det saakaldte Josephs Værksted, og ikke langt derfra er Skolen, hvor Christus forelæste den hellige Skrift for Jøderne. Som en mærkværdig Levning fra Oldtiden viser man her tillige en stor rund Klippeplade, hvorpaa Christus ofte skal have spiist med sine Disciple.

Lidt udenfor Staden findes et Maroniterkloster, hvilket er opført paa Randen af en steil Skraaning, hvorfra Jøderne vilde nedstyrte Jesus, da hans Tale i Synagogen havde fortørnet dem. Betragter man Landskabsmaleriet om Nazareth, da overlader man sig til den Tanke, at Menneskeslægtens Frelser gjerne vandrede her, tilbagetrækkende sig fra Verden, for at overveie og forberede sig til sin store Sendelse; dybe adskilte Dale, vilde Høider bedækkede med yppig Plantevært, stille og alvorlige Stier, hvor overhængende Klipper forhindre al Forstyrrelse, danne et fortryllende Hele.

Paa den hele Vandring fra Nazareth til den galilæiske Sø frembyder sig saa herlige Landskaber, fulde af Gjenstande, der maa gjøre Indtrykket høitideligt, om end afhængigt af de Følelser, som en af det hellige Lands meest bekjendte Egne maa vække i hvert Hjerte. — Strax udenfor den Stad, vi forlode, paa Sletten Esdrelon, ligger Christi- eller de syv Saligheders Bjerg, saaledes kaldet fordi Christus der skal have holdt sin Bjergprædiken, der begyndte med Saligpriisninger. Veien fra Nazareth slynger sig om Christibjergets Fod og fører til Staden **Tiberias**, der ligger nær det galilæiske Hav, som derefter kaldes Søen Tiberias, paa en smal Slette omgivet af Bjerge, hvorfra der aabner sig fortryllende Udsigter.

Tiberias blev prægtig opbygget af Herodes Antipas, der opkaldte den efter den romerske Keiser Tiberius (14—41 eft. Chr.). Indtil Neros Tid var Staden Residents og Galilæas Hovedstad istedetfor Sepforus, og endnu efter Jerusalems Forstyrrelse var den Sæde for Sanhedrin eller Synedriet, Jødernes høie Raad, og længe efter Middelpunktet for jødisk Lærdom. — Blandt de gudstjenstlige Steder maa mærkes Peterskirken, en dump og mørk Bygning, opført paa Grunden af det Huus, hvor Peter boede. Det er sandsynligviis den første christelige Kirke i Tiberias, og stammer fra det fjerde Aarhundrede. — Tiberias er efter Talmud en af de fire hellige Stæder, og engang, siges der, skal Messias her hæve sig op af Søen. Endnu bestandig ankomme hertil mange jødiske Andægtige fra alle Lande, og boe tilsammen her, hvor de underholdes ved milde Indsamlinger i alle tre Verdensdele.

Tiberias ligger, som anført, ved den **galilæiske Sø**, paa hvis skjønne Bredder Christus saa gjerne vandrede med sine Disciple og Venner. Intet Sted i Palæstina kan maale sig med Egnen om denne Sø, paa hvis Bredder ingen Forbandelse hviler, som over det døde Havs Kyster, men en hellig Stilhed, en ophøiet Skjønhed, der tiltaler Sjælen. Søen, der ogsaa bærer Navnet Genezareth efter det skjønne frugtbare Landskab Gennesar ved dens nordvestlige Bred, strækker sig i en Længde af et Par Mile gjennem den indbydende Egn; paa alle

Sider, undtagen hvor Jordan strømmer ud, er det klare Vandspeil omgivet med Bjerge og beskyttet mod Vinde. Jordanfloden løber midt gjennem Søen, og en stærk Strømning forraader dens Gjennemgang, naar den opholdes af modsatte Vinde, især fra Sydost, hvilken ofte kan sætte den ellers rolige Flade i stormfuld Bevægelse. Seiladsen er derfor ikke fri for Farer, og med slige pludselige Vindstød, der ere af ringe Varighed, kan man forklare sig den Storm i en Indsø, hvilken stilledes af *Jesus*. Nu seer man aldrig et eneste Fartøi paa Søen. Der findes Rigdom af herlige velsmagende Fisk, især ved den nordlige Bred. Fiskerne vade ud i Søen, saa Vandet staaer dem over Bæltestedet, udkaste et lille Haandnæt, og trække det snart tilbage med en rigelig Fangst. — Paa et steilt Sted ved Bredden viser man det Sted, hvor *Christus* saa vidunderligt bespiste den samlede Mængde, hvilket til Erindring derom kaldes „*Brødformerelsen*."

Som en Kæmpe i den hele Bjergrække, der omgiver Sletten *Esdrelon*, staaer Bjerget **Thabor**, sydvestligt for *Christi*bjerget, et Par Miles Vei fra Nazareth. Det er en mægtig isoleret Kalksteensklippe, der lig en afstumpet Kegle hæver sig 3000 Fod over Slettelandet; Skove af gamle Ege og vilde Pistacier bedække Siderne af Bjerget, paa hvis Græstæppe der overalt fremspire Blomster. Fra dets flade Top nydes en henrivende Udsigt; mod Syd Sletten Esdrelon, mod Øst de høie Bjerge, der begrændse Jordans Bred og det galilæiske Hav, i Nord Antilibanon og i Vest Bjerget Karmel og Middelhavet. Paa denne Bjergtop stod engang en stor Landsby med Kirker og Klostre, og endnu seer man gamle Mure, Hvælvinger og Cisterner, der tildeels ere udhuggede i Klippen og indeholde fortræffeligt Vand. Til *Thabor* henlægger et vistnok ugrundet Sagn Christi Forklarelse, og endnu bliver der paa Forklarelsesdagen holdt Gudstjeneste i et underjordisk Kapel. — Ved Foden af Bjerget ligger under Skyggen af nogle Træer den lille By, hvor Profetinden *Debórah* blev født.

Over nogle Klippestier løber Veien til Landsbyen **Kana**, en halvanden Miil fra *Nazareth*. I Nærheden af Byen er der en Brønd med kosteligt klart Vand, hvoraf Beboere betjene sig til Huusbrug. Pilegrimmene tøve sædvanlig her, fordi denne Brønd betegnes som hiin Kilde, hvis Vand *Christus* ved Bryllupshøitiden forvandlede til Viin (Joh. 2, 1—11). I selve Byen finder man endnu Ruiner af en Kirke, der skal være bleven opført paa Grunden af det Huus, hvori Bryllupshøitiden i Kana blev feiret. I disse Ruiner finder man meget store tykke Steenvandkrukker, der svare til den Beskrivelse, som Evangelisten *Johannes* giver af dette Lands gamle Drikkekar og Huusgeraad. Disse Krukker ere endnu i Brug i Omegnen.

11.

De syriske Kyster. — Bjerget Karmel, Kaifa. — Akka (St. Jean de Acre). — De sidste Korstog. — Fonicien: Tyrus, Sidon. — Libanon. — Maroniterne og Druserne. — Cederskoven. — Eden. — Slutning.

Efter disse Udflugter i Egnen om Jerusalem berede vi os til den sidste Deel af vor Vandring, Farten langs de *syriske Kyster*, fra hvilke vi tidligere vendte os for at besøge det gamle og nye Testamentes Helligdomme. Nyere Tildragelser skulle fremtræde for Tanken ved Synet af de andre Steder, hvorhen vi vende os; nyere Erindringer opvaagne i Sjælen, idet vi omflytte Skuepladsen for vore historiske Vandringer.

En Klippe fører fra *Nazareth* til den frugtbare Slette *Zabulon*, der i et bredt Omfang strækker sig næsten ned til Havbredderne. Blandede Følelser paatrænge sig os ved at beskue det brogede Landskabsbillede, der udfolder sig for Vandreren, som fra Høiderne stiger ned paa Sletten. Lange Rækker rødbrune Køer, hvide Kameler og sorte Geder drage med langsomme Skridt til et eller andet Kildevæld, medens Arabere paa lette Heste sprænge over Sletten i røde Klædninger og med sølvskinnende Vaaben. Fra de nærliggende Byer sees enkelte Grupper af arabiske Kvinder, og deres lange himmelblaa Gevandter, der sammenholdes med et bredt hvidt Bælte, hvis Ender slæbe efter dem paa Jorden, gjøre en malerisk Virkning. Længere borte paa indbydende Græspletter seer man vilde Bedui-

ner, der have leiret sig paa deres Omslaken; Mændene undersøge deres Vaaben, medens Kvinderne sysle med Vaskning, og de unge Folk under Granattræernes Skygge opføre deres eiendommelige Rundbands, simpel og ensformig, skjøndt ikke uden Ynde.

Et Par Timers Gang fører til en Række grønne Dale mellem Høie, der ere bedækkede med Eviggrønt og mægtige Egetræer. Disse Skove adskille Sletten fra Havbugten ved Akka. Bjerget **Karmel**, en høi Kjæde, der udgaaer fra Jordanegnen og strækker sig til Havet, hæver sig tilvenstre, — en dunkelgrøn Skov, der aftegner sig paa den mørkeblaa Himmel. Bjergsiderne ere overalt bedækkede med kraftig Plantevæxt og tætte Buske, der hist og her overrages af høie Ege; fra Baggrunden fremtræder enkelte Steder graa Klippemasser af en sælsom Form. Man følger Bjerget paa en Strækning af flere Mile, og overalt har det et alvorligt og høitideligt Udseende som en næsten steil opstigende Kæmpemuur. Paa denne Vandring støder man hyppigt paa Smaabyer, der beboes af agerdyrkende Arabere. De bestaae af lave Hytter uden Vinduer, bedækkede med Terrasser, der beskytte Boligerne mod Regn; over Terrasserne ere anlagte grønne Løvhytter, støttede af Træstammer, der danne ligesom en anden Etage, hvilken Araberne beboe i Sommertiden.

Langs blomstrende Haver gaaer Veien til **Kaifa** eller **Hefa.** Kuplerne, de høie Minaretter og de hvide Mure give Staden et pragtfuldt Udseende i det Fjerne; men naar man nærmer sig, seer man sig skuffet i sin Forventning ved at finde en fattig Flække, der kun bestaaer af en eneste Gade. Den ligger ved Foden af Karmel paa en Sandslette, der danner Endepunktet af en Bue, hvis anden Ende er Akka. Begge Stæder adskilles af en halvanden Mile lang Havbugt, hvis Kyster frembyde de yndigste Sølandskaber. Ved Enden af Bugten, hvor Kaifa ligger, løber en Dæmning ud i Havet, ved hvilken Skibene hyppig lægge bi paa deres Bestemmelse til Akka. Ovenfor Flækken hæver sig en Skov af Olietræer, høiere oppe fører en i Klippen huggen Vei til Karmel.

Vi bestige Karmel paa den Side, der vender mod Havet, hvis Bølger omskylle dets Fod. Her var det at Elias stod, da han, som Skriften beretter, bønfaldt Himlen om Regn, og saae Skyerne stige op af Havet (1 Kong. 18, 41—46). Karmel er næsten 1500 Fod høit, og Toppen, der er flere Mile i Omkreds, er bevoxet med Fyr og Eg, og bedækket med de skjønneste Blomster, Hyazinther, Narcisser, Jonkviller og Anemoner. Derfor siger Profeten Jesaias: „Ørkenen vil blomstre; thi Libanons Herlighed er givet den, Karmels og Sarons Smykke." En Mængde krystalklare Bække udspringe paa Bjerget, hvoraf den største udstrømmer af Eliasbrønden, og faldende fra Klippe til Klippe iler til den tæt kratbevoxede Bred af Kischon, der ved Bjergets Fod løber ud i Havet. Fra Bjergtoppen overskuer man Sletten Esdrelon, Bjergene Thabor og Hermon hæve sig og Samarias Bjerge slutte den rige Udsigt. Paa Karmel opbyggede Keiserinde Helena en Kirke, og i det 12te Aarhundrede grundedes her det saakaldte Eliaskloster af Barføddermunkene, der efter Bjerget kaldtes Karmeliter. Dette Kloster, som i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede blev gjenopbygget paany, lod Napoleon forandre til et Pestlazareth, hvorfor det senere blev forstyrret af Tyrkerne. Først i nyere Tid blev det gjenopført for en Sum af milde Gaver, indsamlede i den christelige Verden. Det er en stor og prægtig Bygning, hvori der dog kun findes faa Munke, der venligt modtage Vandreren. Fra den store Klosterbalkon er en fortræffelig Udsigt over Havbugten ved Akka, dens frugtbare Bredder og Libanons blaa Høie, der især taarne sig mangfoldigt paa den vestlige Side af Karmel.

For Tiden beboes Høiene om Karmel af eneboende Munke. I en Egn, der kaldes Ordensbrødrenes Hule, finder man en 400 ved Siden af hinanden; Vinduer og Sovesteder ere udhuggede i Klippen. Længere henne i fast Kalksteen findes en usædvanlig høi Hule, der er en 20 Skridt lang og over 15 Skridt bred. Rundtom er der en Afsats, med Undtagelse af den venstre Side, i hvis Midte der befindes en anden stor Klippegrotte. I Baggrunden af den større Grotte seer man flere Lamper og nogle Pjalter, der skal være Levninger af Seiersfaner. Mohammedanerne og Jøderne kalde denne Grotte Profeten Elias' Skole, og dens

Beliggenhed passer særdeles til den Bestemmelse, som Sagnet giver den. Man har herfra ingen anden Udsigt end det umaalelige Hav, man hører ingen anden Larm end Bølgernes Brusen, der stedse brydes mod Klippens Fod. Denne Grotte er Maalet for mange velhavende Mohammedanere, der her forrette deres Andagt.

Vi følge Egnen langs med Havet, vandre over den ved Glasopfindelsen saa berømte Flod Belus, og komme snart til den nordligere beliggende Stad **Akka.** Denne i den ældre og nyere Historie saa berømte Søstad hed tidligere **Akkon,** men forstørret og udvidet under Ptolomæerne erholdt den Navnet **Ptolomæus,** under hvilket den oftere forekommer i Apostelhistorien; Tyrkerne gjengave den paany sit ældste Navn. Saalænge Staden paa Korstogenes Tid stod under christelig Høihed, var den indviet til den hellige Johannes og kaldtes **St. Jean d'Akre.**

Ved at nærme sig Staden, seer man endnu overalt Spor af den store Ødelæggelse, som dens Bestormelse ved Ibrahim Pascha i Aaret 1832 har ladt tilbage; men, som man fortæller, var allerede før hiin Begivenhed baade inden og udenfor Staden mange Tegn synlige af tidligere Forstyrrelser. Ibrahim havde vel strax efter Erobringen ladet de Jorddynger oprydde, hvorunder over 10,000 Mennesker laae begravede, og befalet Husenes Gjenopbyggelse, men endnu 1840 vare Murene for største Delen ødelagte, Moscheernes Kupler sønderskudte; de anselige Bygninger, som den frygtelige Dschesar Pascha havde ladet oprette, laae i Ruiner, og endnu finder man i Omegnen selv Been af Mennesker og Kameler, der ere blegede i den hede Sand. Den unge Pascha af Akka, Abdallah, der havde paadraget sig sin Beskytters, den ægyptiske Paschas Vrede ved ikke at opfylde visse Tilsagn, forsvarede sig med sin ringe Besætning tappert et heelt Aar igjennem mod Ægyptens samlede Stridskræfter, og hvis han havde erholdt den lovede Bistand, vilde Ibrahim have seet sin Krigslykke strande paa denne Fæstning. Men denne Erobrers Udholdenhed seirede, og den med store Offere kjøbte Indtagelse af Staden aabnede ham Veien til Syriens Erobring.

Det er vanskeligt at kjende de nyere Ruiner fra de ældre Levninger fra det christelige Herredømmes Tid; imidlertid viser man dog Ruinerne af den hellige Johannes Kirke og Johaniterriddernes Ordenshuus. Ligeledes kan man ogsaa saa temmelig skjelne mellem de gamle Voldmure fra den christelige Fortid og de ødelagte nyere Værker fra Dschesars Tid. Synet af hine Levninger tilbagekalde levende Erindringer fra hiin Tid, da Akka var det sidste Bolværk for det christelige Herredømme i Palæstina, den sidste Skueplads for Korsfarernes store Kampe.

Det var i Juni Maaned 1190 at Hertug Frederik af Schwaben, efter sin Faders, Keiser Frederik den Førstes ulykkelige Død, førte Resten af den tydske Hær for Akka, som Sultan Saladin tre Aar tidligere havde frarevet de Christne. Den paafølgende langvarige Beleiring blev tillige mærkværdig ved Stiftelsen af den tydske Ridderorden, der havde sit Forbillede i to ældre, Johanniternes og Tempelherrernes Orden. Stiftelsen af disse Ordener høre til de mærkeligste Følger af Korstogene, og afspeile levende den Tids Eiendommeligheder. — Johanniterordenen, der opstod af et allerede længe før det første Korstog til Jerusalem stiftet Hospital for syge Pilegrimme, havde oprindelig bestemt sig til Valfarernes Understyttelse og Forpleining, og forpligtede sig først senere, da Foreningen i Aaret 1113 uddannede sig til en bestemt Orden, tillige til Mohammedanernes Bekæmpelse og Pilegrimmenes bevæbnede Beskyttelse, hvilket blev overdraget samtlige Riddere. Den i Aaret 1118 af franske Riddere stiftede Tempelherreordens Bestemmelse var oprindelig krigersk og bygget paa den Forpligtelse, at beskytte Pilegrimmene paa de usikkre Veie i Palæstina og forsvare dem mod Mohammedanerne. — Den tydske Ridder- eller Mariaordenen forbandt ved sin Stiftelse begge veldædige Øiemed. Dens Vugge var Mariahospitalet, en Stiftelse til fattige tydske Pilegrimmes Forpleining, grundet af en Tydsker i Jerusalem (1128). Under Akkas Beleiring blev der i Aaret 1190 af lybske og bremiske Borgere stiftet et tydsk Hospital i Leiren. Strax efter sin Ankomst

søgte Hertug Frederik af Schwaben at fremme Sagen; han forandrede denne veldædige Anstalt til en ny Ridderorden, der erholdt sin første Stormester i Leiren for Akka.

Under Stadens Beleiring havde de Christne at kæmpe med store Trængsler. Saladin understøttede den beleirede Besætning, med hvilken han ved Duepost vedligeholdt en stadig Forbindelse. Endelig ankom tillige Kong Philip August af Frankrig og snart derefter Richard Løvehjerte, og da den ydre Muur var stormet, overgav Fæstningen og Staden sig i Juli Maaned 1191. Ved denne Erobring krænkede Richard ved sit Hovmod Hertug Leopold af Østerrig, hvis Banner han nedrev, og paadrog sig derved Hertugens Hævn, der beredte ham et langvarigt Fangenskab paa Slottet Dürrenstein i Østerrig. Vaabenstilstanden, som Korsfarerne sluttede med Saladin (1192), sikkrede dem kun Besiddelsen af Kyststrækningen fra Akka til Jaffa og den frie Valfart til Jerusalem.

Det er mærkværdigt og kun at tilskrive deels de christelige Ridderes Heltemod, deels det mohammedanske Herredømmes Forfald efter Saladins Død, at de svage og adspredte Levninger af den christelige Magt i Palæstina endnu kunde holde sig hundrede Aar. De senere Korstog i det 13de Aarhundrede havde kun ringe Virkning. Konstantinopels Erobring ved en Korshær, og Stiftelsen af et vesterlandsk Keiserdømme paa Ruinerne af det græske i Aaret 1204, splittede Vesterlandenes Stridskræfter og maatte aflede dem fra den oprindelige Hensigt, Palæstinas Erobring og Besiddelse. Et Tog, som en Afdeling af Korshæren i Aaret 1248 foretog sig til den mohammedanske Magts Middelpunkt, til Ægypten, havde et ulykkeligt Udfald.

Korstoget, som Keiser Frederik den Anden, der var formælet med den fordrevne jerusalemske Konges Datter, i denne Mellemtid foretog (1228), førte til en tiaarig Vaabenstilstand med den ægyptiske Sultan, som tilbagegav de Christne Jerusalem, Bethlehem, Nazareth, Sidon og Kystlandet indtil Akka. Mongolernes Erobringssyge fremkaldte nye Forvirringer i Orienten. Jerusalem blev ikke i de Christnes bestandige Besiddelse, og kun svagt blev Kampen i Palæstina fortsat, hvor kun Tid fra Tid enkelte Skarer landede. Den franske Konge, Ludvig den Hellige, der var bundet ved et i en svær Sygdom afgivet Løfte, foretog i Aaret 1249 et Korstog, for ved Ægyptens Erobring at aabne Veien til Palæstina. Han var saa heldig at indtage Damiette, men da han derpaa ubesindig trængte frem mod Kairo, blev han slagen, fangen med Levningerne af sin Hær, og maalte med store Offere gjenkjøbe sig Friheden (1250).

Siden den Tid vare de Christnes Besiddelser i Palæstina kun indskrænkede. Foruden det folkerige og befæstede Akka, hvor Paven, de geistlige Ridderordener, Kongerne af England og Frankrig, Republikkerne Venedig, Genua og Pisa i særskilte Kvarterer ved sytten indbyrdes uafhængige Retter og Domstole udøvede den høieste Magt, besadde de endnu Antiokia, Laodicea, Tripolis, Tyrus, Beirut og Jaffa under forskjellige christelige Herskere. Tempelherrerne og Johanniterridderne havde flere faste Borge. — Vesterlændingernes indbyrdes Skinsyge, Mangel paa Understøttelse fra Europa, Mongolernes Seire, Mammelukernes seierrige Kamp — Alt fremkaldte endelig den christne Magts Fald i Palæstina. I Juni 1291 faldt Akka i Ægypternes Magt; de fleste Korskæmper omkom eller slæbtes i Slaveri, de faste Mure bleve sløifede, og de christelige Kirker omdannede til Moscheer.

Med Vemod forlade vi Akka, Korsfarernes sidste Besiddelse i disse Egne, og haste frem langs Kysten til Fønicìernes Hjem, det smalle Kystland, der ligger mellem Libanon, Syrien, Palæstina og Middelhavet. Snart see vi Levningerne af det fordum saa mægtige, over Havet herskende **Tyrus**, nu kaldet **Sur**. Ruinerne hobe sig over hinanden, og seet fra det Fjerne synes Staden ligesom at stige op af Havet. — Af den ældste Stad seer man nu Intet, uden nogle forfaldne Buer af en Vandledning. Halvøen og Kysten deromkring ere bedækkede med dybt Sand, hvor man ogsaa seer de sandsynligviis fra Middelalderen stammende Levninger af Mure og Taarne. Nogle offentlige Bygninger og sammenstyrtede, næsten jævnede Huse, hvor Araberne om Aftenen samle deres store

Hjorder af Faar og Geder, det ere de eneste Levninger af den stolte Stad, om hvilken Profeten Ezekiel taler: „Med Mængden af Dine Varer og Dit Kjøbmandsskab gjorde Du Jordens Dronninger rige; Du er en Guds Lysthave og smykket med alleslags Ædelstene!"

Et Par Timers Gang sydostlig for Sur ligger den berømte Salomons Brønd, nu kaldet **Raselain.** Dette Værk stammer upaatvivlelig fra de ældste Tider. Man seer tre Beholdere med klart strømmende Vand, der udspringer i en Dalsænkning ikke langt fra Tyrus. Vandet udvælder her hele Aaret igjennem, fordi de underjordiske Kanaler, der hidføre det, bestandig ere fyldte ved Sneens Optøen paa Libanon og i Vintertiden ved Regnen. Enhver Beholder har 60—80 Fod i Omkreds og staaer 15 Fod over Jordfladen. Ved en halv antik, halv moderne Vandledning føres Vandet til Tyrus. Efter Traditionen skal Kong Salomon have anlagt disse Vandledninger for at belønne Kong Hiram, der havde skjænket ham Ceder fra Libanon til Tempelbygningen og ydet ham Bistand med sin Sømagt.

Langs den sandede Kyst gaaer Veien til det nordligere liggende **Saida,** der hæver sig i en Krands af Haver og Træplantninger. Saida er det gamle **Sidon,** der alt forekommer paa Josvas Tid (Joh. 19 28); og nær Stadmurene seer man mange sønderbrudte Søiler, hvilke endnu erindre om den gamle Stads Glands. Naar man nærmer sig Staden, synes Husene at være store og velbyggede, og foran hvert er en Have, hvori voxe grønnende Bananer, medens mange Arter Blomster dufte Vandreren imøde. Men det Indre af Staden svarer ikke til Forventningen, og i de snævre Gader findes fordetmeste kun slet byggede Huse. Havnen er ganske opfyldt med Sand, og den engang saa blomrstende Handel er i Forfald.

Snart er Fønicien gjennemvandret, og Maalet for Vandringen bliver da det tidligere Udgangspunkt, Staden Beirut, hvorfra vi til Slutning ville foretage en Udflugt i den nærmeste Omegn. Reise fra Saida dertil er vel besværlig, men selv hvor Veien fører gjennem det dybe Sand eller over Klippestier, bliver Vandreren holdt skadesløs ved Synet af de opdyrkede Bjerge, der ere bedækkede med Byer, Klostre og Haver, som strække sig omtrent til den med Træer og Brønde smykkede frie Plads foran Beiruts Port.

Yndig og smilende er den nærmeste Egn om Beirut. Fra Havbredden føre utallige Stier fra Høi til Høi, fra en Havn til en anden, indtil vi naae Foden af Libanon; de store Træer, der beskygge Veiene, ere omrankede af Drueplanter. Hækker af Rør og Nopal omgive Morbærplantningerne og Viinhaverne; talrige Brønde og Bække vederkvæge Vandreren med fortræffeligt Vand, og desuden findes der smaa Kaffehuse og Frugtboder paa Korsveiene i Nærheden af Byerne og større Landhuse. — Efterhaanden hæver Egnen sig, og Udsigten bliver friere. Man overskuer bestandig mere af det frugtbare Kystland, medens man bestiger en Række efter den anden af libanonske Forbjerge. De bleve stedse høiere, Veien bestandig slettere og snart saa besværlig, at man neppe tør vove sig frem med Æsler, men tilfods maa gaae over steile og usikkre Fjeldstier.

Den nordlige Side af Libanon hæver sig ved Akka, men sydligt strækker Bjerget sig til Beirut. Hiinsides Floden Kasamieh, der et Par Mile fra Sur falder i Havet, kommer man til Foden af Antilibanon, som Bibelen ogsaa indbefatter i Libanon. Det tager i Begyndelsen en skæv Retning fra Vest mod Syd og Øst, men gaaer snart fra Syd til Nord, ligeover for og i en Parallellinie med den østlige Side af Libanon. Mellem begge Bjerge strækker sig en Dal, som de Gamle kalde Coelesyrien, hvori de tidligere omtalte Ruiner af Baalbek ligge.

Libanon hæver sig i en Høide af 10,000 Fod og er hele Aaret igjennem bedækket med Snee, hvorfor dets Navn skal være kommen af det hebraiske leban (o: hvid, altsaa Libanon eller det hvide Bjerg). — De arabiske Digtere sige, „at det bærer Vinteren paa sit Hoved, Vaaren paa sine Skuldre og Høsten i sit Skjød, men Sommeren slumrer ved dets Fødder paa Middelhavet." — Strækningen mellem Hundefloden og den kolde Flod, fra Libanons østlige Top til Middelhavet, bliver meest beboet af Maroniterne;

det er det frugtbare Landskab Kesroan. Sydlig for Beirut boe for største Delen Druser. — Menneskelig Vindskibelighed har givet dette Bjerg Udseende af en eneste stor Slette. Man kaster de adspredte Stene paa dybere liggende Steder og opfører efterhaanden høie Mure, ved Siden af hvilke man opretter andre, indtil der ved denne Udjævning af Bjerge og Dale opstaaer en let opdyrkelig frugtbar Mark. Saaledes er det hele Libanon blevet omdannet til en Have, og den Reisende forbauses, naar han efter længe at være klattret over steile Klipper pludselig i en Kløft eller paa en Høislette øiner en skjøn, af hvide Kalksteen opført, af en talrig og velhavende Folkemængde beboet Landsby, med et Slot i Midten og et Kloster i det Fjerne, og rundt deromkring seer yppigt blomstrende Frugttræer, der beskygge Viinhaver eller Mais- og Kornmarker. Byerne ligge somme Steder næsten lodrette over hinanden, saa at Beboerne kunne tilraabe hverandre, og dog gjør Bjergets Beliggende saamange Vindinger nødvendige ved Forbinde sesveiene, at man ofte kan være over en Time for at komme fra den ene By til den anden. Paa Bjerget voxer en fortræffelig Viin, som allerede Profeten Hoseas kjendte; endvidere Olie og Bomuld, men fortrinsviis ernære Beboerne sig af Silkeavl. Viinhaverne blive ikke opgravede, men opploiede med Oxer, og Drueplanterne krybe, som sædvanlig i Østerland, henad Jorden uden Støtte. Popler, Plataner og Ege paa Bjergene, ja selv Klippeblokke ere omvundne af Ranker.

Den flade og høie Bjergryg frembyder selv over Skyerne Skuet af hele Rækker Landsbyer, enkelte Huse, Klostre og Viinhaver. Dyrkningen ophører kun, hvor Klippen stiger lodret iveiret, og endog der blomstrer kryddrede Urter i Spalterne. Sorte Geder med lange brune Øren og Faar med store Fedthaler græsse paa Bjerggræspletterne, og paa de lavere Høie seer man maronitiske Munke i deres sorte Kutter og blaa Kabudser føre Ploven under deres Markers Olietræer. Naar Klosterklokken Tid efter anden kalder til Bøn, saa standse de deres Oxer, knæle ned ved Ploven og lade Dyrene udhvile, medens de selv bede nogle Minuter. Hos disse Munke, som overalt paa Libanon, ere Agerdyrkningsredskaberne meget simple; en Skovl, en Gaffel med fem eller sex Takker, som tillige tjener til Rive, en dobbelt Hakke, snart paa kort, snart paa langt Skaft, og en Plov med pileformet, trekantet Jern, hvortil Oxerne blive spændte ved et bøiet Stykke Træ, der er lagt om deres Hals og med Liner befæstet til Tværstangen.

Paa Libanon findes overordentlig mange maronitiske Klostre, i hvilke den Reisende stedse møder en gjæstfri Modtagelse. Maroniterne udlede deres Navn fra Maron, en Eneboer, som alt i det sjette Aarhundrede stiftede et Munkesamfund, der havde sit Sæde i Egnen om Libanon. De bekjendte sig til den blandt de østerlandske Christne opkomne Mening, at Christus vel forenede en guddommelig og menneskelig Natur i sig, men kun har virket med een Villie, og da Bekjenderne af denne, af den græske Keiser fordømte Lære bleve behandlede som Oprørere, samlede de sig om hine Munke og voxede til et krigersk Bjergfolk, der ogsaa senere vidste at forsvare sin Selvstændighed mod Mohammedanerne. De danne nu tilligemed Druserne og en mohammedansk Stamme et Statsforbund under Druseremirens Overhøihed, for i Fællesskab at forsvare deres Uafhængighed. Forøvrigt blive de regerede ved gamle Vedtægter, ligne de gamle Arabere i enfoldige Sæder, Maadelighed og Gjæstfrihed, og ernære sig af Agerdyrkning, Viin- og Silkeavl. Deres Gebeet sættes til 150 Kvadratmile, men har kun vilkaarlige Grændser, og strækker sig fra Libanons Skraaninger ned i Dalene og omliggende Sletter; den samlede Befolkning anslaaes til 200,000 Sjæle. Der boe ingen Tyrker i Maroniternes Gebeet, da disse strengt søge at fjerne Mohammedanerne. De erlægge en Grundskat (Miri), som er bestemt efter Antallet af Morbærtræer, der findes paa hver Eiendom, og vel i sig selv er ubetydelig, men bliver trykkende ved dens Vilkaarlighed og uregelmæssige Stigen. — Deres kirkelige Forfatning har endnu meget af den gammelgræske Kirkes Skikke. Siden det 12te Aarhundrede have de vel sluttet sig til den romerske Kirke, dog er denne Forening først blevet fastere i den første Halvdeel af det 18de Aarhundrede ved de dengang af denne vedtagne Beslut-

ninger paa den tridentiske Kirkeforsamling. Nu adskille de sig hovedsagelig fra den romerske Kirke derved, at deres Verdensgeistlige og Præster tør gifte sig, og kun Bisper og Munke skulle leve i Cölibat. Deres Overhoved kalder sig Patriark af Antiokia, boer i det store libanonske Kloster Kanoubin, og under ham staae Biskopperne og de øvrige Geistlige, der inddeles i syv Grader. Der gives paa Libanon henved 200 Klostre, hvori der boe 20—25,000 Munke, som opdyrke deres Marker, røgte deres Kvæg og pleie deres Silkeorme.

Det maronitiske Folk er i det Hele, ligesom sin Geistlighed, flittigt og vindskibeligt og udmærker sig fremfor alle østerlandske Folkestammer. Maroniternes Ansigtstræk forraade deres Slægtskab med Araberne; de ere en skjøn Menneskeslægt, ædel i Holdning, tapper og krigersk, godmodig og gjæstfri. De maronitiske Kvinder staae i Ry for Sædelighed; deres lange Klædninger, der ganske bedække Skuldre og Bryst, ere af Bomuld og i Reglen hvide. — I enhver Landsby boer en Høvding eller Scheick, der besørger Retspleien. En beundringsværdig Orden, mere en Følge af Religionen og Sæderne end af Lovgivningen, hersker overalt i Maroniternes Gebeet, saa at Vandreren ene og uden Fører kan gjennemreise det, uden at frygte for Overfald og Plyndring. Blandt saa Folk finder man et saa glædeligt Udseende af Sundhed og Sædelighed, som blandt Libanons Beboere, og i Almindelighed hersker der en vis Dannelse, om den end kun er indskrænket til Læsning, Skrivning, Regning og Elementerne af Troeslæren.

De anseligste Klostre findes i Kanoubin, der paa Grund af sin høie Beliggenhed hele Vinteren ligger som begravet i Snee, og i Antura i Landskabet Kesroan; dette sidste skjønne og berømte Kloster er den pavelige Legats Vinteropholdssted. I flere Klostre finder man Bogsamlinger, der dog kun indeholde theologiske Værker, og i nogle endog Bogtrykkerier, hvor Munkene selv støbe Skrifter, tilberede Trykkesværten og tillige indbinde Bøgerne. — Men i samtlige maronitiske Klostre hersker den samme stille Flid og Vindskibelighed, den samme Enfoldighed i Sæder. Klostergaarden har Udseende af en stor Bondegaard; overalt seer man Agerdyrkningsredskaber, Kreaturer, der holdes for Avlens Skyld, Fjerkræ og Gjødningbunker. Ved Middagstid samles Munkene i Spisesalen, efterhaanden som de blive færdige med deres Forretninger. Maaltidet bestaaer af nogle Kager, der ere mere tørrede end bagte paa ophedede Stene, af Vand og nogle syltede Oliver, hvortil undertiden føies nogen suur Mælk; kun sjelden nyde de af den Viin, som de avle paa deres Bjerge. Deres Celler have kun en fem til sex Fod i Kvadrat, og man finder Intet deri, uden en Straamaatte og et Tæppe, nogle paa Væggen naglede Helgenbilleder, en arabisk Bibel og maaskee nogle syriske Haandskrifter. Næsten alle Klostre have en underskjøn Beliggenhed med Udsigt til Libanons Skraaninger, til de høie Fyrreskove, og over Havet med sine Forbjerge og Bugter og sine glimrende hvide Seil.

Fra det talrige befolkede Kloster Kascheja, der tildeels bestaaer af Klippehuler, gaaer Vandringen til Libanons berømte **Cederskov**. — Den ligger paa Bjergets høieste Rygning ved Byen Bschirrai, staaer paa en ujævn Grund, og holder maaskee en lille Fjerdingvei i Omkreds. Det er navnlig de store urgamle Træer, der holde en 40—60 Fod i Omfang, som tildrage sig den Reisendes Opmærksomhed; men de skjønneste og slankeste Cedere holde en to til tre Fod i Diameter, og Grenene danne en stolt vidtskyggende Kegle.

Den herligste Beskrivelse af disse Planteverdenens herlige Kæmper gives os af Profeten Ezekiel, der i sit Skrift (31, 3—6) begeistret ligner det assyriske Riges Høihed, Herlighed og Pragt med et Cedertræ: „Deiligt med Grene og skyggende Løv, og høit af Væxt, saa dets Top stod blandt tykke Kviste. Vandet gjorde at det blev stort, Dybet (Afgrunden) at det voxede høit; det gik med sine Strømme trindt omkring Stammen, og udlod sine Vandløb til alle Træer paa Marken. Alle Himlens Fugle byggede Rede paa dets smaa Grene, og alle vilde Dyr paa Marken avlede under dets Krone."

Antallet af Cedertræerne synes stedse at tage af, ligesom det overhoved er vist, at denne Art Træer fordum har været hyppigere i hiin Egn end nu. Næstefter Egen voxer

intet Træ saa langsomt som Cederen; man nærer vel Agtelse for de urgamle Træer, men da de libanonske Hyrder paa Grund af Græsgangen, Skyggen og de skjønne Bække her tilbringe en stor Deel af Aaret med deres Hjorder, saa afæde disse de opskydende unge Spirer, før de ere voxede tilstrækkeligt frem. Det bedste Beviis paa Cederskovens Aftagen har en Englænder Harres opstillet, ved i sin „bibelske Naturhistorie“ at meddele en Liste over de Reisende, der have besøgt Cederskoven, tilligemed det Antal store Cedere, som hver især har talt. Vi meddele den her.

Aarstal.	Reisende.	Cedernes Antal.
1550	Bellon,	28
1556	Fichtner	25
1574	Rauwolf	26
1579	Jacobi	26
1583	Radziwill	24
1590	Villamont	24
1598	Hayant	24
1609	Litgow	24
1632	Roger	22
1650	Boullaye le Gouz	22
1657	Thévénot	22
1681	de la Roque	20
1699	Maundrell	16
1739	Pococke	15
1755	Schultz	20
1789	Villardière	7
1818	Richardson	7

Ogsaa Lamartine har paa sin Reise besøge den libanonske Cederskov (13. April 1833), men Sneen tillod ham ikke at nærme sig den paa mere end 5—600 Fods Afstand. „Disse Træer“ — siger han — „ere de berømteste naturlige Mindesmærker paa Jorden; Religionen, Poesien og Historien have i Forening helliget dem. Den hellige Skrift feirer dem paa flere Steder; de ere engang de Billeder, som Profeterne med Forkjærlighed anvende. Salomon vilde benytte dem til Templets Udsmykning, udentvivl paa Grund af det Ry for Pragt og Hellighed, hvori disse Vegetationens Undere allerede hiin Tid stode. Araberne af alle Sekter nære en gjennem Traditioner forplantet Høiagtelse for disse Træer. De tilskrive dem ikke blot en Vegetationskraft, der giver dem evig Varighed, men ogsaa en Sjæl, ifølge hvilken de yttre Tegn paa Forstand og Forudseen, der ligne Tegnene paa Dyrenes Instinkt. De kjende Aarstiderne forud, de bevæge deres uhyre Grene som Lemmer, de udbrede eller sammentrække dem, de hæve dem mod Himlen eller bøie dem mod Jorden, alt eftersom Sneen staaer i Begreb med at falde eller at smelte; de ere guddommelige Væsner i Træers Skikkelse. De voxe alene paa dette Sted af Libanon, de rodfæste sig høit over den Region, hvor al større Vegetation ophører; — Alt dette indvirker paa de østerlandske Folks Indbildningskraft.“

Dog med hvert Aarhundrede bliver disse Træers Antal mindre; der findes nu kun de syv, som man efter det Ydre tør holde for Samtidige med den bibelske Tid. Foran disse gamle Vidner fra forsvundne Aarhundreder, der, om de havde Mæle, vilde fortælle os meget om forsvundne Riger, Religioner og Slægter, staaer endnu en lille Skov af yngre Cedere, der anslaaes til mere end trehundrede Træer. De ældste Cedertræer kjendes let derpaa, at de kun have Løv og Grene i Toppen, og at de bestaae af fire til syv Stammer, der hæve sig af en eneste Rod, hvorimod Grenene paa de andre Træer findes lavere. De ærværdige Træstammer ere bedækkede med Navnene af de Reisende, der have besøgt dem; forøvrigt synes de ganske uddøde og deres Ved er af en graalig Farve. Hvert Aar i Juni Maaned stiger den hele Befolkning fra samtlige Landsbyer i de nærmeste Dale op til Cederskoven, og lade en Messe afholdes i samme.

Ligeoverfor Cederskoven, hvis dunkle Masser vidt overskues fra de nærmeste Høie, ligger en lille Landsby, der ikke tør være mindre mærkværdig. Det er **Eden**, en velbefolket Flække, der seet i Frastand ligner en mellem Himmel og Jord svævende Ørnerede. Skjøndt beliggende paa Libanons Top, naaer Heden om Sommeren dog ofte saa høi en Grad, at Indvaanerne ere nødte til at stige ned i Dalbyen Zarti, hvilket danner en mærkelig Undtagelse fra den almindelige Naturlov, at Varmen aftager i Høiden. Ifølge en gammel Tradition skal Edens Have, det af de første Mennesker beboede Paradis, være at søge i denne Egn, endskjøndt man almindeligt antager, at Menneskeslægtens

Vugge var i Mesopotamien, hvorfor ogsaa større Sandsynlighed synes at tale.

En Deel af Libanon og næsten hele Antilibanon beboes af de med Maroniterne forbundne Druser. Deres Hovedstad, Deir el Kamar, har vel en Moschee og flere store Bygninger, men er forresten bygget meget landsbyagtig. En halv Times Gang fra Hovedstaden ligger Druserfyrsternes Palads paa en steil Klippe og er kun tilgængeligt ad en eneste Sti. Malerisk hæver Slottet sig paa Toppen med sine firkantede Taarne; det er bygget i tyrkisk Smag, har rummelige Gaarde, der ere beplantede med Cypesser og prydede med skjønne Vandbækkener og Springbrønde, hvorpaa man læser arabiske Vers. Fra Hovedgaarden fører en Marmortrappe til Kvindepaladset, hvis Indgange bevogtes af prægtig klædte sorte Slaver, der ere bevæbnede med skjøntzirede Pistoler og funklende Damascenersabler. Emirens Gemakker have Marmorgulv, og Væggene ere deels bedækkede med røde, hvide og blaa Smaastene, deels med Trætavler, der ere indlagte med Perlemor og indfattede med Speile.

Druserne ere, ligesom Maroniterne, skjønne og veldannede Folk, tappre og uforsærdede, vante til Besværligheder, brave og gjæstfrie. De beboe et Gebeet paa mere end et halvt hundrede Kvadratmile og tælle henved 160,000 Sjæle. — I ældre Tider vare mange Fabler udbredte med Hensyn til deres Oprindelse og Troesmeninger, og man troede længe paa det Sagn, som lod dem nedstamme fra de Christne, der efter Saladins Seier havde fundet Tilflugt i Bjergene, endskjøndt deres Tilværelse og deres Lære allerede var bekjendt før Aaret 1170. Deres Troesmeninger ere endnu stedse indhyllede i Dunkelhed; men saameget er vist, at de dele sig i to Klasser: de Kyndige (Akals) og de Ukyndige eller Uindviede (Dschasels). De Kyndige bekjende sig til Troen paa en eneste Gud og taale alle andre Religioner, men kun forsaavidt som de nære hiin Tro; endvidere troe de paa Sjælevandring fra et Menneskelegeme til et andet. De Uindviede tør følge Religionsforskrifterne i det Land, hvori de just opholde sig; Moses, Jesus og Mohammed ere dem hellige Navne. — Hvo der vil optages blandt de Kyndige, maa i flere Aar besøge en Læreanstalt og afholde sig fra Nydelsen af Viin. Hver Klasse har sine Forsamlingssteder, hvor de mødes engang om Ugen. I de Kyndiges Forsamlingssted bliver et med arabiske Tal og Bogstaver beskrevet Billede af en Kalv holdt hemmeligt, men det er ikke beviisligt, at de tilbede det, hvilket flere Reisende have paastaaet; meget mere synes det, som om de under Skinnet af grove østerlandske Synsmaader skjule rene Begreber om en eneste Skaber.

Fleerkoneri er tilladt blandt dette Folk, men dog har en Mand sædvanlig kun een Kone. Naar en Druser vil gifte sig, erklærer han i en Kyndigs Nærværelse Brudens Slægtninge, hvormeget han vil give hende, hvis han igjen skulde forstøde hende; dermed er Ægteskabet sluttet. Skilsmisser finde meget let Sted. Beder en Kone sin Mand om Tilladelse til at besøge sine Forældre, og han blot siger „Gaae!" og ikke „Gaae og kom igjen!" — saa gjælder dette Ord for en Forstødelse. Forøvrigt ere Drusinderne meget skjønne, fordetmeste kraftige og voxne, alvorlige og forstandige.

Eiendommelig er den Skik, hvormed i Krigstilfælde enhver stridbar Mand opbydes til Tjeneste. Da stige Udraaberne op paa Bjerghøiderne og raabe: „Til Krig, til Krig! Griber Flinter og Pistoler! Ædle Scheicker, stiger til Hest! Bevæbner Eder med Sabler og Landser, og møder imorgen i Deir el Kamar! Guds Iver, Slagets Iver!"

Vor Jorsalsfærd er endt. Beirut er den Havn, hvor Valfareren indskiber sig til lilleasiatiske Kyster og Europa. Han tilbagevender til livligere Egne, men stedse vil han erindre sig de hellige Minder, der mødte ham paa hans Vei, stedse vil han mindes den Taushed og øde Stilhed, der nu hersker paa de forhen saa levende og smilende Strækninger, han har gjennemvandret, og som gav ham Stof til alvorlige og vemodige Betragtninger. Ja, Halvmaanens Seier over Korset i Syrien og Palæstina nedbrød de opskudte Spirer til Civilisation og større Virksomhed, men den Aand, der svæver over Fortidens

Helligdomme, vil aldrig forlade disse Egne, hvor engang Herren vandrede, virkede og døde til Menneskehedens Frelse.

Keiser Josef den andens Toleransedikt.

(Dateret 15de Oktober 1781.)

„Evige, ubegribelige Væsen! Du er alene Taalmodighed og Kjærlighed! Din Sol lyser ligesaavel for den Kristne som for Gudsfornegteren! Din Regn befrugter de Vildfarendes Marker, saavelsom de Rettroendes, og Dydens Spire ligger ogsaa i Hedningens og Kjætterens Hjerte. Du lærer mig altsaa, evige Væsen! Taalmod og Kjærlighed; lærer mig, at Meningsforskjæl ikke afholder Dig fra at være en velgjørende Fader for alle Mennesker. Og jeg — Din Skabning, skulde være mindre taalmodig, skulde ikke tilgive, at enhver af mine Undersaatter tilbeder Dig paa sin Maade?! Skal jeg forfølge dem, der tænke anderledes end jeg, og omvende Vildfarende ved Sværd? Nei, almægtige, med Kjærlighed Alt omfattende Væsen! Det være langtfra mig! Jeg vil ligne Dig, saavidt et Menneske kan det; vil være taalmodig ligesom Du!

Fra nu af være al Troestvang ophævet i mine Stater! Hvor er der en Religion, der ikke lærer at elske Dyden, ikke lærer at skye Lasten? Enhver er altsaa tolereret af mig; Enhver tilbede Dig paa den Maade, ham bedst tykkes! Fortjene Forstandsvildfarelser Selskabets Banlysning, er da Strenghed vel Midlet til at vinde og omvende Gemytterne?

Sønderrevne være fra nu af Intoleransens skrækkelige Kjæder! Derfor forene Taalmodighedens og Broderkjærlighedens faste Baand mine Undersaatter for stedse! — Jeg veed, at jeg har mange Vanskeligheder at overvinde, og at de fleste deraf ville komme fra dem, der kalde sig Dine Præster. Forlad mig altsaa ikke med Din Magt! Styrk mig med Din Kjærlighed, evige Væsen! paa det at jeg kan lykkelig overvinde alle disse Vanskeligheder, og paa det at vor guddommelige Lærers Lov, som ikke er nogen anden end Taalmod og Kjærlighed, kan opfyldes ved mig! Amen!"

Vildfarelsen.

(En østerlandsk Fabel.)

En Blind havde giftet sig med en Kone, som han elskede ubeskrivelig høit. Hans Nabo sagde til ham: „Du er en Daare; thi denne Kone er saa styg som Arvesynd." Kort Tid derefter lovede en Læge, at forhjælpe den Blinde til sit Syn. „Det vilde være meget bedrøveligt for mig," sagde den Blinde. „Jeg vilde da komme til at see Gjenstandene som de ere. Maaskee vilde jeg da ophøre at elske min Kone, og denne Kjærlighed udgjør min hele Lykke." — Hellere blind og lykkelig, end skarpseende og ulykkelig!

Slangen og Frøen.

(Hinduisk Fabel.)

Hvo, der stoler paa Trædskhed og Ondskab og lader sig henrive af deres Smigrerier, gaaer det ilde.

En Slange lagde sig bedrøvet og sørgende ved Bredden af en Dam. En Frø, som saae det, spurgte om Aarsagen til dens Sorg.

„Desværre," sagde Slangen, „er jeg, paa Grund af en Forseelse, fordømt til at

bære dem paa Hovedet, hvilke forhen tjente mig til Føde."

Frøen meldte i al Hast sine Søstre denne Nyhed og kom derpaa ganske stolt tilbage, idet den spurgte Slangen: „Vil du virkelig fortryde dit forrige Levnet, og nu sætte mig paa dit Hoved?" Slangen indvilligede strax deri, hævede Frøen iveiret, men for at bære den i sit Hul og der ret gemytlig at fortære den.

Anecdoter.

En Frisør, som havde et græsseligt Snakketøi, ærgrede en Herre under Haarskjæringen saameget, at denne bestandig sagde: „Gjør det kort!" Vred udraabte endelig Frisøren: „Det er allerede saa kort, at De ikke har mere Haar paa Hovedet." Herren var aldeles skaldet.

En Kandidat var engang i Selskab. En vis Person svævede bestandig om ham som en Myg, var snart foran, snart bag ham, snart paa venstre, snart paa høire Side. Med Eet stod denne stille og trak Kandidaten hen til Siden. „Jeg synes," begyndte han derpaa halvhviskende, idet han saae Kandidaten stivt ind i Øinene, „jeg synes bestemt, at jeg engang har seet dem et andet Sted." — „Kan være meget muligt," svarede Kandidaten; „Nu seer de mig i Ansigtet."

En Pige kom ind til en Brændeviinsbrænder og begjerede en Pægl Brændeviin med den Tilføining: „De maa maale mig godt; thi det skal være til en — Syg."

Professor S. i Norge var en tør, vittig Mand. Engang var han i et Selskab, hvor et ungt Menneske stedse førte Ordet og talede i en afgjørende Tone med om hvilkensomhelst Gjenstand. „Hvor gammel er de vel?" spurgte Professoren. „Tyve Aar," var Svaret. „Kors!" udbrød Professoren, „hvor de vil blive klog inden de naaer det eenogtyvende."

Da en Tjener havde skilt sig slet ved et Ærinde, sagde hans Herre i Vrede til ham: „Klodrian, er det at gaae? Naar jeg vil skikke et Faarehoved i Byen, kan jeg ligesaa godt gaae selv."

En meklenborgsk Adelsmand hørte i Kirken den Psalme synge: „Herre Gud Fader i Himmerige, gjør du os hisset Alle lige." — „Nei," udraabte han, „det tillader Ridderskabet ikke."

En stærk Karl faldt med Hovedet mod et Jerngitter med en saadan Heftighed, at han en Tidlang blev liggende bevidstløs. Da han atter kom til sig selv, sagde han, idet han reiste sig: „Naa, nu veed jeg dog, hvorledes en Oxe er tilmode."

I X. er to Stadsuhre; det ene paa Universitetet, det andet ved Assistentshuset. En Student beklagede sig der saaledes over sit Uhr: „Jeg veed ikke, hvad jeg skal gjøre med mit Uhr; jeg stiller det bestandig efter Universitetets og det gaaer fordetmeste efter Assistentshusets."

Et letsindigt, med stor Gjæld betynget udsvævende Menneske blev farligt syg. „Ak," sagde han til de Omstaaende, „naar blot jeg endnu maatte leve saalænge, indtil jeg fik min Gjæld betalt." — „Uforskammede Ønske," mumlede hans Læge, „han vil leve evig."

En Fisker fortalte en Dag, at han engang paa Krebsefangst havde trukket en Menneskehaand udaf Hullet istedenfor en Krebs, som han ventede at gribe. Da man spurgte ham, om han ikke blev meget forskrækket herover, sagde han tørt: „Ei, hvorfor skulde jeg det? Det var jo min egen Haand!"

Det medfølgende Lithographi viser Explosionen af en russisk Ammunitionsvogn paa Krim.

Forverdenens Archiv.

(Fortsat.)

For at skaffe et muligst fuldkomment Overblik over de Omstændigheder, som ledsage Lavaens Udbryden, synes det ønskeligt at forfølge samme fra dens Kilde til dens Forvandling til en fast Steenmasse, som hvilken vi gjenfinde den paa Vulcanernes Skraaninger og ved deres Fod.

Kun faa Naturforskere er det lykkedes at træffe det rigtignok sjeldne Moment, hvori de i tilstrækkelig Nærhed kunde iagttage Lavaen mellem selve Kraterets Vægge. Iblandt disse kan maaskee alene Spalanzani — født i Scandiana, en liden Stad i Hertugdømmet Modena, død 1799 som berømt Naturforsker og Opdager af den sjette Sands*) — nævnes, hvem det blev forundt at kaste et dybt indtrængende Blik i det Indre af et vulcansk Værksted. Da han nemlig den 4de September 1788 befandt sig paa Toppen af Ætna, saae han paa Kraterets Grund, efter hans Antagelse omtrent 800 Fod neden under dets Rand, en tyk, hvid Dampskye trænge frem af en Aabning af omtrent 60 Fods Gjennemsnit, og da han stod paa Læsiden, saae han fra en ringe Afstand i Dybden af denne Aabning den glohed-flydende Lavas stadige Boblen og Bevægelse. At komme nærmere, tillode Omstændighederne ham ikke.

Men langt nærmere ved slig kogende Lava befandt Fr. Hoffmann sig i December 1831 og Januar 1832 paa Stromboli. Denne Vulcan er fra øverst til nederst spaltet ved en mægtig Revne, som gaaer igjennem den hele lille Øe, og kun den ene Halvdeel af Krateret er endnu vedligeholdt som en halvmaanedannet Ringmuur. Paa Bunden af denne halvt afbrudte Ring, omtrent 600 Fod under Toppen, ligge Eruptionsaabningerne. De løst opkastede Vægge falde steilt, ja næsten lodret af mod Ildsvælgets Indre, og man kan derfor fra et heldigt valgt, men rigtignok noget farligt Standpunkt meer eller mindre tydeligt overskue det Indre af disse Aabninger.

Dengang, da Fr. Hoffmann besøgte denne Vulcan, vare tre Aabninger i samme virksomme. Den mellemste eller Hovedaabningen havde rigeligt 200 Fods Gjennemsnit og frembød intet videre Mærkværdigt; den dampede stedse, og talrige, høigule Svovlkrystaller beklædte dens Vægge. Ved Siden af denne, nærmere Kraterväggene, befandt sig en anden noget høiere beliggende Aabning af omtrent 20 Fods Gjennemsnit, som viste en forhøiet og uafbrudt Virksomhed.

Paa dette Sted viste den i Kog værende Lava sig, som stod i Begreb med at udgyde sig, i Begyndelsen ikke, som en ophidset Indbildningskraft vel havde været i Stand til at tænke sig den, som en brændende Masse, der er bedækket af Flammer, der ifølge tidligere ufuldkomne Beskrivelser blusse op af Svælget, men den viste sig klart skinnende som et smeltet Metal, som Jernet, der strømmer ud af Smelteovnen eller som en i Ild liggende Glasmasse. Saaledes beskrev ogsaa Spalanzani den, og saaledes var ogsaa det Billede, som Hamilton engang benyttede, da han havde Leilighed til at iagttage Lavaen paa Vesuv i Aaret 1765 ganske nær ved dens Kilde.

Bølgende op og ned i den sædvanlige Tilstand, forblev denne glødende-flydende Lavasøile vel stedse en 20 til 30 Fod dybt under Overfladen; den blev aabenbart baaren i

*) Han havde fundet, at Flagermusene med fuldkommen Sikkerhed fløi omkring ikke alene i Mørke, men endog naar man havde udstukket Øinene, at de aldrig stødte imod selv i et lille Kammer, at de med Fart fløie lige imod en Væg og vendte om en Tomme derfra, uden at støde derimod, ja at de med Sikkerhed fandt det mindste Smuthul, og han tilskrev denne Duelighed eller Evne en sjette Sands, med hvilken Opdagelse han døde, efterat han ved Hertugdømmets Besættelse af den franske Armee kun med Nød var undgaaet Archimedes' Skjæbne — at blive myrdet for et „noli turbare circulos meos" — i sit 70de Aar 1799. Senere Undersøgelser have viist, at denne sjette Sands havde sin Grund i en meget udviklet Følelse ved den fine, over Forbenenes Tæer udspændte Flyvehud, og at en Flagermus, hvis Flyvehud var gjort ufølsom ved en ætsende Syre, stødte Hovedet mod enhver Væg. Hermed var den sjette Sands begravet kort Tid efter dens Opdager.

denne Stilling ved den frygteligt forhøiede Spænding af de i det Indre indesluttede elastiske Dampmasser, og det aldrig ophørende Spil af det foroven nedad virkende Tryk og det opadvirkende Modtryk, som de opstræbende Dampmasser udøvede, var tydeligt at see; thi i sædvanlig Tilstand bevægede Overfladen sig meget eensformigt og næsten taktmæssigt i secundlange Mellemrum op og ned i en ikke ubetydelig Høide. Man fornam derhos paa samme Tid en eiendommelig Larm, som Hoffmann var fristet til at sammenligne med den Larm, som indtrængende Luftstrømninger foranledige ved Aabningen af den indre Dør af en Ildovn. Paa ethvert Stød, som hævede Lavasøilen et Stykke op, fulgte en tydelig og net begrændset Fremtræden af en sneehvid Dampkugle paa Overfladen, og saasnart denne var bristet, sank Lavasøilen atter ned. Men saa ofte disse Dampkugler sprang, reve de regelmæssigt enkelte rødtglødende Stykker af Lavaens Overslade op med sig, og disse dandsede, som drevne af usynlige Kræfter, ligesom i Takt ud over Aabningens Rand, og gjorde Synet af dette Spil, der saa smukt kunde iagttages, ualmindeligt malerisk.

Fra Tid til Tid, fordetmeste hvert eller hvertandet Qvarteer, selv flere Gange efter hinanden, blev denne sig regelmæssigt fortsættende Rythmus afbrudt paa en mere tumultuarisk Maade. Man saae nemlig pludseligt, efter at Lavasøilen i nogle Øieblikke havde hævet sig stærkere, den derover værende ophvirvlende Dampmasse staaende ubevægelig og gjøre en svagt tilbagegaaende Bevægelse. Til samme Tid indjog ofte en mere eller mindre heftig Rystelse af Jordbunden Jagttagerne Skræk, og de løse Kratervægge kom i en synlig vaklende Bevægelse. Umiddelbart dertil sluttede sig en dump Larm i Eruptionsaabningen og med høit lydende Raslen styrtede en stor Dampmasse frem af Mundingen. Den rev tillige den øvre Lavamasse, deelt i Tusinde glødende Stykker, frem af Krateret. En stærk dersra kommende Hede slog Jagttagerne imøde, og en negsformet sig høit udstrækkende Ildregn styrtede larmende ned over Omgivelserne. Nogle Stykker fløi henimod 1200 Fod høit og gik hen over deres Hoveder i store Buer. Umiddelbart derpaa syntes hvergang Lavasøilen at være forsvunden af Krateret, og der indtraadte en øieblikkelig Rolighed. Dog det varede ikke længe, saa begyndte det atter at gløde i den foran dem liggende Aabning, Lavaen steeg langsom op til sit gamle Niveau, det ovenfor skildrede taktmæssige Spil begyndte paany, og dette varede saalænge, indtil en ny Explosion atter udkastede den øvre Deel af Lavamassen.

Saaledes viste sig i det Væsentlige Rækkefølgen af Hovedphænomenerne i dette vulcanske Værksted, ofte modificeret efter tilfældigt indtrædende Omstændigheder, alt eftersom den Lavamasse, der skulde drives i Veiret, netop var tyndtflydende eller seig, og meer eller mindre nær ved Kratermundingens øvre Rand. Spalanzani saae selv engang der et Phænomen, som ret tydeligt viser, hvorledes det kun kan være Dampenes Kraft, der foranlediger de nysomtalte Bevægelser. Det var nemlig just Nat, da han betragtede dette Skuespil, og pludseligt forsvandt ved Sammensynkningen Lavaen i Kraterets Dybder uden at vende tilbage. Den Gløden, som hidtil havde oplyst Omgivelserne, forsvandt, og istedetfor samme viste talrige smaae Dampsøiler sig paa Vulcanens Rande, paa Skrænterne og Sidevæggene af Krateret, som med en hvislende Larm, hvilken Spalanzani sammenligner med Blæsebælgenes Piben i Smeltehytterne, arbeidede sig frem. Saaledes varede dette Phænomen nogle Minutter, og alt var den af Sidevæggene fremstrømmende Damp besværlig for Jagttagerne, da det glødende Speil atter pludseligt viste sig, stigende op fra Dybden, og nu gik Lavaens Stigen og Falden sin sædvanlige Gang. Han bemærker meget rigtigt hertil, at, naar engang tilfældigviis Lavaens Seighed paa Overfladen ved Sammensynkningen besværliggjør de opstigende Dampes Udgang, disse da sideværts trænge frem af Væggenes Ridser og da ikke formaae at drive Lavaen iveiret. Først naar denne er tilstrækkelig ophedet og flydende bliver den revet op med af Dampene, og da indtræder Phænomenet igjen.

(Fortsættes.)

Historiske Skildringer.

Middelalderen.

Tredie Afsnit.

Østgother. Vestgother. Longobarder.

I. Belisarius og Narses.

1. Belisarius gjør Ende paa Vandalernes Rige.

Vandalerne, en kraftig tydsk Folkestamme, vare igjennem Spanien vandrede over Strædet ved Gibraltar og havde erobret Provindsen Africa. Deres Konge heed Genserich, der var en tapper Kriger, og saalænge han levede, beholdt Vandalerne deres naturlige Sæder og Skikke. De vare grusomme og raae, men ædrue, maadeholdne og kydske. Liderlige Personer bleve straffede dermed, at man med et Redskab, der var besat med Tænder, rev Haaret af Hovedet saa at undertiden hele Hovedhuden gik med.

Efter Genserichs Død udartede Folket i det varme, frugtbare Land og blev ligesaa yppigt og fordærvet som Romerne. Da den svage Hilderich besteeg Thronen, styrtede hans Modstander Gelimer ham og lod ham kaste i Fængsel. Dette tog den østromerske Keiser Justinian til Paaskud for at bekrige Vandalerne, og han sendte sin tappre Feldtherre Belisarius med en Armee paa 15,000 Mand til Africa. Folket, som havde mistet Fædrenes Kraft, holdt ikke Stand mod Angrebet, og seirrig drog Belisarius med sin Hær ind i Hovedstaden Carthago. Gelimer havde imidlertid samlet en ny Hær, men Belisarius slog ham igjen. Da flygtede Vandalerkongen til et Bjerg og forskandsede sig der; men Fjenden indesluttede ham. Tre Maaneder udholdt han standhaftigt den bittre Nød, men endelig sendte han Bud til Fjenden og bad Anføreren, der var en Tydsker, om tre Ting: om et Stykke Brød for at stille sin Hunger, om en Svamp, for at aftørre sine Øine, der vare røde af Graad, og om en Luth, for dermed at besynge sin Jammer. Saaledes bragt til det Yderste, overgav han sig i Fjendens Vold. Belisarius førte ham i Sølvkjeder til Constantinopel og holdt her et glimrende Triumphindtog, hvori det umaadelige Bytte prangede, som Vandalerne, da de tidligere havde plyndret Rom, havde bragt til Carthago. Men Belisarius gik beskedent tilfods, medens de gammelromerske Feldtherrer holdt deres Triumphtog tilvogns.

2. Belisarius drager til Italien.

Imidlertid sank ogsaa det østgothiske Riges Magt i Italien mere og mere. Efter Theodorichs Død havde dennes Datter Amalasuntha ført Regjeringen for sin umyndige Søn. Da denne døde i en ung Alder, antog hun Theodat, sin Ægtefælles Neveu, til Medregent. Dog, hun agtede ham ikke høit, og denne fortrød det at staae under en Qvindes Herredømme. Derfor tragtede han hende efter Livet, og en Dag, da hun sad i Badet, lod han hende myrde. Slig Udaad kom den østerlandske Keiser meget beleiligt og tjente ham til Paaskud for atter at erobre Italien, som han endnu stedse betragtede som sin Eiendom. Allerede tidligere havde han næret Uenigheden mellem Gother og Romere og oppustet Catholikernes Had mod Arianerne. Thi Italienerne havde sluttet sig til den catholske Troesbekjendelse.

Saaledes sendte han da i Aaret 535 sin seirrige Feldtherre Belisarius til Italien og ophidsede ogsaa Frankerne til Krig mod Theodat. Denne viste sig svag og forsagt i Faren og tabte derved sit Folks Tillid. Fordi han tøvede i Ubestemthed, fik Belisarius snart Sicilien og hele Nedreitalien i sin Magt. Da udbrøde Gotherne: „Hvad skulle vi længer med denne usle Konge!" De afsatte ham og udraabte under Trompetskrald og Vaabengny deres tappre Feldtherre Vitiges til Konge. Denne samlede hurtigt en Hær paa 150,000 Mand og rykkede for Rom, i hvilken Stad Belisarius havde kastet sig ind med 5000 Mand. Og dog holdt den Sidstnævnte sig i over et Aar i den truede Hovedstad og forsvarede sig saalænge, indtil græske Hjelpetropper rykkede frem til Undsætning. Vitiges maatte drage bort med uforrettet Sag og Gotherne geraadede stedse mere i Trængsel, saa at de ogsaa tabte deres Tro til Vitiges.

I deres Fortvivlelse tilbøde de endog den frygtede Belisarius Kronen, for at lokke ham til Affald fra Keiseren. Belisarius anstillede sig, som om han modtog Tilbudet, og de skuffede Gother lode ham uhindret drage ind i det faste Ravenna. Da afkastede han pludseligt Masken, tog Vitiges tilfange i hans eget Slot og sendte ham med de erobrede Kostbarheder til Constantinopel. Men Keiser Justinian lønnede den troe Feltherres Tjenester slet, thi han laante Øren til Belisars Fjender og kaldte ham midt paa hans Seiersbane tilbage til Constantinopel. Belisarius adlød uden Knurren.

3. Totilas og Narses.

Men det tappre Folk forsagede endnu ikke; det valgte Totilas til Konge, som endnu var ung, men ligesaa viis som ædel og tapper. Nu syntes Lykken endnu engang at tilsmile Gotherne. Totilas erobrede det aabne Land og de fleste Stæder tilbage, drog som Seirherre ind i Neapel og Rom og vandt ved sin Mildhed og Venlighed de Overvundnes Hjerter. Allerede havde den vaktre Gotherkonge tilbagevundet hele Nederitalien, da blev Justinian atter noget ængstelig og han sendte paany Belisarius med en Hær til Italien. Denne erobrede paany Rom og forsvarede Hovedstaden mod Totilas med slig Haardnakkenhed, at han, da det manglede paa Kastespyd, endog lod de herlige Billedstøtter slynge mod Beleirerne.

Men nu bestormede Belisars Fjender paany Keiseren og søgte at bibringe ham Mistanke om, at Feltherren vilde opkaste sig til Enehersker over hele Italien. Justinian kaldte atter Belisarius tilbage og atter erobrede Totilas Rom, ja endog hele Sicilien. Men Gothernes Flaade blev slagen, og tillands kom den nye Feltherre Narses, en af Keiserens Hoffolk, lille og svagelig, men en Mand af stor Aand og tappert Mod. Denne medbragte en velrustet Hær, og ved Foden af Apenninerne, i hiin Egn, hvor engang Camillus havde slaget Gallierne, traf begge Fjender paa hinanden.

Totilas havde forbudt Gotherne at betjene sig af Pile eller nogetsomhelst andet Skydevaaben, kun Spydene skulde de bruge og kjæmpe i Haandgemæng, paa det at den enkelte Mands Kraft og Mod skulde afgjøre Kampen. Dette Forbud var ædelt men ikke klogt, fordi hans Folk derved kom til at staae tilbage for de Keiserlige; thi disse betjente sig af de forskjellige Vaaben, alt som Omstændighederne fordrede det. Det gothiske Rytteri stormede vildt frem, uden at Fodfolket kunde følge det, og stolede paa sine Spyd; men deres Dristighed var blind, og snart maatte de føle Følgerne deraf. De bemærkede ikke, at Enderne af den Halvmaane, hvori Bueskytterne vare opstillede, nærmede sig hinanden og indesluttede dem. Men da Pilene fra begge Sider fløi ind i deres Rækker, mærkede de snart deres Daarskab. De havde allerede mistet mange Folk og Heste, førend de ret vare komne sammen med Fjenden og med Møie trak de dem tilbage til deres Slagorden.

Men nu begyndte de Keiserlige at trænge haardt ind paa Gothernes Rækker, og Romerne kappedes med deres Bundsforvandte i Tapperhed. Dagen hældede, da bleve Gotherne forsagte, thi de vare trængte tilbage af Fjendens Overmagt. Det blev mørkere, men Romerne nedmeiede Alt uden Skaansel. Sextusinde Gother bleve i denne Træfning, og de, der overgave sig til de Keiserlige, bleve alle dræbte. Totilas flygtede om Natten med fem af sine Troe; Fjenderne satte efter ham uden at vide, hvo de Flygtende vare. Blandt de Keiserlige var ogsaa en Gepide ved Navn Arkad. Denne var Gotherkongen nærmest og sigtede med sit Spyd efter Heltens Ryg. En gothisk Yngling saae Faren og huggede efter Fjenden, men det var for seent; Totilas var dødeligt truffen. Men han red endnu en lang Strækning, inden hans Venner løftede ham af Hesten; de vilde forbinde hans Saar, men han døde under deres Hænder; da gravede Gotherne en Grav og lagde deres ulykkelige Konge deri.

De Keiserlige vidste endnu ikke, at Totilas var falden, indtil en gothisk Kone, som havde været i Nærheden, fortalte dem det. Romerne kaldte det en Usandhed, indtil de saae den friske Gravhøi, som Gotherne havde opkastet over deres Konge som det sidste Tegn paa deres Troskab. De opgravede Graven paany for at undersøge den. Da kjendte de de afsjælede Levninger af Gotherfyrsten, og da de havde seet sig mætte derpaa, lagde de

ham atter til Ro i Graven og meldte Sagen til deres Feltherre Narses. Denne sendte Heltens Hue og blodbestænkte Klædning til Constantinopel og der bleve disse Trophæer lagte for Keiserens Fødder. Med stolt Glæde betragtede den Mand, der aldrig havde draget et Sværd og dog bragt saamegen Ulykke over de tydske Folkeslag, dem.

4. Tejas, Østgothernes sidste Konge (553 eft. Chr.).

De Gother, der vare undkomne fra denne Træfning, satte over Po og iilte til Ticinum (Pavia). Der valgte de Tejas til deres Konge. Denne bemægtigede sig den gothiske Skat, som var samlet i Ticinum og søgte med den at drage frisk Mandskab til sig. Men Narses iilte først til Rom, som Gotherne, der laae der, modigt agtede at forsvare. Totilas havde ogsaa nedbrændt en stor Deel af Staden, men Hadrians Gravmæle (paa den høire Tiberbred) havde han endmere befæstet og derhen bragte nu Gotherne alle deres Kostbarheder og vilde forsvare dette befæstede Sted med al deres Magt; de andre Mure forsømte de. De Keiserlige kunde heller ikke paa eengang angribe alle Mure, men kun her og der, og paa disse truede Punkter samlede sig da ogsaa Gotherne, og lode det mellemliggende Rum frit. Paa et sligt ubevogtet Sted bestege nogle Keiserlige Muren, og saaledes blev Rom femte Gang erobret — tre Gange af de Keiserlige og to Gange af Gotherne.

Tejas indsaae vel, at Gotherne ikke for sig alene kunde udholde Kampen og han bad derfor Frankerkongen Theodobald om Hjælp. Men Frankerne vilde hverken vove Liv og Blod for de Keiserlige eller for Gotherne, men have Italien for sig selv. Da maatte Tejas opgive Haabet; han drog mod Syd langs med Havkysten. Saaledes kom han til Campanien, uden at Fjenden bemærkede det. I Campanien ligger det ildsprudende Bjerg Vesuv, ved hvis Fod en lille Flod, Draco, udspringer, som flyder forbi Staden Nocera. Flodsengen er smal og dyb, hvorfor Overgangen er meget vanskelig. Gotherne havde besat den eneste Bro, befæstet samme med Trætaarne og Ballister (Kastemaskiner) for derfra at skyde paa de fremtrængende Fjender. Saaledes var intet Haandgemæng muligt, fordi Bækken stedse var mellem de Kjæmpende; men meget ofte stode begge Partier paa Aabredderne og søgte at fælde hinanden med Pile.

Vel to Maaneder hengik og Hærene stode rustede til Kamp ligeoverfor hinanden Endnu havde Gotherne Herredømmet paa Havet og deres Skibe tilførte dem rigeligt Levnetsmidler. Men Anføreren over den gothiske Flaade overgav den til de Keiserlige og til samme Tid kom flere keiserlige Skibe seilende fra Sicilien. Da opstillede ogsaa Narses paa sin Side af Floden høie Taarne og forskrækkede Gotherne, saa at de meente, at de ikke længer kunde holde sig der, men droge sig tilbage paa det nærliggende Bjerg. Derhen kunde den keiserlige Hær ikke følge dem paa Grund af Jordbundens njævne Beskaffenhed. Men snart fortrøde Gotherne, at de vare stegne saa høit iveiret; thi de havde der ingen Levnetsmidler mere hverken til dem selv eller til deres Heste. Derfor besluttede de heller at døe i ærlig Kamp, end langsomt at hungre ihjel, og kastede sig med Hidsighed over de Keiserlige, som mindst ventede noget Saadant. De forsvarede sig hverken efter Commando eller i Afdelinger og efter regelmæssig Plan, men netop som de stode; thi Angrebet var kommet dem altfor uventet. Men desuagtet forsvarede de sig af al Magt, indtil de lidt efter lidt havde samlet hele deres Styrke.

Gotherne stege nu af deres Heste og lode dem uhindrede løbe. Derpaa opstillede de sig i en dyb Slagorden, med Spidsen vendt mod Fjenden. Da Romerne saae dette, forlode de ogsaa alle Hestene og opstillede sig ligesom Gotherne. Men da begyndte Kampen, hvori Tejas ikke gav noget Navn, som Historien kjender, efter i Heltekraft og Mod. Fortvivlelsen gav Gotherne Mod, skjøndt Fjenden i Magt var dem langt overlegen; Romerne kjæmpede for Æren; thi de vilde ikke lade sig overvinde af en saa lille Skare.

Om Morgenen begyndte Kampen, og Tejas stod, dækket af sit Skjold, kjendelig for Alle i Spidsen for sin lille Skare. Saasnart Romerne fik Øie paa ham, meente de, at hans Død vilde gjøre Ende paa Kampen, og derfor trængte alle Kamplystne sig om ham. Af dem var der et stort Antal og alle rettede

de deres Spyd paa ham eller søgte at saare ham med Kastespyd, som de slyngede efter ham. Men Tejas stod fast og opfangede Spydene med sit Skjold; engang imellem sprang han frem og dræbte sin Modstander. Men naar han bemærkede, at hans Skjold var fuld af Kastespyd, som sade fast deri med Spidsen og hang ned deraf, saa kaldte han paa sin Vaabendrager og denne rakte ham da et andet. Da han saaledes havde staaet der en Trediedeel af Dagen og kjæmpet, skete det, at atter tolv Kastespyd hang ned af hans Skjold, der nu blev ham for tungt at bevæge, saa at han vanskeligt kunde holde Fjenderne borte dermed. Da kaldte han atter med høi Stemme paa sin Vaabendrager, men selv rørte han sig ikke en Fingersbrede fra sin Plads, drog heller ikke sin Fod tilbage eller tillod nogen Fjende at sætte sin Fod frem. Heller ikke vendte han sig eller bøiede sig til Siden, men som var han rodfæstet til Pladsen, stod han, medens hans Høire slog blandt Fjenderne og hans Venstre holdt de Fremtrængende borte. Staaende saaledes, kaldte han sin Vaabendrager ved Navn. Denne bragte ham et nyt Skjold og tog det tunge bort, hvorpaa Spydene hang. Men da blev hans Bryst et Dieblik frit, og dette Dieblik benyttede Fjenden. Et Kastespyd susede frem og gjennemborede Kongens Bryst. Der udaandede Helten sin Sjel.

Men Nogle af de Keiserlige droge hans Lig frem, afhuggede Hovedet og satte det paa et Spyd, for at dette Syn skulde indgyde Romerne Mod og gjøre Gotherne forsagte. Men Gotherne kjæmpede vakkert fort til det blev Aften. Natten adskilte de Kjæmpende, men begge Parter forbleve under Vaaben. Den følgende Morgen opstillede de ved Solens første Straaler deres Rækker og atter kjæmpede de til Natten og Ingen vendte Ryggen og Ingen veeg, og hvormange der faldt, faldt Enhver paa det Sted, hvor han blev truffen. Gotherne vidste vel, at de kjæmpede for sidste Gang; og Romerne vilde ikke staae tilbage for dem i Mod.

Men om Aftenen den anden Dag sendte Gotherne nogle af deres Anseteste til Narses og lode ham sige, at de nu vel indsaae, at Gud ikke havde tiltænkt dem Italien til Eiendom. Derfor vilde de afstaae fra Kampen, ikke for at underkaste sig Keiseren, men for med deres Landsmænd at leve efter deres egne Love. Derfor bade de om fri Bortgang og at det maatte tillades dem at tage de Reisepenge med, Enhver tidligere havde lagt tilside.

Narses overlagde dette Forslag i et Krigsraad med sine Anførere, og disse raadede ham til at opfylde denne Bøn, da jo dog Gotherne havde besluttet sig til en Kamp paa Liv og Død, der ogsaa vilde bortrive mangen tapper Mand af de Keiserlige. Denne Mening billigede ogsaa Narses, og han kom overeens med Gotherne om, at disse uhindrede skulde drage bort og aldrig igjen føre Krig med Keiseren. Da gik endnu 1000 Gother bort fra deres Leir og begave sig til Ticinum (Pavia) og til de Nord for Po beliggende Lande. Saaledes endte Krigen, som havde varet 18 Aar og bortrevet 15 Millioner Mennesker, og saaledes var den østgothiske Stamme gaaet under. Men Narses blev ansat som Statholder i Italien.

(Fortsættes.)

Døden paa Gjæsteri.

Humoristiske Midnatsfantasmagorier

af **Makrobius.**

„Nur flücht'ger Bilder Zeichnung willst Du finden,
Doch darf die Fantasi nicht Farbe schonen;
Was Du erschaust, Du magst es keck verkünden."

E. T. A. Hoffmann.

1.

Lidt om Dødens Fysiognomi.

Er der Nogen, som man for Alvor bør vise Respekt i denne Verden, saa er det vistnok Freund Hein, Mester Mors, Herr von Nanglemand eller hvad man nu ellers kalder den pæne Fyr, der, ligesom Degnen ved Præstens Messe, siger „Amen!"

til Verdensmessen. Ingen Kreditor kan nemlig mere præcis præsentere en forfalden Vexel, end Mester Mors sin Livsfordring; lad ham end være nok saa langt borte, saa skal han dog aldrig undlade at give Møde, naar Klokken er slaaet, — ja skulde han endogsaa hændelsesviis paa selve Forfaldsdagen være i Brasilien eller i China, saa behøver han kun et Par Sekunder for at komme derfra til Randers, Ebeltoft eller Kjøbenhavn. I denne Henseende kan Mester Mors altsaa magelig løbe Nordenvinden træt, og med sit Fodtøi sige Sparto baade til Damp og Elektricitet, ja saagar til Peter Schlemihls Syvmilestøvler, der forresten holde temmelig godt ud i Længden. — Det er følgelig ganske i sin Orden, at man maa respektere og tage Hatten af for en Herre, der saaledes til Prikke forretter sin Dont, der er rappere til Fods end Lynilden selv, og der, som en tro og paalidelig Leietjener, samler Sjæle til Bunke i Vorherres store Domstue. Og man seer da ogsaa dagligdags, at Folk ikke forglemme Respekten ligeover for ham; thi Du og jeg ere sjeldne saa gammel kjendte og gode Venner med Mester Mors, og saa belavede paa hans Besøg, at vi kunne see ham, uden at skære Ansigter, og række ham Haanden til Goddag, uden at gyse. Vi frygte ham altsaa, og det er en Kjendsgjerning, at for Den man frygter, bærer man ogsaa en Slags Respekt.

Det var altsaa mig, der sagde, at man pligtskyldig maa respektere Døden, fordi den Karl har Krammet paa os Allesammen; det vil med andre Ord sige, at man bør holde gode Miner til slet Spil, være høflig mod ham, naar det naadigst behager ham at indfinde sig, og forresten behandle ham som en Rangsperson, eller idetmindste som en storsnudet Bladskriver, hvis Gunst man søger at vinde, for siden at gjøre ham føielig og — partisk. Jeg mener ingenlunde, at man skal respektere Mester Mors paa samme Maade som en fjendtlig Forpost, en glubende Drage eller andet Uhyre, og byde ham den blanke Kaardespids, saasnart man ikkun seer hans Hattesjær; — nei, det nytter ikke det Mindste, det er bare at gjøre ligesom Hanen, der stødte Peber og — fordærvede sine Øine. Desuden er det den rene Daarskab at raabe Vagt i Gevær, fordi man langt borte seer Kjøretøiet eller den gallonerede Hattepul; thi mangen Gang forbliver det alene ved Skrækken, idet Døden gaaer os ubemærket forbi, eller — om man hellere vil — bærer sig ad ligesom Hønen, der kagler paa et Sted og lægger sine Æg paa et andet. Gjorde man nu Allarm, saa kunde den vældige Livsslutter gjerne blive altfor opmærksom, og, opbragt over at være bleven forstyrret paa sin Forretningsvandring, tage Feil af Personen og æde os med Hud og Haar. — Nei, godt skuldret og præsenteret Gevær i al Taushed, det er det Allerfornemste! — Er Du eller jeg da ikke det udsatte Offer, vil den smigrede Freund Hein med honnet Ambition tage til Hatten, og spadsere os forbi med Anstand som en Borgerofficeer.

Men jeg taler her en gefærlig Portion om Døden, præker om ham, som om det var vor Nabo Peer Eriksen, Kongens Kudsk med det lange Skæg, Dr. Søren Kierkegaard, Sjeur Edvard Meyer eller en anden almindelig kjendt Størrelse, som Du og jeg har seet hundrede Gange saavelsom een Gang. Det er just ikke saa rigtig gjort af mig; thi i ethvert Tilfælde havde det været min Pligt, først at henvende mig direkte til Dig med Spørgsmaalet: „Kjender Du ham? — Kjender Du Døden, den store Verdensbøddel og Ungdommens Bussemand?“ — At jeg ganske glemte dette, kom sig deraf, at jeg egentlig talte med mig selv, og saa — ja saa bliver man grumme let distrait og forglemmer sin kjære Næste.

Jeg vil derfor skynde mig at gjøre min Feil god igjen, springe udenom Texten for at plukke en Høne med Dig under fire Øine. Høitideligt spørger jeg Dig: „Kjender Du Døden? — Haanden paa Hjertet, Fa'erlil, og svar mig, om Du nogensinde har seet den velsignede Mester Mors?“ — Du stirrer paa mig med et Par rædselsspillende Øine, jeg seer Dig knibe Munden sammen, hører Dig fremstamme et ængstligt: „Ih, Vorherre bevare mig!“ — — Naa ligemeget, min gode Mand, inte forknyt for det! — Jeg spørger jo bare for Løiers Skyld, og Du kan svare mig som Du lyster. — Endnu disse forskrækkede Miner, endnu intet Svar!

— Godt, jeg forstaaer Dig, jeg kan Visen udenad, naar jeg blot faaer Stikordet. Du mener Nei, Du har aldrig seet ham; men lugtet ham har Du alligevel, og tillige hørt hans klapprende Vingeslag, da han engang for mange Aar siden slog ned i Din Bedstefaders eller Farbroders Stue, for der at spise Frokost, og dernæst forsyne sit Pulterkammer med nogle gamle unyttige Been.

Saaledes er det ogsaa gaaet mig, Høistærede! Lugtet Døden har jeg vel, men aldrig i mine livfødte Dage seet ham. — Dog stop, der løi jeg! Seet ham, det har jeg saa Skam, seet ham — paa Papir, aftegnet af fordømte Farvesmørere daraußen fra, hvilke have fremstillet ham som en leddeløs Beenrad med hule Oine og Pibestilke af Been. Ikke sandt, saaledes har Du ogsaa seet ham? — Jo, jo, der saae han kjøn ud, ingen jydsk Skolemester skulde maale sig med ham i Magerhed. Men alligevel, Godtfolk! fremstille Leemanden som Beenrad — uha, nei det er skammeligt og kan umuligt ligne ham! — Der skal dog altid nogle Kræfter til at føre en Lee; hvad mener Du vel, at der skulde blive af, om man nu tog lutter Beenrade i Sold som Høstkarle? — Troer Du ikke, at der vilde blive Dyrtid i Landet, fordi at Sæden ikke kunde blive indhøstet saa stærkt som den voxede?

Nei, nei, jeg protesterer, selv om jeg saa tyve Gange skal risikere at blive pebet ud! — Jeg kan nu aldrig faae i mit trekantede Hoved, at Døden er saadan en græsselig mager Tingest; det strider i mine Tanker mod al sund Fornuft. Mester Mors spiser dog Aaret rundt mange fede Herrer, Dommere og Fattigdirektører, Aagerkarle og Recensenter — ja, det er sandt, den Slags Folk blive sjelden fede paa Kroppen, men alene i Pungen og i Galden — men saa er der jo Andre, tykke Spækhøkere, trivelige Kokkepiger, opblæste Bureaucheser, der sidde i fedtskummende Embedsgryder op over Ørene, og tusinde ditto Etceteraer. — Skulde Mester Mors mon ikke blive fed af slige fede Retter? — Skulde han kanskee lide saa stærkt af Tæring, at Ingenting kan bide paa ham? — Eller skulde han monstro blive voldsom afmagret af sit meget Arbeide, da han hver Dag maa transportere saamange Menneskekroppe og Sjæle til bedre Steder? — Nei, nei, det klinger Altsammen unaturligt; Døden maa være en pæn og velforet Herre, det følger af sig selv.

Den Tanke at fremstille Mester Mors som en Beenrad med hule Oine, hule Kjæber, hule Knokler — kort, som en komplet huul „Gliedermann" — støder mig altsaa. At tænke sig ham saaledes, er i mine Tanker ligesaa dumt som at afmale Djævelen med Klumpfod, Hanetæer og saa med diverse Horn i Panden, da det er vitterligt nok, at Helvedesfyrsten i Livet ofte optræder som en pæn Excellence med Brystet skjult af Ordener og andet Dingeldangel og i tusinde andre indbydende Skikkelser. At hans sorte Majestæt jo nok kunde bære Hornene under sin friseerte Hanekam, det indrømmer jeg; men hvor skulde han saa gjøre af Klumpfoden, Hanetæerne og RæVehalen, naar han paa Kongens Navnedag skulde møde i Galladragt? — Nei, salig Goethe har havt fuldkommen Ret til at lade Junker Satan sige:

„Auch die Kultur, die alle Welt beleckt,
Hat auf den Teufel sich erstreckt;
Das nordische Fantom ist nun nicht mehr zu schauen,
Wo siehst Du Hörner, Schweif und Klauen?
Und was den Fuß betrifft, den ich nicht missen kann,
Der würde mir bei Leuten schaden;
Darum bedien' ich mich, wie mancher junge Mann,
Seit vielen Jahren falscher Waden *)."

Det er følgelig kun en nyrnbergsk Tegneropfindelse, der har givet Døden og Djævelen de bekjendte omtalte hæslige og rædselsfulde Fysiognomier og mindre heldige Attributer. De Gamle kjendte ikke Noget til Freund Hein, de havde ingen Ranglemand med Lee i Haanden og Timeglas paa Skaldepanden; — nei, de vare mere solide Folk og tænkte sig derfor ogsaa Døden mere solid. — Tænk Dig en drabelig Gubbe med draget Glavind i den stærke Næve; tænk Dig ham kløve Hjerner og Pandebrasker som en Dagleier kløver Brænde, og slaae Mennesker omkuld saa let som nogen Høstkarl meier

*) Goethes Faust, Scenen i Hexekjøkkenet.

Sæd, saa har Du den gammelnordiske Dødstjener. Tænk Dig en Roerkarl, vel lidt bleg og afmagret, lidt huulkindet og rødøiet, men forresten temmelig kraftig og kjernefuld af en gammel Søgut at være, saa har Du Charon, den romersk-græske Sjælebefordrer og Færgemand til Evigheden. Tænk Dig endelig Mester Mors som en Skikkelse, der tager djærvt fat paa Tingene, med et Jernhjerte i Barmen, følesløs som en jødisk Aagerskjælm, og kold og døv for Bønner og Hulken; tænk Dig blot et saadant Væsen som Døden, og ingen rystende og afskrækkende Beenrad, saa er jeg fornøiet. Du selv har da for Dit Vedkommende altid den Trøst, at falde i et ærligt Slagsmaal, istedetfor at daane af Skræk i Armene paa en Bussemand, der kun tør sees ved Lys, dirrende som et Skyggebillede.

Men hvad siger jeg? — Sees ved Lys!! — Hu, jeg gyser formelig, jeg ryster som et Espeløv. Det er Midnat,

„den ellers lykkelige Tid
Da Haabet hviler, hver Erindring tier,
Og under Ubevidstheds Vinge blid
Alt Søvnen os til Dødens Fred indvier" —

det er Midnat, jeg sidder muttersene paa mit Tagkammer, Lyset brænder ned i Stagen — — Seer jeg ikke Noget? — Nei! — — Dog jo, jeg seer Papiret, som jeg bemaler med mine Krageтæer, jeg seer den kalkede Væg overfor mig — der drage tungsindige Skygger forbi mit Øie — — Stop, hvad er det? — Er Du her, Du lede Djævel, Du arge Menneskefrister? — Er det Dig, der her driver „tolles Zauberwesen und Sudelköcherei", da skal jeg ogsaa som salig Luther kaste Dig Blækhornet i Hovedet og plette Din røde Kappe! — Er det Døden, som her gaaer paa Gjæsteri, da — — Aa, Passjar! det er kun Lyset, som vifter hid og did og lader Skyggerne lege Tagfat paa den hvide Væg; det er kun min Aand, min Tanke, der fordyber sig i skumle Fantasmagorier. Tankerne forme sig til Billeder — Billederne blive levende; — jeg seer — jeg seer — —

Hør, kjære Ven! vaag hos mig denne Nat, og jeg skal fortælle Dig Historier, der skulle faae Haarene til at reise sig paa Dit Hoved! — Vaag hos mig denne Nat, jeg føler mig stærk og munter; laan mig Øre, og jeg skal give mine Billeder Kolorit, vise Dig dem i farvede Glasflammer og i et tryllende clair-obscur. Du skal høre mig fortælle om Mester Mors, saaledes som han fremstiller sig for mit Sjælsøie; Du skal høre hvorledes han bærer sig ad for at fange Mennesker, og — hvad der er det Bedste — Du skal komme til at lee.

Du lover det altsaa! — Godt, saa tag Plads hos mig paa Sofaen, stop Dig en Pibe, og lad min lille Stue indsvøbe sig i Røgskyer. Derved faae Gjenstandene en magisk Omgivelse, en Sfære, der betydeligt forhøier Effekten. Man sætter slette Lithografier, Flamandske Portraitkarrikaturer af danske Konger, i forgyldte Rammer, — nu vel, saa sætte vi mine fordringsløse Fantasmagorier i en smagløs Indfatning af Melange- eller Non plus ultra-Dust!

Veed Du hvad jeg tænker om Mester Mors, denne slemme Fredsforstyrrer paa Jorden? — Jeg vover at troe, at han er ikke værre, end vi selv gjøre ham, og at han ikke er saa hæslig endda, uagtet det slemme Ry, hvori nogle halvgale Filosofer, gamle Kjællinger og levelystne Folk have sat ham. Ja, ikke sandt, det er en græsselig formastelig Tanke? — Dog hvad skal man sige? — Jeg har nu saa mine egne Meninger om den Ting, og Tanker ere toldfrie, saa Ingen skal kunne anholde mig som Smugler. Veed Du forresten hvorledes Mester Mors seer ud? — Skal jeg sige Dig det? — Godt, saa lad mig da lægge min Mund til Dit Øre: Han ligner Dig!

Donnerwetter, der sagde jeg nok en Dumhed, fornærmede Dig maaskee! — Dog ligemeget, jeg har sagt det, og — „Quod scripsi, scripsi!" — sagde Pilatus. — Jeg gjentager derfor endnu engang, at Mester Mors, Freund Hein, eller hvad Du ellers kalder ham, ligner Dig, er Dit livagtige andet Jeg. Troer Du maaskee jeg lyver, saa kast et Blik ind i Speilet der paa Væggen! — Dog hvorfor bliver Du strax saa forfærdet, saa forstenet? Hvorfor fortrækkes Din Mund saa krampagtig, medens Dit Øie ligesom træder ud af sine Hulheder? — Hvad seer Du da i det mystiske

Speil? — Et vakkert ungt Menneske, en Skabning i sin bedste Alder, men med blege forfærdede Miner, med forstenede Blikke, med en rædselsfuld gabende Mund, der vil fremstamme Noget, men fattes Ord. Det er ingen nøgen Beenrad, men en Modeherre fra Anno 55 med stive Flipper, der synes at holde det dirrende Hoved fast, med sorte Klæder, der laane det blege Ansigt et endnu blegere Skjær. — Kjender Du ham ikke? — Det er jo Dig selv, Du Vantro! Du seer Dig selv og seer — Døden!

Dog Spøg tilside! — Betving Din Angst, jeg skal ikke spotte mere, ikke oftere aflokke Dig Rædselsudraab; jeg veed at Skrækken kan dræbe paa staaende Fod, og ikke for Alt i Verden vilde jeg have Din „salige Hensoven" paa min Samvittighed. Men sætte Spøg tilside — saamæn ja! men det er lettere sagt end gjort, og hvorledes skal det lade sig gjøre, naar Spøgen er bitter Alvor? — Ja, jeg talte kun altfor alvorligt, da jeg nylig sagde, at Mester Mors ligner Dig; han er i Ordets Forstand Din Dobbeltgænger, Dit alter ego, om Du vil. Han kommer til Dig i Egenskab af Din egen Person Numer To; — et lille Haandtryk, et lumsk Griin, og — Du er færdig, hans Hverv er fuldbragt. Kom nu og siig, at Døden ikke har Levemaade og ikke spiller sin Rolle godt. Han sætter sig saa ganske ind i Vedkommendes Person og personlige Egenskaber, at han altid kan kjendes, hvor han kommer, — det vil da sige, hvis Folk kjende sig selv, hvilket sagtens kun er Tilfældet i de færreste Tilfælde, eftersom Chilon vist ellers ikke havde vundet Plads blandt Grækenlands syv Vise ved sit velbekjendte: „Nosce te ipsum*)!"

Men for atter at komme til den egentlige Sag, vil jeg gjentage, at Døden er en Mand af Levemaade. Han er Menneskehedens Dobbeltgænger, der grundig er hjemme i den Kunst: at sætte sig ind i Urbilledets Karakteer, og overalt møder med de Emblemer, som betegne Mig og Dig. Og det er da ogsaa ganske i sin Orden; thi hvad ville man monstro sige, dersom Mester Mors spadserede ind til en Statsminister saa sort som nogen Skorsteensfeier, eller omvendt traadte ind til en Avlskarl i en gallaklædt Hofmands Skrud? — Nei, Skik maa følges, og Konvenientsen ikke trædes paa Tæerne, for ellers seer det galt ud. — Er Du en Nar, min Ven, henter Mester Mors Dig med Brix og Bjælder; er Du en Hofmand, Kammerjunker eller Ridder af den bagklistrede Nøgle, — nu, saa hilser han Dig med en Uendelighed af Reverentser og Spytslikkerier. „Lige findes gjerne;" — sagde Fanden til Kulsvieren, og det Samme gjælder om Mødet med Døden. Til Dommeren kommer Mester Mors med en Kappe, der hverken kan dække den ene eller den anden Skulder, men til Politikeren og Journalisten med en Ditto, der kan bæres paa begge Skulderblade eller — reentud sagt — vendes og dreies eftersom Vinden blæser. Til Retsembedsmænd og Lovens grønkravede Haandlangere kommer han med — Stikpenge, blaa Dine eller Sølvbriller, lokker dem saaledes paa Sporjagt ud af Døren, og trækker dernæst afsted med dem ved Æseløret. Til den Lærde kommer han med Pen og Blæk, til Soldaten med Krudt og Kugler, til Invaliden med et manglende eller forlorent Lem, men hos en tiltalt Exminister møder han i Egenskab af en Advokat med et Synderegister og en Rigsretsdom. Ja, den Mester Mors er en Stadsmand, og trods Vedkommendes ynkelige Gebærder opfører han sig overalt paa sin Forretningsgang som en fuldendt Kavaleer. Men intet Sted viser han sig i sin gammeldags Skikkelse af en Beenrad, — det skulde da være, at han pr. Extrapost blev sendt til en pensioneret Skolemester, Toldassistent, eller til en Miguel de Cervantes, der med en Laurbærkrands om Hovedet kreperer af Sult. I saa Tilfælde vil man finde det anstændigt, at han møder saa tør og mager som mulig; det vilde kun smerte de Paagjældende altfor dybt, at see sig afhentede af en trivelig Godseier. Lige Trætte kommer bedst til Rette, og favnes af sin Lige gjør Afskedsstunden ulige lettere.

Jeg troer nu at have talt nok om Dødens Fysiognomi. Lad altsaa Forestillingen om Beenraden med de lange Been og tørre Knokkelhænder fare; der er noget Flaut, noget Mat ved sligt dirrende Skygge-

*) ɔ: „Kjend Dig selv!"

billed. Nei, hvo Du end er, min Ven! enten Du er Minister, Magister eller Stokfilister, saa kast blot et Blik ind i Speilet, der viser Dig Mester Mors som Dit komplette „Ebenbild," altsaa som en pæn Mand. Har Du forøvrigt Lyst til at krydre Fantasien, saa giv ham kun en blank og skarp Lee i Haanden; sligt Mordvaaben klæder ikke saa ilde, og Fornuften parrer sig da kjønt med Poesien, der kalder Døden en alvældig Herre og en duelig Høstkarl,

„Som meier selv i Vaaren,
Som standser Suk, som ender Vee,
Som tørrer Kummerstaaren."

Døden er altsaa en stor Troldmand, der gjør mange gode Ting; thi at „standse Suk og ende Vee", — det er dog i Sandhed ingen let Kunst. Imidlertid have disse „gode Ting" dog uagtet al deres Ønskværdighed ogsaa deres onde Side; idetmindste ere de forbundne med Offer fra vor Side, da deres Opfyldelse kræver vore sidste Draaber Blod, og Mennesket hænger ved Livet, selv om det skal træde paa gloende Jernplader. Hvad vilde Du vel sige, om Mester Mors i dette Minut stak Hovedet ind af Døren, og bad Dig spadsere med? — Vilde Du ikke høslig bede Dig undskyldt, klage over det daarlige Veir og Veiens Længde, og tilsidst, naar alle Raisonnements vare spildte, bede om Tilladelse til idetmindste at blanke Støvlerne lidt først og gjør et propert Toilette? — Jo, ganske vist! Mester Mors kommer sjelden eller aldrig tilpas hverken hos Unge eller Gamle; vi have Allemand Noget at leve for, selv naar Næsetippen begynder at blive kold.

Det er dette Noget, som skal tjene til Æmne for mine Midnatsfantasmagorier; det er Menneskenes Forhold, Livs- og Dødskontrasterne, som vi ville sætte os ind i, ved at see Døden gaae paa Gjæsteri. Værs'artig, Høistærede! tag Plads paa første Bænk, Regissørens Klokke lyder, Skuespillerne vente! — Spil op, Hr. Musikdirektør, begynd med Begyndelsen, vi ere parate!

2.

Døden hos de Stormægtige.

Og det begav sig, at Mester Mors søvnig og træt spankede hjem i den silde Aftenstund, nynnende paa sin Livarie: „Moder, jeg er træt, nu vil jeg sove!" — Han havde denne Dag været vidt omkring, den gode Herre; han havde saaledes spiist Frokost i Algier, dandset Hopsa paa Amager, hvæsset sin Lee paa Nordpolens Magnetjern og drukket sin Theevandsknægt hos de Vilde i Sydamerikas yderste Bastion. — En Ordre fra høiere Foresatte havde udrevet ham af hans blide Morgenslummer og tvunget ham til, paa mindre end et Døgn at flyve den hele Jordklode rundt. Efter først at være beordret did, hvor Krigens Fakkel flammede, Kartoverne dundrede og Sværdene blinkede, havde han maattet tilbringe nogle Timer paa de Steder, hvor hans Staldbrødre, Cholera morbus, la Grippe og Børnekopper med deres tusinde Venner og Hjælpershjælpere, havde opslaaet deres Teltbyer og drak Duus og Skaaler for Friheden paa kannibalsk Maneer; dernæst var han sluttelig udkommanderet paa Klapjagt efter nogle bortfløiede Sjæle, der sagdes at have taget falsk Pas til Mefistofeles. — Hans Patent som Evighedens Stormester havde overalt aabnet ham Adgang, og med en Nidkjærhed, der maatte gjøre Støvets Børn tilskamme, var han skredet frem i største Hast, og havde saa vel forrettet sin Dont, at det store Himmelloft nu var saa fuldpakket med krops løse Sjæle, at der neppe fandtes Rum til flere. Paa Krigsmarken havde han blandet sig i Slagtumlen, smidt sin moderne Frakke for bedre at bruge sit massive Slagsværd, der kappede Unge og Gamle, Gale og Kloge af som Kaalhoveder; i Pesthaverne og Lazaretherne var han gaaet sine Staldbrødre tilhaande, og havde som en udholdende Lastdrager hurtig gjort det af med Sjælshylsterne, hvis Marv udsugedes af blodgridske Vampyrer. — Saaledes havde Mester Mors vel forrettet sit Dagværk og spadserede nu hjem for at nyde Arbeiderens Løn, — med andre Ord — for at udhvile sig i sin Broders Arme i sin Moders, Fru Natmulms Hytte.

Dog hvad nu? — Jeg hører Stemmer ymte om, at jeg modsiger mig selv, fordi jeg taler om, at Døden vil udhvile sig! — Naa ja, udhvile sig, det er Ordet! — Skulde Mester Mors maaskee ikke, saavelsom enhver Anden, imellemstunder kunne trænge til Hvile? — Jo, det skulde jeg dog troe! — Der er Noget, som hedder Naturlov, for hvilken Alt, hvad der indbefattes i Begrebet Natur, maa bøie sig, og at Døden jo ogsaa er Natur, idetmindste naturlig, skal Ingen lettelig bestride mig; følgelig maa Døden ogsaa bøie sig for Naturloven. — Træl Du en heel Dag, min Ven, ja sæt Dig bare 24 Timer i Træk til at tygge Dine Negle eller en Pen, og Du skal see, hvor deiligt Du kommer til at længes efter Sengen. Kan Du altsaa blive tung i Kroppen af saa let menneskeligt Arbeide, hvormeget mere da ikke Døden af sine Herkulesstrabadser, sine Udrensninger af Livets Augiasstald? — Og træt og mødig var Mester Mors, det er vist; hans kraftige Konstitution var bukket under, det strenge Arbeide havde angrebet ham saa stærkt, at han var ligesom lamslaaet over Lemmerne og saa mat i Sokkerne, at han neppe kunde spanke frem, endsige bære den tunge Lee, som han saa vel havde haandteret. Han gjorde derfor, hvad enhver Anden vilde gjøre i hans Sted, kastede det nu unyttige Mordvaaben og slæbte sig ind i sin Moders Hytte, hvor Broderen alt ventede ham med aabne Arme og sin Valmuegreen. Nogle tjenstvillige Huusaander ilede strax deres arbeidstrætte Stormester imøde, for som sædvanlig at gaae ham tilhaande, og ved Indgnidning med tyk Kampfer og Sæbespiritus at fordele Lamheden og styrke og gjenoplive de matte og ophovnede Lemmer, og snart snorkede Døden høit efter Dagens Besværligheder paa sine vundne Laurbær.

Døden sover! — Glæder Eder, I levelystne Oldinger, der klamre Eder fast til Alderens spinkle Trætop som den Skibbrudne til Vragstumpen! Glæder Eder, I blomstrende Roser, hvis Skæbne det er at splittes ad for Vinden! — Glæd Dig, Du koldhjertede Yngling, der stolt spotter det Guddommelige og dog gyser for det Menneskeliges Ophør! Du lede Aagerkarl, der ikke tør haabe mere Barmhjertighed hos Døden og Djævelen, end Du viste Dine Medbrødre! — Glæder Eder Alle, I som med Vanghed klæbe ved Støvet! — Døden sover! Ogsaa I kunne endnu en Nat sove trygt, endnu nogle Timer trylles ved Livets falske Drømme!

Dog nei, glæder Eder ikke! — Hvor snart forløber Natten, hvor snart kommer den Time, der skal udrive Delinkventen af hans Hvile, og slæbe ham til Stedet, hvor Bøddelen og Gjengjældelsen venter! — See, alt lysner det op i Østen; de dunkle Taager fly, det rødmende Skjær forkynder Morgenens Nærhed. Allerede see vi den guldbræmmede Søm af Auroras Chemise, allerede see vi Gudinden, der med sin høire Haands Pegefinger løfter Natsløret, og med den venstre Haand trækker den søvnige Helios ud af Fjærene og op over de høie Bjerge. Godmorgen, Hoistærede! der have vi Herren, blank og skinnende, vasket og pyntet. Han kniber Poul Møllers Muse i Halen, spidser Munden som til et Kys og kvæder:

„Op af Dvalen, I som slumre!
Hører I mig Harpen slaae?
Seer I mig at stande høit paa
Himmelbuen blank og blaa!“

Vaagner op, Godtfolk! vaagner op itide, Døden er allerede vaagnet! — Den første Straale, der tittede ind til ham gjennem Vinduesskoddet, virkede paa ham som paa en Nykker, der med Længsel venter Morgenen, for at komme ud og tage sine Folk paa Sengen. Trætheden fra Gaarsaftenen var gandske forsvundet, og — takket være den tykke Kampfer og lindende Sæbespiritus! — Ømheden i Lemmerne generede ham heller ikke mere. Saa frisk som nogen Arbeider, saa kvæget ved Nathvilen som nogen Lærke reiser han sig op, strækker sig og gaber saa fornemt som nogen Embedsmand, og laver sig derpaa til at begynde sit Dagværk. — Hvormed? — Med at slaae Mennesker ihjel? — Nei Tak, Sligt gaaer ikke paa fastende Mave; uden Mad og Drikke er Helten det Samme som en Præstemand uden Bibel — Ingenting. Og hvorfor skulde Mester Mors være af en anden Suurdeig end en Helt af Garderofficeer, der ikke kan trække paa Pa-

rade, uden først at have studeret Capozzis Kogebog in natura og Minis Punscher-trakter? — Nei, som han er naturlig i det Ene, saa ogsaa i det Andet; desuden er han ogsaa paa en Maade i Slægtskab med Krigsgudens Sønner, og maa følgelig have optaget deres Noder. — Altsaa — med Anstand som nogen Jupiter kaster han sig i sin Lænestol. „Allons!" — hedder det, og tusinde Aander komme springende ind med Sukkerkringler, pidskede Æg og aromatisk Suppe à la Gamél. Imedens han saaledes styrker sig ved en sex til otte Kopper, der yderligt ere kryddrede med destilleret Sukkerrørssaft, og smøger sin lange Morgenpibe og blæser tykke Varinasskyer over Verden, gjør han sig bekjendt med Dagsordrerne, og først naar dette er tilendebragt, tænker han paa at bryde op.

Han læser altsaa Dagsordrerne, — de Beslutninger, som ere vedtagne ved Generalparolen og ufortøvet maae iværksættes. — Det er en hellig Søndag, men Døden er ingen Dagvælger, enhver Dag er Søgne- og Arbeidsdag for ham. Han ordner derfor sine Ting med embedsmæssig Langsomhed, medens de tjenende Aander hvæsse hans Lee, polere Timeglasset og børste hans Springsko. Men hvorfor griner han saa lumsk i Skægget, altsom Øinene hviler paa det stemplede Pergament fra Evighedens Kancelli? — Hvorfor klukker det i hans Mave, medens han læser Navnene paa de udsete Offere? — Lader os kaste et Blik over hans Skulder, stjæle os til at see paa hans Liste! — Hvad see vi! Den første Linie, der skinner os imøde med Frakturbogstaver saa store som en Tivoliplakat, indeholder de faa, men saa betydningsfulde Ord: „Gak til de Stormægtige, de Vældige paa Jorden!"

Ak, Du großer Herrjott! De Stormægtige og Vældige, Støvets Titaner og Purpurklædte er det altsaa, der denne Dag skulle friste alt Levendes Skjæbne! — Og det saadan paa Slump! — — Naa, det maa man sige, at Døden er en betroet Herre, eftersom det saaledes overlades til hans Skjøn og Tykke at udsøge Gæs i den betegnede Gaasesti. Deri ligger altsaa Grunden til hans Lystighed; det er hans Selvfølelse, der spotter det Forbiskes Afsmagt. Slagteren glæder sig ved et fedt Stykke Slagtekvæg, Anatomen ved et skjønt Kadaver, men Mester Mors ved Folk, der sidde høit paa Straa.

Ulyksalige Dag, der er oprunden over Jorden! — Døden gaaer paa Gjæsteri hos de Stormægtige, hos Støvets Herrer, Tronens Prydelser! — Skjælver, skjælver, I vældige Støvaander! Mester Mors staaer ved Døren! —

. . . .

Har Du seet ham, den stolte Herre, der saa magelig strækker sig paa bløde Silkehynder og damper paa sin Pibe, medens hans skumle Øie med Ringeagt og Hovmod dvæler paa den Mængde ydmyge Slaver og frygtsomme Kvinder, som knæle ved hans Fødder og skjælve for hans Ord! — „Hvem er det?" — hører jeg Dig spørge. — Hvorledes, kjender Du ham da ikke? — Det er jo ham, den grusomme Despot, Østerlands Skræk og Svøbe, hvis rynkede Bryn bringe Tusinder til at bæve, hvis Morgenhilsen er en Dødsdom, og hvis Ønsken Godnat er en Udpantning af ulykkelige Undersaatter. Kald ham Stormogul, Solens Søn, Sultan eller Schah, han er dog ligefuldt den Samme: en Blodhund og en Slagter. Han kjender Intet til Folkeønsker og Bønner, hans Villie er Kongelov, han betragter de Undergivne som en Flok Agerhøns, hvilke han efter Behag tør sende et Skud Nævehagl. Ikke sandt, han er en Gudbom paa Jorden? — Han hilses som Brahma med Knæfald og Hykleri af underordnede Despoter; thi i hans Stater gjælder Ordsproget: „Høg over Høg!" — I hans Øine er der Intet, som hedder privat Eiendom, — nei, Alt er Nationaleiendom, Herskeren er den egentlige Nation. Hans Kammerjunker har saaledes en smuk Kone, en stolt Hest, Herskeren begjærer en af Delene og — faaer sit Ønskebillede; intet blaat Baand, ingen gylden Nøgle erstatter Vedkommende Tabet, saaledes som Tilfældet er i civiliserede Lande. Med faa Ord, denne Hersker er en Herre over alle Herrer, en Bøddel over alle Bødler, en Gudbom over alle andre Gudbomme.

See, der sidder han, den Frygtelige, i al sin Herlighed og Vælde! — Endnu igaar blødte flere Tusinde paa hans Bud, de

mange Hoveder af Familiefædre og stolte Herrer bløde endnu i underjordiske Hvælvinger. Og dog leer han saa skummelt ved sig selv, fordi han veed, at Ingen tør røre ham, hævne sig paa ham, fordi han er overbeviist om, at Tusinder desuagtet ville vove Trøien for hans Person.

„Ingen tør røre ham;" — sagde jeg. — Ingen? — — Tys, Forhænget bevæger sig, der træder en Fremmed ind i den yppigt smykkede Sal. Hvor stille, hvor sagte, som paa Kattepoter! — Hvem er det?

Den Frygtelige seer op — —

Ha, en Skikkelse staaer foran ham, prægtig klædt, med et gjennemborende Blik, en skummel Mine — — Dog hvorledes, det er jo den Frygtelige selv, hans eget Jeg i et nyt Exemplar. Den samme Turban dækker hans Hoved, den samme Kaftan omgiver hans Lemmer; Bevægelse, Holdning, Alt er fuldkommen tro afkopieret. Du kjender den Fremmede, Høistærede! det er — Mester Mors!

Betragt de tvende Despoter over for hinanden! — Hvo er monstro her den Stærkeste? — Den jordiske Stormægtige seer sit Speilbillede træde ind i Salen, uanmældt, uden Ceremonier; — med hvilken Ret vover han det? — Hvorfor bøier han ikke Knæ og nærmer sig som en ydmyg Slave, men buldrer frem som en Matros, som Herren i Huset? — Ha, en Strikke skal være Lønnen for hans Formastelighed!

Ellers formaaer Intet at udrive Despoten af hans Mageligbed, men denne Uforskammethed virker som Krudt paa hans Flegma, som Kvægsølv paa hans Unævnelige.

I en Pokkers Fart staaer han paa Gulvet i sine Saffianstøfler, saa den kostelige Pibe med Ravspidsen flyver ham langt ud af Munden.

— „Griber den Hund, som saa fræk indtrænger sig i mit Gemak! ... Griber ham, I feige Slaver!"

De tiltalte sorte forknytte Væsner tøve, de synes ligesom at tvivle om, hvad deres Øine see.

— „Griber ham, I Hunde!" — tordner det paany.

Dog endnu staae Slaverne raadvilde, og grinende i Skægget, men med sultanisk Høihed spadserer Mester Mors længere frem i den duftende Sal, nærmer sig den Stormægtige, der, spyende Galde som en arrig Kat, staaer som fastnaglet til det blomsterbroderede Gulvtæppe.

— „Godmorgen, ædle Ven!" — hilser Mester Mors med et spottende Griin. — „Tiden er kommen, Vognen holder for Døren!"

— „Ha, hvo er Du?" — brøler den Stormægtige, paany givende Slaverne et Vink, der dog paany misforstaaes. — „Og veed Du, hvor Du befinder Dig?

Mester Mors leer.

— „Vel veed jeg, hvor jeg befinder mig, siden Du hundrede Gange har hast Bud efter mig. Endnu igaar beordrede Du mig til at hente et Par Tusinde fra Dine Lande, og imorgen den Dag faaer jeg sagtens lignende Ærinde, dersom jeg ikke først gjør det af med Dig.

— „Med mig! ... Mig, der hersker over Millioner, fører Du sligt Sprog til?"

— „Jeg, der hersker over hele Jorden, taler saaledes til Alle uden Undtagelse! ... Kom nu, og lader os bryde op!"

Og Mester Mors lægger sin tunge Næve paa den Stormægtiges Skulder. Denne blegner; — thi han har stirret Døden i Øinene, seet rigtig til og opdaget noget Huult i sin Dobbeltgængers hele Figur, bemærket at det runde trivelige Ansigt kun bestaaer af Luft, indblæst i en Stump Blære, der er udspændt mellem et Par afskallede Kjæbebeen; — ja, han troer endog at have seet Glimtet af en blankslebeu Lee under den Fremmedes folderige Kaftan.

Ak, Du groszer Herrjott, der er Nød, der er Fare paafærde!

Den Stormægtige veed nu, hvem han har for sig. „Gevalt!" — lyder hans første Ord, og flere af de raadvilde Slaver styrte allerede til for at staae deres betrængte Herre bi. Da — o Skæbne! — spiller Mester Mors et nyt Puds. Han blænder de Fremstyrtendes Øine, saa de ikke bemærke, at Rollerne forvexles, saa at Døden bliver den Bydende, og Herskeren antages at være den Fremmede. — Hvo skal kjendes som den Rette? — Mester Mors breder sig majestætisk i Divanen, medens den jordiske Stor-

mægtige synker til Jorden, gjennemboret af ængstlige Slavers Dolke og Yataganer! —

Et Uhyre mindre paa Jorden, en Blodsynder mere i den anden Verden! — Godnat, I Tyranner og Despoter! Friheden skal engang alligevel benytte Eders Liig som Trapestige.

Men hvor blev Døden af? — Søg ham ikke blandt Sørgegruppen, der nu først vaerbliver sin Feiltagelse, at den har tilføiet sin Herre og Hersker Dødsstødet; — nei, hans Vei fører ham til fjernere Egne, og han svinger sig did, nynnende Mottoet til sin Livarie:

„Ikke hvæsser Mester Mors sin Lee for dermed at afskære Bødlers Hoveder, ikke besudler han det blanke Staal i deres Blod. Nei, Blodhunden og Tyrannen skal falde for Undersaatters Hænder!"

. . . .

See et andet Billede!"

Ingen orientalsk Luxus møder Øiet, ingen krydret Tobaksdust kildrer Lugtorganet, ingen forkjælende yppig Pragt fylder Hovedet med trykkende Dunster. Sæt Din Fod paa Jorden, og den træder ikke paa bløde lydløse Bolstre, men paa et bonet, let bedækket Gulv; Du kan trække Veiret frit i luftige Sale, Du mærker strax paa Alt, at Du er i Europa.

Ja, vi ere i Europa, Høistærede! — med andre Ord — i den Verdensdeel, hvor man pr. Damp og Luft farer ligeludt til Plutos og Apollos Universer. Skrab Penge sammen som en Harpagon, saa er Du en Skjønaand der, og slaae en Digterharpe med knyttede Næver, som Gulliver slog Pianotangenterne i Kæmpelandet, og Din radbrækkede Pegasus vil sporenstregs bære Dig til Parnassets Top, hvor „Lieder" og „Riimvrøvl" groer som Blade og Tornekviste paa Træer og Hækker. Vi ere altsaa i Europa, og det ovenikjøbet ved en Keiserborg, der rummer en anden Stormægtig, vel mindre blodig end Helten i det foregaaende Billede, men ikke mindre frihedsknusende.

Lader os trine indenfor de stærke Mure, træde ind i Gemakket, hvor Mester Mors snart vil dandse Polka med Støvets Aand. Hvo see vi der? — Et ganske almindelig Menneske med velpleiet Skæg, stiv Frisur og en Taille, der gjør Nutidshelten Ære, — kort, Du seer en Keiser i egen allerhøieste Person.

En Keiser og et almindeligt Menneske, — hvorledes kunne disse to Begreber sammenføies? — Der synes dog at være en Kløst mellem et Menneske og en Hersker, en Skranke, der synes uoverstigelig, fordi den er omgroet af „Guds Naade," af „Vor synderlige Gunst tilforn," og andre storartede Slyngplanter. — Og saa Døden, der allevegne skal forstyrre Udsigtssiden! — Det gyldne Spiir og den blanke Lee, Dobbeltkronen paa en salvet Isse og det udrundne Timeglas paa Dødens Skaldepande, — hvilke sære Kontraster! — Dog det gaaer her som over alt: Extremerne berøre hinanden; Kontrasterne selv maae medvirke til Enhedens Dannelse, ligesom Dissonantserne opvække Længsel efter Harmoni.

Underligt nok, at en keiserlig Majestæt ogsaa maa parere Ordre, naar Dødsklokken toner! — Hvad Gavn har man saa af at ønske sig en Keiserhat, naar den sidder saa løs, naar den ikke indgyder mere Respekt, og naar Mester Mors dog lige frækt trækker Fløielspuden fra et salvet Hoved? — Maatte jo selv Ruslands store Keiser nylig holde her! — Vorherre maa egentlig vide, om han i Virkeligheden gik ligesaa freidig med Leemanden, som han i sin Tid gik mod Leemændene! —

(Fortsættes.)

Polske Skildringer.

(Fortsat, see Pag. 44.)

III. Armenierne paa Jazlowiec.

Et Folkesagn fra det 15de Aarhundrede.

Slottet Jazlowiecs mægtige Ruiner beherske endnu en Deel af Karpatherne, der her gjennemstrømmes af Dniester; da det har spillet en Rolle i Polens Historie, danner det et af

de Hvilepunkter, hvor de nationale Minder vælte sig ind paa En —: det er saaledes et Sagn, der knytter sig til dette Slot, jeg nu staaer i Begreb med at fortælle. De Minder, der overgives fra Slægt til Slægt indblæser Alt Forbigangent nyt Liv, og disse Folkesagn, saa fulde af Poesi, saa hemmelighedsfulde og saa forbausende, ere det Samme for den polske Jordbund, som Duften for Blomsterne, — de ere uadskillelige derfra. Dersom Begivenhederne paa en Maade ere Folkenes moralske Historie, saa aftegne Sagnene deres aandelige Udviklingshistorie. I Polen vil Fædrelandskjærligheden bevare Alt, de samme Dage ville komme igjen, de samme Sange ville synges: Fortiden er en Helligdom, som man anraaber i Glæde som i Sorg.

Naar Foraaret vender tilbage samles de unge Piger den første Søndag efter Fuldmaane, alle i deres bedste Stads; deres tykke Fletninger falde ned over Skuldrene og deres Liv er, indesluttet i det snevre Livstykke, endnu fuldt af Smidighed og Ynde. „Jeg vil være den smukkeste!" siger Enhver ved sig selv, og oplivede af deres naive Haab og medfødte Coketteri, ere de henrivende smukke. Naar de alle ere samlede, gribe de hverandres Hænder og danne en Kreds eller en Kjede; en af dem stiller sig i Midten og strax løse de Andre hendes Fletninger; hun maa underkaste sig Alt hvad hendes Veninder vil gjøre med hende og derpaa synger hun med klagende Røst:

„Henover Bjergene kløver Gribben Luften; dens Moder følger den, og flagrende søge de begge den Hytte, hvor deres Rede hviler."

Alle de unge Pige svare i Chor: „Bøgens Grene skjælve i Bjergene og paa Sletten, og Pilen synger sørgmodigt paa Skrænterne; Gaae til Dine Egne med Dine Klager, hos dem vil Du finde Klage, hos dem vil Du finde Trøst; Stol kun paa dem, thi i de Mægtiges Hjerte lurer Forbrydelsen."

Naar den stakkels Pige hører disse Ord, bedækker hun Ansigtet med sit Haar og henvender sig til sine Ledsagerinder med Bønner om Raad og Indskydelser; disse prale af hvad de besidde, og endnu mere af hvad de haabe. „Nei, svarer den unge Pige, jeg forlanger ingen Rigdomme; hvad jeg forlanger er kun Frihed og Kjærlighed.

— „Følg med os op i Bjergene; der, høit oppe, have vi seet et uskyldigt Barn: det kommer for at forkynde os Enden paa vort Slaverie og vor Lykkes Begyndelse."

Efter at have hørt dette Løfte tager den unge Pige Blomsterne som smykke hendes Haar, seer op imod Himlen og udraaber: „Der, der i Skyerne tilvirker en lysende Engel os Haab; modtag vore Blomster, velsignede Engel, og bønhør vor inderligste Bøn!" Hun kaster sine Blomster op i Luften, og Choret svarer:

„See det gamle Slot! En sort Sky er udbredt over Jazlowiec; Rosen vil visne og Myrten ikke længer helbrede Saarene; over Jazlowiec svæver en mørk Sky, over Folkets Smerte: Mændene kunne udvælge sig deres Udkaarede — Pigerne, ak, de ere indviede til Trældom!"

Den smukke Vanda, der betragtes som Egnens Orakel, klapper i Hænderne; ved dette Tegn standse Sangene, Profeten taler — og i Taushed lytter man til hendes Ord: „Duen og Høgen, siger hun, slutte aldrig Fred, uagtet de begge leve i Luften: Ærlighed afskyer Utroskab, den ene Synd frikjender ikke den anden. Duen er fri og dog døer den under Høgens Kløer. Endogsaa den reneste Sjæl maa bede og angre."

Naar de unge Piger høre disse sørgmodige Ord, lægge de den venstre Haand paa deres Naboerskes Hoved og den høire paa Hjertet. Derpaa løfte de Øinene til Himlen og synge sørgmodigt: „Løs mine Fletninger! Min Sjæl græder og forgjæves sukke vore Mødre. Vi maae døe i vor Ungdom, thi vort Fædreland hviler under Trældommens Aag, og vore Brødre ville forlade Engene." Vanda deler ikke sine Veninders Modløshed; med freidig Røst synger hun: „Engen er grøn, men Fyrren er endnu grønnere: i Vinter og i Sommer, altid er den grøn, den hersker over Træer og Skove." I Chor svare de unge Piger: „Bækken har sin Kilde høit paa Bjergene og udbreder sig i Sletten; Lykken skinner et Øieblik og udslukkes da ligesom Flammen."

Vanda: „Bækken forener sig med den rislende Aa og Aaen forener sig med Floden. Den som beder, den som i sin Sjæl bærer Tro og Haab er lykkelig."

Pigerne: „Himlens Lykke findes ogsaa hernede, men man maa søge den igjennem Hengivelse og Offre; det Hjerte, som er overladt til sig selv, det Hjerte, som ikke har fattet Guds Aand, døer af Haabløshed. Den som har bragt Garnnøglet i Forvirring, skal ikke ordne det igjen."

Vanda: „Det ydmyge og fromme Hjerte seer kun Haab!"

Pigerne: „Ak — Haab i Smerten, og Smerte i Haabet! I Ukraine er der Stepper, og paa disse Stepper voxer Snylteplanter i Overflod."

Vanda: „I Ukraine gjenopliver Solen hele Naturen; Tiden gaaer ikke ubenyttet hen der; elsk Gud, elsk Din Næste, og Dine Smerter ville forsvinde." Efter at have udtalt disse Ord, kastede hun sig paa Knæ, og de unge Piger begyndte igjen at synge: „Lynet knittrer, Straalen adsplitter de sorte Skyer: en grusom og haard Herre havde fornærmet en af sine Tjenere; med trøstesløst Sind forlod denne Huset. Den guddommelige Hævn styrtede sig over den Riges Familie; et uskyldigt Barn døde og vanker nu om paa Jazlowiec, ligesom Spøgelserne vandre i Taagerne."

Vanda reiser sig og svarer: „Af Jernet danner man Leer og Segle; Barnet er straffet for Faderens Forbrydelse; men hvis Vinteren er mørk, smiler Sommeren til os; det stakkels Barn har lidt, men det beder for os." I Chor svare de unge Piger: „Oh! I Himlen har Stormen suset ligesom i Karpatherne; Barnet har indhyllet sig i Skyerne. Dniesteren har i sit Løb løsrevet Klippestykker, revet Træer og Hytter med sig. Fra den høie Himmel bringer Barnet os Haab og Rigdomme."

Egnens unge Knøse have holdt sig afsides og ikke tabt den nys beskrevne Scene af Syne: nu nærme de sig, syngende: „Kilden sprudler under Jorden og springer frem i klare Straaler; Kilden giver Marken Liv og Frugtbarhed. Lykkelig hver den, som trykker sin Elskedes Haand." De forsøge nu at adskille Gruppen, de søge at omringe den smukke Vanda; hun redder sig og alle hendes Ledsagerinder nærme sig til hende, idet de holde hverandre i Hænderne. Atter synger Vanda: „Maanen kaster sit blide Lys — Solen sine brændende Straaler; over Jazlowiec svæver Lykken." — „Maanens Skin er sørgeligt," svarer Choret, „Solen formørkes og Vinden jager Skyerne foran sig. Men Du lover os Lykke, og vi velsigne Dig, Vanda!"

De unge Piger omfavne hverandre og glade Ord ende den landlige Fest; de gaae fra hinanden med det Løfte at samles igjen den første Søndag i det næste Foraar: de, som endnu ikke have fundet nogen Ægtefælle, komme atter med deres Sorg og deres Løfter, og de Gifte blande sig ikke i disses melancholske Leeg.

Oprindelsen til denne ganske forunderlige Folkefest, som regelmæssigt feires hvert Foraar, er denne: I den anden Halvdeel af det trettende Aarhundrede, da Leon Danielowitsch bestyrede Røde-Rusland, kom Armenierne og nedsatte sig i denne Provinds, der var hærget ved Krigene mellem Tartarerne og Lithauerne. Først beboede de Byen Kuty, men under Kasimir den Stores Regjering udbredte de sig over hele Landskabet Pokutien. Armeniernes Flid og Handelsaand gjorde Landet rigt, Alt antog et nyt Præg, og flere Byer opnaaede en hidtil ubekjendt Velstand. En af disse var Jazlowiec. Armeniernes Driftighed, deres Rigdomme, deres strænge Fædre og den Enighed, som herskede iblandt dem, gjorde, at de betragtede sig som en uopløselig Kjede. De holdt ikke af de Anførere, som styrede dem, den christne Religion oprigtigt hengivne, saae de i deres Biskop (Madyke) deres Overhoved.

Valachernes Indfald i Pokutien tvang Armeniernes Fyrster og Biskop til at flytte til Jazlowiec. Deres Nærværelse gav Byen Rigdom og Opkomst, men i samme Forhold som Lykken voxede afslørede Jazlowieckis Havesyge, og hver Dag bragte Armenierne nye Udsugelser; da Herskerens Gjerrighed endelig gik over alle Grændser, tvang han dem til at betale for at komme ind i deres egne Kirker; endnu denne Gang underkastede de sig — deres Handelsforhold nødte dem dertil: Hvorledes kunde de forlade den By, der var Midtpunktet for alle deres Handelsinteresser? Deres Underkastelse, som burde have formildet deres Herre, eller rettere deres

Tyran, forøgede tvertimod hans Dumbristighed, og, ansporet af Jesuiterne vilde han tvinge Armenierne til at underkaste sig den romerske Pave. Men denne Gang fandt han Modstand: Armenierne der altid vare rolige og maadeholdne i deres Foretagende begave sig, med Biskoppen i Spidsen, til Slottet for at gjøre Jazlowiecki alvorlige Forestillinger.

Uagtet disse Menneskers Maadehold, vovede Herren at lægge Haand paa den ærværdige Biskop. Harme og Forbittrelse greb alle Armenierne, men da de forstod at at beherske sig, toge de den Beslutning at hævne sig ved en rolig, overlagt Hevn, paa grundigste Maade af Verden. Før de trak sig tilbage tilraabte de Jazlowiecki: „Naadige Herre! Siig ikke engang i Tiden at I har beskyttet vore Helligdomme!" — Virkelig forlode alle Armenierne Jazlowiec og toge Veien til Leopol; da de havde tilbagelagt et Stykke Vei, standsede de og udslyngede deres Forbandelser, ikke over den Nidding, der havde fornærmet Biskoppen, ikke over Landet, ikke over Byen der havde optaget dem, men over de Armenier der endnu bleve boende i Jazlowiec, der hvor de vare blevne plagede og udsugede; de forbandede endogsaa dem, der vilde vedligeholde Forbindelser med Beboerne. Biskoppen sluttede sin Tale med de Ord: „Her vil Din broderlige Kjærlighed forvandles til Gjerrighed, Din Dyd til Forbrydelse, Din Tro til Gudsbespottelse; Dit Opholdssted vil blive et Helvede, og Uenighed og Smerte skulle undergrave Dit Liv." „Saaledes skal det være!" tilføiede de Tilstedeværende: „Gid Græsset maa bevoxe Veiene og alle De, som skille sig fra os, maa glemme deres Modersmaal!" Det var en grusom Forbandelse over de Mænd, der udelukkende indviede sig til Handelen.

Armenierne nedsatte sig nu i Leopol og denne By blev snart meget rig; for egen Regning opbyggede de her et Tempel, der endnu findes, og hvis Skjønhed er bleven til et Ordsprog. Gud velsignede Armeniernes Færd, men Pest og Elendighed ødelagde Jazlowiec: Bazarene, der vare opførte af flittige Hænder, bleve forladte, og Uglen byggede sin Rede i dem, og bragte dem til at gjenlyde af sørgelige Hyl; Reisende vendte om naar de nærmede sig til Byen, og Veiene voxede snart til. Jazlowiecki anklagede sig selv som Ophavsmand til disse Ulykker, og for at dysse sin Samvittighed i Søvn forfaldt han til umaadelig Drikfældighed, og nedsank snart til en fuldkommen Dyriskhed. Guds Vrede er langsom men sikker; den Skyldige blev straffet paa sit Kjæreste: En Dag sad hans Søn, det sidste Skud af den gamle Familie, med sin Gouvernante paa Slottets Altan; pludselig foer et Lyn ud af Skyerne og dræbte det ulykkelige Barn, hvis Liig faldt ned i Borggraven, og hans Gouvernante, der frygtede Faderens Vrede, styrtede sig paa Hovedet ned fra Altanen og opgav sin Aand ved Barnets Side. Hvad Jazlowiecki angaaer, da endte han sine Dage paa et Jagtparti: hans Enke gik i Kloster for at søge Trøst i al sin Ulykke, og gjorde Bod for tre Generationer.

Efter disse Begivenheder gik det Rygte iblandt Almuen, at de i Slottets Ruiner saae et lyshaaret Barn; et gyldent Belte omgav dets Liv, paa Hovedet bar det en Krone, i den høire Haand et Kors og i den venstre en Bouket Blomster. De unge Piger samles og holde deres Lege til Ære for denne Helgenskabning; men idet de med Ærefrygt erindre sig det, henvende de deres Bønner til det. Man siger at det hellige Barn sender dem gode Ægtemænd og trofaste Elskere. —

Af denne Historie der oprindelig er bygget paa historiske Begivenheder, har Folket skabt et hemmelighedsfuldt Sagn.

Efter Olympe Chodzko

Ch. G.

Om Qvægets reenlige Behanling.

Min Fætter sagde: „Qvæg maa fra Ungdommen af holdes reent for alt Snavs. Dette forsømme de Fleste, saa at hvis Regnen ikke nu og da afvaskede disse Dyr, vilde de endnu faae en Hud, bestaaende af Støv og

Snavs. Derfor skubber og gnider Qvæget sig ogsaa overalt, naar man lukker det ud. Snavset tilstopper alle Hudens Svedehuller, hindrer den yderst nødvendige Uddunstning, giver talløse ganske smaa Insekter Opholdssted og foraarsager snart indre snart ydre Sygdomme. Af disse Grunde maa man daglig pudse og strigle Qvæget, og det vil da, ved øvrig god Pleie, synligt trives. Hvor der er Leilighed til at lade Qvæget svømme, maa man ikke forsømme det; men ellers maa man Sommeren igjennem daglig vaske det eengang med koldt Vand. Nytten deraf er tilvisse ikke ringe."

„Ja, men dertil har Landmanden ikke Tid, og Tjenestefolkene gjøre det ei heller," sagde jeg.

Min Fætter svarede: „Ved god Villie, et godt Ord og en lille Drikkeskilling, der ofte lønner sig mere end tidobbelt, kan man bringe Meget tilveie. Ved saadanne smaa Gaver vinder man, ved Siden af en venlig Behandling, Tjenestetyendernes Kjærlighed, og de gaae — havde jeg nær sagt — igjennem Ilden for Een."

Jeg taug; thi Fætter har vist Ret. Prøver paa, om det ikke er sandt, gode Landmænd!

(Indsendt.)

Den smægtende Elsker.

Skjønt ei Sygdomssmerters Plage
Blevet er min Lod;
Skjønt jeg ikke onde Dage
Har at kæmpe mod;
Skjønt ei svunden Lykkes Minder
I min Tankes Strømme rinder,
Er der Noget dog, som gjerne
Vil min Hjertefred bortfjerne.

Ikke gjemmes i mit Hjerte
Syndens bittre Nag;
Ikke mindes jeg med Smerte
Elsktes sidste Dag.
Hvad forstyrrer da min Glæde,
Ofte faaer mig til at græde?
Hvad mon mig saa strengt forbyde
Livets Lykke fuldt at nyde?

Ak det er en Elskovsflamme
I mit Hjerte tændt,
Som kun Modgangsstorme ramme —
Kun til Qval mig sendt.
Ikke Haabets gode Anker
Dines kan af mine Tanker.
Ak! i Verden jeg maaskee
Ei min Elskte meer skal see.

Kun i fjorten korte Dage
Var jeg hende nær;
Ei mit Hjertes stumme Klage
Hende tolket er.
Mile mig fra hende skille
Nu, dog dvæler Tanken stille
Ved den evigelskte Qvinde,
Som jeg aldrig meer gjensinder.

Stille skal mit Liv bortrinde,
Ikke eensomt dog;
Nei! min elskte Piges Minde
Følger mig hver Dag.
Vemodstaarer ofte væde
Diet, naar jeg burde glæde
Mig ved Livet. Hjertefreden
Faaer jeg først i Evigheden.

Henrie St. Snelvin.

Ørnereden.

Det medfølgende Lithographi forestiller en Scene i Skotland. En Dreng kun 7 Aar gammel, bliver heiset ned i en Fordybning imellem Fjeldene, for at borttage nogle Ørneunger. Da han lykkelig har grebet disse, kommer en vældig Ørn flyvende, og omsvæver ham truende. Den modige Dreng holder Ungerne i den ene Haand, og laver sig til med den anden at forsvare sig imod Ørnen.

Faderen tilraaber ham, at han skal lade Ungerne fare, men Drengen vil hellere vove en Kamp med Ørnen, end slippe disse. Efter en ængstelig Spænding iblandt de Ovenstaaende naaer han endelig uskadt op med sit Bytte.

Blandinger.

Faklerne som Apostler. Da der i det 123 Aarhundrede fødtes Kongen af Arragonien, Don Pedro, en Søn, opstod der Strid om, hvilket Navn den unge Spire skulde bære. Endelig blev det besluttet at antænde 12 Fakler, enhver af disse bar et Apostelnavn, og den, der først udslukkedes, skulde give den lille Prinds sit Navn. Det skete og saa blev han døbt Jakob. Det var senere den tapre Feltherre, som bekjæmpede Maurerne og erobrede Øen Minorka fra Saracenerne.

Linné. Til Beviis paa, hvorlænge en stor Aands Magt virker gjennem Folket tjener, at Botanik endnu i Sverig er en herskende Lidenskab. Linnaea borealis, en lille i Skove vildtvoxende Slyngplante af yndig Lugt, hvilken Linné har opdaget, bliver æret høit, og man har omkrandset hans Büste dermed. Skoledrengene løbe efter fremmede Reisende paa landlige Markveie med det Raab: „Seer De, Herre! vi have fundet en Linnaea borealis!"

Befolkningsforholde. Paa sit europæiske Gebeet har Rusland i Gjennemsnit paa Qvadratmilen kun 648 Mennesker, medens Østerrig har 3,163, Preussen 3,265, Frankrig 3,723 og England 4,983.

Den kongelige danske Kroningsstol, der er et Arvegods fra Frederik den tredie og findes blandt de historiske Mærkværdigheder paa Rosenborg Slot, er forfærdiget at Narhvalshorn. Syv danske Konger have benyttet denne Stol ved deres Kroning, nemlig: Kristian den femte, 7de Juni 1671; Frederik den fjerde, 15de April 1700; Kristian den sjette, 6te Juni 1731; Frederik den femte, 4de September 1747, Alle paa Frederiksborg Slot; Kristian den syvende, 1ste Mai 1767 i Kristiansborgs Slotskirke; Frederik den sjette, 31te Juli 1815 og Kristian den ottende, 28de Juni 1840, begge atter paa Frederiksborg Slot.

Havets Dybde er, efter en Meddelelse fra den engelske Kapitain Denham til det franske Akademi, større end man hidtil antog. Den betydeligste af James Ross fundne Dybde var 8,112 Metres (100 Metres liig 159 7/20 danske Alen) eller henved 1 1/6 dansk Miil, medens Denham i det østlige atlantiske Ocean, under 36° 49' Brede og 37° 6, vestlig Længde fra Greenwich, undersøgte et Sted, hvorved Sænklodbet i 9 Timer og 25 Minutter maatte afvikles for at naae en Bund paa 13,643 Metres eller henimod 1 5/6 dansk Miil.

Øen Sky (udtales: Skei), beliggende vestfor Skotland i Hebridernes Gruppe, har en Størrelse af 37 □ Mile med c. 28,000 Indbyggere, af hvilke en meget stor Deel hverken kunne skrive eller læse. Denne, siden Skotlands Forening med England, af dette stedse stedmoderlig behandlede, foragtede og for Hunger priisgivne Ø, har siden den Tid, desuagtet leveret England ikke mindre end 21 Generalløitenanter og Generalmajorer, 48 Oberstløitenanter, 600 Majorer, Kapitainer og Subalterneofficierer, 10,000 Mand Fodfolk, 120 Pibere, 4 Gouvernører over engelske Kolonier, 1 Generalgouvernør 1 Generaladjutant, 1 Overdommer af England og 1 Dommer ved Sessionerne.

Frøens Alder. For en tre Aarstid siden nedbrød man i Paris et 4—500 Aar gammelt Huus, og ved at kløve en Bjælke deraf, fandt man en levende Frø, som, da Bjælken vel var af et hundredaarigt Træ, altsaa maa have været 5—600 Aar gammel.

Forverdenens Archiv.

(Fortsat.)

Hvad Hoffmann saae ved Stromboli, det fandt han ogsaa ved gjentagne Besøg ved Vesuv. I Midten af Krateret befinder sig et andet, en opdynget Kegle med den egentlige Munding, hvori Lavaen bølger op og ned; kun Størrelsen af de i samme værende Aabninger er betydeligere, og Explosionerne af Dampkuglerne, Omkringslyngningen af de glødende, flydende Lavastykker, Opstigningen af Lavamassen i Svælget skeer med større, skrækindjagende Heftighed, ofte Slag i Slag umiddelbart paa hinanden.

Paa Stromboli lod alle didhørende Forholds Sammenhæng sig ulige tydeligere og fuldstændigere iagttage; thi til de ovenbeskrevne kom endnu en tredie Munding, omtrent 100 til 150 Fod dybere nede end den exploderende, hvis Beliggenhed gjorde det høist sandsynligt, at den ikke var andet end en Sideaabning i det Rør, der steg op til den første Munding. Af denne Sideaabning flød da langsomt og eensformigt under Trykket af den derover op- og nedbølgende Lavasøile en smal Lavastrøm ned til det spaltede Bjergs Skraaninger. Dette Sammentræf gjør det omtalte Sted til det eneste i sin Art med Hensyn til Studiet af det vulcanske Værksteds Apparat.

At Lavaen ved de større, navnlig ved de høiere Vulcaner, kun sjelden flyder ud af Krateret, have vi allerede anført; som Følge heraf vil den smeltede Steenmasses Standhøide over det Sted, hvor den endelig bryder frem, være afgjørende med Hensyn til Udbrudets Art; som det efter Hydrostatikens Love er nødvendigt, saaledes seer man det fuldkommen lovmæssigt indtræde ved Vesuv og Ætna; der danner sig sædvanlig en overmaade pragtfuld, parabolisk formet Fontaine af glødende flydende Steenmasser i en saa vidunderlig Udstrækning, med en slig Glands, at selv en saa rigt begavet Digteraand som Humboldts, som Hamiltons forgjeves har forsøgt i Ord at gjengive det Indtryk, en slig Begivenhed gjorde paa dem. Den Sidste var nær nok derved, da han iagttog det mægtige Udbrud af Vesuv, hvorom vi flere Gange have talt. Under en frygtelig Tordenlarm aabnede Jorden sig neppe Tusinde Skridt fra ham, og en bred Strøm af flydende, lyserødt og hvidglødende Erts hævede sig i en Bue, under hvis Hvælving en heel By med alle sine Taarne havde kunnet staae. Et Dieblik efter denne Masses Frembryden var Alt rundtom indhyllet i en Skye af mørke Dampe, og Luften syntes ganske opfyldt med smaa Metalkugler, som forfulgte Iagttageren, der søgte at redde sig ved iilsom Flugt, og paa det Føleligste ramte ham paa hundrede Steder af Legemet. Det Samme fortæller Spalanzani, og ogsaa Hoffmann saae i Aaret 1832 ved et langt mindre Udbrud af Vulcanen Lavaen med umiskjendelig Bevægelse springe frem i Bue nedenfra opad fra Svælget.

Begribeligviis varer en slig Tilstand ikke længe; thi ved Strømmens store Brede synker Lavamassens Niveau i Krateret meget hurtigt, Lavaens Vei i de snevre Svælg er lang, besværlig, og frembyder mange Hindringer; den fontaineagtige Straale hører derfor op, selv om en Trykhøide af flere hundrede Fod vilde bringe en Vandmasse til en prægtig Straale, medens den mere seigt flydende Lava behøver denne Trykhøide, for kun at overvinde Besværlighederne paa sin Vei.

Er det kommet saavidt, saa glider Lavaen, alt efter sit Leies Bøining, mere eller mindre hurtigt frem af sin Münding og ned af Bjerget, der danner sig en mørk Ildstrøm, der om Natten skinner overordentlig prægtigt, ledsaget af en tæt Skye, som belyst ved Gjenskinnet af den glødende Masse og ved Flammerne af de ved den smeltede Steenmasses Hede antændte Træer, Buske, Huse, Landsbyer og Stæder, seer ud som en langt større, bølgende, i Luften svævende Lavastrøm.

Har Lavaen, som kort efter sin Udtræden allerede bevæger sig meget langsomt, flydt nogle Dage, saa viser den sig om Dagen ikke mere glødende og om Natten kun mørkerød; den bliver tillige stedse bredere, jo længer den flyder, og det synes, som om dens Overflade slet ikke bevæger sig, men da den dog stedse og uophørligt rykker videre, maa hele Strømmens Masse i dens Indre endnu være fuldkommen flydende, den qvælder stadigt frem af dens nedre Ende, omtrent som en Sæk,

en Strømpe, der krænges, ogsaa synes at udvikle sig af sig selv, saa at det, der før var indvendigt, nu kommer til at udgjøre Overfladen, og under denne nye Overflade kommer atter nyt Stof til en Forlængelse af Sækken, til Dannelse af en ny Overflade.

Paa Steder, hvor steile Affstyrtninger give Strømmen Leilighed til en friere Udvikling, ophører denne Art af Fremskriden; det er, som om Krængningen af Sækken nu er tilende, og som om dens Indhold nu kom for Dagens Lys. Som Cascader styrter det flydende Erts ned af den halvt stivnede Kappe, og da ingen fastslaaende Overflade kan danne sig paa dette Sted, saa bliver Massen i længere Tid ved at være gløbende, end Tilfældet er med den, der flyder hen af en mere jevn Skraaning.

Nedenfor slige Cascader danner der sig, naar en Fordybning er tilstede, en Lavasø; er dette ikke Tilfældet, saa gaaer den smeltede Masse videre, den deler sig ved en Muur, et Huus, forener sig igjen nedenfor disse, den udbreder sig til Flader, til flere Arme og bliver endelig staaende, naar det mangler den paa Næring, eller den naaer Havet, hvis dette er i Nærheden, og naar Udstrømningen af den flydende Masse fra Bjerget ikke standser.

I Begyndelsen er Udstraalingen af Varmen saa stor, at man ikke kan nærme sig selv paa betydelig Afstand; men netop af den Grund afkjøles dens Overflade snart og erholder et halvt stivnet Dække, som dog endnu er tilstrækkeligt blødt til at modtage Indtryk ligesom Vox, Leer, hvorfor man ogsaa søger at affondre Stykker og aftrykke Mynter deri, hvilke Stykker da for høi Betaling sælges til de Reisende.

Store Stene, som man i dette Tidsrum kaster paa Lavastrømmen, foraarsage vel et Indtryk, men dog kun et meget ringe og bryder ikke igjennem det tilsynelabende stivnede Dække, hvilket vilde skee paa et tyndt Lag Iis. Dækket selv er heller ingenlunde fuldstændigt stivnet, lige saa lidt som det er hvilende, det er kun tilsynelabende saa; fordi Strømmens Udgydning og Bevægelse er stærkere ved Mundingen af Lavamassen, er man tilbøielig til at nedsætte de øvrige Deles Bevægelse; meget tydeligt mærker man denne paa de henkastede Stene, der vel langsomt men stadigt blive førte afsted, indtil Overfladen virkelig er saa stivnet, ja saa afkjølet, at man uden Fare kan gaae hen derover.

Der, hvor Afkjølingen og Fastheden er kommen saa vidt, indtræder nu ogsaa hyppigt en Sønderbryden af Overfladen, de faste Stykker skrue sig over og under hverandre, og Lavastrømmen faaer Udseende af et med Iisflader bedækket Hav, som i den heftigste Bevægelses Dieblik er blevet fastnet; kun Lavaens Farve adskiller det derfra.

Høist vidunderlig er endnu et Phænomen, som hænger sammen med Lavaens langsomme Flyden og dens Stivnen paa Overfladen. Uger igjennem gaaer indvendigt den gløbende og flydende Lavamasse frem, men endelig hører Udstrømningen op og den smeltede Masse taber sig lidt efter lidt, og saaledes opstaaer nu et huult Rør, som i Gjennemsnit er meget forskjelligt, men dog i sin Form næsten nærmer sig Circlens. Disse Rør, som man undertiden kan forfølge et Par Hundrede Fod, høre ustridigt til Vulcanernes vidunderligste Eiendommeligheder og de ere i den Grad knyttede sammen med Lavastrømningernes Gang, at de fleste Reisende have fundet slige; ogsaa Hoffmann beskriver en slig Lavagrotte ved Ætna, Slutningen af en tidligere længere, men nu ødelagt, sammenfalden Gang, som endnu havde en Dybde af omtrent 20 Fod, en Bredde af 12 og en Høide af 6 til 8 Fod. Væggene vare slebne glatte af Lavaen og overtrukne med en ganske tynd Glasskorpe. Fra Loftet hang, forgrenede i de selsomste Former, snoede, og ligeledes overtrukne med Glas, Lavaen ned af sort og rødbruun Farve, hvilket, ligt mørke Stalactiter, ydede et høist paafaldende Syn.

Man har paastaaet, at Lavaen i usædvanlig lang Tid forblev hed, beholdt sin høie Temperatur længere end nogensomhelst anden Masse, hvilket var saa meget mærkeligere, som dens Overflade saa hurtigt afkjøledes. Det Sidste er fuldkomment sandt, det Første forklares derved, at det er usandt. Vistnok blive store Lavamasser Aarhundreder igjennem varme, men dette vilde ogsaa være Tilfældet med enhver anden Substants, naar den var ophobet i lige saa stor Mængde og

havde været lige saa varm; naar altsaa et Par Timer efter at Lavaen havde omringet et Huus, Beboerne af samme kunne redde sig ved at flygte hen over den varme Lavaflade, saa beviser dette, hvor hurtigt Lavaen afkjøles; men naar man 80 Aar efter det nye Bjerg Jorullos Fremstaaen endnu kan antænde en Cigar ved dens Lavas Varme i dens dybeste Spalter, saa viser dette, hvor stor Massen er (paa mange Steder 500 Fod dyb).

Da Lavaen kan være sammensmeltet af meget forskjellige Steenarter, saa er dens Farve og Tæthed meget forskjellig; de Armbaand, som man i Rom og Neapel gjør af Lavaen, de Stykker, som man polerer og indfatter snart i Guld og snart i Messing, have sædvanligt tyve til fireogtyve Schatteringer, fra Sort, Bruunt og Graat til Hvidt; ogsaa dens Tæthed er meget forskjellig; der gives glasagtig, fiinkornet, steenagtigt Lava, der gives Augit- og Porphyrlava, men hvad der er fælles for alle Arter, maa dog anføres, nemlig sammes ved Oprindelses- og Bevægelsesmaaden betingede Udseende.

Lavaen er en meer eller mindre tæt, man kan undertiden sige, homogent, ligeartet bleven Sammenblanding af forskjellige Mineralier. Har Heden været meget stor, kan den være bleven saa tæt som den sorte Flintesteen. De Stykker, som i store oppustede Blokke komme frem af Smelteovnene og under Jernhamre og blive bortkastede som aldeles ubrugelige, er ret egentlig Lava og give et tydeligt Billede paa Lavastrømmens Overflade; slaaer man af sligt et Stykke en Deel af, som er fri for Blærer, kan man slibe og polere samme som hine til en Erindring om Neapel forfærdigede Armbaand. Ligesaa compact som et sligt enkelt Stykke er Lavaen dybt i Strømmens Indre. Blærerne stige alle op gjennem den let flydende Masse og vilde ganske forlade den, naar Lavaen ogsaa var let flydende paa Overfladen; men her er den seig, Blærerne kunne ikke mere overvinde Modstanden, og deraf kommer dens ujevne, oppustede Overflade. Afkjøles Lavaen og springer den som en Følge heraf fra oven og nedad i store Blokke, saa kan man meget tydeligt see, hvorledes den blæresulde Textur hovedsagelig er at finde i den øvre Deel, og hvorledes Massen med hver Tomme nedad bliver tættere og mere compact, Blærerne stedse mindre og endelig ganske forsvinde.

(Fortsættes.)

Historiske Skildringer.

Middelalderen.

Tredie Afsnit.

Østgother. Vestgother. Longobarder.

II. Roderich og Tarek (711 efter Chr.).

I det skjønne Spanien bleve Gotherne i det sjette og syvende Aarhundrede sjeldent angrebne, og derfor blev Folket i det Hele uvant til Vaabendaad. Tillige var Landet stedse sønderrevet af Partier; thi det var et Valgrige, og kun den var retmæssig Konge, som høitideligt valgt dertil blev hævet paa et Skjold. Derved steg de Stores Magt, saavel de Verdsliges som de Geistliges; thi kun de Store havde Valgret og deraf opstode mange Stridigheder, der saavel rystede den kongelige Magt som ogsaa Folkets Ro og Sikkerhed.

I Begyndelsen af det attende Aarhundrede trængte en ny, verdenserobrende Stamme mod Vesten, langs Afrikas Nordkyst. Arabernes stormende Tapperhed overvældede al Modstand; thi Araberne vare efter Muhameds Lære overbeviiste om, at den, der var indviet til Døden, ikke kunde undgaae sin Skjæbne. En lignende Tro havde ogsaa engang ført Attila og Hunnerne til deres ødelæggende Erobringer. Da nu Araberne trængte stedse videre mod Vesten af Afrikas Nordkyst, indtil hvor Havets Bølger satte dem en Grændse, hørte de allehaande Rygter om det skjønne Spanien. Det blev fortalt den arabiske Feldtherre Musa: Spanien har en stedse klar Himmel, store Rigdomme og Overflod paa læ-

gende Urter og Frugter. Jordbundens naturlige Frugtbarhed bliver befordret ved den i rette Tid indtræffende Regn og ved de mange Floder og vandrige Kilder. Store og prægtige Stæder vidne om Beboernes Rigdom. Man sammenlignede Spanien med Syrien i Henseende til den klare Himmel og Frugtbarhed, med det lykkelige Arabien med Hensyn til Climaet, med Indien paa Grund af dets Blomster og vellugtende Planter, med China i Henseende til dets kostbare og righoldige Miner, med Grækenland formedelst dets gunstige Beliggenhed og store Kyststrækning. Til samme Tid hørte Musa om Indvaanernes indbyrdes Stridigheder, og det blev ham sagt, at Jøderne, som siden Hadrians Tid opholdt sig i stort Antal i Spanien, kun ventede paa det gunstige Øieblik for at frigjøre sig for de forhadte Gothers Tryk. Men ikke Jøderne gavnede Araberne saameget som Rigets øverste Embedsmands Forræderi.

Araberne angrebe først Ceuta i Afrika, som den gothiske Grev Julian tappert forsvarede mod dem. Men denne Mand, der havde kunnet være det gothiske Riges fasteste Støtte, blev sammes Fordærvelse. Saalænge Gotherkongen Vitiza regjerede, var Julian denne og Riget tro; men da stødte Roderich Vitiza fra Thronen og Julian frygtede denne, fordi han hadede ham. Sagnet fortæller endvidere, at Gotherkongen Roderich havde tilføiet Grev Julian vanærende Skjændsel ved at mishandle hans Datter Cava. Derfor raadslog Julian med Oppas, den første Biskop i Riget og efter Kongen den Første i Landet, og Begge kom overeens om at kalde den arabiske Feldtherre Musa fra Afrika over til Spanien. Musa lovede dem, at han vilde nøies med Æren og Byttet og paa dette Løfte forraadte de tvende hævnsyge Mænd deres Fædreland.

Men Musa stolede ikke ret paa dem og lod derfor først Tarek sætte over det smalle Stræde med en lille Skare, for at denne kunde udforske Landet og Beboernes Sindelag. Tarek landede paa Sydspidsen af Spanien og kaldte den Klippe, hvor han steg iland fra Skibet, Gebel al Tarek ɔ: Tareks Bjerg, hvoraf Navnet Gibraltar er kommen. Strax faldt enkelte gothiske Adelsmænd fra og gik over til Tarek, der forstærkede sine Skarer ved ny Tilgang fra Afrika. Roderich forskrækkedes over Faren, som truede ham og opbød hele den gothiske Hær. Omtrent 90,000 Mand samlede sig under hans Fane, men den gamle Kraft fandtes ikke mere hos dem, og Mange hadede Roderich. Han drog mod Syd til i Nærheden af den lille Stad Xeres, hvor ogsaa Tarek havde leiret sig, og kun Guadaletestrømmen adskilte begge Hære. Araberne vare langt svagere i Antal men stærkere i Krigsmod; thi Muhamed havde lært, at den vilde opnaae den største Salighed i Hjemmet, som udbredte Prophetens Lære med væbnet Haand og fandt Døden paa Valpladsen. Da Roderich gik til Træfningen, bar han paa sit Hoved et Perlediadem og var iført et hvidt Gevandt, som var bedækket med Guld- og Sølvbroderi; han kjørte i en Vogn af Elfenbeen, som blev trukken af to hvide Muuldyr, og i denne Vogn sad han mageligt og var Tilskuer til Kampen.

Tre Dage lang var der allerede kjæmpet, uden at Seiren havde erklæret sig for nogen; thi Arabernes større Mod blev holdt i Ligevægt af Gothernes større Antal. Paa den tredie Dag bukkede Maurernes Magt næsten under for Overmagten; thi Tusinder af dem vare faldne paa Valpladsen. Da udbrød Tarek: „Mine Brødre, foran Eder er Fjenden, bag Eder Havet; hvorhen ville I? Følger Eders Fører; jeg lader enten mit Liv, eller sætter Foden paa den dethroniserede Konges Nakke.“ Men Tarek satte foruden til denne Tiltale og til Fortvivlelsens Raseri især deles hed Tillid til sin hemmelige Forstaaelse med Grev Julian og med Sønnerne af den forrige Kong Vitiza, med hvem han Natten iforveien havde havt en Sammenkomst og fornyet sit Forbund. Vitizas tvende Sønner og Oppas havde de vigtigste Poster inde; i det afgjørende Øieblik paa den fjerde Dag forlode de disse, og Forfærdelse og Mistanke herskede nu i den gothiske Hær. Den ene Kriger troede ikke mere den anden, og enhver søgte kun at redde sit Liv. Da trængte Araberne stedse stærkere frem, og hele den gothiske Hær opløste sig i vild Flugt.

Under den almindelige Forvirring sprang Roderich af sin Vogn og besteeg Orelia, den hurtigste af sine Heste, men om han endog undslap Døden paa Valpladsen, kunde han

dog ikke undgaae sin Skjæbne, thi han kom ud i Guadalqvivir og druknede i denne Flods Vande. Hans Diadem og Klædning blev fundet ved Bredden, men hans Lig var af Bølgerne skyllet ud i Havet, og derfor lod Tarek sig nøies med en anden Gothers Hoved, og lod det som Tegn paa sin Seir bringe til Damascus. „Og saaledes," fortæller den arabiske Historieskriver, „er de Kongers Skjæbne, som søge at flygte bort fra Valpladsen."

Men Oppas og Julian saae, at de havde styrtet sig saa dybt i Skyld og Forbrydelse, at kun det gothiske Riges fuldstændige Undergang kunde beskytte dem for Straf. Derfor tilraadede de Tarek paa det Kraftigste at forfølge sin Seir og ikke lade Gotherne nogen Ro. Tarek fulgte Raadet, men han var dog mild og lod Gotherne leve efter deres egne Love; kun forlangte han Tribut af dem. Men Jøderne belønnede han, fordi de havde hjulpet ham i hans Foretagender, fordi de vare blevne haardt trykkede af Gotherne.

Blandt de Kostbarheder, som Araberne plyndrede i det erobrede Land, befandt sig ogsaa et massivt Guldbord, kaldet Missorium, som veiede 500 Pund og var besat med de skjønneste Ædelstene. Det havde været den gothiske Konges værdifuldeste Skat. Et andet Bord var skaaret af en eneste Smaragd, indfattet med tre Rader skjønne Perler og blev baaret af 365 Guldfødder, hvorpaa Ædelstene blinkede.

Snart var hele Spanien underkastet Araberne og kun i Asturien, mod Nord og Nordvest, vedligeholdt sig enkelte Rester af den gothiske Magt ubeseiret. Disse trængte efter flere Aars Forløb frem fra deres Bjerge ned i Landet, og den christne Tro, som besjælede dem, gav dem samme Heltekraft, som fordum Muhameds Lære Araberne.

(Fortsættes.)

Døden paa Gjæsteri.

(Sluttet.)

Dog det ere Ting, der maae blive Vedkommedes egen Sag; vi vende os paany til den egentlige Historie. — Altsaa — „Keiseren boer paa det høie Slot," og det er netop hos ham, i hans Privatkabinet, at vi for Dieblikket befinde os. Jeg har sagt, at han er et ganske almindeligt Menneske, skabt af Kjød og Blod som Fa'er Adam og som Du og jeg, — om forresten af et finere Stof, veed jeg ikke. Og at han er et almindeligt Menneske, see vi da ogsaa med et flygtigt Diekast, idetmindste trykker han et lille Kvindevæsen i sine Arme med al menneskelig Lidenskabelighed.

— „Aha!" — mener Du strax — „Keiserinden er med i Spillet, saa nu kunne vi paa Timen faae en ægteskabelig Scene!" — Nei Tak, Fa'erlil, der skød Du forbi! Mester Mors har allerede for ti Aar siden naadigt forbarmet sig over den menneskelige Keiser, ved at skille ham af med hans skjønne Halvdeel og tage ham den bindende Ring af Fingeren. — „Ja, ja!" — mener Du da igjen — „saa er det kanskee hans nye Forlovede!" — Jo pyt, nei saa kjender Du daarligt til Livet ved Hove. En Keiser pleier sjelden at forlove sig med sin Tilkommende; han forskriver sig en Gemalinde (hvilken Værdighed — i Parenthese sagt — forholder sig til Kone, som Varme til Kulde; Konen er nemlig elsket, Gemalinden blot ikke hadet) — han forskriver sig altsaa en Smule Gemalinde fra Pommerland, Reuz-Greitz-Schleisingen, fra Marokko, Kanada eller hvilketsomhelst andet Sted; — han sender Bud efter hende, som efter en Snees chinesiske Guldfisk, et Par Sølvfasaner eller en Bavian, og faaer hende saa en Maanedstid efter pænt tilsendt pr. Damp- eller Skibsleilighed. Dermed er den Potte ude, Præstens Amen sletter alle Veterne. Disse kronede Mandfolk gjøre nu ikke saamegen Blæst af Gifteriet, som vi Smaafolk, der med Intriger og Strikkestiger ad tusinde Krogveie maae arbeide os gjennem Forældres Uvillie, Familietvist og mange lignende „Aber dabei" til Brudeskamlen.

Nei, vil Du vide Sandheden, min Ven! saa er det lille Stykke Fruentimmer i Keiserens Arme hverken mere eller mindre end en skjælmsk Sirene, der har forstaaet at gjøre sig bemærket af Stormægtigheden. — Det er en galant Inklination, det forstaaer sig;

thi alle Galanteriets og Koketteriets Kunster maae først udtømmes, inden Sagen faaer Lov til at gaae den for begge høiligt forønskede Hverdagsgang og slutte med — et almindeligt Svangerskab.. — Men saa har Kjærlighedsfølelsen ogsaa naaet sit Høidepunkt, saa er den ogsaa saa grændseløst udviklet, at det med Føie kan hedde med Schiller:

„Seid umschlungen, Millionen!
Diesen Kuß der ganzen Welt!"

Den lille Maitresse seer kun en Skjønhed og en Skjønaand i sin kronede Tilbeder, om han saa er styg som Fanden, har en Næse saa sylbig og brunrød som Dronning Pomares Bryster, og er dum som Morten Røgter, der har faaet sin hele Boglærdom i Svinehuset. Det er hende nok at vide, at en Keisermand interesserer sig for hende, og en Keiser — ja Gud bevares — han maa absolut være sød og elskværdig.

Der sidde altsaa de Tvende, den stormægtige Keiser og hans blufærdig-affekteerte Donna, og studere, „hvad ögats ömma hulda blick förmår." Mester Mors stager udenfor Døren som en lurende Kammertjener; han tænker Sit, den gode Herre, til alt dette Slikkeri og Elskovssjas.

Vi staae indenfor og betragte som usynlige Tilskuere dette Elskovsvæsen. Man kommer saa sjelden i gyldne Keisersale, saa det sagtens nok kan more En, at dvæle der et Øieblik længere end tilbørligt, og laane Øre til den kjælne Discours.

Vi blive der altsaa, lad gaae for en Gangs Skyld!

Keiseren er idel Kjærlighed, hans Donna idel Beregning; han spekulerer bare paa sin Elskovs Tilfredsstillelse, hun paa Prisen, hvorfor hun vil yde ham den.

— „Hvorfor er Du saa kold, o min Elskede?" — siger den smægtende Keiser til Kvinden, der som en anden forførisk Moder Eva trofast hviler i hans Arme. — „Ak!" — vedbliver han, pludselig parodierende den længselsfulde Svensker —

„Ack, det måste mig smärta,
Att Du mistror mit hjerta."

— „Ikke mistroer jeg Dig;" — svarer Evadatteren ham med frimodig Fortrolighed. — „Men ak, Du er Keiser, og jeg ... jeg er kun ... ja, hvad er jeg?"

— „Du bist mein Herzblut, bist mein Leben!" — afbryder Elskeren hende. — „Hvorfor saa forstemt, saa sørgmodig? ... Det koster Dig kun et Ord, et huldsaligt Smiil, og mit Skatkammer staaer Dig aabent, Din Gjenkjærlighed er mig mere værd end det lumpne Guld, som mine Undersaatters Flid opdynger i mine Kjælderhvælvinger."

— „Men alligevel," — sukker den Skjønne, ligesaa falsk i Tungen som før — „Afstanden mellem os er saa uhyre stor! ... Du er Keiser, Du er Herre, men jeg er kun en simpel Pige, der ikke besidder anden Hæder end ... min Uskyldighed."

— „Lieb Liebchen!" — falder Keiseren hende atter i Talen. — „Sørg ikke derfor! ... Din Villie er mægtigere end min; Stormægtigheden underordner sig gjerne Elskovens Magt. Naar Du vil, naar Du behager at ønske det, er Du en fornem Dame, værdig en Keisers Haand. Tael et Ord, besvar min glødende Kjærlighed, og Du vandrer Ærens glorværdige Bane, klavrer op ad Rangens Trappestige til det glimrende og svimlende Høisæde. Siig blot Ja, og Du er Grevinde imorgen; Dagen derpaa er Du da Hertuginde, og idag otte Dage er Du kommen saavidt, at Du uden Skam kan sidde ved min Side i den forgyldte Karm, og age med mig til Kroningssalen under Undersaatternes Jubel."

— „Ak, ak!" — er det hele Svar.

— „Hvorledes? ... Rører min Elskov Dig ikke? ... Føler Du endnu ikke for den Trofaste, som med Glæde lægger sig selv, sine Skatte og sit Rige for Dine Fødder? ... O, Du er grusom, Du Haardhjertede! Din Kulde smerter mig, gjennemisner mit Hjerte mere end en Januarnats Snee! ... Og Du, som veed, at Du er mig Alt ... Alt paa Jorden! ..."

Og den elskovssyge Keiser, som ikke vil ane Pigens Tanker, at hendes Uskylds Tab vil forgyldes, udbryder i erotisk Sværmeri:

„Du ger mig lifvet, Du ger mig døden;
Ja, blott af Dig mina öden bero;
Min lycka hvilar vid Dit brøst
— O, gif mig trøst!"

Dog dertil synes den Skjønne ikke synderlig tilbøielig. Trofast hviler hun vel i den Stormægtiges Favn, tam og føielig lader hun vel det ene Kys efter det andet trykke paa sine Fløielslæber; men derved bliver det ogsaa. Evadatteren vil have sin Trøst dyrt betalt, hun attraaer Stempelpapir paa Guld og Værdighed, inden hun lader det komme videre, og skjøndt hun fuldkommen veed, at det kun koster hende et Ord, morer det hende dog at spænde Stormægtigheden paa Elskovspinebænken. Keiseren er naturligviis — som alle Vellystninge — blind og dum i Dieblikkets Iver; han troer at have en stærk og uindtagelig Fæstning for sig, og vil ikke ane, at det kun er en Tjørnehæk, der holder ham fast paa samme Tid som den stikker ham Hjertet tilblods.

Spildte ere alle Bønner, uhørte alle Suk; Keiseren vinder ikke som Elskovsbetler, hvad han ufeilbarlig vilde vinde som trodsig Matador.

Det er formeget, han kan ikke længere tilbageholde sin Hjertesorgs Udbrud, sin Fortvivlelse.

— „Weh mir," — hyler han med en Tydskers Gerissenhed — „Weh mir, wo endet meine Qual?

Dette hører Mester Mors, og det er Vand paa hans Mølle. I et Nu befinder han sig i Keisersalen, ubehageligt forstyrrende den yndige tete á tete.

Keiseren farer op ved Synet af sit pyntelige Speilbillede.

— „Hvad vil Du?" — tordner han.

— „Du kaldte mig;" — svarer Mester Mors. — „Du skreg paa En, der vilde ende Din Kval. Det er netop min Profession, og her har Du mig til Tjeneste."

Og nok saa frækt holder han det næsten udrundne Timeglas frem for Majestætens Næse.

— „To Korn tilbage, det er det Hele;" — siger han.

Det falder som Skjæl fra Keisernes Dine. Han aner det Frygteligste, nogen jordisk Stormægtig kan ane: sin Vældes Ophør i Døden.

— „Veed Du ellers, hvem jeg er?" — buldrer han.

— „Du er Keiser!" — svarer Mester Mors.

— „Og hvo er Du?"

— „Jeg er Høgen over alle Høge; jeg er Manden for det Hele, der slaaer Bonden og Herremanden i samme Hartkorn."

Og den blanke Lee blinker over Hovedet paa Keiseren, der hidtil i Vellevnet og Overdaad har kimset ad Døden, men nu føler sig ubehagelig rørt ved hans pludselige Mellemkomst.

Den Skjønne lader ogsaa til at kjende „Manden for det Hele," der kom dumpende ned fra Skyerne som en Brøk i Regningen, truende med at gjøre alle hendes gyldne Planer og Glimmerdrømme til Vind.

— „Kom med mig, min Kjære!" — vedbliver Mester Mors, henvendt til Keiseren, som en galant Kavaleer. — „Min Arm staaer til Tjeneste!"

Keiseren gyser tilbage, som om hans Haand berørte et slimet Udyr, Elskerinden bliver opbragt.

— „Det tillader jeg ikke;" — skraaler hun. — „Det er min Elsker, han skal vær'sgod blive hos mig."

— „Ho, ho, skjøn Jomfru!" — griner Mester Mors. — „Bryd hun sig om Intet, hun lider ingen Tab derved, men faaer sit klækkelige Fremtidsophold for let Kjøb."

— „Men han skal ... han maa leve;" — vedbliver den Skjønne at give Hals. — „Hvor bliver ellers min Rang og min Glands af?"

Mester Mors er ugalant nok til ikke strax at værdige hende noget Svar.

— „Det ene Korn er allerede løbet ud;" — siger han lakonisk, holdende Glasset i Veiret. — „Det sidste vil snart gaae samme Vei."

— „Herre Jøsses, allerede!" — sukker Keiseren og daaner om i sin Kvalforløsers Arme.

— „Herre Jøsses, han er død!" — hviner Damen. — „Det er altfor tidlig ... jeg bliver ulykkelig! ... Ingen Pension ... ingen ..."

— „Papperlapap!" — afbryder Mester Mors hende. — „Det er kun lidt at græde

for! ... Er Hjertet saa hedt, saa gjør hun kun Selskab."

Koketten gjør en Pirouette; det var en uformodet Vending i Tingene.

— „Jeg med!" — stammer hun, og hendes Stemme brydes i en ynkelig Hulken. — „O nei, Herre! endnu ikke, vendt lidt endnu! ... Jeg er ikke saa ulykkelig endda ... jeg bryder mig ikke om Pension ... Livet ønsker jeg blot, saa kommer Resten af sig selv."

Dog Dødens Ord gjenkaldes ikke. Mester Mors har allerede fattet hendes Arm; han skrækkes ikke tilbage af den stærke Moskusduft, der slaaer ham imøde, han gjør ikke saameget Væsen som Keiseren over de forlorne Krøller, de falske Tænder og det tykke Lag Sminke paa hendes guulvisne Kinder.

Et dybt Mørke leirer sig i Salen; det er Dødens Nat, der sænker sig over tvende afsjælede Legemer. Men udenfor paa Gangen sniger Mester Mors sig langs Væggen, mumlende ved sig selv:

— „To Fluer i et Smæk ... to Sjæle i een Sæk! ... Godnat, Du stolte Herlighed! ... En Keiser og en Maitresse ... et herligt Par! ... Hohoho! ... Han regerede over et stort Land, men hun regerede ham ... Hohoho! ... En Kvinde var altsaa her den rette Stormægtige!" ...

3.

Døden fortsætter sin Bedrift.

Et Trin ned fra Keisertronen, og vi staae ved Kongesædet. Ogsaa dette er betrukket med Purpur, men det skinner dog alligevel mindre i Øinene; det er nu engang saa, at det Sjeldne gloer mere end det Hverdagslige, og for hver tyve Konger har man kun een Keiser. Himlen viser os kun en eneste Guldsol, men Millioner mattere Stjernelys, og har Verden end Hundreder af Faraoner, Ptolomæer, Arsacider og Sylvier, saa har den dog kun en eneste Augustus ad Gangen. Dog hvad har Diamanten at hovmode sig af fremfor Rubinen og Smaragden? — At hiin er hvid og vandklar, de andre røde og grønne, — er det noget Fortrin? — De ere dog alle Ædelstene, udrundne maaskee af samme Dynd, og Verden dømmer om Farverne som den Blinde, idetmindste har Smagen ogsaa en Stemme at tale med, saa det Grønne tit og ofte af Moden kan blive erklæret for skjønt, og det Hvide grimt og stygt. Og hvad Fortrin har en Keiser fremfor en Konge? — Ganske det samme som Kongen fremfor Herremanden, og Herremanden fremfor Bonden. Nogen mere forfængelig Glands, men desto mere Misundelse, nogen mere Hæder, men desto mere Hovedbrud. Den Mægtigere maa mangen Gang af indædt Harme igjen opkaste sin nysfortærte lækre Steg, medens Bonden i al Ro og Mag kan nyde sin Søbekaal, — lad saa Aal og Suurkaal længe nok — for at bruge Peder Syvs Ord — „være en trøg Spise."

Men for ikke at komme for langt fra Texten, er det bedst at holde sig lige til Evangeliet, og tale om de Stormægtige. Hvad nytter al deres Glands, naar den dog ikke er varig? — Er Fløielskappen end af et finere Stof end Vadmelskoften, saa bliver den dog deshurtigere luvslidt; og kan Stormægtigheden endogsaa en Tidlang bryste sig som en Kat med et Aalehoved i Flaben, og see haant til den forsultne og udmagrede Lænkehund, saa kommer der dog den Tid, da de Begge ville ligge lige usle paa Møddingen, og hele Regnestykket saaledes faae samme Facit — Nul. — Forresten er det nu allerede en gammel fortygget Historie, der hører hjemme i enhver Ammestue; men det er alligevel en god Historie, som ikke kan læses for tit.

Verden har altsaa draget en Rødkridtsstreg mellem de Dødelige, sat En til at regere Land og Rige og en Anden til at tærske Korn og Langhalm, givet Peer en Kalot med Guldkrone paa og Poul en gammel rød Filtehat; men Verden har tillige af høiere Vedkommende faaet en Mand til igjen engang at slette Stregen, og det er — Mester Mors. Dog ligesom Verden har draget en Rødkridtsstreg mellem Stormænd og Smaafolk, saa sætter den ogsaa en Rangforskjel mellem de Stormægtige selv. „Tag Du dette, og giv Din Nabo Resten;" — hedder det her som overalt, og det staaer fast til

Dommedag. Vil Fyrster gjøre sig til Ligemænd med Konger, og Smaakonger være Duus med mægtige Keisere, saa lege de en forvoven Tantalusleeg, og det gaaer dem da gjerne som Jørgen Bulderbasse, der vilde prøve Kræfter med den stærke Mand i Dyrehaven, og fik slaaet Næsen tilblods for sin Uleilighed. — Dog den Ting maa ogsaa jævne sig selv; Makrobius lader Guld være Guld, og Purpur Purpur, samt mener, at Paafuglen ikke kan brede sig stoltere i sin Rede end Anden i sin. I hans Tanker er den ene Krone som den anden — en jordisk Fortunatushat og et midlertidigt prægtigt Magtsymbol — nichts weiter! — Som Herskere betragtet staae alle Majestæter i Stormægtighedens Rangklasse; Salomon selv — der dog som Potentat og Viismand maatte kjende til de Dele — har jo ingen Forskjel gjort paa de Herrer, men indført dem Alle hulter til bulter i sin Hof- og Statskalender under Kongerubriken.

Ja, det maatte være rart at tituleres „Deres Stormægtighed!" naar bare det gyldne Skin var lidt mere varig, naar den klartbrændende Fakkel ikke skulde slukkes ligesaavel som den osende Tællepraas. Det maatte være Løier at bære, om det saa blot var en lille Fyrstekrone, naar man bare turde herske, som man vilde, og — saalænge som man selv lystede. Men — der kommer Agathon strax som en gammel varslende Sybilla Erithrea og siger:

„Drei Lehren fass' ein Herscher wohl ins Herz!
Die eine, daß er über Menschen herscht;
Die andre, daß er nach Gesetzen herscht;
Die dritte, daß er nicht auf immer herscht!"

Gid Pokker have slige gyldne Regler! — „Nicht auf immer!" — Au, der er en Nælde midt i Kløverkrandsen! — De to første Sætninger kunde man vel nok saa temmelig gjøre sig fortrolig med, men denne sidste — — Nei, nei, det er dog noget græsselig Noget med den Død, denne salige Hensoven i Evigheden. — Dog hvad, man bør sagtens finde sig i det Uforanderlige med diplomatisk Koldsindighed, trøste sig med, at man ligesaa gjerne kan gaae freidig mod Kugleregnen, som staae stille og feigt lade sig skyde. — I de gode gamle Dage maatte det rigtignok være haardt for en stolt Majestæt at lægge sig paa Sottesengen; thi Døden var saa at sige det Eneste, som han havde tilfælles med sine ringeste Undersaatter, Mester Mors var den eneste Herre, som han ikke allernaadigt kunde befale over. — Dog nu har Bladet vendt sig, Guddomsglorien om Majestæters Isse er blegnet, deres Guddomsværdighed er falden stærkt i Prisen. Nu altsaa, da Kongerne ikke mere betragte sig som Guder, men som Børn af „Guds Naade," som rene Mennesker, — nu maae de ogsaa, som Du og jeg og enhver Anden, have menneskeligt Begreb om Døden. — Har den døende Konge været sit Folk en tro og retskaffen Fader, da kan han blidt og trøstig lægge sit tunge Hoved til Puden; kun Tanken om hans Børns Skæbne efter hans Død, ei hans egen legemlige Opløsning, foruroliger ham og uddriver den kolde Dødssved paa hans Pande. Men eier han ikke denne glædelige Fortrøstning, har han været en slet Hyrde, en utro Forvalter, nu saa — — Uf nei, saa vilde jeg ikke være i hans Sted, ikke for Alt i Verden have været Konge og deelt hans Herlighed. Det er dog ikke Spøg Altsammen; Manden ved Roret har et tungt Ansvar, og hvem Andre forbander man, om Skuden støder paa Grund eller kuldseiler? —

Da Døden altsaa, som tyve Gange tidligere anført, er en bydende, en uundgaaelig Nødvendighed, ogsaa hos de Stormægtige, er det ikke værd længere at klappe Mester Mors paa Kinden; han lader sig dog ikke røre af disse bedstefaderlige Kjærtegn. Nei, op igjen med Tæppet for hans Handlingers Skueplads! — De, der ere hans udkaarne Offerlam, faae endnu en lille Stund trøste sig med det gamle Ord: „Che a Tempo a Vita *)!" — og, hvis de saa uformodentlig skulde faae Die paa ham, slaae sig tiltaals med den Tanke, at Mester Mors dog i Grunden er den venlige Aand, der „gönnt die Großen der Erde die Ruhe!"

*) ɔ: „Den, som har Tiden, har ogsaa Livet!" (Italiensk Ordsprog).

Saa følg mig da, Høistærede! — Ouverturen er forbi, Tæppet er rullet op! — „Corrasi, Antonius! Du har jo intet Ondt gjort!" —

. . . .

Trommetrom, trom, trom! Trarabrah trarah! Puf, puf! — Men hvad i Alverden er det? — Sikken græsselig Støi, sikken Bulder og forvirret Larm! — Hvad betyder dette? — Det er Trommer og Trompeter, der blande sig i Festmusikens Toner; det er de svære Fæstningskanoner, der salutere, for at give den Champagneskaal større Effekt, som man i dette Dieblik drikker deroppe paa Slottet, hvor Baand- og Stjerneriddere, Diplomater og Hofkreatur bølge mellem hverandre eller staae pladserede om de lange Borde, der bugne under Vægten af spiselige Kostbarheder og drueperlende Glas. Men hvad skal det til, hvorfor gjøre saamangen Spræl af en Skaal? — Er det Kongens Fødselsdag, saa det er Geburtsdagbarnets Skaal, man tømmer? Eller er der kommen en Prinds til Verden, eller hjemført en Brud paa Slottet, en ædel Moder til en ny kongelig Slægt? — Nei, nei, ingen af Delene! — Det er hverken en Navne-, Daabs- eller Bryllupsfest, man feirer; det er tvertimod en ligefrem Glædes- eller Jubelfest, en fredelig Drikken Duus ovenpaa et varmt Slagsmaal. — „Hvorledes?" — studser Du — „En Drikken Duus-Fest? ... Derom har jeg endnu aldrig hørt Tale!" — Saa sagte, Fa'erlil, lader os ikke forgribe Tingenes Gang. Der er saa Meget, Du endnu ikke har forstaaet, og blot et Diebliks Taalmodighed, saa skal Du erholde alle forønskede Oplysninger.

Seer Du den lille gallaklædte, ordenssmykkede Mand hist ved Bordenden, standende under den forgyldte Tronhimmel, med et vældigt Champagneglas i den høire Haand! — Det er en Konge, der har ombyttet Scepteret med Bachus' Thyrsusstav — dog kun denne Dag. — Seer Du den anden ligesaa pyntede Kæmpe ved hans Side, ligeledes hævende et vægligt Champagnebæger! — Det er ogsaa en Konge, men en fremmed. — To Konger for een, to Stormægtigheder i hinandens Selskab, — kan Du saa ikke slutte Dig til Resten? — Disse kronede Hoveder, der nu saa smilende bukke og skrabe for hinanden og vexle komplette Løgne i Form af Komplimenter, — disse stormægtige Bordvenner laae fra Juul til tredie Aars Paaske i en blodig Nævedyst, gave hinanden mange slemme Knubs, mange arrige Skaller, saa det sved til de arme Undersaatter, for endelig igjen at række hinanden Haanden til Forlig og Forsoning og nøies med, hvad Enhver især havde faaet. Nu er Ligkjøbet skeet, den store Fred er sluttet, og det er denne festlige Anledning, der har ført dem sammen. Under Instrumentalmusik og Kartovernes Buldren synke de grædende i hinandens Arme, gjensidigen forsikkrende, hvor smertelig Ufreden faldt dem, og udtalende, hvilket evigt Venskab der for Fremtiden skal knytte dem sammen til deres Landes Tarv. Det er et Fostbroderskab, som sluttes ved langhalsede Flasker, en Venskabspagt, der stiftes ved Glasset, og en Enighedsgjenfødelse, der indvies i Vinens perlende Strømme.

Alt er Fryd og Glæde i Kongeborgen, Alt er Fred og Festlighed; et lille Slag Trekort ender den lyksalige Dag. Men Sorgens Giftdraaber perle paa Bunden af Glædens Pokal, Bræmsen ligger skjult i Rosens Bæger, Døden lurer paa Livet; thi Mester Mors er ogsaa med, ukjendt og i prægtigt Hofmandsskrud vandrer han om i den bølgende Mængde. Han røber ikke sin Tilstedeværelse, før Tiden er nær forhaanden; han er en lystig Fætter, naar det sommetider stikker am, og han morer sig da med at gjække de Omstaaende, ved at puste Lysene ud for dem, saa ofte som de behage at tænde dem, indtil han omsider kjed af Drengestregerne træder aabent frem som Matador og gjør kort Proces med Vedkommende.

Dog Tiden kommer — den er allerede forhaanden — hvor snart gaaer en Time! — — See, Billedet vexler Farve, opløses i uhyggelige Taageskyer, for at fremtræde i en ny Skikkelse! —

Hvor blev Festsalen af, hvor den høirøstede Yngel af Hoffolk og Lakaier? — Scenen er forandret; det er gaaet til som i Skuespillet, hvor en Balsal pludselig forvandles til et Dødningkammer. Vi træde derind; en ubehagelig Sygedunst, en blandet Lugt af Moskus og kostelige Apothekerspecerier, slaaer En i Næsen. Paa en Seng med Tronhimmel

over og guldbræmmede Purpurdrapperier ligger Landskongen, nys saa majestætisk og oprømt, nu saa bleg om Næbbet, saa forknydt og stakaandet, at det er en Gru. Stakkels Stormægtige, det er allerede paa høie Tid!

„Drei Mahl hat der Kater miaut,
Drei Mahl schrie das Leichhund laut,
Drei Mahl hat der Frosch gekøckert,
Und der schwarze Boch gemeckert!
Urian ruft, 's ist Zeit jetzunder."

Og naar slig Herre brøler fra Leveren, saa maa der nok ogsaa synges paa det sidste Vers. Og saaledes er det virkelig, ja — det sidste Vers er endogsaa sunget ud paa Omkvædet nær.

— „Herregud!" — hører jeg Dig sige — „saa elendig, og var dog ret nylig saa frisk og sund!" — Ja, min Gode, det er som Bellmann synger:

„Vi tyckas raska;
Men hvad är vort lif? — Ett blos!" ...

Og førend vi endnu troe at have spadseret den halve Vei, staae vi arme Djævle — Stormægtighederne derunder indbefattede — allerede for Tour til at tøsle af paa Violstien til den „evige Lystild."

Hvorledes det egentlig var tilgaaet i nærværende Tilfælde, derom vidste nu Ingen Besked; dog nok var det, at da begge Kongerne havde drukket hinanden god Ruus og halvt om halvt faaet Ende paa deres fredelige Slag Trekort, blev den gode Majestæt pludselig saa bleg om Næbbet og saa flad i Ansigtet, som om Mester Mors havde klappet ham med sin iskolde Knokkelnæve. Og — unter uns gesagt! — det havde han da ogsaa; idetmindste havde Stormægtigheden troet at see ham livagtig for sig, da han til sidste Stik fik Hjerter Konge i Haanden. „Hjerter Konge som Dødstjener?" — Ja netop! Sagen var ligefrem den, at bemældte Kortblad havde en slaaende Lighed med Kongens Portræt i Billedgalleriet, følgelig ogsaa med Kongens alter ego — Mester Mors. At dette just skulde slaae Majestæten i denne Stund, skjøndt han saa tit og ofte havde gjort Hjerterkongens Bekjendtskab, var det Besynderligste; men formodentlig skulde det saa være, Anelsen ikke vaagne før Klokketimen var fuldgaaet. Hjerterkongen blev et Dødsorakel for Kongehjertet — „Erat sic in fatis! *)"

Der ligger nu altsaa Fredsmonarken paa sin Sotteseng. Tyve Læger, der staae om hans Leie, vide intet Raad, kjende ingen Urt mod Døden, men gjøre imidlertid deres Flid for at berige dem selv og Hofapothekeren; de gode Folk høre til den Kaste, der med Hensyn til „der Geist der Medicin" følge Mefistofeles Læremethode:

„Durchstudirt die groß' und kleine Welt,
Um es am Ende gehn zu lassen,
Wie's Gott gefällt."

Ved Hovedgjærdet staaer Fredsforstyrreren, Mester Mors, usynlig for alle Andre end Helten i Dramaet. Det maa være en fæl Bussemand at see til; thi den lidende Stormægtige skriger uafbrudt paa Hjerter Konge, peger Fingre af ham med ynkelige Grimasser, beder ham reise Pokker i Vold med samt sit røde Gesjæs, sit impertinente Herremandsvæsen og sin Hermelinskaabe. De Omgivende forstaae ham naturligviis ikke, sige at den Syge fantaserer, indbilder sig at være paa Casino og bivaane en Opførelse af „Meer end Perler og Guld," i hvilket Galskabsstykke Hjerterkongen som bekjendt har en farlig Rolle. — Dog den sengebundne Stormægtige veed nok, hvad han gjør; thi kunde han bare faae bortkyset det levende Kortbillede, vilde han have vundet Spillet, vundet baade Tid og Liv.

Derpaa er imidlertid ikke at tænke. Mester Mors lader sig ikke spidse af med Ord, bryder sig en Godbag om Indvendinger, naar han først har faaet Taaspidsen ind i Stuen. Istedetfor allerunderdanigst at parere Ordre viser han sig tvertimod som en ubehøvlet Person, som en næsviis Notarius publicus, der piner det bristende Hjerte med Affordring af en sidste Villie. Han viser ikke saamegen skyldig Høflighed som Skarpretteren, der skulde halshugge Kong Karl den Første, og som knælte ned for den stormægtige Delinkvent og bad om hans allerhøieste Forladelse, inden han forrettede sit Embede; — nei, med fornem Anstand

*) o: „Saa det var bestikket!"

kaster han Benene overkors, læner sig med begge Arme til Hovedpuden, og stirrer Dødskandidaten lige ind i Ansigtet.

— „Saa vi kjende hinanden!" — hvisker han med sin hule Røst. — „Og dog er det første Gang vi mødes! ... Hohoho, det var da morsomt!"

— „Gaae bort, Du lede Plageaand! Reis Pokker i Vold med Din fordømte Tale!" — brøler Majestæten i vildt Raseri. — „Jeg vil ikke see Dig for mine Øine, Du skindvisne Hjerterkonge! ... Er Du Bruns, saa slaaer jeg Dig med Spids! ... Jeg lader Dig kaste paa Porten!" ...

— „Nei, Du gjør ikke ... idetmindste gjør Du mig Selskab, lader Dig selv kaste med;" — afbryder Mester Mors ham tørt. — „Dog Haanden paa Dit rallende Bryst! — vedbliver han sit ironiske Drilleri — „Du har vist aldrig ventet at faae mit Besøg ... vel? ... Vi vare dog saa fremmede for hinanden som Guld og Bogtrykkersværte; Du søgte altid saa snildt at undgaae de Steder, hvor Du vidste, at jeg var med. Medens Dine Undersaatter blindt maatte løbe i mine Arme, sad Du trygt hjemme ved Frokostbordet og Cliquotflasken; medens Kanonerne drønede paa Valpladsen og gav Dit Rige Ulivssaar, viste Du allernaadigst Dit høie Mod og Din Tapperhed ved i det Høieste at lade en Riffelkugle knalde paa Jagten. Du troede saa vist, at jeg aldrig skulde finde Dig; dog Døden har Pas allevegne, og ... hohoho! ... her er jeg! ... Allons, hvis Deres Høihed tillader! ... Min Arm staaer til Tjeneste!"

— „Nei ... nei! ... Jeg vil ikke!" — hyler den Tiltalte, vridende sig som en Aal for Kokkepigens Kniv. — „Tag hvad Du vil, naar Du blot lader mig være! ... Tag min Overhofmarschal, min Kammerherre ... tøm mit Skatkammer ... tag Kronen med, om Du har Lyst; ... men lad min dyrebare Person ligge i Fred!"

— „En prægtig Handel;" — griner Mester Mors — „men batter alligevel kun lidt. Din Person er ubetalelig, Intet kan i denne Stund opveie den. Altsaa kort Proces, Deres Høihed! ... Min Vei falder længere bort, jeg tør ikke tøve et Minut mere!"

Og hans lange Arm slynger sig om Kongens Overkrop; den blankr Lee kommer frem — endnu et Sekund — et rædsomt Hyl — og Majestætens Livstraad er overskaaren, to blødende Ender hænge slappe ned som Pølsetarme. — —

Godnat, Du mægtige Storhed! — Der er Sorg i Kongeborgen, Sorg blandt Folket; Aviserne møde med sort Rand, Damerne i sorte Hatte, Herrerne med Flor om Hattepullen. — „Tromtrom, tromtrom!" — gaaer Sørgetrommen gjennem Gaderne; — „Bumbum, bumbum!" — lyder Klokken i Taarnet. — „Kongen er død, hans Efterfølger leve!"
. . . .

„Drøvelsens Torn gjør Hjertet forn*)!" — siger Ordsproget med Sandhed; men endnu have vi ikke seet Sorg nok, endnu mere skal Hjertet spændes ved Synet af Angst og Død. — Hidtil, kjære Læser, har Du kun seet de Stormægtige i deres Høiheds Glands; nu ville vi engang for Løiers Skyld vende Bladet om, betragte Storheden i dens Synken, — reentud sagt — besøge en falleret Stormægtig.

Falleret Stormægtig! — Ja vel, det var netop Ordet. Enhver kan spille Fallit, Møen med sin Ære, Kjøbmanden med sit Handelskab, Kongen med sin Høihed. Spillede jo selv Napoleon Fallit med samt sit Keiserskab! — Og Ludvig Philip! — Jo, jo, naar der bare kommer en Vind strygende, som f. Ex. i 1848, saa turde det nok arrivere, at den kunde tage fat i Nakken paa En og Anden, og — — Au, hvor blev saa Kronen af? — „Nakken tog den;" — som Svensken siger — men det gjør Ingenting, det gaaer fort endda. Personen er og bliver kongelig, selv om Kronehatten mangler, idetmindste er Blodet det.

Til slig falleret Stormægtig, eller — om Du hellere vil have det ind med Skeer — til slig afdanket Høihed gaaer nu Dødens Vei. Kom, Høistærede! vi ville ile i Forveien, betragte den deilige Bordbækning, inden Herskabet endnu har sat sig tilbords.

Der seer Du altsaa en kroneløs Konge. Han hørte i sin Tid til den Art Stormægtige, der mene Undersaatterne det ligesaa

*) forn o: gammelt (forældet Ord).

godt som den neapolitanske Vicekonge, Hertugen af Arkos, der — hvis man ellers tør troe Digteren Ingemann — sagde:

„Til Marv og Blod
De spæges maa, før vorder jeg ei Herre;
Blier Folket ei min Slave, blier jeg
Folkets."

Denne Sætning tro, spægede han ogsaa sine elskelige Undersaatter saalænge, at de tilsidst spægede ham igjen, — med andre Ord — gave ham Reisepas til — den vide, vide Verden. Det var jo rigtignok slemt, men en Trøst i Fataliteten blev det dog, at Folkeraadet gav den Afdankede en halv Snees Millioner til i Nakken, for at han just ikke ligefrem skulde døe i Fattighuset. Han kunde nu spille sin Mand saa godt som Nogen; var han end ikke mere Konge, saa kunde han dog altid passere for en honnet John Bull, og indtil sin Dødsdag hylde den gamle Sætning: „Leben und leben lassen!"

Og det har han ogsaa gjort; af krænket Stolthedsfølelse, af Harme over saa uformodet at være bleven sat bag Skjænken og degraderet fra Konge til Privatmand, har den gode Mand anvendt sine Midler saa vel, at han ikke skal kunne forøde Mere, selv om han end eiede det. Hans første Begyndelse paa sit Privatlevnet var at antage et talrigt Tjenerskab, især i Kjøkken, Kjælder og Sovekammer; han havde saaledes blandt Andre fæstet Kjælderdrengen Bacchus, Kjøkkenkarlen Epikur og Kammerpigen Venus, — et fordægtigt Trekløver, der ikke undsaae sig ved at lege Skjul bag deres Herskabs Ryg, hvoraf Frugten blev en lille Marteraand, Podagra, der altsaa er en Sønneke af tvende Fædre og en Moder.

Podagra! — Uha, det Navn har en gyselig Klang, hvor Græsk det end klinger! — Man siger, at hvor Fanden ikke kommer selv, der sender han sit visse Bud; — og i denne Henseende ligner Mester Mors meget den lede Aand. Podagra er især den Hjælpershjælper, som han betjener sig af til at expedere de Fornemme og magelige Rigmænd. Han ringer med sin Regissørklokke, og vips! springer den fæle Marteraand fra sit Høieloft ned paa den stakkels Sot- og Syges-Kandidat, og opslaaer sit Paulun paa Vedkommendes store Taa, hvor han slaaer sine lystige Trommehvirvler, og

„Trom, trom, trom!
Til Graven gaaer det da!
Den lille Podagra
Ta'er Manden med — Hurra!"

Dette Sidste er netop det Slemme ved Historien; thi at Podagraen gik til Graven, det kunde nok lade sig høre, men at den partout „ta'er Manden med" — — Au, au, det er et slemt Bagskvat, som det ikke er godt at vare sig for.

Mester Mors har altsaa forlængst haft sine Garn ude der; det er ham en smal Sag at komme ind i Huset, da han er saa gammelkjendt med Portneren. Og han er der allerede; Fuglefængeren veed sin Tid, naar Donen kan være fuld. See hist bag Pillen i den hyggelige Sol, hvori Patienten fryser og gyser, trods det milde Veirlig og 30 Grader Kakkelovnsvarme, staaer den altmyrdende Aand, grinende og smidskende i Skægget, ligesom Missekatten, der gotter sig over Kokkepigen, der ikke kan begribe, hvem der har stjaalet hendes søde Fløde. Symptomerne paa den majestætiske Sygdom more ham, Fuglens dumme Sprællen i det tilsnørte Garn sætter hans Lattermuskler i Bevægelse.

Hvor han er blegnæbbet og forstemt, den stakkels Exkonge! Næsens Rubiner ere blaanede, Kindernes Rødme er guulnet, Øinene svømme i en kaotisk Vædske. Hvor maa han nu forbande de mange Aftener, da han lod Kokkens Rariteter smage sig altfor godt, lod Kjældersvenden opdiske med det Ældste og Bedste, og Kammerpigen vaske hans Bakkenbarter. Kunde det lade sig gjøre om igjen, vilde han gjerne med en Maaneds Faste afbøde sine Dødssynder mod Tarvelighed og Maadehold; dog nei — Karret er allerede løbet for fuldt, til at hans Kræfter nu formaae at vælte det og udtømme dets giftige Indhold. Den beske Skaal maa tømmes, og vridende og krympende sig under Lidelsernes Jernvægt, sukker han:

„Juckend sagt mein Daumen mir,
Etwas Böses naht sich hier!
Nur herein,
Wer 's mag sein!" ...

Mester Mors hører den smertelige Sukken, øieblikkelig træder han frem af sit Skjul.

— „Og was Böses?" — spørger han, fordreiende Ansigtet i et Skoggersmiil. — „Er mit Besøg da saa frygteligt?"

Exstormægtigheden slaaer de halvblinde Øine iveiret.

— „Hvad Du! ... Hvad vil Du?" — stammer han. — „Jeg har jo ikke ladet Dig kalde!"

— „Jeg kommer ogsaa kun sjelden kaldet;" — svarer Mester Mors. — „Fordetmeste er jeg ubuden Gjæst. Dog, som jeg hørte, anede Du mit Komme."

— „Nei, bevares, jeg ventede kun min Læge, for at befries fra det Onde ..."

— „Ei, ei! Hvor finder Du da en bedre Læge, end jeg er? ... Jeg helbreder radikalt alle Sygdomme, bortrydder Ondet fra Grunden, døver Smerterne i et Nu ..."

— „Ak, ak!" — vaander Exmajestæten sig, og den kolde Sved sprækker ham frem paa Panden — „det er haardt, det er græsseligt!"

Dødens Arm falder tungt paa hans Skulder.

— „Aa nei, kjære Herre! endnu ikke!" — beder den Elendige. — „Jeg kan godt leve endnu et Aarstid; ... jeg er ikke saa gammel ... jeg har ingen Rynker ... ingen graa Haar endnu ..."

Dog Mester Mors hører Intet; han lader blot i al Hemmelighed den fallerede Stormægtige vide, at

„der Hahn schon ruft,
Bald wird der Sand verrinnen!"

Den lille Djævelsaand, den grimme Podagra, opvarter nu med drabelige Skjælmsstykker. Han dandser først en Knokkeldands paa den stikkende Tommeltaa, og vips! — sætter han iveiret og slaaer sine Negle fast i det ængstede Hjerte. Hvor er nu Redning? — Marteraanden slipper ikke, før Hjertet har udblødt, før det iskoldt skrumper ind som en Haresteg, der hænger for Lud og Vind.

Det er forbi. Det sidste Kongehjerte brast; snart vil Exekutores testamenti sprede de sidste Stumper ud i Verden. Hvor er saa Stormægtigheden? Hvor dens mægtige Storhed? ...

. . . .

„Dog, kjære Læser! altfor lang Historien
vilde blive,
Hvis hvert et Træk af Billedet jeg skulde
Dig beskrive."

Jeg vil derfor lade Fuglen skyde lidt raskere Fart, og nøies med at sige, at Mester Mors spadserer hele Rækken igjennem lige ned til Grever og Mænd med skimlede Kalveskindsbreve, der „gjøre om Land et farligt Ry." Der slutter han sit Gjæsteri; de verdslige Stormægtige skulle for dennesinde være fri for hans Braad. Dog Tallet i hans Sæk er ikke fuldt endnu, han mangler en geistlig Stormægtig, en Ornatbærende blandt de mange Kroneprydede. Hvor skal han søge ham? — Skal han flyve sporenstregs til Rom og rive den hellige Fader af Pinden? — Aa nei, Veien kan gjøres kortere; Katholicismen har kun en eneste Pave, men Lutheranerne saamange i — Bispeskikkelser.

En Bisp skal altsaa nu holde her; — en geistlig Stormægtig, en sjælelig Overhyrde, sat til et Ydmygheds og Hengivenheds Exempel for den talrige Faareflok!

Gak stille, kjære Ven! drag Skoen af Dine Fødder, inden Du betræder det kostelige bløde Gulvtæppe, der dækker Gulvet i dette Andagtens og Hellighedens Hjem, som nu kalder os. Hold Din Aande tilbage, og dræb hver profan Tanke i Dit Bryst, medens jeg aabner Døren og indfører Dig i det lille Gemak, der, nu duftende af Røgelse og den skjære Fromhed, snart skal fyldes med Gravlugt og Aadselstank.

Hvem seer Du der? — En stolt og gravetetisk Olding, der tæt indsvøbt i en farvestraalende Slobrok, som skjærmer hans fyldige Vom mod Forkølelse, og med de store Fødder indpakkede i et Par vældige Beklædninger, sidder ved et prægtig Skrivebord, tyggende paa en tilspidset Gaasefjær, og af og til nippende til et smilende Glas Dry Madeira. Glædelig Selvtilfredshed taler ud af hans Øie, hans hele Væsen afspeiler selvtillidsfuld Værdighed; en Hane kan ikke stoltere bryste sig paa sin MøddING, end Herren her, naar han faaer den prægtige

Silkekaabe paa, der for Øieblikket hænger ubenyttet ude i Garderoben.

Bemældte Herre er, som Du allerede maa have gjættet, en Biskop — med andre Ord —

„Det er en from, en hellig Mand,
Som ikke let sig lader friste.
Sin Gud i Himlen elsker han,
Men Fanden vil han heller ikke miste."

Mulig turde denne Karakteerbetegnelse klinge lidt tvetydig og modsigende, men den er dog fuldkommen rigtig. Hans Fromhed og Hellighed tør Ingen betvivle; thi er hans Hjerte end ikke rigt paa disse Dyder, saa giver Silkekjolen ham dog Skinnet deraf. At han elsker Gud, der giver ham det daglige Brød, og det endog til Overflod, det er ganske i sin Orden; men at han heller ikke vil miste Fanden, turde være endnu mere indlysende, eftersom hans sortherlige Majestæt jo skaber ham alle de Nydelser, der gjøre ham Livet tækkeligt, skjænker ham lønnende Adspredelser, naar han imellemstunder føler sig træt og kjed af Psalmesyngen og Beden.

Hr. Bispen sidder altsaa ved sit Arbeidsbord; hans Tanker ere deelte mellem Aand og Legeme, mellem aandelig Viin og den søde sandselige Madeirataar. Vi træffe ham i Forretninger; en fornem Mand er gangen heden og har fordret hans sidste Velsignelse ved Liigbaaren, og det er netop denne, som han for Øieblikket fabrikerer. Thi skulde han vel kunne nægte ham den? — Nei, den salig Hensovede var rig paa det, som ingen Sjælehyrde foragter, skjøndt det kan fortæres af Møl og Rust og stjæles af indbrydende Tyve; han var næsten istand til at forgylde det halve Europa, og fortjener derfor fuldtvel den Lovtale, som Bispen skjænker ham ved til Text at vælge Psalmens Ord: „Giv Agt paa en Retskaffen, see en Oprigtig; det skal gaae ham vel paa det Sidste!" — Havde det været en tarmslunken Stakkel, kunde han nok have været tilfreds med ringere Hæder, ladet sig nøie med et simplere Motto; men en rig Mand — Gud bevares, han maa dog idetmindste være et glorværdigt Mønster paa Retskaffenhed og Oprigtighed!

Mægtige Dødstanker fylde Eminencens Hjerne; fortrolige med Død og Evighed svæve Ideerne om i Sprogets Region, og lade gjennem Pennen stolte Ord dumpe ned paa Papiret. En Side er allerede fuldskrevet, han puster et Øieblik — — Dog tys, stille! han læser!

„... Dødelige Menneske, Vandringsmand til Evigheden! see Dig om og giv Agt! — Der ere saa mange Ting, som kalde os til Opmærksomhed paa den for os saa yderst vigtige Sag: hvad vi ere og hvad vi skulle blive; — fra det mindste Græsstraa til den blinkende Stjerne, fra Maddiken, der kryber i Støvet, til Mennesket, Guds ypperste Skabning paa Jorden, omgives vi af Billeder paa Livet, Døden og Opstandelsen! — See de smaa Græsspirer, som om Foraaret skyde frem af Jorden; — der seer Du det spæde Barn i Vuggen. See Sommerens blomstersmykkede Enge, løvfulde Træer; — der er Manden i sine bedste Aar. See Høsten! — Skoven gulner, Græsset falmer, de modne Ax paa den fortørrede Halm bøie sig af Tyngde til Jorden; — der er Alderdommen, det graa Hoved paa de krogede Skuldre. — See Vinteren, Jorden haard og kold som Stenen, Træerne nøgne, Græsset blegt og uddøet — der seer Du Døden! —"

— „Ja, Gu' seer Du ham!" — toner i samme Nu en græsselig Stemme bag ved ham. — „See Du ham nu kun stivt i Øinene!"

Godnat, Du skjønne Mønster paa en Liigprædiken; der gaaer den i Vasken! — Eminencen farer sammen, som om en Iistap faldt ham paa Issen, han taber Papiret, ikke vover han at see om og maale Blikke med Djævleungen i hans Nakke. De blotte Ord have sat ham en Skræk i Blodet, som ikke bliver god at faae udsvedt paany; han aner Nærheden af den „sidste Fiende," og det, — ja, det er værre end at spise Grønærter.

Mester Mors forbarmer sig over Gudsmanden, der af Skræk synes at være gaaet fra Sands og Samling. Han spadserer frem paa Gulvet som en pyntet spidskjolet Kandidat med Briller paa Næsen.

— „Hvad Pokker, min gamle Dreng!" — siger han, uforskammet bydende Eminencen

Haanden. — „Du frygter en gammel Kammerat, der dog har skaffet Dig mange Specier i Lommen; ... det var snurrigt!“

Overhyrden seer forvirret op.

— „Jeg —“ stammer han — „jeg ventede Dem ikke, Deres Ædelhed ... Deres Velbaarenhed!“

— „Ikke det? ... Da syntes jeg dog, Du tænkte ganske godt paa mig.“

— „Men ikke paa Dit Besøg, kun paa Din Lovpriisning!“

— „Oho, ingen Uleilighed! ... Lovpriisning blæser man af, naar man, som jeg, er Karl for sin Hat. Dog Allons, vi maae bryde op!“

— „Aa, kom hellere igjen iovermorgen! ... Denne Liigtale ... jeg skulde nødvendig have den færdig.“

— „Passiar, lad Andre fuldende den, lad den blive holdt over Dig selv.“

— „Ak, hvorfor saa paastaaelig! ... Hvad jager det? ... Sid ned, lad os være Venner og tale fredeligt sammen om Tingen.“

— „Tingen er soleklar! ... Du er gammel, Fa'erlil! og Alderdommens Lod er Døden ...“

— „Siig ikke det! ... En Mand paa Halvsjerds kan godt spadsere over en Kirkegaard, uden at falde i en Grav.“

— „Vel sandt, min Gamle! Ingen er saa udlevet, at han jo kan leve eet Aar, og Ingen er saa ung, at han jo kan døe iaar. Men det var ikke for at diskourtere gamle Ordsprog, at jeg kom her; jeg kom for at give Dig min Velsignelse ...“

— „Aa, bliv mig fra Livet med samt Din Velsignelse! ... Jeg hader Dig mere end Fanden; ... jeg ...“

— „Troer Dig gjerne!“

— „Jeg appellerer til Vorherre; jeg fordrer Retfærdighed, vil at Du skal lade Naturen gaae sin Gang, og tage dem først, der er ældre i Aar end jeg ...“

— „Respekt for Din Villie, men min er dog den stærkeste.“

Og Mester Mors tager et djærvt Tag i den skjælvende Præstemand. Der opstaaer en Kamp, og feig som en Kvinde flyer Sjælen fra Valpladsen; — Dødens Sendebud staaer ene med den gispende Krop.

— „Hoho, saadan vilde Du det!“ — griner Mester Mors. — „Dog nei, Døden er retfærdigere end som saa, slaaer Alle i Hartkorn sammen; I Præstemænd ville være salige, om I gjorde saa lidt Forskjel paa Rig og Fattig, Mægtig og Ringe ... Godnat! ... Eins Dreck, eins Bier ... hohoho! ...“

. . . .

Mester Mors flyver bort ...

Dog see, hvad er det for et rædsomt Billede, der nu tegner sig paa den dunkle Baggrund? — Den mægtige Aand er paany i fuld Virksomhed, han har slaget en Mand til Jorden og dandser Dødningmazurka paa hans Nakkebeen! — See hvor den Arme krymper sig, ingen Orm kan snoe sig i flere Bugter.

Hvo er den Elendige, der vaander sig under Dødens Jernnæver? — En Lurendreier for Guds Skyld, som dog ikke har kunnet lurendreie sig ind i Himmeriges Rige! — En bortrømt Sjæl, der har solgt sig til Mefistofeles! — Uf, det skulde da aldrig være Dr. Søren Kierkegaard? — Hans Filosofi er løbet løbsk paa fremmede Enemærker; bare han kommer vel derfra — Døden er saa haard!

Dog bort — bort med dette fæle Syn, der kildrer Fantasien, men ængster Hjertet!

. . . .

Mester Mors har gjæstet de Stormægtige, de Vældige paa Jorden; dog endnu er hans Færd ikke endt. Han har nemlig en egen Forskik, den gode Fyr, som vi Dødelige dog ikke tør finde videre behagelig. Naar han har forrettet sin officielle Sendelse, gaaer han sin private Mordergang; naar han har indkrævet Hovedskatterne, gaaer han selv paa — Sporteljagt. Smaafolket faaer da hans Gjæsteri, og det — —

Men Midnatstimen er forlængst forbi, Dagen skinner allerede ind paa mit Kammer. Jeg maa altsaa skynde mig med mine Historier, hvis det Magiske ikke skal berøves dem; Solen og Fantasien ere sjelden eller aldrig gode Venner. — Kort og godt, Mester Mors opfører altsaa en Slutningsrunddands blandt Smaafolket. Han tager Bruden i sin Morgenslummer, blæser ad hendes Kurv, og paanøder hende sit Kys. Den skjønne Dame med sit engelske Ansigt, sin tydske Figur og sin Pariserpoder er ikke mere sikker end den

livsfjække Yngling, der haaner Døden, fordi ingen Dødstegn ere forhaanden. Selv Lægen bliver ikke skaanet til Løn for sine Tjenester og den Assistance, som han har ydet Mester Mors, men kastes hulter til bulter i Sæk med de Andre. Først naar Alt er udrettet til den Stormægtiges Tilfredshed, falder Dødssendebudet ud af sine Maskeroller, og

„Zum Schädel, ohne Zopf und Schopf,
Zum nackten Schädel wird sein Kopf,
Sein Körper zum Gerippe,
Mit Stundenglas und Hippe."

Døden har sluttet sit Gjæsteri; træt og mødig begiver han sig hjem, medens sørgende eller hjerteglade Efterladte sørge for de sjælløse Kroppe. Døden har sluttet sit Gjæsteri, men kun for denne Gang; imorgen gaaer han ud igjen, og saa er maaskee Touren baade til mig og Dig. Men lad ham kun komme; jeg er beredt og ikke feig, hvor det gjælder en uundgaaelig Dyst. Med freidig Lyst istemmer jeg min sidste Sang, og lader dermed Historien være endt.

„Løst mig kun bort, Du stærke Død,
Til Aandens store Lande!"
Ei som en Beenrad uden Kjød,
Med Glas paa Skaldepande,
Med Lee i tørre Knokkelhaand,
Din Ranglen mig forskrækker.
Nei, kjæk og fri, Du store Aand,
Min Høire jeg Dig rækker!

Farvel, Du tunge Verdenskors,
Jeg længe nok har baaret!
Løst mig kun bort, Herr Mester Mors,
Hvis Du mig alt har kaaret!
Bank Du kun paa med haarde Slag,
Hvis Tiden alt er kommen!
Trygt vil jeg sove til hiin Dag,
Jeg vaagne skal til Dommen.

Opdagelser i Sydafrika siden Aaret 1849.

Hos Justus Perthes i Gotha udkom for kort Tid siden endeel Meddelelser af den fortjenstfulde Geograf, Prof. A. Petermann, blandt hvilke en tilfredsstillende Fremstilling af de nyeste geografiske Forskninger og Opdagelser i Sydafrika, ledsagede af et af Petermann selv udkastet smukt Kort, for første Gang fremtræder i Sammenhæng. Vi ville her, i et kort Uddrag henvise paa idetmindste de interessante Opdagelser, der ere skete ved den berømte Missionær af det londonske Selskab, Dr. Livingston, navnlig den af ham opdagede Sø Ngami og Floden Liambeg.

I tidligere Tider havde man vel formodet Tilværelsen af en Sø i hiin Egn, og 1834 havde vel ogsaa en Expedition under Smith søgt efter samme, men indtil 1849 havde ingen Reisende formaaet at gjennemtrænge den store Ørken mellem Kaplandet og Søen Ngami. Først Dr. David Livingston lykkedes det i Selskab med Oswell og Murray. Han traf i Begyndelsen af 1849 paa en Strøm, der løb fra Vest mod Øst, og derpaa, under 20½° sydlig Brede Søen Ngami (efter Andre: Mampus) selv. I Aaret 1850 foretog han atter en Reise til Søen og fandt dengang, at Zogafloden (eller Zonga, vendende sig mod Syd-Sydost?) snart tabte sig i Sand og Saltlaguner. I Aaret 1851 reiste han for tredie Gang derhen, og trængte da længere frem mod Æqvator, nemlig til Staden Secheke ved den af ham ligeledes opdagede Strøm Liambeg ved 17½° sydlig Brede; her traf han flere Dale og perennerende, dybe Floder, der sandsynligviis flyde i Zambesefloden, som maaskee er identisk med Liambeg selv. Endelig forlod han i Mai 1852 Kapstaden for fjerde Gang og dennegang trængte han, efter en meget besværlig Reise, endog langt forbi Secheke op imod Æqvator, nemlig til 11½° sydl. Br., og forfulgte, paa denne Reise, i Sommeren 1853, med 160 Mand paa 33 Baade, indtil 14°,11' sydl. Br., den allerede nævnte, af ham opdagede Strøm Liambeg (eller Zambese?), som i Begyndelsen, omtrent ved 40—41° østlig Længde fra Ferro (eller 21° østlig Brede fra Paris) flyder fra Nord mod Syd, og som ved Staden Secheke vender sig fortrinsviis mod Østen, altsaa mod det indiske Ocean. Fra hiint yderste Punkt af sin Reise vendte Dr. Livingston, uden dog at kunne søge den nævnte Flods Kilde, sig mod Vesten. Efter en anden Med-

delelse synes han da at have forfulgt en Sideflod Chobe i Egnen af Landet Bolonda og derpaa at være kommen i Egnen af Kassange i Angola. Kort, han var saa lykkelig, ved Enden af Mai i 1854 at ankomme til den portugisiske Kyststad St. Paolo de Loando (ved 9° sydl. Br. ved det atlantiske Hav), hvilket ogsaa i sin Tid den derværende engelske Konsul Gabriel officielt har indberettet. Den 20de September 1854 er Dr. Livingston, fra Loando af, atter afreist mod Øst i det Indre af Sydafrika, og navnlig i den Hensigt, om muligt at forfølge Liambeg til det indiske Ocean, og saaledes aabne en ny særdeles vigtig Vei for Handelen, medens Naturmenneskerne ved denne Flod, Folket Barotse, i Egnen af Hovedstaden Nariete ved Liambeg, vil give ham rigelig Leilighed til at forfølge sit høiere Kald, (Nariete ligger ved 15° sydl. Br. og, efter A. Petermann, 150 geografiske Mile fra den lille Fiskebugt paa Vestkysten og 256 Mile fra Staden Mazambique paa Østkysten), ligesom ogsaa den Nilstrømmen lignende mærkværdige Flod Liambeg selv endnu vil frembyde meget Interessant. Man imødeseer derfor Dr. Livingstons nye Forskninger med stor Spænding. Allerede hans hidtidige Reiser og Undersøgelser blive anerkjendte for de vigtigste som nogensinde foretoges sydfor Ægvator i Afrika. Han har ogsaa gjort talrige astronomiske Jagttagelser, som senere ere beregnede af Thomas Maclear, kongelige britisk Astronom ved Kap-Observatoriet.

Imidlertid have ogsaa andre Reisende begivet sig til hine Egne, men Ingen har dog foretaget saa mange og omfangsrige Undersøgelser som Dr. Livingston. Iblandt de andre Reisende fortjene at nævnes J. Anderson og F. Galton, som fra 1851—1853 undersøgte især Landet mellem Søen Ngami og Vestkysten. F. Galton, hvis Reisebeskrivelse er udkommen i Trykken, indskibede sig i 1852 atter til England og J. Anderson, som man skylder en temmelig udførlig Beskrivelse af den interessante Sø Ngami, reiste tilsidst til Kapstaden. Dr. Kampbell besøgte 1852 Søen i Handelsanliggender og reiste ogsaa til den interessante, 40 Alen brede, seilbare, men formedelst overordenlig farlige Fluer (Tsetser kaldet), Epidemier o. s. v., vanskelig befarende Flod Tioge eller Tiuge, som i Nordvest udmunder i Søen og som, 19 Dagreiser længere opad, udmærker sig ved den af Sumpe omgivne og ved Handel med Vesten vigtige Hovedstad Libebe, omtrent 150 engelske Mile opad mod Nordvest, uden at have naaet dette, kun af Fortællinger bekjendte Libebe. Endelig trængte en anden Reisende, Gassiot, 1851 fra Natal (ved 30° paa Østkysten) en ikke ubetydelig Strækning frem mod Nord, altsaa opad Ægvator, men naaede dog ikke Søen Ngami.

Denne Sø med sine Omgivelser gjør Fordring paa en høi Grad af Interesse. Den ligger, efter A. Petermann, mellem 20°15′ og 20°25′ sydl. Br, og 20°22′ og 20°0′ østlig Længde fra Paris, og vel 2,650 Fod over Havet (altsaa 1,800 Fod høiere end Tschadsøen efter Dr. E. Volges Beregning), har et Omfang af 60—70, samt en Gjennemsnitsbrede af 7—9 engelske geografiske Mile. Dens sydlige og vestlige Bred ligge noget høit, — den første næsten utilgængelig formedelst Rør og Sivvæxter og den sidste udmærkende sig ved mange Vandfugle; de andre Bredder ere flade, sandige og øde. Ved en tidligere Oversvømmelse synes Søen at have lidt store Forandringer. Den beboes især af Flodheste, som af de derved boende Folk (Batoanaerne) blive harpunerede paa en eiendommelig Maade, og den har i sine klare Vande en Rigdom af Fisk. Desuden boer i hiin Egn ogsaa Betschuanaer og paa Vestkysten Bayeyner, længere hen ved Floden Tiuge ogsaa Matsanyanaer, Bawickoer ved Libebe og Eriquaere — Naturmennesker, der ikke læres pludselig at kjende. Faar og Geder findes rigeligere ved Søen end Hornqvæg, og de første maa ogsaa levere Klæder. Iøvrigt skal Egnen være meget rig paa Vildt, hvoriblandt Antiloper; og da man der ogsaa forhandler Rhinozeroshorn, Elfenbeen og Strudsfjedre, især mod smaa Perler af visse Farver, saa lader der sig endnu gjøre andre Slutninger om Dyrlivet i hiin Eng, der iøvrigt skal lide meget ved heftige Febre, Kopper, Øiensygdomme og Rheumatismus. Vegetationen synes at være langt yppigere langs med den nævnte, sig mangfoldig bugtende Flod Tiuge, der skal udmærke sig ved Øer og malerisk- skjønne Steder, navnlig gjælder det om Træværter. Dens Bredder skulle udmærke sig ved kjæm-

petræer (Palmer, Dadler, vilde Frugttræer, Sykamorer eller vilde Figentræer og et eiendommeligt smukt Træ, som hedder Moschoma og bærer en figenlignende Frugt), saavelsom ved Slyngplanter Tobak, Flaskegræskar, Vandmeloner, Bønner, Ærter, en durrahlignende og en smaakornet Art Byg, samt være meget hjemsøgt af Oversvømmelser. I Nærheden er der to større Floder, hvoraf den bekjendte mod Vest løbende Flod, Kunem udmunder ved 17° sydl. Br.

Ogsaa ved Liambeg fandt Dr. Livingston, paa den nævnte Reise i Sommeren 1853, i Landet Makolot eller Sekeletu, Skove af Palmer og andre Træer, Korn, Flodheste og hine slemme Tsetsefluer, og i Floden mange smukke Øer, saavelsom meget mærkværdige Vandsald. Ved den 16° traadte de høie Bredder mere tilbage og de parallele Høiderækker danne efterhaanden en indtil 20 geogr. Mile bred Dal, som just beboes af den allerede omtalte vilde Barotsestamme, og som udmærker sig ved sin lave, flade Grund, sine Oversvømmelser og sin Fattigdom paa naturlig Trævæxt, saa at den virkelig synes at have nogen Lighed med Ægypten.

H.

Baglænds Ridt paa en Hjort.

Man pleier at sige om Een, der ikke ret veed selv hvor han vil hen: „Han gaaer efter Næsen;" men ved en Parforcejagt i Sjælland hendte det sig, at en Jagtjunker kom afsted paa en ganske modsat Maneer, saa at man med Sandhed kunde sige om ham: han reed efter en anden Ende. En høivelbaaren Kronhjort var nemlig paa denne Jagt ved Vaadeskud truffen for godt, formodenlig af en Fusker eller en Uindviet, som ikke vidste, at Dyret skal anskydes saa svagt, at det, til Jægernes Fornøielse, kan pines saa længe som muligt. Da Hjorten styrter, farer denne Jagtjunker til for at give den Fangsten. Men da han, heel kludermæssig, stiller sig ret lige foran den, og Hjorten, som blot var daanet, føler Jernet, springer den op, klemmer Takkerne om Junkeren og farer afsted med ham, der hænger baglænds ned over dens Hoved. Med en saadan Maske for Ansigtet kunde Hjorten ikke see hvorhen den løb og tørnede altsaa mod Grene, Træstammer og Stakitterne omkring Dyrehaven. Her omringedes den nu af det øvrige Jagtselskab, som ved flere Stik af Hirschfængere omsider bragte den til fuldkommen Rolighed. Men Ridderen var ved denne uvante Befordringsmaade bleven saa svimmel, at han længe ikke var istand til at staae paa sine to Been, og ved de mange Stød bagfra var den fyldigste Deel af hans Krop bleven saa mør, at han i mange Dage derefter ikke kunde taale at sidde og eiheller at ligge anderledes end Jeppe paa Bjerget, da han blev vækket af Nilles Krabask.

Tropeegnens Grændse i Afrika.

Den 17de Bredegrad, som betegner den yderste Grændse for den tropiske Regn i den nordlige Deel af Afrika, danner den naturlige Grændse for Ørkenen og Sudan. Nordlig for denne Linie og indtil en ringe Afstand fra Middelhavet seer Øiet ikke andet end umaadelige Sandsletter, som stedse bevæges af Vindene, uhyre Plateauer, hvor de nøgne Klipper træde frem, blandede med Skiferstykker af mørk Farve. Al Vegetation synes at være flygtet fra dette øde Land for at skjule sig i nogle dybe Dale, eller ved Bredden af en stor Strøm, som f. Ex. Nilen, eller ved Brakkilderne, som give Oaserne deres Fremkomst. Men næppe har man overskredet den 17de Grad mod Syd, før Jordbundens Karakteer vexler. Først afbryder nogle forkrøbne Tornebuske Billedets Monotoni; snart derpaa viser sig Jordbunden bedækket med let Græs, Horizonten forsvinder efterhaanden for en tyk

Skov af Akazier og Gummitræer, der hist og her gjennemskjæres af vide, frie Steder. Denne Skov er Sudan. Midt i det forvirrede Næt af Torne strøiser Giraffen og Strudsen omkring, Araberen vogter sin Hjord og Slaven samler den Gummi, som hans Herre bringer i Handelen. I de skovløse, endnu af Regn fugtige Steder saaer Agerbrugeren det Korn, der udgjør hans sædvanlige Næring. Daddeltræet findes endnu omkring nogle Byer i Sudan, dyrkes indtil 13de Grad og giver aarlig tvende Gange Høst; derpaa begynder Baobab (Adansonia digitalis), som de Indfødte kalde Tubaldieh. Denne Kjæmpe i den afrikanske Vegetation er især fremherskende i Sudan, ligesom Daddeltræet i Oaserne.

(Indsendt.)

Taaren.

„Hvorfra kommer Du, o lille Stjerne!
Som opstiger i mit Øie blaa?
Er Dit Hjem det ubekjendte Fjerne,
Eller kommer Du fra Hjertets Vraa?"

„Ikke seer jeg Dig, naar Du opstiger
Fra mit sørgende, mit stille Sind;
Kun jeg følger Dig, naar Du bortviger
Og mig kysser paa den blege Kind."

Er som Straalerne kun reent Dit Hjerte,
Ei forgjæves jeg i Øiet staaer;
Men forvandles ved Din stille Smerte
Til en Oliedraabe i Dit Saar.

Veed Du hvi jeg gjennemsigtig luer
Paa Dit mørke Øies dunkle Blaa?
Gjennem mig kun man saa kjærligt skuer
Dybt i Hjertet — i den skjulte Vraa.

Henric St. Snelein.

Blandinger.

Et amerikansk Giftermaal. Som bekjendt gifte Amerikanerinderne sig ofte i det 14de eller 15de Aar, enten mod eller med deres Forældres Villie. Fornylig hændtes et morsomt Tilfælde i denne Retning i Texas i Fristaten Mexiko. En Fader anseer sin 15=aarige Datter endnu for at være altfor barnlig og aner ikke, at hun allerede i lang Tid har havt en Brudgom; endelig erfarer han det, forbyder deres Sammenkomst og vil ikke høre Noget om det unge Pars Ægteskab. Men da han kjender sine Folk, indespærrer han sin Datter i et lille Huus, der ligger et Stykke Vei fra hans Bolig. Om Natten kommer Elskeren, finder sin Skat indespærret og begynder strax i Muren at bore et Hul, hvorigjennem hun kan stikke sin Haand. Derpaa iler han bort, henter en Præst og lader sig vie til hende; Ringene blive vexlede, Vielsesattesten udfærdiget, og den lykkelige Ægtefælle gaaer beroliget hjem. Næste Morgen ankomme to Konstabler hos Faderen med den Ordre, øieblikkelig at udlevere den unge Ægtemand hans retmæssige Kone, og i Tilfælde af Vægring at erlægge en klækkelig Mulkt. Der blev intet Andet tilovers for den gamle Mand, end at gjøre gode Miner til slet Spil.

En underjordisk Skov ved Villeneuve sur Yonne i Frankrig opdagedes i 1850. Kastanie= og Grantræer vare ophobede i Masser over hverandre. Den underste Deel er overgaaet i en forkullet Tilstand, medens den øverste Deel har holdt sig saa godt, at Træerne endnu ere ufortærede og kunne forarbeides som sædvanligt.

Dyrisk Intelligens. I den zoologiske Have i London har man gjort ret interessante Jagttagelser ved en lille grøn Papagøie og en Kakadu. Begge Fugle levede sammen i eet Buur. Naar de nu af Havens Besøgere fik Nødder, saa modtog den lille Papagøie dem stedse og klattrede dermed op til sin større Selskaberinde, som knak dem og redelig deelte Kjærnen med Papagøien.

Forverdenens Archiv.

(Fortsat.)

Jordskjælv.

Vi have endnu en Gjenstand at betragte, som paa det Inderligste hænger sammen med Vulcanismen og fremgaaer af den, men som har en langt videre Virkekreds end Vulcanernes egentlige Ildspruden, hvormed Jordskjælvene sædvanligt ophøre, hvor denne indtræder.

Jordskjælvene, som under alle Omstændigheder ere lige skrækkelige, blive desuagtet af de forfængelige, Alt i System bringende Mennesker inddeelt i Classer, ret som om de kunne beherske dem derved, at de have dem inddeelt i Rubrikker paa en Liste; men ligemeget om Jordbundens Svingninger ere succussoriske, undulatoriske eller hvirvlende, stedse styrter Alt imellem hinanden; det er nu engang Mode at skjelne saaledes mellem Jordskjælvene, hvor vanskeligt det end er for et Menneske at beholde Fatning nok til under Jordskjælvet at iagttage, under hvilken Art af Trækninger Jorden truer med at opsluge ham eller forgifte og qvæle ham ved dødbringende Gasarter.

Rystelserne skulle være stødende (succussoriske), naar Jorden vexelviis hæves og synkes, bølgeformige (undulatoriske), naar Hævningerne og Sænkningerne skride frem som Havets Bølger, hvirvlende, naar begge Virkninger samtidigt snart hæve Jorden lodret, snart lade den svinge, dreiende i Bølgeform. Den sidste Art af Jordskjælv skal være meest ødelæggende; hvo af de 10,000 i Caraccas, hvo af de 40,000 i Lima Dræbte har maalt Stødene? Hamilton og Dolomieu, et Par dygtige Forskere, berette, at man ved Jordskjælvet den 28de Marts 1783 i Calabrien saae Granitbjergenes Toppe paa Appenninernes Forbjerge hoppe og springe iveiret, at Huse pludseligt slyngedes iveiret og uden Skade igjen sank ned, men de fortælle kun, hvad de Ulykkelige, der havde mistet Huus og Hjem, Kone og Børn, og som derfor vel turde have seet i for mørkt et Lys, under Indflydelsen af panisk Skræk berettede.

Da det nævnte var et af de frygteligste Jordskjælv, som Europa, med Undtagelse af det i Lissabon, nogensinde har oplevet, saa ville vi nærmere betragte dette efter Hamiltons, en Englænders, og Spalanzanis, en Italieners Beretning.

Begge Fortællere stemme deri overeens, at Hovedsædet og Udgangspunktet for dette Jordskjælv var Italiens Sydspidse, den Deel, som kun ved Messinastrædet er skilt fra Sicilien, og som danner en Bjergstok for sig, imellem den lille By St. Eufamio og den deraf benævnte Havbugt og Catanzaro, ved Havbugten Squillace, idet den forsvinder som Bjerg og først imellem Nicastro og Isola atter begynder i en Retning, der staaer lodret paa den forladte.

Fra denne 24 Mile lange og 6 til 8 Mile brede, skarptbegrændsede og ved Naturen paa Grund af en stor, flad Dalbund ganske afsondrede Bjergøe (i Roms Historie bekjendt som Slutningsscenen for Slavekrigen under Jordens største Helt, Spartacus, som under andre Omstændigheder vilde have overgaaet Scipio i Ædelmod og Alexander i Feldtherreberømmelse) udgik det første frygtelige Stød. Alt blev fuldstændigt ødelagt paa dette lille Bjerg: Landsbyer, Stæder, Slotte, ja Bjergene og Skovene, som smykkede dem, vare saa ganske omstyrtede og kastede imellem hverandre, at de Beboere, som vare blevne tilbage efter dette Jordskjælv, ikke mere formaaede at orientere sig. Husenes Fundamenter vare hævede fra Jorden, slyngede bort, Muurkalken forvandlet til Støv og Stenene vare blevne liggende som Gruushobe uden nogen Sammenhæng; paa tusinde forskjellige Stæder gabede Jorden pludseligt, de tilfældigviis der staaende Mennesker sank i til Brystet, til Halsen; lykkelig den, der sank blot een Fod dybere, thi han var, naar Spalten lukkede sig, dog idetmindste strax død, medens de Andre redningsløst, under de skrækkeligste Qvaler, sammenpressede af den sønderrevne og sig paany sammensluttende Klippemasse, under langsom Smægten og usigelige Smerter udaandede deres Liv. Antallet af de ved denne frygtelige Naturbegivenhed omkomne Mennesker bliver regnet til 100,000; det var senere vanskeligt, stundom umuligt at udfinde Slægtninge endog i fjernt Led til Arveberet-

tigelse af Grundeiendomme eller udestaaende Capitaler, idet hele talrige Familier sporløst vare forsvundne fra Jorden.

Over tohundrede Flækker og Stæder bleve ødelagte, hundrede og tretten Bjerge styrtede sammen eller glede bort fra deres Underlag, opdæmmede Bække og Floder og forvandlede dem til Søer, naar de ikke igjen bleve opslugte af den spaltede Jord. Af slige Spalter gaves der utallige, i Egnen ved Sansil en, som var en halv Miil lang og fire Favne dyb, i Districtet Plaisano en anden paa een Miils Længde, 150 Fods Brede og af useelig Dybde; tvende andre i samme Egn havde en lige Uudforskelighed skjøndt mindre Længde og Brede; dog var det ikke Vulcaner, der nyligt vare opstaaede og som udkastede Aske og Ild, det var kun Ridser og Spalter, som frembragtes ved Jordens convulsiviske Bevægelser.

Fra dette Centralpunkt forplantede Jordskjælvet sig trindtomkring til Vand og Land meer end 40 Mile bort og ødelagte Messina og en stor Deel af Sicilien. Stødene, hvorpaa man troede at være forberedt ved Jordbundens allerede i flere Dage vedholdende Bæven, paafulgte dog saa pludseligt, at selv i Messina Tusinder af Mennesker bleve begravne under de styrtende Huses Ruiner, men Jordskjælvets fremadskridende Virkninger vare øiensynlige; ikke alene saae man, da de første Huse paa Sicilien styrtede sammen, hele Calabrien, saa langt Øiet naaede, indhyllet i Støvskyer — der var Jordskjælvet allerede forbi — da man ogsaa fra Messina af saae de Adeliges Villaer, Slotte og Palladser langs med Strandbredden styrte sammen, indtil Svainingerne naaede selve Byen og den Rad af Palladser, som indesluttede Havnen, hvilke nu samtlige styrtede overende.

Dolomieu skildrer denne skrækkelige Begivenhed udførligt i et derom udgivet Værk; vi ville kun udhæve et Sted, for at vise det Indtryk, som Ødelæggelserne frembragte paa Menneskenes Gemyt selv lang Tid derefter.

„I Messina og Reggio havde jeg ikke kunnet finde et Huus, som endnu havde været beboelig og som ikke fra Grunden af havde skullet opføres paany (thi alle Mure, som endnu vare blevne staaende, vare revnede og ydede ikke den ringeste Sikkerhed) men tilsidst existerede dog endnu eet, som man havde kunnet kalde Skelettet af de tvende Stæder; man seer endnu, at de engang have været til; Messina viser, betragtet i nogen Afstand, endog et mat Billede af sin tidligere Glands, Enhver gjenkjender endnu sit Huus, eller kan idetmindste betegne den Plads, hvor det stod. Jeg saae Tropea og Nicotera — beliggende nærved Havet ved Bugten San Eufemia — hvor kun faa Huse vare blevne frie for de værste Beskadigelser, medens de andre alle vare ødelagte, og mine Forestillinger om den skrækkelige Ulykke, som havde rammet dette Strøg, syntes mig ganske fuldstændige; men da jeg fra en Høi saae ned paa Ruinerne af Polistena, da jeg der saae Steenhobe, som ikke viste mindste Form, eller mindste Orden, Intet lode formode eller ane om denne Stads tidligere Tilstand, da jeg saae, at intet Huus var blevet forskaanet for Ødelæggelsen, at Alt var jevnet med Jorden, da greb mig en dyb Skræk og Gysen, da paakom der mig en Følelse af Rædsel og Medynk, som lammede alle mine Kræfter."

Om Messina skriver samme Forfatter fremdeles: „Det Indtryk, som Hovedstaden gjorde paa mig, var af en ganske anden Art; dens Ruiner gjorde ikke saa stærkt Indtryk paa mig som Eensomheden og den dybe Stilhed imellem dens Mure. Man bliver gjennemtrængt af Tungsindighed og dyb Sørgmodighed, naar man vandrer igjennem en stor Stads Gader, uden nogetsteds at møde et levende Væsen, uden at høre nogen anden Støi end maaskee en endnu i Muren hængende Dør- eller Vinduesfløis Skrigen; man føler sig mere beklemt end forskrækket derved. Ulykken synes mere at være kommen over Indvaanerne end over Staden, det synes, som om Ruinerne, man seer, kun ere blevne det ved at have mistet sin Befolkning. Saaledes seer ogsaa en Stad ud, som en Pest har ødelagt.

Ødelæggelserne ved dette Jordskjælv, som begyndte den 5te Februar og endte den 28de Marts med den Alt tilintetgjørende Catastrophe, bleve tydeligt følte i en Omkreds af 40 Mile; Skibene i Havet stødte saa heftigt paa, at den Formodning opstod overalt og paa ethvert af dem, at man var løben paa en skjult Klippe, ja selv Baade og ganske

fladbundede Fartøier undergik denne Skuffelse, og Skipperne havde en Følelse af (hvilket ogsaa blev understøttet ved Øret, da de hørte Lyden) som om Kjølen streifede hen over en Sandbanke.

Retningen af Jordskjælvet selv var den lineare; de første Stød bleve følte paa det sydligste Punkt af den nævnte Halvøe, der dannede Centrummet for Jordrystelserne, ved Oppido; senere rykkede Midtpunktet, hvorfra Bevægelserne udgik, videre mod Nord til Sorcano, og i Slutningen af Marts var dette Midtpunkt ved Girifalco, paa den lavere Dalgrund mellem Bjergryggen paa den ene og de tvende Havbugter paa den anden Side.

Da denne Linie løber parallelt med Bjerget fra Syd-Calabrien og har een og samme Retning med dette og det nærliggende Hav, kan man kun tilskrive Jordskjælvets Optræden netop i denne Retning en Spalte langs Bjerget, ad hvilken som ad en allerede banet og den mindste Modstand ydende Vei de daimoniske Kræfter strakte efter at skaffe sig Luft, accurat som de i en Rad liggende Vulcaner fremvise noget Lignende, idet deres Udbrud sjeldent eller aldrig skride samtidigt fremad, men vel regelmæssigt og uden at overspringe nogen af de i Rækken beliggende.

(Fortsættes.)

Historiske Skildringer.

Middelalderen.

Tredie Afsnit.

Østgother. Vestgother. Longobarder.

III. Alboin og Authari.

1. Alboin bliver sin Faders Bordfælle.

Da Longobarderne af deres Konge Audoin vare blevne førte til Pannonien (Ungarn) levede de i bestandig Fjendskab med Gepiderne, som boede paa den venstre Donaubred, saa at kun Floden adskilte dem. Da de nu engang leverede en Træfning, stode begge Hære længe overfor hinanden i Kamp, uden at nogen af dem vilde vige en Fodsbred for den anden. Da hændtes det, at Alboin, Audoins Søn, og Therismund, Gepiderkongen Thorisinds Søn, traf sammen, og at Alboin efter en kort Kamp slog sin Modstander til Jorden med Sværdet. Da Gepiderne saae deres Kongesøns Fald, vendte de sig til Flugt. Denne var saa hurtig og uordentlig, at Longobarderne nedlagde en stor Mængde.

Da de nu efter tilfægtet Seir vendte tilbage til Leiren med Byttet, bade de Kong Audoin, at Alboin paa Grund af sin udviste Tapperhed maatte spise sammen med ham ved eet Bord; thi nu havde han fortjent, som i Faren, saa ogsaa i Glæden at være sin Faders Staldbroder. Men Audoin svarede, at det kunde han ikke tilstæde, fordi det var imod Folkets Sæder. „Thi I vide jo Alle — saa talte han — at det ikke er Sønnen forundt at spise med Faderen, førend han har modtaget Vaabendaaben af en anden Konge."

Saasnart Alboin havde hørt disse Faderens Ord, tog han kun fyrreogtyve Ynglinge med sig og gik til Thorisind, Gepidernes Konge, med hvem han fornylig havde ligget i Krig. Han sagde Kongen, af hvilken Grund han var kommen. Thorisind modtog ham venskabeligt, indbød ham til et Gjæstebud og satte ham ved sin høire Side, hvor tidligere hans Søn Thorismund havde siddet. Under Forberedelserne til Maaltidet tænkte Thorisind paa sin dræbte Søn, paa hvis Plads nu hans Drabsmand sad. Han udstødte et dybt Suk og Smerten afpressede ham disse Ord: „Det er mig en kjær Plads; men den Mand, som nu sidder der, har gjort mig meget Ondt!"

Ved disse Kongens Ord blev en anden af hans Sønner ophidset, og begyndte at opægge Longobarderne, idet han paastod, at Longobarderne lignede Hopper, hvis Been vare hvide til op paa Skinnebenet; Longobarderne pleiede nemlig at omvikle deres Been med hvide Bind. Derpaa sagde han: „Hopperne, hvem I ligne, have en styg Stank."

Da svarede En af Longobarderne ham: „Gaae dog ud paa Valpladsen, der vil Du uden Tvivl kunne erfare, hvor kraftigt de, Du ligner ved Hopper, kunne slaae ud. Der vil Du finde Din Broders Been adspredte, som et slet Spands Been midt i en Ørken." Da Gepiderne hørte det, kunde de ikke skjule deres Forbittrelse, men vilde strax tage Hævn over Fornærmeren. Ogsaa Longobarderne havde allerede Haanden paa Sværdet.

Da reiste Kongen sig fra Bordet, traadte frem imellem dem, og paabød Sine Stilhed, idet han truede den, der først begyndte Striden, med Døden; „thi — saa talte han — en slig Seir kan ikke være Gud velbehagelig, naar man dræber sin Fjende i sit eget Huus." Da Striden saaledes var bilagt, fortsattes Gjæstebudet med et glad Sind. Men Thorisind tog sin Søn Thorismunds Vaaben, overgav dem til Alboin og lod ham i Fred drage bort. Saasnart Alboin var vendt tilbage til sin Fader, blev han dennes Bordkammerad og fortalte ham Alt, hvad der havde tildraget sig hos Gepiderkongen. Da forbausedes alle de Tilstedeværende og roste Alboins Kjækhed, men ikke mindre priste de Gepiderkongens Ædelighed og brave Handlemaade.

2. Alboin drager til Italien.

Efter at Alboin var bleven Konge, overvandt han Herulernes Folkeslag og dernæst ogsaa Gepidernes; Kunimund, Gepiderkongen, dræbte han i et Slag; af hans Hjerneskal lod han sig efter gammel Skik gjøre et Drikkebæger, men Kongens Datter, den skjønne Rosamunda, tog han tilægte. Snart førte imidlertid Skjæbnen ham paa en langt større Mark for hans Bedrifter. Den tappre Narses var nemlig, til Løn for sin troe Tjeneste, bleven afsat af Hoffet i Constantinopel, og Keiserinden spottede endog over ham og sagde: „Du er jo dog i Grunden kun en Halvmand, Narses; tag derfor en Spinderok og da vil jeg give Dig Opsynet med mine Piger, naar de sidde ved Rokken." „Og jeg vil kaste Dig, o Keiserinde et Spind over Halsen, som Du aldrig skal blive af med," svarede Narses i sin Forbittrelse og sendte strax Bud til Longobarderne, at de skulde komme hid og erobre Italien, hvor de tidligere havde fægtet saa tappert mod Gotherne for sig selv. Narses' Sendebud bragte dem kostelige Frugter som Lokkemad, og de af Folket, som vare komne tilbage fra Felttoget med Ære og Bytte, priste nu for deres Brødre Landets Skjønhed og Himlens Mildhed. Da fyldtes Alboins Hjerte af Lyst; han sluttede en Overeenskomst med sine Naboer, Avarerne, og overlod dem det Land, som Longobarderne i 42 Aar havde beboet. Derpaa indbød han Saxerne, gamle Venner af hans Nation, til Hærtoget; af dem mødte 20,000 med Koner og Børn. Forenede med disse droge nu Longobarderne, under Alboins Anførsel, i Aaret 568 mod Italien og erobrede først det Land, der gjennemskjæres af Floderne Isonzo, Tagliamento, Piave, Brenta og Etsch; derover satte Alboin en Hertug. Derpaa erobrede Alboin Landet fra Etsch til Savoiens høie Alper. Overalt flygtede Romerne til de faste Byer, til Ravenna, hvor den græske Keisers Statholder holdt Hof, til Rom og Genua. Men Pavia modstod Alboin i tre Aar; da svoer Helten en forbittret Ed: „naar jeg indtager Staden, skal ikke en Menneskesjæl deri undslippe Longobardernes Sværd." Endelig i det fjerde Aar stormede det tappre Folk Staden; Alboin selv reed paa en hvid Hest foran Sine, men da han kom til Porten og vilde give Befaling til Myrderiet, styrtede hans Hest ned i Porten. Ingen Opmuntring eller Spore hjalp, Hesten blev liggende og vilde ikke videre. Da traadte en forstandig Mand til Kongen og sagde: „Herre! Du har talt et Ord i Vrede, derfor standser Himlen selv Din Hest her, saa at den ikke kan gaae fremad." Da tænkte Alboin en Stund efter og skuede mod Himlen, hvorpaa han sagde: „jeg vil tilbagekalde hvad jeg i Vrede har yttret, og tilgive Byen dens kjække Forsvar!" Nu reiste Hesten sig strax og Kongen drog ind i Byen, hvis Borgere modtoge ham med Glæde. Pavia blev Hovedstaden i det nye Longobardrige, som strakte sig til Tiberen.

3. Alboins og Rosamundes Død.

Efterat Alboin havde hersket tre Aar i Italien, blev han myrdet efter sin Gemalinde Rosamundes Anslag. Da han nemlig en Dag gav en Fest og drak formeget af den søde Viin, forlangte han det Bæger, som var

forarbeidet af Gepiderkongen Kunimunds Hjerneskal. I sit Overmod lod han dette Bæger fylde med Viin til Randen og tvang sin Gemalinde til at drikke deraf. Dronningen adlød, men i sit Hjerte svoer hun sin grusomme Mand bitter Hævn. Hun overtalte Helmichis, som var Kongens Mælkebroder og Skjoldbrager, til at dræbe ham. Men denne raadede hende til denne Gjerning heller at vælge Peredeo, som var en meget stærk Mand. Peredeo vægrede sig ogsaa, men Dronningen forstod at overtale ham. Medens nu Kongen sov til Middag, bød Rosamunda Alle i hans Pallads at være stille, for at ikke den mindste Alarm skulde forstyrre Alboins Slummer; derpaa tog hun alle Vaaben bort fra sin Gemal, og hans Sværd, som han holdt i Armen, bandt hun fast til Sengen, saa at han ikke kunde bruge det. Da dette var skeet, førte hun Peredeo til Gemakket. Men Alboin vaagnede derved, og da han strax indsaae sin Fare, udstrakte han Haanden efter sit Sværd. Da han ikke kunde faae dette løs, greb han en Fodskammel, og forsvarede sig i lang Tid dermed. Men længe kunde han ikke værge sig og han bukkede under for Peredeos Slag. Longobarderne beklagede bittert deres Konge og begravede ham under hans Paladses Trappe.

Dog ogsaa Rosamunde fik en bedrøvelig Ende. Saasnart Alboin var dræbt, ægtede hun Helmichis, der opkastede sig til Konge over Longobarderne. Men Longobarderne vilde dræbe ham. Da sendte Rosamunde Bud til Ravenna, hvor Exarchen, den constantinopolitanske Keisers Statholder, boede, og lod ham sige, at han maatte sende dem et Skib, for at de kunde flygte bort. Dette gjorde Longinus — saaledes heed Statholderen — og Helmichis og Rosamunde flygtede med Longobardernes Skatte til Ravenna. Der overtalte Longinus Rosamunde til at blive hans Kone og dræbe Helmichis. Da denne sad i Badet, overrakte Rosamunde ham et Bæger med Gift, og sagde ham, at det var en meget sund Drik. Men Helmichis mærkede snart, at han havde drukket sin Død; da drog han sit Sværd og tvang den slette Hustrue til at tømme Bægeret tilbunds. Saaledes døde de begge.

4. Authari og Theudelinde.

Longobarderne gjorde nu Kloph, en tapper Mand af ædel Slægt, til Konge; denne udbredte sit Herredømme til det sydlige Italien indtil Benevent; der indsatte han en Grændseherhertug og forlenede ham med stor Magt. Men allerede efter 18 Maaneders Forløb blev Kloph myrdet; da vilde Folket ikke mere vælge nogen Konge, men fordeelte efter gammel Skik den øverste Magt mellem de mange Hertuger, som regjerede i de store Stæder.

Ti Aar havde dette Hertugernes Regimente varet, da saae Folket med Sorg, at der kun var Splid men ingen Velsignelse derved, og at det snart vilde blive truet af den østerlandske Keisers Magt, der endnu var i Besiddelse af Egnene ved Havkysten og hele det sydlige Land. Da tænkte det atter, at en eneste Konge, der i sig forenede alle Kræfter, bedre vilde kunne beskytte det for enhver Fare, og det valgte (585) Authari, Klophs Søn, en smuk, tapper og klog Mand. Denne herskede med Viisdom i det Indre af Landet, sikkrede Grændserne og forbandt sig med Bairerne mod Frankerne, som stedse levede i Ufred med Longobarderne. Den bairiske Folkestamme hørte siden det østgothiske Riges Fald til Franken, men var det ikke skatskyldig og blev beherskket af egne Fyrster. Dengang var Garibald Hertug i Baiern, og denne havde en yndig Datter, Theudelinde. Til denne friede Authari ved Gesandter, og Garibald lovede ham hende tilægte. Da kom Authari selv, ukjendt for Bairerne og udgivende sig for sin Gesandt, til Garibald og udbad sig den Gunst at maatte skue Bruden, for at han kunde beskrive sin Konge hjemme hendes Skikkelse og Udseende. Da han nu saae hende, blev han overvældet af hendes Skjønhed, og han udbad sig et Bæger Viin af hendes sneehvide Haand. Fyrstedatteren kredentsede ham samme, og da den Ubekjendte gav det tilbage, berørte han som af en Hændelse hendes Fingre og Kinder. Derover forskrækkedes Jomfruen og skamfuld fortalte hun det til sin Amme. Men denne sagde: „Sikkert er det Brudgommen selv, thi ingen Ringere havde vovet Sligt, og sandelig, den, der berørte

Dig, er vel værdig til at være Konge og Din Ægtefælle." Da nu Authari med Sine drog bort fra Hoffet, gave Bairerne ham Følge med til Landets Grændser; da hævede Authari sig op i Stigbøilerne kastede sin Stridsøxe mod det nærmeste Træ, saa at den trængte dybt ind og udbrød: „Slige Kast gjør Authari!" Deraf mærkede nu Bairerne, at de havde ledsaget Kongen selv.

Ikke længe derpaa paaførte Frankerkongen Garibald Krig. Da Bairerne bleve haardt betrængte, flygtede Theudelinde med sin Broder Gundrald til Italien for at søge Beskyttelse hos sin Forlovede, Authari. Denne reed hende imøde med et stort Følge, og da han mødte hende paa Veronas Marker, holdt han strax et stadseligt Bryllup. Med Jubel modtoge Longobarderne deres unge Dronning.

5. Theudelinde og Agilulf.

Efter at Authari i sex Aar havde været Konge over Longobarderne, døde han ved Ticinum (601). Men Dronningen havde erhvervet sig hele Folkets Yndest, og derfor tillod det hende at vedblive at være Dronning og lovede tillige at anerkjende den som deres Herre, hvem Theudelinde vilde udsee til sin Gemal. Da sammenkaldte Dronningen de viseste Mænd og raadførte sig med dem. Disse raadede hende til at vælge Agilulf, en tapper og virksom Mand, der saavel i legemlig som i aandelig Henseende var vel skikket til Herredømmet. Dronningen lod ham indbyde til sig og reed ham selv imøde. Da han kom hen til hende, underholdt hun sig en tidlang med ham og lod ham da bringe Viin. Først drak hun og rakte derpaa Agilulf Bægeret. Da denne havde drukket og vilde kysse hendes Haand, sagde hun leende: „Ikke sømmer det sig for den, der vel turde kysse min Mund, at kysse min Haand!" Derpaa fortalte hun ham, at hun efter sine Vises Raad havde valgt ham til sin Gemal og til Longobardernes Konge. Derpaa blev Bryllupet feiret med Jubel, og Alle glædede sig over Dronningens Valg. Men Folket maatte først bekræfte samme og dette skete i en høitidelig Forsamling i Mai paa Mailands Sletter. Agilulf herskede med stor Ære til Aaret 616, og Theudelindes Minde blev længe velsignet blandt Longobarderne.

(Fortsættes.)

Det store Lod.

(Oversat fra Tydsk af C. Hassenfelth.)

Der vandrede engang tre Burscher ind ad Staden M's Port; den Ene, Broder Gottlieb Freudenberg, som var fra Byen Zwickau, blev ogsaa kaldet, den tro Sjæl fra Zwickau, var Snedker af Profession, den Anden, Hans Schwerlick fra Manheim, var Kleinsmed, og den Tredie, Franz Zickel fra Ulm, var Skræder. Hvem der var den Muntreste og den mest Forslidte, var ikke let at sige af deres blotte Udseende; thi lystige og hullede vare de alle tre, derom vidnede de glade, smilende Ansigter, med hvilke de hilste de stadselige Rækker af Residentsere og tirrede den spionerende og gravitetisk fremadskridende Stodderkonge, som kaldte dem for mistænkelige Trækfugle. Til dette, kunde han ogsaa let ledes, dels ved de overordentlig slappe og magre Randsler, de bare paa Ryggen, og dels ved Lapperne og Hullerne paa deres Klæder. „Den tro Sjæl fra Zwickau" saae mest skabet ud; thi for det Første var det ikke muelig selv ved Hjælp af chemiske Midler at fraskjelne hvert enkelt af de mange forskjellige Farver, som fandtes sammensat i hans Kjole, og dertil var hans Albuer komne til Gjennembrud, det vil sige, de stak frit frem i Dagslyset. Men lige saa lige de tre lystige Kammeraters Skjæbne og Farver fremstillede sig udenfra, ligesaa forskjellig var den indre Grund dertil.

Broder Gottlieb fra Zwickau kunde ikke bringe det til Noget, saalænge der slog et saa blødt og medlidende Hjerte i ham. Sad han i Værtshuset ved det venlige Ølkrus eller ved det lange Glas ved den karrige Landviin i, bleve Kruset og Glasset rækkede saalænge til gode Venner og Brødre, at der

tilsidst Intet var i dem, og det traf sig da som ofteſt, at Broder Gottlieb sad med tørre Læber, uden at have drukket en eneste Smule af sit eget Krus, og glædede sig ved at det smagte de Andre, som hjertelig trykkede hans Haand. Var en Broder og Medkammerat syg eller i Forlegenhed, hvem henvendte han sig saa til, andre end den tro Sjæl fra Zwickau? Han arbeidede og hungrede hele Nætter og peeb da den hungrige Mave en Morgensang, saa trykkede han den mod Høvlebænken og var glad og fornøiet med de Glade, en venlig Trøster af de Sørgende og Bedrøvede.

Forundrer Eder ikke over den besynderlige Skygge, der mangen en Gang ligesom en Sky trak hen over den gode Gottlieb's Ansigt. Ak! Det er den flygtige Smerte af et Saar, som han bærer i det elskende Hjerte, det er den haabløse Afstaaelse, i hvilken den tro Sjæl fra Zwickau gaaer under. Af denne dunkle Grund hopper og pladsker det lette lystige Haandværksburschelivs legende Bølger, og Ingen ahner, hvad de skjule.

Helt anderledes gaaer det med Zickel, Skræderen. Det var fra tidlig af en Spasfugl og Dandser. Havde han et 2 Groschenstykke tilovers, saa kastede han det enten i Grams til Gadedrengene og forgik næsten i kramagtig Latter over de Kolbøtter og de Nævekampe, som derved opstod blandt den rasende Sværm af de begjærlige Snappere, eller ogsaa gik han til Dandsepladsen og tumlede sig med Lyst eller drev Nareestreger og Puds og gjorde mange selsomme Caprioler og Luftspring. Ogsaa løb han til og svingede Frugtsælgersken rundt og fik da hendes Tunges Beredthed til at tie med den møisommelig sammenskrabede Dagløn. Derhos var hin stolt og bar aldrig frit i Haanden den til hellig Aften udvalgte Leverpølse; men holdt den, stolt fremadskridende, under sin Kjoleskjød. Saae ogsaa den kaade Gabmund den lille Pølse stikke lidt frem under Skjøden, hvad gjorde saa det? Æren var jo dog reddet.

Endnu anderledes gestaltede sig Hans Schwerlick, den Tredie af det lystige Kløverblad. Han var Philosoph. Men naar I betragter hans røde Næse, Rubinerne paa Panden og hans hele Physionomie, som var en Kulgløde, saa vide I strax, at denne Philosoph var en uforbederlig Dranker; men een — hvoraf der kun gives faae — som havde Grundsætninger.

Imidlertid forstode alle Tre deres Haandværk mesterligt, vare arbeidsomme og kunde derfor kjækt træde frem i de stadselige Gaderækker: thi her fik de vistnok Arbeide og her blomstrede ganske vist deres Sæd, Enhver paa sin Maade. Ja! Saaledes kom Lykken dem imøde. Hovedgevinsten paa firetusind Daler i 4de Classe i Lottoriet havde just truffet en Ølbrygger, og den Lykkelige drog nu hjem med Musik og bag efter ham løb en uendelig Sværm af Pøbel, hujende og skrigende.

„Broder Gottlieb," raabte Skræderen, „Det er en lykkelig Mand. Hast Du seet det, hvor skjævt hans Hat af Glæde og Overmod sad paa Hovedet, og hvorledes Drengene gloede paa ham med aabne Munde? Men det er endnu slet ingen Ting imod de hundrede tusind Daler, som komme ved den 5te Trækning. O, I Brødre! — Den Tanke gav Gud mig — vi ville tage et Lod! Kunne vi ligesaa gjerne blive de Lykkelige? Ere vi da ikke ligesaa Værdige? Har jeg ikke forleden Nat drømt om Muus, som, hvilket I vide ligesaa godt, som jeg, betyder Rigdom? Brødre, vi ville tage et Lod „Ja, vi maae!" raabe de Andre, „Det er et prægtigt Indfald!" — „Jeg vil spare og være gjerrig," raabte Gottlieb. — „Jeg dandser ikke," raabte Skræderen. — „Og jeg vil holde Quarantaine," raabte Smeden. „Ja," faldt Manheimeren ind, „stort er Offeret, men herlig og stor bliver ogsaa Lønnen!" — „O hvad vil der ikke endnu blive, af mig," jublede Zichel og sprang høit i Luften. „O! hvilket Hav af Arak ligger da ikke for mig," raabte Smeden, allerede halv salig ved Tanken om den Runs, som den store Gevinst skulde skaffe ham. O Marie! sukkede „den tro Sjæl," og traadte Alle veltilfredse og med fuldt Haab ind i Herberget, bleve bragte i Arbeide og holdt trolig Ord, idet de gniede og sparede, indtil det dyre Blad var betalt. Zwickauer forvarede det. Nu sloge Brødrene sig mere sammen, og de begyndte først nu ret at lære hinanden at kjende. Deres Bekjendtskab havde kun været kort; thi to Dagreiser forud havde

de først truffet paa hinanden i en Landeveiskro, og her havde Enhver fortalt de Andre det Allernødvendigste af sit Liv.

Kort var Zickel's Historie, men lystig; længer var Philosophens, længst maatte Zwickauerens være, da han vilde have fortalt Alt, som det burde sig. Saaledes lod han sig nøie, da Nækken kom til ham, og det muntre Aftensmaaltid var fortæret, med følgende Relation. „Jeg er, kjære Brødre, en Fader og Moderløs og har ingen Slægtninge mere i min kjære Fædrenestad. Da jeg traadte ind i Tølperaarene og havde ærgret min Rector, tog en Fætter mig ud af Skolen og satte mig i Lære. Da jeg havde overstaaet min Læretid, snørede jeg mit Bundt sammen, sagde den faderlige Arne Farvel, og gav mig til at vandre. Hvad bryder I Eder om at vide, hvor jeg overalt har været, og hvilke Ubehageligheder jeg her og der haver overstaaet. Men i den store, smukke Stad Z***, der var jeg ogsaa, der — ja, der —.

Nu, hvorfor standser Du, Broder Gottlieb? — spurgte Smeden, hvorfor drikker Du saa hastig, som om Du skulde trykke en for stor Bid ned i Halsen. Fortæl, hvorledes det gik Dig der i Z***?

„Hvorledes det gik mig der? — vedblev Gottlieb — Ak kjære Brødre, der gik det mig baade halt godt og halt ilde. Jeg kom i Arbeide hos Mester Engelmann. Hans Snedkerri er vidt og bredt berømt og Enhver i den store, smukke Stad Z***, der kan det, kjøber Møbler hos Mester Engelmann's Magazin og lader dem istandsætte hos ham. Himmel', hvor blev jeg ikke, da jeg saae den Række af Arbeidsstuer! Ti Svende arbeidede der, jeg var den elste, og det foruden Drengene! Der var et Leben. Mesteren, en lang, mager Mand, gik fra og til og undersøgte Arbeidet. Han var Enkemand, og sad i Ulden ligesom den rige Mand i Evangeliet. Egentlig boede han i 1ste og 2de Etage af det smukke Huus og havde en Række af stadselige Værelser. Længe blev Herligheden oppe ovenpaa et ubekjendt Land for mig; thi nedenunder havde vi vort Leben, og op ad en Trappe i Gaarden naaede vi vore Loftskamre, uden at betræde Forstuen. Men engang, da Nogen skulde tale med Mester, skulde jeg kalde paa ham, og maatte derfor gaae op til ham. Sandelig, kjære Brødre! — selv en Greve kan ikke boe kosteligere. Men da jeg først gik ned ad den brede Trappe, — hvad der da passerte mig, det er nu for mig ligesom et yndigt Syn ud fra den anden Verden. Let og klædt i en zirlig Morgendragt kom en Qvinde mig imøde, som jeg dog aldrig har seet skjønnere i mit Liv. Venlig hilste hun: God Morgen, Gottlieb! og forskrækket stod jeg der, idet jeg ikke var en saadan Tiltale mægtig, ligesom en Statu, og saae drømmende efter hende, da hun allerede var svævet op i de høiere Regioner i det 2det Stokværk. Drømmende kom jeg ned paa Værkstedet. Jeg skulde tage Høvlen og gribe efter Saugen, og neppe formaaede jeg at fremstamme til en Straßburger, om hvem det var, der havde hilst mig saa venlig. „I," var Svaret, „det er jo Jomfru Maria, Mesters Datter, og Alle udgjøde sig i Roes over denne sædige, underskjønne Pige. Men for mig var det, som om Struben var sammensnøret, paa mig. Den Yndige, Engelmann's eneste Barn, var just vendt hjem fra en Reise hos en fjern Slægtning.

„Du lader Appetitten gaae bort, Broder Gottlieb, vedblev Straßburgeren. „Ak, tie og tal ikke om Værtshuus, svarede en Dresner, det bringer dog ikke Maria tilbage."

Jeg var underlig tilmode og halt bittert smagte disse mine Medkammeraters Bemærkninger mig. Marie, ak, var Marie ikke en Pige? — Forunderligt synes mig imidlertid, at hun altid, naar hun gik igjennem Værkstedet, hilste mig saa venlig. Jeg hjalp hende ogsaa trolig, naar hun fodrede sine Duer eller Høns i Gaarden, og tidt bragte, jeg hende Urter fra Marken til hendes Kanarifugl, og det glædede mig saa meget, naar hun sagde: „Jeg takker meget, kjære Gottlieb!" Gav jeg hende Blomster, satte hun dem altid i et Bæger i Vinduet, og fik hun en Rose eller en Forglemigei, satte hun den paa Brystet og gik længe, længe med den. Zittrende greb jeg da undertiden efter den lille bløde Haand og trykkede den sagte. Ja endog i „Sindenruh," hvor der var Søndagsdands, og hvor ogsaa Mester med sine Venner og Marie kom, turde jeg anraabe hende om en Dands, som ingen Anden turde.

O Himmel! hvor salig fløi jeg, ikke med hende under de jublende Toner, og ofte var det for mig, som om hendes lette Fingre gjengjeldte mine Hænders kjærlige Tryk. Ogsaa Mester blev Dag for Dag venligere imod mig, da jeg var stadig i Flid, og han gav mig derfor en vis Autoritet over de andre Svende, ja jeg havde Opsigt over det hele Huus! Han gav mig de kunstigste og vigtigste Arbeider, tog mig endog paa Raad i mange Privatanliggender, og saaledes levede jeg da tre salige Aar i dette Huus, i hvilket mit dristige Haab med hver Dag voxede og erholdt ny Næring. Men — om end jeg vel tyve Gange ved en eller anden hemmelig Leilighed, naar jeg var allene med Marie, havde Ordet paa Tungen for at tilstaae hende min hede, inderlige Kjærlighed, saa formaaede jeg det dog ikke. Jeg var ligesom belænket af et usynligt Baand, Leiligheden undslap, og jeg beholdt det hellige, tunge Ord paa det betrykkede Hjerte.

„Havde Du nu kun drukket Dig en rigtig Ruus, Broder Gottlieb, saa vilde Hjertet have lagt sig paa Tungen!“

„Har Du da probert det, Broder Manheimer?“ spurgte Gottlieb.

Ja vist saa, gjensvarede denne. I Schwabach havde jeg ogsaa lært at kjende en Pige, som vist ikke gav Din Marie Noget efter. Men hun var hoffærdig og gav sig slet ikke af med os Svende. Og dog, da jeg saae hende, forekom det mig, som om jeg maatte forgaae af Kjærlighed. Sapperment! Da drak jeg rigtig tæt paa Dandseboden, traadte kjækt hen til hende, tog hende om Livet og sagde: „Allerkjæreste Jomfru, jeg bliver rasende af Kjærlighed til Dem! Vilde De ikke herfor allervenligst, lade Dem bevæge og ægte mig?“

Naa, spurgte de Andre, „gik det efter Ønske?“

I bevares! gjensvarede Hans. „Pigen slog en malisieus Latter op og sagde: „Manheimer, han er en beskjenket Nar. — Jeg vilde derfor blive muggen, men nogle Tølpere kom til og kastede mig ned ad Trappen. Nu troer I vel, at jeg gebærdede mig ilde og tog mig det nær til Hjerte. Nei slet ikke. Morgenen derpaa snørte jeg min Randsel sammen og gik ud af Stadens Port, syngende følgende Vers, idet jeg gik forbi den slette Sjæls Vinduer:

Gaa Du kun hen, jeg har min Deel,
Du fører mig kun til Narrespil.
Uden Dig, kan jeg godt leve,
Uden Dig, kan jeg godt være.

Du er en Broder Plumpsak, „dadlede Skræderen ham her, — Du vil fange Fugle og jager dem først bort. Havde Du bare baaret Dig ad som jeg. See, Brødre, i München plagede Djævelen ogsaa mig, og jeg blev forlibt. Hvad gjør jeg? Paa min Allerkjærestes Geburtsdag bringer jeg hende en Aftenmusik, og medens jeg sender vores Læredreng, den saakaldte dovne Wesel, forklædt som Amor, til hende med et fint Kjærlighedsdigt, dandser jeg forneden en zirlig Gavotte.

Naa — og hvorledes gik det Dig, Broder Zickel? spørge de Andre.

Hvorledes det gik mig? — Ak, forskrækkelig! Den dovne Wesel erholdt ovenover et Par Ørenfigener, og jeg selv var tiltænkt et ganske moersomt Bad, som jeg dog lykkeligt undgik ved et Sidespring.

„Naa. — loe Gottlieb — da have I Begge taget Sagen ganske anderledes end jeg. Jeg blev stum, men mine Blikke talte, og saaledes var det da, at de tre Aar henfløde i Engelmann's Huus i bitter sød Kjærlighedsqval ligesom tre Uger. Da, ak Gud! Da kom den 30te Julius, og det var Vadskedag i Huset, da havde Marie just sneget sig fra de Vadskende og ned paa Værkstedet for at see en kunstig indlagt Æske, som jeg just havde gjort færdig. Under Beskuelsen berørte hendes Rosenkind min Pande, og jeg følte den søde Aande af den Hulde og var ganske ude af mig selv. Da dundrede pludselig Mesters Stemme i den anden Stue: „Død og Helvede! er Du ikke ved Vadsken?“ og en svær Maisel fløi gjennem den aabne Dør efter Marie. Jeg saae det dødbringende Kast, sprang imellem, Meiselen traf min høire Skulder, og jeg sank bevidstløs til Jorden.

Da jeg vaagnede, befandt jeg mig paa mit Kammer med forbunden Skulder. Mester sad hos mig, holdt mig i Hænderne og sagde meget ømt: „Tag det ikke ilde op, Zwickauer,

den var ikke saa ilde meent, og det skal ikke blive til hans Skade! Aldrig skal den fordømte Hidsighed igjen løbe saaledes af med mig, og naar han bliver rask igjen, skulle vi igjen tale om Sagen.

Ak! vel smertede det dybe, skrækkelige Saar; men Marie's Hilsen, naar hun med Taarer traadte hen til min Seng og sagde: „Gottlieb, Du er min Redningsmand!" og den Huldes omhyggelige Pleie, gjorde mig Lidelsesdagene til Timer af Paradiset, og ret med Sorg saae jeg, at det gik saa hurtigt med min Forbedring. Min Løn gik imidlertid ogsaa fremad, og da jeg igjen var rask, havde jeg faaet saameget, at jeg kunde gaae zirligt klædt. Men eftersom det blev bedre med mig bleve og Marie's og min Mesters Besøg sjeldnere og begge mere tilbagetrukne. Om Livsredning, Om Gjengjeldelse var der ikke mere Tale. Ja, det gik endog saa vidt, at, da Mester engang var ene med mig og den lille Datter, som roste mig, sagde han: „Min fremtidige Svigersøn skal ikke blive den første den bedste tilløbende Prakker! Penge maa han have og det mange!" O Venner! Et Tordenslag havde mindre altereret mig end disse forfærdelige Ord.

Fra nu af var paa een Gang mit glade Haab til et tomt Intet. Dertil sneg sig nu ogsaa den fatale Gjæstgiver oftere end jeg op ad Trappen og smilede paa en mistænkelig Maade til mig; ja med mine egne Øine maatte jeg see, hvorledes Marie i Armene af denne Tylvom engang hoppede omkring, spøgte og lo i Haven. Jeg Arme! Hjertet var lige ved at springe i mig, og i Værkstedet mumlede man om en Forlovelse mellem Marie og denne forrykte Tykbug. Hvad skulde jeg gjøre? Med Marie kunde jeg ikke komme til at tale i Eenrum, dertil gaves der ingen Leiligheder, og Mester var gnaven og kold. Da plagede Djævelen mig skinbarlig en Søndag, at jeg, da jeg havde pusset og pyntet mig i Søndagsdragt, gik ned ad den anden Trappe, som gjennem Forstuen førte til det andet Stokværk. Sagte paa Taaspidsene sneg jeg mig til Marie's Værelse og see, Døren var halvt aaben. Jeg lukker op, og Himmel! Nei, I have ingen Begreb derom hvorledes den Engel saae ud. Marie stod for Speilet, blot i en nydelig Underkjole; men Haaret allerede kunstigt flættet om det nydelige Hoved. Jeg kunde ikke holde mig længere, det var umuligt. I en forfærdelig Fart fløi jeg ind til hende, sluttede den Forskrækkede i mine Arme og udraabte: Marie, Marie! min Marie! jeg kan ikke leve uden Dig." Forgjæves søgte hun at slide sig ud af mine Arme, vi kjæmpede, og jeg kyssede hendes Pande, Kind og Læber. „Gottlieb! Gottlieb! — raabte hun endelig, — dersom Du elsker mig, saa forlad mig, min Fader kommer." Som et Lyn var jeg ude af Døren. Jeg vendte i salig Lyst gjennem Stadens Gader ud af Porten. For mig var Verden Intet, kun hende, hende, jeg havde trykket i mine Arme var mig Alt. Saaledes løb jeg en Tid næsten bevidstløs, indtil jeg endelig befandt mig i Kirken, ligeoverfor hende igjen.

Men intet Blik faldt paa mig. Vel stirrede jeg paa hende med ufravendte Øine, hun saae mig ikke. Vel gik jeg ved Siden af hende ud af Kirken, omsonst, jeg blev ikke iagttaget. Ved Middagsmaaltidet fik jeg ikke et Blik. Jeg erholdt det Slettefte, hvad de neppe vilde kaste for deres fede Mops, og om Aftenen i Sindenruh, da der blev dandset under de deilige Bøgetræer, afslog hun mig, som var i hele min Puds, mig, som havde reddet hendes Liv, mig, som tidligere havde været hende saa nær, en Dands, og spøgede istedetfor med den elendige Flab.

O Venner! Det var et Helvedes Qval, det var en Marterens Uge, som nu forløb, isærdelesheb da jeg saae, at Marie ikke mere bekymrede sig om mig. Thi nu kom hun ikke mere hen til mig naar hun gik over Værkstedets Gulv; men gik skrallende og syngende forbi min Høvlebænk, ja hun afslog endog en Foraarsrose, som jeg havde kjøbt dyrt hos en Gartner. Da var det besluttet og den tunge Seier vundet, over mit Hjerte. Da jeg om Søndagaften havde opgjort min Regning med Mester og modtaget min Løn, sagde jeg: „Mester, jeg kan ikke mere blive hos Dem, i Morgen reiser jeg."

Hvad! Zwickauer, spurgte han forbauset, — er han gal, han vil bort herfra? og hans Haand sank af Overraskelse ned paa Bordet.

„Intet Andet, svarede jeg, jeg reiser. Min Brud i Leipzig har tilskrevet mig, og

jeg vil gifte mig, Brudesvinet er allerede slagtet.

Bryllup? — Han giftes i Leipzig. Zwickauer besind Dig! Er det hans Alvor? fremstammede Mester og slog mig paa Skulderen.

Mit fuldkomne Alvor, svarede jeg. Jeg kan ikke lade min hulde Brud vente.

Naa, gjensvarede Engelmann vredt, naar det ikke kan være anderledes, saa vil jeg ikke tilbageholde ham, idetmindste fra sin Lykke. Drag hen i Fred. Men jeg er endnu i hans Gjeld. Her, Gottlieb, tag denne Smule af en kjærlig Fader, som han har bevaret fra en skrækkelig Forbrydelse. Med disse Ord tog han en Rulle Guldpenge frem og vilde give mig dem, men jeg stødte dem tilbage, idet jeg sagde: „Læg dem til Gjæstgiverens Penge; og derpaa forlod jeg vredt Værelset.

Den næste Morgen ganske tidligt, Klokken fire sneg jeg mig med min Randsel ned ad Trappen. Da stod Marie og fodrede sine Duer i Gaarden.

„Hvorhen saa tidligt, Gottlieb? var hendes zittrende Spørgsmaal.

„Bort herfra, svarede jeg, langt ud i den vide Verden!

Lev vel, Marie, Du hulde Skat,
I Dit Hjerte er Manges Plads.
Gjæstgiveren skal opfylde det.

„Gottlieb, raabte hun, Du vil da virkelig herfra, saa er det da virkelig Dit Alvor?"

„Det er mit Alvor, svarede jeg, hulde Engel, det er mit virkelige Alvor, lev vel!"

„Nu da, sagde hun, og en Taarestrøm løb ned ad hendes Kinder, tag da idetmindste endnu dette med paa Reisen."

„Behold Dine Penge, raabte jeg, trængte den henimod mig rækkede Pakke tilbage, som var lagt sammen som et Brev og kunde vel indeholde en skjøn Sum Dukater, og styrtede ud af Døren." Bagefter mig hørte jeg raabe: „Gottlieb; men jeg sprang om Hjørnet, var kort derpaa ude af Porten, og her rystede jeg Støvet af mine Fødder."

Langt over Bjergene, hvor Fyrreskovene groe, vendte jeg mig om, og betragtede den af Solen belyste Stad, hvor jeg havde oplevet saameget, baade godt og ondt.

I den østlige Taage laae Staden med sine Huse og Taarne, Skorstenene røge, og gjennem den stille Natur lød Klokkernes Ringning til Morgenmesse. Saa lev da vel, Du elskede Stad, raabte jeg, og udbredte mine Arme. Lev vel, I mit Livs skjønne Forhaabninger og Drømme. Jeg har ingen Fader, Moder, ingen Ven, eller Elsked. Jeg gaaer ud i den vide Verden, hvor ingen kjender mig, og hvor Ingen er min. Men vær rolig, blødende Hjerte, blomstrer da Din Himmel i een Ringmuur, i et Menneskes Bryst? Nei, viid og stor er Verden og I Lidende, som bløder ligesom jeg, I skulle være min Elskede fra nu af. For Eder vil jeg arbeide og lade det være suurt for mig. Jeg behøver kun lidt, men I skulle under den glade Smerte ikke mærke, hvad Broder Gottlieb bærer dybt i sit Hjerte.

See nu, Brødre, saa drog jeg ud i Verden, saaledes ere tre Aar forløbne.

Og har Du, spurgte de Andre, ingen Kundskab erholdt eller givet om Marie? Ingen, gjensvarede Zwickauer, Z*** ligger langt herfra, men jeg streiser rundt omkring i det store Rige uden Rist og Ro, arbeidede intet Sted længe og blev fordrukken. Det Glædeligste for mig var, som Pengemand at kunne træde frem for Mesters Dine, men dertil havde jeg ikke ringeste Haab, derfor gik ogsaa Fortjenesten fra mig, ligesom den kom til mig, jeg nød det Mindste af den. Skrive og spørge, hvortil havde det nyttet mig? Min Skjæbne var jo dog afgjort, og ogsaa Marie sidder nu for længe siden og kjæler i denne lille Tverfyldings Arme. Jeg bevarer den tro, haabløse Kjærlighed.

Hvori Du gjør meget dumt, gjensvarede de lystige Brødre. En anden Stad, en anden Pige.

Leve det frie, lystige Haandværksburscheliv; Vivat! Vivat! raabe de glade Svende. Og saaledes raabte og levede de ogsaa i Staden, da den dyre Lottoriseddel var erhvervet, og Enhver hengav sig til sin Lyst og Tilbøielighed. „Men dersom vi nu virkelig skulle være saa lykkelige at trække den store Gevinst af Fortunas Hjul, hvad skulde vi saa gjøre med al det Mammon, „spurgte Kleinsmeden.

Vær ubekymret, indvendte Skræderen, vi skulle nok finde Raad.

Ja, tilvisse! sukkede Gottlieb. Kommer Tid, kommer Raad. Dersom det blot var Trækningsdag imorgen.

Den gik kun med Sneglesjed, indtil den endelig kom. Herrerne med og uden Paryk sade i den store Sal, og Hjulet rullede og Drengene begyndte deres ominøse Forkyndelse. Schacherjøder, Nysgjerrige og Collectører trængte sig med spændt, Forventning, men Dagen gik og kun ganske faa Gevinster havde Gudinden kasted ud over Landet; men den store Bid beholdt Hjulet. Saaledes forgik flere Dage; Tusinde, Titusinde og Tyvetusinde kom ud; men fastholdt Hjulet Hundredetusind Gevinsten.

Endelig den sjette Dags Aften. Hvad render Folk saadan efter? Hvad er det der larmer i Gaden? Hvorfor samler Pøblen sig foran Mester Hobel's Huus, hvor Zwickauer arbeider? Er det da virkelig sandt, er det da ingen Drøm, at den store Gevinst har truffet Gottlieb's Nummer? Ja det er sandfærdig. Thi see! Med store Sveddraaber paa Panden, med forskubbet Paryk, kommer Collecteuren, Samuel Nathan, styrtende ind i Værkstedet og vræler aandeløst: „Hundredtusind Daler! Gott halfe mer! Hvor er Herren, som har vundet det store Lod? Og Gottlieb træder frem. Da han har sammenlignet Nummerne og fundet det rigtig, opløster han sine Hænder og med Taareblik Øinene mod Himlen. „Ak" Marie! sukkede „den troe Sjæl," og Ordene hendøde paa hans Læber af Glæde og Veemod. Skrigende og jublende trænger Alle sig omkring ham; men han undgaaer dem og løber til Broder Zichel. Herud! skriger han under hans Vindue, herud, Du Lykkens Skræder! Herud, Broder Zichel! Vi have vundet det store Lod:

Og ud af Værkstedets smalle Dør dandser den Letfodede ligesom en Zitteraal, og dandser hen igjennem Gaderne, indtil det Sted, hvor Smeden boer. Men denne har hørt Nyheden forkynde ved Sagens telegraphiske Fama, og han sad allerede fast i gyldne Anker."

Da de Andre kom, var han allerede i den allerhøieste tredie Himmel. O herind! I Pak! raabte han ud af Vinduet, idet, han høit løstede det fyldte Kruus. „Hvorfor vil I staae herude, kom herind til mig i Glædens Hav! Alle lystige Brødre herind! Herind Du lumpne Skrædderjsæl, herind i Viinkrogen, Du forfærdelige, ynkelige Gottlib! I ere avancerede og fra slette Skruptusser blevne til Guldfugle. O hvor dandser ikke de søde Engle Hurtigvals med mig!

Hold Din Mund, Du Drukkenboldt, raabte de Andre, og kom herud, vi maae til Collecteuren.

Ei, hvilken Snak! skreg Kleinsmeden, hvilken Collecteur! Her er den sande Collecteur, og Lottoriet skal komme til mig. Hovedet løber med Coureerheste, derfor kunne Benene ikke vinde med.

Og saaledes den fri Medgang umulig, dog ikke Medkommen. Thi den salige Hans blev sat paa en Bærestol, ved Siden heraf bare Brødrene ham, og rundt omkring løb den hujende Skare, der formerede sig ligesom en voxende Sneeboldt. Musik befand sig bag ved dem, og allerede langt i det Fjerne hujede Gadedrengene; „De komme, De komme! de tre Haandværkssvende, som have vundet det store Lod.

Men saa almægtig er Guldets Tryllekraft, at nu de Lykkelige, som altid hedde Liderlige, syntes i enhver Mands Øine for Væsener af en høiere Natur. Ingen loe nu mere af Zwickauer's skabede Kjole, eller over Skrædderens Lustspring; ja selv Kleinsmedens Kometnæse hørte op at være det ildsprudende Forbjerg paa en uforbederlig Drukkenboldt's Ansigt, og blev nu, ligesom en Fetisch i Afrika, en Gjenstand for Høiagtelse og Beundring.

Men da de Lykkelige nu rasede i dette Pengehav og havde overbeviist sig om, at det ingen Drøm var, som de havde troet for umuligt, spurgte Broder Gottlieb i Alvor: „Hvad skulle vi begynde at gjøre med Guldet? Jeg for min Deel tænker frem for alle Ting, vi lade Noget være vore Medkammerater til Gode."

Deri har Du Ret, Broder! raabte de Andre. Snedkerne, Skræderne og Kleinsmedene skulle have en glad Dag, og alle de, som trænger af de tre Laug, skulle hjælpes.

Næste Mandag blev derfor indbudte de tre Svendelauge i Skovpavillonen. Den skjønneste August smilte, og tidlig kaldte Trommerne Laugene sammen. De samlede sig i deres Herberg og droge derfra i Pro-

session til Forsamlingsstedet, det gyldne Anker. Herfra gik det, Klokken fire om Eftermiddagen, udenfor Staden i langt Optog. Først kom Skræderne, i hvis Spidse Broder Zickel havde undslaaet sig at gaae, med deres Faner, Trompeter og Pauker, Alle stadseligt pudsede og med blottet Kaarde, paa hvis Spids Citronen prangede. Bagved dem kom Snedkerne, ogsaa med Musik, ikke mindre i Festoptog, med Faner og Kaarder ligesom Skræderne, og tilsidst, som det svære Artillerie, kom Smedene. De førte bagved deres Fane og den brusende Janitscharmusik en med 4 Heste forspændt Vogn, hvorpaa der laa et Viinfad med to Fødder, og som var bekrandset men Egeløv. Endelig sluttede Mesterne Toget med de tre lykkelige i deres Midte, smykkede med Blomster og Krandse, og nu kom som Bagage og Armeetros den lange Række af Vogne med Øltønder, med de utallige Skinker, Stege og Kager, der i reenlige Kurve bevogtedes af smukt pyntede Piger.

Men derude i Skovpavillonen under de tykke, grønne Træer, der var der Aarsmarked, der vrimlede der af Folk som ved et Valfartssted. Hist blev kogt Kaffe, her leirede sig hele Familier i det Grønne med Flasker, Kander, Tallerkener og Kager paa den hvide over Græsset udbredte Dug. Her vrimlede det med opreiste Telte, der jublede den larmende Musik. Men under de majestætiske Linde laa paa en uhyre Buk det store Viinfad, og uden Ophør flød den ædle Druesaft i Krusene.

Saaledes tumlede Alle sig i Fryd og Glæde. Men førend Hesperus trak op paa den klare Himmel, havde enhver Svend af de tre Lykkelige erholdt en Dukat i Haanden, og Enhver af de Ælste i de 3 Laug modtaget 1000 Daler til Understøttelse for ulykkelige Medkammerater. Da lod Mængdens velsignende og tusindgange gjentagne Levvel sig høre over Linde og Egetoppe, og overdøvede de skrattende Trompeter og Paukernes Torden.

Gottlieb allene forsmaaede den støiende Lyst og var vel den Eneste, blandt de mange Hundrede, som sildig efter Midnat med veemodige Følelser lagde sig paa Leiet.

Da Brødrene den anden Dag regnede sammen, blev der til Enhver endnu den smukke Sum 30,465 Daler i klingende Conrantmynt.

Det er meget, raabte de Alle, hvad skulle vi gjøre med den Gudsvelsignelse?

Hvad min Deel angaaer, svarede Gottlieb, saa er min Beslutning fattet. Jeg gjør Reisen til Byen Z***, derhen trækker uimodstaaelig mig mit Hjerte. Er Marie endnu fri, kan det maaskee være, at hun kunde elske den fattige Haandværksbursch, ikke den rige Dukatmand; nu, saa træder jeg som Croesus for Faderen med mine Skatte, og Juchhei. I Brødre, da gaaer mit Livs Sol igjen op og ikke mere ned igjen. Men sidder den Elskede som ærbar Værtinde hos den rige Schwappe — ak! ikke omsonst forsager da mit tro Bryst og min Lykke er i Sandhed længe afgjort. Da vandrer jeg til Zwickau, i min kjære Fædrenestad, gjør Godt til de Fattige, testamenterer det lave Mammon til Hospitalet og døer, hvor jeg er født.

Da vilde jeg da være en rigtig Nar, svarede Broder Zickel, naar jeg fuldkomment vilde indelukke mig i det borgerlige Haarpidskeliv. Nei ikke jeg. Mit Sind stræber efter noget Høiere. Penge giver Ære, og kun Ære, Brødre, er Sjælen i Livet!

Du vil vel vinde Dig et Navn som Krigshelt? spurgte Kleinsmeden.

Reis I Pokker i Vold med det Soldaterliv og bliv fra mig med det, svarede Skræderen. Kammisbrød og Kanonkugler ere idetheletaget slet Spøg, tillige den Punktlighed og Orden, samt Skandsearbeide og Arbeide i de magre Løbegrave. Nei, jeg tænker paa noget ganske Andet, jeg vil reise til Italien. Du til Italien? raabte de Andre. O Din arme stakkels Pjalt til Skrædder! Hvad vil Du i Italien, det fornemme Land? Tie! afbrød Zickel dem, derpaa forstaaer I jer ikke. Ja, jeg vil drage til Italien. Kjende I det Land, hvor Citronen blomstrer, I Æsler. Der bærer Geniets Knopper deres gyldne Granobler, der voxer forstilt Fromhed paa gyldne Dynger, og i Luxus's Drivhuse og i Industriens voxer Lykkens Paddehatte, der kan man blive Noget med Penge og Mod, og ikke omsonst vil jeg i de tre Aar, jeg arbeidede hos Mester Punto, have lært mit Italienske. Tidenen fra Ulm skulde fortælle

Eder derom, saa baade Øre og Mund skulde staae aabne.

Du er en Nar, raabte de Andre, og med Tiden vil Du have forødt Din Deel. Og Du drukket Dit op, Broder Hans, afbrød Skrædderen.

Vær rolig Zickel, tog Smeden til Orde, 30,000 Daler gaaer ikke saa let, naar man gaaer solidt til Værks og lægger en fornuftig Plan. Hør nu, hvorledes jeg vil bære mig ad. Jeg kunde reise til Ungarnland, hvor Tokajeren voxer, jeg kunde reise til Frankrig, hvor man vander Heste og Hornqvæg med Viin og Cognak, jeg kunde reise til Spanien, hvor Malagaen og Xeres har hjemme men jeg er en ærlig Tydsker og bliver i mit Fædreneland. Jeg vil ikke være i Ro, som I, nei, jeg vil gjennemreise Tydskland fra Ende til anden med min frie, lystige Sjæl, og være i Leben og Afvexling stedse ligesom Naturforskeren, som Philosophen, jeg vil gjøre kritiske Forsøg over det i Tydskland forhandlede Øl, Dobbeltøl, Vinkjeldere og Brændeviinsbrænderier, og disse Forsøg skulle ikke være Nogle, som ere sammensatte af falske Recepter, saa Folk ikke kunne læse Dem, Nei, selv vil jeg gjøre og opskrive dem, saaat det kan blive ganske let for Alle og Enhver.

At drikke, ligesom Du, afbrød Zwickauer ham, — Menneske, bliv dog engang fornuftig.

Troer Du da, at Du er fornuftig, raabte Kleinsmeden, Din ærbare jammerlige Hverdagsparryk med Din grædende Kjærlighed, som forekommer mig for en Skaal slet Øl? Fornuftigere er jeg end Du og kjender ogsaa mere til Verden end Du, ivrede Gottlieb, thi om kort Tid vil Du ligne den letsindige Skrædder."

Hør, sagde den Sidste og Smeden, nu er det nok. Lader os ikke skilles i Ufred og Had. Lad Enhver have sin egen Villie; thi er Menneskets egen Villie ikke dets Himmerige? Til Italien vil jeg drage, udraabte Skrædderen. Og jeg drager gjennem det kjære Tydskland! endte Smeden, og dermed Punktum!

Nu vel, saa drag! lagde Zwickauer til; men det maae vi høit og dyrt love hverandre, at dersom Nogen kommer i Nød af os tre, skulle de Andre trolig hjelpe ham.

Ja det love vi, udraabte De, idet de sværgende lagde Hænderne i hinanden.

Og hvert Aar paa Bartholomæusdagen, til Hukommelsesdag af vor Afsked idag, lader os skrive et Brev fra os, hvor vi opholde os, og hvorledes det gaaer os, og addressere det til Værten her i gyldne Anker; og da skal det være bestemt for Enhver, at om to Aar paa Bartholomæusdagen skulle Enhver i Person mødes paa dette Sted.

Top og Amen! saaledes skal det være og saaledes skal det skee! raabte Alle og saa blev der drukket Afsked, og de tre Brødre gave hinanden endnu engang Haanden, snørede Ranselen sammen og droge afsted den ene den ene Vei den anden en anden Vei.

Men Broder Gottlieb havde nedlagt sine Penge i et Handelshuus, og taget sikkre Vexler med til Z***, kjørte nu med forsagt og elskende Hjerte ud af Byens Port i en Postvogn.

Hvor lang blev ikke den lange Reise for ham, og hvor bange var han ikke for Ankomsten, til det Maal, hvor sandsynligviis hans Skjæbnes traurige Udvikling vendtede ham. I Sandhed, man kan ikke fortænke ham i, at, jo nærmere han kom til det udvalgte Sted, desto uroligere bankede hans Hjerte, og at han af Angst for at høre det Skrækkeligste intet Sted spurgte om Mester Engelmann og hans elskelige Datter.

Endelig paa den smukke Efteraarsaften strakte Z*** sig for ham majestætisk i Aftendæmringen med sine Taarne og Huse. Livlig blev det i Storgaden. Karosser rullede og pudsede Fodgjængere mødte ham paa Spadseregangen. Allerede hørte han Taarnuhrene slaae, og nærmere og nærmere kom han til Vrimlen i den folkerige Stad, indtil endelige Vognen holdt for Stadens Port, og han steg ud, tog sin Ransel paa Ryggen og vandrede op ad Gaden som den simple Haandværkssvend. Mechanisk bare de zittrende Been op ad Gaden hen til hans Kjæres Bolig, her i Gaden, hvor Mester Engelmann boede. Det var allerede mørkt. Da stod han foran Husets Dør, her hvor hun boede, hende, for hvem han gjerne havde givet sit eget Liv; men Alt var dødt og tomt i den store Bygning, og i ingen Kamre var der Lys. Han bankede paa Huusdøren; men

Ingen lukkede op; han trak i Klokkestrengen; men Intet rørte sig. Han trak stærkere, og endelig kom et gammelt fortrukket Hovede, tittende ud af et Sidevindue og spurgte med snøvlende, halv søvnig Stemme, hvem det var, der gjorde en saa forfærdelig Støi.

En Fremmed, var Svaret. Hvor er Eders Herskab.

Alle ere i Gjæstgiveriet til Bryllup, kom igjen imorgen! galede den Gamle og slog Vinduet i.

Som en Lynstraale var det faret gjennem dem Arme, og han havde neppe Kraft til at holde sig opreist. Nedslagen skred han viderr til Herberget. Da maatte han forbi Gjæstgiveriet. Allerede i det Fjerne saae han alle Vinduer klart oplyste, og langt fra hørte han allerede Gadepøblens Støi, som jublede den muntre Ringdands ham imøde.

Hvad er her paa Færde, spurgte han ved Huusdøren.

Bryllup, var Svaret. Gjæstgiveren har ægtet Jomfru Engelmann — og i det samme Dieblik fløi Marie forbi det aabne Vindue foroven, kostelig pudset med Blomster paa Haaret.

O! saa flyv da for evig bort, glade Livshaab, jamrede den Ulykkelige med Taarer. O, det jeg just skulde komme her paa denne ulykkelige Dag og ikke komme en Dag tidligere; hvorfor kom jeg ikke heller aldrig! og saa vankede han med sønderknust Hjerte til Herberget. Ikke en Drik, ikke lidt Mad kom over hans Tunge; ikke et Spørgsmaal og ikke et Svar kom ud af hans Mund. Ingen Søvn kom hele Natten i hans Dine; men ved den tidlige Morgendæmring tog han den Beslutning endnu engang at see det Huus, hvor hun boede, endnu engang at see det Værksted, hvori han arbeidede dengang, og da at drage viderede til Zwickau; hvor han var født. Tidlig om Morgenen, Klokken 8, snørede han sin Ransel sammen og gik i den samme lasede Kjole, i hvilken han var gaaet ind ad Residensstadens Port; thi her skulde Ingen vide Noget om hans store Rigdom og Velstand. Endelig kom han til Mester Engelmann's Huus; men da han lukkede Huusdøren op, o hvilket Syn kom da ikke for ham. Marie, Marie kom just ned ad Trappen i den selvsamme Morgenkjole, i hvilken han første Gang havde seet hende. Forskrækket, som om hun saae en Aand, blev hun et Dieblik staaende tvivlende; men snart, da hun overbeviste sig om den virkelige levende Tilværelse, fløi hun med det Glædesudraab: Ak Gottlieb! Gottlieb! til den Forbausedes Bryst.

Forlad mig, unge Kone, sagde han, blidt afværgende.

Ak Gottlieb er der. Gottlieb er der! jublede den Glædesdrukne, og stormede op til Faderen.

Naa Zwickauer! Zwickauer! — raabte Faderen fra oven og ilte i Armene paa sin Datter ned til ham, er han der da virkelig? Naa, vær han velkommen. Herop med Ham. Hvor Pokker har han været henne? Gud være lovet, at han er kommet igjen."

Ak Mester, udraabte den Bestyrtede, tal dog ikke om Gud være lovet. Alt er jo nu forbi, jeg drager videre til Zwickau og kommer nu kun, for at sige mit kjære Værksted, ham og Fru Schwappel Farvel, samt ønske hende til Lykke i hendes nye Ægtestand.

Er han da gal, Zwickauer? sagde Mesteren forbauset, hvad feiler ham da?

Nu, har Marie ikke, stammede Gottlieb, havt Bryllup med Gjæstgiveren?

Ak! — raabte Mesteren, er det det? Nu vistnok, det er forbi. Har han ikke ogsaa havt Bryllup i Leipzig? Var Svinet ikke allerede slagtet? Men kom han nu kun herop, deroppe ere flere Gjæster og en Frokostbid vil han vel nok have, inden han forlader os?

O kom, Gottlieb! jublede Marie, kom! og trukket afsted ved Datterens og Faderens Arm, vankede han op ad Trappen og traadte ind i Salen.

Der sad Gjæstgiveren med forklaret Ansigt, og Marie sprang hastig hen til ham, slog ham paa Skulderen og sagde: „lille Schwappel, o kjære lille Schwappel, see her er Gottlieb!" Ogsaa sade der et Par andre Mennesker, og foran dem stod Bordet fuldt af Brød, Viin, Kage og Steg, men Gottlieb saae slet ikke Noget af Alt dette, han saae kun Marie og stod som forstenet med aaben Mund ligesom Loth's Saltstøtte.

At han ikke har gjort megen Lykke i de fremmede Lande, sagde nu Mester, eller ved hans Giftermaal i Leipzig, kjære Zwickauer,

kan man tydelig see af hans Paaklædning, og siig os, hvorfor søger han igjen det gamle Brød hos Mester Engelmann? Hvorfor plagede Fanden ham skinbarlig, at han gik? Hvilken en Skrue var han dengang løs i Hovedet?

Hvad nytter, kjære Mester, de mange Spørgsmaal, svarede Gottlieb. Hvilke Svar skulle jeg give? Lad mig drage til Zwickau.

I Guds Navn, loe Mesteren, saa sid dog ned og lang til Fadet. Frem for alle Ting, saa gjør dog det respectable Selskab sin Compliment. Seer han, det er Gjæstgiver Schwappel, min kjødelige Fætter, og see her, det er Fru Muhme, som blev gift med Schwappel igaar, ellers Jomfru Susanne Engelmann von Tiefenbach, den der — Hva —hva— hvad? stammede Zwickauer, — det er den unge Kone? Mester, for Guds Skyld, altsaa det er Hr. Gjæstgiverens Kone, og altsaa ikke Marie?

Ak, hvad, Marie, svarede Engelmann, Luk dine starblinde Øine op, Du ulykkelige Zwickauer! Marie var kun Forloverske, og har nu rigtig udført sit Arbeide. Da han kom til mig i Arbeide, Zwickauer, da var jo just Marie i Tiefenbach til den første venlige Stiftelse.

Ak og derfor, jublede Gottlieb og sprang rundt omkring Gjæstgiveren ligesom en Buk, derfor gebærdede Gjæstgiveren sig saa venlig imod Marie. O, fat Dig Hjerte! Værdigste, Gud velsigne altid deres Gjæstgiverie, deres egen Persen og deres lille Frue. Ak, Tilgivelse for de ustyrlige Reflexioner og Talemaader over Dem og Deres Ægtedel. Ak jeg er ganske ude af mig selv for Anger og Høiagtelse! O kom det sammenpressede Hjerte til Hjælp!

Vær dog kun fornuftig, sagde Mesteren og see sig om. Her sidder jo ogsaa en ung Kone, min salig Broders Enke.

Men Zwickauer hørte Intet og saae Intet. Han sprang og dandsede og havde fattet Marie's Hænder og raabte: „O Marie, saa er Du altsaa endu frie!" Marie, saa kan Du dog glæde Dig ved, at arme Gottlieb er kommen tilbage igjen.

Ak Gottlieb, klynkede den Hulde, jeg skulde ikke glæde mig, at det Tabte er fundet igjen? Du, mit Livs Redningsmand.

Og er det da virkelig ingen Drøm? vedblev den høit Henrykte, holder Du virkelig endnu lidt af den stakkels Gottlieb, kan Du det endnu? — O Marie!

Hvad bliver der sagt? udbrød Faderen. Sidder han ikke som Ægtemand i Leipzig? Vel have vi, vedblev han leende, for længe siden erfaret, at det var Usandhed, thi strax da han var borte, skreve vi til Leipzig; men har han ikke sagt os det som Paaskud? Kan han ikke imidlertid virkelig have anglet en anden solid Fisk? Han seer mig ganske ud som saadan.

Marie! sukkede den Ængstede, jeg har baaret omkring med mig den tro, haabløse Kjærlighed for Dig i mit Hjerte og er vel fattig, men —

Hvorfor haabløs Kjærlighed? Zwickauer, afbrød Engelmann ham, frit har Faderen Lov til at give sit Barn til en Herre og tage hende tilbage igjen, ikke sandt? for rigtig at opføre Comedien i denne forkerte Verden? Har han da ikke selv allerede sagt Faderen om hans høittravende Ideer? Men han indseer dog vel, at Mester Engelmann ikke giver sit eneste Barn til den første, den bedste Landstrygger, der Intet er og Intet har. Men med ham er det en anden Sag; thi han har Penge. Altsaa veed I det? raabte Gottlieb.

Hvilket skulde vi vide! sagde Faderen. Her ligger fem hundrede Dukater, som jeg gav ham til Afskeden til Belønning for den lille Afvendning af min store Synd, og som han saa foragtelig stødte tilbage, de ligge endnu urørte henne i Skabet til ham. Og her, her Zwickauer, har han dem, tag han dem. Det er hans dyrt erhvervede Eiendom, som er fuldstændig urørt. Nu er han en Pengemand og kan vove et Ord. Med fem Tusind Daler kan man gjøre en god Begyndelse, og Engelmann bliver ikke narret, naar han nu slipper Sølvfisken ud af Garnet.

O min ædle Mester; raabte den Overraskede med Taarer, ja, nu tager jeg Guldet, nu træder jeg med hans Høimodigheds milde Gave i disse Menneskers Paasyn hen for ham og anraaber om hans faderlige Kjærlighed.

Gjør en Ende paa Talen, Gottlieb, svarede Mesteren med undertrykte Taarer, og sæt Dig for alle Ting hos os. Du seer

mig ligesaa nygteren ud som en skallet Ligprediken, derfor spiis og drik. Tag det venlige Glas, og om det Andet ville vi senere tale. Ja, meente „den tro Sjæl," men nu har I begge lovet at tale videre med mig, og I har da ikke gjort det for at bringe mig i Fortvivlelse?

Hvem har lært ham at tvivle, straffede Mesteren ham, Sagen er jo afgjort, og han kan da umulig selv ville tale sig fra det. Fortreflige Hr. Gottlieb, vil han være saa god at anbringe sin Sag; men der er ingen Snakken mere; thi Alt er afgjort.

Men hvorfor da, kjære Marie, spurgte Gottlieb, hvorfor behandlede Du mig saadan den Søndag, Du veed nok og derefter saa foragtelig?

Hvorfor, tog Faderen Ordet, o, tie og tal ikke om den Søndag til mig. Er det vel fiint og ærbart at belure dydige Jomfruer, naar de klæde sig paa; og overfalde dem i deres Sovekammer? Seer han, havde jeg truffet ham paa denne Tyvegang, saa kjær jeg endogsaa har ham, havde jeg dreiet Halsen om paa ham. Kunde han vel vente, at en forelsket Pige efter denne Leilighed kunde slaae Öinene op paa ham?

O Himmel, saa løser Alt sig til min Lykke! udraabte Zwickauer. O! Tilgivelse, I ædle Mennesker, imod hvem jeg har forsyndet mig, rasende Kjærlighed og Forfængelighed har drevet mig dertil, og ak! — Marie, hvor har jeg dog ikke krænket Dig ved Afskeden! O, tilgiv mig, Marie, at jeg ikke tog det Mindste af de Penge, Du vilde give mig.

Gottlieb, sagde den Gode, og lagde Haanden paa hans Skulder — o, havde Du blot gjort det! Det var ikke Penge, jeg vilde give Dig, det var min Tilstaaelse, — ak, nu veed Du det. Men Du styrtede i vild Blindhed afsted, og jeg var nær faldet i Afmagt derover. Vel skreve vi efter Dig i tre lange Aar, men Ingen gav nogen Kundskab om Dig. Den ærlige Fætter Gjæstgiver, fra hvem Kraftsuppen til Din Sygdom kom, har tidt sørgmodig spurgt om Dig.

Ja, tog Gjæstgiveren til Orde, og deri. at jeg saa sildig har ført min Susanne hjem til Gaarden, er han ogsaa Skyld i. Thi vores Bryllupper skulde være paa een Dag; men i Sandhed, de Taarer, Zwickauer, som fløde igaar, har han paa sin Samvittighed.

Ja, forsikkrede Madammen, Jomfru Muhme var ordentlig melancholsk. Nu, saa har jeg da ganske været blendet af Satan, raabte den Lykkelige. O, tilgiv, optag mig iblandt Eder, I Hjertenskjære! Jeg vil love Eder Troskab og nu leve og dø med Eder.

For det Første spiser og drikker han med os, faldt Faderen ind, og i Aften ere vi Alle og endnu flere Venner i Lindenruh, der ville vi være lystige. Af hans Medkammerater ere vistnok ikke flere paa Værkstedet; men han maa da holde sig til Mesterne; thi snart skal han selv blive det, og imorgen skal han begynde paa sit Mesterstykke. At han i Aften skal see noget anstændigere ud, naar han kommer i godt Selskab, det skal staae til Din Omsorg, Marie.

O lad mig strax komme op paa mit Loftskammer, bad den Henrykte, videre er ikke nødig, men snart, kjære Fader, snart.

Nei slet ikke, svarede denne, Nei slet ikke, min Søn. Paa Loftkammeret ligger mine Svende og Drenge. Du drager ind i den blaa Stue. Marie, før Du ham derind, jeg veed jo nok, Du nødig vil det; men Du maa engang endnu bide i det sure Æble.

Og Arm i Arm fløi de Elskende hen til Værelset med Nanselen.

I den blaa Stue, i det første alvorlige, hellige Öieblik af deres tilladte Tilsammenværen alene sluttede de hinanden i de zittrende Arme. Hvad Ord ikke formaae at udtrykke, det sagde her nu de langsomme, sjælfulde Kys, og kun Faderens Raab afbrød endelig den stumme Salighed.

Da blev trukket frem af Nanselen de stadselige Festklæder og det fortryllende Linned, og snart stod den fattige Snedkersvend, forvandlet til en Herre, foran Speilet, stak det dyrebare Brev af Wolf Oppenheimer, Bankierren, til sig og ilede igjen til Selskabet.

De troede ikke deres egne Öine. Gjæstgiveren lod 'den Kyllingevinge falde af Skræk, som just var tiltraadt sin Reise til Munden, og Mesteren raabte, idet han slog i Hænderne: Zwickauer, hvorledes forekommer han mig? Er det da virkelig ham, eller er det ham ikke? og Marie saae høit rødmende til

Jorden, men de andre Damer med velbehagelige Smil paa den slanke, pudsede Svend.

Bravo! — vedblev Mesteren, Bravo, Zwickauer, her er skeet et Vidunder, mærker jeg, han er blevet solid og har af Sine lært Raad. Prægtig! Og saa vilde vi idag feire Maries Geburtsdag, som først er imorgen. Gottlieb, Du skal leve! Marie, Du skal leve! og I alle, mine kjære Venner, I skulle leve! Vivat! raabte Alle og lystig klang Glassene.

Men nu tillad mig ogsaa, sagde Gottlieb, at jeg endnu maa gjøre nogle nødvendige Ærinder; til Middagsmaaltidet er jeg igjen her.

Gaae og bliv ikke længe borte, udraabte Alle, og Marie fulgte ham ned af Trappen.

Hvorhen gik Zwickauer? Det kunne I gjette. Var det ikke, som han just havde erfaret, imorgen Marie's Geburtsdag? Men intet Menneske erfarede, hvor han havde været, og i Jubel og salig Lyst forløb Dagen og den lykkelige Aften i Lindenruh.

Da Familien igjen var samlet den næste Morgen til Frokost, — hvad tumler da op ad Trappen med en svær Kurv, og hvad støier da i Gangen med møisommelig Gispen?

Herind, I kjære Folk, raaber Gottlieb, her, herind, og aabnede begge Dørene. Og ind i Salen slæbe mange Bærere den vigtige Kurv, og viske Sveden af deres Pande.

Hvad er det? raabe Alle forbausede, hvad er det?

Men Gottlieb tager Dækket bort af den første Kurv, drager Marie hen og taler: „Marie, min eneste Marie? tag her Din Brudeklædning paa Din Geburtsdag."

Ligesom Snee glindsede det kostbare Atlask i Uskyldighedens hulde Farve den Høitopløftede imøde. Men da hun nu vil løfte den op og vise den til de Fremmede, Himmel, hvad ligger da derunder? Smilende siger Gottlieb: Marie, det hører til som Brudegave, og det i den anden Kurv ogsaa, og Alt, Alt er Dit.

Hastig gribe Mesteren og Gjæsterne i Kurven og hvad trækker man saa meget i? Det er den svære Pakke Guld. Hvad er det? raabe Alle forbausede.

Guld er det, jubler Zwickauer. Tredivetusind Daler er det, som jeg har vundet i Lotteriet, og som jeg nu bringer min lille kjære Brud i Brudegave.

Ak! — Ak! stamme de Alle og staae som forstenede. Tredivetusind Daler?

O behold Dit Mammon, raaber Marie ved Gottlieb's Bryst, og giv mig kun Dit Hjerte!

Men hvad rasler da her ved Huset? Hvad er det for en nydelig Vogn med de blanke Brune i det glindsende Seletøi, som holder ved Døren? Fader! siger Gottlieb, kjære Fader! Det lille Kjøretøi skjænker jeg Dig til at kjøre til Lindenruh med. Og her, og en stor Pakke aabnede sig, her ere nogle Silkekjoler for de to Tanter.

Stille! Trækker der ikke lystig Musik hen op ad Gaden? Hvad skinner saa besynderlig foran Huset? I kunne vædde, det er Gjæstgiverens Gave. En prægtig, polsk Stud med fløielsreen, hvid Pels, med forgyldte Horn og bekrandset med Blomster, forvirret ved den om den klingende velbekjendte Melodie af Hayden bliver ført hen for den salige Gjæstgiver som hans fremtidige Eiendom.

Glæden, Overraskelsen, Væsenet, Tummelen, Spørgen, Fortællen maler sig paa Enhver. Engelmann's Huus var et Lykkens Huus og Jubelens Huus. Men da nu de sidste Toner af denne larmende Lyst havde lagt sig, da nu Mesterstykket var færdig, og æresuldt havde bestaaet sin strenge Prøve, da Kjærlighedstroskab var svoret for Alteret og Haanden var lagt i Haanden, da tog stille Salighed Bolig i Engelmann's Huus, og Dage, Uger, Maaneder fløi i Fordeel og Nydelse.

Hvorledes det herefter gik „vor tro Sjæl" og hans Kammerater, Smeden og Skrædderen, det, kjære Læser, vil Du maaskee faae at vide til et andet Aar i vort Blad.

C. Weisflog.

(Indsendt.)

Christen Christensen Høyrups Minde.

Det er ei nogen Adelsmand,
Hvis Dyder her afmales;
En Sømand kun af Bondestand,
Var den, om hvem her tales.
Men ofte Vadmelstrøien graa
Beklæder Manden end saa god,
Som mangen Adelsmand.

Hvis ædel Virken eier Værd
Fortjener han at mindes.
Saa stille, bramfri var hans Færd,
Derved ei Ære vindes;
Dog agtet var han i sin Kreds,
Og dermed var han veltilfreds —
Ærgjærrig var han ei.

For Kongen, tro, i flere Aar
Paa Bølgerne han kæmped;
Som Hæderstegn han fik et Saar,
Et Tapperhedens Stempel —
Et Minde fra hans Drengeaar,
Som han end under sølvgraa Haar
Med Ungdoms Ild hukom.

Som Sømand han i Stormen stiv
Tidt kæmpede med Voven.
For skibbrudt Mand sit eget Liv
Han flere Gange voved'.
Medaillen ham skjænket blev,
Da han af Dødens Favn udrev
De forliste Sømænd.

Hans Alderdom var ikke blid,
Sit Helbred han forliste;
Dog end med Smerterne i Strid
Algodheds Gud han priste.
Høitideligt, i Jesu Navn!
Han slumred' ind i Dødens Favn
Til Evighedens Fred.

Nu hviler denne gjæve Mand
I Jordens Skjød begravet,
Han var, skjønt fød i Bondestand,
Med Adelskab begavet;
Thi Kjolen ikke Manden gjør,
Derfor endnu han mindes bør,
Som ædel Dannemand.

Henric St. Snelein.

Nyttige Opskrifter.

At undertvinge Ukrud. 20 Pd. ulædsket Kalk og 2 Pd. Svovlsyre blandes i 50—60 Gange saameget Vand i en Kjedel, hvori det koges. Dermed besprøiter man Havegange og andre Steder, hvor man ei vil have Ukrud. Virkningen deraf strækker sig til flere Aar.

Æggepulver. Æg forvandles til Pulver ved at slaae Hviden og Blommen godt sammen og derpaa lade dem paa flade Tallerkener uddampe til Tørhed i en Varme af 25 til 30° Reaumur, under bestandig Omrøren. Vel tillukt kan dette Pulver holde sig længe. Naar Pulveret opbløbes med tredobbelt saameget Vand, kan det bruges til alt Slags Kjøkkenbrug eller Madlavning. Dette Pulver kan være meget nyttigt, især for Søfarende.

Oliepletter at tage af Papiir. For at opnaae dette, rører man brændt eller kulsnurt Magnesia med noget Vand til en Vælling og bringer dette, ved Hjælp af en Pensel, paa Pletterne, lader dem tørre og bortfjerner den tørrede Masse forsigtig med en Kniv og en blød Børste. Hvis det er nødvendigt, gjentages Operationen.

Mod Hæshed. Et herligt Middel derimod er Peberrod, naar man kommer en

god Skeefuld reven Rod i en Kopfuld reent koldt Vand, lader det staae deri for at trække og drikker det saa paa eengang, efterat det er afsiet.

Engelsk Saltlage. Denne Lage til Kjøds Saltning, og som tillige meddeler Kjødet en smuk rød Farve, bestaaer af 192 Dele Kjøkkensalt, 3 Dele Salpeter og 32 Dele Sukker i 1280 Dele Vand, opløst ved Kogen og afskummet. Naar det er koldt kommer man Kjødet deri, betynget med Stene. Salpeteret gjør vel Kjødet haardt, men Sukkeret gjør det igjen blødere.

At rense Sølvtøi. Hertil anbefales en Blanding af fire Dele vaadt Pibeleer og een Deel renset Viinsteen. Begge Stoffer blive til den Ende fiint sældede og derpaa blandede.

En Viineddike, som er ypperlig, kan man hurtig lave sig paa følgende Maade. 2 Potter god Viin (Gammelviin), 2 Potter Vand og 6 Lod frisk Rugbrød kommes i en Steenkrukke, overbindes med noget Linned og hensættes paa et stedse middelvarmt Sted, hvor da den sure Gjæring indtræder, og om otte Dage kan man afsie den sure Vædske.

Blandinger.

En Kaffemaskine, opfunden af en Hr. Loysel, saaes iaar paa Pariserudstillingen. Ved Hjælp af denne Maskine, der skal være yderst besparende, vil Hr. L. kunne koge 40,000 Kopper Kaffe daglig.

Den Tvetungede. Der har virkelig engang existeret et tvetunget Menneske. Hermed menes ikke et saadant Menneske, af hvilke baade før og nu Tusinder løbe omkring, som med een Tunge og i eet Aandedræt give de forskjelligste og meest modsatte Meninger tilbedste. men en Mand, der virkelig var født med to kjødelige Tunger. Han hed Henry Wharton, blev i sin Tid Kapellan hos en Erkebiskop, og naar den hele Kristenmenighed sang den gamle Psalme: „O, at jeg havde tusind Tunger rc.“, saa var han den Eneste, der kun behøvede at ønske sig 999. Han døde i sit 31te Aar 1699, og Sekretæren for det Kongelige Akademi i London afgav en formelig Beretning over denne Sjeldenhed, som han havde laant af den Beskrivelse, som Wharton selv havde forfattet over sit Levnet. Skade er det, at man ikke veed, om Manden kunde med den ene Tunge raabe: Ja, eller Vivat og med den anden: Nei, eller Pereat paa samme Tid!

Ruslands Erobringer, siden det, for omtrent 70 Aar siden blev en Stormagt, ere, i det Væsenlige, følgende:

1771	Krim	med	460,000 Sjæle,
1785	Georgien	—	400,000 —
1793	Lille-Polen og Ukræne	—	6,500,000 —
1794	Vest-Rusland, Lithauen og Podolien	—	8,500,000 —
1795	Kurland	—	400,000 —
1803	ved Kaukasus . .	—	300,000 —
1809	Finland	—	1,400,000 —
1812	Bessarabien . . .	—	500,000 —
1813	Shirwan	—	140,000 —
1815	Polen	—	4,000,000 —
1827	Eriwan	—	150,000 —
1829	Armenien . . .	—	500,000 —

i det Hele altsaa over 23 Millioner Mennesker.

Forverdenens Archiv.

(Slutning.)

Jordskjælv.

(Fortsat.)

At Skibe midt paa Havet føle Jordskjælv er allerede omtalt; at Skibe derved blive lække, Master styrte overbord, fortjener vistnok som en Bekræftelse paa det Sagte Omtale; men af langt større Vigtighed er Havets Bevægelse ved Kysterne af de af Jordskjælv hjemsøgte Lande, hvorved en Alt bortskyllende Oversvømmelse endmere forøger Rystelsens Rædsler. Ved Jordskjælvet ved Lissabon var Ebben indtraadt allerede en god Time forinden, og Havet havde trukket sig tilbage, hvortil en heftig Landvind blæste; desuagtet hævede det sig rask til en saa frygtelig Høide, at det steg 40 Fod over det høieste Flodmærke. Dette Vandbjerg brød ikke alene med hele sin ødelæggende Magt ind i den ulykkelige Stads Gader, anrettende frygtelige Ødelæggelser, men oversvømmede i lige Høide alle Portugals Kyster mod Vest og vendte, hvilket sikkert var det Skrækkeligste, tre Gange tilbage, skyllende med samme Magt som en tilbageløbende Brændingsbølge de bevægelige Gjenstande ud i Oceanets Dyb, og atter og atter som en Kjæmpebølge brydende ind for at svømme bort med hvad der endnu maatte være blevet tilbage. Selv mod Cadix, hvor Jordskjælvet som saadant ingen Skade havde gjort, skyllede de det vestlige Cap St. Vincent omstormende Bølger, der vare stegne 60 Fod over Flodhøiden, Fæstningens Mure bort, som om de ikke havde været af Steen og 30 Fod tykke, men som vare de opførte af Kork. Fæstningskanonerne, af sværeste Caliber, paa klodsede Lavetter, der ikke vare indrettede til at rulle bort, bleve ved Stødet af de tilbageløbende Vandmasser kastede ud i Havet. Samme traadte milevidt tilbage og blottede Stranden paa en Maade, som det aldrig var skeet ved nogen Ebbe, vendte da tilbage som ved Lissabon, kun endnu, maaskee begunstiget ved locale Forhold, mere ødelæggende og skrækkeligere end der, og beroligedes først efter flere Dages Forløb. Man opsøgte og hævede Kanonerne og flere af dem fandtes over 2000 Skridt borte fra deres tidligere Plads, men Landtungen, som forbinder Cadix med Spanien, var gjennembrudt, Fæstningen forvandlet til en Øe, og den selv vilde ligesom Landtungen være skyllet bort, naar det ikke havde været en mægtig Klippe, hvorpaa Cadix staaer.

Søens Opsvulmen strakte sig langs hele det atlantiske Ocean fra Afrikas Kyst mod Nord til Skotland, blev bemærket paa alle Øer i dette Hav indtil 20 Fod over høieste Flodstand, trængte til de store og smaa Antiller, og omfattede altsaa idetmindste hele den nordlige Halvdeel af dette Ocean. Om den sydlige Halvdeel have Forskerne ingen videnskabelige Beretninger, hvorfor man ikke med Bestemthed kan tale om Flodens Udstrækning der.

Ti Aar før det store Jordskjælv ved Lissabon led Lima og Perus Kyststrækning en frygtelig Ødelæggelse; herved var Havet ligesaa virksomt og fordærveligt som Jordskjælvet. Af dette havde den 28de Octbr. 1746 Limas Havn, Callao, kun lidt lidet, da Havet pludselig hævede sig 80 Fod høit, styrtede ned over den ulykkelige Stad og lod Intet tilbage af den, ikke engang det Sted, hvor den havde staaet; thi den tilbagevendende Bølge rev ogsaa det med sig, eller det sank ved Jordskjælvet selv; thi Traditionen siger, at Callao, naar Havet er roligt, endnu tydeligt kan sees, at Kirketaarnene endnu ere vel vedligeholdte lige indtil Spirene, som streifes af dybtgaaende Skibe, og at Haifiskene skulle have taget Bopæl i Beboernes Huse.

Dette er nu vistnok Fabler, som den spanske Befolknings livlige Phantasie hvert Øieblik udtænker, naar det kommer an paa at skildre en eller anden skrækkelig Begivenhed, som ikke synes dem at have været skrækkelig nok; men Havets Opsvulmen, Callaos Undergang er en Kjendsgjerning, Skibene, som laae i Havnen, bleve, saafremt de vare smaa og laae for et eller to Ankere, fastholdte og trukne under Vandet; de større sprængte deres Fortøininger og bleve af Bølgerne kastede op paa Landet, fire endog en fuld Miil hiinsides den, men i det ene som i det andet Tilfælde gik de tabte med Mand og Muus; af de i Havet sunkne undslap ingen; Mandskabet paa dem, der kastedes paa Land, var knust som Skibet selv. Da de ulykkelige Beboere i Lima

(fra Callao vare kun 15 Mennesker komne derfra med Livet) havde Tid til at tænke paa Andres Elendighed, fandt man under de Ruiner, som engang havde været Skibe, kun alt forraadnede Lig og nogle Jammerskikkelser, som med knuste Lemmer gnavede af disse Lig, idet de vare ude af Stand til at slæbe sig hen til de i Nærheden opdyngede Levnetsmidler.

Maae ogsaa mange af disse Beretninger ansees for overdrevne, saa kan dog den bekjendte Naturforsker Darwins Fortælling om det Jordskjælv, som i Aaret 1835 (altsaa for neppe 21 Aar siden) ødelagde Chile, ikke omstyrtes, hvilken saae Kysterne af det saa skrækkeligt hjemsøgte Land paa en Strækning af 200 Mile, som Skibene „Adventure" og „Beagle" before, milevidt op i Landet bedækkede med Levninger, „som om Tusind Skibe paa een og samme Tid vare strandede."

Vidunderligt er det, at disse Bevægelser i Havet næsten altid begynde med en Tilbagegang af Vandet fra Kysten, hvorpaa umiddelbart følger den høit optaarnede Bølge. Angivelserne af denne Bølges Høide maae vel være meget overdrevne ved Skrækken, som den med Tilintetgjørelse truende Ødelæggelse bevirker, ville vore Læsere maaskee tænke, og Ingen har vel ved Begivenheden været rolig nok til at fralægge sig en slig Beskyldning; men mærkeligt nok foreligger der en Kjendsgjerning, som hæver al Tvivl om denne Gjenstand. Ved et Jordskjælv paa Jamaica hævede Havet sig, — hvo kan sige til hvilken Høide! Men en engelsk Fregat blev af denne Bølge hævet hen over Stadens Huse og Taarne og sat ned paa Taget af en af de sidste Bygninger, saa at det trykkede Taget ind og blev siddende næsten ubeskadiget mellem Murene. Denne Bølge maa vel have været mere end 80 Fod høi. Man har forsøgt en Mængde sindrige og usindrige Forklaringer. Snart skulde Tilbagegangen være en Skuffelse, det er Landet, som pludseligt hæver sig 50 eller 100 Fod (uden at Nogen mærker det, uden at et Huus ryster) og derpaa ligesaa pludseligt synker (uden at et Taarn vakler eller et Tag styrter ind), hvorved naturligt Havet først synes at træde tilbage og da atter hæves; snart skal Havbunden pludseligt aabne sig, en uhyre Deel af Vandet synke bort, nu lukker Aabningen sig igjen, og derpaa styrter det engang i Bevægelse satte Vand sig frem og ødelægger Alt. Man seer, at disse Forklaringer ere ligesaa voldsomme som Phænomenet selv. Det er ogsaa langt simplere at raadspørge Physiken, hvorledes Vandet maa bevæge sig, naar Havbunden bevæges af et Jordskjælv, og den giver os en meget simpel Forklaring.

Ere de ødelæggende Virkninger af et Jordskjælv allerede i og for sig skrækkelige, saa bliver Indtrykket, som de frembringe, endmere forstærket ved den det ledsagende Larm, som er af skrækkelig enerverende Virkning. Som en Raslen af en med Jernstænger belæsset Vogn over en hullet Steenbro, som den dumpe Rullen af en fjern Torden, af i uregelmæssige Pauser tilbagevendende Kanonskud, Detonationer af en Kraft, som om de største Krudtexplosioner fandt Sted — Alt dette gaaer samtidigt eller afvexlende mellem hinanden, og da Jordbundens Rysten, Husenes Indstyrtning ofte er forbunden dermed, saa kan man vel begribe det menneskelige Sinds Forsagen, som føler alt sit Genies Magtesløshed i dette Naturens Oprør og føler sig priisgivet i dæmoniske Magters Vold.

Denne Larm, der ligner mange Trommers Hvirvlen og det meest rasende Oceans Brusen, forplanter sig, som sædvanligt med Jordskjælv, over meget store Strækninger, og bliver samtidigt følt overalt, hvor det overhovedet strækker sig hen, hvilket kommer deraf, at det er en underjordisk Larm og at flydende eller faste Legemer langt bedre forplante Lyden (4—17 Gange) end Luften.

Der gives ogsaa Tilfælde, i hvilke den underjordiske Larm ikke er ledsaget af Jordskjælv; dette skete i Guanaxuato, en mexikansk Bjergstad, som laa fjernt fra enhver virksom Vulcan, hvor man fra 8de Januar til 12te Februar 1784 hørte en rullende Torden, afbrudt af de heftigste Explosioner, saa at i Begyndelsen Folk, der aldrig havde oplevet et Jordskjælv, fik en frygtelig Skræk og i Hast forlode Staden. Humboldt, der neppe 10 Aar efter Begivenheden var der paa Stedet, har kunnet give os meget nøiagtig Beretninger derom, som han deels havde hørt af Øienvidner, deels øst af municipale Documenter. Fra den 13de til den 16de Januar

var det, som svære Uveirsskyer, hvorfra en rullende Torden, afbrudt af heftige Detonationer, lød op til dem, laae under Indvaanernes Fødder. I Staden var sammenhobet en Mængde Sølvbarrer, og da Beboerne forlode samme, toge Røvere, der havde mere Mod end Eiermændene, Skattene i Besiddelse, indtil Magistraten tog temmelig alvorlige Forholdsregler, belagde enhver rig Families Flugt med en Straf af 1000 Piastre, en fattigeres med 2 Maaneders Fængsel, og, sin medfødte Viisdom vel bevidst, udtrykkeligt erklærede, at Øvrigheden i sin Viisdom nok skulde vide, naar virkelig Fare var paafærde, og da raade til Flugt; men at der nu ingen Fare var at befrygte, og for at afvende en muligt kommende behøvedes der kun nogle Processioner til Kirken for den ubesmittede Undfangelse, der var den velsignelsesrigeste og meest undergjørende.

Dette Forsyn paa den ene Side og dernæst det endnu virksommere Middel, at Bymilitsen skred tvingende ind mod de Flygtende, bevægede Indbyggerne til at vende tilbage til deres Hjem og afkjæmpe den anden Deel af Bymilitsen, der havde forvandlet sig til Tyvebander, deres Skatte, og Magistratens Viisdom havde havt Ret. Thi saalænge disse „Bramidos y trulnos subterraneos" varede, mærkede man, skjøndt stedse ængstet ved den rullende Larm og underjordiske Skrald, hverken paa Overfladen af Jorden eller i Bjergværkerne, indtil en Dybde af 1500 Fod, den mindste Bevægelse eller Rystelse.

Ligesom her slige akustiske Phænomener fandt Sted uden Jordskjælv, saaledes finder ogsaa det Omvendte, Jordskjælv uden Larm og Skrald, Sted, men sædvanligt ere begge Dele forenede, og Indtrykket af denne Allarm er saa frygteligt, at Mennesker, der have oplevet det, ere ude af Stand til at beskrive de Rædsler, de have fornummet.

Længevarende Jordskjælv, som i Portugal, Sicilien og det spanske Sydamerika, demoralisere fuldstændigt Befolkningen. Eiendomsusikkerheden, den truende Fare, som hvert Øieblik kan fordre de ulykkelige Indvaaneres Liv, løsner fuldstændigt Religionens, Lovens og Moralens Baand. Saasnart et Jordskjælv har varet en Maaned — undertiden vel endog Aar — og Folkene have forladt Stæder og Landsbyer for at leve i det Frie, danner der sig strax Røver- og Mordbander, som trodse Faren, der truer dem overalt, da de jo ligesaa godt kunne finde deres Grav i en aaben Jordspalte som under et sammenstyrtende Huus. Disse forvovne Mennesker, der ikke gyse tilbage for nogen Forbrydelse, var det end den afskyeligste, gjennemrode Gruusdyngerne for at finde Skatte eller Fødemidler, dræbe hvad de finde levende, saavel for at fjerne et Vidne som en Eier til deres Rov, begaae de afskyeligste Skjendselsgjerninger mod Piger og Koner, som falde i deres Hænder, og føie til Naturens Rædsler ogsaa den dyriske Vildheds Skjændselsdaad. Fordomsfrie Mænd af de anførte Nationer, en Pignataro, Vivenzio, Spalanzani og Andre, have ikke gyst tilbage for at tillægge deres Landsmænd dette og bevise det med Exempler, som vilde bringe vore, Nordboernes, Haar til at reise sig paa Hovedet, og let kunde forlede os til den phariseiske Tanke: „Herre, jeg takker dig, at jeg ikke er som denne ene!

Historiske Skildringer.

Middelalderen.

Tredie Afsnit.

Østgother. Vestgother. Longobarder.

IIII. Aistulf og Desiderius.

1. Kong Aistulf (747).

Under Kong Aistulf tiltog Fiendskabet mellem Paven og Longobarderne stedse mere; thi Kongen vilde underkaste sig hele Italien, og Paven ansaae ham som en Forhindring i hans Magt. Hadet mellem Romerne og Longobarderne blev saa bittert, at Biskop Luitprand af Cremona engang sagde til Keiser Nicephorus: „Naar vi ville tillægge et Menneske et Øgenavn, kalde vi ham en Romer; thi under

denne Benævnelse forstaae vi Longobarder Alt, hvad der er nederdrægtigt, feigt, gjerrigt, ukydsk og løgnagtigt, ja Alt, hvad der af Lastefuldt lader sig tænke." Men i denne Tvist betragtede Paven den frankiske Konge som sin Støtte, til hvem han skulde holde sig. Derfor kom det Paven meget beleiligt, da Pipin, det frankiske Kongehuus' Majordomus, forespurgte hos ham, om den, der havde Magten eller den, der havde Navnet, fortjente at være Konge. Den romerske Pave Zacharias svarede, at den, der besad Magten ogsaa fortjente Kongenavnet, og da afskjar man den sidste Merovinger, den svage Childerich, hans Lokker, og Pipin besteg Frankernes Throne. Herved havde Paven paalagt den frankiske Konge Taknemmelighed som en Pligt, og denne Taknemmelighedsgjeld have de rigeligt afbetalt, saa at Verden sporer Følgerne deraf indtil den Dag idag.

Da Aistulf nu ikke hørte op med at gjøre Pavens Stilling vanskelig, indsaae Zacharias' Efterfølger, Stephan, meget godt, at han ikke mere kunde forlade sig paa den constantinopolitanske Keisers Hjelp; thi alle hans Klager, han havde overbragt der, vare blevne ubesvarede. Derfor kaldte han den kraftige og tappre Pipin tilhjelp, og denne kom. Først formanede han i det Gode Longobarderkongen til at give Kirken, hvad Kirkens var; men da dette ikke hjalp, trængte Pipin som Kirkens Beskytter med sine Franker igjennem Alpepassene ind i Lombardiet og indesluttede Aistulf i Pavia. Da tilbød Paven endnu engang Fred, som Aistulf modtog og besvoer tilligemed alle sine Hertuger, at han vilde anerkjende Frankernes Overherredømme og den nye romerske Stat, hvis usynlige Regent var St. Peter, medens Paven var den synlige. Dette skete i Aaret 754, samme Aar, hvori Bonifacius fandt Martyrdøden blandt de hedenske Friser.

Men neppe var Pipin dragen bort fra Italien, saa brød Aistulf Forliget og drog forbittret i Marken, for at omstyrte den nye romerske Stat. Snart stod han for Rom og beleirede Paven i denne sin Hovedstad. Da sendte Stephan atter Bud til Pipin, denne kom og betvang Longobarderne. Aistulf maatte nu aftræde Exarchatet — hele Kyststrækningen ved det adriatiske Hav — med mange andre herlige Byer; dette Land skjænkede Pipin den hellige Petrus og hans Stedfortrædere til evig Eiendom. Dette var Begyndelsen til Kirkestaten, og saaledes blev Christenhedens Overhoved nu ogsaa en verdslig Fyrste.

Snart derpaa døde Aistulf; det følgende Aar blev Desiderius Longobardernes Konge.

2. Sagnet om Jernkarl.

I Frankerriget var Carl den Store kommen til Regjeringen; denne havde formælet sig med Desiderius' Datter, men atter forstødt hende paa Pavens indtrængende Formaning. Da nu ogsaa Carl havde frataget sin Broder Carloman hans Lande, og dennes Enke og Sønner vare flygtede til Desiderius, vilde Longobarderkongen tvinge Paven til at salve Carlomans Sønner til Frankerns Konger. Da sendte Pave Hadrian skyndsomt Bud til Kong Carl, og denne lod ikke længe vente paa sig.

Da Carl med sin Hærmagt drog mod Pavia, vilde Desiderius gjerne see sin Modstander. Autkar, en af Kong Carls Vasaller, var flygtet til Desiderius, fordi han havde vakt hans Vrede; med denne besteeg Kongen nu det høieste Taarn, hvorfra man i viid Afstand kunde overskue det omliggende Land. Da de nu først fik Øie paa Hæren fra det vidtstrakte frankiske Rige, sagde Desiderius til Autkar: „Er Kong Carl imellem denne Skare?" „Endnu ikke," lød Autkars Svar. Derpaa nærmede Trodset sig, som saae ud til slet ingen Ende at ville faae, og Desiderius spurgte atter: „Er han mellem disse?" „Endnu ikke, endnu ikke," blev der svaret. Da begyndte Desiderius at blive ilde tilmode, og han udbrød: „Hvad skulle vi da gjøre, naar der kommer endnu flere af dem?" Autkar svarede: „Du skal see ham, naar han nærmer sig; men hvad der vil blive af os, veed jeg ikke."

Medens de endnu talte saaledes, viste sig en anden Hob Bevæbnede. Da Desiderius saae dem, yttrede han bestyrtet: „Der er dog sikkerligt Carl!" Men Autkar svarede: „Heller ikke endnu." Derpaa nærmede sig Biskopper, Abbeder og Præster. Da Desiderius fik Øie paa dem og allerede tænkte paa sit nære Endeligt, sagde han: „Lader os stige ned og skjule os for den frygtelige Fiende!" Men

Autkar svarede: „Naar Du seer en Jernsæd staae paa Marken, naar det seer ud som om Po og Tessin væltede deres sorteblaae Bølger mod Byens Mure, da er Carl os nær."

Under denne Samtale viste sig i det fjerne Vest en sort Vrimmel, lig en mørk Sky, som kaster sin Skygge paa en solklar Dag. Lidt efter lidt kom Hoben nærmere, og Marken glimrede af de blanke Vaaben. Da saae man Carl, bedækket med Hjelm og Armskinner af Jern og det brede Bryst og Skuldre omhyllede af et Jernpantser. I den venstre Haand bar han et langt, jernbeslaaet Spyd, hvis Spidse pegede mod Himlen, men hans Høire hvilede stedse paa Sværdgrebet; over Hoften bar han et Jernpantser, og Jernskinner bedækkede hans Been. Paa Skjoldet saaes Intet uden Jern, og hans Hest viste sig med Jernets Farve og Fasthed. Alle omringede Kongen og rede deels foran, deels ved Siden og bag ham. Borgerne, som fra Murene skuede dette Syn, udbrøde: „O! med hvilken Masse Jern dog Kongen er beskyttet!" Da de Tvende fra Taarnet saae dette, vendte Autkar sig mod Desiderius og sagde: „See! her er han, hvem Du ønskede at see!" Men Desiderius styrtede, slagen af Skræk, til Jorden.

3. Sagnet om Pavias Indtagelse.

Desiderius flygtede med en Søn og en Datter til Pavia, da han ansaae sig for sikkrest i denne faste Stad. Men Desiderius' Datter havde prøvet Keiser Carls Magt, og lod derfor et Brev fæste til en Piil, som over Ticinus blev kastet ind i hans Leir. I dette Brev stod, at hun vilde overgive ham Staden og alle Faderens Skatte, naar han vilde gjøre hende til sin Gemalinde og det frankiske Niges Dronning. Paa dette Brev svarede Carl saaledes, at Kongedatterens Kjærlighed til ham endnu mere opflammedes. Hun lod atter paa samme Maade Kong Carl underrette om, at han samme Nat skulde holde sig beredt ved Porten, som hun paa et givet Tegn vilde aabne. Saaledes skete det. Hun tog Nøglerne, aabnede Porten, og strax styrtede Frankerne ind i Staden. Carl vilde opsøge Desiderius' Datter i Trængselen, men hun kom ind mellem Hestfolkene og blev i Tummelen sønbertraadt af Hestenes Hove.

Af Larmen vaktes Algis, Desiderius' Søn, der drog sit Sværd og vilde styrte Fienden imøde. Men hans Fader forbød ham det, da han meente, at det var Guds Villie, at de skulde forgaae. Desiderius var en godmodig Mand, men uden Mod og Aandsnærværelse. Derfor indsaae Algis, at al Modstand vilde være forgjæves og flygtede skyndsomst ud af Staden. Carl havde imidlertid ganske indtaget Byen, og gik derpaa til Slottet, hvorhen han sammenkaldte Longobarderne, for at de skulde bringe ham deres Hyldning. Men paa Kong Desiderius lod han Hovedet rage og stak ham da i et Kloster.

(Fortsættes.)

Rosentræet.

Henne i en assides Krog af Haven stod en lille Rosenbusk. Kun en eneste Blomst prydede dens allerede halvt visnede Stængler. Men denne Rose var ogsaa meget smuk, og havde en overmaade deilig Duft. Rundtomkring havde en Deel Ukrud slaaet Rødder; thi Gartneren kom aldrig hen i denne Krog. Der var baade Nelder og Bregner og Snerler, og saa var der ogsaa et gammelt Æbletræ og det var da ikke Ukrud, skjøndt Gartneren aldrig nedlod sig til at plukke de smaa Skovæbler, det bar. Men den lille Faaredreng var ikke saa storagtig, og naar Efteraarsstormene forlængst havde afspidsket de enkelte Blade og de ubetydelige Æbler, der sveiede frem og tilbage i deres nøgne Ensomhed, da klavrede han op i Træet og lod sig dem smage godt. Og Alle syntes da saa godt om det gamle, ærværdige Træ; thi der var saa deilig luunt inde under dets mægtige Grene; men de syntes dog endnu langt bedre om den lille Rose, ja de vare endogsaa ordentlig stolte af at have den i deres Midte. Kun den lille Nelde, der skjød sig frem gjennem det gamle Tornegjærde, der omgav Krogen, deelte ikke den almindelige Beundring, og skjøndt den ikke kunde nægte, at det saae overmaade

deiligt ud, naar den lille Rose om Morgenen aabnede sine dugbesængte Blade og lod Solstraalerne spille i de enkelte Draaber, skjøndt den ikke kunde nægte, at den friske Duft, Rosen da udaandede, pirrede og oplivede dens syge Hjerte, saa syntes den dog, at det var slet ikke noget at „gjøre saadant et Væsen af". Men det var ikke andet end Misundelse; og Misundelse var det ogsaa, der drev den til at fortælle den unge Snerle, at der var langt, langt smukkere Blomster paa den anden Side af Gjærdet; thi den kunde slet ikke see andet end en stor Kartoffelager. Og Snerlen blev ogsaa ligegodt ved at slynge sig hen mod den lille Rose; den ophørte heller ikke med at glæde sig til det Dieblik, en velgjørende Regn vilde bringe den i sit Ideals umiddelbare Nærhed. Og istedenfor rigtig at brede sig med Lyst i den deilige friske Morgenluft, der fulgte ovenpaa Regnen, blev Nelden ganske guul, da den opdagede, at Snerlen nu befandt sig henne hos Rosen. Men det var heller ikke andet end pure Misundelse, og Snerlen brød sig feil om det, og det gjorde den lille Rose med. Og Snerlen sendte ømme Sukke og kjærlighedsfulde Blikke hen til den undseelige Lille. Og denne hævede sit Hoved. Hendes Blik traf Snerlens elskovsflammende, og hun sænkede det. Men det hævede sig igjen, og tilsidst slog hun det ikke længer ned. De forstode hinanden, og Snerlen bøiede sig og berørte den lille Rose, der bly trak sig tilbage. Og naar de kjølige Aftenvinde legede med Træernes og Buskenes Blade, da hviskede de mange elskovsfulde Ord. Og naar Solens Straaler bleve for brændende, eller Vinden kold og bidende, da udbredte Snerlen sine mangfoldige Blade og skyggede eller tjente til Læ for sin lille Veninde. Og begge syntes de, at denne lille Afkrog dog ret var et Paradis. Og det var den maaskee ogsaa, men Slangen manglede heller ikke, for det var Nelden. Den blev ved at fortælle det gamle Rosentræ, at dets skjønne Barn var slet ikke skabt for en saadan Afkrog. Og det gamle Rosentræ sukkede; det var dets eneste Barn og det vilde jo rigtignok grumme gjerne see hende beundret af andre end de simple Bregner og Snerler. Men Nelden fortalte det om den smukke Agnese, der sommetider kom forbi deres Krog, og om al den Herlighed, hun kunde bringe Rosen i, hvis hun opdagede den. Og Rosentræet sukkede igjen, hvor skulde vel den himmelske Agnese falde paa at søge efter Herligheder blandt alt dette Ukrud? Dog, Nelden var utrættelig, og da den en Dag opdagede Agnese paa den anden Side af Gjærdet, hvilede den ikke før den havde underrettet Rosentræet herom. Og det gamle Rosentræ anstrængte sig. Al den Kraft, der endnu var tilbage, skjød det i den lille Blomst, ja der blev endogsaa taget et lille Forskud af Jorden. Men nu var Rosen ogsaa rigtig skjøn. De smaa Blade krusede sig og den udsendte en saadan Vellugt, at Snerlen ganske angst trak sig tilbage, forbauset over at have tordet hæve sig op til en saadan Skjønhed. Men Nelden triumpherede; thi Agnese, gjort opmærksom ved den stærke Vellugt, nærmede sig, og — plukkede Rosen af. Da blev der stor Sorg i den lille Krog. Det gamle Rosentræ sank hen i stum Fortvivlelse, og Dag for Dag krympede det sig mere og mere sammen. Snerlen sænkede sit ellers saa smilende Hoved, og store Taarer rullede ned af dens visnende Blade; men de faldt paa Rosentræet og dette holdtes derved ilive. Nelden triumpherede, men kun kort; thi idet Agnese forlod Krogen traadte hun den ned. Hun traf den lige i Hjertet, og den reiste sig aldrig mere.

Den lille Krog, i hvilken disse Begivenheder foregik, var en Deel af den store Have der hørte til Herregaarden, og denne Herregaard var Grevinde B.'s Enkesæde. Hun levede her adskilt fra hele den øvrige Verden med sin attenaarige Datter Agnese. Det var ikke Lysten til Landlivet, der gjorde at hun aldrig forlod sit Enkesæde, men Mangel paa Midler til at vise sig i Verden efter sin Stand. Hun havde stedse været vant til den meest ødsle Pragt, saavel i sin Barndom som i sit Ægteskab; thi hun var af riig Familie, og hendes afdøde Mand havde stedse udviklet en Pragt og Elegance, der imidlertid langt overasteg hans Kræfter, hvorfor ogsaa hans Pengesager befandtes i en saadan Uorden ved hans Død, at det var med Nød og Neppe, hans efterlevende Enke frelste sit nuværende Opholdssted fra Creditorernes Hænder. En Søster til den afdøde Greve og en langtudebeslægtet Fætter havde opslaaet deres Bo paa dette

eensomme Sted. Den første var en skjæv, lille Dame med et fortrædeligt Udseende. Hun var aldrig i godt Humeur og isærdelesheb ikke naar Agnese var tilstede. Hendes smaa, graa Dine flammede af Misundelse og Had, naar den blide, englelige Agnese ved sin uskyldige Morskab søgte at adsprede dem i deres kjedelige Landliv. Hun stiklede altid paa hendes keitede Manerer og naturlige Maade at behandle Folk paa, og ærgrede sig over, at hun muligen aldrig vilde see Agnese i en Salon, og altsaa ikke blive istand til at nyde den Glæde, at see man trak paa Skulderen af „den lille Landsbypige".

Den unge Fætter var derimod af en ganske anden Mening.

For et Par Aar siden var han ankommen i Besøg hos Familien og skulde kort efter foretage en Udenlandsreise. Men blændet af Agneses Skjønhed og Elskværdighed formaaede han ikke at forlade hende, før han havde sikkret sig hendes Hjerte. Med den meest udsøgte Fiinhed søgte han nu at give sine Følelser tilkjende ved alle mulige Opmærksomheder og da han var et smukt og elskværdigt ungt Menneske, fik han snart en lille Plads i Agneses Hjerte. De tilbragte et Par uforglemmelige Aar paa dette idylliske Opholdssted, og deres Glæder vare rene og uskyldige. En Spadseretour omkring i Haven og Lunden var for dem en Nydelse, der langt opveiede en ung Dames Glæde over et elegant Bal i Hovedstaden. Deres Foredrag af gamle Ballader og Folkeviser med Accompagnement paa Piano-Fortet, med hvilket de hver Aften i Tusmørket morede dem, var en Nydelse, som den meest udsøgte Concert ikke formaaede at overgaae. Men disse Spadseretoure og disse Sange vare en Torn i Diet paa Tanten. Hun tilkjendegav sit Mishag paa tusinde forskjellige Maader, og fremhævede isærdelesheb, hvor upassende det var at synge slige gamle Sange, hvortil der ikke udfordredes ringeste Kunst, og hvilke man kunde faae at høre ved at gaae ned i Meieriet, da det var der, de egentlig havde hjemme. „Nuomstunder", sagde hun, „maa man foredrage noget rigtigt Vanskeligt. Det opvækker Beundring og ikke denne sygelige Rørelse, hvoraf man uvilkaarlig gribes ved at høre slige gamle Folkesange. Man maa slet ikke foredrage med saa megen Følelse, naar det rigtig skal være comme il faut, men blot lægge Vind paa den techniske Færdighed."

Moderen vidste ikke noget at indvende herimod, og dog forgudede hun sin Datter. Hun indsaae hvilken Lykke hendes Barn vilde gjøre, hvis hun blev indført i den fornemme Verden, og ofte beklagede hun sig i Stilhed over sin Mands fordærvelige Ødslen, der havde bragt hende i en saa kummerlig Forfatning. Hun ahnede vel den Kjærlighed, der fandt Sted mellem de unge Mennesker, men gav sig Mine af ikke at forstaae den; thi hun vilde ikke forlove sin Datter med den unge Baron, der næsten var ligesaa blottet for Formue, som hun selv, og som da i Tiden kunde være en Hindring for et bedre Partie; men paa den anden Side vilde hun heller ikke betage ham ethvert Haab, da han, som hun meente, dog kunde være bedre end slet Ingen. Hendes største Bekymring bestod i, at hun ikke kunde finde paa et Middel til at dække Udgiverne ved et Vinterophold i Kjøbenhavn, og uagtet hun holdt denne Sorg ved sig selv, havde Tanten dog omsider bemærket den, og hun besluttede at benytte sig deraf.

Det var en kold og uhyggelig Efteraarsdag i Slutningen af September. De visnede Blade drysede strømmeviis ned fra Træerne og opfyldte alle Gangene i Haven, medens en raa Taage rugede over Jorden. Dette hindrede imidlertid ikke Agnese og Baronen i at foretage deres sædvanlige Spadseretour. Tverlimod finde vi dem langt nede i Lunden, hvor de, i fortrolig Samtale, hverken agtede paa Vind eller Veir, endnu mindre ahnede, at denne Lykke snart skulde blive forstyrret.

Inde i den tarvelige, men hyggelige Dagligstue havde Grevinden og den gamle Tante taget Plads ved den muntert knittrende Kamin. Deres Samtale, der kun havde dreiet sig om Ubetydeligheder, var gaaet istaa, og Grevinden sad tankefuld med Hænderne i Skjødet, medens den gamle Frøken broderede med en Heftighed, der tydede paa, at hun havde noget Vigtigt paa Hjertet, som hun gjerne vilde frem med.

„Du seer saa bedrøvet ud, kjære Cousine!" begyndte hun omsider. „Men Du har

ogsaa Grund til at være bekymret. At være nødt til et evigt Ophold paa denne triste Gaard, hvor Agnese tilsidst vil blive et fuldkomment Naturbarn, det kan jeg nok forstaae maa pine dit Moderhjerte. Men kunde Du ikke rive Dig ud af denne Tilstand, blot for en Vinter og begive Dig til Hovedstaden med Agnese? Mere behøver Du ikke; thi hun vil ikke saasnart være kommen til Kjøbenhavn, før en Skare Beilere vil flokke sig omkring hende."

Det var ikke uden megen Møie den gamle Frøken kunde faae disse Ord frem, thi det piinte hende, at maatte rose Agnese; men da dette var nødvendigt for at sikkre sin Plan et heldigt Udfald, maatte hun for denne Gang beqvemme sig dertil. Og Moderen sukkede. Hvor skulde hun tage de fornødne Remisser fra? Men ogsaa herfor vidste Tanten Raad, og kort efter befandt hele Familien sig i Kjøbenhavn: Agnese endnu mere straalende end før, Moderen henrykt over den Lykke, hendes Datter gjorde, Fætteren nedslaaet og Tanten hoverende.

Og det lod til at det skulde blive en Vinter fuld af Lystighed og Glæde. Tantens Iver for at føre Agnese omkring kjendte ingen Grændser: en Aften i Theatret, en anden til Bal og en tredie til Soirée, saaledes gik det uafbrudt. Det syntes ret, som om Kjøbenhavn udfoldede hele sin tillokkende Skjønhed, for at more „den lille Rose fra Landet". Ja endogsaa Maskeraderne maatte hun freqventere; thi, som Tanten sagde, man maatte see Alt og være med til Alt, for dog at kunne sige, man rigtig havde været i Kjøbenhavn engang. Men dette uvante Liv undlod ikke længe at gjøre sin Virkning paa Agnese. Hun blev forkjølet og tilsidst angreben af en heftig Brystsyge.

Da Foraaret kom var hun ikke mere.

Med et tungt Hjerte traadte Moderen ind i den gamle Kareth, der skulde føre hende tilbage til hendes Gaard. Fætteren fulgte hende som en Trøstens Engel; thi uagtet han ikke led mindre ved Tabet af sin Elskede, forstod han dog bedre at beherske sin Sorg. Men Tanten var idel Glæde og Munterhed. Hun søgte vel at give sig Mine af at denne Munterhed var paatagen og kun skulde tjene til at adsprede de Andres nedtrykte Sind; men hun formaaede dog ikke ganske at skjule dens Naturlighed. Dog, hun fik snart Ende paa sin Munterhed. Da de om Aftenen kun befandt sig nogle faa Skridt fra Gaarden, væltede Vognen. I Faldet tørnede hendes Hoved mod en Afviser og faa Minuter efter opgav hun Aanden. Moderen var ved den unge Fætters Raskhed bleven frelst, og disse to holdt nu deres sørgelige Indtog paa Gaarden.

Det var en klar og munter Foraarsdag i Slutningen af Mai. Luften gjenlød af Fuglenes raske Triller og hele Naturen bredte sig vellystigt i sin brogede Mangfoldighed. Og det gamle Rosentræ saae sørgmodig omkring paa al denne Yppighed. Dets Hjerte følte sig vederqvæget ved Beskuelsen deraf, men det var ikke længer lykkeligt i disse glade Omgivelser. Det følte, at det lakkede mod Livets Aften og med Længsel imødesaae det Opløsningens Dieblik. Den unge Snerle formaaede ikke at opvække dets Livslyst ved sin kjærlige Trøst, men den vilde dog ikke forlade det, saalænge der var Spor af Liv. Og varsomt understøttede den de skrøbelige Lemmer.

Støttet paa den unge Fætters Arm, nærmede Grevinden sig den nævnte Dag det lille Lysthuus, Gartneren i dette Foraar havde indrettet henne i Krogen. Da de satte dem ned i Lysthuset kom Grevinden uvilkaarlig til at berøre det gamle Rosentræ, der sørgmodig tittede ind igjennem Lysthusets Side.

„Ja, ja," hviskede dette, „hold Dig kun til mig; thi vi ere Søstre i Ulykken. Vi bære nu Følgerne af vor Forfængelighed. Begge vare vi betroede en Blomst, om hvilken vi i Stilhed turde have hegnet, istedenfor pralende at stille den til Skue for hele Verden. Gud havde plantet Dig her paa Jorden, og den Blomst, Du bar, var skjøn og deilig. Men da han saae, Du ikke var tilfreds med den Lykke, at være i Besiddelse af en saadan Skat, men at Du, for at tilfredsstille din Forfængelighed, maatte see hende beundret af hele Verden, plukkede han Blomsten. — Din Datter plantede mig, og jeg bar ogsaa kun een Blomst. Jeg var heller ikke tilfreds med min Lykke, men vilde ligeledes stille den til Skue og — Din Datter

afplukkede den. Min hele øvrige Levetid vil blive trist og sørgelig, og mit inderligste Ønske er, snart at blive forløst fra denne Jord."

„Ja", hviskede Grevinden, „gid vi snart kunne blive forløste fra denne Jord."

her.

Altaret i Slesvigs Domkirke.

(Et Sagn.)

I.

Iblandt dem, hvem den skjønne Kunst ikke er ganske ligegyldig, gives der vel ikke Mange, for hvem det skjønne Altar i Slesvigs Domkirke, der — tidligere i Bardesholm — i Aaret 1666 kom histfra til Slesvig, er blevet heelt ubekjendt. Den, som ikke selv har seet det med egne Øine, har vel i det Mindste af Fortællinger ag Beskrivelser hørt Tale om dette Altar.

Hans Bryggemann fra Husum skjar paa dette herlige Billedværk, om hvilket vi tale, og som nu allerede i tre hundrede Aar gjør vort lille Fædreland Ære, i fulde syv Aar med lige saa megen Dygtighed som Udholdenhed og Flid, og det var Munken fra Bardesholms Kloster, der havde hidkaldt Mesteren for at danne samme til deres Klosterkirke. Bryggemann havde i dette Øiemed nedsat sig i den lille Landsby Eilstedt, ikke langt fra Bordesholm, hvor han eiede et lille Huus, hvilket man endnu lang, lang Tid efter hans Død ikke uden Stolthed viste de Nysgjerrige og hidilende Kunstvenner, men som nu ikke meer er at finde, og istedet for dette bliver os nu af pure Uvidenhed foreviist snart dette, snart hiint Sted, hvor det skal have staaet. I dette lille Huus, hvor han begyndte og fuldendte sit store Arbeide, er han ogsaa død. Enhver enkelt Figur paa Altaret udskjar han kunstnerisk i Træ og udkogte den, saasnart den var fuldført, i Olie, for at bevare den mod Ormæden, og endelig samlede han med stor Dygtighed alle Enkelthederne til et Heelt, hvilket er det store Værk, som endnu den Dag idag paa det Livligste maa lægge Beslag paa Beskuerens Beundring; dog ved dettes Fuldføren led den utrættelige og med altfor stor Anstrængelse arbeidende Mesters Øine usigelig.

II.

„Hvorledes, bedste Fader, er det nu med Eders Øine? Har Arbeidet idag angrebet dem altfor meget, eller ere de igjen blevne slemme?"

Saaledes spurgte med øm Deeltagelse Brigitte — Hans Bryggemanns Datter — denne, da Begge engang igjen silrig nedlagde deres Arbeide. Vi sige Begge, thi ogsaa hun hjalp sin flittige Fader ved dette endeløse Værk, saa vidt hun formaaede det, og havde allerede lært Noget af den ædle Træskjærerkunst.

„Mine Øine, Brigitte," svarede Bryggemann sin omhufulde Datter, „lide overordentlig, og dog ønsker jeg saa gjerne at beholde dem endnu en lang Tid, for med disse at kunne fuldende mangt et andet Værk, jeg har i Hovedet, og som mange Gange træder mig levende for Sjælen og synes at ville sige mig: „saaledes skal Du gjøre mig!""

„I vil endnu længe, længe beholde dem, og mangt et fuldendt Kunstværk vil udgaae fra Eders skaberiske Hænder."

„Vi ville haabe det, men jeg frygter dog mangegange alvorligt, at der Intet vil blive deraf."

„Hengiv Eder for Guds Skyld kun ikke til saa mørke Tanker, som I ikke have godt af, og kun ere tomme Indbilbninger."

„Barn, mine Øine kunne vel bedst dømme derom."

„I skulde virkelig engang unde dem lidt Hvile, kjære Fader," bad hun barnlig, og kyssede blidt den Gamle paa Panden.

„Det vil jeg ogsaa," svarede Denne, „thi det gaaer ikke anderledes, og jeg maa det vel."

„Da lad os strax sætte alt Arbeide tilside."

„Hvad tænker Du paa? Først maa jeg nødvendig have dette Værk udført, før kan jeg ikke tænke paa Ro og Hvile. Da vil det vel gaae an."

„Nei, Fader! I maa strax imorgen, og førend det bliver for seent for Øinene, be-

gynde med Hvilen. Det har jo ikke saa stor et Hastværk med Altaret."

„Det maa nu endelig blive færdig."

„Mig ere Eders Øine kjærere end alt dette Billedværk, saa skjønt det ogsaa er!"

„Jeg vilde ikke have det uskjaaret for endnu to Øine, Barn. Men det kan kun en Kunstnernatur forstaae, og som saadan kan jeg ikke anerkjende Dig, hvor ferm Du endogsaa er."

„Hviil øieblikkelig i det mindste for en kort Tid!"

„Nu skulde jeg hvile? Nu, da jeg næsten er færdig? Hvorledes vilde det være mig muligt? Det vilde dertil ogsaa være Daarskab, og vist ikke fremme Værket. See, endnu kun disse to Billeder og — og da er intet meer tilovers at gjøre, end at sætte Alt sammen; da ere alle skaarne."

„Alle?"

„Alle indtil den sidste."

„Men da er det vist, Du vil skaane Dig?"

„Ganske vist."

„O, det er smukt! Hvor glæder jeg mig ikke til den Stund! Da ville vi heller ikke mere sidde her saa indespærrede som Fanger! Da ville vi daglig ud i det Frie og ligesom boe der. Ud i det levende Grønne skal I og med mig gjennemstreife Marker og Skove. Ja, det Grønne er fortræffeligt for Øinene og vil ogsaa gjøre Eders saa godt!"

„Det vil det sikkert, kjære Barn. Men jeg frygter dog, at jeg dertil endnu ogsaa et eller andet Sted maae opsøge en ret dygtig Læge; thi uden denne vilde Markernes og Skovenes Grønt i og for sig alene, vel vanskelig formaae at helbrede dem, hvor velgjørende det saa ellers virker."

„O, vi ville slet intet, Fader, undlade, for at Dine Øine igjen kunne blive gode og ret kraftige! Vi ville reise efter en Læge, og vel finde en dygtig Mand, skulle vi end søge ham ved Verdens Ende."

„Maaskee Pater Cyrillus kunde hjælpe mig. Jeg har allerede mange Gange tænkt paa ham, naar det blev altfor utaaleligt."

„Pater Cyrillus?"

„Ja, han skal være i Besiddelse af mange skjønne Recepter imod forskjellige Slags Sygdomme og være stærk bevandret i Urtekundskab. Jeg kan engang tale med ham, naar han skulde komme."

„Nei, nei Fader!" sagde Datteren hastig. „Betro Dig, for Himlens Skyld, ikke til ham! Ham ikke!"

„Men hvorfor ikke?" spurgte den Gamle. „Jeg veed ret vel, at Du ikke kan lide ham; men det formaaer dog ikke at formindske hans Lærdom og Dygtighed. Hvad har Din Modvillie med hans Kunst at gjøre?"

„Hvor meget formaaer han vel sluttelig at forstaae?"

„Hvorfor skulde han vel ikke kunne hjælpe mig ligesaavel som enhver Anden. Disse Ordensfolk have den bedste Tid til Studium og at lære noget."

„Naar jeg med Bestemthed vidste, at Pater Cyrillus var istand til at hjælpe Eder, saa vilde jeg sikkerlig ikke modsætte mig Eders ulykkelige Indfald, men jeg har nu engang ingen Fortrolighed til hans Videnskab og Kunstfærdighed."

„Brigitte, det vil jo nu egentlig have lidet at betyde, og endnu mindre, da Du nærer en Fordom mod Pateren."

„Lad det dog være godt og troe mig, at vi vel, hvor det saa skal være, ville finde den rigtige Mand, naar det er saa vidt."

„Vi ville see, hvorledes Alt bliver staaende, naar Altaret er færdigt, Brigitte. Det er det Bedste. Saalænge maa det dog i ethvert Tilfælde have Tid dermed."

„Saaledes mener jeg ogsaa, Fader!"

III.

Endelig var Alteret færdigt og opstillet paa sin Plads.

Fra alle Hjørner og Kanter kom man hist og her fra Hertugdømmerne til Bordesholm, for i Klosterkirken at beundre Mester Bryggemanns Kunstværk. Selv Kong Christian den Anden af Danmark indfandt sig med sin Gemalinde Elisabeth, og Begge roste Værket med Indsigt, Smag og Kunstsands, den eneste Roes, der tør henrykke en Kunstner. Kongen beundrede hovedsagelig Kunstfuldendelsen i det Hele, og de forestillende Personers harmoniske Gruppering; priste ogsaa lydelig Kunstnerens Flid og Udholdenhed; samt lod dertil Arbeidets alle øvrige Fortrin vederfare den fuldkomneste Retfærdighed. Dronningen

var henrevet af de enkelte Billeder og gjorde stedse sin Gemal opmærksom paa deres Skjønheder, idet hun med Fingeren betegnede de Figurer, der især herbelesheb havde erhvervet sig hendes Bifald.

Mesteren stod just i Nærheden af det kongelige Par, der ogsaa rettede nogle meget venlige Ord til ham, og følte sig høit æret over en saadan Vurdering af hans Arbeide. Han benyttede uden Tøven paa Stedet det gunstige Øieblik, udkastede i sand Begeistring begge de kongelige Besøgendes Billeder, begyndte strax efter deres Bortfjernelse, trods hans Øines Svaghed, at udskjære samme i Træ og opstilte dem, efterat de med stor Kunstfærdighed vare fuldførte, paa to Søiler paa hver Side af det af ham forfærdigede Altar.

Trangen at reise til Bordesholm, fornemmelig i den Hensigt at beundre det store Mesterstykke i Klosterkirken, formerede sig Dag for Dag. Ikke alene fra Hertugdømmerne og Danmark, men ogsaa vidt fra fremmede Lande, hvorhen sammes Roes var trængt, kom man reisende. Mange Fyrster og andre fornemme og rige Herrer indfandt sig, og ingen Besøgende forlod det hellige Sted, uden at skjænke, Enhver efter sin Formue, de rigeligste Gaver til Klosteret.

Paa denne Maade lovede det Bryggemannske Altar at være og at blive en sand Guldgrube for Bordesholmer-Munkene, saa længe der endnu gaves Nysgjerrige og Kunstkjendere, hvem det var om at gjøre for enhver Priis at blive anseet for det Sidste. Herrerne i Lybek vare endog i den Grad indtagne, man turde sige fortryllede, af det storartede Billedværk, at de indstændig paalagde Kunstneren at forfærdige et lignende for deres Sted, og traadte strax i Underhandling med ham. Det trak sig heller ikke længe hen, inden begge Parter bleve enige med hinanden om Honoraret. Bryggemann lovede nu Lybekkerne bestemt et levere dem et Kunstværk som det i Bordesholm, og strax at begynde paa sammes Udførelse, naar kun hans Øine igjen tilstrækkelig vare helbredede.

Disse havde han dog, uagtet sin Datters Overtalelser og omendskjøndt han inderlig elskede hende og undertiden vel ogsaa lod sig lede en Smule af hende, betroet til Pater Cyrillus's Kur, fordi han, som han sagde, ikke vilde søge i det Fjerne, hvad der var at faae i Nærheden; men i Grunden kun, fordi han overalt ikke var nogen Ven af Forandring og især herbelesheb en Fjende af alle Reiser, hvortil Brigitte saa gjerne vilde forlede ham. Men om han ogsaa af og til sporede nogen Lindring af de forskjellige Midler, hvilke Cyrillus bragte i Anvendelse paa ham, saa syntes ham dog stedse den radikale Helbredelse, han forlangte, at ligge meget fjernt, hvorover han ligesaa meget bedrøvedes som beklagede sig. Dog Pateren, der til Brigittes store Fortrædelighed nu daglig kom i Bryggemanns Huus, formanede ham nu og altid kun til Taalmodighed og forsikkrede den Utaalmodige høit og helligt, at det just med Hensyn til hans Øines Organisme ikke turde gaae hurtigere med Kuren, naar den slaaer an og skulde have det ønskede Udfald.

IV.

„Jeg har jo altid og strax forud sagt Eder det, Fader," sagde Brigitte, „at Pater Cyrillus ikke vil kunne hjælpe Eder."

„Men jeg sporer dog mangegange nogen Lindring, Brigitte," vedblev den Gamle, „og det er altid allerede noget."

„Den vilde I maaskee ligesaa vel spore, naar I ei engang havde anvendt et af Paterens Midler, og i ethvert Tilfælde er det ikke tilstrækkeligt."

„Det kan nok være, mit Barn. Rom er ikke bygget paa en Dag, og Pater Cyrillus anviser mig derfor ogsaa Taalmodighed."

„Saaledes gjør altid Folk, naar de ikke formaae at føre en eller anden Sag til Ende."

„Han siger, Helbredelsen af mine Øine maa gaae en langsom Gang."

„Nu, det gaaer da ogsaa langsomt nok dermed."

„Ellers kunde Kuren ikke faae det ønskelige Udfald."

„Det ønskelige Udfald. Saameget jeg finder mig i Stand at bedømme, sporer jeg endnu heller ikke det Allerringeste af et ønskeligt Udfald, og jeg mener, at denne Pater Cyrillus snarere vil skaffe Eder af med begge Eders Øine, end at han vil helbrede Eder dem."

„Hvorledes taler Du dog nu, Brigitte! Du er dog ellers ikke saa haard og hensyns-

løs i Din Dom over Menneskene og deres Egenskaber. Kun mod Pater Cyrillus gjør Du, besynderligt nok, en Undtagelse. Det er paafaldende. Jeg gad i Sandhed vel vidst, af hvilken Grund Du har fattet en saadan Modvillie imod den stakkels Pater, der ikke gjør Nogen noget ondt."

„Det er ikke altid godt, at ville vide Alt, thi man erfarer da undertiden mere end godt er at vide," svarede hun afværgende.

Havde blot Brigittes Dom over Paterens Lægedygtighed hos hende selv været ganske urokkelig fastsillet og begrundet; havde hun holdt sig fuldstændig overbeviist om hans Udygtighed til at hjælpe hendes Fader, saa vilde hun, saaledes som Sagerne stode, sikkerlig nu ikke længer have forbeholdt Faderen Grunden til hendes Modvillie imod „Ordensmanden", fordi det da ikke kunde være hende utvivlsomt, at han i dette Tilfælde slet ikke længer vilde taale dennes Besøg, men afskedige ham som Læge og maaskee kaste ham paa Døren; men denne hendes Dom stod just ikke uomstødelig fast, thi mangengang forekom det hende, som om hendes Faders Øine virkelig bedrede sig, og da troede hun, at Munken dog maaskee kunde være i Stand til at helbrede dem; men derpaa syntes hun atter, at disse slet ikke havde bedret sig, og fordømte saa Cyrillus som en Uvidende, en pralende Fusker og et Menneske uden nogensomhelst Lægekundskab. Saaledes tvivlede hun frem og tilbage, og derfor aabnede hendes Læber sig heller ikke for at forraade Grunden til hendes Modville imod Pateren. Desforuden havde hun ogsaa en barnlig Afsky for at gjøre den Gamle en Opdagelse, som sikkert maatte bedrøve ham, hvorover han vilde græmme sig, og som maaskee kunde vække hans høieste Vrede, — der var saa meget mere heftig, jo sjeldnere den blev vakt. Men denne Grund til hendes Modstand var ingen anden end den, at Pater Cyrillus allerede flere Gange havde gjort hende Tilbud, for hvilke hendes Kydskhed, hvor tilbageholden hun end altid var optraadt, var oprørt paa det Dybeste, at han imod hende havde udtrykt Følelser, hvilke hun havde optaget med den høieste Vrede, og som enhver sædelig Pige tungt havde maattet tilgive. Tilvisse havde Afviisningerne, som hver Gang vederfaredes ham, været tydelige og undertiden djærve nok; men de syntes dog ikke endnu ganske at have afskrækket ham, thi han undlod ikke, saa ofte han kun kunde finde Leilighed til at være alene med hende, paany at besvære hende paa gammel Viis, hvorpaa han da naturligviis altid blev en djærvere Tilbageviisning tildeel.

V.

Ved denne Tid rygtedes det i Bordesholms Kloster, at Hans Bryggemann var kommen overeens med Lybek og havde forbundet sig til at levere den derværende Mariekirke et lignende Altar som det i Bordesholm; og virkelig havde ogsaa Mesteren kort iforveien fast afsluttet sin Contrakt med Lybekkerne angaaende Leveringen af et saadant Altar.

Denne Tidende kom Klosterets høiærværdige Prior, saavelsom sammes samtlige Beboere ligesaa uventet som ubehagelig. Det var for Alle et Tordenslag fra den klareste Himmel; thi de begrebe alle strax hvilke høist ufordeelagtige Følger det vilde have for dem, naar Lybek just besad et saadant Altar, som Bordesholm havde. Deres bedste Guldkilde, som flød rigeligere Dag for Dag, truede i dette Tilfælde at forsage eller dog at flyde sparsommeligere og mindre guldrig. De saae allerede i Aanden de stedse flittige, herhenstrømmende rundhaandede Beskuere af deres Altar at vende sig ganske eller dog størstedeels til Lybeks St. Mariekirke og hist at nedlægge de skjønne Gaver, hvilke de allerede vare blevne vante til at betragte som deres Eiendom, som uudelukkende Klostergods; de viste sig meget tilbøielige til at betragte Lybeks Foretagende i denne Henseende som et Indgreb i deres Ret; de beregnede ængsteligt forud, hvilke uerstattelige Tab det vilde være for dem, naar den lybekske Spekulation lykkedes. Men hvorledes skulde man forekomme dens Udførelse? Hvorledes skulde de afvende Slaget, som truede deres Kloster? De havde ingen Magt over Hans Bryggemann, som utvivl nu ogsaa vilde begive sig til Lybek, — de kunde umulig med Magt forhindre hans Foretagende. Kun ved List, ved gode Ord, ved smaa Offre — da de for at bringe store havde den sædvanlige geistlige Afsky — kunde det maaskee endnu lykkes, at besværge

den skrækkelige Opdagelse, som vilde bryde løs over dem.

Det blev overdraget Pater Cyrillus at virke paa Mesteren, fraraade ham sit Foretagende og forestille ham dette som et Forræderi mod Klosteret, at formaae ham ved enhver Overtalelseskunst til ikke at overtage det ham overdragne Arbeide, som ingen Velsignelse kunde bringe ham, og stille ham en lille Indtægt i Udsigt, naar det ikke anderledes lod sig gjøre, saa han aflod fra det nye Værk. — Pateren havde ogsaa pligtskyldig opfyldt det ham overdragne Hverv, havde flere Gange talt med Bryggemann desangaaede, men kunde aldrig udrette noget hos den egensindige Kunstner. Den høiærværdige Prior var derpaa, ifølge Paterens Uheld, ogsaa ude for selv at gjøre Billedskjæreren Helvedet hedt, isald han ikke undlod at indlade sig med Lybekkerne, men heller ikke denne Nedladenhed af den høiærværdige Herre førte til noget: denne var ligesaa lidt istand til at opnaae det tilsigtede Øiemed, som førend ham Pater Cyrillus, og aldrig havde Mesteren havt andet Svar for den Ene eller for den Anden end de simple Ord:

„Jeg har engang lovet Herrerne af Lybek at levere dem et Altar, ligt det i Bordesholm, og jeg maa holde mit Ord, fordi jeg ikke af dem vil kaldes en Skjælm."

Intet andet Svar var, trods gjentagende Bestræbelser, at faae af Hans Bryggemann, som overhovedet slet ikke formaaede at begribe, hvorledes man kunde være i Stand til at bryde et givet Ord.

Nøden i Bordesholms Kloster var derfor nu stor, og forgjæves søgte man efter et Udgangsmiddel, for at undgaae denne Nød. Hvorledes man endogsaa hid og did besindede og raadspurgte sig, og atter søgte Raad — intet vilde vise sig, intet træde frem af Munkeraadet.

VI.

Med et af Vrede rødmet Ansigt og Hjertet kogende af Hævn vendte Pater Cyrillus en Dag tilbage til sit Kloster fra et Besøg hos sin Patient Hans Bryggemann. Med saadan Nederdrægtighed, med saadan Foragt, med saadan Haan, som idag, var han endnu aldrig bleven behandlet af Brigitte, hos hvem han havde vovet at fornye sine Forsøg paa at vinde Pigen. Talemaaden, hvormed hun ledsagede sin Afviisning, var ligesaa mange giftige Dolke, der blodig havde saaret hans Selvfølelse, hans Ildesindethed og hans Lyst, og da han i sand Fortvivlelse i sin opirrede og forhaante Vellyst endnu var blevet mere paatrængende og havde været saa uforskammet at ville omarme hende og viist sig haandgribelig imod hende, da havde hun sat ethvert Hensyn tilside og saa kraftig og uventet tilbagestødt ham med Foden, at han tumlede til Jorden og havde slaaet Hovedet ømfindtlig nok mod Dørstolperne, for at bære en dygtig Bule med sig derfra.

Et saadant Nederlag havde Munken i sin Vellyst endnu i hele sit Liv aldrig erfaret hos nogen Kvinde eller Pige, om han ogsaa havde afseet det, at han vilde knytte forbudne Forbindelser med hende, et saadant, der nu var vederfaret ham hos den „elendige Træskjærerinde", som han nu ved sig selv kaldte Brigitte; men han indsaae efter et saadant Nederlag ogsaa fuldstændig, at her aldeles intet mere vilde være for ham at gjøre, og at han engang for alle havde at frasige sig alt Haab om Bryggemanns Datters Gunst. Men desto større var kun hans Vrede over modtagne Beskjæmmelse og den derfra baarne Contusion.

„Men hun skal engang komme til at bøde derfor, den frække Tøs," sagde han paa sin Tilbagevei ved sig selv, „og jeg skal til sin Tid erindre mig denne Behandling, om jeg endogsaa nu ganske maa forglemme og oversee den. Timen til min Hævn vil ogsaa slaae, — naar kun først Leiligheden er der, og den vil ikke, tidlig eller seent udeblive. Kun Taalmodighed! Kun Taalmodighed!"

Næppe en Smule afkjølet, og just ankommet igjen i sit Kloster, fortalte man ham strax, at den høiærværdige Prior maatte være meget utaalmodig, da han allerede flere Gange forgjæves havde spurgt efter Pateren. Cyrillus skyndte sig derfor øieblikkelig at stille sig for sin Overherre.

„Hvor har I dog tilbragt den hele Dag, Pater Cyrillus?" spurgte denne Munken temmelig utaalmodig. Jeg har allerede for

flere Timer siden forlangt Eder i Tale og ladet Eder opsøge? Hvor har I været, at man intetsteds har kunnet finde Eder?"

Pateren gav den forlangte Forklaring over sin lange Fraværelse.

„Hvad have vi hist endnu videre at gjøre?" vedblev Prioren. „Hvad have vi endnu at gjøre, da den Gamle engang har besluttet, at ødelægge vort Kloster tilgrunde. Den Karl gebærder sig jo som en stædig Hest, og bliver stedse staaende ved sit „givne Ord", som om Kirken slet ingen Magt mere besad til at suspendere Nogen fra deslige syndige Overilelser! Hist er intet mere for os at vente og at gjøre."

Cyrillus indvendte med sin vanlige Ærefrygt, at han jo var Bryggemanns Læge, og følgelig besøger ham af saadanne Grunde.

„O, hvad!" svarede den hellige Øverste, „lad ham med sine Øine for min Skyld gaae Fanden ivold! Jeg vilde ønske, at han slet ingen havde! da kunde han i det Mindste ikke skjære det forønskede Altar for Lybekkerne og — vort stakkels Kloster vilde da engang for alle blive sine Sorger kvit."

Dette sagde Prioren med et funklende Blik, som han kastede paa Cyrillus.

I Munkens Sjæl fremkaldte Priorens Ord, og maaskee ogsaa dennes Blik, en djævelsk Tanke; han svarede dog rolig, saa meget han endogsaa i sit Indre var oprørt, ved denne Tanke:

„Det Bedste!"

„Hvad siger I?" spurgte Prioren.

„Jeg mener: det var det Bedste." svarede den Adspurgte.

„Hvad var det Bedste?"

„Om Mester Bryggemann slet ingen Øine havde."

„Tilvisse!"

„Jeg maa udtale det, fordi mine første Pligter ere Klosterets, om jeg ogsaa er Mesterens Øienlæge. Min Kunst tilhører først hiint, dernæst Lægens Pligt. Den gamle Bryggemann lider meget paa sine Øine."

Dette sagde Cyrillus, idet han paa sin Side ogsaa tilkastede Prioren et Blik, der syntes ligesaa ærefrygtsfuldt som lurende.

Dette Blik mødte Priorens Øie, som denne holdt fast rettet paa Cyrillus, og vistnok ogsaa samme Tanke, thi den geistlige Herre kunde ikke undertrykke et ondskabsfuldt Grin, hvilket tydeligt udtalede et Slags Triumf, og en uhyggelig Ild, der funklede fra hans Øine.

Vist er det, Begge forraadte, at de havde forstaaet hinanden, at de vare enige i en Plan, hvorom der slet ikke havde været talt et Ord imellem dem og — hvorom der slet ikke skulde tales. Dette var ogsaa ganske unødvendigt.

„Hvorledes er det da egentlig med Mesterens Øine?" spurgte nu Prioren efter en lille, næsten umærkelig Pause. „Jeg har længe ikke erfaret noget derom, og det skulde dog gjøre mig ondt, naar de slet ikke vilde bedre sig."

„Det staaer sig destoværre meget slet," svarede Pater Cyrillus, „og det kan vel under Omstændigheder skee, at det stedse vil blive slemmere."

„Og intet Menneske vilde undre sig derover, og enhver vilde finde det naturligt, naar dette skete, hvis den Gamles Syn aftog efterhaanden?"

„Hvorledes kunde noget Menneske forundre sig derover, da Behandlingen af syge Øine er saa vanskelig; og Bryggemanns Sygdom tør lade Alt befrygte."

„Altsaa vel heller ikke, ifald den Gamle skulde blive ganske blind?"

„Sikkerlig lige saa lidt."

„Menneskelig Skjæbne! Vi staae Alle i Guds Haand, og ere tunge Prøvelser underkastede. Der henligger jo ogsaa allerede i længere Tid vor fromme Superior, Ignatius, og har intet Haab om at komme op igjen. Gud være takket, at jeg allerede har fundet en værdig Efterfølger til hans Plads. Denne er I, Pater Cyrillus, thi hvor fandt jeg en værdigere?"

„I kaster mig til Jorden, høiærværdige Herre, ved Eders altfor store Godhed: jeg erkjender dog i den dybeste Ærefrygt derfor ikke mindre min Uværdighed."

„Intet om Godhed; intet om Uværdighed. — Jeg belønner kun de mangfoldige Tjenester, hvilke I allerede har vidst at gjøre vort Kloster, og jeg veed, at I heller ikke i Fremtiden vil aflade i Eders Iver at være det nyttigt og tage Alt iagt, som kunde være samme til Held."

„Hvorledes skulde jeg vel nogensinde aflade i saadan Iver? Mine Pligter tilhøre,

som sagt, egentlig kun ganske alene Klosteret og — Eder."

„Ikke mig, ikke mig, Cyrillus. Ene og alene Guds Sag. — Men for at komme tilbage paa vor forrige Samtale og paa vor gode Bryggemann: han kan efter samme vel blive ganske uhelbredelig blind."

„Jeg troer endog, at han vil og maa blive det, da min Kunst ikke strækker til hos ham."

„Vi ville bede for ham," Pater Cyrillus.

„Det ville vi; imidlertid frygter jeg, at det dennegang ikke vil nytte den Stakkel meget."

„Frygter I?"

„Ja, høiærværdige Herre!"

„Nu, da giver Gud den stakkels Mand Trøst og Lys i hans lidelsesfulde Mørke! Herren vil ikke forlade ham, og vi maae jo Alle uden Undtagelse føie os i den Eviges Villie!"

„Hvo tør knurre imod ham!"

„Folket maa troe om den Gamle, ifald Herren skulde hjemsøge ham saa tungt, at hans Blindhed er en Straf fra Himlen for den frække Hensigt, at ville bringe vort stakkels Kloster Skade."

„Vi tør vistnok ikke modsige denne fromme Tro."

„Hvorledes tør vi det, da Gud dømmer, belønner og straffer efter uudforskelige Love? Og her ligger desuden Grunden til Straffen blottet og aaben for de fromme Troendes klartseende Øine."

„Saa blottet og aaben," sagde Cyrillus med Salvelse, dog ikke uden en vis Tilfredshed, „at samme maa blive indlysende for mange Mistroende, som Herren maa holde fjernt fra os."

Prioren lo lumskt og sagde:

„Herren fordømmer de Mistroende, at Folket ikke skal høre paa dem."

„Det synes ligeledes mig en stor Synd, endnu engang dristig at udfordre den Velsignelse, som Gud aabenbar tilstod Bryggemann i sit Arbeide paa Værket for vort Kloster, ved at Mesteren paany tør formaste sig, at danne samme igjen. Mener I ikke, ærværdige Herre?"

„Udentvivl er det en stor Synd, og Folket maa belæres derom, at det ikke snubler paa Troens Vei."

„De stakkels Folk! Vi ere jo anviste til deres Belærelse, og tør Intet undlade for at holde dem fast i Troen."

„Især deles hed i vor, Mistroens Tid, maae vi det mere end ellers."

„Hvad mig angaaer, vil jeg Intet forsømme."

„Det er ret Skade, at vort Kloster slet ingen Underværker har."

„Jeg har allerede tænkt derpaa."

„I har tænkt derpaa?"

„Ja, ærværdige Herre, jeg har tænkt, hvor godt det var, om vi besad eet, og jeg har bedt om dets Tilstedekommen hos os. Hvo veed, om min Bøn ikke finder Bønhørelse."

„Mener I, nu saa tænk engang igjen derpaa."

„Jeg vil ikke forglemme det, forsaavidt Hans Bryggemann lader mig Tid dertil."

„Naar vi kun havde Underværket, vilde jeg slet ikke engang lægge en saadan Vægt paa Historien med Altaret, men indtil da — — —"

„Besøget til vort Altar er ogsaa i al for god Gang og stedse i Tiltagen."

„Meget sandt, meget sandt! — Det vil snart vise sig, om Mesteren maa miste Synet; jeg mener, I vil næsten kunne bestemme Indtrædelsen af Synets Ophør paa et Sekund?"

„Saa nøie just ikke, høiærværdige Herre. Maaskee turde endnu kunne hengaae over sex Uger."

„Det er jo forskrækkeligt længe!" udplapprede Prioren, og udbrød derpaa i en anden Tone: „forskrækkeligt længe, inden Kunsten er istand til at bestemme saadant noget."

„For mig er det i dette Tilfælde en Lykke, Høiærværdige," svarede Cyrillus besindigt, „thi min Kunst kunde let komme i Omtale for ikke at have forsøgt Alt til den stakkels Mands Redning, ifald en Ulykke skulde overkomme ham, og denne indtræffe saa hurtig."

„Jeg troer, at I har Ret, Pater Cyrillus. Men underret mig ret ofte om Ondets Tilstand, thi jeg føler stor Deeltagelse for Eders Patient."

„I kan det næppe mere end jeg, ærværdige Herre."

„Hils ham fra mig, naar I imorgen igjen gaaer til ham, tilkjendegiv ham min oprigtige Deeltagelse, og forsøm ikke, at gjøre Eders Pligt. — Herren ledsage Eder!"

VII.

Da Pater Cyrillus den næste Dag paany aflagde et Lægebesøg hos Hans Bryggemann medbragte han samme et nyt Øienvand; men imod Brigitte opførte han sig i Faderens Nærværelse ikke anderledes end som sædvanlig, og viste sig saaledes som om intet var forefaldet imellem dem igaar: han var venlig, salvelsesrig og ærbødig, trøstede ogsaa den Gamle med de sødeste Ord, da denne klagede over sine mange utaalelige Smerter:

„Mester, Berolige Eder kun; jeg medbringer Eder her et Øienvand, som I fra nu af, iføgle de allerede anvendte Midler, maae bruge."

„Og I mener, at det vil hjælpe mig?" spurgte Bryggemann.

„Det vil, om Gud vil, hæve alle Eders Smerter."

„Ogsaa styrke mit Syn?"

„Lidt efter lidt, Hans Bryggemann."

„Det er mig egentlig derom at gjøre, naar jeg mange Gange i min Utaalmodighed klager over mine Smerter; derom er det mig at gjøre, for at jeg igjen kan gaae til mit Arbeide, hvorefter jeg utaalmodig længes."

„Lidt efter lidt, Mester, har jeg sagt. Naar Eders Øines Betændelse, og dermed ogsaa Eders Smerter, er hævet, saa er for det Første skeet meget. Øinenes Svækkelse er en naturlig, og vi kunne da kun som en saadan komme Naturen tilhjælp, tør ikke gribe for dristig ind i dens Gang; derpaa maa Tiden gjøre Resten."

„Altid og altid den paa Tiden anviste Trøst! Og min Tid, i hvilken jeg skulde og maatte arbeide, gaaer derved tabt. Det er for Kunstnerne, som den saaledes som mig — rastløs trænger og driver, en Kval, om hvilken vanskelig nogen Anden kan gjøre sig noget Begreb."

„Desuagtet maae I have Taalmodighed og ogsaa takke Gud for det Lidet, hvad han gjør for Eder."

„Jeg takkede ham snarere for mere."

„Det er ingen from Spøg, Hans Bryggemann."

„Ak, Pater Cyrillus, faaer min Taalmodighed engang en Ende, saa er det idetmindste intet stort Vidunder, saaledes synes det mig, og jeg veed bedst, hvad jeg lider."

Da Pater Cyrillus igjen bortfjernede sig, søgte og fandt han Leilighed til at tale nogle Øieblik med Mesterens Datter alene, thi han holdt det for viist, at vexle nogle Ord med hende, og for raadeligst fra nu af ikke at lade Pigen indtage nogen altfor fjendtlig Stilling imod sig.

„Tilgiv mig," sagde han derfor, kastende sig hurtig i den ærbødige Angrendes Rolle, „tilgiv mig, Jomfru Brigitte, mine igaar, som alle mine tidligere begaaede Overilelser, jeg er kommen tilbage fra mine Daarskaber."

„Desto bedre for Eder, svarede hun kort.

„Og I tilgiver mig?"

„Naar I vil komme mig saa lidt for Øie, som jeg ønsker det — ja."

„Jeg vil vist ikke mere falde Eder til Byrde."

„Da er det godt."

„Jeg veed, I har været saa høimodig, ingensinde at have sagt Eders Fader noget om mine syndige Vildfarelser. Hvor taknemmelig maa jeg ikke være Eder derfor!"

„Ikke saa „høimodig," Pater Cyrillus, men saa fornuftig har jeg været, fordi jeg ikke uden Nødvendighed vilde bedrøve min Fader, thi fra Eders Side kunde jo dog ingen Fare true mig; alene derfor taug jeg. — Saaledes tilbageviser jeg da ogsaa Eders Tak."

„I vil heller ikke i Fremtiden sige Eders Fader noget om det Forefaldne?"

„Hvorfor skulde jeg fremtidig hellere end tidligere og nu ville bedrøve ham?"

„I skal tilvisse heller ikke oftere faae nogen Grund til at beklage Eder over mig. Jeg vil stedse holde mig i afmaalt og agtelsesfuld Afstand fra Eder."

„Det venter og haaber jeg, I vil strax gjøre en Begyndelse dermed og forlade mig, thi jeg har Forretninger at afgjøre."

Pater Cyrillus bukkede sig ærbødig for

den Drillende og forlod Mesterens Huus; men udenfor og paa sin Hjemgang vilde hans Hjerte springe af Vreden over Pigen; han sagde tænderskjærende ved sig selv:

„Ganske vist, Du skal angre mig, og ligesaa vist snart, og ved bitter Græmmelse, og ved Armod og Nød skal Du angre mig mine Lyster."

Fra nu af havde Brigitte Ro for Munkens Paatrængelser, hvad hun næppe havde ventet. Dog snart gjorde hendes lidende Faders Tilstand hende mere urolig og skulde stedse gjøre hende uroligere.

VIII.

„Jeg sporer nu fra Dag til Dag stedse mindre Smerter i mine Øine," sagde Mesteren engang til sin Datter.

„Det er jo herligt," svarede denne.

„Ja, Brigitte," vedblev hiin, „det vilde tilvisse være ret herligt, naar der kun ikke var et „Men!" derved, som jeg ikke synderligt troer."

„Et Men?"

„Just det, kjære Barn. Thi siden mine Øines Smerter begynde at lindre sig, og Betændelsen taber sig, synes det mig, som om Alt hvad jeg seer, begynder at blive utydeligere."

„Skulde I ikke skuffe Eder deri?"

„Jeg troer næppe. Det er mig, som om enhver Gjenstand, jeg betragter, omtrækker sig med en stedse tættere blivende Taage."

„Det er rigtig slemt. Men maaskee, vi ville sige ganske vist, vil det nok give sig, da Betændelsen og Smerterne hæve sig."

„Jeg vil haabe med Dig."

„Hvad siger Pater Cyrillus dertil?"

„Pater Cyrillus erklærer denne Taage for mine Øine for samme naturlige Svækkelse, som vel vil tabe sig med Tiden, naar jeg kun skaaner Øinene paa det Omhyggeligste og vedbliver med det anvendte Middel."

„Hører I vel: I maae skaane dem og havde længst skulle gjøre det."

„Thi mine Øines egentlige Sygdom er den smertelige Betændelse, og denne vil om kort Tid saa godt som være at betragte som ganske hævet, hvori han maa have Ret."

„O, Fader, saa maae vi endnu have nogen Taalmodighed og derpaa see." —

Men al den Taalmodighed, som Faderen og Datteren viste, vilde ikke hjælpe. Fra Dag til Dag aftog den Gamles Syn, omendskjøndt Øinenes Smerte og deres Betændelse endelig fuldkommen havde tabt sig.

Dette bragte Brigitte i Uro og megen Sorg.

„Jeg kan næppe kjende Dig mere, Brigitte," sagde, efter nogen Tid, engang Hans Bryggemann til sin Datter. Dine Træk foresvæve mig det ene i det andet, saa at de slet ikke mere have noget bestemt Omrids."

„Retfærdige Himmel! Det er jo en stor Lidelse?" jamrede Datteren.

Efter nye fjorten Dages Forløb klagede Mesteren, der ellers nu led taalmodigere end fordum, for sin sorgfulde Datter:

„Brigitte, det bliver ikke bedre med mit Syn, jeg maa sige: det bliver slemmere, thi det bliver mig stedse mørkere for Øinene, saa at jeg kun seer meget lidet. Reise, veed Du, gjør jeg nu ikke, men vi ville dog lade en anden Læge kalde, da Pater Cyrillus næsten har opgivet mig, thi han har i otte Dage ikke været her, hvilket undrer mig meget. — Skriv Du til Lybek derom, mit Barn."

En Morgen, da Brigitte traadte ind i hendes Faders Sovekammer, for efter vanlig Viis at vække ham, fandt hun ham allerede vaagen, og da han hørte hende, spurgte han, som det syntes, ganske forundret:

„Hvad vil Du dog saa tidlig, Brigitte?"

„Det er ikke mere tidlig, kjære Fader," svarede hun.

„Ikke tidlig? Det er jo endnu mørk Nat."

„Nat? Nat? Den klare Sol skinner jo ind til os i Kammeret."

„Den klare Sol?"

„Ja, Fader!"

„Den klare Sol? — Jeg seer intet!"

„Hellige Gud!" skreg den stakkels Brigitte og styrtede sig over sin Fader.

„Mesteren var redningsløs forstedse blændet.

Om Krudtet.

(Efter Dumas og Knapp.)

Krudtet er en Blanding af Salpeter, Svovl og Kul, hvilke tre Bestanddele maae være tilstede i et vist Forhold. Det ældste Forhold er 0,750 Salpeter, 0,125 Svovl, 0,125 Kul, hvilket man af og til afveg fra, men hvortil man bestandig igjen vendte tilbage som det paalideligste. Denne Sammensætning udtrykte de Gamle ved Tallene sex, een og een, hvorved Mængden af Salpeter bestemmes ligeoverfor de to andre Bestanddele. Førend man blander disse Dele sammen, maae de udvælges med Omhyggelighed og tilberedes paa en for deres Anvendelse hensigtsmæssig Maade. Førend Salpeteret anvendes til Krudt, opløses det i Vand og noget Viineddike, hvorpaa man ordentlig skummer den derved fremkomne flydende Masse og igjen lader den størknes til Krystaller. Vil man benytte raat Svovl, bliver det endnu engang sagte smeltet i Jernkar, filtreret og saaledes renset. Hist og her tager man ogsaa dertil Stangsvovl, som allerede er renset. Det Kul, som bruges til Krudt, maa let kunne antændes, hvilket afhænger af dets Evne til at lede Varmen. De bedste Kul ere de, som brændes af bløde Træsorter f. Ex. Hassel, Lind, Piil o. s. v. Man brænder dem i murede Huler, i Jernovne eller ogsaa erholder man dem ved at komme Træet i gløbende Jerncylindere ligesom dem, der anvendes til at tilberede Gas til Belysning. De, som brændes i Gruber eller Ovne, see sorte ud, de andre ere derimod af bruun Farve. Førend man skrider til at forarbeide Kullene, maae de omhyggeligt udsøges, at der ikke findes Jorddele eller Stene derimellem, som vilde give Gnister i Stampemøllen og saaledes antænde Krudtet.

Ere nu de Gjenstande, der udfordres til at tilberede Krudtet, rensede og tjenlige til deres Øiemed, gaaer man over til den egentlige Forfærdigelse af Krudtet. Dette skeer som bekjendt i Krudtmøller, men paa meget forskjellige Maader. Den ældste og meest bekjendte Fremgangsmaade ville vi beskrive noget nærmere. Efter den laves Krudtet i Stampemøller paa følgende Maade: Efterat Kullene ere deelte i smaa Stykker, kommes de i de saakaldte Stampehuller for at blive stødte til Pulver. Disse Huller ere ved Siden af hinanden udhulede i en Blok af Egetræ; i hvert af dem falder en Bjelke, der løftes af et Vandhjul. Kullene gjøres lidt vaade og kommes i Hullerne, hvorpaa man lader saameget Vand løbe over Hjulet, at det kan give 40 Stød i Minuttet. Stampningen selv varer 20 Minutter, i hvilken Tid Kullene forvandles til en fiin Masse. Nu holder man op med at stampe, og i hvert Hul fyldes det med Salpeter blandede Svovl, efterat begge Dele i Forveien ere knuste til Pulver. Efterat de tre Stoffer ere tilstrækkelig rørte om med Haanden og stænkede med lidt Vand, begynder man igjen at stampe. Dette varer denne Gang ½ Time, hvorpaa Massen føres fra det ene Hul til det andet. Ved denne Fremgangsmaade, som man kalder „at vexle," skal der bevirkes en meget inderlig Sammenblanding af de tre Stoffer. Der ombyttes i det Hele taget 12 Gange, og naar det er skeet sidste Gang, fortsættes Stampningen endnu i een Time, for at Massen kan faae den behørige Tæthed. Krudtets Godhed afhænger nemlig for en stor Deel af, hvor nøie Delene blive blandede med hinanden. Er Massen tilberedet paa denne Maade, bliver den forvandlet til Korn. Franskmændene have først indført kornet Krudt; indtil det 14de Aarhundrede kjendte man kun Meelkrudt. Hiint har afgjorte Fortrin fremfor dette; det er nemlig lettere at haandtere og frembyder større Sikkerhed for, at det rette Blandingsforhold ikke forstyrres. Naar det sendes en lang Vei, støver nemlig ikke alene en stor Deel af Meelkrudtet bort, men det tungere Salpeter og Svovl vil ogsaa synke ned til Bunden af Sækkene og Kasserne, medens det lettere Kul holder sig foroven. Desuden lærer Erfaring, at en Masse, bestaaende af tætte Korn, trækker mindre Fugtighed til sig end fiint Støv. Et Hovedpunkt er endelig, at det kornede Krudt antændes langt lettere.

At gjøre Krudtet kornet skeer i et dertil indrettet Huus, der indeholder et stort Antal Truge, som staae rundt omkring ved Væggen. Foroven ere de forsynede med en vandret

Træramme, paa hvilken Arbeiderne skyde de Sigter frem og tilbage, igjennem hvilke Massen skal gaae. De Sigter, der bruges, ere til at skraae med, til at gjøre Kornet med og til at skille ad. Den til det første Brug er af Pergament eller Læder, der er hugget runde ligestore Huller deri; den tjener til at dele Massen, som er tilstrækkelig stampet, i Stykker omtrent af Størrelse som et grovt Sandskorn. Dette opnaaes derved, at man paa Krudtmassen i Sigten ligger en lindsedannet tung Træskive og nu sætter Sigten i en rystende Bevægelse. Paa den Maade løber Skiven hen over Krudtmassen og knuser den med et jevn Tryk saalænge, indtil Delene blive smaae nok til at falde gjennem Hullerne. Disse gjennemfaldne Dele, der ligne Korn, kommes nu i den anden Sigte og behandles paa samme Maade. Man benytter ligeledes Skiven for endnu engang at formindske de Dele, som ere for store, og give Kornene den meest passende Størrelse.

Nu er Krudtet kornet, men da der ogsaa er gaaet Støv igjennem Sigterne, behøves der en ny Adskillelse; hertil anvender man en finere Sigte, der skiller Støvet fra Kornene. For at erholde fuldkommen eensformige Krudtkorn, lader man det gaae endnu engang igjennem en Sigte med nøiagtigt ligestore Aabninger, hvorigjennem Korn af en bestemt Størrelse kunne gaae, medens de store blive tilbage.

Det paa denne Maade tilberedte Krudt bliver nu **tørret**, hvilket enten kan skee i Solen eller ved kunstig Varme. I første Tilfælde bringes det ud paa en Tørreplads, der ligger ved Syd og ved en Muur er beskyttet mod Nordenvinden. I varmt stille Veir udbredes det her paa Borde, bedækkede med Klæde, og spredes meget tyndt. Af og til rører man omkring i det, indtil man efter nogle Timers Forløb samler alt Krudtet midt paa Klædet og derpaa spreder det paany.

At tørre ved Ild kræver et særegent Varmeapparat; dette bestaaer af en Blæsebælg, der sammentrykker Luften i en Varmestue, af en Ovn, som opvarmer denne Luft, og endelig af et Tørrebord eller en Tørrekasse. Gjennem et Rør ledes Luften fra Varmestuen ind i denne Kasse, hvor den gjennemtrænger det paa Klæder tyndt spredte Krudt, saaat dette mister al Fugtighed og bliver fuldkommen tørt. Dette saaledes tørrede Krudt pakkes i lufttætte Rum eller i Tinkasser og bringes i Handelen som **Krigs**- eller **Bjergværkskrudt**. Det saakaldte **Jagtkrudt**, der er endnu mere fiinkornet, bliver glattet og poleret, efterat det er tørret og renset for alt Støv. Glatningen skeer derved, at det i tynde Lag udsættes for Solen omtrent en Times Tid, hvorpaa det fyldes i et Fad; igjennem dette gaaer en Axe, der kan sætte det i en ombreiende Bevægelse. Ved denne Bevægelse bliver Krudtet revet og gnedet, hvilket endnu forøges ved fire fiirkantede Stænger, der sidde fast i Fadets Bund og ere ligeløbende med Axen. Efter 8—10 Timers Ombreining faaer Krudtet en mat, svag Glands, der vilde forøges, hvis Bevægelsen fortsattes i længere Tid. Det stærkt glindsende Krudt antændes imidlertid ikke saa let og er derfor ikke meget efterspurgt. Det glattede Krudt tilsmudser kun lidet eller slet ikke Fingrene ved Berøring, men Hovedformaalet med denne Fremgangsmaade er, at formindske dets Porøsitet og derved bevirke, at det kan opbevares bedre.

Desuden tilberedes Krudt efter **Revolutionsmethoden, Møllesteensmethoden** og **Bernermethoden eller den champyske Methode**.

Den første Fremgangsmaade anvendte man i Frankrig, for under Revolutionskrigene at kunne skaffe den uhyre Mængde Krudt tilveie; til at pulverisere og blande Bestanddelene bruger man Fade, der dreie sig om deres Axe og foruden Krudtet indeholde et Antal store tunge Kugler, ved hvis Frem- og Tilbagerullen Delene formindskes og blandes.

Efter den anden Fremgangsmaade blive Salpeteret, Svovlet og Kullene knuste og blandede ved Møllestene, der gaae paa Kant, ligesom man gjør ved Knusningen af olieagtigt Frø.

Berner-Fremgangsmaaden, ogsaa opkaldt efter Champy, som indførte forskjellige Forandringer ved den, har det Eiendommelige ved sig, at den paa en kunstig Maade frembringer fuldkommen runde Krudtkorn.

Krudtets mærkeligste Egenskab er, at det saa let antændes. Dette kan allerede skee

ved et Stød eller Slag, hvorfor der i Krudtmøller maa anvendes den største Forsigtighed. Heraf maa man dog ikke slutte, at det antændes ved den mindste Berøring med Ild. Kommer man f. Ex. lidt Krudt ind i et med Vandstofgas fyldt Glas, kan Gassen tændes og forbrænde, uden at der gaaer Ild i Krudtet, og det er bekjendt, at en Bunke Krudt, hvortil man nærmer et Stykke brændende Papiir, bruger en vis, om end kort Tid til at komme i Brand. Krudtet antændes først, naar dets Temperatur har naaet det Punkt, hvorved et Metal bliver gloende. Dette skeer hurtigst ved at bringe det i Berøring med glødende Legemer eller omgive det med en meget stærk Flamme. Krudt, som paa Grund af en urigtig Behandlingsmaade antændes forpludseligt, kan let blive farligt ved at sprænge Løbet paa Skydevaabene.

Allerede af Krudtets Udseende og ydre Beskaffenhed kan man med temmelig stor Sikkerhed slutte sig til dets Godhed. Godt Krudt, der indeholder brændte Kul, er af mørk graablaa Farve; indeholder det destillerede Kul, seer det bruunagtigt ud. Naar det er godt tørret og frit for alt Støv, maa det ikke smitte af, ved at rulle det henover Haanden eller et Stykke Papiir; trykkes det sammen, maa det knirke, og antændes det i fri Luft, maa der kun blive faa Levninger tilbage. Ved det blotte Udseende kan man imidlertid ikke bestemme en Krudtmasses Egenskaber med tilstrækkelig Nøiagtighed, hvortil udfordres en særegen Prøve, der maa tage Hensyn til mange Ting. Den maa undersøge Bestanddelenes Beskaffenhed, om de ere ordentligt tilberedte og blandede i det rigtige Forhold; dernæst maa den forvisse sig om Kornenes Tæthed, Fiinhed og Skikkelse, af hvilke Egenskaber den Lethed, hvormed det antændes, er afhængig. Foruden denne Undersøgelse gives der en practisk Prøve, hvorvidt det kan række, som kan anstilles paa forskjellige Maader.

Krudtets Virkning beroer paa, at det ved Antændningen udvikler en stor Mængde ophedet Gas. Denne udvides i den Grad, at den ved sin Udvikling indtager et Rum, der er 288 Gange større end den opbrændte Krudtmasse. Ved Krudtets Forbrænding opstaaer der Hede og ved denne forøges Gassens Udvidelsesevne saa betydeligt, at den bevirker faste Omgivelsers Sprængning og slynger de bevægelige Legemer langt bort, der ligge indenfor dens Virkekreds.

(Indsendt.)

Drømmersken.

Imedens Stormen suser
Og hvirvler hid og did
Og medens Bølgen bruser
Mod Land med Ryggen hvid.
Da sidder i lune Stue
Drømmersken tankefuld.
Ved Ovnens muntre Lue
I Sindet vennehuld.

Saa tankefuld hun stirred
Paa Tidens lukkede Bog
Mens Hjertets Fibrer dirred,
Og Suk paa Suk fremdrog.
O lysende Stjerne som blinder!
Siig mig, hvad der vil skee.
Kun Haab Du til mig vinker,
Ei Virkeligheden jeg seer.

Jeg drømte om Roser røde,
Om den blaa Forglemmigei
Jeg hørte Toner saa søde
Fra den deiligste Strengeleg
Og Englene saae jeg dandse
Alle med Vinger paa.
De vilde mit Hoved bekrandse
Med Myhrter og Blomster smaa.

O venlige Stjerne som svæver
Høit i den blaae Horizont,
Min Tanke sig op til Dig hæver
Ved enhver af min daglige Dont.
Vil Du mig den Drøm ret udtyde
Om de Roser og Blomster smaa,
Om de Toner der søde maa lyde,
Om de Engle som dandse jeg saae.

P. Rasmussen.

Historiske Skildringer.

Middelalderen.

Tredie Afsnit.

Østgother. Vestgother. Longobarder.

Christne Missionairer.

Bonifacius, de Tydskes Apostel (755).

Medens Gotherne, Burgunderne og Vandalerne bekjendte sig til Christendommen allerede paa den Tid da de trængte ind i det romerske Riges Provindser, hang det egentlige Tydsklands Beboere, selv da de ved Chlodevig og hans Efterfølgere bleve forenede med Frankerriget, endnu stedse ved deres gamle hedenske Tro. Vel vare allerede i det 7de Aarhundrede engelske og franske Munke som Columbom, Gallas, Kilian, Emmerom og Rupertus komne til Tydskland, og havde der paa forskjellige Steder prædiket Christendommen, men de Christnes Tal var kun ringe, og Massen af Folket modstod haardnakket alle disse Mænds fromme Bestræbelser. Da lykkedes det en angelsachsisk Munks glødende Begeistring og opoffrende Kjærlighed at vinde de fleste tydske Stammer for Christendommen og for stedse at udrydde Hedenskabet i den største Deel af Landet.

Winfried, senere kaldet Bonifacius, stammede fra en fornem angelsachsisk Familie. Allerede paa Skolen, hvor han ved fortrinlige Anlæg og sin sjeldne Videbegjærlighed udmærkede sig fremfor de andre Drenge paa hans Alder, modnedes hos ham den Beslutning at indvie sit Liv til Christendommens Udbredelse. Men først efter lang Modstand tillod hans Fader ham at offre sig for den geistlige Stand. For at uddanne sig videre, tilbragte han flere Aar i et Kloster, der var berømt paa Grund af sine Munkes Fromhed og Lærdom, og modtog endelig i sit tredivte Aar den geistlige Ordination. Strax begav han sig, sin første Beslutning tro, paa Veien til Tydskland. Hvilke Farer han gik imøde, vidste han af den Skjæbne, der havde ramt hans Forgjængere, af hvilke flere havde fundet Martyrdøden der, men forgjeves vare alle Forsøg paa at holde ham tilbage. Først begav han sig til Friesland, for at understøtte sin Landsmand Willibrod ved Frisernes Omvendelse. Men han overtydedes snart om, at dette Folks raae Sæder og Vildhed lagde Christendommens Indførelse uoverstigelige Hindringer iveien. Han vendte derfor det følgende Aar tilbage til sit Hjem, hvor han af sine Ordensbrødre eenstemmigt blev valgt til Abbed. Men han var fast bestemt paa ikke af det første uheldige Forsøg at lade sig afskrække fra det begyndte Værk, afslog den ham tilbudte Værdighed, og begav sig til Rom. Paven erkjendte snart den ivrige, gudhengivne Mands sjeldne Egenskaber, opmuntrede ham til at fortsætte sit Omvendelsesværk, og udstyrede ham med Reliqvier og Anbefalingsskrivelser.

Nu gik Winfried til Thüringen, hvor Christendommen vel allerede var kjendt for to Aarhundreder tilbage, men paa Grund af de hedenske Slavers og Secters Naboskab geraadet i Forfald og saa blandet med hedenske Skikke, at man neppe fandt Spor af et christeligt Liv. Med kraftige Ord formanede han Landets Store, at de skulde afholde sig fra Afgudsdyrkelsen og vende tilbage til Ærefrygt for den sande Gud. Men han kunde blot tøve her en kort Tid, da han erholdt Underretning om Frisernes Undertvingelse ved Carl Martel. Strax iilte han til Friesland, og virkede her i tre Aar med et saadant Held, at Willibrod vilde belønne ham med den biskoppelige Værdighed; han frabad sig det paa Grund af sin Ungdom, da han endnu ikke havde naaet sit halvtredsindstyvende Aar. Derefter prædikede han Christi Lære for Hesserne, grundede i deres Land det første tydske Kloster, og reiste atter til Rom, hvor Paven meddeelte ham Biskopværdigheden og Navnet Bonifacius, samt medgav ham Anbefalingsbreve til mange Fyrster og Geistlige, navnlig til Carl Martel. Af denne erholdt han et Leidebrev til alle Hertuger og Grever i Frankerriget, og begav sig atter til Hessen, hvor Mange af de tidligere af ham Omvendte igjen havde sluttet sig til Afguderiet. For ved en kraftig Daab at tilintetgjøre Troen paa Afguderne, lagde han selv Haand paa

den urgamle, Tordenguden helligede Eeg, der stod i Nærheden af det nuværende Fritzlav, og fældede Træet med kraftig Haand, medens det hedenske Folk med sine Præster i stum Skræk ventede den Lynstraale, der skulde tilintetgjøre den frække Haand, som havde fornærmet Guden. Men da denne Forventning ikke opfyldtes, indsaae Mange deres Guders Afmagt, og lode sig døbe. Paa det Sted, hvor Egen havde staaet, opreiste Bonifacius et Kors, og af Træet byggede han et Capel, der blev helliget St. Peter.

Endnu større Vanskeligheder fandt den utrættelige Mand i Thüringen, thi her modsatte ikke alene Folket sig den videre Udbredelse af Christendommen, men ogsaa mange vantroende og usædelige Præster strede imod hans Anordninger, saa at han maatte afsætte mange af dem og kalde andre istedet. Understøttet af troe, flittige Medhjelpere grundede han Kirker og Klostre i alle Dele af Landet, søgte at udrydde Kjætteriet samtidigt med Afgudsdyrkelsen og at udbrede christeligt Sindelag og et sædeligt Levnet. Saaledes formeredes med hvert Aar de Omvendtes Tal, stedse større blev den nye Læres Indflydelse paa Folkets Dannelse og Sædelighed, ja den virkede ogsaa til Agerdyrkningens og Qvægavlens Forbedring. De ny anlagte Klostre bleve Tilflugtssteder for Betrængte og Forfulgte, Herberger for Vandringsmænd, Planteskoler for Kunst og Videnskab og Hospitaler for Syge.

Da Bonifacius aflagde Paven en Beretning om den heldige Følge af sine Bestræbelser, tildeelte denne ham en Erkebiskops Værdighed, og foranledigede ham til endnu engang at komme til Rom. Paa Reisen dertil blev den ædle Mand overalt, hvor han kom modtaget paa det Ærefuldeste, og selv fra fjerne Egne strømmede Mennesker hid for at see den modige Troeshelt. Efter et længere Ophold i Rom, under hvilket Paven overøste ham med Æresbeviisninger, vendte han tilbage til Tydskland, fast besluttet paa at ordne hele Landets Kirkeforfatning og fuldkommen underkaste den den romerske Stol. Til den Ende deelte han Baiern i 4 bispelige Kredse, grundede i Franken og Thüringen tre nye Bispedømmer samt det senere ved sin Klosterskole saa berømte Abbedi Fulda, og sammenkaldte i Aaret 742 den første tydske Kirkeforsamling, hvor strenge Love bleve givne mod de Geistliges anstødelige Levnet og alle tydske Biskopper skriftligt erklærede deres Afhængighed af Paven. Understøttet af Pipin gjenoprettede han i den vestlige Deel af Frankerriget den gamle Kirkeforfatning og lod Pavens Overhøihed anerkjende af alle Biskopper.

Men saameget Bonifacius ærede Paverne som Kirkens Overhoveder, saa ivrigt han bestræbte sig for at befæste og formere deres Anseelse, lige saalidt tog han i Betænkning, aabent at dadle hvad han hos dem fandt dadelværdigt. Saaledes skrev han engang til Pave Zacharias: „Naar de uvidende Tydske komme til Rom og der see saameget Slet, som jeg forbyder dem, saa mene de, at det er tilladt af Paven, og gjøre mig Bebreidelser, forarges derover, og alle mine Prædikener og hele min Underviisning er forgjæves.“ Ofte gik vel den ædle Mand i sin Iver forvidt. Navnlig anklagede han ikke sjeldent Biskopper og Præster, som efter hans Mening udbredte vrang Lære og Kjætterier, for Paven, og forlangte deres Afstraffelse. Saaledes anklagede han en Præst i Irland, der paastod, at der under os paa den anden Side af Jorden gaves Mennesker. Paven svarede herpaa: Naar Manden holder fast ved denne forkeerte Lære, saa maa han miste sin præstelige Dragt og udstødes af Kirken.

Efter at Bonifacius i 30 Aar havde virket for Christendommens Udbredelse i Tydskland, blev han udnævnt til Erkebiskop i Mainz, og fik af Paven Bekræftelse i dette store Distrikt, hvor fjorten Bispedømmer vare ham underlagte. I denne Egenskab salvede han Pipin til Konge, og virkede fremdeles utrætteligt for Udbredelsen af sand christelig Dannelse og for en fastere Begrundelse af kirkelig Orden. Derfor forglemte han ikke sit oprindelige Kald, men besøgte endnu i sin høie Alder det Land, hvor han havde begyndt sin Løbebane som Guds Ords Forkynder. Der skulde den utrættelige Troeshelt ende sit Liv med den ophøiede Martyrdød. Uden at agte nogen Fare eller Besværlighed drog den meer end firsindstyveaarige Olding fra et Sted til andet i Westfriesland, prædikede med slig Begeistring, at dagligt

Hundreder af dette vilde Folk lode sig døbe, ødelagde Afgudsbilleder og opførte Kirker og Klostre. Han belavede sig paa at feire Pintsefesten i Egnen af det nuværende Gröningen, og havde der ladet opslaae nogle Telte, da en stor Skare hedenske Frieser trængte ind paa ham med Dolke og Sværd, for at hævne deres Afgudsbilleders Tilintetgjørelse. Hans Ledsagere grebe til Vaaben, men han forbød dem al Modstand, erindrede dem om Frelserens Exempel, formanede dem til villigt at lide Døden for Christi guddommelige Lære, til hvilken de havde indviet deres Liv, og faldt med sine elleve Stalbrødre under Hedningernes Mordvaaben. Hans Liig blev bisat i Domkirken i Fulda, hvor hans Krumstav, hans Bibel og den Dolk, der dræbte ham, endnu opbevares.

Tempelordenen og Frimureriet.

En historisk Skizze ved J. H.

Indledende Udsigt.

At det sande Frimureri har sin Rod i ægyptiske Mysterier, er en historisk Sandhed, og udenfor al Tvivl er det, at man maa udlede Frimurernes Hemmeligheder fra Tempelherreordenen, der paa Korstogenes Tider erhvervede sig udødelig Berømmelse. Dog bør man ikke glemme, at efter Tempelherreordenens Undergang, er **Kromwell** at ansee som Ordenens Gjenopretter.

Tempelherreordenens Stiftelse falder i Begyndelsen af det tolvte Aarhundrede (1118), da **Gotfred af St. Omar** og **Hugo de Paiens** tilligemed syv andre ansete Mænd tiltraadte en Forening, hvis Formaal det var, at hellige sig Gudstjenesten overensstemmende med de kanoniske Forskrifter. Deres Løfte aflagde de i den jerusalemske Patriarks Hænder. Kongen i Jerusalem, **Balduin den Anden**, der snart blev opmærksom paa dette Samfunds Foretagende, tog det under sin Beskyttelse, og skjænkede de syv Gudstjenere et Huus i Nærheden af det berømte Salomons Tempel. Her stiftede de nu en Forening med Essæerne, der var et hemmeligt Selskab af dydige Kristne og Naturkyndige, og bleve derved indviede i disses Hemmeligheder. — At Tempelherrerne virkelig vare i Besiddelse af Hemmeligheder er ingen Tvivl underkastet. Ordenen havde hemmelighedsfulde Ceremonier ved sine Optagelser, roste sig selv af at besidde Hemmeligheder, for hvilke den netop blev forfulgt og flere af Medlemmerne endog maatte falde som Martyrer. Tempelherreordenen bliver derfor vistnok med Føie anseet som Frimureriets Forløber, og som bekjendt gaves der i ældre Tid flere Grene af Frimureriet, som endog satte sig til Formaal, at gjenoprette Tempelordenen. Betragter man opmærksomt de Ligheder, begge Ordeners Skikke have tilfælles, vil man finde, at Frimurerordenens Receptionsceremonier ligefrem henpege paa Tempelordenens Historie, saa man bestemt tør antage, at Frimureriet bevarer de gamle Tempelherrers Hemmeligheder, og forplanter disse i sine Traditioner. Denne Frimurernes Nedstammelse erfares især af det Johnsonske og flere andre Systemer, og de skotske Grader ere endnu saagodtsom overensstemmende med Tempelordensgraderne.

Frimurernes Symboler under Tempelordenen betegne Forfølgelserne under Pave Klemens den Femte og Kong Philip den Skjønne, samt Ordenens Forstyrrelse og den uskyldige Stormesters forsmædelige Død. Bekjendt er endvidere Historien om nogle af de undkomne Ordensbrødres hemmelige Institution i den Hensigt, for evig Tid at forbeholde sig de Rettigheder, der med Magt vare berøvede Ordenen, og holde dens sande og oprindelige Form skjult under Skyggen af en Hemmelighed, indtil det engang, naar Frelsens Time slog, kunde blive dem tilladt at kaste Sløret og atter træde aabent frem i Verden. — Man antog Navnet **Murer**, fordi Ridder **Aumont** med syv Staldbrødre, forklædte som Murere, undgik Blodbadet og flygtede til Skotland, hvor de, for at forblive ukjendte, dreve Murerhaandværket. Dette sandtes nu bekvemt til

at skjule den forfulgte Orden for alle Øine, og Murerredskaberne gave Anledning til den lykkelige Idee, at vælge Symboler, som tillode, at give Ordenen det ydre Skin af et moralsk Selskab og tjente den til Hieroglypher, der fremstillede dens hele Historie.

„Frimurerne skulle gjenopbygge Salomons Tempel;" — saa hed det. Heri laae vel en moralsk Mening, men den sande Betydning var den, at de skulde hjælpe Tempelherrerne til at gjenoprette deres opløste Orden. Hammeren, Muurskeen, Cirkelen og Vinkelmaalet betegnede den Klogskab og Nøiagtighed, der var saa fornøden for de adspredte Tempelherrer. — For at skjelnes fra Haandværkerne i Almindelighed, gav man sig Navn af **Frimurere** (franco Mazons). Ordet franc blev saameget hellere valgt, som det, foruden sin sædvanlige Betydning, tillige tjente til at erindre om de Seire, som Tempelherrerne havde vundet i Palæstina, hvor man gav alle Europæer, ligegyldigt af hvilken Nation, Navn af Franker (Vesterlændere). — Som Murer betjente de sig af visse Tegn for at kjende hinanden, og under Murersymbolerne skjulte de de hemmelige Kundskaber, som Tempelherrerne besadde, og som ingen Piinsler, ingen Dødsfrygt formaaede at aflokke dem.

Frimurerordenen selv fik Navn af **„en kongelig Orden"** og **„en kongelig Kunst"** til Erindring om Kong **Balduin den Anden**, der, som ovenfor mældt, skjænkede Tempelherrerne en Bolig, og tog dem under sin kongelige Naade og Beskyttelse, ifølge deres store Ordensløfte: at beskytte Pillegrimme, Enker og Faderløse. Man kaldte den endvidere **„en hellig Orden"** paa Grund af dens hellige Øvelser, de hellige Regler og Stadfæstelser, som Tempelherrerne havde modtaget af Paver og høie Prælater. Derfra stemme „Benævnelserne: „Høiærværdige" og Høiærværdigste", samt den indbyrdes Tiltale: „Broder." — Beviserne for Tempelordenens Fortsættelse i Frimureriet og Navnet Francs Macons grundes paa Ordensmarschallen, Ridder Aumonts og hans Stalbrødres Flugt til Skotland, hvor de Flygtende fandt Storkomthuren Harris. „Disse Mænd" — siger en ældre Forfatter — „have opfundet Frimurerordenen og derunder forstukket Tempelordenen;" men dette være nu som det vil, saa er det dog upaatvivlelig sandt, at Frimurerordenen enten umiddelbart stammer fra de gamle Levninger af Tempelordenen eller at disses Efterkommere have forfattet det nuværende Frimureries Love og Bestemmelser. Frimurerordenen er følgelig bleven til ved Tempelherrerne, men naaede først senere, paa Kromvells Tid, sin høieste Flor.

1.

Tempelherrernes Forfølgelse i Frankrig.

Tempelherreordenen blev oprettet paa Korstogenes varmeste Tid, og berømt ved to herlige Egenskaber, Andagt og Tapperhed, hvilke lagde sig for Dagen navnlig ved det hellige Lands Forsvar, vandt dens Medlemmer snart stor Anseelse og Myndighed, og erhvervede sig ved milde Gaver „af Troendes Gudsfrygt" meget store og betydelige Eiendomme overalt i Europa, men især i Frankrig. Men disse store Rigdomme bidroge i Tiden ikke lidt til at svække hine Dyders Strenghed, og før man ret fik seet sig om, havde Tempelherrerne allerede igjen i høi Grad tabt hiin Agtelse, som først hævede dem til Ære og Anseelse. Trætte og kede af Farerne og Strabadserne ved disse frugtesløse Tog til Østerland, foretrak de hellere i Ro og Mag at nyde deres store Indkomster i Europa, og som Mænd af adelig Fødsel, vankundige og ulærde som deres Tidsalder, foragtede de det stille Munkelevnet, og tilbragte deres Tid alene i Forlystelser, Jagt, Elskov og ved Bordets Glæder.

Tempelherrernes Medbeilere i Jerusalem vare **Johanniterne**, hvis Fattigdom endnu havde bevaret dem for slige Fordærvelser. De udmærkede sig endnu bestandig ved deres Foretagender mod de Vantroende, og vandt snart den almindelige Agtelse, som Tempelherrerne havde tabt ved deres Magelighed og Overdaadighed. Men skjøndt disse Aarsager havde svækket Grundvolden for Tempelriddernes Orden, vare de dog ikke den umiddelbare Kilde til dens Undergang; denne kom fra en mere personlig Side. Den grusomme og hævngjerrige Konge, **Philip den**

Smukke af Frankrig bar bestandig et lønligt Nag til de fornemste Tempelherrer, og pønsede paa at tilfredsstille sin Gjerrighed og Hævntørst ved paa engang at ødelægge den hele geistlige Ridderorden. Snart kom Leiligheden ham gunstig imøde. Alene ved Angivelse af to Riddere, der af deres Overherrer vare idømte livsvarrigt Fængsel for deres Laster og Ondskab, befalede Kongen at fængsle alle de franske Tempelherrer paa een og samme Dag, og beskyldte dem derpaa for saa uhyre og urimelige Forbrydelser, at Angivelsen derved alene maatte tabe al Troværdighed. Ikke nok med at samtlige Medlemmer bleve beskyldte for Mord, Plyndring, oprørende Laster, men der blev endogsaa paastaaet, at Alle, som man optoge i Ordenen, bleve nødte til at forsage Frelseren, spytte paa Korset, og til at forene denne Ugudelighed med den Overtro, at tilbede et forgyldt Hoved, som hemmeligt blev opbevaret i et Ordenshuus i Marseille. Saaledes, blev der sagt, indviede man enhver Kandidat ved slige afskylige Skikke, som dog umuligt kunde tjene til Andet, end til at fornedre Ordenen i hans Øine, og bringe ham til at foragte sine Foresattes Myndighed.

Det var i Aaret 1307, at Kong **Philip**, med Pave **Klemens den Femtes** Minde, tillod sig disse Voldsomheder mod Ridderne, og bemægtigede sig Templet i Paris med alle dets Rigdomme. Ordenens sidste Stormester, den ædle **Jacob Molay**, var dengang i Cypern, hvor han kæmpede tappert mod Tyrkerne. Indstævnt til Frankrig for at retfærdiggjøre de Forbrydelser, hvorfor hans Orden var beskyldt, ankom han til Paris, ledsaget af tredsindstyve af de anseligste Riddere, hvoriblandt var **Gui**, Dauphin af Auvergne, og **Hugues de Terolde**. Dog de kom kun for at vandre gjennem Fængslet til Skaffottet.

Pave **Klemens**, der ganske var den franske Konges Kreatur, udstædte nu en Bulle, der kaldte en Deel af den øverste Geistlighed, med Ærkebispen af Narbonne i Spidsen, til Paris, for at danne en Kommission til Undersøgelse over Tempelordenen i Frankrig. Med Bullen fulgte ikke mindre end 127 Inkvisitionsartikler, og i Stævningen hed det, at Undersøgelsen „ikke var stilet mod enkelte Ordensbrødre, men imod den hele Orden, og deres Indstævning fordrede ikke Vidner, men Forsvarere for Ordenen."

Nu skred man da til Processen, der endte med Tempelordenens Undergang, skjøndt det er afgjort, at Tempelherrernes hele Forfatning, bedømt efter sit Aarhundredes Aand, var uskyldig og ulastelig, og at den kun faldt, fordi en pengegridsk og troløs Konge ikke undsaae sig for, at opbyde alle Midler, som Samvittighedsløshed og Tyranni gave ham ihænde, for at tilfredsstille sin umættelige Gjerrighed og sin blodtørstige Hævnlyst. Over Hundrede af disse ulykkelige Tempelherrer bleve lagte paa Pinebænken, for at udpresses en Bekjendelse om deres Brøde. De meest Standhaftige døde under deres Bødlers Hænder; Enkelte bekjendte, hvad man forlangte af dem, for at skaffe sig en Lettelse i deres bittre Dødskamp, og opdigtede Bekjendelser bleve tillagte Andre. Sin Plan tro, skred **Philip** til at konfiskere alle deres Skatte og Eiendomme. Dog aldrig saasnart vare Tempelherrerne undslupne Marterbænken, førend de foretrak den grusomme Henrettelse for et skjændselsfuldt Liv; de fragik deres Beskyldninger, klagede over Bedrageri, retfærdiggjorde deres Ordens Uskyldighed, og beraabte sig paa alle de store og modige Handlinger, de i ældre og nyere Tider havde udført, som et fuldkommet Forsvar for deres Opførsel.

Kong **Philip**, den barbariske Tyran, blev opbragt derover, og i den Tanke, at han nu for sin egen Æres Skyld maatte skride til de sidste Yderligheder, befalede han, at 54 af disse — som han kaldte dem — „tilbagefaldne Kjættere" skulde døe ved Ild og Baal i hans Hovedstad. Dette var i Slutningen af Mai 1311. Saaledes faldt her, og i andre Dele af Kongeriget, mange Ulykkelige som Offere for de Beskyldninger, der vel for et Syns Skyld vare grundede, men ikke desto mindre avlede af Vankundighed og nedrig Ondskab; og da Kongen mærkede, at disse arme Slagtofferes Vedholdenhed i til det Yderste at retfærdiggjøre deres Uskyldighed gjorde dybt Indtryk paa Tilskuerne, søgte han ved Umenneskeligheder at overvinde Tempelriddernes Standhaftighed. Tempelherre-

ordenen blev ophævet (1312), og man skred i det følgende Aar til Sagen med Ordenens Stormester, **Jacob Molay**, der med **Gui** og **Hugues** hidtil vare holdte i Fængsel. De vedgik ligeledes de Forbrydelser, man beskyldte dem for, i Haab om at erholde deres Frihed paa Ærens Bekostning, men da de saae, at man stedse holdt dem fangne, toge de to Første deres Ord tilbage. Dødsdommen blev udsalt over dem, og den 11te Marts 1314 bleve Begge levende brændte. De bleve bragte paa et Skafot, der var opreist ved Notredamekirken i Paris, og paa den ene Side blev der tilbudt dem Benaadelse, medens man fra den anden Side viste dem Ilden til deres Henrettelse. Dog — disse modige Mænd vedbleve Forsikringen om deres egen og deres Ordens Uskyldighed, hvorpaa de strax af Bødlerne bleve stødte ind i Luerne.

Stormester **Molay** viste sig paa Skafottet især som en christelig Helt. Han traadte frem lige til Kanten af den blodige Skueplads, og her opløstede han sin Stemme, for at høres desbedre, til en Erklæring af sin Uskyld. „Det er ikke mere end billigt," — raabte han — „at jeg, paa en saa rædsom Dag, og i mit Livs sidste Øieblik, aabenbarer Løgnens hele Ubluhed og lader Sandheden triumfere. For Himlens og Jordens Aasyn erklærer og bekjender jeg derfor, endskjøndt til min evige Skam, at jeg har begaaet den største af alle Misgjerninger, dog ikkun ved at tilstaae den, som man saa skjændigt tillægger en Orden, hvilken nu Sandheden paalægger mig at erklære for uskyldig. Jeg har ikke engang udstædt den Erklæring, man forlangte af mig, uden for at opsætte Torturens overvættes Smerte og for at bøie dem, der piinte mig dermed. Jeg veed hvilke Piinsler man har ladet dem udstaae, som have havt Mod til at tilbagekalde en saadan Bekjendelse; men det skrækkelige Syn, man nu stiller mig for Øie, formaaer ikke at bevæge mig til at bekræfte den første Løgn med den anden. Paa et saa skjændigt Vilkaar gjør jeg med Glæde Afkald paa Livet, som allerede er mig kun altfor forhadt. Og hvortil vilde det nytte mig, at forlænge nogle sørgelige Dage, som jeg ikkun havde Klafferen at takke for?"

Denne Tale overbeviste Enhver om, at Stormesteren var uskyldig. Nyere Historieskrivere berette — (men uden andet Beviis, end Udfaldet) — at han indstævnede Pave **Klemens den Femte** til at møde for Gud inden fjorten Dage, og Kongen i samme Aar. Virkelig overlevede de ikke hiin Tidsfrist.

Paven, der ganske var i Kongens Sold og dengang residerede i Frankrig, gjorde ogsaa alt Sit til disse Afskyligheder: uden at forhøre et eneste Vidne eller anstille mindste Undersøgelse om Sagens Rigtighed, afskaffede han den hele Orden. Tempelridderne bleve fængslede over hele Europa, deres Opførsel blev strengt undersøgt, og overalt vedblev man at forfølge og undertrykke dem; dog paastod man, intetsteds undtagen i Frankrig, at have fundet mindste Spor til Brøde hos dem. England især tilbagesendte et herligt Vidnesbyrd om deres Gudsfrygt og sande moralske Karakteer. Men Ordenen var nu opløst, Ridderne fordeelte i forskjellige Klostre, og deres Eiendomme, ifølge Pavens Befaling, henlagte til Johanniterriddernes Orden.

Det er vist, at mange Uskyldige, ved Tempelherrernes Undergang, bleve Offere for deres fornemste Overhoveders Hovmod og Rigdom. De Uordener, som man bebreidede dem, og hvoraf største Delen var grundet paa Løgn og Overdrivelse, var alene Paaskudet til deres besluttede Undergang. Deres Hovedforbrydelse var, at de havde gjort sig forhadte og frygtelige, og Nogle, der bare Straffen for Alle, bleve — som Bossuet siger — straffede med uhørt Grumhed. „Man veed ikke" — tilføier samme Forfatter — „om der ei var mere Gjerrighed og Hævn i denne Exekution end Retfærdighed." — Ligesaa have andre Forfattere og Historiegranskere tænkt. „Jeg kan aldrig troe". — siger saaledes Vertot — „at en Stormester og saamange Riddere, hvoriblandt man talte Prindser, alle ærværdige af deres Alder og Tjeneste, skulle være skyldige i de urimelige og unyttige Nederdrægtigheder, hvorfor man beskyldte dem. Jeg kan aldrig troe, at en heel Orden af Geistlige har i Europa fornægtet den kristelige Tro, for hvilken den stred i Asien og Afrika, ja for hvilken endog mange af dem endnu sukkede i Tyrkernes og Arabernes Lænker, og hellere vilde døe,

end fornægte denne samme Religion. Kort, jeg troer uden Vanskelighed flere end firsindstyve Riddere, som i Døden toge Gud til Vidne paa deres Uskyldighed. Vi tage ikke i Betænkning at hensætte deres Fredløsgjørelse paa Liste med de sørgelige Virkninger af Vankundighedens og Barbariets Tidsalder."

2.

Oliver Kromvell og Frimureriet.

Der blev tidligere sagt, at efter Tempelherreordenens Undergang er **Kromvell** at ansee som Ordenens Gjenopreiser. Efter nu altsaa med faa Træk at have meddelt Tempelordenens Skæbne og Opløsning, turde det her være Stedet nærmere at omtale den senere Tids Reform i det saakaldte Frimureri, hvorved dette bragtes sit Ideal nærmere.

Oliver Kromvell er bekjendt nok i Historien, til at der skulde behøves mange Blade til at skildre hans Personlighed. Han blev født i Aaret 1590 i Hutingdom. Begavet med særdeles store Aandsevner, og ved at bruge dem i rette Tid og paa rette Sted, steg han snart til de høieste Værdigheder i England. I Aaret 1642 kom han i Spidsen for Parlamentet, og vidste snart at forskaffe sig den største Magt og Indflydelse i dette Regeringsraad, som, ledet af Independenterne, dannede et stort sværmerisk Parti, der nærede de besynderligste og meest abstrakte Begreber, saavel i Politik som i Religion.

Paa denne Tid var det, at Krigen udbrød mellem Kong **Karl den Første** og Parlamentet, hvilken endte med Kongens totale Nederlag og Fangenskab. **Kromvell** var nu Hovedmanden for Kongens Modstandere, og efter at han havde vundet hele Parlamentet for sig, blev der nedsat en Ret over den ulykkelige Konge, som beskyldtes for at være hemmelig Katholik og Medvider i de skrækkelige Grusomheder, der havde fundet Sted i Irland, hvor Katholikerne havde kølnet deres Hævnsyge i 40,000 Protestanters Blod. Kongen dømtes til Døden, og den grusomme Dom fuldbyrdedes paa ham den 30te Januar 1649.

England blev nu erklæret for en Republik, og **Kromvell** tvang Irland og Skotland til at erkjende den. I Skotland herskede store Uroligheder, da den myrdede Konges Søn, **Karl den Anden**, der var bleven udnævnt til Regent; men rask faldt Kromvell derind med sin store Hær, slog den kjække Skotterhøvding **Lesley**, og bragte efter Seieren ved Worcester (3die September 1651) hele Skotland til Lydighed. Denne Seier befæstede ganske hans Magt, og **Kromvell** var nu at ansee som den egentlige Regent, endskjøndt i Spidsen for et Parlament, hvilket dog snart blev ophævet, da han som Protektor overtog den hele Styrelse (1653.)

Unægtelig var denne nye Hersker en Mand af store og herlige Egenskaber, navnlig bekjendt for sin Menneskekundskab og personlige Tapperhed; men alligevel beskyldtes han for at være høist mistænkelig, meget grusom og hævngjerrig. Den almindelige Mening om ham var, at hans Hykleri kun bestod af et lumpent Skjul for hans Laster; — dog hvorledes **Kromvell** nu var eller ikke, saa maa dog enhver upartisk Historieskriver tilstaae, at Englands Anseelse hos fremmede Magter betydelig tiltog under hans Regering, og at dets Handel og Skibsfart navnlig udvidedes efter hans Anordninger.

Man har sammenlignet **Kromvell** med **Napoleon**; thi ogsaa hiin var ligesom denne udsat for flere Sammensværgelser af mordlystne Fiender, hvilke søgte at styrte Usurpatoren, som ogsaa — efter Historien — levede i en saa bestandig Angst og Dødsfrygt, at han sov snart i et, snart i et andet Gemak. Imidlertid var han dog lykkeligere end Napoleon, der maatte see sin Lykkestjerne dale; thi i sin fulde Magt og Storhed døde han i sin høie Alder (1658).

Man veed af Historien, at **Kromvell** allerede i sine yngre Aar søgte at danne Frimurerordenen til en ny Tempelorden, og den største Deel af Frimurerne ansee ham derfor som Ordenens virkelige Reformator, for ikke at sige Stifter. Rigtinok paastaaer

man, at de første Grader af Frimureriet ere stiftede af Ægypterne og før dem af Kaldæerne, hvilken Paastand man søger at begrunde i den Kundskab, som hine Folk havde om den flammende Stjerne, **Oronanzes**, hvilket Navn i det kaldæiske Sprog betyder „det tindrende, skinnende Lys"; — en Kundskab, som dog blot blev de Indviede til Deel, naar de vare prøvede ved den tredobbelte Renselse i Vand, Ild og Blod. Men at støtte en Paastand paa Antagelser og troe paa den, naar den historiske Sandhed ligger nærmere, turde være en ligefrem Forgribelse af Sagen, og vist er det, at **Kromvell** i ethvert Tilfælde har sat Ordenen paa den Fod og givet den den Form og Indretning, som den i det Væsentlige har beholdt indtil vore Dage.

Efter Karl den Førstes Død gik **Kromvells** Bestræbelser ene og alene ud paa at svække hans Fjender, der stod ham iveien ved den nye Republiks Oprettelse. Strax fik han udvirket en Parlamentsbeslutning, hvori det hed: „At da Parlamentet havde gjort den vigtige Erfaring for Staten, at den kongelige Værdighed ikke alene var aldeles unyttig, men endog til stor Skade for Friheden, Sikkerheden og Nationens Vel, saa var der intet andet Middel tilovers, end ganske at afskaffe den. Som Følge deraf besluttede man, at Regjeringen i Fremtiden kun skulde være i de Fornemstes Hænder, og derfor anordnede man et stort Geheimestatsraad, der skulde bestaae af fyrretyve „agtbare og hæderlige Mænd." **Kromvell** selv kom naturligviis i Spidsen for dette Statsraad, hvis samtlige Medlemmer fik Navn af „den engelske Friheds Beskyttere."

Nu lagde **Kromvell** sin store Virksomhed for Dagen, og anvendte alle de Midler, der stode i hans Magt, Vold, Smiger og List, for at naae sit store Maal. Snart udbredte sig ogsaa hans Religions- og Frihedsbegreber over hele England, Skotland og Irland. I samtlige Riger holdt han bestandig en Mængde Befuldmægtigede, hvis Forretning ene bestod i at stifte og understøtte Frimurerselskaber, da han paa den Maade troede sig selv og sin store Magt bedst betrygget for Overfald. Med utrættelig Iver befordrede han saaledes ikke alene sine egne, men ogsaa Ordenens Anliggender og Sager; da han selv opnaaede den høieste Magt som de forenede Kongerigers Protektor, skaffede han tillige Ordenen en afgjort mægtig Beskyttelse og Udbredelse. Frimurernes Antal voxede overordentlig; thi — som en vis Forfatter siger — „Enhver ønskede sig nu kun den Lykke at blive optaget i Ordenen, den ene af Hykleri, den Anden af Nysgjerrighed, den Tredie af Dumhed, og den Fjerde og Mængden af Forfængelighed."

Kromvell havde opnaaet sin Hensigt, havde seet hele England antage Frimurernes Meninger, og nu var der kun tilbage at forene de stridige Elementer, de forskjellige Religionssekter med hinanden. Han udkastede nu en Plan, hvorefter der oprettedes et Kammer, bestaaende af syv Medlemmer og fire Sekretærer. Efter denne store og vidtløftige Plan blev hele Jorden inddeelt i fire store Provindser, hvoraf Frankrig, Schweits, Piemont og Italien udgjorde den første, Pfalz og det øvrige protestantiske Tydskland den anden, de nordiske Riger og Tyrkiet den tredie, og Ost- og Vestindien den fjerde Provinds. I hver af disse Provindser ansattes en egen Sekretær, der skulde føre en bestandig Korrespondance, aflægge en fuldstændig Beretning til de Fraværende i alle Verdensdele, og igjen give de Hjemmeværende Efterretning om Hine.

En betydelig Sum (10,000 Pund Sterling eller 100,000 Daler) udsattes til Omkostningernes Bestridelse ved denne Indretning, og en egen kostbar Bygning opførtes til dette Forehavendes Udførelse, og hurtigt udbredte dette nye Selskab sig, især i Frankrig, Italien og Nederlandene. Man mener rigtignok, at **Kromvell** under denne Plan tillige skjulte en anden Hensigt, navnlig at udbrede den protestantiske Religion; men dette er aldeles ugrundet, da som bekjendt den Maske, som **Kromvell** antog af Dyd og Hellighed, ikke engang skjulte hans Spot over Moral og Religion. Alle vare ham aldeles ligegyldige, og Religionen kunde umuligt være Hovedformaalet i en Orden, hvortil baade Katholiker, Protestanter, Jøder, Tyrker og Hedninger uden Forskjel havde lige Adgang.

Kromvell gav sit oprettede Selskab Navn af **Frimurerorden**, og det paa Grund af, at det var en ny Bygning, han vilde opføre,

og hvorved han tillige vilde forbedre Menneskeslægten, men — tillige udrydde Konger og Regenter, hvis sande Svøbe han ansaae sig for at være. Og for ret tydeligt at give sine mangfoldige Tilhængere et Begreb om dette sit Forsæt, forestillede han dem Salomons Tempels Gjenopbyggelse. — Heri maa man alene beundre denne Mands overordentlige Forstand, der saaledes og paa denne Maade vilde skjule den frygtelige Ild under den døde Aske; i det hele Værk sporer man saa klart den Klogskabens Aand, som til enhver Tid og paa ethvert Sted veed at gribe Leiligheden.

Dette Forbillede til Ideen, det saakaldte Salomons Tempel, blev, som Bibelen beretter, efter Guds Befaling opført af den vise Jødekonge Salomon. Det skulde være Religionens Hovedhelligdom, det Sted, der var helliget til Religionens herlige og udmærkede Ceremonier. Men Forgængeligheden rugede over dette Pragtens og Skjønhedens mærkværdige Mindesmærke; efter endeel Aars Bestaaen blev det forvandlet til Aske og ganske tilintetgjort, og Alle, som deri havde tilbedet Guddommen, den eneste og sande Gud, førtes i Baand og Lænker til Babylon. Men atter slog Frihedens Time for det ulykkelige Folk, og en afgudisk Fyrste blev selv et Redskab i den guddommelige Naades Hænder; det var Cyrus, der ikke alene gav Tilladelse til Templets Gjenopførelse, men ogsaa de nødvendige Midler dertil.

I dette Billede finder Frimurerordenen en træffende Forestilling af sit Forbund. Templet i sin Glands er Billedet paa den Tilstand, hvori Mennesket befandt sig, da det blev skabt; den der indførte Religion og dens Ceremonier er ikke Andet, end den almindelige, i Menneskehjertet skrevne Lov, der grunder sig paa Begrebet om den Billighed og Kjærlighed, som Støvets Børn ere forpligtede til gjensidigt at bevise hinanden.

Templets Ødelæggelse og de Troendes Slaveri hentyder paa Hoffærdighed og Ærgjerrighed, hvorved Underdanighed blev indført blandt Menneskene. — Asyrerne, den ubarmhjertige Hær, betegne Kongerne, de Stormægtige og Øvrighedens Tjenere, hvis store Magt hviler tungt paa de Ulykkelige. Sluttelig ere Frimurerne det Folk, der paany skulle give Verden sin første Anseelse, det udvalgte Folk, hvilket Gjenopførelsen af det prægtige Tempel er overdraget. De skulle stræbe efter at forene Leddene i samme Kjæde, de forskjelige Familier til eet Legeme; de skulle troe sig istand til at slukke den Tvedragtsfakkel, som fortærer hele Verden, oplive dens frugtbare Aske, og endelig frembringe en ny og renere Art af den.

Kromvell selv offentliggjorde ikke sin Moral, men overlod det til Fremtiden selv at oplyse sig den. For at sikkre og sammenholde dette nyoprettede Selskab, betjente han sig af Sindbillederne, og denne Forsigtighed var det, der foranledigede Ordenens bekjendte Inddeling i Lærlinge, Svende og Mestre. Da Allegorien knyttede sig til Salomons Tempel, var det naturligt at antage visse Grader ved Arbeidet under Opførelsen af det nye Pragtværk, og at inddele Arbeidet og alle Forretninger efter enhver Arbeiders i Logen bekjendte Evner og Dygtighed.

I sin første Tid vexlede dette nystiftede Selskab ofte Navn. I Begyndelsen kaldte Medlemmerne sig simpelthen Frimurere, derpaa Nivellører (at nivellere, maale med Vaterpas), dernæst Frihedsvenner, der ikke underkastede sig nogetsomhelst Politi, senere Medlemmer af det femte Monarki, og endelig antoge og beholdt de for bestandig det første Navn Frimurere. Imidlertid havde de dog tilsyneladende Grunde at anføre for disse forskjellige Benævnelser. Navnet Nivellører skulde saaledes hentyde paa deres Forsæt, at bringe samtlige Medlemmer til en vis indbyrdes Lighed; deres Mester var Kromvells Ven, General **Rainsborough**. Det følgende Navn havde sin Grund i den fuldkomne Frihed, som de vilde indføre i Staten. Nivellørerne vare de mægtigste Republikanere, thi dem var det, der meest havde tilraadet Kongens Død, og de forargedes saa stærkt over Navnet Frimurere, som Kromvell havde Skyld i, at de endog derfor tilsvoer ham Døden.

Grunden til at de kaldte sig Medlemmer af det femte Monarki var den, at Bygmestrene udgjorde den femte Klasse eller den virkelige Værdighed, hvoraf deres Monarki bestod. Dette Frimurerparties første Overhoved var ogsaa en af Kromvells

fortrolige Venner, **Harrington.** Deres Plan var at indføre Frihed og Lighed i strængeste Forstand; de vilde paa ingen Maade være nogen Anden hørig og underdanig end Kristus, og denne deres Konge ventede de hver Dag med Længsel. Dette sværmeriske Parti viste sig snart fjendtligt mod Kromvell, som de havde mistænkt for slette Handlinger, ja sammensvore sig endog for at afkaste dette trykkende Aag og selv tilvende sig den høieste Magt. Men her som overalt fandt man Kromvell paa sin Post; thi aldrig saasnart havde han faaet Nys om en hemmelig Forsamling i denne Anledning, før han strax ved sine Soldater lod alle de Forsamlede gribe og kaste i et haardt Fængsel, hvor de Alle omkom. Hos Oprørerne fandt man en Fane, hvorpaa var malet en slumrende Løve paa en Piedestal med den Indskrift: „Vi skulle vække ham!"

Saaledes beseirede Kromvell atter sine Fjender, og Ordenen ombannedes nu ganske i sin første Form og under det første Navn. Men samtidigt hermed søgte han at bibringe Ordenen nogle nøiere Begreber om Religion og Gudsfrygt, ikke blot for derved at vinde en større Magt over dens Handlinger, men tillige for paa en snild Maade at vedligeholde dens Hemmeligheds Ubrødelighed. Imidlertid turde han ikke lade Ordenens Vedligeholdelse beroe alene paa det svage Haab om tilkommende Frihed og Lighed; han vidste altfor vel, at Forventningen om et Gode, især naar dette er uvist og ligger fjernt, ikke virker saa meget paa det menneskelige Sind som Frygten for Følgerne af slette Handlinger, og derfor fastsatte han strænge Straffe for Falskhed og Forræderi. Beviis derfor har man i den frygtelige Eedsformular ved nye Brødres Optagelse.

Af det Foregaaende fremlyser klart, hvorledes Frimurerordenen er bleven til, og hvorledes Kromvell ved sin store og mægtige Indflydelse vakte den af sin Asle. Med Sandhed kan man sige, at Ordenen under ham virkelig blev oprettet paany.

3.

Rosenkreuzerordenen.

Tempelordenen blev opløst 1313; men i Begyndelsen af det syttende Aarhundrede opstod der et andet Selskab, der — som det hed — havde til Formaal at opføre sin nye Bygning paa Ruinerne af det Broderskab, som efter over et Aarhundredes Bestaaen var sunken i Tilintetgjørelse. Dette nye Selskab var Rosenkreuzerne. — Denne maaskee i og for sig selv mindre mærkværdige Omstændighed fortjener dog Opmærksomhed, naar man sammenligner Rosenkreuzernes Lærdomme med hvad man nu veed og forudsætter som beviist om Tempelridderne. Udgivelsen af dette nye Broderskabs første Skrifter vakte megen Opsigt, og tildrog sig navnlig den Tids talrige Alkymisters Opmærksomhed, da disse nemlig ventede at finde deres Regning derved. Forfatteren til hine Skrifter, **Valentin Andreæ,** erklærede vel, da han bemærkede de ved disse komiske Sværmerier foranledigede Optøier, at nu var Legen forbi; — men — tilføiede han — „vilde han ogsaa lade Rosenkreuzernes Broderskab fare, vilde han dog vedblive Kristi Brodersamfund." — Rosenkreuzer var vel et Fællesnavn i dette nystiftede Selskab; men Blandingen med andre i hiin Tid herskende Systemer i Naturlæren og Filosofien bevirkede en Assondring af fem forskjellige, indbyrdes meget afvigende Klasser af hemmelige Forbindelser, der kun svagt bleve sammenholdte ved Ordensnavnet. Disse Klasser maae være Gjenstanden for en nærmere Betragtning.

De to første Klasser dannedes af de saakaldte **Mystikere** eller **Theosofer,** og af Englænderen **Robert Fludd** og hans Tilhængere. Dennes Skrifter ere et System af medicinsk-theologisk Filosofi; man kan finde enhver Sætning ligeligt behandlet hos de i Kirkehistorien forekommende Gnostikere, kun at Fludd har udbredt sig vidtløftigere og røber større Kundskaber i Fysiken. Den tredie Klasse dannedes af **Michael Mager** og hans Tilhængere. Denne Mand var Alkymist, og saa stor var i hiin Tidsalder Troen paa Guldmageriet, at selv hans Modstandere ikke kunde slaae ham af Marken fra denne Kant, men nøiedes med at lade ham forstaae, „at denne

Kunst, om den virkelig existerede, i Virkeligheden ikke var saameget værd som Menneskeslægtens Forbedring. En femte Klasse stiftedes af en anonym Forfatter, der vel ikke behandler Alkymien, men mere træder i Andreæs Fodspor, og nærmer sig hans mystiske Ideer. Men den femte Klasse eller de egentlige Rosenkreuzer var et hemmeligt Selskab, der opstod i Haag (1622) og skal være stiftet af en vis **Kristian Rose.** Dette talte de fleste Medlemmer, hvilke i deres Forsamlinger bar et Guldordensbaand, hvorved der hang et Guldkors med en Rose, men udenfor dens Sammenkomster en sort Silkesnor.

Det turde ikke være uinteressant, til bedre Forstaaelse at anføre nogle Steder af de mange Skrifter, som Rosenkreuzerne udgave paa hiin Tid. I Aaret 1618 udkom saaledes en „vidtløftig Opdagelse af det oplyste Broderskab Kristian Rosenkreuzers Kulleginm og Axiomer." Tittelbladet er smykket med Sphær, Vinkelhage, Cirkel og andre Symboler. Det mærkværdigste Stykke i denne Bog bærer Overskriften: „Et Speil af den avlende og avlede Natur"; efter en lang forudskikket Bøn henledes Læserens høitidelige Opmærksomhed paa den „Pansofi", der her skal meddeles, hvilken alene bestaaer i de bekjendte Ord af Apokalypsen: „I Begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud — og Lyset skinnede i Mørket, og Mørket begreb det ikke." I Logen findes endnu et plumpt Kobberstik, en langagtig Fiirkant, der er betegnet paa begge de smalle Sider, nedentil med Aften, oventil med Morgen, paa begge de lange Sider med Middag og Midnat — vistnok en allegorisk Betegnelse af Verden, Døgnet og Livet. I det saaledes smykkede Rectangel er en aaben Mark, paa hvis Midte man seer Rosenkreuzerkollegiet, en høi Bygning med et lille Taarn med Fløie, men som nedentil staaer paa Hjul; Indgangen til Bygningen er paa en foran Porten mod Middag optrukken Vindebro, og mod Aften (Vest) findes en Bro over en Grav mellem Bygningen og Marken. Paa en Bakke i Vinkelen nærmest herved seer man en knælende Vandrer, der har befriet sig fra sin Hat, Pillegrimsstav og Randsel; han støtter sig paa et Anker og udaf hans Mund gaae disse Ord: „Jeg erkjender min Uvidenhed!" Denne Mand er udenfor Marken, han beder og haaber at komme, skjøndt han ikke veed Veien. — Paa den anden Side ved Broen udenfor Graven staaer en Brønd, Meningernes Brønd, i hvilken der endnu sidder en Mand fast med Fødderne og holder sig ved et Reb, der gaaer over en Rulle og er spændt til Rosenkreuzerkollegiet. Dette er vistnok den samme Mand, som staaer i samme Bogs Pandora, hvor han ved at sværge Tavshed drages op af Meningernes Brønd. Begge disse Figurer ere udenfor den indviede Mark; indenfor seer man derimod tre Reisende, den ene tilhest, de andre tilfods; de synes at reise om Kollegiet, men kunne ikke komme ind, da Vindebroen er trukket op. Mod Middag findes en høi Klippe, fra hvis Top en Mand vil springe over til Bygningen i Midten, men kun styrter ned. Moralen heri betegnes ved Ordene: „Forhast Dig ikke! Paa Klippen selv staaer Noahs Ark, hvorom der flyver to Duer. Mod Østen staaer Jehovas Navn i et bevinget Straaleskjær over Skyerne, af hvilket en Haand rækker ud, som lader et Blylod gaae ned eller trækker det op ved en fiin Traad paa Spiret af Rosenkreuzerkollegiet. — Det hele Kobberstik er saa overlæsset med Figurer og sindbilledlige Fremstillinger, at dets Forklaring vilde fylde flere Sider, end dette Skrift tillader; men giver man Agt paa det Foregaaende, vil man tydeligt nok kunne slutte sig til Moralen og Hovedøiemedet ved den hele Tegning.

Paa Rosenkreuzernes Tid var det, at den store **Bacon af Verulam,** som Videnskaberne skylde saameget, fremstod. Det tør antages, at Rosenkreuzernes første Skrifter, især „Fama og den hele Verdens almindelige Reformation" have tilskyndet, om ikke givet ham Ideer til sit Skrift „Instauratio magna;" dog gik han snart en anden Vei. Det laae ikke i Rosenkreuzernes Plan, at indføre almindelig Forbedring i Videnskaberne; de vilde være uforstaaelige for alle Mennesker, og kun en snævrere Komitee af Filosofer skulde see deres Lærdomme afsløreb. **Bacon** derimod vilde have Ende paa Filosofernes Charlata-

nerier, og indklædede derfor sine Ideer om Kundskabernes Fremme i sin Roman: „det nye Atlantis." Et Skib — saa fortæller han heri — anløber den ubekjendte Ø Bensalem, hvor en Kong Salomona fordum havde regeret. Denne Konge havde stiftet en stor Anstalt, der førte Navn af Salomonas Huus eller de sex Dages Kollegium. Her fandtes umaadelige Anstalter til at fremme Kundskaber om Tingenes Aarsager og Egenskaber; der vare dybe Huler og høie Taarne, store Huse for at efterligne Lufttildragelser, botaniske Haver, Dyrindhegninger og lignende Anlæg. En stor Mængde Lærde virkede hver i sit Fag, gjorde Reiser og Forsøg, opskreve og samlede deres Jagttagelser og droge deraf nye Resultater og gjorde dem bekjendte.

Bacons store Idee, blandet med Ideerne om Rosenkreuzeriet, vedblev at virke mægtigt paa Gemytterne. Følgen deraf blev, at adskillige store Lærde forenede sig til Videnskabernes exoteriske Behandling, og en halv Snees Aar efter opstod Videnskabernes Selskab i London.

Men denne Fremfærd var ikke i den yndede Smag; man vilde have Hemmeligheder og bevare dem hemmeligt. Dog med alt Dette følte man tillige Nødvendighed af en bedre Naturkyndighed, og for at bearbeide denne, men tillige holde deres Fremskridt hemmelige, forenede sig nu en Deel andre Lærde, for at opføre det salomonske Tempel, som omtaltes i det nye Atlantis. Huset skulde blive saa ubekjendt som Øen Bensalem, med andre Ord, Kundskaben om Tingenes Natur. Denne Hensigt fremstillede de billedligt, først under Billedet af Hermes gamle Støtter; syv Trin førte op til et fiirkantet, tavlet Gulv, der betegnede de høiere Kundskaber, og endelig kom Sindbillederne paa de sex Dages Værk (Skabelsen). „Hvo, der kjender de Regler, hvorefter Gud har ordnet sin Skabelse, eller Naturens Indre, han" — saa sagde de — „nærmer sig Gud, ligesom ogsaa omvendt den faaer Magt over Naturen, som ved inderlig Forening med ham (Gud) nærmer sig ham." Dette var den daværende Gnosis i England.

Vi have nu fulgt den historiske Traad; der er alene at oplyse, hvorfor man netop valgte Navnet Frimurer. De londonske Laug samlede Alle med Borgerrettighed, og dette hemmelige Selskab handlede derfor klogt i ligeledes at træde sammen i et Laug. Man valgte Murerlauget, og det saameget heller, som Ideen om Bygningskunsten var smuk og svarede til deres symbolske Bestemmelse, at opføre det salomonske Viisdomstempel. — Samtlige Medlemmer i de engelske Laug kaldtes frie og antagne, og som Følge deraf og til nærmere Betegnelse valgte man nu Navnet Frimurer.

De sørgelige Uroligheder og Borgerkrige før og efter **Karl den Forstes** Død og de forskjellige politiske Systemer, der da gjorde sig gjældende, virkede ikke lidt til ogsaa at udstrøe Tvedragtssæd og indblande mange Biforestillinger i Frimurerselskabet overhovedet. Medens den største Deel af Ordenen hyldede **Kromvell** og ganske fulgte hans Principer, var der dog ogsaa et og andet Parti, der søgte at virke for den henrettede Konges Sag. Saaledes ogsaa det ovenfor nævnte Selskab af Lærde, der vilde gjennemføre Bacons store Idee. Adskillige Venner af det styrtede Kongehuus forenede sig med dette, som de fandt fortrinligt skikket til deres Hensigt. Men da det her gjaldt om at gaae forsigtigt og tilbageholdent tilværks, nedsattes der en hemmelig Komitee, og da dens Hensigter Intet havde tilfælles med det salomonske Tempel, saa valgte den sig ogsaa andre Sindbilleder, som meget afvege derfra. De valgte hellere Dødens Tegn, de beklagede deres myrdede Herre (Karl den Første), de tilkjendegave deres Haab om at faae Hævn over hans Mordere og søgte atter at indsætte det tabte Ord (Kongens flygtede Søn). — Logos (Ord) betyder tillige Søn, og saaledes kunde man altsaa samtidigt hentyde til dette af Gnostikerne saa yndede Billedudtryk. For endnu mere at betegne hvilket Parti de tilhørte, kaldte Medlemmerne sig ogsaa Enkens (Dronningens) Sønner. Følgen af deres Forbindelse viser Historien os; det gik af med Seiren, og **Karl den Anden** blev atter hævet paa Tronen, endskjøndt Selskabet kort forinden kom i en farlig Stilling, da et af dets Medlemmer var bleven Forræder.

Her have vi Historien om Frimurerselskabets første Forandring; fra et asoterisk

Selskab af Naturforskere blev det et hemmeligt Selskab af trofaste Undersaatter. Da dette Øiemed var opnaaet (1660), tog det adskillige Forholdsregler til sit eget Tarv. Politik, Sæder og Kunster forandrede sig snart, og dets første Hovedøiemed, at øve Naturkyndigheden asoterisk, kunde et halvt hundrede Aar derefter (1680) ikke mere finde Sted, som da Selskabet blev stiftet (1646); dertil kom endnu at Videnskabernes Selskab var oprettet. Man forandrede derfor Allegorierne, og det ærværdige Frimurerselskab blev nu mere at betragte som et Foreningspunkt for Endrægtighed og Selskabelighed.

I Aaret 1723 udkom den første Konstitutionsbog i London. Forfatteren var den daværende Stormester, den berømte Naturkyndige **Desaguliers.** I denne Bog nævnedes imidlertid ene og alene Frimurerne i og omkring London og Westminster. Man behøver ikke at fortælle, hvilken Opmærksomhed denne offentlig udkomne Bog vakte, den bevirkede imidlertid, at et Par Aar derefter (1725) blev den første Loge i Paris oprettet af tre engelske Adelsmænd.

4.

Frimurernes Skikke.

Efter i det Foregaaende at have kastet et historisk Overblik over Frimurerordenens Stiftelse og første Forandring efter Tempelordenens Undergang, turde det ikke være uinteressant, til Slutning at meddele et Udtog af en af de danske Logers Prydelsers Skildring af Frimurernes Skikke, sammenlignede med Tempelherrernes Skikke.

At Logens Mester sidder midt for Bordet, Forstanderne eller Opsynsmændene ligeover for ham, og de øvrige Brødre paa begge Siderne, er en Efterligning af de geistlige Brødres gamle kapitulariske Forsamlinger. Mesteren har sit Sæde i Østen, ligesom Tempelordenens Stormester havde sit Hovedsæde i Østerlandene. Hans Underbefalingsmænd opholdt sig i Vestlandene eller Europa, hvorfra Ødelæggelsen udgik.

Maaden, hvorpaa en Kandidat foreslaaes til Medlem af Frimurerordenen i flere, dog meest tydske Loger, er den samme, der fulgtes i den gamle Orden, nemlig Ballottering med sorte og hvide Kugler, hvilken dengang bestemte en Novices Optagelse.

En Søn af en Frimurer kan faae Dispensation i Henseende til den bestemte Optagelsesalder, 25 Aar; thi han kan blive optagen i Ordenen, naar han har fyldt atten Aar. — Dette bevilges en Frimurers Søn for at vise, at Tempelordenen, som man troer uddød, endnu er til ved Børnene af de Riddere, som undgik Forfølgelsen i det fjortende Aarhundrede, og at disse Børn alt fra Fødslen betragtes af deres Familie som Ordenens Medlemmer.

Det sorte Kammer og den foraarsagede Skræk ved Receptionen ere Hentydning paa, at Tempelherrerne ikke ved deres Optagelse i Ordenen forudsaae, at deres Standhaftighed i at forsvare deres Hæder skulde udsætte dem for Landsflygtighed, Marters- og Skjændselsdød.

Kaardens Aflæggelse, Afklædningen og, Blottelsen af det venstre Bryst betyder, at man maa aflægge sine egne Klæder for at iføre sig Ordensklædningen. Tillige har dette Sindbillede Hentydning paa Tempelherrernes Nød og Elendighed under deres Flugt og Fængsel.

Man fratager Kandidaten alt Metal, fordi det var Tempelherrernes Rigdom, som opvakte de mægtige Fyrsters Misundelse og bevirkede Ordenens Undergang. — Dernæst binder man Kandidaten for Øinene og holder ham Kaarden for Brystet — Alt en Hentydning til Tempelherrernes Skæbne, da disse saaledes af deres Bødler slæbtes til Retterstedet eller uden videre gjennemboredes.

Kandidatens Examination betegner allegorisk Tempelherrernes Retsforhør. Han føres derpaa tre Gange forbi Mesterens Stol, hvilket skal hentyde paa den uventede Efterretning, der udbredte sig om de øverste Tempelherrers blinde Forfølgelse. — Efter tredie Omgang bliver Kandidaten fremstillet for Logens Mester og tilspurgt med største Strænghed, hvorved hans Standhaftighed maa bestaae en haard Prøve. — Her have vi atter Sindbilledet paa den umenneskelige Maade hvorpaa Dommerne gik tilværks ved

Forhørerne over Tempelridderne, da de tilbøde dem Valget mellem Frihed og en skjændselsfuld Død, for saaledes at tvinge dem til at blive Forrædere og aabenbare Ordenens Hemmeligheder. — Saaledes som Frimurereden virkelig er, men som den nu blot oplæses, er den en Forestilling af det gamle Løfte, som en Tempelherre maatte aflægge ved sin Optagelse i Ordenen.

Efter Edens Aflæggelse føres Kandidaten tilbage til Templets Fod under en Mængde Ceremonier, der sindbilledligt forestille de Farer, hvorfor den Optagne er udsat ved sin med Tempelherrerne indgangne Forbindelse. Derpaa river man den nye Broder Bindet fra Oinene: han seer en Lysstraale, der dog strax igjen forsvinder, og i samme Nu hører han en Stemme raabe: „Sic transit gloria mundi!*)" — hvorpaa alle Brødrenes Kaarder rettes mod hans Bryst. — Her have vi en Allegori paa Forsvindelsen af Tempelordenens ydre Glands, samt alle de Mordersværd, der tørstede efter den trofaste Ridders Blod.

Tallet Tre, to Gange Tre og tre Gange Tre lader sig forklare af Tempelherrernes Historie. De tre Frimurergrader (Lærlinge, Svende og Mestere) hentyde paa Ordenens Fremvæxt i tre Perioder, og ere tillige en Allegori paa det trefoldige Generalat. I den anden Periode havde Tempelordenen sex Generaler, og dertil sigter Tallet Sex i Frimurernes Svendegrad. I sin høieste Anseelse havde Ordenen ni eller tre Gange tre Generaler, og dette Tal er tilegnet Mestermurergraden.

Ikke uden Aarsag var Tallet Ni helligt i Tempelordenen; thi den første Forening bestod af ni Riddere, fordeelte sig i Tre og Tre, indtil Kong Balduin den Anden overlod dem et Forsamlingshuus ved Templet. Tre Gange ni eller syvogtyve Riddere udgjorde Ordenen indtil Aaret 1127, da de efter at have forskaffet sig et Ordensregulativ fordeelte sig i tre Loger, der oprettedes i Jerusalem, Aleppo og Cæsarea. Kort derefter valgte hver ni Riddere sig en Superier, der igjen valgte hiin hemmelighedsfulde Gradation af Tallet Tre til Tallet Ni, der var saa stærkt markeret i de ni Generalers Selskab.

Endnu ere der nogle Ordenseiendommeligheder, der ikke tør forbigaaes med Taushed; dertil hører Klædedragten og deres Gjenkjendelsestegn. Det hvide Skjødskind hvormed enhver Nyoptagen omgjordes, og de hvide Handsker, der altid bæres i Forsamlingerne, ere Sindbilleder paa Tempelherrernes Indklædning og forestiller den Ordensdragt, som blev bevilget dem af Paven. Muurskeen symboliserer Ordenskorset, der maa holdes skjult. — De adspredtlevende Tempelherrer havde visse Tegn og Passeerord, for efter Tid og Omstændighed at kunne give sig tilkjende for hinanden, og dette har foranlediget Tanken om at indføre noget Lignende i Frimurerordenen. Hals og Brystbetegnelsen, samt de andre Ceremonier, baade i Lærlinge-, Svende- og Mestergraden, hentyde paa den mundtlige Tradition om den Hævn, som de tiloversblevne tappre Tempelherrer vidste at tage over Forræderne.

Særdeles Opmærksomhed fortjener Ordensbogstaverne **J. B.** og **M. B.**, der paa en hemmelig Maade forevige Mindet om Tempelherrernes ulykkelige Stormester. De tre Begyndelsesbogstaver give nemlig **J. M. B.**, hvilket efter Frimurerziffer vil sige: **Jacob Berhard Molay**, hvis Historie tillige opbevares allegorisk under Fortællingen om Stormester **Hiram**, der blev myrdet af sine Svende paa Salomons Tid.

Brodernavnet, som gives Kandidaten efter hans Optagelse i Ordenen, saavelsom Kysset, der gives ham af Logens Mester, naar denne indlemmer ham i Samfundet, ere ligeledes Sindbilleder paa det Broderskab og det Broderkys (osculum fraternitatis), der var Brug i den ældre Orden.

Stormesteren, der myrdedes af sine oprørske Svende, kunde ogsaa være Superioren af Montfaucon (Carolus de Monte Carmel), der var den Første i Ordenen, som faldt for Forræderhaand. I saa Fald vilde de tre Slag, der uddeles ved Mesterskabet, være ligesaa fuldkommen historisk, som den Accaciegreen, hvoraf Morderne betjente sig for at gjenfinde Stedet, hvor de havde nedgravet den myrdede Superiors Legeme.

*) o: „Saaledes forsvinder Verdens Herlighed.

Samme Symbol har ogsaa en vis Hentydning paa de Tempelriddere, der savnede deres Øverste og derfor anstillede Eftersøgelse under de sammenhobede Accacier, der forekom dem mistænkelig, Liget blev opgravet og jordet i Templet, som det fortælles, ved Mestergraden og under de dermed forbundne Prøver. — Men disse Sindbilleder kunne ogsaa betragtes som staaende i Forbindelse med Stormester **Molays** Død, og de ni Lys, der staae om den myrdede Mester, repræsentere da de ni Generaler i Tempelordenen.

Historien beretter, at da Baalet omtrent ved Middagstid var halvt udbrændt, blev den ulykkelige Stormesters Liig nedgravet under en Gruushob; men Ridderne gjæstede Stedet ved Midnat og bortførte deres Stormesters Liig, som derefter blev jordet ved Foden af et Bjerg. Af denne Grund skal Logen blive aabnet om Høimiddag. Fremdeles beretter Historien, at Tempelherrerne plantede en Korstorn paa deres Stormesters Grav, og at denne veiledte de skotske Mestere, der førte sig Kong Edvars Indfald i Frankrig til Nytte, og opgravede **Molays** Been, som derpaa i al Hemmelighed skriinlagdes foran Alteret i Tempelherrekirken i Paris. Mærkværdigt er forøvrigt det Sagn, at Gud selv inden Aar og Dag havde hævnet Stormesterens Død paa begge hans Mordere, Pave **Klemens, den Femte** og **Philip den Smukke** af Frankrig.

Mestergradens blaa Farve var antagen af den hemmeligt forplantede Tempelherreorden. At Kaarden drages, naar Logen aabnes, har ene og alene Hentydning paa den krigerske Orden og de gamle Tempelherrers Ridderskab.

Om Santalerne.

(Af Capitain Sherwills Beretning om Distriktet Bhagulpore.)

Santalerne, d. e. Lavlænderne, ere den første indfødte Folkestamme, man træffer paa, naar man kommer ind i Høilandet. De ere smaa, godt byggede og smidige, godmodige og muntre; de have tykke Læber, fremstaaende Kjævebeen og en bred Næse ligesom de andre Stammer fra Høilandene i det sydlige og mellemste Ostindien; de have enten slet ikke Skjæg eller kun meget lidt; de ere kløgtige og velvillige, men frygtsomme; feige ligeoverfor Mennesker, ere de tapre ligeoverfor vilde Dyr. De ere flittige Agerdyrkere, og da de ikke ere fængslede ved noget Kastenvæsen, nyde de Livet langt mere end deres Naboer Hinduerne, der beherskes af Præsterne og sukke under Kasteinddelingens Tryk.

Santalerne nyde deres Bøffel- Bede- eller Svinekjød, deres Fjerkræ og Duer, tage en dygtig Slurk af en spirituøs Drik, og dandse med deres Fruentimmer og Kammerater, naar de rigtig ville udtrykke deres Glæde og Taknemlighed. Ere de mere nærende Levnetsmidler som Kjød og Fjerkræ engang imellem vanskelige at erholde, tage de ogsaa tiltakke med Slanger, Myrer, Frøer og Markrotter. De spise ogsaa Kokjød saavelsom alle andre Dyr; det er dem ligegyldigt, om de ere slagtede eller styrtede, skudte ihjel eller sønderrevne af vilde Dyr.

Fruentimmerne ere tykke og smaa, og om de end ikke ere smukke efter Europæernes Begreber om Skjønhed, have de dog et meget velvilligt Udtryk i deres Træk og Intet, der minder om Hinduerindernes paatagne Ærbarhed.

Mandfolkene ere større og stærkere byggede end de almindelige Høilændere og naae i Reglen en Høide af 5 Fod 6 Tommer.

Med Undtagelse af de store Landsbyer i Hovedbalen, hvor alt Land er dyrket, ere deres Landsbyer i Almindelighed begravede i tætte „Jungler," hvorved i Ostindien forstaaes store Flader, bevoxede med Bambusrør og smaa Træer, der vel ere fugtige, men dog ikke egentlige Moradser. Her findes kun smaa Strækninger dyrkeligt Land, hvor der voxer Riis, Mais og forskjellige Slags Bælgfrugter. Landsbyerne bestaae af Blokhuse, der ere tækkede med Straa og byggede saaledes, at de danne en lang Gade, eet Huus dyb. Næsten ved hvert Huus er der en Svinesti eller et Dueslag, og Bøffelskure ere adspredte over hele Landsbyen.

Ved Siderne af Gaden voxer en Plante (Sobadschana), hvis sønderbrudte Grene aabenbare Santalernes Forkjærlighed for dens skarpe Torne, hvilke de pleie at nye til deres øvrige Fødemidler. Deres vigtigste Næringsmidler ere Mais, Olie af Sennep, Løgene af den ovenfor nævnte Plante; hertil komme Æg, Fjerkræ og af og til Svine- Gede- eller Bedekjød; Forraadet af Kjød retter sig i Almindelighed efter Offrene. Som Grønsager bruge de en stor hvid Bønne samt Kornbladene og Bælgene af en Bauhinea.

I enhver Landsby er et lille Straatag, som bæres af en eller flere Pæle; under det befinder sig en lille Forhøining af Jord, som omtrent har en Høide af 1 Fod. Dette Sted hedder Mangi, fordi her er begravet en eller anden Mangi ɔ: Forstander for Landsbyen, hvis Erindring man har villet bevare, og som af alle Beboerne i Landsbyen eenstemmig er bleven gjort til en Helgen paa Grund af sin gode Embedsførelse, sin Duelighed eller andre fortrinlige Egenskaber. Her samles Landsbyens Ældste, omtale dens Anliggender, true de Uordentlige, straffe de Skyldige, indsamle Skatter, og bringe ofte den afdøde Forstander et Offer af Korn, der lægges paa Jorden inde under Taget. Naar Landsbyens Beboere ikke opholde sig der, kan man i Almindelighed træffe Duer, Hunde og Hornqvæg paa det hellige Sted.

I nogle af disse Helligdomme har jeg seet Potter med Vand, der vare gjorte fast ved Stolperne eller hang ned fra Taget; men jeg kunde ikke erfare noget om Øiemedet dermed eller Betydningen deraf.

Den mandlige Befolknings Arbeidsklædning bestaaer kun af en Strimmel Tøi, der ikke snoes omkring Legemet, men gjøres fast ved et Baand af Haar eller Bomuld, som gaaer omkring Hosterne. Fruentimmerne ere derimod i Almindelighed godt paaklædt; de bære et stort, nedhængende Klæde, hvis ene Ende er snoet omkring Kroppen, medens den anden slynges op over den venstre Skulder, saaat det hænger ned foran, medens den høire Skulder samt en Deel af Brystet og Armene ere aldeles blottede. Have de Raad dertil, bedække de deres Lemmer med Ringe, især Ørenringe af Zink, Fingerringe, og mangen Gang en stor Jernring om Haandleddet. Saavel Mandfolk som Fruentimmer binde deres lange Haar sammen i en Knude ovenpaa Hovedet.

Santalernes Gudsdyrkelse bestaaer i Bønner, Offringer og religiøse Dandse, ved hvilke som oftest alle Deeltagerne befinde sig i en beruset Tilstand.

Den eneste Bøn, hvorom jeg har hørt hos dette Folk, gik ud paa at blive frie for Hungersnød og Sygdom, for Qvægsyge, for vilde Dyr og da især for Tigrene. De forglemme heller ikke deres Børn, naar de bede til den usynlige og mægtige Aand, af hvem de haabe Opfyldelsen af deres Bønner. De anraabe den om at beskytte deres Børn mod alle Farer, og til dem henregne de: Angreb af vilde Dyr, Slangebid, Skorpionstik og alle mulige lignende Tilfælde.

Deres simple Bøn skildrer deres Stilling og Fornødenheder paa en meget udtryksfuld Maade. De bede først om Beskyttelse mod Hungersnød; thi da de beboe Junglerne, og i Reglen ere udelukkede fra alt Samqvem med deres Medmennesker, vilde en Misvæxt af deres tarvelige Kornhøst udsætte dem for Sult og Ødelæggelse.

Deres Plougqvæg yder dem Mulighed til at dyrke deres Ager og sikkre sig en nogenlunde tilstrækkelig Høst; da altsaa en Qvægsyge eller Qvægets fuldkomne Bortdøen ligeledes vilde udsætte dem for Hungersnød, retter deres Bøn sig ganske naturligt ogsaa paa Hornqvægets Bevarelse.

Det kan ikke forundre os, at en anden Deel af deres Bønner gaaer ud paa Beskyttelse mod Anfald af vilde Dyr; thi de boe, som bemærket, i Skovene, og ere saaledes tilligemed deres Qvæg udsatte for bestandig Fare af Tigere, Bjørne, Leoparder og Ulve. Deres Marker trues med Ødelæggelse af Elephanter, Bøfler, Aber og Raavildt. Hertil kommer, at Santalerne aldrig gjøde deres Jord, som i det Hele taget kun er af middelmaadig Beskaffenhed, hvorfor de bestandig skifte Bolig, og saaledes paa deres Vandringer paany komme i Berøring med disse farlige Fjender. Beboerne ere imidlertid kloge nok til ikke alene at bede, men ogsaa at gjøre deres til at hjælpe sig selv; de lade ikke nogen Leilighed gaae ubenyttet hen til at

dræbe disse Dyr, og betjene sig af Bue og Pile, hvilke sidste som oftest ere forgiftede.

Børn ere Santalernes Stolthed, Trøst og Bistand, hvorfor de heller ikke forglemmes i deres korte Bønner. De have næsten alle en meget talrig Børneflok, hver Familie i Gjennemsnit 8 Børn. Sønnerne pløie, vogte Hjordene, avle Sæden ind, bygge og istandsætte Familiens Huse, forfærdige Karrer og Plove, lave en stærk Drik af Riis, og besørge alle udenfor Huset foregaaende Arbeider. Døitrene pille Riis og Mais af Axene, presse Olie af Sennepskornene, koge for Familien, besøge Torvene, naar disse ere i Nærheden, og passe Fjerkræet, Svinene, Gaderne og Duerne. Blive Forældrene gamle og svage, ere Børnene deres Støtte.

Næsten alle Folkeslag, vilde som dannede, synes at have en umiddelbar Følelse af, at Blod er nødvendigt til at sone Synder. Den samme Følelse træffe vi hos Santalerne; for at forsone den usynlige Aand offre de frivillig Bøfler, Sviin, Gjeder og Fjerkræ, og bestænke de af de Andægtige brugte Offere med disse Dyrs Blod.

Udenfor hver Landsby er der helliget et Sted til at offre paa. Offringer gjøres til enhver Aarstid og af Enhver, der har noget at bede den usynlige Aand om; den dertil udvaglte Plads er i Almindelighed en lille Strimmel Krat, som man har ladet blive staaende, da man ryddede Skoven omkring Landsbyen. I denne ensomme Lund har man ved Roden af Træerne opstillet smaa rødmalede Stene og sædvanlig ogsaa stukket ned i Jorden to opretstaaende Stave, der forbindes ved en tredie vandret liggende. Under eller i Nærheden af disse opstillede Pæle dræbes Offerdyrene med et Sværd, og Blodet stænkes paa Offergaverne, som Landsbyens Indvaanere have lagt paa Jorden under Tværtræet. Selve Gaverne bestaae i smaa Skaaler, fyldte med Riis eller Mais, der er blandet med Mælk, Smør, Spiritus eller Vand. Offerdyrenes Kjød fortæres af Offergjæsterne, og der forefalder regelmæssig et mere eller mindre udsvævende Optrin, som ender med en vild, rasende Dands. Jeg har engang oppe i Høiene seet paa en Dands, der i April Maaned opførtes ved Midnatstide ved Fakkelskin, og hvor omtrent 5000 Mennesker vare nærværende. Disse Dandse udføres saavel om Dagen som om Natten; ved den nylig berørte dandsede paa een Gang omtrent 400 Fruentimmer.

Paa en aaben Slette opreises et høit Stillads; her sætte sig et Par Mænd, der synes at optræde som dem, der lede og styre det hele Optrin; fra Stilladset, der danner Midtpunktet for Dandsen, udgaae som Straaler talrige Rækker paa 20—30 Fruentimmer, der have taget hinanden om Livet. Deres høire Skulder, høire Arm og en Deel af Brystet ere blottede, Haaret er rigt smykket med Blomster eller røde Silkesløifer. Saaledes dandse de efter den affindigste og vildeste Musik af Piber, Fløiter og Trommer, der ere overtrukne med Abeskind. Medens de dandse, bestemmes og ledes deres Bevægelser og Stillinger af de musicerende Mænd, der dandse foran dem med Ansigtet vendt imod dem. Musikanterne indtage de uanstændigste og latterligste Stillinger, udstøder høie Skrig, gjøre Krumspring, snurre sig rundt som Afsindige, og da de have en Hovedprydelse af Paafuglefjeder og ere meget berusede, opstaaer naturligviis en meget besynderlig Scene. Fruentimmerne synge under Dandsen og holde meget god Tact, idet de stampe i Jorden med Hælene. Hele Dandseselskabet bruger en Time til at komme omkring Stilladset i Midten, da den fremadskridende Bevægelse standses ved, at de Dandsende ofte gaae tilbage igjen. Der er altid nye Skarer Fruentimmer til at afløse de udmattede.

Mændene sværge ved Tigerens Skind, men det ansees for urigtigt at tvinge dem til at aflægge Ed; thi Santalerne holde Sandheden hellig, og kunne i denne Henseende være et lysende Mønster for deres Naboer, de løgnagtige Bengaler. —

Santalerne vælge selv deres Embedsmænd, af hvilke nogle have omtrent 12 Landsbyer under sig, og indsamle Skatterne deraf, der afleveres til de Overordnede, andre bestyre kun en eneste Landsby og ere ansvarlige for deres Beboeres Forbrydelser; men da de i Almindelighed ere et meget roligt og ordentligt Folkefærd, have Embedsmændene ikke stort Andet at gjøre end at bære Tegnene paa deres Værdigheder og indsamle Afgifterne.

De tage aldrig Tjeneste og arbeide kun

for sig selv og deres Familie. Vilde man gjøre et Forsøg paa at tvinge dem, vilde man kun opnaae, at de flygte ud af Landet eller trængte ind i det tætteste Krat, hvor de da paany vilde begynde at rydde et Stykke Land eller bygge et Blokhuus.

Santalerne skyde udmærket med Bue; deres Skud er saa sikkert, at intet Levende, som overhovedet har nogen Værdi, kan vise sig i Nærheden af deres Landsbyer uden at rammes af deres Pile. Jeg har seet Bjørne falde som et let Bytte for deres velrettede Pileskud, Harer blive dræbte midt i det stærkeste Løb, og Fugle blive ramte i Flugten, men af stumpe Pile. Buerne ere enten af Træ eller Bambusrør, Strengene sædvanlig af Plantetrevler, Pilene forfærdiges af lette Rør, ere forsynede med en Jernspids med Hager og besatte med de brune Fjer af Paafuglens Vinger.

(Indsendt.)

Moderen og Børnene.

(Et Maleri af det virkelige Liv.)

„Min lille Dreng, nu skal Du gaae
Til Skov at sanke Brænde!
Her er saa koldt, de Søstre smaa
Kan nok til Varme trænge.“

Og Moder klapper venlig Hans,
Et Barn med blege Kinder;
Mens ud fra Øiets milde Glands
En Taare langsomt rinder.

„Ak, Mo'er! af Kuld' jeg knap kan staae,
Og — hør' du Stormen larme?
Jeg Intet har at tage paa,
Og sulten er jeg Arme.“

„O Gud, mit Barn! saa lad mig gaae,
Bliv hos de Søstre inde!
Mit Moderhjerte varmt vil slaae
Og trodse Storm og Vinde.“

For Hvermands Dør jeg betler Brød,
I Skoven sanker Brænde;
Og da med Hjelp i bittre Nød
Jeg vil tilbagevende.“

Den ømme Moder iler bort
Og la'er de Smaa tilbage;
Med Knug og Fyg er Veiret haardt,
Og hendes Kræfter svage.

Den første Gaard hun banker paa:
„Hvad vil Du Tiggerqvinde?“ —
„O, giv mig Brød til mine Smaae,
I Løn hos Gud skal finde!“ —

Som til en Hund der slænges Been,
Man Brød til hende smider;
Vel er det muldent, haardt som Steen,
Men hun af Hunger lider.

Nu iler hun i Skoven ind,
For der at sanke Grene;
Af Kulde blaa er magre Kind,
Men ei det ændser Lene.

Et lille Knip' hun sanket har,
Paa frosne Stub hun hviler;
Saa med Besvær paa Ryg det ta'er,
Og sig paa Veien giver.

Men snart hun kan ei længer gaae,
Af Mathed ned hun synker:
„Gud naade mig for mine Smaa!“
I Hjerteqval hun klynker.

De stive Hænder til en Bøn
Med sidste Kraft hun folder:
„Min Jesus, du Guds milde Søn!
De Smaae ilive holder!“

Ad Kinden Taaren ruller ned,
Men fryser før den falder,
Endt er den Qval, som Lene leed,
Gud hende til sig kalder.

* * *

Henad Veien glider let
Slæden med Sølv-Bjælder,
Kudsken sidder varmt og tæt
Og paa Hesten smelder.

Herren svøber sig i Skind,
„Kudsk, lad Hesten løbe!
Kulden kan dog trænge ind,
Brug derfor Din Svøbe!

Hvad er det? hvad standser brat
Vel de muntre Heste?
Kudsk, pas paa! i mørken Nat
Aander kan os gjæste!"

„Herre! her ved Veien see,
Underligt! der ligger
Noget, skjult af Riis og Snee,
Gud, en Haand fremstikker."

Lene var det, som her laae,
Skjult af sine Qviste;
Øiet stivnet, Kinden blaa,
Som Dødskampen viste.

Liget blev i Slæden lagt,
Ført til næste Hytte;
Der man prøved' Kunstens Magt,
Men til ingen Nytte.

* * *

Hans var ene med de Smaa,
Sulten Faaret bræger.
„Maa jeg ei min Unnen faae?"
Lille Maren græder.

Og den Mindste, Mette, vil,
Mis skal Kunster vise;
Den vil ei! — „O, Hans, see til,
Mis faaer lidt at spise!

Hans, han tysser paa de Smaae,
Seer om et Par Smuler;
Mens i Øiet Taarer staae,
Egen Sult han skjuler.

„Moder kommer snart med Brød,
Rolig, lille Ane!
Maren skal faae Julegrød;
Hør! — Peer Peersens Hane!"

Men tilsidst dog lille Pog
Ogsaa med maa tude;
Alle Tre nu i en Krog
Svøbe sig i Klude.

Aft'nen svinder langsomt hen
For dem, piint af Hunger;
Moder kommer ei igjen,
Til de stakkels Unger.

Træt af Graad nu slumre ind
De til sidste Hvile;
Blegnet er den unge Kind,
Bort fra Qval de ile.

Englen puster Lyset ud,
I hans Skjød er Varme;
Bær' dem op til Livets Gud,
Op til Moders Arme.

* * *

Noget efter Nabomo'er
Hen til Hytten træder;
Mos paa Hyttens Tag der groer,
Hylten selv er Bræder.

Gjennem skaaret Rude ind
Titter hun i Stuen;
Dagens Skjær gjør hende blind,
Glasset ta'er i Huen:

„Hytten er jo reent forladt,
Ingen Sjæl at finde!
Ak, dog see, den gamle Kat
Sover jo derinde.

Hvad er der i Krogen der?
Gud! de arme Unger!
Lene havde dem saa kjær,
De er' død af Hunger."

Mens hun stille korser sig,
Ind af Døren træde
Fire Mænd, som bær' et Liig,
Dækt af sorten Klæde.

Det var Lene; Børn og Mo'er
Sees i Døden smile;
Uden Klokkeklang og Chor
Sænkes de til Hvile.

Men man Blomster strøet har
Paa de simple Høie;
Blomsten Medynkstaaren var
Fra det fromme Øie.

Hendrik III og Hertugen af Guise.

(See Lithographiet.)

Efter det berømte historiske Maleri af M. Comte paa Pariserudstillingen 1855.

Kongen og Hovedet for Liguen mødes ved Foden af den store Trappe til Slottet i Blois, førend de gaae til Communion i „Vor Frelsers Kirke," den 22de September 1588, Dagen før Mordet paa Hertugen af Guise. Det truende Drama lader sig ane af Personernes hemmelighedsfulde, grublende eftertænksomme Udseende. Hendrik III har en alvorlig Mine, og synes at stole paa den Trop kjækt udseende Stridsmænd, der følge ham. Der er Natur i Dispositionen af Scenen, i Stillingerne, og Sandhed i Physiognomierne.

Anecdoter.

Da den nuværende Pave, Pius den 9de, i Rom, afskaffede Kastraterne, skal han have sagt, at de dog kun forholdt sig til Mænd, som det bemalede Lærred til Originalen.

„Hvad holder Du for de vigtigste Ting paa Jorden?" spurgte Saladin sin Vezir. Denne betænkte sig lidet forinden han svarede: „1ste Qvinderne, 2det Døden, 3die at den Ene trænger til den Anden." — „Forklar Din Gaade!" bød Sultanen. — „Det vil jeg! — Gaves der ingen Qvinder, havde vi ikke en saa herlig Sultan; var der ingen Død, som har baaret din Fader til Paradis, glimrede du ikke paa Thronen, og var den Ene ikke nødvendig for den Anden, var jeg ikke din Storvezir." — „Du ligner alle Andre" — sagde Sultanen smilende, idet hans Mening var, at Enhver er sig selv nærmest.

En Præst spurgte en Bondedreng: „Hvormange Sødskende har Du?" Drengen svarede: „Vi ere tre Sødskende, Fa'erlille! to Piger og een Dreng; Drengen, det er mig."

I et Hôtel sad i Sommeren 1846 to Lærde ved Siden af hinanden og der opstod da følgende Samtale mellem dem:

A. Hvor har De studeret?

B. I Berlin.

A. Hvad har De studeret?

B. Theologi, men har opgivet det.

A. Hvorfor?

B. Formedelst Sygdom.

A. Ha! Jeg har ogsaa studeret Theologi, har ligeledes forladt denne Bane, men paa Grund af Sundhed.

Da Admiral Nelson i 1801 skulde støde til Østersøflaaden — fortæller engelske Blade — begav han sig hen i Admiralitetet, for at indhente sine Instruktioner. „Instrux!" udbrød Lord St. Vincent, som dengang var første Admiralitetslord: „Er I bleven gal, Nelson? Send blot de Karle Fanden ivold efter Jer egen Façon?"

En Mand af den franske Menighed i Berlin vilde lade sig skille fra sin Kone. Konsistorium forsøgte at forlige dem, og udlagde længe for Manden, om han ikke kunde forenes med sin unge, smukke og, efter Udseendet at dømme, blide Kone. Endelig tabte Franskmanden Taalmodigheden og udbrød: „Konsistorius! Finder du hos hende, hvad du roser hende for, saa tag du hende selv!"

En Pige sagde til sin Frier: „De vilde være den Sidste, jeg kunde elske!" Herpaa svarede Frieren: „De henrykker mig; thi jeg fortvivlede, hvis De, efter mig, endnu kunde elske nogen Anden."

Persien og nogle af dets Stæder.

Som Historien viser var Persien, der nu, om det i politisk Henseende end ikke er aldeles betydningsløst, dog langtfra udøver nogen mægtig Indflydelse paa Verdensbegivenhedernes Gang og de øvrige Staters Skjæbne, — Jordens største og mægtigste Rige. — Dets Konger herskede nemlig ikke alene over det nuværende Persien, men over alle Landene i Asien fra Middelhavet indtil Floderne Oxus og Indus, en Deel af det nordlige Indien; endvidere over Ægypten, Cypern samt Macedonien og Thracien (en Deel af det nuværende europæiske Tyrkie), — kort over hele den daværende civiliserede Verden, med Undtagelse af Grækenland.

Den Tid, da det persiske Rige saaledes havde Verdensherredømmet, ligger imidlertid langt, nemlig over 2000 Aar tilbage, og var Rigets første, 230 Aar lange Periode, fra dets Oprettelse ved Cyrus, 560 Aar f. Chr. F., til dets Undergang ved Alexander den Store, 330 Aar f. Chr. F.

Aldrig er maaskee et Rige bleven hurtigere stiftet og udvidet til en saadan Udstrækning, end det persiske ved Cyrus og hans Efterfølgere indtil Darius I, der havde Herredømmet over alle foranførte Lande, og under hvem Riget bragtes til den høieste Spidse af Magt. Men heller aldrig er maaskee et Rige hurtigere kommet i Forfald end dette under Xerxes og de følgende Herskere indtil Darius III, under hvem Riget bragtes til fuldkommen Undergang ved Alexander den Store.

For at give nogen Underretning om Rigets gradvise Udvidelse og Opkomst, samt Forfald og Tilbagegang, meddele vi efterfølgende korte Oversigt over de i denne Periode forekommende Konger, og de vigtigste Begivenheder og Omvæltninger under deres respective Regjeringer, efter hvad den Tids, fordetmeste kun af Sagn og Mythe bestaaende, Historie derover beretter.

Det persiske Monarchies Stifter var Cyrus, der, efterat han havde overvundet Mederne ved Pasagada, besteg sin Bedstefader Astyages's Throne. (560 f. Chr.) Den dristige Erobrer var dog ingenlunde tilfreds hermed. Han tænkte kun paa at udbrede sit Herredømme, og det lykkedes ham efterhaanden at undertvinge alle Nabolandene. Deriblandt var fornemmelig Lydien, det mægtigste Rige i Lilleasien, i hvilket Krøsus, som han overvandt ved Sardes, regjerede —; fremdeles Babylonien eller det gamle Assyrien, ligeledes et af Asiens største Riger, hvis Hovedstad Babylon det, efter lang Tids Beleiring, lykkedes ham at indtage ved List. Ved sine følgende Erobringer forskaffede han sig et Rige, der indbefattede hele Mellem- og Forasien og naaede fra Middelhavet indtil Indien. Cyrus faldt i Krigen mod Massageterne, Aar 530 f. Chr.

Efter ham fulgte hans Søn Kambyses — 530—524 — han brød ind i Ægypten, som han efter et Slag ved Palusium og Indtagelsen af Memphis underkastede sig og gjorde til en persisk Provinds. Dog var Ægypten, saalænge det persiske Herredømme varede, næsten uafbrudt en Skueplads for Opstande og Uroligheder. Den nævnte Konges Planer om at underkaste sig endnu flere Lande i Afrika, strandede, og han døde efterat have gjort sig almindelig forhadt ved Tyranni og Grusomhed.

Hans Efterfølger Pseudo-Smerdes — 524—523 — regjerede ei engang et Aar, og blev myrdet som en Følge af en Sammensværgelse mellem 7 persiske Store. Han efterfulgtes, ifølge Lodtrækning, af

Darius I Hystaspis. 523—496. Denne, Cyrus's eneste værdige Efterfølger, udmærkede sig ved en viis og kraftfuld Regjering. Han erobrede en Deel af Indien, Tracien og Macedonien, bragte det oprørske Babylon igjen til Lydighed og herskede nu mægtig i 3de Verdensdele. Imidlertid var den persiske Statsforfatning, der gjorde Kongen, ikke alene til uindskrænket Herre, men ogsaa til Eier af hele Landet, dets Beboere og deres Eiendomme — med hvilket Alt han kunde skalte og valte efter Behag — ikke skikket til at holde det uhyre Rige sammen. Under denne Konge uddannedes fuldkommen Serailregjeringen med al dens Fordærvelse, og Folkets Kraft svækkedes ved Despoti og Blodtørstighed. Rigets indre Svaghed og

Søndersplittelse kom dog endnu ikke ret tilsyne; men allerede under Darius begyndte de Krige med Grækerne, der tilsidst endte med det store Perserriges fuldkomne Undergang.

Allerede under Darius's Efterfølger, Xerxes — 496—476 —, hvis mod Grækerne afsendte uhyre Stridsmagt, af flere Millioner Mennesker, næsten aldeles tilintetgjordes, behøvede det lille Grækenland ikke længer at frygte Persiens Overmagt, og Riget gik med stærke Skridt tilbage.

Endnu mere blev dette Tilfældet under Artaxerxes I, Longimanus — 476—427 — og Darius II, Nothus — 426—407 —, under hvilken Sidste Ægypterne afkastede Aaget og erholdt egne Konger, som blot efter Skinnet vare den persiske Høihed underkastede.

Efterat enkelte Blikke af Magt igjen vare komne tilsyne under Artaxerxes II, Mnemon, 407—368, og Artaxerxes III, Ochus, 368—338, tiltraadtes Regjeringen af Darius III, Codomannus, 338—330. Hans indvortes svage og adsplittede Rige kunde ikke modstaae den seierrige macedoniske Helt Alexander, der havde forenet de tappre Grækere under eet Herredømme, og som overvandt Perserne i Slagene ved Granikus, Ipsus og i det afgjørende Slag ved Gangamela, der omstyrtede hele det persiske Rige og efter hvilket Darius myrdedes af en Forræder, Statholder i Baktrien.

Det persiske Monarchies Omstyrtelse var dog ei at beklage. I dette havde Despotismen været fast begrundet og bragt til en uhyre Udstrækning, og Folkeslagene havde med Despotens afguderiske Tilbedelse tabt Følelsen af deres Menneskeværd og deres meest ophøiede Egenskaber og Dyder.

Siden den Tid have utallige Omvæltninger funden Sted i Persien. Dristige Erobreres Herskesyge gjorde det igjennem Aarhundreder til Skuepladsen for Krig, Slag og Oprør. Det ene Dynastie afløste det andet, den ene Herskerrække den anden. Men om det end lykkedes en og anden seierrig Despot at udstrække sin Magt over den største Deel af det gamle Persiens Gebeet og gjøre Riget til Asiens mægtigste, kunde det dog ikke længere blive Jordens mægtigste Rige.

Saadanne Perioder vare heller ikke af lang Varighed, ei heller af nogen stor Betydning for Europa. I denne Verdensdeel havde Folkeslagene efterhaanden udbredt sig, og mægtige Stater vare fremstaaede, fornemmelig den romerske, der ikke alene i det Hele taget var uafhængig af Asiens Folkeslag, men endog underkastede sig en stor Deel af disse. Efter dette Riges Opløsning dannede der sig forskjellige andre selvstændige Stater, der ei kom i nogen nær Berøring med Persien eller Asien.

Men ogsaa i andre end i politisk Henseende ere i Tidens Løb store Forandringer foregaaede i det persiske Rige, navnlig med Hensyn til Folkets Frem- eller Tilbagegang i Oplysning og Dannelse samt materiel Virksomhed, og Landets deraf følgende blomstrende eller forfaldne Tilstand.

En saadan Frem- eller Tilbagegang har tidt ikke funden Sted gradviis igjennem lange Perioder, men som oftest i korte Tidsrum. Grunden hertil har været den despotiske Regjeringsform, og formedelst sin vilkaarlige Magt har det tidt været en Hersker muligt at gjøre sit Rige, som han ved sin Regjerings Tiltrædelse forefandt i en forfalden og sønderreven Tilstand, rigt og blomstrende. Omvendt har mangen tyrannisk, efterladen eller uduelig Regent — hvad der kunde være ulige lettere og oftere have været Tilfældet — foraarsaget, at hans Undersaatter fra velhavende og lykkelige bleve forarmede og modløse.

At der i Persien nu ei længere findes en saadan Overflod eller hersker en saa lykkelig Tilfredshed som fordum, er iøvrigt for en stor Deel bevirket ved den mahumedanske Religions Indførelse. Ligesom den gamle zoroasterske Lære var Agerdyrkningen gunstig og skabte et stille, sædeligt Folk, saaledes ere de nuværende Persere, der for størstedelen ere Tilhængere af den mahumedanske Religion, — vellystige, sandselige og ikkun lidet arbeidsomme —.

Hermed er dog ingenlunde sagt, at Landet ei har havt gode Tider siden denne Religions Indførelse. Dette har ofte været Tilfældet, nemlig naar der, som Ridder Chardin i sin Reisebeskrivelse over Persien siger — paa Thronen var en aarvaagen Regent, som kunde forekomme sine Embedsmænds ukjærlige Behandling — samt Uretfærdighed og Undertrykkelse, saaledes f. Ex. under Abas den Store,

der regjerede i 39 Aar, fra 1588 til 1627 e. Chr. Han bragte det dertil, at Riget blev rigt og blomstrende og senere besøgtes af Embedsmænd fra alle Verdensdele.

Fortiden skal Persien dog være Intet mindre, end rigt og blomstrende. I meer end et halvt Aarhundrede er Riget forfalden og Folket er udartet og bleven modløst under en lang Række af Despoter.

Det er imidlertid foreløbigt ikke Øiemedet her at give en fuldstændig Fremstilling af det persiske Riges vexlende Skjæbne under dets hele Existents; — men det er, som ved Overskriften tildeels antydet, ikkun nogle af dets Stæder — for- og nutidige — vi ville omtale lidt nøiere.

Med Hensyn til disse altsaa, da vil man, naar man efterslaaer de resp. Geographer, for at faae Underretning om Stædernes Størrelse og Vigtighed, i det Hele taget kun erholde en ufuldstændig Oplysning. Størrelsen og Folkemængden ere sjældent nøiagtigt — men som oftest kun tilnærmelsesviis — angivne, og Angivelserne ere, netop paa Grund af en saadan Uvished — tidt meget forskjellige i de forskjellige Geographier. Om Stædernes Industri og Handel ere Meddelelserne af en lignende Beskaffenhed. Men om de fleste Stæder findes Bemærkninger, omtrent saaledes lydende: „Var fordum stor og prægtig, men ligger nu tildeels i Ruiner"! eller: „Var engang meget betydeligere"! o. s. v. Heraf synes at fremgaae, at Landet engang var langt mere rigt og mægtigt end nuomstunder, hvilket ogsaa, som ovenfor bemærket, virkelig har været Tilfældet. Thi om end efterhaanden andre Steder maaskee ere fremstaaede i de Gamles Sted, staae de dog neppe i Forhold til dem, der enten ganske eller tildeels ere ødelagte og forfaldne.

Forinden vi gaae over til en nærmere Dvælen ved de resp. Stæder, turde det imidlertid, med Hensyn til de historiske Data, som knytte sig til samme, samt Betegnelsen af deres Beliggenhed i Riget, ikke være uhensigtsmæssigt at levere en kort Oversigt over de vigtigste af de Provindser, hvori det perskske Rige i de sidst forløbne Aarhundreder har været og vel endnu er indbeelt. Disse ere følgende:

Adharbeidschan (det gamle Medien) mod Nordvest, er en af de største Provindser;

Ghilan, østen for Adharbeidschan, ved det kaspiske Hav;

Masanderan, ligeledes østen for Adharbeidschan, i Nærheden af Ghilan;

Irak-Adschamy (det gamle Parthien) sønden for de tre Førstnævnte, Rigets største Provinds;

Kurdistan, vesten for Irak;

Korassan, østen for Irak;

Kerman, sønden for Korassan;

Fars eller Farsistan (det egentlige Persien), sønden for Irak; og

Laristen, sønden for Fars.

Det bemærkes, at Kilderne, der ere benyttede til efterfølgende Fremstilling, som skulde søge i Korthed at oplyse hvad de paagjældende Stæder ere og især hvad de have været, ere de historiske Efterretninger i Almindelighed og den ovenfor nævnte franske Ridder, Jean Chardins' Beskrivelse over Persien — navnlig et Udtog af samme — Kjøbenhavn, 1790, i Særdeleshed. Chardin bereiste Persien tvende Gange i Slutningen af det 17de Aarhundrede, og har leveret den vistnok bedste og fuldstændigste Beskrivelse, der indtil nærværende Tid er udkommen over dette Rige.

Iblandt de Stæder, som skulle omtales, kan det berømte

Persepolis

gjøre Fordring paa, først at komme i Betragtning. Det engang saa store og prægtige Persepolis (maaskee Eet med Posargadæ) var i sin Tid Hovedstaden i Landskabet Parsis, det nuværende Fars eller Farsistan, Persiens Stamprovinds — ligesom senere i det af Cyrus stiftede persiske Rige, og skal her have staaet det Slag, i hvilket Cyrus overvandt og tog sin Bedstefader, Medernes Konge, Astyages, tilfange Staden var beliggende paa en stor, af høie Bjerge omgiven Slette, i den sydvestlige Deel af det nuværende Persien, (ↄ: 71° østlig Længde og 30° nordlig Brede) hvor dens Ruiner endnu findes, omtrent 7 danske Mile nordostlig for Staden Schiras.

Om dens Grundlæggelse og Udvidelse, der har funden Sted flere hundrede Aar f. Chr. F., i den mythiske Periode, vides intet Bestemt, ligesaalidt som om dens Størrelse

og Herlighed under dens Glandsperiode, da Historien fra hiin fjerne Tid, der, som tidligere bemærket, kun bestaaer af Mythe og dunkle Sagn, — Intet derom beretter. Grækernes Mythologie angiver Perseus som den der har anlagt Staden. Den skal, naar man tør troe de persiske og arabiske Historieskrivere, have været 12 (franske?) Mile lang og 4 Mile bred, og i Rigdom og Størrelse ikke have havt Magen, hvisaarsag den blev tillagt Navn af Verdens Hovedstad. Men allerede kort efter det persiske Riges Oprettelse skal dens Forfald have taget sin Begyndelse derved, at Kongerne til Residentsstæder valgte Susa, Ekbatana og Babylon, for ei at være saa langt fra Rigets vestlige Grændse, og saaledes bedre at kunne modstaae de tappre Grækeres Foretagender, med hvem de førte saa langvarige og for Persien saa fordærvelige Krige.

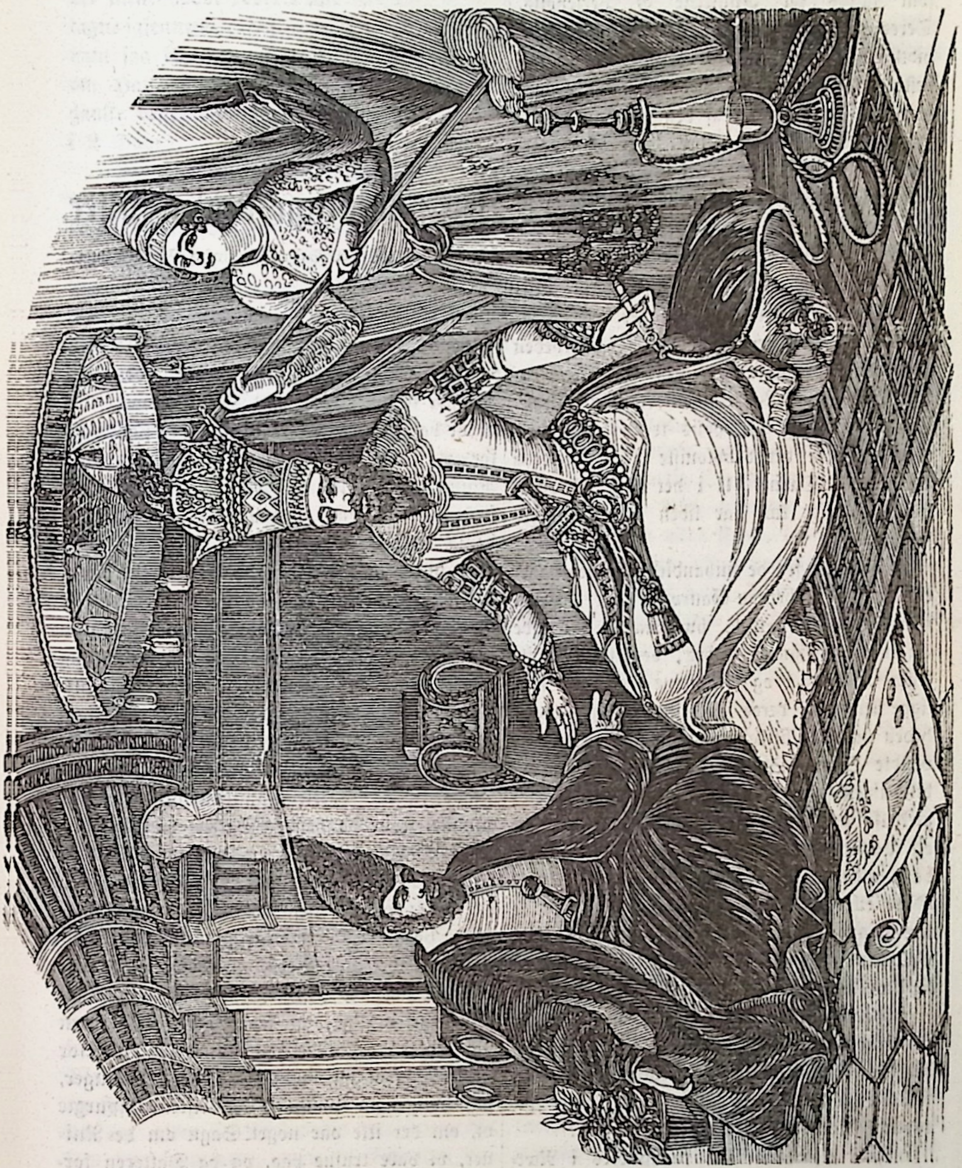
Dog var det først tvende Aarhundreder senere, at Stadens næsten totale Ødelæggelse, ved Alexander den Store, hidførtes. Efterat denne, Aar 330 f. Chr., havde leveret Perserkongen Darius det Slag, der kuldkastede det persiske Rige, faldt — ligesom de øvrige forannævnte Kongesæder — Persepolis i Alexanders Hænder, navnlig efter at han dristig havde gjennembrudt de snævre Bjergpasse, der danne Gjennemgangene til denne Stad.

Alexanders Characteer havde, efter de af ham vundne glimrende Seire, ganske forandret sig. Ligesom han forhen havde sat sin Stolthed i sine Lidenskabers Beherskelse, saaledes var han nu bleven deres Slave: Vellystig, sandselig og grusom. Han lod nu i Drukkenskab, efter sin atheniensiske Frille, Thais's Ønske, en stor Deel af det gamle og ærværdige Persepolis gaae op i Flammer. Selv kastede han Brandfaklen ind i Kongeborgen, der fremfor Alt var stor og prægtig, og omgiven af en tredobbelt Muur. De Levninger, som ere tilbage af denne Borg, især deleshed de underjordiske, i Klipperne udhulede Gemakker, hedde nu Tschilminai, ɔ: de 408 Søiler, eller: Tacht Jamschid, ɔ: Jamschiedens Residents. Efter Ridder Chardin og Andre skulle de være Levninger af et, de gamle Perseres Guddomme fordum helliget, Tempel.

Paa den anførte Maade gik Staden saaledes — om end ikke ganske, saa dog fordetmeste — til Grunde. En Deel af samme skal endnu have existeret under Muhamedanerne, flere hundrede Aar efter Chr., under Navnet Istakan, og omsider være bleven tilintetgjort af Araberne.

Om Ruinerne af Persepolis og deres Omgivelser, saaledes som disse, for henved to Hundrede Aar siden, forefandtes, og upaatvivleligt endnu, med Undtagelse af hvad der har Hensyn til Landets blomstrende Tilstand, forefindes, hidsætte vi efter Ridder Chardins Beskrivelse Følgende:

Efter Arrians', Qvintus Curtius' og Diodorus Siculus' Beskrivelser erkjendes Intet lettere end Persepolis's Beliggenhed, og Intet gjør større Fornøielse end at drage igjennem Landet med hine gamle Skribenter. Sletten, hvor den prægtige Stad har staaet, er i Sandhed en af de deiligste, er 18—19 Mile lang og 2, 3 indtil 6 Mile bred (de af Chardin angivne Mile ere sandsynligviis franske); her lægges de bedste persiske Heste til og Kreaturerne have de fedeste Græsgange; ligeledes voxer her ypperlig Viin og meget Korn, og Sletten vandes af mange Bække. Indgangen til Sletten er netop som de Gamle beskrive den. Mod Vesten en Kløft i de høie bratte Fjelde, og i Midten og ved Enderne af denne staae uhyre store Klippestykker, foroven flade og imellem dem snevre Huulveie. Man kunde fristes til at troe, at disse Klipper ved Kunst vare blevne forsynede med Terrasser, hvis ikke deres store Omfang og Høide viste, at Naturen selv havde gjort dette Arbeide. Uden Tvivl har paa disse Klippehøider været de Vagter og Slotte, til Forsvar for Persepolis, som Historien omtaler, og som det kostede Alexander den Store en Deel Umage at overvinde. Ruinerne af Borgene kunne ikke sees, fordi Klipperne ere for høie, men hist og her findes Levninger af mange Bygninger, som have staaet paa Klipperne. Passene mod Norden og Vesten, der ere de eneste Tilgange til Staden, ere alle lignende Huulveie imellem uhyre høie Klipper, til hvilke den nævnte Reisende intet andet Sted har seet Magen. Man maa undre sig over, at det har været Grækerne og andre Fjender muligt at gjennembryde de ommeldte Gjennemgange, som saalet kunne forsvares.

Shahen af Persien og hans Minister.

Naar man er kommen paa Sletten, og vender sig til Venstre, følgelig ad Østen til, mod Bjergene, naaer man efter en 5 Miles Vei til de prægtige og berømte Antiqviteter, som kaldes for Ruinerne af Persepolis. Deres fornemste Mærkværdighed er det store, vidtløftige og af mange herlige Bygninger bestaaende Tempel Tschilminar, der endnu fremviser hele Stykker af den allerypperligste Bygningskunst fra de ældre Tider og er forsynet med en Mængde Figurer og Zirater, forestillende deels Gudstjeneste og Offring til Solen, — de hedenske Perseres Guddom — deels til Amindelse om store Konger og de fornemste Offerpræster. De omkring det egentlige Tempel staaende Bygninger menes at have været Præsternes Boliger. I Nærheden ere tvende prægtige Gravsteder, paa en beundringsværdig Maade udhulede i en Klippe. Folkene omkring Persepolis troe, at Nimrod (der grundede det babyloniske Rige) hviler i det ene, og Darius III i det andet af disse, hvilket iøvrigt kun har liden Sandsynlighed for sig.

To Mile fra de omhandlede Ruiner staaer et Bjerg, „Kabriston-Gauron" eller „Gravminde Bjerget" kaldet, hvorpaa en Mængde Statuer og Figurer findes, ventelig forestillende de Konger og fornemme Personer, som ligge her, samt deres Bedrifter — og i Nærheden heraf et fiirkantet — for de dertil anvendte Stenes Smukhed, Haardhed og Forbindelse mærkeligt — Taarn, hvis flade Bedækkelse ovenpaa er af en Steen, haardere og glattere end Marmor og hvidere end Alabast; men iøvrigt forefindes hverken Vinduer, Døre eller Zirater. Indvendig sees blot de fire nøgne Mure, ligeledes uden Zirater eller Paaskrivt. Man veed ikke, hvortil det egentlig kan have tjent.

Paa Strækningen fra Tempelruinerne til Gravstedernes Bjerg har uden Tvivl Staden Persepolis været beliggende; thi endnu findes underjordiske Gange samt meget betydelige Ruiner imellem begge Steder.

Paa Chardins Tid forefandtes i Nærheden af Persepolis's Ruiner en Flække paa 310 Huse, Miscasgon eller Estakre, med et deiligt Karavanserai, Moskeer, bedækkede Torve, og adskillige Levninger af store Bygninger, hvilke synes at bekræfte nogle Forfatteres Mening, at de forrige Beherskere i Schiras have opholdt sig her om Sommeren, for den friske og kjølige Lufts Skyld.

A. X.

Den vanvittige Violinspiller.

(Frit oversat efter A. Schreiber af C. F. W. Lund.)

Paa en af vore Udflugter fra Arezzo kom vi til et eenestaaende Bjerg; omkring dette var Alt saa skjønt, saa langt Øiet kunde række, at vi besluttede at opholde os der et Par Dage for at skitsere. — Paa selve Bjerget laae Ruiner af et Slot, der endnu bare Spor af fordums Skjønhed, mod Syd var der en deilig Udsigt, mange Kilder sprudlede frem og samledes i en stor Sø, der igjen havde et Udløb i en Aa, der løb yndig gjennem de mange Buskvæxter og yppige Græsse indtil den tabte sig i det Fjerne; og der var nylig faldet en Regn, saa Luften var paradisisk. Vi gik ind i et Huus, der laa ved Foden af Bjerget, for at forhøre hvor vi kunde faae Ophold, og vi vare saa heldige at de havde Plads til os. Hele Familien bestod af en gammel Kone og hendes Datter, en Pige paa 18 à 20 Aar, der var en fuldendt Skjønhed i italiensk Smag, kulsorte Øine og dito Hud og Haar; min Reisefælle, der var et Stykke af en Poet, begyndte strax at ville prise hendes Skjønhed paa Vers, men han kunde ikke blive færdig med Øinene, om hvilke han fandt saa meget at sige, at jeg maatte bede ham om Ro, da jeg vilde rette mine Ting til, for næste Dag at søge min Lykke med Tegninger, saa tidlig som muligt. Om Aftenen spurgte vi, om der ikke var noget Sagn om de Ruiner, vi vare trufne paa, og da Datteren fortalte, at hun havde opskrevet et, som hendes Bedstemoder havde fortalt hende for Sandhed, for hvilket hun igjen vilde fortælle os det næste Dag paa selve Bjerget. Dette Løvte takkede vi meget for, og min Reisefælle blev

ganske forelsket i Pigen over hendes Uskyldighed. Da vi gik til Ro fortalte han mig, at han var dødelig forelsket, og han ikke vilde forlade Egnen uden hende, (noget han for det meste havde lovet i alle de Byer, vi vare tagne igjennem), og jeg roste hende ogsaa for ham saa han blev saa glad, at han faldt mig om Halsen og kyssede mig; nu vidste jeg ganske bestemt at hans Kjærlighed vilde vare i 2 Dage.

Næste Morgen ganske tidlig stode vi op, og listede os ned, da vi troede at Vertinderne endnu sov, men Pigebarnet stod allerede og havde pakket Maden ind, vi skulde have med, og satte sit Haar tilrette. „Hvor deilig!" hviskede min Ven mig i Øret, hvilket jo rigtignok var unægtelig. Efter at have belæsset os med alle vore Aparater tradskede vi afsted efter Ruinerne, med Pigen i Spidsen, der førte os ad en smal Sti, der løb lige til Ruinerne. Da vi kom der, toge vi Localiteterne i Øiesyn, men da vi fandt alle Værelserne i den Tilstand, Ugler især ynde, skyndte vi os ud igjen, for at høre den lovede Fortælling; vi toge Plads under nogle Viinranker, der havde slynget sig op af nogle udgaaede Træer, hvorved de forskaffede os et Skjærm mod Solen. Pigen tog et Papir ud fra Brystet og begyndte at læse den Fortælling for os jeg her vil søge igjen at fortælle, saa godt jeg formaaer. Pigen begyndte:

I Aaret 1670 levede her paa Slottet en aldrende Enke, ved Navn Signora Sanvingro; hun havde været Enke i en 4 Aar, da hendes Mand var forsvundet, hans Kappe var funden ved Søbredden, og hans Hat fløb i Søen. Folk meente at han havde styrtet sig i Søen, i et Anfald af Tungsindighed, da hans Formue var begyndt at svinde og han ikke saae nogen Udvei til atter at formere den, men hans Liig var aldrig bleven fundet. En stor Trøst for Enken var hendes 17aarige Datter, der daglig tiltog i Skjønhed og Forstand. Denne Engels hele Stræben var at gjøre sin Moder det saa behageligt, som hun formaaede, men sin Skjønhed syntes hun ikke at kjende.

Paa samme Tid levede her i Egnen en Mand, der var bekjendt under Navn af „den gale Spillemand"; han havde kun faa Haar paa Hovedet, og disse vare ganske hvide, og hans Ansigt var fuld af dybe Furer, hvilket alt tydede paa en gammel Mand, men naar man saae den Ild, der lynede fra hans dybtliggende Øine, skulde man troe at det var en Mand i sin bedste Alder, han skyede alle Mennesker, med Undtagelse af Børn, hvilke han syntes at elske, han kunde hele Timer gaae og lege med Børn og spille for dem paa sin Violin, men hans Spil var i Regelen græsselige og sørgelige Toner uden nogen Sammenhæng. Ingen vidste hvoraf han levede, han var kommet ind i Landet med den tydske Ridder, der havde bygget sig et Slot af egen Façon ½ Miils Vei herfra, om hvem man heller intet vidste, uden at de var kommet her, og kaldte sig „Elsterburg", den gamle Ridder Ulbrik og hans Søn Jørg.

Ved Foden af Bjerget laae dengang et Capel, hvilket den skjønne Zanori pleiede at besøge hver Aften. En Aften mødte hun „den gale Spillemand"; ved Synet af ham følte hun en uvilkaarlig Skræk, men da hun saae det fortvivlede Blik, hvormed han betragtede hende, da hun vilde flygte, fattede hun Mod til at spørge ham, om han ønskede en Almisse. „Ak nei!", sagde han, „beed for mig, det er den bedste Tærepenge jeg kan behøve til den Reise, jeg sagtens snart skal gjøre."

„Hvem er De da?" spurgte Zanori.

„Jeg er —", begyndte han, men han syntes at henfalde i dyb Tungsindighed, og begyndte at spille paa sin Violin, istedetfor at fortsætte; først spillede han i sagte, veemodige Toner, men efterhaanden blev hans Spil mere og mere vildt; hans faa graae Haar stode som Børster om hans Hoved, hans Øine lynede af en sælsom Ild og han aandede tungt; — men pludselig ophørte han at spille og løb meget hurtig bort og forsvandt nede ved Søen. Zanori blev noget ængstelig stemt over denne Scene, og skjøndt hun ikke var bange af sig, skyndte hun sig dog tilbage til sin Moder, istedetfor at gaae til Capellet. Da hun kom hjem fortalte hun sin Moder det Passerede og spurgte, hvem det egentlig var. Hendes Moder fortalte hende derpaa hvad hun vidste om „den gale Spillemand", men ved den Hentydning til den tydske Ridder, blev Zanori tankefuld, ja næsten bedrøvet, thi den hæslige Jørg havde bedet hende skjænke ham sin Kjærlighed, og

endskjøndt hun tydelig havde ladet ham føle sin Utilfredshed med hans Opførsel, var han dog vedblevet at gjøre Cour til hende, og det paa en brutal, næsvis Maade, til stor Sorg saavel for Zanori som hendes Moder, der nødig vilde gjøre sig til Uven af en saa frygtet Mand, som v. Elsterburg, der var almindelig skyet i hele Europa.

Nogen Tid var forløben da Zanori en Aften gik forbi en Yngling i Pilgrimmeklæder, der sad paa en Stub og saae meget afkræftet ud. Zanori vilde bede ham gaae op til Slottet, men hendes Blyhed holdt hende tilbage, endskjøndt hun følte en Slags Tillid til den smukke Pilgrim; og da hun var kommet ham forbi følte hun næsten Anger over at hun ikke havde tiltalt ham, og hun besluttede at tale til ham paa Hjemveien, men da hun gik tilbage var han borte; dette gjorde et ubehageligt Indtryk paa hende, der ikke var vant til det mindste Usædvanlige, gik tankefuld op til sin Moder og fortalte hende Mødet, hun havde, og spurgte hende, om hun ikke skulde sende Bud til Byen, for at bede ham tage tilbage og opholde sig paa Slottet, men idetsamme meldte en Tjener at der var kommet en Pilgrim, der ønskede at tale med Signora Sanvingro; han fik Ordre at føre Pilgrimmen op til dem strax. — Pilgrimmen traadte ind ... ved Synet af ham blev Signora Sanvingro heftig rystet, thi han mindede hende meget om hendes Mands Ungdomsven Signor d'Allesso, der for en 24 Aar siden var draget til Palæstina, og efter den Tid havde man aldrig hørt noget til ham. Hun spurgte ham derfor strax om hans Navn.

„Khakan d'Allesso!" svarede Pilgrimmen.

„O! fortæl mig dog, hvorledes Deres Fader har det, thi at De er en Søn af d'Allesso, der reiste herfra til Palæstina, behøver jeg knap at spørge om," sagde Signora Sanvingro.

„Ja, det er jeg," svarede Pilgrimmen, „og her har jeg et Brev til Deres Mand, som jeg med Sorg har erfaret er død, hvilket jeg herved vil levere dem, og derpaa trække mig tilbage, for imorgen at fortælle Dem hvad der ikke staaer i Brevet angaaende min Faders og min Skjæbne siden hans Afreise herfra." Derpaa ønskede han Zanori og hendes Moder god Nat, og begav sig til det Værelse, der var beredt til at modtage ham.

Signora Sanvingro brød Brevet til sin Mand med skjælvende Hænder, og læste det derpaa med vaade Øine, og for sig selv. Af Brevet saae hun, at hendes Mand og d'Allesso, kort før d'Allesso var reist til Palæstina, havde nedgravet en Skat ved Søebredden, men Søebredden var en Miils Vei i Omkreds, saa den var ikke let at opdage; det heed videre, at hvis Himmelen i Mellemtiden havde skjænket ham en Datter, og hun og Kharkan syntes om hverandre, da var det hans kjæreste Ønske at see Kharkan i Signora Sanvingro's Familie, men i alle Tilfælde vilde d'Allesso bede Sanvingro betragte den Skat, de nedgravede i Forening, som sin Eiendom, da Kharkan eiede nok forunden. — At hendes Mands Død var i Sammenhæng med Skatten syntes hende tydelig, thi han havde bestandig opholdt sig meget ved Søen, for at fiske eller jage, men sandsynlig mere for at have Øie med Skatten. Disse Tanker beskjæftigede hende hele Natten, og lod hende ikke en Times Ro.

Tidlig næste Dag talte hun med Khakan, der allerede var oppe, om Brevets Indhold, med Undtagelse af, hvad der handlede om Familie-Forbindelsen, og de bleve enige om, at det var nogle Forsøg værd, da det maaskee var en temmelig stor Skat, der var nedgravet, og Khakan vilde strax begive sig paa Vei for at prøve sin Lykke, men Signora Sanvingro bad ham vente til Zanori indfandt sig, og da fortælle sin Faders Eventyr, hvilket han gjerne indvilligede i, da Zanori's Skjønhed allerede havde gjort Indtryk paa ham. — Kort efter kom Zanori, der var endnu smukkere idag end Dagen iforveien, da hun havde paaklædt sig med særlig Omhu.

Og nu begyndte Khakan sin Fortælling: da min Fader var kommet iland ved Alexandria, og han med de øvrige Reisende var gaaet paa Vei til Palæstina, bleve de overfaldne af Røvere i Ørkenen og slæbte til Cairo, hvor min Fader blev solgt til en gammel Muselmand, som brugte ham til Tjener; her lod min Fader sig forlede, deels af Længsel efter Frihed, og deels af Kjærlighed til sin Herres Datter, til at afsværge sin Religion, endskjøndt han dog bestandig blev den

tro i sit Hjerte, og ægtede sin Herres Datter, af hvilket Ægteskab jeg blev det eneste Barn; imedens jeg voxede til lærte min Fader mig Italiensk, da hans eneste Ønske var at flygte med mig til Italien, og der i Rom offentlig aflægge Bod for sit Feiltrin og bekjende sig til Christendommen, men min Moder blev syg, og hendes Sygdom afholdt ham fra at udføre sit Forsæt, men imidlertid saae han dog Leilighed til imedens at faae sendt en stor Deel af sine betydelige løse Eiendomme med Kjøbmænd til Genua; men samme Dag som min Moder blev begravet faldt han selv i en Sygdom, der havde hans Død til Følge; han ahnede dette strax og skrev mig to Breve, et til Kjøbmændene i Genua og et til Deres afdøde Mand, og paalagde mig, saasnart jeg saae Leilighed, da alene at udføre hvad han havde bestemt, hvilket jeg ogsaa nu haver udført, og kun to Ting ere gaaede mig imod paa min Reise: af mit Fædreneslot fandt jeg kun en Steenhob, og her fandt jeg deres Mand død.

„Er De da en Tyrk?" spurgte Signora Sanvingro med sagte Stemme.

„Nei!" sagde Khakan, „min Fader saae Leilighed til at døbe mig i min Barndom, og nu har jeg offentlig bekjendt mig til Christendommen hos Paven.

Dette glædede Signora Sanvingro, og efter Frokost begav Khakan sig paa sin Opdagelsesvandring. Han havde omgaaet Søens østlige og sydlige Bred, uden at bemærke Noget, der kunde have Hentydning til at Skatten kunde være der, men paa den vestre Side opdagede han, at der i en lille Viig var ligesom en Muur, hvilken kun kunde være frembragt af Menneskehænder, og han begyndte at grave, for at undersøge Stedet; medens han gravede havde den gale Spillemand nærmet sig ham, uden at han bemærkede det, og efter at have seet et Dieblik vist paa Khakan, begyndte han at spille en sagte Gravsang, og da Khakan saae op, blev han ligesom forskrækket ved Synet af denne sælsomme Skabning, der baade havde en Vanvittigs Blik og tillige undertiden syntes at see meget fornuftig ud. „Hvem er Du? og hvad vil Du?" raabte Khakan. Spillemanden svarede ikke, men tog Spaden fra Khakan, og begyndte meget ivrigt at grave, et Par Skridt fra det Sted, hvor Khakan havde gravet. „Er her noget Hemmelighedsfuldt paa dette Sted, som Du kjender?" spurgte Khakan. Violinspilleren loe græsseligt og sprang ud i Søen og trak en Jerngryde ud af Sivene og kastede den hen for Fødderne af Khakan, der forbauset saae paa dette forunderlige Menneske. „Grav videre," sagde Violinspilleren med huul Stemme, og løb meget hurtigt bort. Khakan blev noget uhyggelig stemt over det Passerede, men gravede dog videre; da han havde gravet en Alen dybt, traf han paa en Beenrad; dette forøgede hans uhyggelige Stemning, men han undersøgte dog Liget og fandt et Sværd, der næsten var opædt af Rust, men et Guldhæfte skinnede dog igjennem. Dette tog han med sig, lagde Gryden ved Beenraden og tildækkede det derpaa med Jord, saa at Ingen let kunde opdage at Jorden var omgravet, og begav sig derpaa paa Veien ad Slottet til; da han var kommet et Stykke ind i den Skov, som dengang var ved Foden af Bjerget, blev han standset af — den gale Violinspiller, der spillede en vild Melodie, der snart lignede Stormens Susen og snart var det som Navneskrig; pludselig holdt han inde med sit rasende Spil og saae meget fortvivlet ud. „Hvem er Du, Mand?" spurgte Khakan. „Folk kalde mig „den gale Violinspiller"", sagde han, „men der indgydes mig Tillid, og jeg vil lette mit Hjerte for eder, og ikke tage min skrækkelige Hemmelighed med mig i min Grav. Jeg fulgte med Ridder Elsterburg fra det tydske Landgrebskab Hessen Homburg, hvor han, 25 Aar gammel, dræbte sin Kone og dennes Forfører, og flygtede med sit dengang 1 Aar gamle Barn hertil, og ombyttede sit Navn Turms med Elsterburg; jeg var dengang kun 16 Aar gammel. Men for en 4 à 5 Aar siden fulgte jeg, paa en Udflugt, med Ridderen og hans Søn, og disse fandt en Skat nedgravet paa det Sted, hvor de begyndte at grave, men i det samme kom denne Signore Sanvingro og paastod, at Skatten var en bortreist Vens, og han var sat til at bevogte den; Striden blev snart heftig og endte med at den gamle Turms dræbte den Fremmede, og kastede hans Liig i Søen, og nedgravede ham der, hvor de fandt dette Sværd, men efter den Tid har den Dræbtes Skygge uophørlig forfulgt mig, og

forlangt mig til at hevne sig, medens min Kjærlighed til min ulykkelige Herre forbyder mig at lægge Haand paa ham, men det, at hans Søn stræber efter den smukke, unge Signora har overbeviist mig om, at han er et slet Menneske, og Intet skal afholde mig fra at dræbe ham, og derved skaffe mig Ro, thi kun mit Spil er istand til at sagtne min Fortvivlelse noget, og for disse Udbrud er jeg blevet anseet for afsindig. Nu har jeg betroet Eder min Hemmelighed, og naar jeg har dræbt den Skurk Jørg Turms, haaber jeg, at jeg kan døe rolig." Med disse Ord hilsede han paa Khakan og skyndte sig ind i Skoven, medens Khakan meget tankefuld begav sig paa Hjemveien. Da han viste Signora Sanvingro det fundne Sværd, erkjendte hun det strax for sin afdøde Mands; derpaa fortalte Khakan det Passerede, og alt hvad Spillemanden havde fortalt ham; dette rystede Signora Sanvingro dybt, og hun fortalte derpaa Khakan, at Morderen Elsterburg havde meldt sig til næste Dag og tillige yttret, at han ønskede sin Søns Frieri afgjort. „Og han skal faae det **afgjort!**" sagde Khakan, og jeg sværger at jeg skal hevne min Faders Vens Mord, saasandt mit Navn er Khakan d'Alesso; jeg vilde bede Dem, Signora, lade mig imorgen modtage de Forvorpne. Dette tillod Signora Sanvingro, da hun ikke saae nogen anden Maade at gaae Elsterburgerne imøde paa.

Næste Dag havde Khakan ganske tidlig hentet Gryden og Hovedet af Liget og sat det paa et Bord i Salen, hvor han vilde vise Gjæsterne ind. — Da derpaa Tydskerne kom, modtog Khakan dem ved Porten og førte dem op i den store Sal; hele Slottet syntes uddødt, det gjorde et uhyggeligt Indtryk paa Ridderen; den gamle Ridder gik til Khakan og stillede sig for ham, og sagde: „Hvem er De? De synes at være bekjendt her i Huset."

„Jeg er en Søn af Signor d'Alesso, der for 24 Aar siden reiste til Palæstina, og en Muselmands Datter i Cairo," svarede Khakan rolig.

„Altsaa en Hedning, en Tyrk," sagde Elsterburg den Yngre.

„Nei!" sagde Khakan, „jeg har for kort siden offentlig i Rom bekjendt mig til Christendommen.

„Det er nu ogsaa ligemeget enten De er Christen, Tyrk eller Hedning, men hvor er Zanori," sagde Jørg Elsterburg i en raae Tone.

„Signora Sanvingro har bedet mig underholde hendes Gjæster, og hvis Deres Vid staaer i Forhold til Deres Uforskammethed, kunde vi jo prøve at more hinanden ved Gaader," sagde Khakan koldblodig.

Den gamle Uldrik mumlede noget i Skjæget om at kaste den Slyngel ud af Vinduet og selv tale med Signora Sanvingro, men den unge v. Jørg meente, at han nok havde Lyst til at høre den kloge Østerlænders Vid, som han syntes at have i Overflod.

„Nu fremsætter jeg da en Gaade, og Den, der løser den, maa have hvad det Klæde bedækker," sagde Khakan meget rolig; „hvad følger Tyven og den ærlige Mand, Rytteren og den Gaaende?"

„Hans Skygge! Hans Skygge!" raabte Jørg. „Skatten er min!" og han afdækkede Gryden, men veeg forfærdet tilbage.

„Hvad gaaer der af Dig, Jørg?" raabte Faderen, greb Hovedet og kastede det efter Khakan, men han sprang tilside og Hovedet traf mod Væggen og trillede tilbage paa Gulvet.

„Kjender I det Hoved," raabte Khakan, „det er Signor Sanvingro's Hoved, som I myrdede for 4 Aar siden og stjal mine Penge."

„Hvad siger Du?" raabte Jørg, og vilde gaae mod Khakan, men i det samme gik Døren op, og den gale Violinspiller traadte ind med en Kniv i sin Haand, og vilde jage den i Jørg, men Jørg sprang forbi ham og ned ad Trappen; men imedens dette foregik havde Khakan afkastet sin Pilgrimskofte, og stod der i en smuk Ridderklædning, og greb det Sværd, han havde fundet ved Liget, og afslog dermed Uldriks Angreb, og jog det i det samme gjennem Livet paa ham; Elsterburg styrtede strax til Jorden, og efter nogle skrækkelige Krampetrækninger opgav han sin Aand, idet han sagde: „St. Schoneck Dit Værk!"

Khakan løb ud for at hente Folk; da saae han i det samme Jørg, som laae ved Foden af Trappen og vred sig i sit Blod, og den gale Violinspiller stod ved Siden og spillede ham en skrækkelig Afsked; Khakan ilede ned, men da opgav Jørg sin Aand under de skrækkeligste Gudsbespottelser.

Nogle Aar efter saae man Khakan d'Alesso og Signora Zanori Sanvingro drage ind i en ny opbygget Kirke for at vies, og Dagen efter aflagde Signora Sanvingro Klosterløftet i et Nothenkloster. Til „den gale Violinspiller" saae man aldrig mere noget her i Egnen. Khakan og Zanori efterlod dem en talrig Børneflok; deres senere Efterkommere gik i Krig med den franske General Napoleon, og efter den Tid er Slottet her forfaldet meer og meer.

Saaledes endte Pigen sin Fortælling, og vi indtog vor Frokost og begyndte derpaa at tegne, dog først efter at min Ven havde bedet Pigen have en god Aftensmad færdig til os. Da vi forlod Stedet havde min Ven aldeles udsvedet sin Kjærlighedsruus, for næste Sted igjen at blive „dødelig" forelsket.

Stenes, Planters og Dyrs Vandringer og Udbredelse over Jordens Overflade.

(Af E. Süstind.)

Det er en høist mærkværdig Kjendsgjerning, at de ældste Vandringer, om hvilke vi overhovedet have Kundskab, nemlig Stenenes, udgaae fra eet Sted straaleformigt til alle Sider, ja at det Samme finder Sted ved Planternes, Dyrenes og selv Menneskeslægtens Vandringer paa Jorden.

Dette Udgangspunkt for Stenes Udbredelse var Bjergene i Norge og Sverrig paa en Tid, da et stort nordligt Havs Bølger beskyllede Foden af Bjergene i den midterste Deel af Tydskland. Store Iismasser, der løsnedes fra det nordlige Bjergland, bleve af Havets Strømninger førte til sydligere Egne og toge de fra hine nordiske Bjerge nedstyrtede Klippestykker med sig; hvor de kom paa Land og smeltede, sank Steenmassen ned til Jorden. Da Havbunden senere hævede sig, bragte den ogsaa frem for Lyset de Steenblokke, der vare straaleformigt fordeelte efter Strømmenes Retning. Der kan være hengaaet 100,000 Aar, inden disse utallige Klippestykker efter hinanden ere blevne flyttede fra deres nordlige Hjem til deres nuværende Plads; men endnu den Dag i Dag skeer ganske det Samme ved Kysterne af Nordamerika. Havets Strømme føre fra Grønland Klippeblokke, der blive liggende paa Bankerne ved Nyfoundland, og hvis Havets Bund her engang skulde hæve sig op over Vandspeilet, vilde dette Land være bestrøet med grønlandske Steenmasser, ligesom Europas nordlige Slettelande med Udvandrere fra Skandinavien.

Lignende Steenvandring fandt Sted fra Berneralperne over til Jurabjergene; her virkede imidlertid ikke Loven for den straaleformige Udbredelse fra et Midtpunkt, men mangfoldige ydre Naturforhold, hvorved Retningen bestemtes f. Ex. Dalstrækningerne og Gletscherne. For nærværende Tid ere blot de Bevægelser af Jorddele indflydelsesrige, som skylles sammen af Regnen og med Floderne føres ud til Havet. Nilen fører hvert Secund 176,000 Kubikfod Vand til Havet, naar dens Vande staae høiest, Ganges 500,000 Kubikfod, og Mississippi aarlig en uhyre Mængde. Det Dynd, som derved bevæges fremad, har man tilnærmelsesviis beregnet og for Mississippi fundet en aarlig Masse af 4500 Millioner Kubikfod, for Nilen af 200 og for Ganges af 6000 Millioner Kubikfod.

Planters og Dyrs Udbredelse paa Jordens Overflade slutter sig paa det nøieste til selve Jordens Dannelseshistorie. Planternes første Voxesteder vare de af Havet fremkomne Øer. Idet disse første Landstrækninger hævede

sig til Bjerge, maatte Planterne nødvendigviis først udbrede sig straaleformigt; thi idet stedse mere Land dukkede op af Havet omkring de først fremtraadte Spidser, blev i og for sig Planternes Udbredelseskreds større; men paa den anden Side maatte Plantefamilierne fra de høiere og koldere Bjergtinder lidt efter lidt vandre ned i de varmere Lavlande, medens Bjergplanternes nye Familier opstode med Dannelsen af Bjerglandskab. Ved Jordens om end langsomme Afkjøling maatte ligeledes mange af de varme Landes Planter flytte fra Polerne til Landene ved Linien. Ifølge de for Afkjølingen af en glødende Masse herskende Love kunne de første Hævninger af Land kun have været ubetydelige, og først til en sildigere Tid den tykkere Jordskorpe frembringe en saadan Spænding af den indre Hede, at der kunde følge større Hævninger med kortere Mellemrum og med betydelig Kraftudvikling. Saaledes forholder det sig endnu, idet hele Landstrækninger stadig ere isærd med at stige eller synke, men kun saa lidt, at det først kan iagttages efter Aarhundreders Forløb. Det hænder sig derimod kun sjelden, at større Masser, f. Ex. Vulkanen Yorullo i Mexico, i faa Minutter optaarne sig til en Høide af 1500 Fod. Saaledes kunne vi antage som det sandsynligste, at de fleste Plantearter fra Asiens mere og mere sig hævende Høisletter have udbredt sig straaleformigt over den gamle Verdens Lande.

Til at fastsætte de mangfoldige Forskjelligheder i Climaet bidrage de Livsbetingelser, der i Overeensstemmelse med Naturlovene udfolde sig i den største Rigdom. Ved Bjergenes Forvittring, ved Rullesteens Sammenskyllen, ved Forbindelse med organiske Stoffer dannedes en stor Mængde Jordarter, og medens Midlerne til Planternes Udbredelse forøgedes, indskrænkedes deres Vandringer til de Egne, hvor de traf en Jordbund, som passede sig for dem.

Utallige Naturkræfter arbeide uafbrudt paa denne Slags Udbredelse. Enhver Bæk, enhver Flod bringer Frøet af de den omgivende Planter til fjerne Egne. Kokosnødder og flere andre Frugter føres af Havets Strømninger fra Kyst til Kyst, fra Ø til Ø, og enhver Koralklippe, som hæver sig i Sydhavet, bedækkes hurtig med samme eensformige Plantevæxt. Næsten $1/4$ af alle Planter har Frø, der af Vinden bæres til langtbortliggende Steder paa Vinger, fjerdannede sine Kroner eller andre lignende Indretninger.

Endelig er der endnu en tredie Udbredelsesmaade, hvortil Naturlegemer ere bundne; da Jordens Liv er knyttet til den, kan man kalde den den organiske.

Den kolde Luft, der strømmer ned mod Linien, udgaaer i straaleformig Retning fra Polerne, indtil den under lavere Bredegrader danner den Luftstrømning, der fra Øst til Vest følger Solens tilsyneladende Løb. Den samme Retning tage del Levendes bestandig vedvarende Vandringer, og hvor man er istand til at udfinde Oprindelsen til de meest udbredte og nyttigste Planter, vises man man stedse til Østen. Hjemmet for Kaffe, Sukker, Bomuld, Bananer, Kornsorter og Krydderinelliker søges i det fjerne Østen, og alle disse Planter ere Skridt for Skridt vandrede mod Vest, idet de have fulgt Solens tilsyneladende Løb. Alexander den Store bragte fra sine Erobringstog Sværdbønner og Agurker til Grækenland; Hamp og Hør ere af indisk Oprindelse. Vigtigst for Menneskene ere Kornsorternes store Græsarter, der danne Grundvolden for Agerdyrkningen og Menneskeslægtens sædelige Udvikling. Uagtet de Reisendes omhyggeligste Forskninger kunde man ikke finde det egentlige Hjem for Hvede, Rug, Byg, Havre, Mais og Riis; thi overalt traf man dem kun dyrkede eller aabenbart forvildede; men overalt henvise ogsaa Sagn og Historie til, at Folkeslagene have faaet dem fra deres østlige Naboer, indtil den sidste Efterrning taber sig i Asiens Høisletter. Her synes vore Kornarter oprindelig at have hørt hjemme, og maaskee ere netop disse yngste Bjerghævninger Skyld i, at de ere uddøde i deres egentlige Fædreland. Selv Indien erholdt Hvede herfra; Sanskritsproget har ikke noget særeget Ord derfor, og betegner denne Kornsort med et Udtryk, som tyder paa en nordvestlig Oprindelse.

Byg og Hvede vare tidligst bekjendte i Europa, langt senere Rugen, der blev indført fra Taurien, endnu silgigere Havren. Indien er Risens Hjem, der paa Alexanders

Tid endnu ikke var trængt længere frem end til den nedre Deel af Euphrat. Senere kom Dyrkningen af Riis over Ægypten til det sydlige Europa, og først i Begyndelsen af forrige Aarhundrede til Nordamerika. Mais er ingenlunde, hvilket hyppig antages, en Plante af amerikansk Oprindelse. Benævnelser som „tyrkisk Korn" og „arabisk Hvede," henvise ganske afgjort til Østen som dens Hjem.

Fra denne Naturlov, ifølge hvilken Planternes Vandringer gaae fra Øst til Vest, gjøre kun to Planter en Undtagelse, Tobak og Kartofler, hvilke Vesten har afgivet til Østen.

Denne Naturlov er ikke mindre hemmelighedsfuld end den, at en magnetisk Strøm overalt omkredser Jorden, hvilken betinger Magnetnaalens Retning, og som i Forbindelse med alle Naturloves Yttringer lader os ane den vedvarende Virken og Bevægelse af Jordens hemmelighedsfulde Livskraft.

Ogsaa i Dyreverdenen viser sig den samme Stræben af Kræfterne i ethvert Øieblik. Ogsaa her er bestandig Kommen og Gaaen, Fortrængen og Flygten, en bestandig Skiften af Opholdssted for fra den opslidte Fortid at komme over i den bedre Fremtid. Ogsaa her er en uendelig Mangfoldighed i Forholdene; ogsaa her lade sig eftervise store og vigtige Grundsætninger for Vandringerne, og ingen Dyreklasse, hverken af de lavere eller høiere Dyr, kan unddrage sig den almindelige Lov for Bevægelsen.

De ældste Vandringer hos Dyrene, vi kjende, ere ogsaa de, som udgaae straaleformigt fra eet Punkt. Saaledes streife vore Huusdyrs vilde Stamforældre i naturlig Kraft og Skjønhed endnu omkring i deres oprindelige Hjem, Mellemasiens Høisletter; naar de ere færdige med en Græsseplads, opsøge de en ny, og tilbagelægge paa den Maade Hundreder af Mile. Herfra have de udbredt sig straaleformigt til alle Sider ned i Lavlandene, sandsynligviis paa en Tid, da de allerede hørte til Menneskenes Huusholdning. Idetmindste have alle de store Folkestammer, som vi regne til den kaukasiske Menneskerace, paa den Tid, da de skilte sig fra hinanden og forlode deres fædrene Opholdssteder, allerede hævet sig til Hyrdelivet, hvilket fremgaaer af de for deres Sprog fælles Ord; thi til samme Ordstamme henhøre Benævnelserne paa Huusdyr og paa alle de Forhold, der angaae Hyrdelivet. Dyrearternes straaleformige Udbredelse, som tilhører Jordens ældste Historie, er endnu indhyllet i et Mørke, som Videnskaben i Fremtiden skal bestræbe sig for at opklare. Saameget mere ere vi bekjendte med de ved Naturforhold betingede Dyrevandringer, der lade sig paavise til alle Tider, af alle Dyrearter, paa de forskjelligste Maader og ved de mangfoldigste Anledninger til Stedsforandring.

Nedad Jordens store Floder, Ganges, Congo, Amazonfloden, Orinoco, Mississippi, drive hvert Aar store svømmende Øer med deres levende Beboere. Ved Molukkerne og Philippinerne støde de Søfarende ikke sjelden paa saadanne flydende Stykker Land. Fugle, Krybdyr og Insekter udbrede sig med Drivtømmer fra den ene Ø til den anden. Saaledes viste sig engang paa en af de smaa Antiller en Kæmpeslange, der slynget om en stærk Cederstamme var tilligemed den reven bort fra en brasiliansk Urskov; den dræbte nogle Faar, inden man fik Bugt med den. Vinden fører Svampenes Frø og Infusionsdyrenes Æg bort med sig, river ogsaa større Dyr afsted, naar den er stærkere; man har saaledes utallige Exempler paa, at Insekter, Fiske, Krybdyr, ja endogsaa høiere Dyr, som Rotter og Muus, ere baarne til fjerne Steder af Storme og Hvirvelvinde. I Aaret 1841 styrtede paa et Gods i Uckermark under en Regn paa 1½ Time en uhyre Mængde indtil 5 Tommer lange Fiske ned, Gjedder, Aborrer, Hundesteiler, i Ordets egentligste Forstand et fundet lækkert Maaltid for Storke, Ænder, Ravne o. s. v., som samledes flokkeviis om disse Herligheder. Den saakaldte Frøregn har ikke været nogen Sjeldenhed ligefra Mose Tider til vore Dage.

Særdeles mærkværdige ere Edderkoppernes vilkaarlige Reiser gjennem Luften paa den saakaldte flyvende Sommer. De spinde en Traad, som de ikke gjøre fast noget Sted, men overlade til Luften, indtil den er stærk nok til at bære dem bort. Nu forlade de Jorden og løbe opad deres luftige Stige; det synes, som Elektriciteten her virker med som bevægende Kraft. Efter nogle Natur-

forskeres Iagttagelser blive nemlig Traadene som negativ elektriske frastødte af Jorden, men tiltrukne af de høiere positiv elektriske Luftlag. Hvor langt Edderkopperne kunne vandre paa den Maade, fremgaaer deraf, at man paa et Skib 60 Miil fra Land saae ankomme Tusinder af smaa rødlige Edderkopper, hver paa sin Traad.

En Aarsag til Dyrenes uregelmæssige Vandringer er Mangel paa Næring; denne driver de asiatiske Steppers vilde Æsel, den siberiske Hare, Vandrerotten o. s. v. i Millionviis mange hundrede Mile gjennem Asien i alle Retninger. Omvendt trækker Overflødighed af Næring Dyrene til Egne, hvor de før vare ukjendte; saaledes viste den nydelige Riisstær sig i store Flokke i Sydkarolina, kort efterat man havde begyndt at dyrke Riis der. Sandsynligviis er Overfyldning Aarsag til, at Lemmingerne i uhyre Skarer forlade de kolaske og laplandske Alper og tiltræde deres mærkelige Vandringer, paa hvilke de rykke frem i lige Linie over Bjerge, gjennem Floder og Søer, gjennem Stæder og Landsbyer, bestandig i sydvestlig Retning, indtil deres Rækker, fortyndede af utallige Fjender, tabe sig i Skovene, hvorfra de ofte slet ikke, ofte først efter flere Aars Forløb igjen forene sig og vende tilbage til deres gamle Hjem.

Bekjendte ere Vandregræshoppens ødelæggende Tog; de komme altid fra Øst og gaae imod Vest, idet de træge frem til det indre Afrika, eller til det sydlige Europa, undertiden endogsaa til Tydskland; den frygtelige Ødelæggelse af alle Planter fremkalder ofte Hungersnød, og da Luften forpestes af de utallige døde Insekter, bevirkes ofte smitsomme Sygdomme.

Af Insekterne ere derimod Silkeormen og Bien overordentlig nyttige for det menneskelige Samfund. Hiin hører hjemme i det varme Asien, og Silkeavl synes først at have været kjendt i China. I det 6te Aarhundrede bragte to Munke de første Æg af Silkeorme til Constantinopel. Kong Roger af Sicilien indførte Silkeormen til sine Lande 1131, og derfra udbredte den sig videre mod Nord.

Bien tilhører oprindelig den vestlige Deel af den gamle Verden. Hiinsides Uralbjergene hører den ikke hjemme, og at indføre den lykkedes først med megen Besværlighed. Først 1675 bragtes den til Amerika, hvor den snart forvildede sig og udbredtes over hele det nordlige Fastland. Indianerne kaldte den „Englændernes Flue", man hadede den, fordi den meldte dem Europæernes nærforestaaende Ankomst.

I Havet skifte Beboerne meget hyppig Opholdssted, og da her Fiskenes Reiser gjentage sig regelmæssigt, ere disse ligesom visse Fugles Vandringer af ikke ringe Betydning for Menneskenes Huusholdning. I alle Retninger gjennemstrøise Fiskene Havet, snart i store Flokke. Middelhavets Sardel drager om Foraaret fra Vest til Øst og om Efteraaret tilbage igjen. Før Legetiden samler Makrelen sig Syd for Spidsbergen, hvorfra den drager mod Syd for at lægge sine Æg. Reisen tiltrædes i to Skarer; den ene vender sig mod Island for at komme omkring denne Ø, den anden holder sig nær til Norges Kyst, gaaer igjennem Kanalen til den spanske Kyst, hvor den faaer Forstærkning af det islandske Tog, og herfra igjennem Gibraltarstrædet ind i Middelhavet. Støren fra de nordlige Have kommer enkeltviis langt op i Oderen og Rhinen. Iishavets Vandrelax gaaer opad Jenisei, Tunguska og Angara ligetil Baikalsøen, en Vei af flere hundrede Mile, hvor den i store Flokke svømmer snart langs med den sydlige snart langs med den nordlige Kyst. Til Legetiden trænge Laxene sig i trekantede Skarer ind i det nordlige Asiens og Amerikas Skove i saa stor Mængde, at Vandets Løb næsten standses. Før deres Ankomst forlader Silden Kysterne og tiltræder sin Vandring i Millionviis. Ingen veed, hvor den hører hjemme; hiinsides den 67° N. Br. viser den sig ikke i Masser, men fra April til Juni indfinde sig i de nordlige Have mellem Asien, Amerika og Europa Sildestimer paa 5—6 Miil i Længden og 2—3 Miil i Breden; de drage fra Nord til Syd, deres Dybde er ubekjendt, og de ere saa tæt sammenstuvede, at udslyngede Landser kunne blive staaende opreist mellem dem. Det er ubekjendt, hvormange der fanges ved Kysterne og i hele Læs kjøres ud paa Markerne som Gjødningsmiddel; dem, der aarlig komme i Handelen, beregner man til 1000 Millioner.

Sildene begynde at samle sig Nord for Island i Iishavet mellem Grønland og

Nordkap; det ene Tog tager Retningen mod Sydvest, imellem Island og Grønland, drager forbi den sydligste Spidse af Grønland, omkring Nyfoundland og ender i St. Laurentsfloden. Det andet Tog gaaer mod Sydost, langs med Norges Kyster, og opfylder hele Havet over til England og Skotland, medens en Green deraf uden om Irland kommer ligened til Spaniens Kyster.

Ligesom den lette Bølge bærer den svømmende Fisk, saaledes farer den flyvende Fugl gjennem Luften henover Land og Vand. Standsfuglenes Antal er kun yderst ringe; de fleste gjøre den Brug af deres store Bevægelighed, at undvige den umilde Vinter, og istedetfor de sneedækkede, af Kulde stivnede nordlige Egne opsøge varmere Lande. Selv saadanne Fugle, hvis Flugt er tung og som hurtig blive trætte, nemlig **Vagtlerne**, gjøre alligevel Vandringer, der gaae fra det nordlige Afrikas Kystlande, over Middelhavet, gjennem Spanien, over det atlantiske Hav, ligetil Island, hvorfra de i en stor Bue tilbage over Nordsøen naae Asien igjennem Norge og Sverrig, over Uralbjergene. Langt Østen for Aralsøen gjennemskjærer Vagteltoget Høiasiens Bjerge og vender sig derpaa over Afghanistan, Persien og Arabien igjen mod Vest, for over Landtungen ved Suez at komme tilbage til Nordafrika. I Togets største Afstand mod Øst i Asien gaaer ligesom en Aflægger til Ostindien, over Sumatra, Borneo, Celebes og Øerne i det indiske Hav til Australien, vover sig med Benyttelse af Øerne her, Skipper- og Selskabsøerne ud i det stille Hav og drager over det, hvor der findes nogle Hvilepunkter. Saaledes naaer Toget endelig Cap Horn, hvorfra det bevæger sig langs op med Sydamerikas Vestkyst til Landtungen ved Panama. Her ankommer imidlertid kun en lille Rest af Toget, der opløser sig og forsvinder. Vagtlerne tilbagelægge disse uhyre Strækninger løbende og hoppende, og forene sig først til tætsluttede Skarer, naar Havet kommer i Veien for dem. Her ere Øerne velkomne Hvilepunkter for dem, men et ikke ringe Antal bliver et kjærkomment Bytte for Beboerne. Engang hændtes det paa Helgoland, at Præsten, som fra Prædikestolen først kunde see de ankommende Vagtler, øieblikkelig afbrød Prædikenen med de Ord: „Amen, dyrebare Menighed! Vagtlerne komme."

Utallige Skarer af Kramsfugle komme om Efteraaret fra Norden; men det er mærkværdigt, at intet af disse Tog nogensinde kommer tilbage. Dette er derimod Tilfældet med Tranen, som trækker afsted i trekantede Tog i umaadelig Høide, saaat man ofte kun hører de hæse Stemmer over sig, men ikke kan see Flokken.

Ravne og Krager drage i en stor Bue fra det østlige Siberien igjennem det nordlige Europa, derpaa igjennem det midlerste og sydlige, sætte over Middelhavet til Afrika, hvis Kystlande, Øen Madagaskar iberegnet, gjennemreises, indtil de over Abessinien og det røde Hav vende tilbage til Siberien mellem det sorte og kaspiske Hav.

Af alle Trækfugle gjør Huussvalen den meest udstrakte Reise omkring Verden. Toget af denne Fugl drager fra Middelhavet gjennem Mellemeuropa og Skandinavien, og naaer derpaa gjennem Ruslands det indre Asien, Mongoliet og det nordlige Siberien; over Iishavet komme Verdensomseilerne til Nordamerika, som de reise tvertigjennem. I Canada gjøres en stærk Krumning for over de store Søer at komme til Mexico. Ad Landtungen ved Panama besøge de Sydamerika, hvor de see sig om i Guinea og Brasilien; over Andeskjeden komme de til Vestkysten, og fra Peru følge de Vagtlernes Reiseroute over det stille Hav. Nu bereises Nyseeland og Australien, og over Java og Borneo naae de til Bagindien. Gjennem Forindien og Landene ved det arabiske Hav gaaer Toget til Arabien, forbi Mekka, over det røde Hav til Afrika; denne Verdensdeel reise de omkring ad Ravnenes og Kragernes Vei, for igjen at naae Middelhavet. Ingen anden Fugl besøger saaledes alle Breder og Climaer paa Jorden ligefra Polarlandene til de hedeste Lande under Linien.

Til Fuglenes mærkværdigste Vandringer høre de nordamerikanske Vandreduers, hvilke en Naturforsker har kaldt Luftens Sild. Som disse indfinde de sig i uhyre Antal, og Ingen veed, hvorfra de komme og hvorfra de drage. Man finder dem udbredte over hele Nordamerika, fra Hudsonsbugten til den mexicanske Bugt, fra Østkysten til Steenbjergene. Hen-

imod Rugetiden forene de sig pludselig i Skarer paa Millioner for at søge sig et passende Opholdssted. De flyve saa høit, at et Bøsseskud ikke kan naae dem, tæt sammenpakkede og i flere Lag over hinanden. Saalangt Øiet naaer, udbreder Flokken sig til Høire og Venstre og voxer i Størrelse og Hurtighed. I hele Timer kan man see Toget drage forbi, indtil det pludselig hører op, og enkelte uhyre Sværme af Efternølere slutte Troppen. I Skoven, de vælge til Rugeplads, gaae de stærkeste Grene itu af deres Vægt: inden ret længe er Jorden bedækket med deres Møg flere Fod høit; Æggene og de nøgne Unger af de nedfaldende Reder tjene til at fede Sviin med, og utallige blive et Bytte for Beboerne, der med Knipler, Stene og Skydevaaben gjøre Jagt paa de Ankommende, uden at den store Fleerhed lader sig afskrække deraf. Hvor de indfinde sig, anrettes en uhyre Ødelæggelse paa Løg og andre Frugter, da deres Antal overgaaer enhver Forestilling. Man har seet en Sværm paa 240 engelske Miles Længde og 1 Miils Brede; antager man kun 3 Duer paa en □ Alen, indeholdt den 2230 Millioner.

Alle disse Vandringer have deres Grund i Naturforhold, der ere bestemmende for enkelte Dyreslægter. Af større Betydning for Jordens og Menneskehedens Udviklingshistorie er Den Udbredelse af Dyrene over Jorden, der slutter sig til den organiske Bevægelseslov og bød de nyttigste Dyreslægter at følge det almindelige Tog, der fra Indien og Høiasien lidt efter lidt førte dem nærmere imod Vest, indtil de naaede Havet, som de kom over ved Menneskenes Hjælp. Saaledes bleve Sydamerikas store Sletter, Savanner, Pampas og Llanos, hvilke før Amerikas Opdagelse kun Strudsen ilede hen over, befolkede af forvildede Heste og Hornqvæg, hvis Antal har forøget sig i det Uendelige.

Ligesom Planters og Dyrs Vandringer fra Øst mod Vest gribe ind i Menneskehedens Dannelseshistorie, saaledes grunder sig al Historie paa Menneskenes Bevægelse i samme Retning. Fra Mellemasiens Høisletter, Planters og Dyrs oprindelige Hjem, udgik Menneskenes første straaleformige Udbredelse over Jorden, der taber sig i et uigjennemtrængeligt Mørke. Mangfoldige Naturforhold begunstigede eller standsede Folkenes Fremrykken fra det ene Sted til det andet. Loven for Bevægelsen er ogsaa her uden Undtagelse Indvandring af østlige Stammer, til hvis Udviklingshistorie Menneskenes Fremskridt ere knyttede. Det Samme gjentog sig, ligefra Pelasgers, Etruskers og Helleners Indvandring fra Øst til Finners, Slavers og Teutoners Fremtrængen mod Nord og Vest. Stedse nye Folkeskarer udsendtes fra Østen over den vestlige Verden, Chazarer, Alaner, Hunner, Turkomanner, indtil Columbus aabnede Porten til det atlantiske Vesten, og den gamle Verdens Folkeslag ustandselig kunde udgyde sig over den nye Verden.

Liigprædiken over Kong Frederik den Femte.

(Holdet i Drukkenskab, i den saakaldte Slutteriekirke i Kjøbenhavn af Morten Rothenberg, saaledes som den er oplæst i Høiesteret, hvor Præsten præsiderede sin Sag, men blev dømt fra Kjole og Krave.)

I det store Navn: Gud Faders, Gud Søns og Gud den hellige Aands! Amen! Ak! vi have syndet, du tog den fra os, vor store Monark og Tilhænger! Vee! ja vee os, thi vi have syndet; thi vi have allesammen, ja den ganske Forsamling. (Vil I ellers noget derhenne? Eller ogsaa holder smukt eders Øine hos eder selv og gloer ikke paa mig). Nu i Dag, i den totale formørkede ja fæle Dag ere vi Guds Ords Venner og Tjenerinder allesammen forsamlede for at høre det Sorgensbudskab, at vor salige Regent Kong Frederik den Femte, Konge til Danmark og Norge, Vestindien og Grønland, Storhertug til Slesvig, Holsteen, Laaland og Ditmarsken, og desuden Greve til utallige andre Kongeriger, han er død, idag død, og derfor bliver han i Dag begraven i al Pragt og Herlighed. (Vil I ellers noget derhenne, da kan i sige det strax). Ak! Ak! vor Konge er død! vor store Konge er død; Fader vor ꝛc. (hvoraf

noget bliver udeladt og noget flere Gange gjentaget). Dagens hellige anordnede Text ville vi tage af Evangeliet 1ste Mose Bog. 19. Cap: 2 Vers — som vi siden kan efterfee ved Leilighed — alt hvad vi kan sige herom er dette: I vore Guder, I vore Konger og Prædikantere paa Jorden! I skal døe! I ere Mennesker ligesom andre Kreaturer, saa ere I og jeg ak jeg Elendige død! — og vor Konge er ogsaa død, og nu er vor Hoveds Krone affalden, har sat os Mennesker i Forvirring, og nu den unge Kong Christian — I vide nok selv! — Vi see meget — Vi see alt og intet! I forstaae mig vel? (Vil I ellers sige noget derhenne? Har I noget at sige, da maae i sige det for den ganske Forsamling i Tide, spørger den ad strax! spørger den nu strax! thi saa er jeg strax opklaret i Texten eller Verset hvad det hedder), Ak! vor Konge er død, Kong Frederik den Femte, af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, Halland og Delmenhorst, Hertug til de Venders og Gothers, Greve, Monark, Fyrste, Konge og Keiser, men ak! Nu kommer Humlen! Ak vor Konge er død, deraf læres trende Ting, for det første, naar han siger, her er du nu, for det andet ud af Verden og ikke bede forgjæves, og for det tredie: At bede og være artige? Ak vor Konge er død! Ak Kong Christian er død, at dog den Ringeste engang maatte glæde sig med den største, og hvormange man nu skal gaae igjennem. Ak! vi have syndet, vor Hoveds Krone er affalden naar vi disse Dage vore Ønsker og Sukke frembærer. Vi ere misserable Kreaturer, derfor borttog Gud vor stormægtige Monark Frederik den Femte Konge til Danmark og Norge, Slesvig og Kysten af Guinea, Tranqvebar og Island og mangfoldige andre Lande som hverken I eller jeg kjende. Derfor bør vi være som Børn, men som gamle fornuftige skikkelige Mennesker tage Fornuften fangen, selv undersøge Tingen om den er kroget eller lige, sort eller hvid (Hvad sladdre I derhenne? Betænker Skriftens Textens Ord, og holder eders Munde!) Kong Frederik den Femte, som vi idag begræde, beklage og prædike over — er død — og nu maatte vi ønske at utallige andre Keisere og Konger maatte — — — maatte regjere over os til Verdens Ende, saa vi omsider kunne glade sige til os selv, naar det engang behager Gud — — kommer til mig i min Faders Velsignelse, og arver det hele Kongerige i Himlen og paa Jorden! nu da i Jesu Navn Amen! Nu da i Jesu Navn siger jeg — — (Her faldt Hr. Rothenberg baglænds ned af Prædikestolen og blev baaret bort. —)

En Ulykkeligs Nytaarsnat.

(Efter Jean Paul, tilegnet vore unge Læsere.)

En gammel Mand stod Nytaars Midnat og stirrede med bange Fortvivlelses Blik op mod den ubevægelige, evig blomstrende Himmel og ned paa den stille, rene, hvide Jord, hvorpaa nu Ingen var saa glædetom og søvnløs, som han; thi han stod paa Gravens Rand, og denne var blot bedækket med Alderdommens Snee, ikke med Ungdommens Grønt, og som medbragte af det hele, rige Liv Intet uden Vildfarelser, Synder og Sygdomme, et ødelagt Legeme og en tom Sjel, Brystet fuldt af Gift og en Alderdom fuld af Anger. Hans skjønne Ungdomsdage vendte sig nu om som Spøgelser og droge ham igjen hen til den fulde Morgen, da hans Fader første Gang havde stillet ham paa Livets Korsvei, som til Høire fører til Dydens af Solen beskinnede Vei til et stort, roligt Land, fuldt af Lys, af riig Nydelse og af Engle, og som til Venstre leder ned i Lastens Muldvarpegange, ned i en sort Hule, fuld af neddryppende Gift, af hvæsende Slanger og af mørke, qvalme Dampe. Ak! Slangerne hang sig om hans Bryst og Giftdraaberne paa hans Tunge, og han vidste nu, hvor han var.

Sandsesløs og med usigelig Græmmelse raabte han mod Himlen: Giv mig Ungdommen igjen, o! Fader! stil mig igjen paa Korsveien, for at jeg kan vælge anderledes. — Men hans Fader og hans Ungdom vare forlængst borte. Han saae Lygtemænd dandse om paa Sumpene og udslukkes paa Kirke-

gaarden, og han sagde: det er mine Daarskabsdage! — Han saae en Stjerne fare ned fra Himlen og glimre i Faldet og smelte paa Jorden. Det er mig, sagde han med blødende Hjerte, og Angerens Slangebraadde borede sig dybere ind i dets Saar. — Phantasien viste ham en i det tomme Dødningehuus tilbagebleven Larve, som lidt efter lidt antog hans Træk. — Som han saaledes stod, lød pludselig Musikken for det nye Aar ned fra Kirketaarnet, liig en fjern Kirkesang. Han blev blidere stemt og skuede rundt om paa Horizonten og ud over Jorden, og han tænkte paa sine Ungdomsvenner, der nu, lykkeligere og bedre end han, vare Ungdoms Lærere, haabefulde Børns Fædre og agtværdige Mennesker, og han sagde: o! jeg kunde ogsaa saaledes, som I, have slumret Aarets første Nat med tørre Øine. Ak! jeg kunde have været lykkelig, naar jeg havde opfyldt Eders Nytaarsønsker, havde fulgt Eders Lærdomme, dyrebare Forældre!

I feberagtig Erindring om sin Ungdom forekom det ham, som om Larven med hans Træk reiste sig i Dødningehuset og blev til en Yngling; men han kunde ikke mere see derpaa. Han tilhyllede sit Ansigt; tusind hede Taarer strømmede fra hans Øine ned i Sneen. Han sukkede endnu sagte, trøstesløs og sandsesløs: kom dog igjen o Ungdom! kom igjen. —

Og den kom igjen! thi han havde kun drømt saa skrækkeligt. Han var endnu en Yngling; kun hans Vildfarelser havde ingen Drøm været; men han takkede Gud, at han var ung og endnu kunde vende om fra Lastens smudsige Vei og begive sig tilbage paa den af Solen oplyste Vei, som fører til Velsignelsernes rige Land. —

Unge Læser! vend om med ham, hvis Du staaer paa hans vildfarende Veie! Denne skrækkelige Drøm vil engang vorde Din Dommer, og naar Du da jammerfuld vil raabe: kom igjen, skjønne Ungdom! da er det for sildig; thi den kommer aldrig, aldrig igjen. —

P.

(Indsendt.)

Niels Ebbesen.

Danmarks svundne Riddertid
Vil jeg høit besjunge.
Herpaa vil jeg slaae med Flid,
Lytter til, I Unge!
Om den Ridder er min Sang,
Som skal stedse mindes,
Han som modig Sværdet svang,
Ei hans lige findes.

Danmarks Frelser kaldes han,
Rigtig Navnet bærer,
Thi end glad den danske Mand
Ridd'rens Navn høit ærer.
Han som slog den Greve stolt,
Som den Danske plaged,
Han som ærligt Ordet holdt,
Han som ei forsaged.

Niels Ebbesen er Ridd'rens Navn,
Navnet høit skal gjalde,
Han som gjorde Danmark Gavn
Som for det mon falde.
Stedse mindes skal Dit Navn,
Blomst fra Riddertiden,
Danmark tog Du i Din Favn,
Stod som Mand i Striden.

Alt besjunget er Du vel,
Helt fra Vaabendandsen,
Tillad at jeg fletter til
Blad til Egekrandsen.
End hos frie danske Mand
Hjertet slaaer i Barmen,
Værge vil han Fødeland,
Styrke er i Armen.

Op til Randers drage brat
Gerhards vrede Skarer,
Over Danmark hviler Nat,
Blod ei Greven sparer.
Danske Ridd're truer han,
Ogsaa Niels han byder:
„Op til Randers rid paa Stand!"
Ridd'ren Buddet lyder.

Aldrig skjælver danske Mand
For at møde Fare,
Niels, den gjæveste i Land,
Flyer ei Grevens Skare.
Tred've Svende følge ham,
De hen til ham ride;
Lille Hær i fjendtligt Land,
Hvor Tretusind' stride.

Han til Greven kommer hen,
Spørger, hvad han byder,
Siger at den Danske Mand
Neppe Buddet lyder.
Venligt svarer Greven ham,
Ridd'ren vil han vinde,
Thi ei kan i ganske Land
Han hans Lige finde.

Men nu fordrer stolt Tyran,
At han ham skal lyde,
Vil han ei da monne han
Land ham rømme byde.
„Drage kan I nu Jer Vei,
„I har Gerhards Leide,
„Vogt Jer stedse dog hos mig,
„Ei I mod mig feide!"

„Rømme vil jeg Landet ei,"
Svarer Niels med Vælde,
„Aldrig har den Danske mig
„Seet for Faren skjælve.
„Men hør nu, Du stolte Mand,
„Hvad jeg her Dig siger,
„Skjælve skal Du, Du Tyran,
„Niels ei for Dig viger.

„Naar vi mødes næste Gang,
„Selv blandt Kirkens Piller,
„Høre skal Du Staalets Klang,
„Liv og Død det gjælder!"
Bort han gaaer fra fjendtlig Hær,
Danmarks første Ridder,
Ordet holdt han veed enhver,
Frelser og han hedder.

Dagen efter Niels saa brat
Kalder Svende sine,
Siger, at i denne Nat
Stunder Grevens Time.
Hvo, som følge vil ham der,
Høit paa Biblen sværge;
Eden siger en og hver,
Ridd'ren vil de værge.

Een man dog undtage maa,
Niels's Frænde egen,
Stolt for Riddren mon han staae,
Vil ei sige Eden.
Niels's Søstersøn han er,
Væbnersporen bærer,
Eden ei han sværger der,
Dog han Ridd'ren ærer.

Niels tiltaler saa Svend Trøst;
„Jeg vil Jer ledsage,
„Naar jeg dertil føler Lyst,
„Ei med Eed mig plage.
„Jer forraade vil jeg ei,
„Men om jeg Jer følger,
„Eder sige kan jeg ei,
„Min Beslutning dølger."

Harmfuld Niels gjenmæler der:
„Ei jeg vil Dig tvinge,
„Du min Søstersøn jo er,
„Dog en Ridder ringe,
„Veed Du vel en anden Mand,
„Taarnet mon Dig gjemme;
„Gjør nu frit da, hvad Du kan
„For Din Æres Stemme."

Niels derpaa med liden Hær
Rider ud af Borgen,
Han nu vil med skarpe Sværd
Danmark frie for Sorgen.
Midt om Natten kommer han
Til Tyrannens Bolig,
Nu af Hesten stiger han,
Taler der saa rolig:

„Mine kjække danske Mænd,
„Her det gjælder Livet,
„Ei jeg vil formane den,
„Som har Løfte givet,
„I at drage bort sin Vei."
Frem da Svend nu træder,
Følge vil han Ridd'ren ei,
Og om Orlov beder.

Harmfuld giver Ridd'ren ham
Lov tilbag' at vende,
Inderlig han føler Skam
Ved sin feige Frænde.
Selv han drager over Aa
Med sin lille Skare,
Ind i Randers mon de gaae,
Frygtløs' midt i Fare.

Ind i Grevens Kammer brat
Gaaer den danske Ridder,
Trindt omhyllêr sorte Nat,
Modigt frem han skrider.
Stolte Greve vækker han,
Til ham mægtigt siger:
„Vaagn nu op, Du tydske Mand,
„Hør hvad jeg Dig siger.

„Truet har Du mig, Tyran!
„Danmark mon Du øde,
„Husk, hvad sagde danske Mand,
„Da han Dig mon møde:
„Naar vi mødes næste Gang,
„Selv blandt Kirkens Piller,
„Høre skal Du Staalets Klang,
„Liv og Død det gjælder."

Greven ræd bønfalder ham,
Ynkeligt han beder,
Men ei Ridd'ren hører ham,
Døden ham bereder.
Ud han drager tunge Sværd,
Hugger til hans Hoved,
Henad Gulvet triller der
Gerhards stolte Hoved.

Nu tilbage iler han,
Klokken mon han røre,
Ærligt kæmper danske Mand,
Ham skal Fjenden høre,
Kæmpende tilbage gaaer
Niels til Aaens Bredder,
Fjenden trindt om Ridd'ren staaer;
Der ham Svend nu redder.

Thi i Nattens Mørke han
Løsned' Broens Planker,
Viist sig har han som en Mand,
Niels han har i Tanker.
Over Bro tilbage gaaer
Niels med lille Skare,
Svend til Broen hurtigt slaaer,
Planker meer ei vare.

Med et hæsligt harmfuldt Skrig
See de tydske Svende
Broen hurtigt synke i
Aaens raske Vande.
Frelst er Danmarks gjæve Mand,
Som slog stolte Greve,
End i trende Aar skal han
For sit Danmark leve.

Frelst jo har de Danske der
Niels's gjæve Frænde,
Ridd'ren drager ud sit Sværd,
Taler saa til denne:
„Knæl min tappre Søstersøn,
„Løn jeg vil Dig give,
„Tænkt for os Du har i Løn,
„Ridder skal Du blive.

„Jeg Dig slaaer til Ridder nu,
„Bliv en Ridder modig,
„Stedse komme Du i Hu
„Denne Nat saa blodig,
„Da den stolte Greve faldt
„For den danske Klinge,
„Da hans grumme Liv det gjaldt,
„Da ham Niels mon tvinge."

Hjerteligt omfavner han
Nu den nye Ridder,
De til Hest sig sætter hen,
Henad Veien skrider.
Fuldbragt er hans Vaabendaad,
Danmark aander atter,
Derfor og hans snilde Raad
Hvermand høilig skatter.

Ædle Ridder, Danmarks Søn,
Gjæveste blandt Gjæve,
Længe tænkte Du i Løn,
Sorgen mon Du hæve.
Derfor skal Du prises og,
Danmarks første Ridder,
Stedse lyde skal Din Lov,
Du den Gjæve hedder.

Ridderskabets bedste Mand.
Aand fra Kæmpetiden,
Glemmes skal Du ei i Land,
Du som stod i Striden,
Du som faldt for Danmarks Vel,
Du som det mon hævne,
Du som kæmpede med Held
I det kjække Stævne.

C. K.

Illustreret

Folkeblad,

et belærende og underholdende Ugeskrift.

Udgivet

af

en Forening.

Tredie Bind.

Første Hefte,

med 1 Lithographi og 9de Ark af W. v. Brauns Noveller, 2det Bind.

Priis 8 Sk.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1855.

Illustreret
Folkeblad,

et belærende og underholdende Ugeskrift.

Udgivet

af

en Forening.

Tredie Bind.

Niende Hefte,

med 21de og 22de Ark af Lykkens Yndling.

Priis 8 Sk.

Kjøbenhavn.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri
ved F. S. Muhle.

1856.